Anindilyakwa Bible

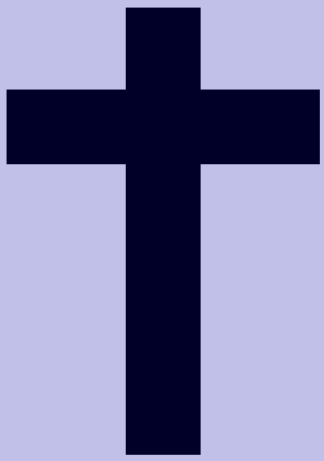

Portions of the Holy Bible in the Anindilyakwa language of Australia

Anindilyakwa Bible

Portions of the Holy Bible in the Anindilyakwa language of Australia

copyright © 2019 Bible Society of Australia

Language: Anindilyakwa

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-05-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 31 Aug 2023
93266950-789d-563b-b824-7dc9dd3865ce

Contents

Jenijija 1
Jawuna 118
Luka 124
Janjana 238
WarningEbijija 302
1 Dimidi 316
Jaminja 329

Jenijija

Enena jurra ngarraku-makinama alawudawarra ni-ngekburaka-mulangwa Neningikarrawara, nibina Yaweya nenimikirra, ababurna-langwa angalya iya akwalya-murriya iya amarda-murriya akwa ngawa warnumamalya. Akwa ngarraku-makinama ngarningka wurrukwala-langwa warnumamalya akwa aburra-langwa-langwa warnumamalya, Eduma-murriya-langwa, iya Nawa-murriya-langwa, iya Aburiyama-murriya-langwa, iya Ajika-murriya-langwa akwa ngawa Jekaba-murriya-langwa. Ngarraku-makinama ngarningka warnumamalya-langwa na-werrikambilyu-mulangwa Neningikarrawara-manja, akwa Neningikarrawara nenu-mamurikajuwa-mulangwa arrkala aburruwa-manja, akwa ngawa nen-embirrajuwa-mulangwa wurrakina-manja kajungwa arrkala ka-werrikambilyi-yada angwurra enuwa-manja wurrakina-da.

Neningikarrawara Nenikingekbungekburaka-langwa.

1 Adinu...ba-wiya arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Neningikarrawara ni-ngekburakama amurndakenena angalya arrawa iya amurndakangaba angalya karrawara. Umba adinuba-wiya n-aburradadangu-wiya nakina, ni-ngekburaka-manja enena angalya,

2 akini-yada ngawa akungwa-wiye-ka nuw-ambilyuma. Akina akungwa na-wurumbijuwamurra umba nara ebina akwala yakwujina kuw-ambilya. Nara ambaka ebina ariba umba akungwa-wiya yimbukwa akina nuw-ambilyuma akwa na-larrumur•dinume-ka akina ngawa. Wuburra laka numu-ngwurrumur•dinama mibina medirra alyarrngwalyilya arrawa, ne-yamama akina. Umba ngalaja amawurrina Neningikarrawara-langwa na-lyikbinuma akina karrawara-langwiya akungwa-manja-da.

3 Eneja nakina Neningikarrawara ni-yengbinuma arakba ayakwa. “Aki-larradiya,” ni-yama nakina. Ngalaja kembirra alarradada na-jadinga arakba akina-da.

4 Biya nakina Neningikarrawara n-andeya akena ni-rringka akina alarradada akwulyubene-ka. Biya kembirra n-eyebijebaka arakba nakina alakina-kiya alarradada akwa ngawa alarrumur•da.

5 Biya kembirra nakina ni-yengbija alarradada “Meningilida” umba ngalaja alarrumur•da “Alyarrngwalyilya”. Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya meningadinuba-wiya marringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

6 Biya ngarningka nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Aki-yebijebakaja akungwa ngala amungukungwa, ekuwarra karrawaru-wa, umba ngalaja ekuwarra arrawa-manja,” ni-yama nakina.

7 Biya kembirra n-eyebijebaka ebina akungwa eningarrawa-langwa iya eningikarrawara-langwa kajungwa aringbirra angalya kuw-ambilyi-yada wilyarra.

8 Biya ni-yengbijuwa nakina Neningikarrawara akina aringbirra angalya “Angubina.” Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mambilyuma marringa numi-jerrida arakba malakina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

9 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Akungwa aku-murndukwuna awurrakawura-murra,” ni-yama, “kajungwa kuw-abilyerrikajungwuni-yada ajiringka,” ni-yama nakina. Kembirra na-murndukwunuma arakba akina akungwa. Umba ngalaja ajiringka nuw-abilyerrikajungwunuma akina.

10 Biya nakina Neningikarrawara ni-yengbijuwa akina ajiringka “Ariba.” Umba akina akungwa ebina nawurra-murndukwunuma numa-yengbijuwa “Makarda” nakina. Biya kembirra n-andeya nakina akena ni-rringka ariba akwa ngawa makarda alirrakukwulyubena-kiye-ka alakina-da.

11 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Ariba ak-arrangbina eka eminimininga akwa ngawa amarda eminimininga,” ni-yama nakina. “Akina amarda kuw-arrangbinama amadidira amaninga umba ngalajukwaba eka emini-miningka kuw-arrangbinama amamamuwa amaninga,” ni-yama nakina.

12 Ngalaja kembirra akina ariba nuw-arrangbama arakba eka-murriya akwa ngawa amarda-murriya. Biya nakina Neningikarrawara n-andeya akena ni-rringke-ka amurn-dakakina eka-murriya akwa ngawa amarda-murriya awurrakukwulyubene-ka.

13 Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mabiyakarbiya marringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

14-15 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Aki-jadiya aki-larradiya angubina-manja alarradada,” ni-yama. “Aki-larrkabarrakajiya enena-manja angalya, kajungwa meyebijebi-yada malakina-kiya meningilida akwa ngawa meningalyarrngwalyilya akwa kajungwa meyebijebi-yada meningilida mababurna-langwa. Kumi-yuweyinama malakina-kiya meningilida akwa ngawa meningalyarrngwalyilya muwilyuwilyaba-wiya mamurndakakina. Akwa ngarningka aki-larrkabarrakajiya enena-manja angalya, kajungwa eyebijebi-yada akilarrkumamarika akwa ngawa akilarrkinungkwura. Ke-yuweyinama alakina-kiya akilarrkumamarika akwa akilarrkinungkwura awilyuwilyaba-wiya ngawa amurndakakina ngalajukwaba,” ni-yama nakina Neningikarrawara.

16-18 Biya kembirra nakine-ka Neningikarrawara nilirraki-ngekburakama ambilyuma-kiya alarradada adirrungwarna-kiya. Numa-ngekburakama mamawura akwa num-akumarnuma makina karrawara angubina-manja, kajungwa kumu-larrkabarrirrakini-yada makina enena-manja angalya akwa kumu-bungkawadini-yada meningilida-manja makina. Biya kembirra nakina ni-ngekburakama yakina yimawura akwa n-akumarnuma ngalajukwaba yakina angubina-manja kajungwa kinu-bungkawadini-yada yakina meningalyarrngwalyilya-manja. Biya ngarningka nanga-ngekburakama duwurrakwulyumide-ka dakilyingajanga nakina. Nilirraki-ngekburakama nakina alakina-kiya alarradada adirrungwarna-kiya kajungwa eyebijebi-yada alarradada-langwa iya alarrumur•da-langwa. Biya kembirra n-andeya nakina akena numa-rringka mamawura iya yimawura iya dakilyingajanga-murriya awurrakukwulyubene-ka akina.

19 Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mabiyarbuwa marringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

20 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Akwalya ababurna eminimininga aki-lyangburrukwajiya makarda,” ni-yama. “Umba ngalaja abalkaya angubina-manja wurrajija ab-angkirreyina,” ni-yama nakina.

21 Kembirra ni-ngekburakama nakina adidirrungwarna akwurrangina iya dinungkwu-langwa iya alyakilya-murriya, akwa ngarningka akwala engka iya engka akwalya ebina na-lyangburrukwajuwama makarda. Akwa ngarningka wurrajija-murriya aburrajuk-waba neni-ngekburakama nakina. Biya n-andeya nakina Neningikarrawara akena ni-rringka amurndakakina awurrakukwulyubene-ka akina.

22 Biya ni-yengbinuma ayakwa eningaba nakina Neningikarrawara akwalya-murriya-manja akwa wurrajija-murriya-manja. Ni-yama akwalyu-wa, “Wurr-arrangbijeyina akwa wurruma-lyangburrukwajiya makarda,” ni-yama. Umba ni-yama wurrajija-wa, “Nungkwurrajukwaba wurr-ababurnadina,” ni-yama nakina.

23 Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina. Bi...ya mamangbala marringa numi-jerrida arakba makina-da.

Biya kembirra ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina.

24 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Aki-jadijiya ajiringka yimininingka yinungungwangba iya yingarna-murriya, yadidirrung-warna akwa ngawa ngalajukwaba yiyukwayuwa,” ni-yama nakina.

25 Kembirra ni-ngekburakama nakina yimininingka yinungungwangba iya yingarna-murriya, yukwala yadidirrungwarna umba yukwala yiyukwayuwa. Biya kembirra n-andeya nakina akena ni-rringka yimurndakakina yinungungwangba-murriya yukukwulyubene-ka yakina-da.

26 Biya ngarningka kembirra nakina Neningikarrawara ni-yengbina ayakwa. “Ngakwurruwe-ka ngarna aka-ngekburakinama warnumamalya,” ni-yama. “Umba ngakwurruwa wuburra ke-yaminama wurrakina. Akwa ka-bungkawadinama wurrakina akwalya-murriya-manja iya wurrajija-murriya-manja iya yinungungwangba-murriya-manja akwa yingarna-murriya-manja wurrakina warnumamalya,” ni-yama Neningikarrawara nakina-da.

27 Biya kembirra arakba neni-ngekburakama nakina warnumamalya. Neni-ngekburakama wurrakina warnumamalya wuburra enuwa Neningikarrawara. Nenungkwarba akwa didarringka nenilirraki-ngekburakama nakina.

28 Biya kembirra ni-yengbinuma nakina akwala ayakwa eningaba. Ni-yama aburruwa-wa, “Wurr-arrangbina wurriyukwayuwa, akwa kembirra ambaka-murra aburrajukwaba kuw-arrangbijeyina, kajungwa kuw-ambilyi-yada angalya-manja akwa ka-bungkawadini-yada ebina-manja angalya wurrakina,” ni-yama nakina. “Yiku-bungkawadinama kirrakina akwalya-manja iya wurrajija-manja akwa yinungungwangba-manja kirrakina.

29 “Ngarramini-ngekburakama ngayuwa engka iya engka aninga-murriya, ebina
amadidira nuw-arrangbinama amarda, akwa ngarningka ebina amaninga nuw-
arrangbinama eka yik-alyubarini-yada kirrakina.
30 Umba ngayuwa ningenu-kwama amarda yinungungwangba-murriya akwa ngar-
ningka wurrajija-murriya aburra-langwi-yada aninga,” ni-yama Neningikarrawara.
31 Biya n-andeya nakina Neningikarrawara akena ni-rringka amurndakakina
ni-ngekburakama nakina eningininga akukwulyubene-ka akina. Biya na-
lyarrngwalyilyada arakba akina-da. Bi...ya mamangbala muwilyaba marringa numi-
jerrida arakba makina-da. Biya ngarningka ne-kbada arakba. Wurdarriya-wiya akina-da.

2

1 Ebina-langwiya Neningikarrawara ni-ngekburakama nakina enena angalya iya an-
gubina iya angkwulyumida-langwa amurndakibina enena-manja angalya iya angubina-
manja akwa makarda-manja nuw-ambilyama akina. Akwa kembirra ni-jerrukwama
arakba nakina ena-langwa warka.
2 Mamangbala muwilyaba mamawura nu-war•danguma warka ena-langwa n-
aburradadangu-mulangwiya yanda-langwa ni-jerrukwama amurndakakina n-
andabukwama. Biya kembirra nu-ngwanjuma nakina warka-langwa arakba-da.
3 Kembirra ni-yama nakina, “Memema mamangbala-manja mambilyuma mamawura
ningu-ngwanjinama arakba ningena. Memininga kembirra mamawura memema, akwa
meyebijeba mukwala-langwa mamawura kum-ambilyama makina, ningu-ngwanju-
mubaba ngayuwa aduwaba warka-langwa. Mukwurdukwurda memema mamawura
nganyangwa arakba-da,” ni-yama Neningikarrawara nakina-da.
4 Ebina-langwiya nakina Neningikarrawara ni-ngekburakama ababurna-langwa
angalya-da.

Yidina-langwa angalya

Adinuba-wiya ni-ngekburaka-manja Yaweya Neningikarrawara ababurna-langwa an-
galya,
5 nara ambaka ebina amarda ariba-manja akwa nara ambaka amadidira ka-
lingbijangina. Akwa nara ambaka kini-ngekburaka nakina yelyukwa yiniki-larri-yada
ajiringka-wa. Akwa ngarningka nara wurribina warnumamalya warniki-lungkuwabiji-
yada eka iya amarda.
6 Umba ngalaja akungwa na-jijadanguma ajiringka-langwa na-warumajungwunuma
akwa na-ngambajuwamurra ababurna-langwa angalya akina-da.
7 Bi...ya kembirra Yaweya Neningikarrawara nu-manga arakba nakina akwala ajiringka
akwa neni-ngekburaka nakina nuwilyaba nenungkwarba ebina-langwa ngawa ajiringka.
Kembirra nenuminu-bukwa ena-langwa arrirra emindu-wa nakina-langwu-wa nenungk-
warba, kajungwa nenik-enibudi-yada nakina. Kembirra eneja nakina nenungkwarba n-
enibuduma arakba-da.
8 Eneja kembirra nakina Yaweya Neningikarrawara ni-lungkuwabijuwama eka iya
amarda awilyaba-manja angalya emikirra Yidina. Alyengmilyengma-langwa nuw-
ambilyumurra akina angalya. Biya kembirra Yaweya Neningikarrawara nen-akumarna
nakina yakwujina nibina nenungkwarba neni-ngekburakama.
9 Akwulyubene-ka akina angalya mena nakina Neningikarrawara ni-
lungkuwabijuwame-ka eminimininga iya eminimininga eka eningininga-ka
akirringkangena-langwa akina, akwa nawurrak-arrangbeyinuma aninga eningaba
enikalyubara. Umba awurruwurrakuwilyarra amurndakakina eka eninganinga iya
amarda, ni-lungkuwabijuwama nakina Neningikarrawara awilyaba eka akwanenibika-
langwa akwa ngarningka awilyaba eka akwaneningmika-langwa ebina narraku-
kwunama akwaneningmika eningaba-langwa akwa awurrariya-langwa warnumamalya-
manja akina-da.
10 Umba ngalaja awilyabe-ka adalyuma na-kwularrinuma akina Yidina-manja akwa
na-ngambajuwamurra ajiringka yakwujina. Kemba na-kwularrinuma akina erribaja
angwurra biya nuw-eyebijebakajungwunuma arngkabiyarbuwa-ma.
11 Awilyaba Bijena emikirra akina adalyuma ebina na-kwularrinumurra akina-
langwiya angalya emikirra Yebila.
12 Umba akina-manja ngawa angalya Yebila akukwulyubene-ka angwarnda akawulda-
murra nuw-ambilyumurra akina yakwujina ajiringka-manja arrawa, akwa ngawa
eminimininge-ka angwarnda alarrngekburna-wiya akwa ngalajukwaba bungabungwa
akwulyubena ebina ne-kirruwanjuma eningaba nuw-ambilyumurra yakwujina akina.

13 Umba ngalaja awilyaba engka adalyuma emikirra Kiyena ebina na-kwularrinuma
akina-langwiya angalya emikirra Kwuja.
14 Akwa ngarningka awilyaba engka adalyuma emikirra Dakirija ebina na-
kwularrinuma alyengmilyengmu-wa akina-langwiya angalya emikirra Ajiriya akwa
erribaja angwurra. Akwa ngarningka awilyaba engka adalyuma emikirra akina
Yiburadija. Abiyarbuwa adalyuma amurndakakina.
15 Nakine-ka Yaweya Neningikarrawara nen-akumarnuma nibina nenungkwarba yak-
wujina ebina-manja ngawa angalya Yidina, kajungwa neniki-lungkuwabiji-yada aninga
akwa nenik-akwurraji-yada akina angalya nakina.
16 Biya kembirra ni-yama nakina enuwa-wa, “K-alyubariname-ka ningkakina aninga
eningerribirra-langwa eka,” ni-yama.
17 “Akena awilyaba-langwa wulkwa eka nare-ka alyubaruma ngala-langwa aninga.
Enena eka narraku-kwunama akwaneningmika eningaba-langwa akwa awurrariya-
langwa warnumamalya-manja, akwa nare-ka alyubaruma angala-langwa aninga. Umba
k-alyubarina-manja nungkuwa akina aninga kembirra ki-jungwunama ningkakina akini-
yada ngawa-da,” ni-yama Yaweya Neningikarrawara enuwa-wa-da.
18 Biya kembirra ni-yama ngarningka nakina Yaweya Neningikarrawara, “Awurrariye-
ka akina nenik-ambilyinga-langwa naka nenungkwarba nakwukawura,” ni-yama.
“Ngayuwa kinumini-ngekburakinamurra kembirra wurruwilyaba warnikumamurikaja
ena-langwi-yada, kajungwa warniki-yakaji-yada wurrakina,” ni-yama nakina.
19 Biya kembirra nu-manga Yaweya Neningikarrawara akwala ajiringka akwa ni-
ngekburaka nakina yinungungwangba-murriya akwa wurrajija-murriya ebina-langwa
ajiringka. Biya nu-wilyaka yakina yinungungwangba-murriya akwa ngawa wurrajija-
murriya nibinu-wa nenungkwarba, kajungwa kinumurndaki-yengbijuwi-yada nakina
yinungungwangba yinimikirra akwa wurrajija.
20 Kembirra eneja nakina nenungkwarba nu-kwama yimurndakakina yinungung-
wangba yinimikirra akwa wurrajija warnimikirra, akena nara wurribina warningaba
warnikumamurikaja ena-langwa.
21 Eneja kembirra Yaweya Neningikarrawara nenu-mungkwulija nakina nenungk-
warba akwa n-ar•de-ka marringa nakina nu-mungkwulinga. Umba nu-mungkwulu-wiya
ngawa nakina, eneja Yaweya Neningikarrawara numa-manga muwilyaba memirrkwura
ena-langwa akwa neni-dida nenumadangkwa.
22 Biya nanga-ngekburaka didarringka memirrkwura-langwa akwa nanga-lyilyanga
dakina enuwa-wa.
23 Eneja nenungkwarba ni-yama, “Wa! Warne-ka warnumamalya arakba
wuburra ngayuwa-da. Nganyangwa adidira ngaluwa-manja arakba akina, akwa
nganyangwa amadangkwa ngaluwa-manja kajukwaba ngawa-da. Nakine-ka Yaweya
Neningikarrawara nanga-ngekburakama daka dadumamalya memirrkwura-langwa
ningenungkwarba-langwa aduwaba, kembirra dadimikirra ‘Didarringka nganyangwa’
dakina-da,” ni-yama nakina nenungkwarba-da.
24 Kembirra akina-langwa-bina neningerribirra nenungkwarba kenilirraki-lalikinama
nakina nungwenikba akwa ngawa dirndenikba kajungwa keni-yakeyini-yada
dadingiyenikba-manja, akwa kembirra wunuwilyaba-ma ngawa wunenumadangkwa-
kiya wunalakina-da.
25 Umba nakine-ka nenungkwarba akwa dakina didarringka wuneyebirra-kiya
wunalakina-da, akena nara keni-yeliyanga-da.

3

Eduma-kiya nenumini-yarrkuwurru-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa

1 Ni-ngekburaka-manja Yaweya Neningikarrawara yababurna-langwa
yinungungwangba-murriya, kembirra yuwilyaba yingarna yakina yakakirume-ka
yiniki-kadiki-yada warnumamalyu-wa. Yakine-ka yakakiruma angwurra yababurna-
manja yukwala yinungungwangba-murriya. Biya ni-likena yakina yingarna dibinu-
wa didarringka akwa ni-yengbina ayakwa ngaluwa-wa. “Kada, Neningikarrawara
ni-yamama nungkwurnuwa-wa nakina, ‘Nara alyubaruma amaninga amamamuwa
amurndakenena-langwa eka,’ ni-yamama nakina? Jerriya amandangwa ni-yengbinuma
nakina akina ayakwa?” ni-yama yakina yingarna ngaluwa-wa.
2 “Nara,” ngalaja yingi-yama dakina didarringka. “Yikin-alyubarinama yinalakena
amaninga amamamuwa amurndakenena-langwa eka.
3 Akena nara alyubaruma yinalakena wulkwa amaninga awilyaba-langwa ememeka
ebina nuw-arndurrkwarjiya-murrilangwa akina awurruwurrakuwilyarra. Umba

yirrenu-makama nakina Neningikarrawara yinuwa-wa, ‘Nare-ka alyubaruma a-lyingama amamamuwa angaba-langwa eka,’ ni-yamama nakina. Yikini-lyingina-manja akina yinalakena, kembirra yikini-jungwunama-da,” yingi-yama dakina didarringka yakinu-wa yingarna-da.

4 Eneja ni-yama yakina yingarna, “Nare-ka. Ekalya akina ayakwa. Nara kinalakina a-jungwuma,” ni-yama yakina.

5 “Eneja nakina Neningikarrawara ni-yengbinuma akina ayakwa nungkwurnuwa-wa mena neningma-baba nakina yikin-alyubarina-manja kinalakina akina amaninga, kembirra Neningikarrawara wuburra yikini-yaminame-ka kinalakina-da, akwa yikin-eningmidinama ebina eningaba akwa awurrariya arakba-da,” ni-yama yakina yingarna-da.

6 Umba ngalaja didarringka ying-andeya akena yingi-rringka akina eka akwulyubena. Kembirra yingi-lyangkiyama dakina, “Eningabe-ka k-alyubarina-mulangwa ngayuwa enena amaninga. Akwa ngarningka eningaba akina aringkawi-yada ngayuwa-da,” yingi-lyangkiyama dakina. Biya kembirra yingi-rndirrka, ying-alyubarina akwa yinginu-kwa ekuwarra neningiyadikba-wa-da. Enejukwaba kembirra n-alyubarina nakina-da.

7 Biya nen-eyijinu-mulangwa wunalakina akina amaninga kembirra warenja-bawiya numu-ngwur•dangma menba iya mangma aburna-langwa. Akwa neni-lyandarrkena arakba wuneyebirra-kiya wunalakina-da. Biya kembirra nenuma-warrka arakba muk-wala mamawarruwalya manyungwunya akwa nen-awiyebeyina makina wunalakina-da.

8 Bi...ya num-awiyebu-manja mamawura nen-engkirrika wunalakina Yaweya Neningikarrawara nubukwaya ni-likenuma nakina akinu-wa angalya, akwa nen-abuwarrkajungwa arakba wunalakina neni-didirrakajungwuma eka-manja nakina-langwa.

9 Umba eneja nakina Yaweya Neningikarrawara n-ardanga nakina nibinu-wa nenungk-warba. “Ningkangamba?” ni-yama.

10 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba, “Ning-engkirrikama ngayuwa nungkwa-langwa ayakwa akwa ning-akbar•duma, kembirra ning-abuwarrkajungwuma, mena ningeyebirra-baba ningena,” ni-yama nakina.

11 Eneja ni-yama Neningikarrawara enuwa-wa, “Angkaburra bu-makama ningkakina nungkuwa ningkeyebirra?” ni-yama. “Ningk-alyubarinuma ebina amaninga yirra-maka-murrada ngayuwa nara alyubaruma nungkuwa-na?” ni-yama.

12 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba, “Daka didarringka yu-kwama ngayuwa-manja, ngaluwe-ka ngu-kwama ebina aninga akwa ning-alyubarinuma akina.”

13 Kembirra eneja nakina Yaweya Neningikarrawara ni-yama dibinu-wa didarringka, “Miyambena-burra ningki-yamama ningkakina akina?” ni-yama.

Ngalaja yingi-yama, “Yibina yingarna nginu-kwudirrkame-ka ngini-kadikama yakina akwa kembirra ning-alyubarinuma ngayuwa,” yingi-yama dakina-da.

Yaweya Neningikarrawara nenilirraki-lekbenu-mulangwa wunalakina

14 Eneja nakina Yaweya Neningikarrawara ni-yama yibinu-wa yingarna, “Akine-ka ningki-yama-mulangwa ningkakina aduwaba, kembirra ki-lyandiname-ka angwurra ningkakina,” ni-yama. “Nara ngayuwa e-kbajuma yukwala yinungungwangba, umba yirre-kbajinama aduwaba ningkakina ningkuwilyaba ngayuwa-da. Kembirra aduwaba-langwa nungkwaja ki-rrekburruwarnama mulkwa-murra, akwa k-alyubarinama ajiringka-da, yanda-langwa ki-jungwunama ningkakina-da.

15 “Nungkuwa akwa ngawa daka didarringka yikingu-wirrikbeyiname-ka kirringalakina. Nganja ningena k-akumurnama nungkwurrunguwa-manja akuwurruwirrikbaja. Aburraja kembirra ngala-langwa wurriyukwayuwa akwa ngawa nungkwa-langwa ka-wirrikbeyinama warningangkawura ngawa wurrakina-da. Ngala-langwa wurriyukwayuwa karri-lyangburrenama aringka nungkwa-langwa-da, umba nungkwaja nungkuwa k-anginama amulurrngwa alika aburra-langwa-da,” ni-yama Yaweya Neningikarrawara yakinu-wa yingarna.

16 Biya kembirra Yaweya Neningikarrawara ni-yengbina nakina akwala ayakwa engbuda dibinu-wa didarringka ngalajukwaba. Ni-yama nakina, “Ku-mambakina-manja nungkuwa wurrangariya, kembirra k-arrkwujeyinama ningkakina. Umba ngayuwe-ka k-arumurrkwunama akwulyandilyanda nungkwa-langwa akwa ngarningka k-arrkwujeyinama nungkuwa akini-yada ngawa k-arrangbina-manja ningkakina wur-rangariya nungkwa-langwa. Mame-ka ningkakina k-arrkwujeyinama umba kini-ngayindenama ngawa ningkakina nenungkwarba nungkwa-langwa. Umba eneja nakine-ka nenungkwarba nungkwa-langwa kinu-bungkawadinama nungkuwa-manja-da,” ni-yama Yaweya Neningikarrawara dakinu-wa didarringka nakina-da.

17 Biya kembirra ni-yengbina Yaweya Neningikarrawara akwala ayakwa nibinu-
wa nenungkwarba enejukwaba. “Nungkuwa ningkingamin-engkirrikenuma ayakwa
dadingiyena-langwa akwa ningk-alyubarinuma ebina aninga ngarra-maka-murrada
ngayuwa nungkwurrunguwa nara alyubaruma akina,” ni-yama nakina. “Akina-murrada-
bina ningi-kbajinama ngayuwa ajiringka aduwaba. Kuw-arriyadiname-ka akina. Umba
ku-war•denama ngawa nungkuwa ningkeningangkawura, kajungwa ka-lungkuwarrini-
yada aninga nungkwa-langwa.
18 Kuw-arrangbiname-ka ngalaja ajiringka amarda amurndakibina awurruwurrariya
akwa akwurrirra-murriya. Nungkwaja kembirra eningerriberriba amaninga k-
aburangkinama engku-wa iya engku-wa angalya ningkakina-da.
19 Aruma warka ku-war•denama nungkuwa yanda-langwa kumi-jadena-manja
mukwena nungkwa-langwa-langwa ningkenumadangkwa. Arume-ka warka ku-
war•denama ningkakina kajungwa kuw-arrangbini-yada ajiringka aninga nungkwa-
langwa-da. Ki-yaminjaminama ngawa ningkakina yanda-langwa ki-jungwunama
ningkakina-da akwa ki-lawurradinama ajiringka-wa-da. Umba kabu-rungkwabiname-ka
ningkakina ningkenumadangkwa ajiringka-wa. Ajiringka-langwa yirra-ngekburakama
ngayuwa ningkakina, kembirra nungkuwa k-ajiringkadinama ngarningka ningkakina-
da,” ni-yama Yaweya Neningikarrawara enuwa-wa-da.
20 Eneja nakina nenungkwarba nenimikirra Eduma nakina, akwa nanga-
yengbija arakba dadingiyenikba dadimikirra Yiba, mena dirndarringba-baba dakina
wurrababurna-langwa warnumamalya. Akina ekirra ne-yaminama “warniba.”
21 Eneja kembirra Yaweya Neningikarrawara nenumini-ngekburaka dumbala
yinungungwangba-langwa yinumakwulya Eduma-langwa akwa ngawa dadingiyenikba-
langwa, akwa nenilirraku-kwa dakina dumbala wunenik-awiyebi-yada wunalakina-kiya
nakina-da.

Neningikarrawara neni-jadijuwa-mulangwa Eduma akwa Yiba Yidina-langwa

22 Biya kembirra Yaweya Neningikarrawara ni-lyangkiyama nakina, “Naka arakba
nenungkwarba ngakwurruwa wuburra kini-yaminame-ka nakina-da. Akwa ngarningka
neningma arakba nakina ebina eningaba akwa awurrariya. Nara kembirra alyubaruma
nakina amaninga ebina-langwa eka akwanenibika, nari-yada neningangkawura ambi-
lyuma neniba nakina-da,” ni-lyangkiyama Yaweya Neningikarrawara nakina-da.
23 Biya kembirra nakina Yaweya Neningikarrawara nenilirraki-larrka arakba nibina
nenungkwarba akwa ngawa dibina didarringka nenilirraki-jadijuwa wunalakina ebina-
langwa angalya emikirra Yidina. Biya ni-yama nakina Edumu-wa, “Ningu-manguma
ngayuwa akwala ajiringka akwa yirra-ngekburakama nungkuwa akina-langwa,” ni-
yama. “Kembirra aduwaba-langwa ku-war•denama ningkakina warka ajiringka-manja
nungkuwa,” ni-yama nakina nakinu-wa nenungkwarba.
24 Biya kembirra nenilirraki-jadijuwa-mulangwa wunalakina, nen-akumarnuma
Yaweya Neningikarrawara ena-langwa warnikumamurikaja warnimikirra jerubima
Yidina-manja alyengmilyengma-langwa nakina akwa n-akumarnuma ngarningka
yakwujina kaliwanga angwura-murra ebina ne-ngengkilyuwakenuma angerriba
iya yenjerra. N-akumarnuma Yaweya Neningikarrawara akina kajungwa nari-yada
warningerribirra warnumamalya a-likama yenjerrikina nuw-arndurrkwarjeyu-
murruwa ebina eka akwanenibika. Kembirra n-anjimangwukwama arakba akine-ka
angalya nakina-da.

4

Eduma-langwa-langwa warnumamalya - Keyina-langwa akwa Ebula-langwa

1 Nakine-ka Eduma akwa ena-langwa dadingiyenikba Yiba neni-yakeyinumurra nenu-
mungkwulumurra arakba wunalakina. Bi...ya arakba dakina kembirra dadingiyenikba
yingu-mambakinuma. Biya kembirra arakba Yiba yinginumin-arrangba nangariya
Eduma-langwa dakina. Biya yingi-yama, “Nakine-ka Yaweya nginu-mamurikajuwame-ka
ngayuwa, kembirra arakba ningen-arrangbama naka nangariya-da,” yingi-yama dakina.
Biya nakina neningadinuba-wiya niyukwujiya ngala-langwa yingini-yengbijuwama dak-
ina nenimikirra Keyina. Umba akina ekirra ne-yaminama “ningenu-manguma.”
2 Bi...ya kembirra ambaka-murra ngarningka nuwilyaba yingin-arrangba, akwa yingini-
yengbijuwa nakina Ebula. Aburnaja kembirra arakba wunalakina wunambilyuma. N-
arumidinu-manja nakina Ebula kembirra nuwurrak-embirrajuwama arakba jiba-manja.
Umba eneja Keyina ni-lungkuwabijuwama nakina eka iya amarda eninganinga.
3 Biya kembirra nenu-kwama akwala aninga ni-lungkuwabijuwa-mulangwa angerriba
Yaweyu-wa.

4 Umba eneja nakina neningarija-langwa nenikumarnjenikba Ebula ebina nuw-
arrangbama eningadinuba-wiya angariya jiba nu-wardanga akina. Biya eningaba-
dangwa amalya nenu-kwama nakina Yaweyu-wa. Kembirra eneja nakina Yaweya nenu-
werrungwur•danguma nakina-manja Ebula, akwa akina-manja ngarningka amalya.
5 Umba nu-waranguma nakina Keyina-manja akwa ngawa ena-langwa aninga nenu-
kwa-mulangwa enuwa-wa.
Kembirra eneja nakina Keyina n-awinyambade-ka akwa n-arrirriyada nenumukwurra.
6 Eneja ni-yama Yaweya enuwa-wa, “Miyambena-burra nungkuwa ningk-
awinyambadinama? Akwa ningk-arrirriyadinama ningkenumukwurra?” ni-yama.
7 “Nungkuwa ki-yamina-manja eningaba, kembirra ku-marngkinama ningkakina.
Akena nara-manja ningkakina e-yamama eningaba kembirra akine-ka wuburra laka
wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa na-rarrkajungwunama wurrakina
kab-adawarrkini-yada nungkuwa aduwaba. Bu-ngayindenama wurrakina ka-
bungkawadinama nungkuwa-manja, akena nungkuwe-ka arrkala ku-bungkawadinama
wurrakina-manja wurramukwa ningkakina-da,” ni-yama Yaweya Keyinu-wa-da.
8 Eneja ni-yama nakina Keyina nenikumarnjenikba-wa, “Kwa, yi-likaja angerriba
erriberriba-wa,” ni-yama. Biya neni-likena arakba wunalakina erriberriba-wa. Biya yak-
wujina ngawa Keyina nakina nenu-wardanga arakba nakina-manja nenikumarnjenikba.
Nenu-wardanga arakba nakina akwa ni-jungwa arakba-da.
9 Kembirra eneja Yaweya ni-yama nakinu-wa Keyina, “Nangamba nenikumarnjena?”
Eneja ni-yama, “Kada! Ningeningbala. Mena kin-akukwurrajinama ngayuwa nakina
nenikumarnjarrka-manja-baba ngawa?” ni-yama.
10 Umba ni-yama Yaweya enuwa-wa, “Miyambena-burra nakina ningkenu-wardanga?
Awurrariye-ka akina. Nganja ningena ningeningma nungkuwa ningkenu-wardanguma,
ninguma-rringkina-mubaba ngayuwa ena-langwa merra ajiringka-manja. Ningkenu-
wardangu-mulangwa nakina akine-ka wuburra laka n-ardirdenama nakina ngayuwa-
wa kajungwa yibamini-lawurrakajini-yada ngayuwa nungkuwa-wa akwa ka-ngajini-yada
ningkakina nungkwamba-langwa.
11 Kembirra ngayuwa aduwaba yirre-kbajinama ningkakina. Nungkwaja kembirra
ningkakina nara a-lungkuwabijuma ngarningka aninga, mena akina ajiringka ne-
bekinuma arakba makina merra.
12 Umba ki-lungkuwabijina-manja kembirra ngarningka ningkakina eningerribirra
amarda, nara kembirra arrangbama aninga, nuw-arriyadinu-mubaba ajiringka. Biya
kembirre-ka ningkakina ki-likajama arakba yada-da, angerriba iya angerriba arakba ku-
marrawarnama. Biya arakba kembirra ningkakina ningkeningangalya-ma ningkakina-
da,” ni-yama Yaweya Keyinu-wa-da.
13-14 Eneja ni-yama Keyina, “Awurrariye-ka akina ningku-minangkirreyinama ngayuwa
enena-langwa angalya akwa nungkuwa-langwa. Ningki-yama-mulangwa akina ayakwa,
kembirra ngayuwe-ka k-arrkwujeyinama angwurra. Kembirra ku-marrawarnama nin-
gena aduwaba-langwa ningeningangalya-ma. Umba aburraja wurribina warninger-
ribirra kembirra kab-akburrangina-manja ngayuwa kabu-ngajinama-da,” ni-yama Key-
ina Yaweyu-wa-da.
15 Akena eneja Yaweya ni-yama, “Nara. Kemba kabu-ngajina-manja wurrakina
wurruwilyuwilyaba nungkuwa-manja, ngayuwa-dangwa kembirra ki-yaminame-ka ka-
jungwa wurrukwala warnumamalya kabumini-lawurrakajini-yada nungkwa-langwa
akwa karra-ngajini-yada wurrumangbala wurrambilyuma,” ni-yama. Biya nakina
Yaweya ni-jirrkumarnuma nakina-manja Keyina nari-yada warnumamalya a-ngajuma
Keyina-manja. Kembirra nenu-madumurrukwama nakina wurrakinu-wa warnuma-
malya nakina-langwa Keyina.
16 Umba Keyina nakina neni-lalika arakba Yaweya akwa ni-likenuma. Akwa
n-ambilyuma emininga-manja angalya emikirra “Akumarrawarna” angalya.
Alyengmilyengma-langwa akina angalya Yidina-langwa-da.

Keyina-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

17 Bi...ya Keyina akwa ena-langwa dadingiyenikba nen-arrangba arakba niyukwujiya
nakina nenimikirra Yinakwa. Biya nakina Keyina ni-likirakama arakba ababurne-ka
alikira. Biya ni-yengbijuwama nakina akina angalya emikirra wuburra ena-langwa-
langwa nenikuwenikba-langwa ekirra akina.
18 Bi...ya Keyina-langwa nenikuwenikba Yinakwa enamba-langwa n-
akumajungwunuma nenikuwenikba biya neni-yengbijuwama nakina nangariya
nenimikirra Yirada. Bi...ya enamba-langwa Yirada n-akumajungwunuma nakina
nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Miyijeyela. Bi...ya enamba-langwa nakina

Miyijeyela n-akumajungwunuma nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Midijeyela. Bi...ya enamba-langwa Midijeyela n-akumajungwunuma nakina nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Lameka.
19 Bi...ya nakine-ka Lameka wurringambilyuma-kiya wurradingabulena, duwilyaba Ada umba duwilyaba Jila.
20 Ngalaja Ada dakina arakba yingin-arrangbama nangariya akwa yinginiyengbijuwama nenimikirra Jabala. Umba akina ekirra Jabala ne-yaminama "nenikarrikuwaraki-yada." Umba nu-wilyarridinu-manja eneja nakina Jabala neningadinubawiya nakina numirarringba warnumamalya-langwa wurribina narr-akukwurrajuwamulangwa narr-arrikukuwaraka-mulangwa wurrakina jiba-manja iya bulukwa-murriyamanja. Akwa ngarningka enuwa akwa ena-langwa warnumamalya nuw-ambilyumurra wurrakina warningadinuba-wiya akalikwa-murra-manja alikira ebina narri-likirakamurrumanja.
21 Umba eneja nenikumarnjenikba nenimikirra Jubala nakina mena akina ekirra Jubala ne-yaminama "akumalyumalyangka eningemeba." Neningadinuba-wiya numirarringba nakina warnumamalya-langwa wurribina na-malyangkenu-mulangwa narruwarrijuwa-mulangwa wurrakina ebina akumalyumalyangka eningemeba.
22 Umba ngalaja Jila, dibina dadingarija-langwa dadingiyenikba Lameka-langwa, yingin-arrangbama nangariya nenimikirra Dubala Keyina. Umba eneja n-arumidinumanja Dubala Keyina nu-war•dangumurra nakina numurndaki-ngekburakamurra ababurna angandingandinga bangkilya-murriya, amurndakibina ekikingkarrngalangwa akwa ngawa akumungkumungkada-langwa akwa ngarningka akadabajalangwa. Nuwurraki-ngekburakama akina didija-langwa. Umba ena-langwe-ka dadiyamarnjenikba dakina dadimikirra Neyama.
23 Eneja Lameka ni-yama nakina wurringalakina-kiya-wa wurringidarringka-kiya,
"Wayi! Wurring-engkirrikiya-langwa, Ada akwa Jila.
Ngayuwe-ka ningena ningenu-wardangumurra nuwilyaba nenungkwarba mena adinuba-wiya enuwa ngini-ngaja-mubaba.
24 Kenu-wardangu-manja warningerribirra warnumamalya Keyina-manja, kembirra kajungwunuma wurrumangbala wurrambilyuma warnumamalya.
Umba kabu-wardena-manja wurrukwala ngayuwa-manja, kembirra aburraja 77 warnumamalya aburramba-langwa ka-jungweyinama wurrakina-da,"
ni-yama Lameka arakba-da.

Jeda-langwa akwa Yinaja-langwa
25 Nakine-ka Eduma akwa dadingiyenikba Yiba nen-arrangbama ngarningka nuwilyaba nangariya. Ni-rukwularrinu-mulangwa nakina, dirndenikba Yiba yingi-yama, "Neningikarrawara ngarningka nginu-kwama naka niyukwujiya. Nuwilyaba naburraka ni-jungwuma nakina mena nenu-wardangu-mubaba nakina Keyina. Kembirra nenaka kinuma-menama ena-langwa mamurukwa," yingi-yama. Biya kembirra yinginiyengbijuwama Jeda, mena akina ekirra Jeda ne-yaminama "nginu-kwama."
26 Kembirra n-arumidinu-manja nakina Jeda, n-akumajungwuma nakina nenikuwenikba. Biya nenimikirra nakina Yinaja. Umba akini-yada wurrumurndakakineka warnumamalya narr-aburradadangumurra warningadinuba-wiya narriyengbijuwama Yaweya-langwa ekirra akwurdukwurda neni-yangmarngkwajuwa-manja nakina.

5

Wurrumirumirena warnikinikaduwa Eduma-langwa-langwa
1-2 Eneja neni-ngekburaka-manja Neningikarrawara warnumamalya, neningekburakama wurrakina wuburra enuwa Neningikarrawara. Nenungkwarba akwa didarringka nenilirraki-ngekburakama nakina. Biya kembirra ni-yengbinuma nakina eningaba ayakwa aburnuwa-wa akwa ni-yama, "Yikini-yengbijajungwunama 'kinenumamalya-kiya' kinalakina." Kembirra amurndakenena ekirra Eduma-langwalangwa wurrumirumirena warnikinikaduwa-langwa.
3 Nakine-ka Eduma 130 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina, biya nenikuwenikba enuwa wuburra n-akumajungwunuma nakina. Neni-yengbijuwama nakina Jeda.
4 Bi...ya ngarningka 800 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
5 Biya n-ambilyu-manja nakina 930 mamarika iya yinungkwura kembirra ni-jungwuma arakba-da.

6 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jeda 105 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Yinaja.
7 Bi...ya ngarningka 807 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
8 Biya n-ambilyu-manja nakina 912 mamarika iya yinungkwura kembirra ni-jungwuma arakba-da.
9 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Yinaja 90 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Kenena.
10 Bi...ya ngarningka 815 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
11 Biya n-ambilyu-manja nakina 905 mamarika iya yinungkwura ni-jungwuma arakba-da.
12 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Kenena 70 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Meyilelela.
13 Bi...ya ngarningka 840 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
14 Biya n-ambilyu-manja nakina 910 mamarika iya yinungkwura ni-jungwuma arakba-da.
15 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Meyilelela 65 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Jereda.
16 Bi...ya ngarningka 830 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
17 Biya n-ambilyu-manja nakina 895 mamarika iya yinungkwura ni-jungwuma arakba-da.
18 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jereda 162 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Yinakwa.
19 Bi...ya ngarningka 800 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
20 Biya n-ambilyu-manja nakina 962 mamarika iya yinungkwura ni-jungwuma arakba-da.
21 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Yinakwa 65 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Midijela.
22-24 Biya kembirra Yinakwa akwa ngawa Neningikarrawara wunalakina neni-yakeyinumurra arakba wunalakina-da. Bi...ya wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa n-akumajungwunuma nakina Yinakwa. Biya n-ambilyu-manja nakina 365 mamarika iya yinungkwura, kembirra ni-lyumaduma nakina. Eneja Neningikarrawara nenu-manguma kembirra-da.
25 Eneja kembirra n-ambilyu-manja Yinakwa-langwa nenikuwenikba nakina Midijela 187 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Lameka.
26 Bi...ya ngarningka 782 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
27 Biya n-ambilyu-manja nakina 969 mamarika iya yinungkwura ni-jungwuma arakba-da.
28 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Lameka 182 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba.
29 Biya ni-yama, “Yaweya nakina ni-kbajame-ka akina ajiringka. Kembirra ngalaja nuw-arriyaduma akina. Umba naka niyukwujiya kin-arumidina-manja akenu-werringekburakinama akwa kini-yukwujiyakinama nakina ebina aruma warka ngarrababurna-langwa ngarnumamalya,” ni-yama Lameka nakina-da. Kembirra neni-yengbijuwama nakina niyukwujiya ena-langwa nenimikirra Nawa, mena akina ekirra Nawa ne-yaminama “akenu-werringekburakinama.”
30 Bi...ya ngarningka 595 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma Lameka akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma nakina.
31 Biya n-ambilyu-manja nakina 777 mamarika iya yinungkwura ni-jungwuma arakba-da.
32 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Nawa 500 mamarika iya yinungkwura n-akumajungwunuma arakba wurriyukwayuwa ena-langwa. Neningadinuba-wiya nenimikirra Jema, neninguwilyarra nenimikirra Jebeda, umba neningarija-langwa nenimikirra Yema.

6

Warniniyerriya-langwa warnumamalya

1-2 Wurrumurndakakine-ka warnumamalya nuw-ababurnadinuma arakba wurrakina akwa nuw-errbalinuma emininga-manja iya emininga-manja angalya. Kembirra aburraja wurrukwala warninikuwena Neningikarrawara-langwa na-likenuma nuw-ambilyu-murruwa wurrakina warnumamalya. Biya narrawurraki-rringka-manja wurrumurndakakina warnumamalya, narra-rringkama wurradidiyara wurrukukwulyubene-ka wurrakina. Biya kembirra narra-manguma aburra-langwi-yada wurridarringka.

3-4 Aburraja kembirra wurradidirrungwarna warnumamalya wurrumumirajirrirre-ka namurndak-ambilyuma arakba. Wurriyukwayuwa akwa wurrumirumirarrngwa wurrumurndakakina-langwa warninikuwena Neningikarrawara-langwa akwa ngawa wurradidingiyarrngwa-langwa wurrakina-da. Wurrarrubude-ka wurrakina, kembirra aburraja wurruminukwala narra-yarrumurnduwarnuma wurrakina-langwa-da.

Eneja nakina Yaweya ni-yama, “Nara ngayuwa a-ngayinduma aduwaba warningerribirra warnumamalya ambilyuma warningangkawura. Umba kuw-eniyuwangkwudinama wurrakina biya ka-jungweyinama, warnumamalya-baba wurrakina-da. Kembirra aduwaba-langwa kuw-ambilyamurra wurrakina 120 mamarika iya yinungkwura akwa akina-bina ngawa-da.”

5 Kembirra nenumurndaki-rringka-manja Yaweya warningerribirre-ka warnumamalya, nare-ka, aburraja wurruwurruwurrariya-wiye-ka wurrilyengma wurrakina wurrababurna-langwa. Nuw-engkingkirrikenume-ka wurrumurndakakina awurruwurrariya-we-ka ngawa.

6 Eneja ni-yama nakina Yaweya, “Karukwa, nara-maka warna ka-ngekburaka, nara-maka enena-manja angalya k-akumarna,” ni-yama.

7 Biya ngarningka ni-yama nakina, “Wurrumurndakenene-ka warnumamalya warna ka-ngajinama ka-jungweyinama. Ningarra-ngekburakama akena amandangwa ka-jungwajinama wurrakina ka-jungweyinama ningena-da. Akwa ngarningka yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya aburrajukwaba ka-jungwajinama ngayuwa-da. Karukwa, nara-maka ka-ngekburaka,” ni-yama Yaweya nakina-da.

8 Akena nenu-werrungwur•dangume-ka Nawa-manja nakina-da.

Nawa-langwa-langwa warnumamalya - Nawa numa-ngekburaka-mulangwa mijiyanga

9-10 Enene-ka arakba alawudawarra Nawa-langwa. Eneja nakina wurrabiyakar-biya warninikuwena, umba warnimikirra Jema iya Yema akwa Jebeda. Neningabe-ka nakina nenungkwarba n-ambambilyumurra. Nikikamarra awurrariya. Nare-ka wurribina warningaba umba enuwa yimbukwa. Biya nakina Nawa neni-yakeyinuma Neningikarrawara-manja-da.

11 Aburraja wurrukwale-ka warnumamalya wurruwurrariya-wiye-ka wurrababurna-langwa. Biya wurrumurndakakina na-ngajingajeyinume-ka arngkababurna-langwa wurrumurndakakina warnumamalya.

12 Eneja Neningikarrawara angaluba n-andeyuma akena nenuwurraki-rringkama wurrumurndakakina warnumamalya. Wurruwurrariya-wiye-ka ngawa wurrilyengma wurrakina-da.

13 Biya ni-yama Neningikarrawara Nawu-wa, “Ngayuwa ningena arakba wurrumurndakeyina warnumamalya kawurraki-jungwajinama wurrababurna-langwa mena namurndak-arriyakajungwunuma ababurna-langwa awurruwurrariya.

14 Kembirra yirra-ngayindenama nungkuwa kuma-ngekburakinama mijiyanga. Mini-ngekburakajungwuna makina yininginingaba-murra yimundungwa. Biya kuma-ngekburakina-manja makina, ababurna angalya ki-ngekburakinamurra makina-manja mijiyanga. Biya kum-akumurne-ka minyadirra eka-manja arrawa-langwiya akwa ngawa ngarningka errekba-langwiya nari-yada awiyebuma akungwa mijiyangu-wa.

15 Kuma-ngekburakinama makina milingajirrirre-ka, angaluba amarra-langwa akwa ngawa ngarningka angerriba mamudakbu-wa 133 metres. Akwa kuma-ngekburakiname-ka makina mamakwulyumide-ka angalya, ningkekalyarra-langwa akwa ningkekbuda-wa 22 metres. Akwa ajiringka-langwa akwa angerriba karrawaru-wa ngarningka 13 metres kuma-ngekburakinama makina.

16 Akwa meningikarrawara ngarningka kuma-ngekburakinama. Akwa meningikarrawara-manja arrawa-langwiya eyukwujiya ki-lalikinama angwurn•dikirra 44 centimetres. Akwa ki-ngekburakinama angalya angwurrkabiyakarbiya akwa ke-yuweyinama karrawaru-wa. Akwa akawiyuwiyeba akididijungwa ngarningka k-akumurna.

17 “Nganja ningena ki-larrkajama akungwa enenu-wa ajiringka, kajungwa awurrak-
ibina yelakwa kuw-ambilya-murrumurra kamurndaku-wurrileni-yada. Kembirra ak-
wala awurrakakina kawurraki-jungweyinama umba nungkwaja ningkena ningkeniba k-
ambilyama.
18 Nganja ki-yarrkakumurnama ngayuwa ayakwa eningarumuruma nungkwa-langwi-
yada akwa nara ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma. Nungkwaja kembirra ku-menama
nungkwamba-langwa enena ayakwa nungkwa-langwi-yada akina.
“Biya kembirra yik-awiyebenama nungkuwa iya nungkwa-langwa dadingiyena
mijiyangu-wa akwa nungkwa-langwa nenikuwena-murriya iya wurradidingiyarrngwa.
19-20 Kinuwurraku-warakinama nungkwa-langwu-wa mijiyanga yimininimingka
yinungungwangba akwa ngawa wurriminimininingka wurrajija. Biya yuwurrakibina-
langwa yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya yuwilyuwilyaba-wiya ngawa
yinungkwarba akwa yuwilyuwilyaba-wiya ngawa yidarringka kinu-menama kin-
arrikuwarakinama arrawu-wa kajungwa warniba kawurrak-ambilyi-yada.
21 Biya ku-wilyakiname-ka aninga, engka iya engka aninga nungkwurra-langwi-
yada akwa ngawa yuwurrakakina-langwi-yada yinungungwangba-murriya akwa
wurruwurrakakina-langwi-yada wurrajija-murriya,” ni-yama nakina Neningikarrawara
Nawu-wa-da.
22 Eneja Nawa ni-yamame-ka yakwujina makina-manja mijiyanga ebina-langwiya
ayakwa nenu-maka-murrilangwiya Neningikarrawara amurndakibina-langwiya ni-
ngayindangu-murrilangwiya-da.

7

Amakwulyumida-langwa akungwa

1 Kembirra eneja nakina Yaweya ni-yama Nawu-wa, “Likajama arakba mijiyangu-wa
nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnumamalya. Ngayuwa ningeningma nungkuwa
yimbukwa aduwaba ningk-ambilyame-ka amurndakeyina-manja angalya ningkuwer-
rikidirrbura ningkuwilyaba-ma.
2 Kin-arrikawiyebajina yimurndakukwala yinungungwangba-murriya makinu-wa mi-
jiyanga. Biya yimurndakukwala yik-alyubarina-murruwiya kirrakina karnumamalya
kinu-mena, kin-arrikawiyebajina yimangbala yambilyuma yinungkwarba umba ngar-
ningka yimangbala yambilyuma yidarringka kin-arrikawiyebajina. Akwa yuwurrakuk-
wala yukwurdukwurda ngarningka kembirra kin-arrikawiyebajina yakina yibina nara
alyubaruma nungkwurruwa. Yuwurrakakina-langwa yuwilyaba-ma yidarringka kinu-
mena akwa yinungkwarba.
3 Akwa ngarningka warnungkwarba ka-mena wurrajija wurrumangbala wurrambi-
lyuma akwa ngarningka wurridarringka ka-mena wurrumangbala wurrambilyuma. Biya
yuwurrakakina kinuwurraku-warakina yinungungwangba-murriya akwa wurrajija-
murriya kajungwa eniba kuw-ambilyi-yada aduwaba, kajungwa ngarningka kuw-
arrangbijeyini-yada enena-manja angalya ngarningka ambaka-murri-yada-da.
4 “Mamangbala-manja mambilyuma marringa nganja ningena kini-larrkajama
yelyukwa. Ngalaja yakina ngawa yelyukwa kini-larrinama yanda-langwa
arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa marringa iya mamawura. Yakina ngawa kini-
larrinama yelyukwa. Kembirra amurndakibina ngayuwa yelakwa ningi-ngekburakama
enena-manja angalya, wurrajija-murriya, yinungungwangba-murriya akwa ngarningka
warnumamalya, yakine-ka yelyukwa kawurraki-jungwajinama,” ni-yama Yaweya Nawu-
wa-da.
5 Kembirra eneja Nawa ni-yamama ebina Yaweya nenu-makama, ni-yamama nakina
ababurna-langwa-da.
6 Akini-yada ni-larrinu-manja yiningadinuba-wiya yelyukwa yakina, nakine-ka Nawa
n-ambilyuma arakba 600 mamarika iya yinungkwura.
7 N-awiyebenuma nakina arrawa makinu-wa mijiyanga, Nawa iya dadingiyenikba iya
warninikuwena akwa ngawa wurradidingiyarrngwa. Nuw-awiyebeyinuma wurrakina
kajungwa warniba kuw-ambilyi-yada.
8 Yuwurrakakine-ka yababurna-langwa yinungungwangba-murriya yinungkinungk-
warba akwa yididarringka akwa wurrajija-murriya warnungkinungkwarba akwa wur-
rididarringka aburrajukwaba nawurrak-awiyebeyinuma arakba arrawa makinu-wa
mijiyanga. Amurndakibina enikalyelyubara iya ebina akwurdukwurda nawurrak-
awiyebenuma-da.
9 Nuw-awiyebeyinume-ka ebina-langwiya ayakwa nenu-maka-murrilangwiya
Neningikarrawara Nawa-manja.

10 Bi...ya nuw-embimbirrarina ngawa wurrakinu...wa, bi...ya arakba mamangbala mambilyuma marringa. Kembirra ngalaja yiningadinuba-wiya yelyukwa ni-larrina arakba ajiringka-manja yakina-da.
11 Umba eneja Nawa neniyuwangkwe-ka nakina. N-ambilyume-ka 600 mamarika iya yinungkwura arakba nakina. Ngalaja yuwilyaba yimawura nu-wurdanguma arakba yakina. Biya yirmbulirra arakba yakina. Kembirra ngalaje-ka akungwa angaluba arrawa-langwa ajiringka-langwa amukwa-langwa nuw-aburrumbijanginuma adirrungwarne-ka akungwa akina. Akwa ngarningka angaluba angubina na-ngwurrkbalijajungwunuma akina. Umba karrawara-langwa ni-larrinuma yelyukwa yadirrungwarna yakina-da.
12 Yakine-ka ngawa ni-larrilarrinuma yakina yelyukwa umba nara kinu-ngwanjina. Arngkabiyarbuwa-me-ka arngkumemberrkwa marringa iya mamawura ni-larrilarrinuma yiningangkawura yakina-da.
13 Umba mibina-manja ngawa mamawura, yiningadinuba-wiya yelyukwa ni-larrinu-manja yakina, nuw-awiyebena aburraja Nawa iya dadingiyenikba iya warninikuwena, Jema, Yema iya Jebeda, akwa wurradidingiyarrngwa. Nuw-awiyebeyinume-ka mibinu-wa mijiyanga narruma-ngekburaka-murruwa.
14 Yuwurrakababurne-ka yakina yinungungwangba akwa wurrajija ebina erriber-riba waka nuw-ambilyuma umba ebina waka warnumamalya narr-akwurrajuwa-murrumurra namurndak-awiyebeyinuma ngalajukwaba mijiyangu-wa waka yarumu-ruma akwa yiyukwayuwa.
15 Yinungkwarba akwa yidarringka yambambilyuma-wiya yiningerribirra yibina ni-ngengkuwanginuma yakina nuwurraku-warakama makinu-wa mijiyanga Nawa.
16 Ebina nenu-makama Neningikarrawara Nawa-manja ni-yamama arakba nakina-da. Kembirra arakba makina mijiyanga Yaweya numa-didumurra-da. Ni-didumurra arakba akawiyuwiyeba akina-da. Aburraja Nawa-murriya arrawa arakba makina-manja mijiyanga.
17 Kembirra arakba ngalaja yakina yelyukwa ni-larrinuma angalube-ka karrawara-langwa arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa marringa iya mamawura. Akwa ngar-ningka akungwa wake-ka arrawa-langwa ajiringka-langwa na-bulbeyinuma akina. Na-wurumbijuwame-ka ebina angalya. Biya nuw-arumidinume-ka ngawa na-diduminuma akina akungwa yanda-langwa numi-yirrmanguma mijiyanga makina.
18 Akine-ka akungwa nuw-arumurumidinume-ka na-ngwujungwujiradinumurra ak-ina, yanda-langwe-ka numu-warrinuma erribirra makina mijiyanga. Na-wilyakama akungwa angerriba iya angerriba makina.
19 Biya akine-ka akungwa nuw-arumurumidinumurre-ka yanda-langwa yilingajirrirra yinijirra akwa angakarjiyinga angalya adidirrungwarna mama amakwulyumide-ka akina na-wurumbijuwama akina akungwa.
20 Akine-ka ngawa ne-yaminjamama nuw-arumurumidinumurre-ka akina yanda-langwe-ka amakwulyumida na-wurumbijuwama angakarjiyinga-manja angalya kar-rawara 7 metres arakba akina-da. Umba yakwujina na-ngwanjumurra akungwa arakba-da.
21 Awurrakibine-ka aburraja awurrakukwala, yinungungwangba-murriya, wurrajija-murriya akwa ngarningka warnumamalya, nawurraki-jungweyinumurra awurrakakine-ka ababurna-langwa.
22 Awurrakibina ariba-manja nuw-ambambilyu-murruwiya, awurrakibina na-ngengkuwanginu-murruwiya, nawurraki-jungweyinuma ababurna-langwa-da.
23 Nakine-ka eneja Yaweya nuwurraki-jungwajuwama awurrakakina ababurna-langwa-da. Umba eneja yimbukwa Nawa iya wurruwurrakibina ena-langwa dadingiyenikba iya warninikuwena iya wurradidingiyarrngwa akwa yinungungwangba-murriya yuwurrakibina nawurrak-awiyebeyinuma mijiyangu-wa wurrakina yimbukwa warniba nuw-ambilyuma makina-manja mijiyanga.
24 Bi...ya ngalaja ngawa akungwa amakwulyumida angalya nuw-ambilyumurra yanda-langwa yimangbala yimawura nu-wurduwurdanguma yakina-da.

8

Namurndaki-ngburingkadinu-mulangwa angalya

1 Eneja Neningikarrawara nara nakina kini-yakuwabijuwa Nawa akwa yuwurrakibina yinungungwangba-murriya, wurrajija-murriya mibina-manja mijiyanga. Biya arakba ar-rirra ni-larrkama nakina Neningikarrawara kajungwa ke-ngburingkadini-yada akungwa akwa ka-larrini-yada akina.

2 Umba ngalaja ebina na-bulbeyinumurra angaluba ajiringka-langwa akina arakba na-didijungwuma akwa angubina ngarningka na-didijungwuma nari-yada kini-ngkilarrina arakba yelyukwa.

3 Bi...ya arakba akina akungwa kembirra na-larrilarrina, na-larrilarrina, na-larrilarrina akina, yanda-langwa yuwurrakibina yimangbala yimawura nu-wurduwurdanguma arakba.

4 Ngalaja kembirra yimawura arakba yirmbulirra ngarningka. Kembirra angakarjiyinga-manje-ka ngalaja makina num-ambarringama arakba mijiyanga. Emikirra angalya Arareda.

5 Akine-ka ngawa kembirra akungwa na-larrilarrinuma ngawa na-larrilarrinuma akina.

Biya ngarningka yambilyuma yimawura nu-wurduwurdanguma arakba. Biya yinikaduwa yimawura arakba yakina. Ngalaja kembirra amurndakibine-ka alingilingajirrirra angalya nuw-ambijangeyinumurra arakba akungwa-langwa na-wurumbijuwa-murrada.

6 Ngalaja kembirra arngkabiyarbuwa-murra arakba arngkumemberrkwa marringa iya mamawura numu-rukwurukwulyuwakenuma. Eneja kembirra n-ambijangajuwama arakba nakina edirra Nawa makina-langwa mijiyanga.

7 Biya nakina ni-larrkama edirra-langwa yuwilyaba yingwa-da. Umba yakina ngawa n-angkarrinume-ka ni-rukwurukwulyuwakenumurra. Nara kini-lawurradina umba ni-rukwulyuwakenumurra yakina yanda-langwa na-jerridinumurra akina akungwa eningangkawura-da.

8 Kembirra n-embirrarinu-manja yakinu-wa yingwa nakina Nawa, ngarningka arakba n-ambijangajuwa edirra biya ngalamba-langwa darrawurukukwa dakina nanga-larrka arakba dakina, ka-jerridinu-murrikbe-ka akina akungwa.

9 Nanga-larrka dakina akena ngalaja yingu-marrawarne-ka. Angalya akungwa-wiye-ka ambaka akina. Kembirra yingi-rukwurukwulyuwakena biya yingi-lawurradina mijiyangu-wa, nara-baba ebina angalya ngala-langwa dadik-ambarri-yada dakina-da. Biya ni-lawulawaja ayarrka nakina Nawa akwa nanga-rndarrka edirra-langwa akwa nanga-lawurrakajuwa arakba dakina-da.

10 Bi...ya n-embirrarina ngarningka mamangbala mambilyuma marringa nakina Nawa-da. Biya kembirra arakba dibina-murrada darrawurukukwa nanga-larrka ngarningka-da.

11 Kembirra num-awiyebu-manja arakba mamawura biya dubukwaya dakina, ngar-ningka yingi-lawurradina enuwa-wa. Biya yingu-wilyakama amarda akina makinu-wa mijiyanga. Eningabe-ka engkalye-ka amangwurrajija akina. Eneja Nawa arakba kembirra neningma nakina-da akina arakba akungwa nare-ka ebina-da.

12 Biya ngarningka ambaka n-embirrarinuma mamangbala mambilyuma marringa nakina yakwujina Nawa-da. Biya dakina-murrada ngawa nanga-larrkama ngarningka. Nanga-larrkama dakina akena nara ngalaja kingi-lawurradina enuwa-wa-da.

13 Ebina-wiya makine-ka mijiyanga num-ambarringama makina. Kembirra yimangbale-ka yimawura nu-wurduwurdanguma yakina. Kembirra na-jerridinumurra arakba akina akungwa. Biya yinikaduwe-ka arakba yimawura yakina. Umba eneja Nawa neniyuwangkwa arakba nakina. 601 mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra nakina arakba. Biya kembirra numa-ngwur•dangmajuwama arakba nakina mibina meningikarrawara mijiyanga-da. Biya n-andeyumurra yadikina angerriba akinu-wa angalya akena ne-ngburingkaduma arakba-da.

14 Ngalaja kembirra yambilyuma yimawura nu-wurduwurdanga yakina. Kem-birra nara-wiya yinikaduwa yimawura akine-ka angalya namurndaki-ngburingkade-ka arakba.

15 Eneja kembirra arakba Neningikarrawara ni-yama nakina Nawu-wa,

16 “Likaja arakba makina-langwa mijiyanga,” ni-yama. “Jadena, nungkuwa iya dadingiyena iya nungkwa-langwa nenikuwena-murriya akwa wurradidingiyarrngwa.

17 Akwa wurrumurndakakina wurrajija-murriya yinungungwangba-murriya abi-jadena arakba aburrajukwaba,” ni-yama Neningikarrawara. “Wunuwurraku-warakine-ka yada yimurndakeyina yinungungwangba-murriya akwa wurrajija-murriya, kajungwa kuw-arrikarrangbijeyini-yade-ka arakba ngarningka, akwa kuw-ambilyi-yada emininga-manja iya emininga-manja angalya,” ni-yama.

18 Eneja kembirra ni-jadinga arakba nakina Nawa-da akwa ena-langwa warnumamalya mibina-langwa mijiyanga-da.

19 Ngalajukwaba nuwurraki-jadangumurra arakba yimurndakibina yinungungwangba
nuwurraki-darrbukwajungwunumurra, akwa wurrajija-murriya aburrajukwaba
nawurraki-jadanguma nawurraki-darrbukwajungwunumurra-da.

Nenumini-daka-mulangwa Nawa yinungungwangba Yaweya-langwa

20 Kembirra Nawa nuwurra-murndukwamurra angwarnda akwa nuwurrak-
arjiyajuwamurra akina akwa ni-ngekburaka alda kajungwa neniki-daki-yada
yinungungwangba Yaweya-langwa. Biya yinungungwangba-murriya yuwilyuwilyaba-
wiya nu-manguma, akwa wurrajija wurruwilyuwilyaba-wiya nenu-manguma ebina
enikalyelyubara-murruwiya. Biya nara kini-ringandanga umba engkinyungwurra ngawa
ni-dakama nakina amurndakakina akina-manja angwarnda. Nakina nuwurraki-dakama
akina angerriba Yaweyu-wa akwa neni-yangmarngkwajuwame-ka nakina Yaweya.
21 Eneja Yaweya ni-kirruwanju-manja awurrakakina ni-daka-mulangwa nakina Nawa,
ni-yangmarngkwune-ka nakina-da.

Biya ni-lyangkiyama arakba nakina Yaweya, “Akina-be-ka ngawa. Nara ngarningka
ningena e-yamama e-kbajuma enena ajiringka kuw-arriyakajungwuna-mulangwa war-
numamalya awurrariya-langwa. Ningeningme-ka ningena wurrumurndakeyina war-
numamalya wurriyukwayuwa-wiye-ka warne-ka ngawa wurruwurrariya. Ebina nuw-
engkingkirrikajamurra, na-likajama aburra-langwu-wa mangma, awurrariye-ka akina.
Akena nara arakba ningena a-jungwajuma ebina enena-manja angalya kamurndak-
ambilyama. Nara arakba ngarningka e-yamama ningena.
22 “Enena-bina arakba kembirra-da. Aburraja warnumamalya karri-lungkuwabijini-
yada aninga-murriya arakba ngarningka enena-manja angalya, akwa karruwurrak-
arrangbini-yada ebina-murrada aninga. Ngalaja enena-bina akilarrkardidarra akwa
ngawa akilarrkumurndada ke-yuweyinamurra akina-da, yanda-langwa ka-jerridina-
manja amurndakenena angalya akina-da. Enena-bina ngawa alyarrngwalyilya akwa
meningilida ke-yuweyinamurra ke-yaminjaminamurra ngalajukwaba ngawa-da,” ni-
yama Yaweya Nawu-wa-da.

9

Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma ni-yarrkakumarnuma Nawa-langwa

1 Biya kembirra Neningikarrawara ni-yengbinuma eningaba ayakwa nakina-
manja Nawa akwa ena-langwa-manja warninikuwena, akwa ni-yama aburruwa-wa,
“Wurrababurne-ka wurriyukwayuwa k-akumajungwunama ningkakina kajungwa kuw-
ambilyi-yada nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa ababurna-manja
angalya wurrakina-da.
2 Ngalaja yuwurrakeyine-ka yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya akwa
akwalya-murriya kamurndak-akbar•denama nungkwurruwa-langwa. Umba nungkwur-
raja kirrakina yiku-bungkawadinama amurndakakina-manja.
3 Biya yik-alyubarinama arakba warna wurrajija akwa yinungungwangba-murriya
akwa akwalya. Ebina-wiya ngarra-kwama nganja amarda-murriya aningi-yada yik-
alyubarini-yada. Umba yimurndakenena yinungungwangba-murriya iya wurrajija-
murriya akwa akwalya-murriya ngarra-kwunamurra ngayuwa aduwaba kajungwa yik-
alyubarini-yada ababurna-langwa aninga iya akwalya.
4 Akena kum-ambilya-manja ambaka merra makina yakwujina yakina-manja
yinungungwangba-murriya, kembirra nara nungkwurraja alyubaruma amadangkwa.
Nare-ka kirrakina alyubaruma akina, mena akwanenibike-ka nuw-ambilya-mubaba
merra-manja akina.
5 “Umba kirruwilyaba yiki-lamukwarridina-manja wurruwilyaba-manja
warnumamalya, kembirra wurrukwala warnumamalya aburramba-langwa yikabu-
banijumindename-ka wurrakina. Umba ngarningka yiningerribirra yinungungwangba-
murriya yibina yabarda awinyamba yikenu-wardena-manja karnumamalya-manja,
ngayuwe-ka kamini-lawurrakajinama yakina nungkwurra-langwa, akwa kini-
jungwajinama ngayuwa yakina yabubarda-da.
6 Ngayuwa ngarra-ngekburakama karne-ka karnumamalya wuburra ngayuwa Nin-
geningikarrawara. Akina-langwa kirruwilyaba karnumamalya yiki-lamukwarridina-
manja wurruwilyaba-manja warnumamalya biya ka-jungwuna-manja wurrakina, kem-
birra aburraja wurrakina warnumamalya yikabi-ngajinama kirrakina-manja-da.

7 “Umba nungkwurraja wurrababurna wurriyukwayuwa yik-akumajungwunama kirrakina kajungwa nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa warnikinikaduwa kuwambilyi-yada emininga-manja iya emininga-manja angalya wurrakina,” ni-yama Neningikarrawara Nawu-wa akwa ena-langwu-wa warninikuwena.
8 Biya ngarningka ni-yama Neningikarrawara aburruwa-wa,
9 “Ngayuwa ningena aduwaba ki-yarrkakumurnama arakba ayakwa eningarumuruma nungkwurra-langwa. Ngalaja akine-ka ayakwa nungkwurra-langwi-yada iya nungkwurra-langwi-yada wurrumirumirenungwa warnikinikaduwa-langwi-yada.
10 Amandangwa nungkwurra-langwi-yada kirrababurna-langwa akina akwa ngarningka amurndakibina-langwa yelakwa nawurrak-ambilya-murrilangwa aduwaba ne-ngengkuwangina-murrilangwa, amurndakibina-langwa kirruwurraki-jadijuwamulangwa mijiyanga-langwa nungkwurruwa.
11 Amurndakeyina-bina ayakwa eningarumuruma aduwaba ngarra-makinama nganja. W-engkirrikiya! Aduwaba-langwa nara ngarningka amurndakibina ningi-yamama enena-manja angalya nara arakba ningena e-yamama. Nara ningena a-larrkama arakba yamakwulyumida yelyukwa, akwa nara a-lyurrkwuma a-wurumbijuma amurndakenena angalya ababurna-langwa akungwa-murra akwa nara a-jungwajuma wurrababurnalangwa warnumamalya iya wurrajija iya akwalya akwa ngawa yinungungwangbamurriya.
12-13 “Ngayuwa kembirra ningena arakba ka-wilyakajinama kirrakina nganyangwa ayakwa eningarumuruma nara amurndakakina a-yarrkuwarrukwajuma. Akine-ka ngawa ke-yaminama eningangkawura nungkwurra-langwi-yada akwa amurndakibinalangwa ne-ngengkuwangina-murrilangwa ababurna-langwa. Ningena kembirra kamin-akumurnama karnumamalya-langwa daka duwurruwilya angubina-manja. Nungkwurraja kembirra yikinga-rringkina-manja daka karna karnumamalya yikiyakuwerribikajama nganyangwu-wa ayakwa eningarumuruma-wa. Kembirra ambaka-murra aburraja wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa karringa-rringkinama dakina akwa ngawa aburra-langwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba. Karringarringkina-manja dakina wurrakina ke-yakuwerribikajama nganyangwu-wa ayakwa eningarumuruma-wa. Ngalaja duwurruwilya kingi-jirrkumakajungwunama dakina.
14 Kembirra ku-wurumbijina-manja ngayuwa angubina, akwa king-akumurna-manja dakina duwurruwilya angubina-manja,
15 kembirra ki-yakuwerribikajama ngayuwa nganjukwaba nganyangwu-wa ayakwa ngarra-makina-murruwa nungkwurruwa-wa aduwaba. Akwa nganyangwa ngarningka ayakwa enena yinungungwangba-murriya-langwa iya wurrajija-murriya-langwa amurndakibina nawurrak-ambilya-mulangwa enena-manja angalya aduwaba. Ngayuwa ningena ngarra-makinama aduwaba, nara ngarningka a-wurriluma amurndakakina-da.
16-17 “Kembirra yikinga-rringkina-manja nungkwurruwa dakina duwurruwilya angakuba angubina-manja, nganjukwaba kembirra kinga-rringkina-manja kiyakuwerribikajama nganyangwu-wa ayakwa eningarumuruma-wa eningangkawura. Kembirra ngayuwa akina ki-yamina-manja, ngalaja duwurruwilya kingijirrkumakajungwunama dakina enena ayakwa eningarumuruma nganyangwa nara a-yarrkuwarrukwajuma akina. Nare-ka a-yarrkuwarrukwajuma akina umba eningangkawura kuw-ambilyamurra akina nungkwurra-langwi-yada aduwaba. Kuw-ambilyamurra akina nungkwurra-langwi-yada iya wurrababurna-langwi-yada warnumamalya iya ababurna-langwi-yada akwalya-murriya iya yababurna-langwiyada yinungungwangba-murriya akwa ngawa wurrababurna-langwi-yada wurrajijamurriya,” ni-yama Neningikarrawara Nawu-wa akwa ena-langwu-wa warninikuwena nakina-da.

Nawa-langwa akwa warninikuwena-langwa

18 Aburrubukwurraja wurrabiyakarbiya warninikuwena Nawa-langwa nabukawiyebeyinuma mijiyangu-wa akwa nabuki-jadanguma wurrubukalakina makinalangwa mijiyanga. Biya warnimikirra Jema iya Yema akwa Jebeda. Yeme-ka nakina nungwenikba Kenina-langwa.
19 Umba wurrumurndakeyine-ka Nawa-langwa warninikuwena nuw-ambilyumurra warningadinuba-wiya warnumamalya na-jerridu-manja ebina akungwa amakwulyumida.
20 Eneja Nawa ni-lungkuwabijuwama aninga-murriya, akwa nakina-bina neningadinuba-wiya ni-lungkuwabijuwama nakina akwurena-da.
21 Biya kembirra ni-ngekburakama akina akwurena-langwa amalyirra. Biya Nawa akwa ena-langwa warnumamalya wurrakina ne-bekeyinuma akina amalyirra. Biya

arngkawura ni-bekinume-ka nakina Nawa akina akwurena-langwa amalyirra ni-
ngekburaka-mulangwa, biya nu-bungwurride-ka nakina. Biya nakina Nawa nang-
aburawaka dumbala ena-langwa akwa nu-mungkwulinga neyebirra ena-langwa-manja
nanga-likiraka-murrumanja kalikwa nakina-da.
22 Eneja nenikuwenikba Yema nibina nungwenikba Kenina-langwa nubukwaya ni-
likena nakinu-wa nungwenikba, biya neni-rringke-ka nabalmungkwur•da nakina. Biya
ni-likena nakina akwa nenilirraku-maka ena-langwu-wa wunambilyuma nawenikba-
kiya.
23 Umba aburnaja wunalakina Nawa-langwa wunaruma-murrikiya-dangwa
warnikuwabulena-kiya neninga-wilyakama wunalakina dumbala enuwa-wa. Biya
nening-alyilyadijuwama mirirrba-langwiya akwa kembirra neni-likenuma mirirrba-
ma nungwarringba-wa nibina nu-kukwunumurrkwulu-murruwa. Biya nenu-
wurumbijuwama dakina dumbala enuwa-manja nara-baba keni-ngayindanga keni-
rringka nakina neyebirra-da. Biya nening-akumarnu-mulangwa kembirra dumbala
nungwarringba-manja neni-likena arakba wunalakina-da.
24 Eneja kembirra Nawa n-eningabada arakba nakina. Akwa ni-likena akwa nare-ka,
nu-werrikawinyambadinume-ka arrawa yukwudukwuda-manja nakina, n-engkirrikenu-
mulangwa ni-yama-mulangwa ena-langwa niyukwujiya-da nenikuwenikba-da.
25 Biya nakina Nawa arakba neni-kbajama Yemu-wa-da akwa ena-langwu-wa wurru-
mirumirena warnikinikaduwa-wa-da. Biya ni-yama nakina kembirra,
“Ningene-ka ningeni-kbajinama Keninu-wa.
Kembirra yadikina ena-langwa wurrarrkwurrkuwena ka-bungkawadinama enuwa-
manja.
26 Umba nganja ningena ningeni-yangmarngkwajinama Yaweya nibina Neningikar-
rawara Jema-langwa.
Eneja nakina Jema kinu-bungkawadinamurra Kenina-manja.
27 Kembirra eneja nakina-manja Jebeda kenu-kwunamurra wurrababurna wurriyuk-
wayuwa Neningikarrawara, akwa kuw-ababurnadinama wurrakina.
Akwa ngarningka wurrumirumirena Jebeda-langwa kawurrak-ambilyama wurrakina
Jema-langwa-manja warnumamalya wurruwurrakawura-murra.
Kembirra Jebeda kinu-bungkawadinama enejukwaba Kenina-manja,”
ni-yama Nawa. Umba akina ekirra Jebeda ne-yaminama “kuw-ababurnadinama.”
28 Biya akina kembirra na-jerridu-manja ebina akungwa adirrungwarna-dangwa kem-
birra arakba nakina Nawa n-ambilyumurra 350 mamarika iya yinungkwura ngarningka.
29 Biya n-ambilyu-manja 950 mamarika iya yinungkwura nakina ni-jungwuma arakba-
da.

10

Nawa-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

1 Amurndakenena ekirra nuw-arrikarrijajungwunama akina Nawa-langwa wurru-
mirumirena warnikinikaduwa-langwa. Nawa-langwa warninikuwena wurrabiyakar-
biya nabuk-ambilyumurra wurrubukalakina Jema iya Yema akwa Jebeda. Biya kembirra
na-jerridu-manja ebina akungwa amakwulyumida ababurna-langwa wurrubukalakina
kembirra nabuk-akumajungwunuma arakba warninikuwarrngwa.
2 Aburraja kembirra warna Jebeda-langwa warninikuwena. Warnimikirra wurrakina
Kawuma iya Mekeka iya Madaya iya Jabana iya Dubala iya Mejeka akwa ngawa Diraja.
3 Akwa warna ngarningka warninikuwena naruma-langwa Kawuma-langwa. Warn-
imikirra wurrakina Ajikeneja iya Ribada akwa ngawa Dakarma.
4 Akwa warna ngarningka warninikuwena nenikumarnjenikba-langwa Jabana-langwa.
Warnimikirra wurrakina Elija iya Beyina iya Jaburija akwa ngawa Rawuda.
5 Kembirra aburraja wurrumirumirarrngwa wurrakina-langwa Elija-murriya-langwa
nuw-errbalinuma arakba wurrumurndakakina mijiyelyu-wa iya ayangkiyangkidarrbu-
wa.
Umba kembirra wurreyebijeba arakba nuw-ambilyuma wurrumurndakakina wurri-
lyimberrkwulyumida, wurrilyimberrkuwarra awilyaba-manja angalya umba wurrily-
imberrkuwarra ngarningka awilyaba-manja angalya. Wurrumineyebijeba ayakwa ne-
yengbeyinuma wurrakina. Wurreyebijeba nawurrak-ambilyumurra wurrumurndakak-
ina akena nuwilyaba-me-ka ngawa neningadinuba-wiya numirarringba Jebeda nakina-
da.
6 Umba warna wurruwurrakuwarra warninikuwena Yema-langwa. Nakine-ka Yema
nenikumarnjenikba Jebeda-langwa nakina. Warnimikirra warninikuwena Yema-langwa
wurrakina Kwuja iya Yijiba iya Libiya akwa ngawa Kenina.

7 Akwa warna warninikuwena naruma-langwa Kwuja. Warnimikirra wurrakina
Juba iya Yebila iya Jabuda iya Rama akwa ngawa Jabudeka. Umba Rama-langwa
warnikuwabulena-kiya wunenimikirra Juba akwa Didena wunalakina.
8 Umba nuwilyaba ngarningka nenikuwenikba Kwuja-langwa n-ambilyumurra nakina
enejukwaba. Nenimikirra nakina Nimurada. Nakine-ka Nimurada neningadinuba-wiya
nu-bungkawadinuma wurrukwala-manja warnumamalya wurrimininingka-manja.
Nara ena-langwa-manja wulkwa warnumamalya kinu-bungkawadina nakina umba
wurrimininingka-manja ngarningka warnumamalya nu-bungkawadinuma nakina.
9 Eneja Yaweya nenu-mamurikajuwama nakina Nimurada-manja. Kembirra nakina
Nimurada nabarde-ka nenungkwarba nenik-aburangka wurrajija iya yinungungwangba-
murriya. Aminakina-langwa aburraja wurrukwala warnumamalya na-makijeyinama
aduwaba wurrakina, “Yaweya kenu-mamurikajinama nungkuwa nungkwajukwaba, ka-
jungwa ningkabarda k-ambilyi-yada nungkuwa ningkakina, wuburra laka arakba-wiya
nabarda yinungungwangba-murriya n-ambilyuma Nimurada nakina-da,” ne-yaminama
na-makijeyinamurra ayakwa warningaduwaba warnumamalya wurrakina-da.
10 Nakine-ka Nimurada ni-lyingama adinuba-wiya abukalakina angalya emikirra Bab-
ulena iya Ereka akwa Akada. Abukalakina angalya nuw-ambilyuma aringbirra-manja
angalya emikirra Babuleniya.
11 Biya kembirra akina-langwa angalya Babuleniya-langwa ni-likenuma nakina Nimu-
rada emininingku-wa angalya emikirra Ajiriya. Umba yakwujina ngawa aburraja
ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da narri-likirakama ababurne-ka alikira. Narri-
likilikirakamurra amurndakakina yanda-langwa abiyarbuwa angalya aminababurna
alikira nuw-arjeyuma abukalakina, emikirra Niniba iya Riyabadira iya Kela
12 akwa Rejena. Awilyaba angalya Niniba nuw-ambilyuma alalubaja umba aw-
ilyaba angalya Kela adadibina. Ngalaja Rejena wilyarra. Umba akina angalya Kela
amakwulyumide-ka angalya akina.
13 Umba eneja Yema-langwa nenikuwenikba Yijiba nenu-wilyakama nakina wurru-
mangbala wurrambilyuma warninikuwena. Warnimikirra wurrakina Lidiya iya Anama
iya Liyaba iya Nabuda
14 iya Badirija iya Kajila akwa ngawa Kabudawa wurrakina. Nakine-ka Kabu-
dawa, nibina niyukwujiya-dangwa nenikuwenikba Yijiba-langwa, neningadinuba-wiya
numirarringba nakina WarninguBilijiya-langwa warnumamalya. Aburraja wurru-
mirumirena warnikinikaduwa Yijiba-langwa narra-wilyakama wurrakina warnimikirra
Lidiya-langwa akwa ena-langwa-langwa wurrarrkwurrkuwena.
15 Eneja Yema-langwa nenikuwenikba Kenina nenu-wilyakama nakina wunambilyuma
warnikuwabulena wunenimikirra Jayidina, nibina naruma-dangwa, akwa Yeda.
16 Umba aburraja wurrukwala ngarningka warninikuwena Kenina-langwa nuw-
ambilyumurra wurrakina. Kembirra nakine-ka Kenina neningadinuba-wiya numirar-
ringba wurrababurna-langwa warnumamalya nakina. Wurrumurndakenena warn-
imikirra: WarningiJebija iya WarningAmawa iya WarningiKikaja
17 iya WarningiYiba iya WarningArika iya WarningiJeyina
18 iya WarningArbada iya WarningiJemara akwa ngawa WarningiYamada.
Wurrumurndakenene-ka warnumamalya nawurrak-errbalinuma, yanda-langwa
wurreyebijeba arakba nuw-ambilyuma wurrumurndakakina wurrilyimberrkwulyu-
mida, wurrilyimberrkuwarra awilyaba-manja angalya akwa wurrilyimberrkuwarra
ngarningka awilyaba-manja angalya.
19 Umba aburra-langwe-ka angalya awilyaba-murra ngawa aruma ekirra Kenina
amurndakakina ababurna-langwa. Kembirra akina angalya emikirra Kenina amakwu-
lyumida angalya aringbirra akina. Biya amurndakakina ngawa angalya amurndak-
ibina Kenina-manja ngawa nuw-ambilyumurra akina na-likenuma nuw-errbalinuma
amurndakakina Jayidina-langwa akwa engku-wa angerriba nuw-angkarrinu-murruwa
arrirra dalada yanda-langwa Kera, ebina nuw-ambilyuma angalya akwudangwa Kajaya.
Akwa na-likenuma ngarningka amurndakakina angalya aburra-langwa angerriba engku-
wa alyengmilyengmu-wa yanda-langwa Jaduma iya Kamara iya Aduma akwa ngawa
Jebawuma, ebina nuw-ambilyuma akwudangwa Leja akina.
20 Umba wurrumurndakibina warnumamalya wurreyebijeba arakba nuw-ambilyuma
wurrilyimberrkwulyumida, wurrilyimberrkuwarra awilyaba-manja angalya umba wur-
rilyimberrkuwarra ngarningka awilyaba-manja angalya. Wurrumineyebijeba ayakwa
ne-yengbeyinuma wurrakina. Wurreyebijebe-ka nawurrak-ambilyumurra wurrumurn-
dakakina warnumamalya akena nuwilyaba-murra ngawa neningadinuba-wiya numirar-
ringba Yema nakina-da.

21 Umba eneja nakina Jema, nibina Nawa-langwa nenikuwenikba naruma-dangwa, n-ambilyumurra neningadinuba-wiya nenumamalya WurriYiburuwa-langwa warnumamalya nakina.
22 Warne-ka Jema-langwa wurruwurrakuwarra warninikuwena. Warnimikirra wurrakina Elama iya Ajura iya Arbakijada iya Luda akwa ngawa Arama.
23 Akwa ngarningka warna Arama-langwa warninikuwena. Warnimikirra wurrakina Wija iya Wula iya Keda akwa Mejeka.
24 Umba Arbakijada-langwa nenikuwenikba Jela nakina. Akwa Jela-langwa nenikuwenikba Ebera nakina.
25 Kembirra Ebera nenu-wilyakama nakina wunambilyuma warnikuwabulena. Nuwilyaba Beleka nakina. N-ambilyu-wiya nakina nenungkwarba aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-errbalinumurra wurrakina. Kembirra aminakina-langwa neni-yengbijuwama nakina Beleka nenimikirra, mena akina ekirra Beleka ne-yaminama “nuw-errbalinuma.” Umba narrkuwenikba Beleka-langwa Jakidena nakina.
26 Akwa warna warninikuwena Jakidena-langwa. Warnimikirra Almadada iya Jeleba iya Yajarmabeda iya Jera
27 iya Yadarama iya Wijala iya Dikila
28 iya Abala iya Abimeyela iya Juba
29 iya Abura iya Yebila akwa ngawa Jawubaba. Wurrumurndakenene-ka warninikuwena Jakidena-langwa-da.
30 Umba amurndakakina angalya wurrumurndakakina-langwa warnumamalya nalikenuma Meja-langwa akwa angerriba Jubara-wa nuw-ambilyu-murruwa angalya angakarjiyinga alyengmilyengma-langwa.
31 Umba wurrumurndakakina warnumamalya wurreyebijeba arakba nuw-ambilyumurra wurrilyimberrkwulyumida, wurrilyimberrkuwarra awilyaba-manja angalya umba wurrilyimberrkuwarra ngarningka awilyaba-manja angalya. Wurrumineyebijeba ayakwa ne-yengbeyinuma wurrakina. Wurreyebijeba nawurrak-ambilyumurra wurrakina akena nuwilyaba-murra ngawa neningadinuba-wiya numirarringba Jeme-ka nakina-da.
32 Wurrumurndakakine-ka wurruwurrakwulyumida warnumamalya Nawa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa wurrakina-da. Narruma-manguma wurrakina mamurukwa Nawa-langwa-langwa warninikuwena yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumide-ka wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba warnumamalya nuw-ambilyuma wurrakina arakba. Na-walyerre-ka ebina akungwa amakwulyumida, kembirra wurrumurndakakina ngawa warnumamalya wurrilyimberrkwulyumida nawurraki-yebijebakajungwunuma wurrilyimberrkuwarra iya wurrilyimberrkuwarra warnumamalya ababurna-manja angalya wurrakina-da.

11

Alingajirrirra-langwa alikira Babulena-manja

1 Biya adinuba-wiye-ka wurruwurrakakina warnumamalya wurribina nuw-ambilyumurrumurra akini-yada nuw-ambilyumurra engka-manja iya engka-manja angalya, umba awilyaba-me-ka ngawa ayakwa ne-yengbeyinuma wurrakina.
2 Umba alyengmilyengma-langwa ngawa nuw-ambilyumurra. Biya kembirra arakba na-marrawarnuma nawurraki-likenuma wurrakina. Biya arakba narruwurrak-akburrangarna angakbilyuwalya angalya emikirra Babuleniya. Biya yakwujina arakba kembirra nawurrak-ambilyuma wurrakina-da.
3 Biya arakba kembirra wurruwurrakakina warnumamalya na-lyelyimbukweyinuma warniki-ngekburaki-yade-ka alikira. Ne-yama, “Ngarri-ngekburakina alikira amilyumilyinja-murra,” ne-yama. Kembirra narri-ngambajuwama akina amilyumilyinja akungwa-ma. Kembirra narri-ngekburakama akina akwa narr-akumarnuma mardidarra-manja mamawura, ka-dakini-yada akwurraki-yada yanda-langwa akina na-kwurrakidinume-ka. Akwa ngarningka minyadirra makina narruma-wilyakama wurrakina. Biya narr-akumarnuma amurndakakina amilyumilyinja awilyuwilyaba-wiya, akwa ngawa minyadirra ngarningka narrum-akumarnuma wilyarra, kajungwa kuw-abalkayukwuni-yada arrubuda amurndakakina alikira. Biya kembirra narri-ngekburakama wurrakina alikira aburra-langwa amilyumilyinja-murra akina-da.
4 Biya nawurraki-yama wurrakina, “Kwa, ngarri-ngekburakina ababurna alikira. Umba awilyaba akina aki-ngekburakinama, akine-ka alingajirrirra aki-ngekburakinama.

Nara amurndakeyina wuburra alikira e-yamama umba jujuje-ka alingajirrirra aki-ngekburakinama," wurrakina nawurraki-yama. "Enene-ka ngarri-ngayindenama aki-ngekburakinama alingajirrirre-ka, kajungwe-ka angubina-manja kuw-akburranginiyada akina," ne-yama. Biya nawurraki-yama wurrakina, "Ngarruwurrakeyine-ka aduwaba ngarri-ngayindenama ngarringbudi-yade-ka ngarna aku-wilyakijeyini-yada, akwa ngarningka aka-wilyakajini-yada ngakwurra-langwa-manja wurrumirumirarrka ngarna ngarrumirumirarrngwa ngarrabarda warka akwa aringkawa. Ngarri-yaminamurra enena aduwaba kajungwa nari-yada angerriba iya angerriba awurra-murrkwuluma ngarruwurrakeyina, umba akuwurrak-ambilyi-yada ngawa awilyaba-murra-manja angalya," ne-yama.

5 Biya arakba wurrumurndakakina warnumamalya narri-ngekburakama ababurna eyukwayuwa alikira akwa ngawa akina awilyaba alingajirrirra-dangwa alikira. Eneja kembirra ni-dirrirnda angaluba nakina Yaweya kajungwa kenuwurraki-rringkini-yada wurruwurrakakinu-wa.

6 "Warne-ka wurruwilyaba-ma warnumamalya," ni-yama, "akwa awilyaba-me-ka ayakwa warna ne-yengbinama," ni-yama. "Wurrumurndakeyina adinuba-wiya enena alikira narri-ngekburakama. Akwa adinuba ngarningka awurrakibine-ka ngarningka akwala ke-yaminame-ka awurrakakina ngawa. Engka iya engke-ka ke-yaminama eningerribirra karri-ngayindena-manja," ni-yama.

7 Biya nakina Yaweya ni-yama ngarningka, "Ngakwurruwa kembirra aki-likajamurra arakba ngarna aki-dirrirndama akaminu-kuwarrukwajini-yada ayakwa aburra-langwa, nari-yada kembirra amin-engkirrikajajuma wurrumurndakakina," ni-yama nakina Yaweya.

8 Biya nakina Yaweya arakbe-ka ni-dirrirnda akwa nenumini-kuwarrukwaja aburra-langwa ayakwa akwa angerriba iya angerribe-ka nenuwurraki-larrkena wurrakina akina-manja angalya. Biya na-ngwanja kembirra wurrumurndakakina warnumamalya, nara karri-ngekburaka amurndakakina alikira-da.

9 Akine-ka angalya narri-yengbijuwama Babulena, mena yakwujina Yaweya nenuminu-kuwarrukwajuwa-mubaba nakina ayakwa, akwa akina ekirra Babulena ne-yamina-mubaba "nu-kuwarrukwajuwama ayakwa." Biya kembirra Yaweya nenuwurraki-larrkenumurra wurrumurndakakina warnumamalya yadikina engku-wa iya engku-wa angalya nakina-da. Kembirra aburraja na-ngwarndirriyinuma arakba wurrakina-da.

Jema-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

10 Amurndakenena akwala ayakwa Jema-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa. Na-jerridu-mulangwa ebina akungwa amakwulyumida, kembirra mambilyuma mamarika numu-ngwingbijanguma iya yambilyuma yinungkwura nu-ngwingbijanguma. Kembirra arakba nakina Jema 100 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina, biya n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Arbakijada.

11 Bi...ya ngarningka 500 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

12 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Arbakijada 35 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Jela.

13 Bi...ya ngarningka 403 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

14 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jela 30 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Ebera.

15 Bi...ya ngarningka 403 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

16 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Ebera 34 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Beleka.

17 Bi...ya ngarningka 430 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

18 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Beleka 30 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Riyuwa.

19 Bi...ya ngarningka 209 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

20 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Riyuwa 32 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Jerukwa.

21 Bi...ya ngarningka 207 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.

22 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Jerukwa 30 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Neyawa.
23 Bi...ya ngarningka 200 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
24 Eneja kembirra n-ambilyu-manja nakina Neyawa 29 mamarika iya yinungkwura, n-akumajungwunuma arakba nakina nenikuwenikba nenimikirra Dera.
25 Bi...ya ngarningka 119 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma nakina akwa wurrukwala ngarningka wurriyukwayuwa ena-langwa n-akumajungwunuma.
26 Eneja kembirra n-ambilyu-mulangwa 70 mamarika iya yinungkwura nakina Dera, n-akumajungwunuma arakba nakina wurrabiyakarbiya warninikuwena warnimikirra Aburema iya Neyawa akwa Yerena.

Dera-langwa-langwa wurrumirumirena

27 Warna wurriyukwayuwa Dera-langwa. Wurrabiyakarbiya warninikuwena ena-langwa, warnimikirra Aburema iya Neyawa akwa Yerena. Akwa Yerena-langwa nenikuwenikba Lada.
28 Bi...ya Yerena ni-jungwa nakina ena-langwa-manja angalya ni-rukwularrumurrumanja, emikirra Wura. Akine-ka angalya Wura akina-manja aringbirra angalya emikirra Babuleniya. Kembirra yakwujina ngawa ni-jungwuma nakina Yerena n-ambilyu-wiya nungwenikba Dera neniba ambaka.
29 Umba ngalaja Aburema-langwa dadingiyenikba Jeraya dakina, dibina dadiyamarnjenikba umba dimininga dirndadikba. Ne-yaminjamama wurrakina warnumamalya akina-manja angalya akini-yada. Umba Neyawa-langwa dadingiyenibka Milka dakina, dibina dadiyawenikba Yerena-langwa. Eneja nuwilyaba ningka nenikuwenikba Yerena-langwa nakina nenimikirra Yijika.
30 Akena dakine-ka Jeraya duburubura ngawa dadingarijira-ma dakina.
31 Bi...ya kembirra ni-likena arakba nenu-wilyaka nakina Dera nenikuwenikba Aburema akwa numirenikba Lada, nibina ni-jungwu-mulangwa nungwenikba Yerena, akwa ngarningka darngkiyenikba Jeraya, dibina dadingiyenikba Aburema-langwa, akwa narrilalika arakba akina angalya Wura warniki-liki-yada wurrakina aringbirru-wa angalya emikirra Kenina. Biya na-likena arakba wurrakina-da.

Bi...ya narr-akburranga wurrakina akina angalya emikirra Yerena. Aruma angalya aminababurna alikira iya warnumamalya akina. Akwa nuw-ambilyuma yakwujina arakba-da.
32 Kembirra yakwujina ngawa akina-manja angalya ni-jungwa arakba Aburema-langwa nungwenikba, nibina neniyuwangkwa Dera. 205 mamarika iya yinungkwura nakina n-ambilyuma biya ni-jungwa akina-manja angalya-da.

12

Aburiyama-langwa-langwa warnumamalya - Neningikarrawara nen-ardijuwa-mulangwa Aburemu-wa

1 Bi...ya eneja Yaweya ni-yama nakina Aburemu-wa, “Wu-lalikina arakba enena angalya nungkwa-langwa iya nungwena-langwa. Akwa wurrawurraki-lalikina arakba wurrumurndakenena warnumamalya nungkwa-langwa enena-manja angalya. Biya ki-likaja arakba angabu-wa angalya emininga-wa yiba-wilyakajina-murruwa ningkakina,” niyama Yaweya Aburemu-wa.
2 Biya nenu-makama ngarningka enena ayakwa enuwa-wa akwa ni-yama,
“Yiba-kwunama ngayuwa wurrababurne-ka numirena-murriya warnikinikaduwa.
Wurrakine-ka kuw-ababurnadinama yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumide-ka wurrilyimberrkuwilyaba warnumamalya kuw-ambilyamurra wurrakina.
Umba ngayuwa ki-yaminama eningaba nungkuwa-manja akwa kembirra ningkumikbiyiya ningkakina
yanda-langwa wurrababurna warnumamalya kuw-eningmidinama ningkenimikirra nungkwa-langwa.
Ngayuwa ki-yaminama akina kajungwa nungkwamba-langwa ki-yamini-yada ningkakina eningaba wurrukwala-manja warnumamalya.
3 “Aburraja wurrukwala warnumamalya ke-yengbinama eningaba ayakwa nungkwa-langwa-langwa.
Kembirra ngayamba-langwa arrkala eningaba ayakwa ki-yengbini-yada wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
Umba aburraja warningerribirra warnumamalya kabi-kbajina-manja nungkuwa-wa,

kembirra ngayamba-langwa ke-kbajinama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
Biya ki-yaminama ngayuwa eningaba wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya engkalina-langwa iya engkalina-langwa angalya,
wuburra laka ningi-yaminama eningaba aduwaba nungkuwa-manja,”
ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa-da.

4 Bi...ya eneja Aburema neniyuwangkwa arakba, 75 mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra nakina. Biya ni-lalika ebina angalya aminababurna alikira iya warnumamalya Yerena akwa ni-likena emininguku-wa angalya aringbirru-wa Kenina, menababa Yaweya adinuba-wiya nenu-makamurra neniki-lika-langwa yenjerrikina akinu-wa angalya nakina. Umba eneja nenikuwenikba Lada ni-likenumurra nakina Aburema-manja. Nakine-ka Lada-langwa nungwenikba wunadiyerra-manja Aburema.

5 Biya nanga-wilyakama Aburema dadingiyenikba Jeraya akwa ngarningka nenikuwenikba Lada nenu-wilyakamurra. Akwa ngarningka wurrababurna-langwa warnungkwarba iya wurridarringka wurribina na-mungkwuluma ena-langwa-manja angalya akwa nenuminu-war•duwar•danguma ena-langwa warka aburrajukwaba nenu-wilyakamurra. Narri-larrngkajikamurra wurrakina ababurna-langwa amurndakijika iya angwarnda amurndakibina narru-manguma nuw-ambilyu-wiya wurrakina Yerena-manja, akwa namurndaki-likenuma arakba-da.

Namurndak-alilikenu...wa. Ne-yar•da arakba wurrakina ebina-manja angalya Kenina aringbirra-manja.

6 Akini-yada kembirra akina-manja ngawa angalya, aburraja wurrakina warnumamalya warnimikirra WarningiKenina nawurrak-ambilyuma ngawa wurrakina. Kembirra yakwujina ngawa Kenina-manja ngalaja akwurdukwurda eka aburra-langwa amalawudawarra nuw-alkayanguma engka-manja iya engka-manja angalya. Yakwujina ngawa wurrakina WarningiKenina warnumamalya ne-yengbinumurra ayakwa wurrakina aburra-langwu-wa amalawudawarra eka.

Aburraja kembirra Aburema-murriya namurndak-ambilyumurra wurrakina Kenina-manja. Biya namurndaki-likenuma engku-wa iya engku-wa angalya yakwujina ngawa yanda-langwa narr-akburrangama angakingakarjiyinga angalya. Akina-manja ngawa angalya ngalaja awilyaba-ma akina eka akwurdukwurda nuw-arndurrkwarjeyumurra engemba-manja Mawura, akwudangwa angalya aminababurna alikira iya warnumamalya emikirra Jekema.

7 Eneja kembirra Yaweya n-abilyerrikajungwunuma Aburema-manja ebina-manja akwurdukwurda eka akwa ni-yama enuwa-wa, “Enena-bina angalya aringbirra ngayuwa ka-kwunama nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa-wa,” ni-yama nakina nenu-maka Aburema-manja. Kembirra yakwujina ngawa numurndaku-manga eneja Aburema angwarnda arumuruma, akwa nuwurrak-arjiyajuwa amurndakakina akwa ni-ngekburaka arakba alda Yaweya-langwa, kajungwa neniku-buriyami-yada nakina Yaweyu-wa yakwujina. Akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina enuwa-wa arakba-da.

8 Yadikina kembirra namurndaki-likena arakba wurrakina Aburema-murriya nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada, akwa kembirra narri-ngekburakama angalya yakwujina angakingakarjiyinga-kba. Awilyaba angalya emikirra Bedela nuw-ambilyumurra akwaburrangarna umba ngalaja Aya alyengmilyengma-langwa akina. Alakina-kiya angalya aminababurna alikira iya warnumamalya. Biya yakwujina arakba wilyarra nakina Aburema ni-ngekburaka alda ebina wuburra ngawa. Numurndaku-manga akwala angwarnda arumuruma akwa nuwurrak-arjiyajuwa akina yakwujina ngawa akwa ni-ngekburaka arakba alda kajungwa neniku-buriyami-yada nakina Yaweyu-wa. Akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina enuwa-wa-da.

9 Kenina-manja ngawa nawurrak-ambilyumurra warnumangalya Aburema-murriya akena narru-makirukbijangajuwama wurrakina angalya angerriba iya angerriba nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada wurrakina-da.

Aburema akwa dadiyenikba nen-ambilyu-mulangwa Yijiba-manja

10 Akena akina-manja angalya Kenina ngalaja eyukwujiya aninga nuw-ambilyuma awurrariya-baba angalya. Kembirra Aburema-murriya narri-lalika wurrakina Kenina akwa namurndaki-likena angerriba Yijibu-wa, kajungwa kuw-ambilyi-yada yakwujina aduwaya, nara-wiya ebina aninga ambaka Kenina-manja.

11 Biya narr-akburranga-manja wurrakina akina angalya Yijiba, nara-wiya karrijibukwa akina-manja angalya, ni-yengbina nakina Aburema ayakwa dadingiyenikba-manja Jeraya. Ni-yama nakina, “Ningkene-ka ningkukwulyubena ningkidarringka.

12 Kabu-rringkina-manja nungkuwa WarningiYijiba warnumamalya, ka-
lyangkiyaminama wurrakina, ‘Aburema-langwa dadingiyenikba dakina-na?’ ke-
yaminama wurrakina. Kembirra dukwa kabu-ngajina wurrakina ngayuwa-manja-da.
Umba nungkwaja k-ambilya ningkeniba ningkakina.
13 Kembirra ningkena ka-makinama wurrumurndakakina-manja warnumamalya,
‘Ngayuwa ningena Aburema-langwa ningadiyamarnjenikba,’ ki-yaminama ningkakina
ka-makinama. Kembirra aburraja kabu-lalikinama ningeniba k-ambilyi-yada. Kembirra
ka-marngkirradinama ngayuwa-manja,” ni-yama nakina Aburema Jerayu-wa.
14 Kembirra narri-lalika-manja Kenina akwa nuw-awiyebeyinu-manja Yijibu-wa
wurrakina, aburraja wurrumurndakakina WarningiYijiba warnumamalya narringa-
rringkama dakina didarringka dukwulyubena amandangwa.
15 Umba akina-manja ngawa angalya Yijiba eneja naruma nubungkawa n-
ambilyumurra nakina. Ni-lyingame-ka ababurna-langwa angalya yakwujina
Yijiba-manja. Aburraja wurrukwala warnungkwarba wurribina nenuminu-
war•duwar•danguma warka ena-langwa-manja alikira nenu-makama wurrakina nakina-
manja dakina-langwa dadingiyenikba dukwulyubena Aburema-langwa. Kembirra
wurrakina warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa narringa-lyilyanguma Jeraya enuwa-
wa ena-langwu-wa alikira.
16 Kembirra dukwulyubena-baba dakina, eneja nakina nubungkawa nu-
marngkirradinuma Aburema-manja akwa nenu-kwama warnikuminuwar•duwar•da
ena-langwi-yada akwa ngawa ababurna jiba iya nenukwuda iya bulukwa iya dangki
akwa ngawa kamila.
17 Umba eneja nakina Yaweya nu-warangume-ka nakina Jeraya dadik-ambilyinga-
langwa yakwujina nibina-manja nubungkawa ena-langwa-manja alikira, akwa ni-
larrkenuma nakina angbilyuwa engbingbuda enuwa-wa akwa ngawa ena-langwu-wa
warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa ena-langwa-manja angalya.
18 Kembirra eneja nakina nubungkawa nen-ardijuwa Aburema enuwa-wa. Ni-yama
nakina, “Ningki-yamarrkame-ka ningkakina ngayuwa-manja? Miyambena-burra nara
yiku-maka daka dadingiyena nungkwa-langwa Jeraya?
19 Ningki-yama-mubaba ningkakina, ‘Dadiyamarnjarrka daka didarringka,’ kembirra
aminakina-langwa ninginga-manguma dadingiyarrki-yada daka. Awurrariye-ka akina
yi-kadika-mulangwa. Nga-mena kembirra daka dadingiyena nungkwa-langwa akwa
jeyi, wurringi-likaja arakba engku-wa ngayuwa-langwa,” ni-yama nakina nubungkawa
Aburemu-wa.
20 Kembirra nenu-maka nakina ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da,
“Wurrawurraki-larrkiya arakba wunalakena wunenumamalya-kiya yadada,” ni-yama.
Kembirra narra-manga arakba Aburema-murriya akwa narra-wilyakama Yijiba-langwa
engku-wa-da, Aburema iya wurrababurna-langwa warnumamalya ena-langwa akwa
ngawa ababurna amurndakijika amurndakibina aburra-langwa-da.

13

Aburema akwa Lada nen-errbalinu-mulangwa

1 Bi...ya aburraja Aburema-murriya nawurraki-lawurradinuma arakba Yijiba-langwa
wurrakina akwa nawurraki-likenumurra Keninu-wa nuw-angkarrinu-murruwa
akina arrirra dirrumala. Nanga-wilyakama Aburema dadingiyenikba akwa nenu-
wilyakama warnumamalya ena-langwa akwa ngarningka wurribina nenuminu-
war•duwar•danguma warka ena-langwa aburrajukwaba wurrakina nenu-wilyakama.
Akwa amurndakijika-murriya ebina aburra-langwa narruwurraku-wilyakama
wurrakina. Akwa ni-likenuma enejukwaba Lada nakina aburruwa.
2-5 Nakina Aburema numinababurne-ka amurndakijika-murriya akwa ngawa
ababurna jiba iya nenukwuda iya bulukwa akwa awurrakwulyumide-ka angwarnda
amamamuwa ajilba-murra akwa akawulda-murra nakina. Enejukwaba Lada
numinababurne-ka amurndakijika-murriya nakina, ababurna jiba iya nenukwuda
iya bulukwa ngalajukwaba. Kembirra nuwurraku-wilyakama Lada amurndakakina
akwa ngawa warnumamalya ena-langwa nenu-wilyakama, akwa ngarningka wurribina
nenuminu-war•duwar•danguma warka ena-langwa nenu-wilyakama nakina-da.

Kembirra nawurraki-likenuma arakba wurrakina Aburema-murriya akwa Lada-
murriya engku-wa iya engku-wa angalya. Namurndaki-likenuma angerriba nuw-
ambilyu-murruwa Bedela akina, yanda-langwa namurndaki-yar•danguma wurrakina
angalya-manja wilyarra Bedela akwa ebina Aya. Biya yakwujina ngawa na-
mungkwuluma wurrakina, na-mungkwulu-murrumanja arakba-wiya wurrakina, akwa

Aburema ni-ngekburaka-murrumanja nakina arakba-wiya alda, ebina angwarnda-murra. Biya kembirra yakwujina ngawa Aburema neni-yangmarngkwajuwama Yaweyu-wa nakina-da.

6-7 Kembirra aburrajukwaba yakwujina wurrukwala warnumamalya wurruminakina angalya nuw-ambilyumurra ngawa wurrakina akina-manja angalya. WarningiKenina warnumamalya iya WarninguBerija warnumamalya wurrakina.

Kembirra yakwujina ngawa nuw-ambilyumurra aburraja Aburema-murriya. Nawurrak-ambilyumurre-ka bi...ya ne-yarrakeyinume-ka akina amarda-murriya akwa angalya wunalakina-kiya-langwa wunambilyuma-kiya-langwa, Aburema-langwa akwa Lada-langwa, mena awurrakwulyumida-babe-ka jiba-murriya aburna-langwa. Kembirra aburraja ne-beyinuma arakba awinyamba wurrakina Aburema-langwa warnungkwarba wurribina narr-akwurrajuwa-murrumurra jiba-murriya, akwa Lada-langwa, ne-beyinuma arakba wurrakina-da. Narri-ngirrajuwama akungwa iya aninga amarda. Ne-beyinuma wurrakina akina-manja angalya Kenina-da.

8 Eneja kembirra Aburema ni-yama nakina Ladu-wa, “Yalakene-ka yenukwa-manja ngarruwurrakawura-murre-ka ngarna. Nara aburraja e-bibanjuma awinyamba yakwa-langwa warnungkwarba, nganyangwa warnungkwarba akwa nungkwa-langwa, nara a-wirrikbajajuma warna.

9 Yakwaja kembirra arakba y-aburrakuwurriyinama yalakena yi-likajama. Nungkuwa wi-yengbijina ebina angalya arakba ningki-ngayindenama, kajungwa ki-likaji-yada nungkuwa, umba nganjukwaba kembirra ki-likaji-yada arakba emininggku-wa angalya, yeyebijeba yak-ambilyi-yada,” ni-yama nakina Aburema Ladu-wa-da.

10-13 Eneja Lada kembirra n-andeya angerriba nakina akena ni-rringka ekbilyuwalya angalya nuw-ambilyu-murrumanja adirrungwarna adalyuma emikirra Jardina. Eningabe-ka angalya akina. Umba akina adalyuma na-likenumurra angerriba akinu-wa angalya emikirra Jawa. Ababurne-ka akina akungwa iya eka akwa amarda, wuburra laka ebina angalya Yaweya ni-ngekburakama nakina emikirra Yidina, akwa ngalajukwaba wuburra ne-yamama akina adalyuma Yijiba-manja. Kembirra Lada nakina ni-ngayindanguma akina angalya aringbirra emikirra Jardina ena-langwi-yada angalya. Akwa ni-likena arakba nakina yenjerrikina akinu-wa angalya alyengmu-wa. Kembirra nen-aburrakuwurriyinuma arakba wunalakina-da.

Umba eneja Aburema n-ambilyuma nakina yakwujina ngawa ebina-manja angalya Kenina. Eneja nakina Lada ni-ngekburakama angalya arakba engemba-manja Jaduma akwudangwa. Akine-ka angalya Jaduma aminababurna alikira iya warnumamalya. Umba aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJaduma wurruwurrariye-ka wurru-minakina angalya. Nara kenumini-yarrkuwaraka ayakwa Yaweya-langwa akwa nuw-arriyakajungwunuma awurruwurrariya-langwa wurrakina ngawa-da. Akena yakwu-jina ngawa nuw-ambilyuma aburraja Lada-murriya, nara-wiya nakina Yaweya kinu-burrijuwa alakina-kiya angalya aruma-murrikiya Jaduma akwa ngawa Kamara-da.

Aburema ni-likenu-mulangwa Yebirenu-wa

14 Kembirra Lada nakina ni-likenu-mulangwa arakba, eneja kembirra Yaweya ni-yama nakina Aburemu-wa, “Ningkakina ningk-arjiya-mulangwa yadikina andiya angerriba iya yenjerra. Ambaka-langwa ningkakina k-andiyama,

15 mena ngayuwa ningena yiba-kwunama enena angalya aringbirra nungkuwa-wa akwa nungkwa-langwu-wa wurriyukwayuwa. Amurndakenena angalya ningki-rringkinama ababurna-langwa kembirra nungkwa-langwa-wiya arakba akina eningangkawura ngawa-da.

16 Akwa ngarningka yiba-kwunama wurrababurna warnikinikaduwa numirena-murriya nungkwa-langwa. Aburraja ka-wurramur•dinama wurrakina wuburra laka ajiringka.

17 Kembirra jeyi, likaja akwa kumurndaki-rringkina akina angalya angkwulyumida-langwa, mena ngayuwa-baba ningena yiba-kwunama amurndakenena angalya nungkuwa-wa,” ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa.

18 Eneja kembirra nakina Aburema ni-likena emininggku-wa angalya akwa ni-ngekburaka angalya enikaduwa Yebirena-manja. Yakwujina ngawa n-ambilyuma arakba akwudangwa amurndakibina eka akwurdukwurda nuwilyaba-langwa nenungkwarba nenimikirra Mamura. Kembirra yakwujina ngawa ni-ngekburakama alda nakina Aburema angwarnda-murra kajungwa neniku-buriyami-yada Yaweyu-wa. Akwa kembirra neni-yangmarngkwajuwa enuwa-wa nakina-da.

14

Aburema neni-lawurrakajuwa-mulangwa Lada awinyamba-langwa

1-9 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Kedaleyuma ningbuda n-ambilyumurra nubungkawa ena-langwa-manja angalya engemba Elama. Biya nakina Kedaleyuma nu-bungkawadinuma ngarningka wurrukwala-manja wurrububungkawa wurrumangbala-manja. Warnimikirra wurrakina Bera iya Birija iya Jina iya Jemeba akwa ngawa nuwilyaba nubungkawa akina-manja angalya emikirra Bela. Akena akina angalya aminambilyuma-kiya ekirra, Bela akwa ngawa Jawa. Nakine-ka Bera nubungkawa ena-langwa-manja angalya Jaduma, umba eneja nakina Birija nubungkawa ena-langwa-manja angalya Kamara, umba eneja nakina Jina nubungkawa ena-langwa-manja angalya Aduma, umba eneja nakina Jemeba nubungkawa ena-langwa-manja angalya Jebawuma nakina.

Umba nibina Kedaleyuma nu-bungkawadinuma nakina nenungkwurakba wurrakina-manja wurrububungkawa wurrumangbala. Mememberrkwa-manja mambilyuma ma-marika iya yinungkwura nu-bungkawadinuma nakina Kedaleyuma wurrakina-manja wurrububungkawa wurrumangbala akwa ngawa aburra-langwa-manja warnumamalya wurrababurna-manja. Kembirra mingka-manja mamarika wurrakine-ka wurrumang-bala wurrububungkawa na-lyangkuwerribikajungwunuma nari-yada arakba amin-engkirrikuma Kedaleyuma-wa.

Kembirra mingka-manja mamarika eneja Kedaleyuma nakina nenu-wilyakama ena-langwa wurrawinyamba warnungkwarba engembu-wa Ajerada-Karneyimu-wa. Abur-rubukwurrajukwaba wurrubukabiyakarbiya wurrubukubungkawa narra-wilyakama aburrubukwurra-langwa wurrawinyamba warnungkwarba akinu-wa angalya kajungwa warniku-mamurikaji-yada wurrakina Kedaleyuma-manja. Wurrubukalakina wur-rubukubungkawa wurrubukenimikirra Amirabela iya Ariyakwa akwa Didala. Nakine-ka Amirabela nubungkawa ena-langwa-manja angalya Babuleniya, umba eneja Ariyakwa nubungkawa nakina ena-langwa-manja angalya Elajara, umba eneja Didala nubungkawa nakina ena-langwa-manja angalya Kawiyima.

Aburraja wurrababurne-ka wurrawinyamba wurrakina-langwa wurrubukubungkawa wurrubukabiyarbuwa, Kedaleyuma-langwa iya Amirabela-langwa iya Ariyakwa-langwa akwa Didala-langwa. Na-mamurikeyinume-ka wurruwurrakakina akwa na-wardiyinuma wurrakinu-wa warnumamalya warnimikirra WarningiRebeyima engemba-manja Ajerada-Karneyima. Na-wardiyinuma wurrakinu-wa, biya yadikina kembirra nawurraki-likenuma ngawa engembu-wa Yemu-wa akwa na-wardiyinuma yakwujina wurrukwalu-wa warnumamalya warnimikirra WarningiJijima wurrakina. Biya kembirra yadikina nawurraki-likenuma ngawa ekburriyalkwu-wa emikirra Kiriyadeyuma akwa ngarningka ngawa na-wardiyinuma yakwujina wurruwurrakukwalu-wa warnumamalya warnimikirra WarningEmima. Narra-jungwajuwame-ka wurrakina wurrababurna warnumamalya, WarningiRebeyima-manja iya WarningiJijima-manja akwa WarningEmima-manja warnumamalya.

Biya kembirra yadikina nabuki-likenuma wurrubukalakina wurrubukabiyarbuwa wurrubukubungkawa iya aburrubukwurra-langwa warnungkwarba ebinu-wa angalya emikirra Yiduma. Aminababurna angakingakarjiyinga akina angalya. Yakwujina ngawa kembirra na-ngajeyinuma wurrakina wurrukwalu-wa warnumamalya warnimikirra WarningiYari. Narra-jungwajuwama wurrababurna warnumamalya akwa kembirra narra-larrmanguma wurrukwala. Na-minangkirreyinuma wurrakina ngawa bi...ya yanda-langwa Elbarena angalya. Akine-ka angalya akilarrkbidjina alarrkingburingka-manja nuw-ambilyuma.

Biya kembirra yadikina nawurraki-lyangkarrngajungwunuma wurrakina akwa ngarningka ngawa nawurraki-lawurradinuma engembu-wa angalya Kedeja. Akini-yada akina angalya Enumijibada emikirra adinuba-wiya, umba kembirra aduwaba Kedeja arakba akina emikirra. Wurringbingbude-ka ngawa namurndaki-likenume-ka. Biya narruwurraku-murrakajuwa ababurna-langwa angalya wurrumurndakibina-langwa warnumamalya WarningAmaleka. Biya kembirra ngarningka ngawa na-ngajeyinuma wurrukwalu-wa warnumamalya WarningAmawu-wa wurribina nuw-ambilyu-murruwa engemba-manja angalya Yajijena-Damara akina. Na-wardiyinuma wurrakinu-wa akwa narra-jungwajuwama wurrababurna warnumamalya.

Aburraja kembirra wurrububungkawa wurrumangbala Jaduma-langwa iya Kamara-langwa iya Aduma-langwa iya Jebawuma-langwa akwa Bela-langwa narrawurra-murndukwama arakba aburra-langwa wurrawinyamba warnungkwarba ekbilyuwalya-manja angalya emikirra Jidima. Narrawurra-murndukwama wurrakina

kajungwa warniku-wardi-yada wurrubukalekbinu-wa wurrubukubungkawa wurrubukabiyarbuwa Elama-langwa iya Kawiyima-langwa iya Babuleniya-langwa akwa Elajara-langwa. Akini-yada ngawa nara ambaka makarda mibina yakwujina umba aduwaba-manji-kba makarda makina. Memikirra makina “Menikijijungwa Makarda.”

10 Umba akina-manja ngawa angalya ekbilyuwalya ngalaja ababurna edirra aminyadirra-murra wuburra amilyumilyinja nuw-ambilyumurra akina. Kembirra wunalakina wunambilyuma-langwa wunubungkawa-kiya, nuwilyaba nibina Jaduma-langwa nubungkawa umba nuwilyaba nibina Kamara-langwa nubungkawa, kwureya nen-angkirreyinuma wunalakina wuneniki-lyumadi-yada akina-langwa awinyamba. Akena neni-lyikarrkburrukwunuma wunalakina angerriba memedirru-wa minyadirra akwa nenu-kwulyanguma. Umba aburrubukwurraja wurrubukabiyakarbiya-langwa wurrubukubungkawa wurrubukalakina nabuk-angkirreyinuma nabuki-lyumadinuma angakarjiyinga-wa angalya-da.

11-12 Kembirra aburrubukwurraja wurrubukalekbina wurrubukabiyarbuwa wurrubukubungkawa Elama-langwa iya Kawiyima-langwa iya Babuleniya-langwa akwa Elajara-langwa nabuki-likenuma wurrubukalakina alakina-kiya-wa angalya Jaduma-wa iya Kamaru-wa wurrakina. Nabuki-likenuma wurrubukalakina iya aburrubukwurra-langwa warnungkwarba aburruwa akwa narra-manguma wurrakina wurrababurna-langwa WarningiJaduma warnumamalya iya WarningiKamara warnumamalya. Akwa kembirra narruwurraku-manguma ebina aninga iya akwala amurndakijika ababurna-langwa alakina-kiya-langwa angalya. Eneja nakina Lada, nibina nenikuwenikba Aburema-langwa, n-ambilyuma ebina-manja ngawa angalya Jaduma. Biya kembirra nenu-manguma nakina akwa narru-manguma ngarningka ena-langwa amurndakijika-murriya. Biya narruwurraki-lalikama arakba alakina-kiya angalya.

13 Eneja nuwilyaba nenumamalya ni-lyumadinuma nakina Kedaleyuma-murriya-langwa akwa ni-likenuma Aburemu-wa, nibinu-wa NiYiburuwa, mena nakine-ka Aburema nungwenikba Lada-langwa. Nakina Aburema n-ambilyumurra akwudangwa ebina-manja angalya nuw-ambilyu-murrumanja amurndakibina akwurdukwurda eka Mamura-langwa. Umba eneja Mamura NeningAmawa nenumamalya nakina. Enuwa akwa ngawa wunalakina ena-langwa narrkuwenikba-kiya Ejikala iya Anira aburrubukwurruwa-murra nabuki-yakiyakeyinuma wurrubukalakina aburrubukwurruwa nakina Aburema. Kembirra eneja ni-lyumadu-mudangwa nibina nenumamalya nen-akburrangama arakba nakina-manja Aburema akwa nenu-makama nakina enuwa-manja akina ayakwa nenu-mangu-mulangwa wurruwurrakibina warnumamalya nenikuwenikba Lada-da.

14 Eneja n-eningmidu-manja nakina Aburema nenu-mangu-mulangwa Kedaleyuma-murriya ena-langwa nenikuwenikba Lada, kembirra nenuwurrak-ardijuwa nakina wurrumurndakakina wurrawinyamba ena-langwa, 318 warnungkwarba. Kembirra Aburema akwa ngawa ena-langwa warnungkwarba ne-yuweyinuma wurrakina Kedaleyuma-murriya-manja akwa aburra-langwa-manja warnungkwarba engku-wa yanda-langwa akina-manja angalya aminababurna alikira iya warnumamalya emikirra Dena.

15 Biya kembirra Aburema nenuwurrak-errbalijuwa wurrumurndakakina warnungkwarba ena-langwa wurrawinyamba, wurrukwala yadada umba wurrukwala angaluba. Kembirra na-ngajeyinuma Kedaleyuma-murriya-manja akwa aburra-langwa-manja warnungkwarba alyarrngwalyilya. Biya nakina Aburema akwa ena-langwa wurrawinyamba warnungkwarba narra-jungwajuwama wurrababurna warnungkwarba wurrawinyamba Kedaleyuma-murriya-langwa, umba narra-larrmanguma wurrukwala yanda-langwa akina-manja angalya emikirra Yawuba. Akine-ka angalya Yawuba nuw-ambilyuma akina Damajija-manja alarrkuwarra-langwa.

16 Kembirra narruwurra-murrakajuwa wurrakina amurndakibina amurndakijika narruwurraku-manguma adinuba-wiya Kedaleyuma-murriya alakina-kiya-langwa angalya Jaduma akwa Kamara. Kembirra Aburema nakina neni-lawurrakajuwa angalyu-wa ena-langwa nenikuwenikba Lada akwa ngawa amurndakibina amurndakijika ena-langwa. Akwa ngarningka nenuwurraki-lawurrakajuwa wurrumurndakibina wurrididarringka akwa ngawa wurrukwala warnumamalya wurribina narra-manguma Kedaleyuma-murriya alakina-kiya-langwa angalya Jaduma akwa Kamara. Neni-lawurrakajuwama wurrakina ena-langwu-wa angalya-da.

Malkijideka-langwa akwa Aburema-langwa

17 Kembirra ni-lawurradinu-manja nakina Aburema ena-langwu-wa angalya na-ngajeyinu-mulangwa wurrumurndakibina Kedaleyuma-murriya, eneja nubungkawa

Jaduma-langwa nenu-kwurukwa ni-likena nakinu-wa. Biya nen-akburranganja wunalakina ekbilyuwalya-manja angalya emikirra Jebeya. Aminambilyuma ekirra akina angalya, awilyaba Jebeya umba awilyaba ngarningka “Nubungkawa-langwa Angalya” akina.
18 Enejukwaba nuwilyaba nenungkwarba Malkijideka nenimikirra ni-likenumurra nakina Aburemu-wa. Nakine-ka nenungkwarba nubungkawa Jalema-langwa akwa ngarningka NuMinida nenungkwarba n-ambilyumurra. NuMinida nakina Neningikarrawara-langwa umba eneja nakina Neningikarrawara naruma numikbiyiya-dangwa. Eneja nuwilyakame-ka nakina amalyirra akwurena-langwa akwa ngawa damba Aburemu-wa-da.
19 Kembirra ni-yengbina Malkijideka nakina ayakwa Neningikarrawaru-wa. Ni-yama,
“Nungkuwa ningkakina Ningkeningikarrawara ningkibina ningkaruma ningkumikbiyiya-dangwa.
Ningkakina-bina ningki-ngekburakama angubina iya ababurna-langwa angalya-da.
Yamina eningaba Aburema-manja.
20 Ningken-akwurrajuwama nakina-manja, ningkenu-mamurikajuwama
akwa kembirra eneja neni-larrmanguma nu-minangkirrajuma nakina wurrumurndakibina wurrawinyamba warnungkwarba wurrababurna-langwa.
Kembirra aminakina-langwa yirruwa ke-yangmarngkwajinama nungkuwa-wa aduwaba,”
ni-yama nakina Malkijideka Neningikarrawaru-wa.
Eneja kembirra Aburema nenu-kwa ababurna eningininga amurndakijika enuwa-wa. Ni-larrngkwaburranga Aburema ababurna-langwa eningerribirra amurndakibina nenu-murrakajuwama nakina ni-larrngkilawurrakajuwama Kedaleyuma-murriya-langwa akwa nu-murnduwarnuma akina kajungwa neniku-kwi-yada akwala Malkijideku-wa. Ni-larrmburranguma arngkumemberrkwa amurndakijika akwa kembirra nenu-kwama alarrngkuwilyaba Malkijideku-wa umba amangbala abiyarbuwa nu-minambilyuma. Umba ememberrkwa bulukwa nu-murnduwarnuma akwa nenu-kwama awilyaba. Biya ni-yaminjamama ngawa nenu-kukwame-ka amukwiyadakina ababurna-da.
21 Kembirra ni-yama eneja nakina nubungkawa Jaduma-langwa Aburemu-wa, “W-akwurrajina ababurna-langwa amurndakijika amurndakenena nungkwa-langwi-yada umba yimini-lawurrakajina wurrumurndakenena nganyangwa warnumamalya,” ni-yama.
22-23 Ni-yama eneja Aburema enuwa-wa, “Nara ningena akwurrajuma nungkwa-langwa amurndakijika. Nara a-manguma duwilyuwilyaba dadumakirnda akwa awilyuwilyaba amakirnda eningalika. Enena ayakwa yirra-makinama nungkuwa-wa akwa ngawa ningi-yengbijinama ekirra Yaweya-langwa. Nakina-bina ni-ngekburakama angubina akwa ababurna-langwa angalya. Enena kembirra ayakwa yirra-makinama nungkuwa-wa kajungwa kin-engkirrikaji-yada Yaweya, nibina naruma numikbiyiya-dangwa Neningikarrawara nakina, akwa nara ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma enena ayakwa nganyangwa. Kembirra nare-ka nungkwaja e-yamama, ‘Ngayuwe-ka ningena ningenu-mamurikajuwama Aburema. Kembirra aminakina-langwa numinababurna amurndakijika nakina-da,’ nara e-yamama ningkakina.
24 Nganja ningena nara a-rndirrkama akwala amurndakijika nganyangwi-yada. Umba nganyangwa warnungkwarba nuw-alyubarinuma arakba wurrakina aninga, kembirra akine-ka yimbukwa yirra-langwa, nara akwala. Umba wurra-larrkiya warna warnungkwarba Anira iya Ejikala akwa Mamura, aburru-murnduwarna akina amurndakijika akwa karrubuku-wilyakina aburrubukwurra-langwi-yada-da,” ni-yama Aburema nakinu-wa nubungkawa NeningiJaduma-da.

15

Ni-yarrkakumarnu-mulangwa Neningikarrawara eningarumuruma ayakwa Aburema-langwa

1 Bi...ya kembirra n-ambilyu-manja nakina Aburema arrawa ena-langwa-manja kalikwa, nenu-marngkirringkama nakina Yaweya akwa n-engkirrikenuma ayakwa niyengbinuma enuwa-wa. Eneja ni-yama Yaweya, “Nara akbar•duma. Nganja ningena yibadidirrakinama nungkuwa awurruwurrariya-langwa kajungwa ningkingkinyungwurra kambilyi-yada ningkakina, akwa ngawa yiba-kwunama ngayuwa eningininga-wiya,” ni-yama Yaweya enuwa-wa.
2 Eneja ni-yama Aburema, “Ningkubungkawa Yaweya, miyambena-burra yikukwunama eningininga ngayuwa-wa? Nara wurribina wurriyukwayuwa nganyangwa. Nuwilyaba-ma wulkwa nenungkwarba nenimikirra Eliyeyija wuburra laka

nenikuwarrka nganyangwa, mama nginuminu-war•denama warka nakina. Umba angalya ena-langwa Damajija akina.

3 Akena nungkwaja nara yiku-kwa wurriyukwayuwa ngayuwa-wa. Kembirra ki-jungwa-manja ngayuwa, nakine-ka Eliyeyija kinu-menama amurndakijika nganyangwa-da," ni-yama Aburema-da.

4 Biya kembirra n-engkirrika nakina Aburema Yaweya ni-yengbinuma ayakwa ngarningka enuwa-wa. Ni-yama eneja Yaweya, "Kwuja! Nara nakina Eliyeyija a-manguma amurndakijika nungkwa-langwa ki-jungwa-manja nungkuwa. Umba ambaka-murra ningkakina k-akumajungwunama amandangwa nenikuwena. Kembirra nakina-bina nenikuwena kinu-menama amurndakijika nungkwa-langwa ki-jungwa-manja nungkuwa," ni-yama Yaweya Aburemu-wa.

5 Kembirra Yaweya nenu-wilyaka Aburema errekbu-wa akwa ni-yama enuwa-wa, "Ngwundikadiya angubinu-wa karrawaru-wa, akwa yindukwureya nga-murnduwarna dumurndakangaba dakilyingajanga," ni-yama. "Nungkwa-langwe-ka warnikinikaduwa numirena-murriya kuw-ababurnadinama wurrakina. Wurruwurrakwulyumide-ka wuburra dumurndakangaba dakilyingajanga duwurrakwulyumida ke-yaminama wurrakina aburrajukwaba-da," ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa-da.

6 Nakine-ka nu-werrikambilyuma Aburema Yaweyu-wa. Kembirra akina-langwa ar-rkala nakina Yaweya nenu-werrungwur•danguma Aburemu-wa-da.

7 Kembirra ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa, "Ningene-ka ngayuwa Yaweya, ningibina yirra-wilyakama ningkakina engemba-langwa Wura-langwa ebina-langwa an-galya aringbirra-langwa emikirra Babuleniya. Yirra-wilyakama nungkuwa yangkwur-rangwa kajungwa ningeniku-kwi-yada enena angalya nungkwa-langwa," ni-yama.

8 Eneja ni-yama Aburema, "Ningkubungkawa Yaweya, ki-yamarrkinama ngayuwa k-eningmidinama enena angalya nganyangwa?" ni-yama.

9 Eneja ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa, "Yi-yikaja awilyaba bulukwa iya nenuk-wuda adarringka-kiya akwa ngawa enungkwarba jiba, amurndakibina mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura nuw-ambilyuma. Akwa ngarningka yi-yikaja duwilyaba darrawurukukwa akwa duwilyaba dakwurakburakba," ni-yama Yaweya enuwa-wa.

10 Eneja Aburema ni-likena, numurndak-angkarna amurndakakina, biya neni-yikena kembirra Neningikarrawaru-wa arakba. Kembirra nu-wardanga, numurnda-ngkingkarrngarna amurndakakina wilyarra, akwa n-akumarna amurndakibina amadangkwa ajiringka-manja, akwala yada-langwa-langwa, umba akwala angalaluba. Ngalaja kembirra na-kwurukweyinuma amurndakakina awurruwurrakidirrbura. Akena nara wurrajija keni-ngkarrngarna nakina.

11 Kembirra aburraja wurrimininga wurrukwala wurrajija wurradidirrungwarna wuburra yukwurrijija na-dirrirnda angaluba amurndakakinu-wa amadangkwa, akena eneja Aburema nu-minangkirraja nakina wurrakina wurrajija-da.

12 Kembirra numa-merrkilarrinu-manja mamawura nakina Aburema nu-mungkwulinga arakba marringa madirrungwarna. Kembirra nu-mungkwulu-wiya nakina Aburema nu-minjirrkakbar•de-ka angwurra nakina-da.

13-16 Eneja kembirra Yaweya ni-yama nakina enuwa-wa, "Nungkuwa ningkakina k-ambilyama yanda-langwa k-eniyuwangkwudinama akwa nungkwabakiya-ba ki-jungwunama ningkakina ningkumurndamurndirra. Kembirra ki-jungwa-manja nungkuwa, aburraja wurrukwala warnumamalya kabu-rungkwabinama ningkakina," ni-yama Yaweya. "Ki-jungwa-manja nungkuwa, kembirra aburraja nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa ka-likajama wurrakina eng...ku-we-ka angalya alarrkingku-wa. Akwa kuw-ambilyame-ka yakwujina wurruminjirrkingka wurrakina. Aburraja wurrububardijena warnumamalya wurruminakina angalya karra-menama nungkwa-langwa warnikinikaduwa numirena-murriya akwa karra-war•dikiname-ka aruma warka wurrakina-manja yakwujina-da," ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa.

Biya ni-yama ngarningka, "Kuw-ambambilyama kembirra wurrakina nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa yakwujina akina-manja ngawa angalya yanda-langwa 400 mamarika iya yinungkwura kini-jerridina-manja yakina, mena nara-baba ambaka ningena a-minangkirrajuma wurrumurndakenena warningiyelakwa warnumamalya WarningAmawa. Wurruwurrariye-ka nuw-ambilyama aduwaba wurrumurndakenena warnumamalya WarningAmawa, akena kuw-arriyadinama ambaka-murrumurra angwurre-ka wurrakina. Kembirra akini-yada ngawa kuw-arriyadina-mulangwa wurrakina, ngayuwe-ka ningena ka-banijumindenama, ku-minangkirreyinama wurrakina-da. Kembirra ngayuwa ningena k-awinyambadinama wurrumurndakibinu-wa wurrububardijena warnumamalya ebina-manja angalya

alarrkingka-manja. Umba aburraja numirena-murriya warnikinikaduwa karri-
lalikinama akina angalya akwa ka-lawurradinama yangkwurrangwa. Umba ka-
jadena-manja akina-langwa angalya alarrkingka-langwa wurrakina numirena-murriya
warnikinikaduwa, karri-larrngkuwarakinama ababurna amurndakijika-murriya
iya yababurna yinungungwangba-murriya akwa ababurna angwarnda-murriya
awurrakwulyumida aburruwa-manja. Wurruminababurne-ka kembirra wurrakina-
da," ni-yama Yaweya nakina Aburemu-wa-da.
17 Kembirra ngalaja arakba mamawura numa-merrkawiyeba makina akwa na-
larrumur•da arakba. Kembirra adirrariyaba ngalaja amarnina nuw-angmakwulalinga
adingira-murra-manja bajikala nuw-abilyerrikajungwa akina, akwa nuw-angkarrkarjeya
angwarra ngala-langwa. Akwa ngalaja na-jadinga akina angwura nuw-abarrirrakina
wuburra yinumukwa yimundungwa. Nalirraki-likena alakina angwura-kiya wilyarra n-
akumarnu-murrumanja Aburema amurndakibina amadangkwa ajiringka-manja.
18 Kembirra akini-yada ngawa eneja nakina Yaweya ni-yarrkakumarnuma eningaru-
muruma ayakwa Aburema-langwi-yada. Umba Aburema enamba-langwa nu-manga
akina ayakwa ena-langwi-yada. Ni-yama Yaweya enuwa-wa, "Amurndakenena ayakwa
nganyangwa, akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma ningena. Enene-ka angalya aringbirra
amandangwa ka-kwunama nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa-
wa. Wurrakine-ka na-likajama enena angalya Yijiba-langwa akwa engku-wa angerriba
angabu-wa adirrungwarna adalyuma emikirra Yiburadija.
19 Aduwaba aburraja wurrumurndakenena warnumamalya nuw-ambilyama wurra-
balija wurruminenena angalya. Akwala angalya WarningiKena-langwa warnuma-
malya, iya akwala angalya WarningiKenija-langwa warnumamalya, iya akwala angalya
WarningiKadumana-langwa warnumamalya,
20 iya akwala angalya WarningiYida-langwa warnumamalya, iya akwala angalya
WarninguBerija-langwa warnumamalya, umba akwala angalya WarningiRebeyima-
langwa angalya akina.
21 Akwa ngarningka amurndakenena akwala angalya WarningAmawa-langwa
warnumamalya aduwaba, iya akwala angalya WarningiKenina-langwa, iya
akwala WarningiKikaja-langwa umba akwala ngarningka WarningiJebija-langwa
warnumamalya akina. Amurndakenene-ka angalya aburra-langwa ababurna-
langwa ka-kwunama ngayuwa amandangwa nungkwa-langwu-wa numirena-murriya
warnikinikaduwa-wa-da," ni-yama nakina Yaweya Aburemu-wa-da.

16

Yeka-langwa akwa Yijumeyila-langwa

1 Yakwujina ngawa eneja Aburema n-ambilyuma Kenina-manja angalya. N-
ambilyumurra nakina mememberrkwa mamarika iya yinungkwura, akena ngalaja
dadingiyenikba Jeraya duburubura ngawa dadingarijira-ma. Ebina-wiya dakina
Jeraya nanga-mangumurra Yijiba-langwa duwilyaba dadiyara dadimikirra Yeka. Eneja
neningiyadikba nu-beyindanguma ngala-langwa-langwa warnumamalya dadikuminu-
war•di-yada warka Jeraya-langwa.
2 Ngalaja Jeraya kembirra yingi-yama neningiyadikba-wa, "Nakine-ka Yaweya nara
kenu-kwa-langwa wurriyukwayuwa ngayuwa-wa, umba nungkwaja nga-mena daka
dadiyara wurringi-yakeyina wurringu-mungkwula," yingi-yama. "Nganyangwi-yada
kembirra wurrangariya ka-rukwamalyeni-yada karring-arrangbina-manja dakina,"
yingi-yama Jeraya Aburemu-wa yinginu-makama.
Eneja kembirra Aburema ni-lyangkuwama nakina.
3 Biya kembirra Jeraya yinginu-kwa arakba dakina dadiyara neningiyadikba-wa-da ena-
langwi-yada didarringka-da.
4 Biya kembirra arakba wunalakina neni-yakeyina dakina Yeka-da.
Bi...ya yinginuminu-mambakinuma arakba dakina wurrangariya Aburema-langwa.
Yingu-ngkweningabakajungwuna dakina Jerayu-wa-da. Biya yingi-yama Yeka dakinu-
wa Jeraya, "Ningene-ka arakba ningeningaba ngaya," yingi-yama, "ningenuminu-
mambakina-mubaba arakba ningena wurrangariya Aburema-langwa," yingi-yama dak-
ina Jerayu-wa-da.
5 Ngalaja yingi-yama Jeraya neningiyadikba-wa, "Nguminu-mambakina-mubaba
wurrangariya nungkwa-langwa, kembirra yingu-ngkweningabakajungwunama
dakina ngayuwa-wa," yingi-yama. "Ngayabakiya-ba ningena yirra-makama
nungkuwa ningkeniki-rndirrka dakina didarringka," yingi-yama. "Akena yingu-
ngkweningabakajungwunamurra daka yingu-mambakina-mulangwa wurrangariya.

Yingi-yengbiyengbeyinamurra ngayuwa-wa ayakwa awurruwurrariya, akwa yingi-yaminjaminamurra ngawa daka arngkababurna-langwa," yingi-yama dakina Jeraya. "Yimiyambena-kiya yeningaba-kiya, nungkuwa yinda ngayuwa? En-engkirrikaja kembirra Yaweya nakina-da," yingi-yama Jeraya dakina Aburemu-wa-da.

6 Eneja Aburema ni-yama, "Nungkwa-langwa-bina daka didarringka-da, akwa nungkwa-langwa-bina warka nguminu-war•duwar•denama-da. Nungkuwa-bina ningkinga-war•dikinama ningkakina-da, kembirra ki-yaminama ningkakina nungkwabakiya-ba dakina-manja didarringka," ni-yama Aburema ngaluwa-wa.

Kembirra akini-yada ngawa ngalaja dakina Jeraya dubardijene-ka nanga-rinjirinjarrkama dakinu-wa Yeka. Nanga-larrkbarjanguma eka-murra ebina ayakwa yingi-yengbeyinu-mulangwa awurrariya ngaluwa-wa. Ngalaja kembirra yingi-lyumada arakba Yeka dakina-da.

7 Kembirra yingi-lyumada arakba Yeka. Yingi-likenumurra engku-wa angalya engburingka-wa nara-murruwa warnumamalya kuw-ambambilya. Yinguma-yuwarnuma mamurukwa mibina numu-likenumurra angerriba akinu-wa angalya emikirra Jura. Ying-alilikena dakina ngawu...wa, yanda-langwa ying-akburranga arakba lukwakwa emedirra akungwa. Akina-manja ngawa angalya eneja nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa nang-akburranga yakwujina-da.

8 Biya ni-yama nakina Yeka-wa, "Ningkena-bina ningkidarringka ningkibina ningkingaminu-war•duwar•danguma warka Jeraya-langwa-na?" ni-yama nakina. "Ningki-yaminjamarrkinama ningkena yelakwa? Ngamba-langwa ningkena ningki-likenuma akwa ngambu-wa ningki-likajama ningkena?" ni-yama.

Ngalaja Yeka yingi-yama enuwa-wa, "Ningene-ka ningi-lyumaduma Jeraya-langwa."

9 Eneja ni-yama nakina ngaluwa-wa, "Jeyi! Lawurradina Jerayu-wa akwa kingaminu-war•dena warka ngala-langwa, mena ngu-mangu-murrada nungkuwa ngala-langwi-yada ningkakina.

10 Umba ngayuwe-ka ningena yiba-kwunama wurrababurna warnikinikaduwa ambinya nungkwa-langwa.
Kembirra aburraja ka-wurramur•dinama wurrakina.

11 Nungkwaja kin-arrangbinama nenungkwarba niyukwujiya nungkwa-langwa akwa kini-yengbijinama nenimikirra Yijumeyila,
mena ngayuwa ning-engkirrikenu-mubaba aduwaba nungkwa-langwa angwada ningku-ngwadinuma ningkakina,"
ni-yama nakina Yeka-wa. Akine-ka ekirra Yijumeyila ne-yaminama "Neningikarrawara n-engkirrikajama."

12 Biya ni-yama ngarningka nakina nenikumamurikaja ngaluwa-wa,
"Nakine-ka naburrena nungkwa-langwa warningerriberriba wuburra kini-yaminama nakina.
Akwa ken-awinyambakinama nakina awinyamba warningerribirra-manja warnu-mamalya.
Aburrajukwaba kembirra arrkala ke-yaminama enuwa-wa-da.
Kin-ambilyama nakina nakwukawura wurreyebijeba wurrumurndakakina-langwa war-numamalya ena-langwa-langwa-da,"
ni-yama nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa Yeka-wa-da.

13 "Wa!" yingi-lyangkiyama ngalaja Yeka. "Nare-ka nakina Yaweya-langwa nenikumamurikaja. Nakina-bina ningeni-rringkama Yaweya yimbukwa umba nara wurrukwala. Nganyangwa-murra menba ningeni-rringkama akena ningena ngawa ningeniba ning-ambilyama ngayuwa-da," yingi-yama. Biya kembirra ni-yengbinu-mulangwa Yaweya ngaluwa-wa yingini-yengbijuwama nakina "Neningikarrawara Nibina Ngini-rringkinama Ngayuwa."

14 Kembirra duminakina-langwa-manja ayakwa aburarrka, ebina emedirra akungwa aburraja wurrukwala narri-yengbijuwama wurrakina aduwaba "Numinakina Emedirra Akungwa Neniba Nakina akwa Ngini-rringkinama Ngayuwa." Umba akine-ka emedirra akungwa nuw-ambilyumurra akina wilyarra Kedeja-langwa akwa ngawa Bereda-langwa.

15 Ngalaja kembirra dakina Yeka yingi-lawurradina arakba Jerayu-wa akwa yakwujina yinginumin-arrangba nangariya Aburema-langwa dakina-da. Eneja Aburema neni-yengbijuwa nakina nangariya nenikuwenikba Yijumeyila-da.

16 Biya ni-rukwularru-manja nakina nangariya, nakine-ka Aburema n-ambilyuma 86 mamarika iya yinungkwura. Neniyuwangkwe-ka arakba n-ambilyumurra akina-manja angalya-da.

17

Nenu-mukaduwamurrika-mulangwa na-jirrkumakajungwunu-mulangwa eningarumuruma ayakwa ni-yarrkakumarnu-mulangwa Yaweya

1 Aburema arakba nakina n-ambilyuma 99 mamarika iya yinungkwura. Kembirra arakba eneja nakina Yaweya n-abilyerrikajungwunuma enuwa-manja akwa ni-yama, “Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningarrubuda-dangwa, akwa nungkuwa yikumini-yarrkuwarakinama ngawa nganyangwa ayakwa,” ni-yama nakina. “Akwa ki-yaminjaminama ngawa eningaba-wiya arngkababurna-langwa,” ni-yama nakina.

2 “Yalakena yi-yarrkakumurnama aduwaba eningarumuruma ayakwa yididirrbura, akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma ngarningka. Enena ngawa arakba ayakwa eningarumuruma ningi-yarrkakumurnama ngayuwa nungkwa-langwa kajungwa kuw-ambilyiyada akina eningangkawura-da. Yiba-kwunamurra wurrababurna numirena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwi-yada,” ni-yama Yaweya Aburemu-wa.

3 Eneja nakina Aburema n-abuluwendinga arakba akwa n-engmudirruwajungwa nenumukwurra angerriba ajiringka-wa kajungwa neniki-yangmarngkwaji-yada nakina Neningikarrawaru-wa.

Eneja ni-yama ngarningka Neningikarrawara Aburemu-wa,

4 “Enena ayakwa eningarumuruma yirra-wekbilyenama nungkwa-langwi-yada akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma ningena. Yirra-makinama amandangwa ningena ningkakina-bina ngawa ningkuwilyaba-ma ningkeningadinuba-wiya ningkumirarringba wurrilyimberrkwulyumida-langwa warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba.

5 Biya aduwaba-langwa arakba nara nungkwa-langwa ekirra Aburema umba arakba Aburiyama ningkakina ningkenimikirra. Enena ekirra enikaduwa yirra-kwunama nganja nungkuwa-wa mena-baba ningkumirarringba ningkeningadinuba-wiya ki-yengbijajungwunama nungkuwa wurrilyimberrkwulyumida-langwa warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba,” ni-yama Neningikarrawara Aburemu-wa. Akine-ka ayakwa ni-yengbinuma nakina, mena akina ekirra Aburema ne-yaminama “numirarringba numikbiyiya,” umba ngalaja ekirra Aburiyama ne-yaminama “numirarringba wurrababurna-langwa warnumamalya.”

6 Biya kembirra ni-yama ngarningka Neningikarrawara Aburiyamu-wa, “Yiba-kwunama ngayuwa wurrababurne-ka warnikinikaduwa numirena-murriya nungkuwa-wa. Aburraja wurrukwala wurrububungkawa wurrakina ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya. Wurrakine-ka nungkwa-langwa kuw-ababurnadinama warnikinikaduwa numirena-murriya ka-wurrakwulyumidadinama yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba kuw-ambilyama wurrumurndakakina arakba-da.

7 “Nare-ka nganja ningena a-yarrkuwarrukwajuma enena eningarumuruma ayakwa ningi-yarrkakumurnama aduwaba. Umba eningangkawura ngawa kuw-ambilyama nungkwa-langwi-yada akwa ngawa nungkwa-langwi-yada numirena-murriya warnikinikaduwa aburrajukwaba. Ningene-ka nungkwa-langwa Ningeningikarrawara aduwaba akwa ngawa ningeningangkawura ngawa-da, akwa ngarningka nungkwa-langwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa-langwa-da.

8 Ningkakine-ka ningk-ambilyamurra enena-manja angalya aduwaba ningkuminjirrkingka ningkakina. Akena yiba-kwunama enena ngawa angalya nungkuwa-wa akwa ngawa nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa. Enene-ka angalya wurrukwala-langwa aduwaba ena, umba nungkwurra-langwa kuw-ambilyamurra akina ambaka-murra. Enena ngawa aringbirra angalya Kenina nungkwa-langwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa-langwa eningangkawura-da. Kembirra ngayuwe-ka ningena aburra-langwa Ningeningikarrawara ningeningangkawura-da,” ni-yama nakina Neningikarrawara Aburiyamu-wa.

9 Biya ngarningka ni-yama nakina Neningikarrawara enuwa-wa, “Nungkuwa ningkena ki-yarrkilyinginama ki-yarrkilalikinama enena eningarumuruma ayakwa ningi-yarrkakumarnuma ngayuwa nungkuwa-langwi-yada aduwaba. Akwa nare-ka a-yarrkuwarrukwajuma nungkuwa akwa numirena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwa aburrajukwaba.

10 Nungkwamba-langwa ki-yarrkakumurnama nungkwa-langwa eningarumuruma ayakwa akwa ka-ringandenama ka-mukaduwamurrikinama ningkakina nungkwa-langwa warnungkwarba wurrababurna-langwa. Akwa ngarningka aburrajukwaba nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa ke-yaminama ngawa wurrakina, karra-mukaduwamurrikinama aburra-langwa warnungkwarba wurrababurna-langwa.

Yikumurndaki-yarrkuwilyakinama enena eningarumuruma ayakwa kirrababurna-langwa.
11-12 Aduwaba-langwa yika-mukaduwamurrikinama wurriyukwayuwa warnungkwarba wurribina ka-rukwularrina-manja mamangbala mabiyakarbiya-manja mamawura. Nara wulkwa nungkwa-langwa yimbukwa warnumamalya umba aburraja wurribina ningkarra-manguma ningku-beyindanguma warnumamalya kabuminu-war•deni-yada warka nungkwa-langwa, ke-yaminama aburrajukwaba wurrakina. Karra-mukaduwamurrikinama aburra-langwa warnungkwarba wurriyukwayuwa aburrajukwaba. Mama na-rukwularrinuma nungkwa-langwa-manja angalya akwa ngarningka emininga-manja angalya, ke-yaminjaminama ngawa wurrakina akina. Kembirra ki-yamina-manja nungkuwa akina, aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya kuw-eningmidinama wurrakina yalakena nungkuwa akwa ngayuwa yi-yarrkakumarnuma enena eningarumuruma ayakwa yididirrbura yalakena aduwaba-da," ni-yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa.
13 Biya ngarningka ni-yama nakina enuwa-wa, "Nara wurrukwala wulkwa a-mukaduwamurrikama nungkwa-langwa warnumamalya umba wurrababurna-langwa warnungkwarba ka-mukaduwamurrikinama ngawa ningkakina. Kembirra yiki-yamina-manja nungkwurruwa kirrakina akina, akine-ka ka-jirrkumakajungwunama enena ayakwa eningarumuruma yi-yarrkakumarnuma yalakena yakuwa yididirrbura akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma akina umba eningangkawura kuw-ambilyamurra.
14 Aburraja kembirra wurribina warnungkwarba nara-murrumurra karra-mukaduwamurrika, kembirra nare-ka arakba nganyangwa warnumamalya wurrakina, mena nara-baba ebina ayakwa eningarumuruma karri-yarrkilyinga wurrakina-da," ni-yama nakina Neningikarrawara Aburiyamu-wa.
15 Biya ngarningka ni-yengbinuma Neningikarrawara enena ayakwa Aburiyamu-wa. "Nara arakba ningkena e-yengbijuma dakina dadingiyena dadimikirra Jeraya, umba aduwaba-langwa arakba kinga-yengbijinama Jera.
16 Ningena nganja ki-yaminama eningaba ngaluwa-manja. Yiba-kwunamurra kembirra nenikuwena ningkena, akwa naka nenikuwena nungkwa-langwa kembirra Jera-langwa naburradikba. Ngayuwe-ka ki-yaminama eningaba Jera-manja. Ngalaja dakina duminjarringba dadingadinuba-wiya king-ambilyama wurrilyimberrkwulyumida-langwa warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba. Kembirra aburraja wurrukwala warnikabijada warnikinikaduwa ngala-langwa wurrakina wurrububungkawa ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya-da," ni-yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa-da.
17 Eneja Aburiyama kembirra n-abuluwendinga n-engmudirruwajungwa angerriba nenumukwurra ajiringka-wa kajungwa neniki-yangmarngkwaji-yada Neningikarrawaru-wa. Akena ni-jungwa amarngka, mena-baba ni-lyangkiyama nakina, "Ki-yamarrkama k-akumajungwunama wurrangariya 100 mamarika-manja iya yinungkwura-manja ningena? Akwa ngarningka kingi-yamarrkama daka Jera karring-arrangbama wurrangariya 90 mamarika-manja iya yinungkwura-manja arakba? Dadiyuwangkwe-ka arakba daka!" ni-lyangkiyama Aburiyama.
18 Biya ni-yama arakba nakina Neningikarrawaru-wa, "Miyambena-burra nara Yi-jumeyila a-manguma amurndakijika-murriya nganyangwa ki-jungwa-manja?" ni-yama nakina.
19 Eneja Neningikarrawara ni-yama, "Ngarra! Dake-ka dadingiyena Jera kangumin-arrangbinama ningkena nangariya nungkwa-langwa-da! Akwa kembirra kini-yengbijinama ningkena nenimikirra Ajika," ni-yama. Akine-ka ayakwa ni-yengbinuma Neningikarrawara mena akina ekirra Ajika ne-yaminama "nu-marngkinama."
Biya kembirra ni-yama ngarningka Neningikarrawara, "Ngalaja ebina ayakwa eningarumuruma ningi-yarrkakumarnuma ngayuwa aduwaba kembirra ena-langwa enejukwaba akina, akwa nara kembirra akina a-yarrkuwarrukwajuma. Akina ngawa eningarumuruma ayakwa kuw-ambilyama eningangkawura, ena-langwi-yada akwa ngawa ena-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa eningangkawura.
20 Umba ebina ayakwa yi-yengkilabenuma Yijumeyila-langwa ning-engkirrikenuma. Akwa kembirra nganja ningena ki-yaminama eningaba enuwa-manja, akwa kembirra kinu-kwunama wurrababurna wurriyukwayuwa akwa ngawa wurrababurna wurrumirumirena warnikinikaduwa ena-langwa. Aburraja kembirra ena-langwa warninikuwena wurrumemberrkwa wurrambilyuma wurrububungkawa wurrakina ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya wurrakina. Ena-langwa wurrumiru-mirena warnikinikaduwa wurrababurna kuw-ambilyama wurrilyimberrkwulyumida wurrilyimberrkuwilyaba warnumamalya wurrakina-da.

21 “Umba nakina Ajika ngalaja Jera kingin-arrangbinamurra nakina mingka-manja
mamarika. Kembirra ebina ayakwa eningarumuruma yi-yarrkakumarnuma yalak-
ena aduwaba, akina ki-yarrkilyinginama ngawa nganja enamba-langwi-yada Ajika
yimbukwa-da,” ni-yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa-da.
22 Biya ni-jerrukwa-manja ayakwa nakina Neningikarrawara neni-lalika arakba
Aburiyama-da.
23 Kembirra makini-yada ngawa mamawura eneja nakina Aburiyama nenumini-
yarrkuwarakama ayakwa Neningikarrawara-langwa. Biya kembirra arakba
neni-ringandanga nenu-mukaduwamurrika nakina nenikuwenikba Yijumeyila-
manja, akwa ngawa wurrababurna-manja warnungkwarba wurribina nuw-
ambilyu-murrumanja ena-langwa-manja angalya. Nenu-mukaduwamurrikama
nakina ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da wurribina nu-beyindanguma
nakina, akwa ngawa wurribina nawurraki-rukwularrinuma ena-langwa-manja
angalya akwa ngawa wurrababurna-langwa wurriyukwayuwa ena-langwa-langwa
warnikuminuwar•duwar•da aburrajukwaba nakina-da.
24 Biya Aburiyama arakba nakina 99 mamarika iya yinungkwura n-ambilyuma akini-
yada ngawa nenu-mukaduwamurrika-manja wurrakina enuwa-manja,
25 umba eneja nenikuwenikba Yijumeyila nakina mememberrkwa mabiyakarbiya ma-
marika iya yinungkwura n-ambilyuma.
26 Wunalakina ngawa narralirraku-mukaduwamurrikama muwilyaba-murra-manja
mamawura wunididirrbura-da.
27 Akwa ngarningka aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba nuw-ambilyu-
murrumurra Aburiyama-manja akwa nenuminu-war•duwar•danguma warka ena-
langwa narra-mukaduwamurrikama aburrajukwaba makina-manja ngawa mamawura
wurrididirrbura-da.

18

Yaweya ni-yarrkakumarnu-mulangwa ayakwa neniku-kwi-yada nenikuwenikba Aburiyamu-wa

1 Nakina Aburiyama n-ambilyuma amurndakibina-manja eka akwurdukwurda
nuw-arndurrkwarjeyinu-murrumanja Mamura-langwa-manja angalya. Yakwujina
ngawa eneja Yaweya nakina ngarningka ni-jadingama arakba enuwa-manja.
Memerrkuwilyarra-manja mamawura nakina Aburiyama n-angmakwulaluma
mamukwudidikajungwa-langwa-manja kalikwa.
2 Biya n-andiyinga akena neni-rringka wurrabiyakarbiya warnungkwarba nabuk-
alkilkayanguma yakwujina. Biya nu-warumajungwa nakina Aburiyama warenja-bawiya
akwa n-angkarra aburrubukwurruwa-wa nenu-wengmanga. Akwa n-abuluwendinga n-
engmudirruwajungwa nenumukwurra ajiringka-wa, mena akini-yada ne-yaminjamama
akina ne-yar•dangu-manja wurruminjirrkingka warnumamalya aburra-langwa-manja
angalya.
3 Biya ni-yama Aburiyama wurrubukalakinu-wa, “Yelakwa ambaka wurrubuk-ambilya,
nara a-likama,” ni-yama nakina. “K-embirrajinama kirrubukalakina ngayuwa,” ni-yama.
4 “Ng-akarrnga-langwa ambaka akungwa kajungwa yikubuk-ajirreni-yada alika. Ene-
ka eningaba alungkuwarruwalya eka. Kwa, wurrubuk-angmakayiya-langwa yelakwa,”
ni-yama nakina. “Wurrubuku-ngwanja-langwa aduwaya-wiya.
5 Nganja ke-yikajama aninga yangkwurrangwa yikubuk-alyubarini-yada kajungwa
yikubuki-likaja-manja ngarningka kirrarrubudi-yada nungkwurrubukwurruwa.
Ningene-ka ningi-lyelyingminama kirri-likenu-mulangwa karna nganyangwu-wa
angalya, kemba k-embirrajinama karna ambaka,” ni-yama Aburiyama.
“Yawa,” nabuki-yama. “Akine-ka eningaba ningkakina ningki-yaminama yirruwa-
manja,” ne-yama.
6 Kembirra Aburiyama nakina n-enjirrikaja n-angkarra arrawu-wa Jera-wa akwa
nanga-maka, “Warenja, wu-miya aruma aninga ebina eningaba-dangwa, wu-
ngwurrungkwa damba,” ni-yama ngaluwa-wa.
7 Biya ngarningka n-angkarra nakina errekbu-wa, akwa nuwurrak-erruwarna bulukwa
eyukwayuwa engmurra-murrikba eningaba warnik-alyubari-yada, akwa nenu-kwa ena-
langwa-manja nenungkwarba nibina nenuminu-war•duwar•dangu-murrumanja. Eneja
kembirra ni-ngaja nakina nenungkwarba akwa ni-daka akina-da.
Ngalaja kembirra na-dadina akina amadangkwa biya yanda-langwa na-walyuwada.
8 Biya kembirra nu-manga Aburiyama akina amadangkwa awalyuwa, akwa
ngawa milka, akwa ngawa mamalya, akwa ngawa aninga, akwa neni-yikena
wurrubukalekbinu-wa wurrubukenungkwarba-da. Ebina-manja eka awarruwalya

enuwa nen-embirrajuwama enabakiya-ba wurrubukalakina nabuk-alyubarinu-wiya aninga yakwujina-da.

9 Biya nabuki-yama Aburiyamu-wa, “Dangamba nungkwa-langwa dadingiyena Jera?” ne-yama.

Ni-yama Aburiyama, “Dangaba arrawa.”

10 Umba nuwilyaba nenungkwarba Yaweya nakina. Biya ni-yama nakina Aburiyamu-wa, “Yimangbala yabiyarbuwa-manja yimawura yangkwurrangwa ki-lawurradinama ningena. Kembirra ngalaja dakina dadingiyena kingin-arrangbinama nangariya,” ni-yama.

Ngalaja dakina Jera ying-ambilyuma enuwa-manja akwaburrangarna. Kalikwa-manja arrawa yingamu-didirrakama mamukwudidikajungwa. Akena ying-engkirrikenuma dakina akinu-wa ayakwa na-lyelyimbukweyinu-murruwa Aburiyama iya wurrubukalakina wurrubukenungkwarba.

11 Wunalakine-ka Aburiyama akwa dadingiyenikba nen-eniyuwangkwudinume-ka wunalakina-da. Neniyuwangkwa arakba nakina. Ngalajukwaba Jera dadiyuwangkwa arakba dakina, akwa numi-jerriduma arakba menikakbuburranga ngala-langwa-da.

12 Biya kembirra dakina Jera yingu-marngka amurama-langwiya. Akwa yingi-lyangkiyama, “Ki-yamarrkamurra kembirra ningena k-arrangbama wurrangariya? Ningadiyuwangkwa-manje-ka ningena ningu-murndakayuwayida-manja arakba-na! Ki-yamarrkama ningena?” yingi-yama. “Nganyangwe-ka neningiyarrka neniyuwangkwa arakba naka-da. Yikini-yamarrkama yik-arrangbama wurrangariya?” yingi-yama.

13 Eneja ni-yama nakina Yaweya Aburiyamu-wa, “Miyambena-burra dadingiyena yingu-marngkinuma dakina amarngka? Miyambena-burra dakina yingi-yamama, ‘Ningena amandangwa k-arrangbiname-ka wurrangariya? Ningadiyuwangkwa-manja?’ yingi-yamama dakina.

14 Ngayuwe-ka ningena Yaweya ningibina ki-yamina-mulangwa eningerribirra ababurna-langwa. Arakba ningi-yamama ningi-yengbinuma ngayuwa enena ayakwa, ‘Yimangbala yabiyarbuwa-manja yimawura ki-lawurradinama ningena ngayuwa. Kembirra akini-yada ngawa ngalaja Jera kingin-arrangbinama nangariya,’ ningi-yamama ngayuwa-da,” ni-yama nakina Yaweya Aburiyamu-wa-da.

15 Ngalaja Jera ying-engkirrika akina ayakwa arrawa-langwa ni-yengbinuma Yaweya. Biya ying-akbar•de-ka dakina, akwa yingi-yama, “Nara ngaya ku-marngkina-da,” yingi-yama dakina-da.

Eneja Yaweya ni-yama nakina, “Yawe-ka. Amandangwe-ka ningku-marngkinuma ningkakina-da,” ni-yama nakina Yaweya-da.

Aburiyama neni-yendabenu-mulangwa Yaweyu-wa Jaduma-langwa-langwa

16 Kembirra aburrubukwurraja wurrubukalakina wurrubukabiyakarbiya wurrubukenungkwarba nabuki-lalika arakba Aburiyama-langwa angalya. Umba enejukwaba Aburiyama ni-likenuma ngawa aburrubukwurruwa-manja neniyakijajuwama. Biya nabuki-likena arakba wurrubukalakina akwa nabuku-wurdanga karrawaru-wa angakarjiyinga-wa angalya akwa narrubuki-rringkama angaluba karrawara-langwa angerriba arrawu-wa Jaduma-wa.

17 Biya kembirra nakine-ka Yaweya ni-lyangkiyama, “Kinu-makinama ngayuwa naka-manja nenungkwarba ki-yamina-mulangwa ngayuwa arija-langwa. Nare-ka ngayuwa a-yarrkabuwarrkuma enena ayakwa nganyangwa Aburiyama-langwa umba k-abilyerrikinama ki-yengbinama akina enuwa-manja aduwaba.

18 Aburraja ena-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa wurrababurna kuw-ababurnadiname-ka yanda-langwa wurrilyimberrkuwilyaba wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurringbingbuda kuw-ambilyama wurrakina. Ngayuwe-ka ki-yaminama eningaba wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya engkalina-langwa iya engkalina-langwa angalya, wuburra laka ningi-yaminama ngayuwa eningaba enuwa-manja.

19 Naka Aburiyama ningu-wekbalyinuma arakba ngayuwa kajungwa kenu-makini-yada nakina ena-langwu-wa warninikuwena akwa kajungwa aburramba-langwa kabumini-yarrkuwarakini-yada nganyangwa ayakwa aburrajukwaba. Kembirra karra-makinama wurrakina aburramba-langwa aburra-langwa-manja warninikuwarrngwa kajungwa aburrajukwaba kabumini-yarrkuwarakini-yada nganyangwa ayakwa akwa ke-yamini-yada ebina eningaba akwa adirrngekburna. Kembirra kabumini-yarrkuwarakina-manja wurrakina warnumamalya nganyangwa ayakwa ki-yaminame-ka ngayuwa eningaba

aburruwa-manja amurndakibina-langwiya eningarumuruma ayakwa ababurna-langwiya ningi-yarrkakumarnu-murrilangwiya ngayuwa Aburiyama-manja aduwaba,” ni-yama ni-lyangkiyama Yaweya.

20 Biya kembirra nakina Yaweya ni-yengbina arakba ayakwa Aburiyamu-wa. Ni-yama, “Bu-makama wurrumurndakangaba warnumamalya WarningiJaduma akwa ngawa WarningiKamara wurruwurrariye-ka wurrilyengma wurrakina. Amandangwa awurruwurrariye-ka ne-yaminjamama warningangkawura.

21 Kembirra kwureya ngi-likajama ngi-dirrirndama ningena akwa ka-rringkinama wurrakina alyangmandukwuna-murrikbe-ka akina ayakwa ning-engkirrikenuma,” ni-yama nakina Yaweya Aburiyamu-wa.

22 Kembirra aburnaja wunambilyuma wunalakina neni-likena neni-dirrirnduma arakba angadingidirra-wa akwa neni-likena erribaja angwurra angerriba Jaduma-wa. Umba eneja Yaweya n-ambilyuma yakwujina akina-manja angakarjiyinga angalya Aburiyama-manja ngawa.

23 Eneja kembirra nakina Aburiyama neni-yendabenuma Yaweyu-wa. Ni-yama, “Jerriya, ningkena amandangwa ka-ngajinama wurrumurndakangaba wurruwurrariya warnumamalya akwa ngawa warningingingaba aburrajukwaba?

24 Dukwa warningaba kuw-ambilya akina-manja angalya arngkumangbala-ma arngkumemberrkwa warnumamalya dukwa-da. Jerriya ka-ngajinama wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa? Dukwa ki-lalikina akina angalya kajungwa kuw-ambilyi-yada wurringkinyungwurra wurrumurndakakina warningingingaba warnumamalya, dukwa-da.

25 Nare-ka ningkakina a-ngajuma wurrababurna-langwa waka warningingingaba waka wurruwurrariya. Nare-ka. Nare-ka ningkakina-da. Nara ningkakina a-larrkbarjuma warningingingaba warnumamalya. Ningkakina-bina ka-labaja-mulangwa warnumamalya wurrababurna-langwa-da. Kembirra nungkuwa ki-yaminama ebina adirrngekburna ningkakina-da,” ni-yama Aburiyama Yaweyu-wa.

26 Eneja ni-yama Yaweya, “K-akburrangina-manja ngayuwa wurrakina arngkumangbala-ma arngkumemberrkwa wurrumurndakakina warnumamalya warningaba Jaduma-manja aduwaba, kembirra kamini-lalikinama akina angalya aburralangwa,” ni-yama.

27 Enamba-langwa Aburiyama kembirra ni-yengbina ayakwa nakina. Ni-yama, “Ningumarngba ningena, Bungkawa, umba yimini-lalika-langwa ngi-yengba-langwa ngayuwa angwurra akwala ayakwa. Ningene-ka yande-ka ningiyukwujiya ningenumamalya. Ningeningeningaba-me-ka ningena ningeniki-yengba-langwa ayakwa nungkuwa-wa.

28 Umba arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa warnumamalya akwa ngawa wurrumangbala yimbukwa warningingingaba dukwa wurrakina-da. Kembirra naramanja ngarningka wurrumangbala warningaba aburrajukwaba, dukwa ningkakina ki-ngajinama ababurna angalya-da?” ni-yama.

Kembirra ni-lawurrakaja arakba Yaweya ayakwa Aburiyamu-wa. “Nara. Nara kembirra ningena a-ngajuma akina angalya aduwaba,” ni-yama.

29 Ngarningka nakina ni-yengbina Aburiyama ayakwa. Ni-yama, “Dukwa arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa warnumamalya warningingingaba wulkwa wurrakina. Kembirra ki-yamarrkinama ningkakina?” ni-yama.

Eneja ni-yama Yaweya, “Nara kembirra ningena a-ngajuma akina angalya aduwaba,” ni-yama.

30 Enamba-langwa Aburiyama ni-yama, “Marrakba. Nara awinyambaduma, Bungkawa, umba ngi-yengba-langwa ngayuwa ngawa angwurra ningena. Dukwa arngkabiyakarbiya-ma arngkumemberrkwa warnumamalya warningingingaba wulkwa wurrakina. Kembirra ki-yamarrkinama ningkakina?” ni-yama.

Eneja ni-yama Yaweya, “Nara kembirra a-ngajuma ngayuwa akina angalya aduwaba,” ni-yama.

31 Enamba-langwa ni-yama Aburiyama, “Ningumarngba ningena ngawa ningi-yengbinama ayakwa nungkuwa-wa, Bungkawa, umba yimini-lalika-langwa ngi-yengba-langwa angwurra ngawa. Dukwa arngkambilyuma-ma arngkumemberrkwa warnumamalya warningingingaba wulkwa wurrakina. Kembirra ki-yamarrkama ningkakina?” ni-yama.

Eneja ni-yama Yaweya, “Nara kembirra a-ngajuma ngayuwa akina angalya aduwaba.”

32 Enamba-langwa ni-yama Aburiyama, “Marrakba. Nara awinyambaduma, Bungkawa, umba ngi-yengbinama ngayuwa arngkawura ngawa-da. Dukwe-ka wurrumemberrkwa wulkwa warningingingaba warnumamalya wurrakina-da. Kembirra ki-yamarrkama ningkakina-da?” ni-yama Aburiyama Yaweyu-wa.

Eneja ni-yama Yaweya, “Wurrumemberrkwa warnumamalya warningininga baba kuw-ambilya-manja, kemba nara ningena a-ngajuma akina angalya-da.”
33 Kembirra ni-jerrukwa Yaweya ayakwa akwa ni-likena arakba neni-lalikama Aburiyama nakina-da. Eneja Aburiyama kembirra ni-lawurradina arakba angalyu-wa-da.

19

Lada n-ambilyu-mulangwa Jaduma-manja

1 Aburnaja wunalakina-kiya wunenikumamurikaja Yaweya-langwa neni-dirrirnduma ebina-langwa angalya na-ngakarjeyu-mulangwa akwa neni-likenuma ngawa wunalakina neni-dirrirnduma angerriba Jaduma-wa. Nen-alilikenuma ngawa wunalakina bi...ya yanda-langwa nume-merrkawiyebu-manja mamawura neni-yar•duma wunalakina yakwujina. Nakina eneja Lada ni-rrakirrakarjeyuma na-ngwur•dangminu-murrumanja akawiyuwiyeba. Biya neni-rringka-manja wunalakina wunambilyuma wunenungkwarba-kiya wunalabukwaya neni-likenuma, nu-warumajungwa nakina akwa ni-likena nenuminu-wengkarrngarnuma. Biya n-abuluwendinga nakina wunalakina-kiya-manja mena ne-yaminjamama ngawa warningakwujina warnumamalya akini-yada ngawa ne-yar•dangu-manja wurruminjirrkingka warnumamalya aburra-langwa-manja angalya.
2 Ni-yama nakina wunalakina-kiya-wa, “Ngayuwa yelakwa ng-ambilyama kajungwa kalirrak-akwurrajini-yada nungkwurnuwa. Kwa, wuni-likaja nganyangwu-wa angalya. Yikin-ajirrena nungkwurna-langwa alika akwa yikin-ambilya aduwaba muwilyaba mar-ringa ngayuwa-manja. Kembirra wurdarriya-wiya yikinu-mirajangina akwa yikini-likaja kinalakina,” ni-yama.

Aburnaja neni-yama wunalakina, “Nara. Yinalakena ngawa yin-ambilyama yelakwa mamurukwa-manja.”
3 Eneja Lada neni-yendabenuma ngawa niyirrbiyirrba. Kembirra arakba-langwa neni-lyangkuwama wunalakina akwa nabuki-likena kembirra ena-langwu-wa angalya. Biya Lada nenu-maka ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da kajungwa warniki-daki-yada damba akwa warnikumin-akumi-yada akwala aninga wunalakina-langwa wunenungkwarba-kiya. Biya na-walyuwa-manja akina damba kembirra nen-alyubarina arakba wunalakina.
4 Akena nara-wiya kenu-mungkwula wunalakina wunenungkwarba-kiya, aburraja wurrababurna-langwa wurruminakina WarningiJaduma warnungkwarba namurndaki-likenuma akinu-wa alikira Lada-langwu-wa. Narri-rukwulyuwakajuwama wurrumurn-dakakina ena-langwa alikira, waka wurrarumuruma warnungkwarba umba waka wur-riyukwayuwa wurrakina.
5 Biya namurndak-ardanga wurrakina Ladu-wa. Ne-yama, “Wunalangamba wunalekbina wunenungkwarba-kiya nen-ambilyuma nungkuwa-manja?” ne-yama. “Wurralirraku-wilyakina yangkwurrangwa yirruwa-wa. Yirra-ngayindename-ka wunalakina yiku-mungkwulama,” ne-yama. Akena wurruminakina WarningiJaduma warnungkwarba narralirraki-ngayindangume-ka wunalakina warniki-yami-yada awurrariya aburnuwa-manja.
6 Eneja ni-likena Lada errekbu-wa ni-jadanga akwa ngawa ni-didanga akididijungwa.
7 Ni-yama nakina aburruwa-wa, “Nganyangwa karnumamalya kirrakina-da. Ngakwurruwa-murra, nare-ka nungkwurraja e-yamama akina awurrariya.
8 Wurringambilyuma dadiyawarrka-kiya ningarralirraku-wilyakinama nganyangwa. Akena wurringalakine-ka wurringadiyara-kiya wurringikikamarra-kiya ambaka kar-nungkwarba. Kembirra ngarralirraku-wilyakinama nganja wurringalakena yangk-wurrangwa nungkwurruwa-wa. Kembirra yiki-yaminama kirrakina wurringalakina-kiya-manja ebina yiki-ngayindenama erribirra akena nare-ka warna a-rndirrkama wu-nalakena wunenumamalya-kiya. Warne-ka nuw-ambilyama nganyangwa-manja an-galya akwa kembirra ningarr-akwurrajinama-da,” ni-yama Lada wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba-da.
9 Umba aburraja warnungkwarba ne-yama enuwa-wa, “Berra, yama yirruwa-langwa. Ningkakine-ka ningkuminjirrkingka, nara ningkena a-makuma yirruwa-wa yirri-yamina-mulangwa. Yama yirruwa-langwa. Nara-manja, yiki-yaminama angwurra awurrariya nungkuwa-manja-da,” ne-yama. Biya neni-rndirrka nakina Lada akwa angerriba neni-jira alikira-wa. Nawurraki-rnjirrkwuna wurrakina akwudangwu-wa kajungwa warniki-ngkarrngi-yada ebina akungwur•dungwur•dangma.

10 Akena aburnaja wunalakina wunambilyuma wunenungkwarba-kiya neni-
lawulawaja ayarrka aburna-langwa, neni-rndirrka wunalakina Lada-manja akwa ngawa
nen-arrka arrawu-wa alikira-wa akwa neni-dida akina akididijungwa-da.
11 Akwa wurrumurndakibina errekba-manja nuw-alkayanguma warnungkwarba
narra-mimbakama wunalakina kajungwa nari-yada kuw-andeya menba karri-rringka
karr-akburrangarna akungwur•dungwur•dangma wurrakina-da.

Lada ni-lalika-mulangwa Jaduma

12-13 Biya kembirra neni-yama wunalakina Ladu-wa, "Nakine-ka Yaweya
n-engkirrikenuma nakina ayakwa warningiyelakwa-langwa warnumamalya
wurruwurrariya-langwa wurrilyengma. Kembirra yirreni-larrkama yinuwa
yangkwurrangwa yineniki-ngaji-yada ena angalya. Ka-wilyakina-manja kembirra
nungkwaja nungkwa-langwa warnumamalya enena-manja angalya, kembirra ka-mena
wurrakina akwa ka-jadijina enena-langwa angalya mena yinuwa amandangwa yikini-
ngajinama enena angalya-da," neni-yama Ladu-wa.
14 Eneja kembirra Lada ni-likena wunalekbina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya
wuneniki-yar•di-yada wurradiyawabulena ena-langwa. Ni-yama wunalakina-kiya-
wa, "Wuni-jadiya warenja, wuni-lalika ena angalya mena Yaweya kini-ngajiname-ka ena
angalya," ni-yama. Akena awurrumalya-bu wunalakina neni-yama akwa kembirra nara
ken-engkirrikena akinu-wa ayakwa.
15 Bi...ya ne-kbada arakba. Aburnaja kembirra wunalekbina Yaweya-langwa wuneniku-
mamurikaja nenu-maka wunalakina Ladu-wa kajungwa warenja-bawiyi-yada kini-
jadanga. "Warenja!" neni-yama. "Wurra-mena dadingiyena akwa dadiyawena-kiya akwa
yikubuki-jadena warenja, kajungwa yikini-ngajina-manja yinuwa ena angalya nari-yada
a-jungwuma," neni-yama.
16 Umba eneje-ka Lada n-ambudidinuma. Akena eneja nakina Yaweya n-errukwulina
Ladu-wa. Umba aburnaja wunalakina wunenungkwarba-kiya nenumini-rndarrka
ayarrka nakina-manja Lada akwa ngawa dadingiyenikba-manja akwa ngawa wur-
ringalakina wurradiyawabulena akwa neni-jadijuwa arakba wurrakina Jaduma-langwa-
da.
17 Kembirra nuwilyaba nenikumamurikaja Yaweya-langwa ni-yama nakina
aburruwa-wa, "Warenje-ka! Wurr-angkirreyina akwa nara errikerruma. Nara
kirrakina a-ngwanjuma enena-manja angalya ekbilyuwalya, umba wurr-angkirreyina
amurndakangaba-wa angakarjiyinga angalya kajungwa nari-yada a-jungwuma," ni-
yama.
18-19 Eneja ni-yama Lada, "Nare-ka. Engku-we-ka amurndakangaba angakarjiyinga
angalya. Nara yarna akburranguma-da. Nungkwaja ningk-errukwulume-ka ngayuwa-
wa. Ningku-marngkirradinuma arakba ngayuwa-manja akwa y-enibikama. Umba nara
yirraja akburranguma amurndakangaba angalya awilyikerra-babe-ka, umba wilyarra ki-
jungwunama ningeningangkawura.
20 Kwujukwuja! Andiya angerriba amurndakangaba-wa ambawura alikira awar-
rngkakwudangwa. Yi-larrkaja akinu-wa ngi-likaja. Andiya angerriba akwa wu-rringkina
akina angalya eyukwujiya. Ki-likaja-manja ngayuwa akinu-wa ningingkinyungwurra k-
ambilyama yakwujina," ni-yama nakina Lada.
21 Eneja ni-yama nakina nenikumamurikaja, "Yawa. Nara a-ngajuma angaba angalya,
umba likaja kembirra akinu-wa.
22 Angkarrina warenja. Nara ambaka nganja a-ngajuma angaba angalya yanda-langwa
ki-yar•diyama nungkuwa yakwujina akina-manja angalya eyukwujiya," ni-yama. Kem-
birra aburraja narri-yengbijuwama warnumamalya akina angalya emikirra Jawa, mena
akina ekirra Jawa ne-yama-mubaba "eyukwujiya," akwa Lada ni-yama-mubaba nakina,
"Eyukwujiya akina angalya."

Jaduma-langwa akwa Kamara-langwa

23 Aburrubukwurraja Lada nakina akwa ngawa ena-langwa wurrambawura warnu-
mamalya nabuk-enjirrikeyinuma nabuki-likenuma ngawa akinu-wa angalya. Ngalaja
makina mamawura nume-merrkuwurdanguma arngkidarrba. Kembirra Lada-murriya
narrubuk-akburranga arakba akina angalya Jawa.
24 Kembirra adirrariyaba eneja nakina Yaweya ni-larrija akina arakba angwura
alingena-ma alekbina-kiya-wa angalya Jaduma akwa Kamara.

25 Nilirraki-ngajama alakina angalya-kiya akwa ngarningka amurndakibina angalya
ekbilyuwalya nuw-ambilyu-murrumurra akwudangwa alakina-manja angalya. Aburra-
jukwaba warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra alakina-kiya-manja an-
galya na-jungweyinuma wurrakina-da. Ebina ngarningka na-lungkuwarreyinuma eka
iya eningerribirra amarda na-jungweyinuma ngalajukwaba akina.
26 Ngalaja dadingiyenikba Lada-langwa ying-errikerra dakina akena yingi-jungwa
arakba. Ngalaja ebina angwura alingena-ma yingaku-wurumbija yingaku-kwurrakika
dakina-da yanda-langwa wuburra angwarnda yingi-yama arakba-da.
27 Bi...ya mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura nu-mirajanga nakina
eneja Aburiyama akwa ni-likena ebinu-wa angalya neni-lyelyimbukweyinu-murruwa
ebina-wiya aburnuwa Yaweya. Ni-likenuma nakina n-enjirrikeyinuma angerriba
angakarjiyinga-wa, nu-wurdanguma karrawaru-wa
28 akwa kembirra n-andeyuma nakina angerriba arrawu-wa angadingidirra-wa. N-
andeyuma alakina-kiya-wa angalya Jaduma akwa ngawa Kamara akwa ababurna-
langwu-wa angalya ekbilyuwalyu-wa, akena ni-rringkama nakina angwarra nuw-
angkarrkayanguma akina. Angwarra-wiye-ka akina amakwulyumida angalya. Na-
wurumbijuwame-ka angwarra akina-manja angalya angwura-wiya.
29 Eneja Neningikarrawara ni-ngajama akina-manja angalya Jaduma n-ambilyu-
murrumanja adinuba-wiya nakina Lada akwa ngawa Kamara-manja. Akena ni-
yakuwerribikinuma nakina Aburiyamu-wa akwa neni-larrkama nakina Lada ni-
lyumaduma ebinu-wa angalya Jawa ningkinyungwurri-yada nakina-da.

Lada-langwa akwa wurradiyawabulena-langwa

30 Eneje-ka Lada n-akbar•danguma akwa nara kini-ngayindanga kin-ambilya yak-
wujina Jawa-manja. Kembirra nenilirraku-wilyaka wurradiyawabulena engku-wa
angakarjiyinga-wa angalya akwa yakwujina ngawa nabuki-yakeyinuma wurrubukalak-
ina medirra-manja arrawa.
31 Kembirra diyabadikba nanga-maka dadiyamarnjadikba-wa. “Nungwarrke-ka naka
n-eniyuwangkidinama arakba,” yingi-yama. “Akwa nara wurribina warnungkwarba
enena-manja angalya neningiyarrka-murriya yakuwa-langwa-da kajungwa wurriyuk-
wayuwa yenik-arrangbi-yada yakuwa yalakena-da.
32 Umba kwa, yeni-bekajina amalyirra akwurena-langwa naka nungwarrka ka-
jungwa kinu-bungwurridini-yada akwa yaku-mungkwuli-yada enuwa-manja yakuwa
akwa yakeni-ngbadikini-yada,” yingi-yama dakina daruma-dangwa dadiyamarnjadikba-
wa.
33 Kembirra makini-yada ngawa meningalyarrngwalyilya marringa narringini-
bekajuwama amalyirra akwurena-langwa. Eneja kembirra ni-bibekinu...wa yanda-
langwa nu-bungwurriduma nakina. Umba kembirra daruma-dangwa dadiyawenikba
yingu-mungkwula arakba nungwadikba-manja dakina. Akena eneja nu-bungwurridinu-
mubaba nakina kembirra nu-ngwarndirrijungwunuma nakina-da.
34 Biya mingka-manja mamawura nanga-maka daruma-dangwa dadiyamarnjadikba-
manja, “Yarrungkwa ngayuwe-ka ningu-mungkwuluma arakba nungwarrka-manja nin-
gena. Kembirra yakinu-bungwurrukwunama ngarningka yalakena aduwaba naka-da.
Umba nungkwamba-langwa ningkena ku-mungkwulama enuwa-manja memema-manja
meningalyarrngwalyilya marringa-da,” yingi-yama. “Kembirra yakeni-ngbadikini-yada
yalakena nungwarrka-da,” yingi-yama daruma-dangwa dadiyawenikba Lada-langwa
dadiyamarnjadikba-wa-da.
35 Biya kembirra makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa narringini-
bekajuwama wurringalakina ngarningka amalyirra akwurena-langwa yanda-langwa nu-
bungwurridinuma nakina. Kembirra diyukwujiya-dangwa dadiyawenikba Lada-langwa
yingu-mungkwuluma nungwadikba-manja ngalamba-langwa. Akena eneja nubung-
wurra ngawa nakina akwa nu-ngwarndirrijungwunuma.
36 Bi...ya akina-langwa nenilirraki-ngbadikama Lada wurringalakina-kiya
wurradiyawabulena nakina-da.
37-38 Bi...ya kembirra ngalaja daruma-dangwa yingin-arrangbama arakba nangariya
akwa yingini-yengbijuwama nenimikirra Mawaba, mena akina ekirra Mawaba
ne-yaminama “nungwarrka-langwa.” Umba ngalajukwaba dijira-dangwa yingin-
arrangbama nangariya akwa yingini-yengbijuwama nenimikirra Benami, mena
akina ekirra Benami ne-yaminama “nganyangwa-langwa warnumamalya.” Aburnaja
nenu-wilyarridinu-manja wunalakina, Mawaba numirarrngba neningadinuba-wiya
WarninguMawaba-langwa warnumamalya nakina, umba Benami numirarrngba
neningadinuba-wiya WarningAmana-langwa warnumamalya nakina-da.

20

Aburiyama-langwa akwa Abimileka-langwa

1 Aburraja wurrakina Aburiyama-murriya narri-lalikama arakba akina angalya emikirra Mamura akwa na-likenumurra emininguku-wa angalya nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada. Akwa nuw-ambilyuma wurrakina wilyarra nuw-ambilyu-murrumanja yalina iya yalina angalya umba Kenina-manja ngawa. Awilyaba angalya aminababurna alikira iya warnumamalya emikirra Kedeja akina umba awilyaba alarrkingburingka angalya emikirra akina Jura.

Bi...ya ambaka-murra narri-lalikama wurrakina akina angalya Kenina umba na-likenuma angerriba nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dirrumala Bilijiya-wa. Biya engemba-manja Kera-manja na-ngwanjinuma arakba wurrakina.

2 Biya n-ambilyu-manja nakina Aburiyama yakwujina ngawa akina-manja angalya Kera-manja nenumurndaku-makama nakina wurrakina-manja warningakwujina war-numamalya, “Daka didarringka Jera dadiyumarnjarrka nganyangwa daka-da,” ni-yama nakina. Umba ngalaje-ka dadiyumarnjenikba-murrada adinuba-wiya Jera ena-langwa kembirra nang-adingamurrikama arakba dadingiyenikba dakina-da. Akina ne-yaminjamamurra arakba-kiya akina-manja angalya.

Akina-manja ngawa angalya Kera eneja nubungkawe-ka nakina ni-lyingama akina angalya. Nenimikirra Abimileka. Biya neni-larrkama nakina Abimileka wurrukwala warnumamalya ena-langwa angerriba Jera-wa kajungwa karringa-wilyakini-yada dakina enuwa-wa ena-langwi-yada dadingiyenikba.

3 Biya muwilyaba-manja meningilyarrngwalyilya marringa nakina Abimileka ni-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Eneja nakina Neningikarrawara ni-jadingama akwa ni-yama enuwa-wa, “Nungkuwe-ka ningkena ki-jungwunama mena ningkinga-manguma daka didarringka akena dadingadinakba arakba dadinungkwarba-ma daka-da,” ni-yama nakina.

4 Akini-yada ngawa ngalaja ying-ambilyumurra dakina Jera Abimileka-langwa-manja alikira, akena eneja nara ngawa ambaka kini-yar•danga dakina-manja. Ni-yama nakina Abimileka Neningikarrawaru-wa, “Nara ningena ki-yama awurruwurrariya,” ni-yama. “Miyambena-burra kembirra yiki-ngajinama ngayuwa akwa nganyangwa warnuma-malya?

5 Aburiyama nakina enabakiya-ba ni-yamama, ‘Daka didarringka nganyangwa dadiyumarnjarrka dakina,’ ni-yamama nakina. Ngalajukwaba yingi-yamama ngawa, ‘Nganyangwa naka nawarrka nakina,’ yingi-yamama. Kembirra akine-ka ningi-yamama ngayuwa eningabe-ka akina-da. Nare-ka ningena ki-yama awurruwurrariya-da,” ni-yama Abimileka Neningikarrawaru-wa.

6 Akina-manja ngawa akwulyangburarrka eneja ni-yama ngarningka Neningikar-rawara enuwa-wa, “Yawa, ningeningme-ka akina,” ni-yama. “Nara akina nungkwa-langwa awurrariya. Kembirra akina-langwa nganja yirra-lyangmurukwama nungkuwa akwa nara ki-yama nungkuwa awurruwurrariya nganyangwa akwa ngala-langwa. Akwa nara kembirra ningkakina kinga-lyinga.

7 Umba kembirra nu-kwa daka didarringka neningiyadikba-wa. NuBurabude-ka nakina akwa kembirra kenuminu-buriyaminama nungkwa-langwa nari-yada a-jungwuma nungkuwa. Umba yirra-madumurrukwunama ningkena, nara-manja amini-lawurrakajuma ningkakina dakina didarringka neningiyadikba-wa, kembirra ki-jungwunama ningkakina nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnumamalya wurrababurna-langwa aburrajukwaba-da,” ni-yama nakina Neningikarrawara Abimileku-wa-da.

8 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura eneja nakina Abim-ileka nu-mirajanga akwa nenumurndak-ardijuwa nakina ena-langwa wurrarumuruma warnikuminuwar•duwar•da wurrababurna-langwa, akwa nenu-makama akina-langwa akwulyangburarrka. Aburraje-ka wurrakina na-minjirrkakbar•danguma angwurra akina-langwa.

9 Eneja kembirra arakba nakina Abimileka nen-ardijuwa Aburiyama enuwa-wa. Ni-yama nakina, “Ningki-yamarrkama yirruwa-manja ningkakina? Amiyambene-ka awurrariya nganja ningi-yamama nungkuwa-manja-burra kembirra enena awurrariya yirrumini-larrkama nungkuwa ngayuwa-wa akwa nganyangwu-wa warnumamalya? Akine-ka awurrariya ningki-yamama amandangwa. Nara-make-ka warningerribirra warnumamalya e-yamame-ka ngayuwa-manja amukwiyadakina.

10 Miyambena-burra ningki-yamama akina?” ni-yama.

11 Eneja ni-yama Aburiyama, “Ningi-lyangkiyama-bu, ‘Nara wurribina wurrukwala warningiyelakwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa.’ Ngaya-bu ningi-lyangkiyamama, ‘Warnumamalya warningiyelakwa kabu-wardanga-bu,’ ningi-yamama, ‘kajungwa kabuminu-mangi-yada dadingiyarrka.’
12 Dake-ka amandangwa nganyangwe-ka dadiyumarnjarrka. Dadiyawenikbe-ka nungwarrka-langwa, akena nara daburradikba dakina dirndirrka-langwa. Akwa kem-birra ninginga-manguma nganyangwi-yada dadingiyarrka.
13 Kembirra ngini-larrka-manja Neningikarrawara ngayuwa nungwarrka-langwa-langwa angalya eminimininingku-wa angalya, ninginga-makama ngayuwa ngaluwa-wa ena ayakwa. Ningi-yamama ngayuwa ngaluwa-wa, ‘Ki-yamina ningkakina warnumamalya-manja, Nawarrka naka, ki-yamina. Kembirra k-eningmidinama ngayuwa ki-lyelyingmina-mulangwa ningkakina amandangwa ngayuwa-manja,’ nganja ningi-yamama ngaluwa-wa-da,” ni-yama nakina Aburiyama Abimileku-wa.
14 Kembirra eneja nakina Abimileka nenu-kwa Aburiyamu-wa dakina Jera. Akwa ngarningka nenu-kwa jiba iya bulukwa akwa ngarningka wurrukwala warnikumin-uwar•duwar•da.
15 Ni-yama nakina Abimileka Aburiyamu-wa, “Enene-ka nganyangwa angalya angkwu-lyumida k-ambilya-mulangwa ningkena erribirra enena-manja angalya,” ni-yama nakina Aburiyamu-wa.
16 Umba ngarningka ni-yama nakina Abimileka Jera-wa, “Ningenu-kwunama ningena aduwaba nawenu-wa ababurne-ka angwarnda ajilba-murra 1,000. Kembirra aburraja nungkwa-langwa warnumamalya kuw-eningmidiname-ka wurrakina nara nungkuwa ki-yama awurrariya ningkakina-da,” ni-yama nakina Abimileka Jera-wa-da.
17-18 Amurndakibina-langwa na-ngekburakajungwunu-mulangwa Jera-manja, dadingiyenikba Aburiyama-langwa-manja, kembirra aburraja wurrababurna-langwe-ka wurridarringka Abimileka-langwa-manja alikira nara arakba ka-mambakina wurrakina wurriyukwayuwa. Nare-ka ka-mambakina wurriyukwayuwa mena Yaweya nenu-ngwanjaju-mubaba wurrakina. Nenu-ngwanjajume-ka nakina amurndakakina-langwa na-ngekburakajungwunu-mulangwa Jera-manja akina. Kembirra nu-buriyamina eneja nakina Aburiyama Abimileka-langwa Neningikarrawaru-wa. Eneja kembirra Neningikarrawara nen-eningabaka kembirra nakina-manja Abimileka akwa ngawa dadingiyenikba-manja akwa ngawa warnikuminuwar•duwar•da-manja wurridarringka ngarningka, kajungwa karr-arrangbini-yada ngarningka wurriyukwayuwa-da.

21

Ni-rukwularru-mulangwa nangariya Ajika

1 Biya nakine-ka Yaweya ni-yarrkilalikama ena-langwa ayakwa ebina ni-yarrkakumarnuma ebina-wiya Jera-wa akwa nu-marngkirradinuma dakina-manja.
2 Ngalaja arakba dakina yingu-mambakinuma wurrangariya akwa kembirra yinginumin-arrangbama nangariya Aburiyama-langwa, mame-ka nakina n-eniyuwangkwudinuma arakba. Kembirra ebina ayakwa Neningikarrawara ni-yengbinuma adinuba-wiya Aburiyama-manja neniki-rukwularra-langwa Ajika na-lyangmandukwunadinuma akina ayakwa-da.
3-5 Nakine-ka Aburiyama 100 mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra. Kembirra arakba nakina ni-rukwularruma nenikuwenikba. Biya nakina neniyuwangkwa neni-yengbijuwama nenimikirra Ajika. Biya kembirra n-ambilyu-manja niyukwujiya ma-mangbala mabiyakarbiya mamawura arakba, nungwenikba neni-ringandanga nenu-mukaduwamurrika nakina mena-baba Neningikarrawara nenu-makama Aburiyama-manja.
6 Ngalaja yingi-yama dangariya-minjena, “Yiningabe-ka nganyangwa yukwudukwuda, mena nakina Neningikarrawara ngini-yekirrerrika-mubaba, akwa ngawa ngini-ngengmarngkajuwa-mubaba nakina,” yingi-yama. “Kembirra aburraja wurrukwala kuw-engkirrikaja-manja warnumamalya enena ayakwa nganyangwa-langwa ningen-arrangba-mulangwa nangariya, wurrakina ka-jungweyinama amarngka yirruwa yirrididirrbura-da.
7 Ebina-wiya, nara wurruwilyuwilyaba warnumamalya ke-yama enena ayakwa neningiyarrku-wa, ‘Dadingiyene-ka kinginu-ngwunjikinama nangariya ngala-langwa,’ nara ke-yama wurrakina. Akena nganja ningenumin-arrangbame-ka nakina nangariya akini-yada ngawa n-eniyuwangkwudinu-manja arakba nakina-da,” yingi-yama Jera-da.
8 Eneja nakina niyukwujiya n-arumidinuma arakba, biya n-akakirumadinuma aninga nenik-alyubara. Kembirra eneja nakina nungwenikba ni-yama, “Naka arakba

nenikuwarrka n-alyubarinama aninga, kembirra ngayuwa ningena ke-yengkilabajama wurrababurna warnumamalya kuw-alyubarinama aninga yelakwa nganyangwa-manja angalya," ni-yama. Kembirra Aburiyama akwa ena-langwa warnumamalya nawurra-murndukwunuma wurrakina, ne-yebukeyinuma ababurna aninga wurruwurrakawura-ma wurrakina-da.

Aburiyama wunalakina nenilirraki-larrkenu-mulangwa Yeka akwa Yijumeyila

9 Arngkawura Jera-langwa naburradikba Ajika nenu-malyangkeyinuma abadakalya wunalakina Yijumeyila-manja. Umba ngalaja dakina Yijumeyila-langwa dirndenikba dibina Yeka DadingiYijiba nangaminu-war•duwar•danguma warka Jera-langwa. Nenu-malyangkeyinu-manja wunalakina, ngalaja dadiyuwangkwa Jera yingini-rringka Yi-jumeyila neni-rinjarrkama Ajika-wa.

10 Biya yingi-yama dakina dadiyuwangkwa neningiyadikba-wa, "Minangkirraja arakba daka didarringka dibina yingu-war•duwar•denama yakwa-langwa warka akwa ngawa ngala-langwa naburradikba, abuni-likaja yadada," yingi-yama Aburiyamu-wa dadingiyenikba. "Ki-jungwuna-manja ningkakina, nara a-manguma awilyuwilyaba amurndakijika nungkwa-langwa nakina naburradikba daka-langwa, umba nganyangwe-ka naburraka kinu-menama nakina ababurna-langwa amurndakakina amurndakijika nungkwa-langwa-da," yingi-yama dakina-da.

11 Eneja n-engkirrika-manja enena ayakwa neniyuwangkwa, nu-werrikawarriyade-ka nakina-da, mena-baba Yijumeyila nakina enejukwaba ena-langwa nenikuwenikba-da.

12 Umba eneja nakina Neningikarrawara ni-yama Aburiyamu-wa, "Nara a-werrikawarriyaduma nakina-langwa nenjarrngalyilya, akwa dakina-langwa didarringka dibina kirranguminu-war•duwar•dena-mulangwa warka nungkwurringa-langwa. Nakine-ka Ajika numirarringba kin-ambilyama nakina wurrumurndakibina-langwa warnumamalya yirra-maka-mulangwa ngayuwa nungkuwa-manja. Kembirra ebina ayakwa Jera ngu-makama nungkuwa-manja kalirraki-larrkaja-mulangwa nungkuwa wunalakina Yeka akwa ngawa Yijumeyila engku-wa angalya, kembirra kingamin-engkirrikajama ayakwa ngala-langwa ningkakina.

13 Umba ngarningka kinu-kwunama ngayuwa wurrababurne-ka wurriyukwayuwa enejukwaba nibina Yeka-langwa naburradikba, kajungwa kembirra kuw-ababurnadini-yada wurriyukwayuwa ena-langwa akwa wurrilyimberrkwulyumidi-yada wurrilyim-berrkuwilyaba wurrakina warnumamalya. Nakina enejukwaba nungkwa-langwa nenikuwena-da," ni-yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa.

14 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura eneja nakina Aburiyama nu-mirajanga akwa nanga-kwa aninga Yeka akwa akungwa. Akina-manja angalya aburraja narru-manguma wurrumurndakakina warnumamalya bulukwa-langwa amakwulya akwa ngawa narru-warrkama wuburra beka akungwi-yada. Kembirra amakwulya-murra akungwa ying-angbakuwurrinuma ngalaja Yeka amurn•da-manja lukwakwi-yada wuneniki-beki-yada wunalakina. Eneja kembirra Aburiyama neni-larrka Yijumeyila dirndenikba-wa akwa arakba neni-likena wunalakina kembirra-da. Nenilirraki-larrka neniyuwangkwa wunalakina engku-wa akina-langwa angalya-da.

Nen-alilikenu...wa. Alarrkingburingka-manja angalya emikirra Biyajiba. Biya yakwu-jina ngawa wunalakina nenu-marrawarnumurra arakba.

15 Neni-bekeyina ebina akungwa nenu-wilyakama akwa neni-likena wunalakina ngawa bi...ya na-jerrida arakba akungwa akina-da.

Biya nu-kwunumurrkwulinga nenjarrngalyilya eyukwujiya-manja eka amawarruwalya umba ngalaja yingini-lalika yakwujina dirndenikba

16 akwa yingi-lika arngkidarrba. Biya ying-ambarringa, yingu-ngwadungwadina arakba dakina. Yingi-yama, "Nara ningena a-ngayinduma a-rringkama nganyangwa naburraka a-jungwuma," yingi-yama. Enejukwaba nenjarrngalyilya nu-ngwadinuma nakina-da.

17 Eneja kembirra Neningikarrawara n-engkirrika nakina ena-langwa angwada. Eneja nuwilyaba nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yengbinuma nakina ayakwa angubina-langwa dirndenikba-wa. Biya ni-yama, "Miyambena-burra ningkakina ningku-werrikawarriyadinama? Nare-ka akbar•duma. Nakine-ka Neningikarrawara n-engkirrikenuma angwada naburrena-langwa.

18 Warumajungwa, likaja akwa kini-rndarrkajiya ayarrka-manja akwa kinu-mirajangajiya akwa kini-yengminjaka kini-rungekburaka nari-yada a-ngwaduma," ni-yama nakina Yeka-wa. "Ambaka-murrumurra kinu-wilyarridina-manja nakina, ngayuwa kembirra kinu-kwunama wurrababurne-ka wurriyukwayuwa ena-langwa akwa ngawa wurrababurne-ka wurrumirumirena warnikinikaduwa. Kembirra

wurrilyimberrkuwilyaba wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya kuw-ambilyama wurrakina-da," ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa Yeka-wa-da.

19 Umba eneja arakba nakina Neningikarrawara nangaminu-ngwur•dangmaja menba dakina-langwa didarringka akwa ying-andiyinga akena yingi-rringka akina akungwa emedirra. Biya yingi-lika akwa yingi-lyangburrukwajuwa akungwa ebina bulukwa-langwa-manja amakwulya akwa kembirra yinginu-kwa akungwa ngala-langwa nabur-radikba. Kembirra ni-bekina-da.

20 Umba eneja nakina Neningikarrawara n-ambilyuma akwudangwa nenjarrngalyilya-manja. Bi...ya n-arumidinuma nakina umba Neningikarrawara n-ambilyumurra ngawa enuwa-manja akwudangwa. Biya ni-likenuma arakba nakina Yijumeyila akinu-wa an-galya emikirra Barena akwa n-ambilyumurra yakwujina. Umba akina angalya ngala-jukwaba alarrkingburingka nuw-ambilyuma. Nabarde-ka nakina Yijumeyila nenik-aburangka wurrajija iya yinungungwangba-murriya.

21 Bi...ya ngalaja yinginumin-akburrangama dirndenikba duwilyaba dadiyara DadingiYijiba ena-langwi-yada dadingiyenikba. Kembirra neni-yakeyinuma arakba dakina didarringka-da.

Aburiyama akwa Abimileka neni-yarrkakumarnu-mulangwa ayakwa Biyajiba-manja

22 Arngkawura eneja nakine-ka Abimileka, nibina nubungkawa Kera-langwa, ni-likena Aburiyamu-wa, aburnuwa Bikala. Nakine-ka Bikala nu-bungkawadinuma wurrawinyamba-manja warnungkwarba Abimileka-langwa-manja. Eneja ni-yama nakina Abimileka Aburiyamu-wa, "Neningikarraware-ka n-ambilyama nungkuwa-manja neningangkawura.

23 Kembirra yirra-ngayindenama yak-ambilyama yakuwa-murra. Nungkwaja kembirra yimini-yarrkakumurna ayakwa nari-yada e-kadikama ngayuwa akwa ngawa nganyangwa wurriyukwayuwa akwa ngawa nganyangwa-manja numirarrka-murriya warnikinikaduwa aburrajukwaba. Yi-maka kembirra enena-wiya kajungwa Neningikarrawara kin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa, akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma akina. Ngayuwe-ka ningena ningi-yamama eningaba nungkuwa-manja, umba yi-makina arrkala ki-yamini-yada nungkwajukwaba eningaba ngayuwa-manja akwa ngawa wurrumurndakeyina-manja warnumamalya enena-manja angalya ningk-ambilya-murrumanja nungkuwa aduwaba," ni-yama Abimileka.

24 Eneja Aburiyama kembirra ni-lyangkuwama akwa ni-yama, "Yawa. Eningabe-ka akina, kembirra yakuwa yalakena yakuwa-murra aduwaba-langwa akwa arngkawura," ni-yama.

25 Biya kembirra Aburiyama ni-yama ngarningka Abimileku-wa, "Wurrukwale-ka warnikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa buminu-manguma awilyaba emedirra akungwa nganyangwa," ni-yama.

26 Eneja ni-yama Abimileka, "Ningeningbala akina. Nara yiku-maka adinuba-wiya aminakina-langwa, umba aduwaba-manji-kba ning-engkirrikajama ningena. Dukwa angkaburra narru-manguma?" ni-yama.

27 Eneja kembirra arakba Aburiyama nenu-kwa akwala jiba akwa bulukwa Abimileku-wa, akwa akina-murra neni-yarrkakumarna ayakwa wunalakina.

28 Biya kembirra Aburiyama nu-manga ngarningka amangbala ambilyuma eyuk-wayuwa jiba ena-langwa.

29 Eneja ni-yama Abimileka, "Miyambena-burra ningki-yama akina?" ni-yama.

30 Eneja ni-yama Aburiyama, "Wu-mena amurndakeyina amangbala ambilyuma eyuk-wayuwa jiba nungkwa-langwi-yada. Kembirra ku-mena-manja akina, ki-yaminama kembirra nungkuwa arija-langwa, 'Aburiyama-bina nu-mungkadinuma enuwa akina emedirra akungwa,' ki-yaminama ningkakina-da." Yadikina kembirra eneja nakina Abimileka nu-manguma amurndakakina amangbala ambilyuma jiba eyukwayuwa ena-langwi-yada-da.

31 Kembirra aburraja narri-yengbijuwama warnumamalya akina angalya emikirra Biyajiba, mena yakwujina-baba wunalakina-kiya neni-yarrkakumarnu-mubaba akina ayakwa emedirra-langwa akungwa. Umba akina ekirra Biyajiba ne-yaminama "emedirra akungwa ebina-manja neni-yarrkakumarnu-murrumanja ayakwa."

32 Kembirra aburnaja wunalakina Abimileka akwa ngawa Bikala neni-lawurradina arakba aburna-langwu-wa angalya Bilijiya-wa.

33 Umba eneja nakina Aburiyama n-ambilyumurra aduwaya yakwujina ngawa Biyajiba-manja. Biya kembirra ni-lungkuwabijuwa nakina awilyaba eka yakwujina. Akina eka ni-lungkuwabijuwama emikirra damarija. Kembirra Aburiyama neni-yangmarngkwajuwa Yaweya nibina Neningikarrawara neningangkawura nakina.
34 Biya kembirra ni-lungkuwabijuwa-mulangwa nakina Aburiyama ebina eka akwa neni-yangmarngkwajuwa-mulangwa Yaweyu-wa nakina, ni-lalika arakba akina angalya Biyajiba umba ni-likena arija-langwa nakina enejukwaba Bilijiya-wa. Biya yakwujina ngawa n-ambilyuma nakina neningamiyerra Bilijiya-manja-da.

22

Aburiyama nenu-kwa-murrilangwa Ajika Neningikarrawaru-wa

1 Bi...ya kembirra eneja Neningikarrawara neni-labenumurra nakina Aburiyama-manja, kenumini-yarrkuwaraka-murrikba ena-langwa ayakwa. Biya kembirra n-ardanga nakina, “Aburiyama...yi!”

Eneja neniyuwangkwa ni-yama, “Ningena...wu!”

2 Enamba-langwa ni-yengbina Neningikarrawara ayakwa Aburiyamu-wa akwa ni-yama, “Nu-wilyakina nakina nenikuwena nuwilyaba-ma nungkwa-langwa,” ni-yama, “nibina ningki-lyelyingminama angwurre-ka, akwa wuni-likaja akinu-wa angalya emikirra Maraya. Biya kembirra yikini-yar•diya-manja kinalakina yakwujina yiba-wilyakajinamurra ngayuwa ningkena yaruma yinijirra. Biya yakwujina ngawa yakina-manja yinijirra kinu-wardenama nenikuwena ningkakina, akwa kini-dakinamurra-da, akwa yiku-kwunamurra ngawa kembirra ngayuwa-wa-da,” ni-yama Neningikarrawara Aburiyamu-wa-da.

3 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura eneja nakina neniyuwangkwa Aburiyama nu-mirajanga akwa ni-ridanga angwura akwa n-akumarna dangki-manja akwa nenilirrak-ardija ena-langwu-wa wunenungkwarba-kiya, wunalekbina nenuminu-war•duwar•dangumurra warka, akwa nenikuwenikba ngarningka Ajika. Biya nabuki-likena arakba wurrubukalakina ebinu-wa angalya Neningikarrawara nenu-maka-murruwa Aburiyama-manja.

4 Nabuk-alilikenu...wa. Biya mabiyakarbiya-manja mamawura n-andeya nakina neniyuwangkwa akena ni-rringka arakba yakina yinijirra engku-wa ni-rribiyanguma ambaka awilyikerra.

5 Biya kembirra neniyuwangkwa ni-yama wunalakina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya, “Yelakwa wun-ambilya adinakba akwa daka ngarningka dangki. Umba yinaja yinalakena yinuwa naka nenjarrngalyilya yini-likajama angerriba, kajungwa yikini-yangmarngkwajini-yada Neningikarrawara. Kembirra ngarningka yinalakena yikini-lawurradinama yangkwurrangwa nungkwurnuwa-wa,” ni-yama.

6 Biya kembirra arakba neniyuwangkwa ni-rndirrka amabungwunyirra eka angwuri-yada akwa nenu-kwa akina nenikuwenikba-wa. Kembirra eneja ni-ngabukweyina nakina Ajika. Umba neniyuwangkwa nu-wilyakama lyelyinga akwa ngawa amukwa angwura eniba neniki-liraki-yada nakina, biya neni-likena arakba. Biya neni-likenu-manja ngawa lukwakwa wunalakina,

7 Ajika ni-yama nungwenikba-wa, “Ngangwa!”

Kembirra eneja nungwenikba ni-yama, “Miyambena?”

“Ena amabungwunyirra eka akwa amukwa angwura umba angamba kembirra jiba eyukwujiya ningkeniki-daki-yada nungkuwa?” ni-yama nakina nenjarrngalyilya.

8 Eneja ni-yama Aburiyama, “Neningikarrawara enabakiya-ba yikenu-kwunama jiba.”

Neni-likena wunalakina,

9 bi...ya angakuba nen-akburranga arakba angalya ebina-langwa nenu-maka-murrilangwa Neningikarrawara adinuba-wiya Aburiyama-manja. Kembirra nakina neniyuwangkwa nu-manga akwala arumuruma angwarnda akwa nuwurrak-arjiyajuwa aldi-yada. Kembirra ni-lyakakumarna angwura karrawara. Akwa neni-rndarrka arakba nenikuwenikba, nen-ararika, akwa karrawara arakba angwura-manja nen-akumarna nakina-da.

10 Biya ni-rndarrka ebina lyelyinga neniyuwangkwa-da. Ni-ngkajika nakina nenik-ar•darri-yada nenikuwenikba-manja,

11 akena eneja nenikumamurikaja Yaweya-langwa n-ardanga angaluba angubina-langwa enuwa-wa-da. Ni-yama, “Aburiyama...yi!”

Eneja Aburiyama ni-yama, “Miyambena?”

12 Enamba-langwa ni-yama nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa, “Nara ar•darruma nakina!” ni-yama. “Ningeningma arakba ningkakina ningki-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa, mena nara-baba kinu-marrukwa nungkwa-langwa nenikuwena nuwilyaba-ma enuwa-langwa-da,” ni-yama nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa.

13 Eneja kembirra nakina Aburiyama n-errikerra n-andiyinga nakina akena ni-rringka akina enungkwarba jiba. Na-rndirrkama akwurrirra ngala-langwa-manja karndirra. Biya kembirra Aburiyama ni-lika akinu-wa, nu-manga akina akwa ngawa nu-wardanga akwa n-akumarna ebina-manja angwura karrawara. Akina kembirra ni-dakama nenu-kwamurra Neningikarrawaru-wa-da, umba nenikuwenikba nara kenu-kwa-da.

14 Biya nakina Aburiyama ni-yengbijuwa akina angalya “Yaweya Nginu-kukwuna-murrumanja Eningaba-wiya.” Kembirra aduwaba ngawa aburraja wurruminakina an-galya warnumamalya ne-yaminjaminama, “Ena-langwa-manja yinijirra Yaweya nenu-kukwunama ena-langwa warnumamalya enininginingaba-wiya,” ne-yaminjaminama wur-ruminakina angalya warnumamalya aduwaba.

15 Eneja kembirra nibina nenikumamurikaja Yaweya-langwa n-ardanga ngarningka angaluba karrawara-langwa Aburiyamu-wa.

16 “W-engkirraja enenu-wa ayakwa Yaweya-langwu-wa,” ni-yama. “Ni-yame-ka nakina Yaweya, ‘Ningena ngayuwa ningi-yarrkakumurnama enena ayakwa akwa ningi-yengbijajungwunama ningenimikirra kajungwa engbudi-yada ayakwa akwa nara ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma akina. Ningena ngayuwa ki-yaminama eningaba nungkuwa-manja, mena nara-baba ningkakina kinu-marrukwa nungkwa-langwa nenikuwena nuwilyaba-murra ngayuwa-langwa. Yirra-makinama enena ayakwa ngayuwa nungkuwa-wa akwa nare-ka ngayuwa a-yarrkuwarrukwajuma akina.

17 Yiba-kwunamurra amandangwa wurrababurna numirena-murriya warnikinikaduwa. Wuburra dakilyingajanga duwurrakwulyumida karrawara ningkinga-rringkinama, ke-yaminama aburrajukwaba wurrakina wurruwurrak-wulyumida. Akwa wuburra ajiringka ababurna mijiyelya-manja nuw-ambilyama, wurruwurrakwulyumide-ka ke-yaminama wurrakina-da. Umba ka-wardiyiname-ka nungkwa-langwa numirena-murriya wurrumurndakakina-manja warnumamalya engka-manja iya engka-manja angalya akwa kembirra ka-bungkawadinama arakba wurrakina-manja-da.

18 “ ‘Aburraja wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya kembirra engkalina-langwa iya engkalina-langwa angalya kabi-yengkilabajama ngayuwa. Ke-yaminama wurrakina ngayuwa-wa, Yamina eningaba yirruwa-manja yirrajukwaba wuburra laka ningki-yamama Aburiyama-langwa-manja wurrumirumirena warnikinikaduwa-manja, ke-yaminama. Akina-bina ka-ngekburakajungwunamurra-da, mena-baba yimini-yarrkuwarakama ayakwa nganyangwa aduwaba-da,’ ni-yama Yaweya nakina-da,” ni-yama nenu-makama nakina nenikumamurikaja Yaweya-langwa Aburiyamu-wa-da.

19 Aburnaja kembirra Aburiyama akwa Ajika neni-lawurradina wunalakina wunalekbina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya nenilirraki-lalika-murruwa adinakba. Biya yadikina kembirra nabuki-lawurradina arakba angalyu-wa-da Bilijiya-wa-da.

Bi...ya kembirra ambaka-murra narrumurndaki-lalikama Aburiyama-murriya akina angalya Bilijiya, umba narru-makirukbijangajuwama wurrakina angerriba Biyajiba-wa-da. Akwa yakwujina ngawa nawurrak-ambilyumurra wurrakina arakba-da.

Neyawa-langwa-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa

20-23 Biya ambaka-murra n-engkirrikenuma Aburiyama ayakwa Neyawa-langwa nenikumarnjenikba-langwa. Eneja nakina Neyawa n-ambilyuma ebina-manja angalya n-ambilyu-murrumanja Aburiyama adinuba-wiya nara-wiya kini-likena nakina Keninu-wa. Umba ngalaja Neyawa-langwa dadingiyenikba Milka dakina dadimikirra. Akwa kembirra wurrumangbala wurrabiyakarbiya wurriyukwayuwa wunalakina-kiya-langwa warnungkwarba-wiya nuw-ambilyumurra. Neningadinuba-wiya nenimikirra Wija akwa warnikumarnjena Baja iya Kemuwela, nibina nungwenikba Arama-langwa nakina, iya Kejeda iya Yajawa iya Bildaja iya Jidilaba akwa ngawa Beduwela. Umba ngalaja duwilyaba dadiyawenikba Beduwela-langwa dadimikirra Ribeka dakina.

24 Umba ngarningka duwilyaba dadikuminuwar•duwar•da Neyawa-langwa ngalajuk-waba dadingiyenikba dadimikirra Ruma. Akwa Neyawa-langwa akwa Ruma-langwa warninikuwena wunalakina-kiya-langwa nuw-ambilyumurra warnimikirra Deba iya Kayama iya Dayaja akwa ngawa Mayaka wurrubukalakina-da.

23

Medirra-langwa warninikijungwa-langwa

1 Ngalaja dakina Jera ying-ambilyuma 127 mamarika iya yinungkwura arakba,
2 biya yingi-jungwa dakina Kenina-manja ebina-manja angalya aminababurna alikira
iya warnumamalya emikirra Yebirena. Eneja kembirra nakina neningiyadikba nu-
ngwadinuma akwa nu-werrikawarriyadinume-ka nakina dadingiyenikba-wa.
3 Kembirra arakba nakina Aburiyama nanga-lalika dakina dadingiyenikba
dadumadangkwa akwa ni-likena arakba kajungwa warniki-lyelyimbukwaji-yada
ayakwa wurrumurndakakina-manja WarningiYida-manja warnumamalya nakina
yakwujina ngawa Yebirena-manja. Biya nen-akburranga wurrakina warnumamalya
akina-manja angalya adaka ayakwi-yada, nuw-angmakayanguma akawiyuwiyeba-manja
nawurruwurra-murndukwunu-murrumanja warnumamalya wurrakina.

Kembirra Aburiyama ni-yama nakina wurrakinu-wa warnumamalya,
4 "Ngayuwe-ka ningena ninguminjirrkingka," ni-yama. "Emininga-langwa angalya
ningena ningi-likenuma yangkwurrangwa akena ning-ambilyama erribirra ningena
yelakwa nungkwurruwa-manja aduwaba. Yirru-kwuna kembirra angalya ku-beyindeni-
yada ningena, kajungwa kinga-rungkwabini-yada ngayuwa dadingiyarrka nganyangwa,"
ni-yama.
5 Aburraja ne-yama,
6 "Yirrumin-engkirrikaja enena ayakwa yirra-langwa. Wuburre-ka ngarra-rringkinama
yarna nungkuwa ningkaruma ningkubungkawa. Kembirra jeyi, wu-rringkina amurn-
dakenena angalya yirra-langwa. Biya ki-rringkina-manja eningaba angalya kemba
yakwujina kinga-rungkwabinama dadingiyena," ne-yama. "Yarne-ka yarningerribirra
yarnumamalya nara yarna a-marrukwama yirra-langwa angalya," ne-yama. "Mama,
kinga-rungkwabinama nungkwa-langwa dadingiyena erribirra," ne-yama.
7 Eneja kembirra Aburiyama n-abuluwendinga mena ne-yaminjama-murrubaba
warningakwujina warnumamalya wurruminjirrkingka-manja warnumamalya
wurruwurrakuwilyarra.
8 "Eningaba akina ayakwa nungkwurra-langwa," ni-yama nakina, "kinga-rungkwabina-
mulangwa ngayuwa nganyangwa dadingiyarrka yelakwa. Kembirra yikumini-
yengkilabaja nangaba Ebirena, Jawura-langwa nenikuwenikba.
9 Yikini-yengkilabaja makina-langwa medirra ku-beyindeni-yada ngayuwa memikirra
Makbela. Makine-ka medirra num-ambilyama ena-langwa-manja angalya akwudan-
gwa aburrakadabuda. Yikini-yengkilabajama enuwa-wa kajungwa ku-beyindeni-yada
makina ngayuwa akwa kinu-kwuni-yada ngayuwa engkwulyumida angwarnda enuwa-
manja. Nganja ku-beyindenama yelakwa ngayuwa yiki-rringkina-murrumanja kirru-
murndakeyina karnumamalya. Kembirra nganyangwi-yada makina medirra kajungwa
kamurndak-akumurni-yada nganyangwa warnumamalya warninikijungwa makina-
manja," ni-yama nakina Aburiyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
10-11 Eneja nakine-ka Ebirena n-angmakwulaluma yakwujina wurrumurndakakina-
manja warnumamalya WarningiYida-manja. Ni-yama nakina, "Engkirraja ena ayakwa
nganyangwa. Yiba-kwunama angaba angalya erribirra nganyangwa engkwulyumida
nungkawa-wa, akwa ngarningka mibina medirra num-ambilyama akina-manja angalya.
Yiba-kwunama angaba angalya aduwaba nuw-engkirrikaja-murrumanja nganyangwa
warnumamalya, kajungwa kembirra king-akumurni-yada nungkwa-langwa dadingiyena
ningkakina-da," ni-yama nakina Ebirena. Umba aburraja wurrababurna-langwa warnu-
mamalya warningakwujina nuw-engkirrikenuma ena-langwa ayakwa.
12 Akena Aburiyama eneja n-abuluwendinga ngarningka wurrumurndakakinu-wa war-
numamalya WarningiYidu-wa.
13 Kembirra ni-yengbina nakina ayakwa enamba-langwa Ebirenu-wa, kajungwa
wurrababurna-langwa warnumamalya warnik-engkirriki-yada. Ni-yama nakina,
"Erriminja-langwa ambaka, umba engkirrikiya-langwa. Ena nungkwa-langwa angalya
engkwulyumida ku-beyindenama nganja ningena. Ena wu-mena angwarnda yirra-
kwunama, kembirra king-akumurni-yada dadingiyarrka nganyangwa yakwujina,"
ni-yama Aburiyama.
14 Enamba-langwa Ebirena ni-lawurrakaja ayakwa enuwa-wa. Ni-yama,
15 "Adirrngekburne-ka ena angwarnda akina-langwa angalya 400 angwarnda yim-
bukwa. Kembirra yakuwa yalakena nara arakba a-lyelyimbukwajuma ngarningka akina-
langwa umba king-akumurna yakwujina dakina dadingiyena nungkwa-langwa," ni-yama
nakina Ebirena-da.

16 Eneja kembirra Aburiyama ni-lyangkuwama nakina akwa arakba nu-murnduwarna angwarnda neniku-kwi-yada, ebina angwarnda ni-yengbijuwama Ebirena, nuw-engkirrikenu-murrumanja wurrakina warnumamalya. Kembirra n-akumarna nakina Aburiyama 400 angwarnda adirrngekburna. Ni-dirrburakama akina angwarnda kajungwa engkwulyumidi-yada ngawa akina-da.
17 Yadikina-bu Aburiyama ni-yamama nu-beyindanguma nakina akina angalya Ebirena-langwa Makbela-manja. Akina angalya akwudangwa Mamura-langwa angalya. Umba nu-beyindangumurra nakina Aburiyama akwa ngawa amarda-murriya akwa ngawa eka ababurna-langwa akwa ngawa ngarningka medirra-da.
18 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya yakwujina nuw-ambilyu-murrumurra nuw-engkirrikenuma wurrakina akina ayakwa ni-yamama ni-yengbinuma Aburiyama. Kembirra wurrumurndakakina warnumamalya warningma arakba akina angalya Aburiyama-langwa akina-da.
19 Kembirra nakine-ka Aburiyama nang-akumarna arakba dadingiyenikba Jera makina-manja medirra akina-manja angalya Kenina.
20 Akina angalya WarningiYida-langwa-langwa warnumamalya adinuba-wiya, kem-birra Aburiyama-langwa arakba-da akwa medirra-da, kajungwa nenik-akumi-yada ena-langwa warnumamalya warninikijungwa yakwujina nakina-da.

24

Ajika-langwa-langwa dadingiyenikba

1 Bi...ya nakine-ka Aburiyama neniyerringke-ka arakba. Umba eneja nakina Yaweya ni-yamama arngkababurna-langwa eningaba nakina-manja.
2 Kembirra ni-yengbina nakina ayakwa Aburiyama ena-langwu-wa nenikumin-uwar•duwar•da naruma-wa nibina nuwurrak-akwurrajuwa-murruwa ena-langwa amurndakijika ababurna-langwa. “W-akuma nungkwa-langwa ayarrka yelakwa arrawa makarra-manja,” ni-yama.
3 “Ngayuwa yirra-ngayindenama ki-yarrkakumurnama enena ayakwa akwa nara nungkwaja a-yarrkuwarrukwajuma akina. Akwa ki-yengbijinama ngarningka ningkakina ekirra Yaweya-langwa. Nakine-ka Yaweya Neningikarraware-ka nakina nibina-murrada ni-ngekburaka-murrada angubina akwa ngawa ababurna-langwa angalya. Yirra-ngayindenama ningkena nungkuwa ki-yarrkakumurnama ayakwa nari-yada aminu-manguma warningerribirra wurradidiyara Ajika-langwi-yada dadingiyenikba enena-langwa angalya Kenina.
4 Umba kinuminu-menama ningkakina duwilyaba dadiyara nganyangwa-langwa war-numamalya. Yirra-ngayindenama nungkuwa ki-lawurradinama angerriba ebinu-wa angalya ngayuwa ningi-rukwularrinu-murruwa. Akwa kembirra kinuminu-mename-ka nungkuwa duwilyaba dadiyara nenikuwarrka-langwa akina-langwa angalya,” ni-yama Aburiyama ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.
5 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba, “Dukwe-ka dakina kingu-wariyama nara a-likama yangkwurrangwa-da. Umba kini-larrkiya nungkwa-langwa nenikuwena akinu-wa angalya kin-ambilyi-yada yakwujina?” ni-yama nenikuminuwar•duwar•da Aburiyamu-wa.
6 “Nare-ka!” eneja ni-yama Aburiyama. “Awurrariya akina. Nara a-larrkama ningkak-ina nenikuwarrka angerriba akinu-wa angalya.
7 Arakba-wiya eneja Yaweya nakina nginu-wilyakama ngayuwa yangkwurrangwa angaluba nungwarrka-langwa-langwa angalya akwa nganyangwa-langwa warnuma-malya. Nakine-ka Yaweya Neningikarrawara nakina, nibina ni-ngekburaka-murrada ababurna-langwa angalya angubina-manja. Akwa nakina-bina ni-yarrkakumarnuma ayakwa nganyangwa. Ni-yamama nakina ngayuwa-wa, ‘Enena aringbirra angalya yiba-kwunama ngayuwa nungkuwa-wa akwa ngawa nungkwa-langwu-wa numirena-murriya warnikinikaduwa-wa,’ ni-yamama nakina Yaweya ngayuwa-wa. Akwa nakina-bina keni-larrkajama ena-langwa nenikumamurikaja adinakba kajungwa kenu-mamurikajini-yada nungkuwa kinuminu-meni-yada angaluba duwilyaba dadiyara nganyangwa-langwa nenikuwarrka.
8 Umba kingu-wariya-manja dakina dadiyara, akwa nara-manja a-likama dakina nungkuwa-manja, kembirra enena-langwa ayakwa yib-enjungwurrenama ngayuwa-da. Akena nare-ka a-larrkama naka nganyangwa nenikuwarrka akinu-wa angalya,” ni-yama Aburiyama ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.
9 Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da n-akuma ena-langwa ayarrka Aburiyama-langwa-manja makarra arrawa akwa ni-yarrkakumarna ebina ayakwa

kini-yamina-mulangwa nakina ababurna-langwa ebina-langwiya ayakwa ni-yengbinu-mulangwiya Aburiyama-da.

10 Biya kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da nuwurra-murndukwa ememberrkwa kamila Aburiyama-langwa akwa nuwurraku-wurdijuwa ababurna eningingingaba amurndakijika Aburiyama-langwa. Kembirra ni-lalika akina angalya akwa ni-likena arakba nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dirrumala.

N-alilikenume-ka nakinu...wa yanda-langwa ni-yar•da engemba-manja Mejubudamiya. Ni-likenuma nakina ngawu...wa, yanda-langwa n-akburrangama angalya aminuwurrakwulyumide-ka alikira iya warnumamalya ebina-manja n-ambilyu-murrumanja adinuba-wiya nenikumarnjenikba Aburiyama-langwa nenimikirra Neyawa.

11 Nara nakina kin-awiyebena ambaka arrawu-wa umba numurndaku-ngwanjajuma amurndakakina kamila errekba-manja ngawa emedirra-manja akungwa. Numurndak-ambarrija amurndakakina kembirra kamila akwa nu-ngwanja n-embirrarina ambaka. Biya na-larruwurada arakba. Akini-yada ngawa aburraja wurruminakina angalya wurradidiyara nawurrak-alilikenuma yenjerrikina akinu-wa emedirra akungwa.

12 Kembirra nu-buriyamina arakba nakina nenikuminuwar•duwar•da Yaweyu-wa. Ni-yama, “Marrakba, ningkakine-ka Yaweya ningkibina-murrada Ningkeningikarrawara nganyangwa-langwa nubungkawa Aburiyama ningkakina, yi-mamurikajiya-langwa aduwaba akwa numini-yarrkilyingina ebina ayakwa ningki-yarrkakumarnuma ebina-wiya ningkakina nganyangwa-langwa nubungkawa.

13 Kwuja! Ningena ngayuwa enena-manja emedirra akungwa ning-abalkayukwunama. Umba aburraja wurrukwala wurradidiyara wurruminenena angalya adinuba ka-likajama yangkwurrangwa akungwa-wa.

14 Nganja kembirra ki-yengbinama ayakwa duwilyaba-manja dadiyara ningena. Ki-yaminama ngayuwa ngaluwa-wa, ‘Yimini-larrijiya-langwa nungkwa-langwa meningamilyumilyinja menarlamba akwa yi-bekajiya-langwa akungwa,’ ngayuwa ki-yaminama. Kingi-yamina-manja dakina ngayuwa-wa, ‘Yawa, bekina nungkuwa. Akwa ngarningka kembirra kumin-akarrnginama ngayuwa akungwa amurndakenena-langwa nungkwa-langwa-langwa kamila,’ kingi-yamina-manja dakina amurndakenena ayakwa ngayuwa-wa, kembirra dakina-bina ninginga-ngayindenama nungkuwa ningku-wekbalyinuma arakba adinakba Ajika-langwi-yada didarringka-da. Kembirra ningeningma ngayuwa ningkenumini-yarrkilalikama ngawa ebina ayakwa ningki-yarrkakumarnuma Aburiyama-langwa-da,” ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa Yaweyu-wa-da.

15 Umba nu-buburiyaminu-wiya ngawa nakina yingi-yar•da ngalaja dakina dadiyara dadimikirra Ribeka. Yingi-ngabukweyinuma dakina meningamilyumilyinja menarlamba ngala-langwa-manja amurn•da. Dakine-ka dadiyawenikba Beduwela-langwa. Umba Beduwela-langwa nungwenikba nenimikirra Neyawa Aburiyama-langwa nenikumarn-jenikba nakina. Umba ngalaja dirndenikba Beduwela-langwa dadimikirra Milka.

16 Dakine-ka Ribeka dukwulyubene-ka dadiyara. Dikikamarra ambaka warnungk-warba. Biya yingi-likena dakina angerriba angadingidirra-wa akungwa emedirra. Yingi-dirrirnda arrawu-wa, yinguma-lyangburrukwajuwa mibina menarlamba akwa yingu-wurdinga karrawaru-wa.

17 Eneja nenikuminuwar•duwar•da n-angkarra nanga-wengma ngaluwa-wa. “Mar-rakba, yu-kwa-langwa nganja akungwa,” ni-yama.

18 “Wiya, kembirra bekina,” yingi-yama ngalaja. Warenja-bawiya yinguma-larrija mibina menarlamba akwa yinginumini-rrakilyinga akwa ni-bekina-da.

19 Ni-jerrukwa-manja nakina akungwa yingi-yama enuwa-wa, “Akwa ngarningka kumin-akarrnginama akungwa amurndakangaba-langwa kamila nungkwa-langwa-langwa, yanda-langwa kuw-abadinama.”

20 Biya warenja-bawiya yinguma-jiraba yinguma-radebirraka mibina menarlamba ebinu-wa angarumungkwa angwarnda nuw-ambilyu-murruwa akwudangwa emedirra akungwa kajungwa warniki-bekaji-yada warningerribirra warnumamalya aburra-langwa bulukwa-murriya iya kamila-murriya yakwujina. Akwa ngarningka ying-angkarra emedirra-wa akwa ying-akarrngarna ngarningka akungwa amurndakibina-langwi-yada kamila ena-langwi-yada. Yingi-yaminjama ngawa dakina yanda-langwa nuw-abaduma amurndakakina kamila ababurna-langwa.

21 Eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa nanga-rringkama ngawa ngaluwa-wa akena nara kini-yengbina nakina eyukwayuwa ayakwa. N-embimbirrarinuma nakina ngawa kenuminu-wekbalyinu-murrikba Yaweya dakina dadiyara Ajika-langwi-yada dadingiyenikba.

22 Biya na-jerrukwa-manja amurndakibina kamila akungwa, nakina nenungkwarba
kembirra nanga-kwama dakina-manja dadiyara akwala amurndakijika alarrngekburna.
Adinuba-wiya nangamin-akumarna dakina ngala-langwa-manja eminda akina erru-
mungkwa na-ngekburakajungwunuma akawulda-ma. Akwa ngarningka nangamin-
akumarna ambilyuma aruma-kiya ngala-langwa-manja ayarrka.
23 Biya ni-yama nakina, “Numiyambena nungkwa-langwa nungwena? Akina angalya
nungwena-langwa-manja alikira ningenik-ambilyingi-yada ngayuwa mema-manja mar-
ringa akwa ngawa warna warnungkwarba nganyangwa?” ni-yama dakinu-wa.
24 “Nganyangwa nungwarrka nenimikirra Beduwela,” yingi-yama ngalaja. “Akwa
nungwenikba ena-langwa Neyawa umba dirndenikba Milka.
25 Ababurne-ka amarda nungkwa-langwa-langwa kamila akwa ngarningka ababurna
angalya karnik-ambilyingi-yada nungkwurruwa,” yingi-yama.
26 Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa n-
abuluwendinga arakba n-engmidirruwajungwa nenumukwurra ajiringka-wa akwa
neni-yangmarngkwajuwamurra Yaweyu-wa.
27 Ni-yama nakina Yaweyu-wa, “Nungkuwe-ka Yaweya Ningkeningikarrawara
ningkakina Aburiyama-langwa. Yirre-yangmarngkwajinama nungkuwa-wa mena
nungkwa-langwe-ka ayakwa ningki-yarrkakumarnuma Aburiyama-langwa adinakba
ningkenumini-yarrkilalika-mubaba akina. Akwa kembirra yu-wilyakama ngayuwa
aduwaba dirrbura Aburiyama-langwu-wa warnumamalya-da,” ni-yama nakina-da.
28 Umba ngalaja ying-angkarra dakina dadiyara nungwadikba-langwu-wa angalya
nanga-maka dirndadikba-manja ababurna ne-yama-mulangwa.
29-30 Eneja Ribeka-langwa narrkuwadikba Lebina ni-rringka ebina errumungkwa
ngala-langwa-manja eminda akwa ayarrka akwa n-engkirrika ayakwa dakina yingi-
yengbinuma dirndadikba-manja. Biya n-angkarra errekbu-wa akwa ni-likena ebinu-wa
emedirra akungwa n-ambilyu-murruwa nakina nenikuminuwar•duwar•da. Eneja nakina
nu-kuwarjeyuma ngawa akwudangwa emedirra-manja nuw-ambilyu-murrumanja ena-
langwa kamila.
31 Kembirra eneja nakina Lebina ni-yama, “Kwa, likaja nganyangwu-wa angalya.
Eneja Yaweya nakina nginu-werrungwur•denama nungkuwa-manja. Nare-ka ambilyuma
yelakwa, umba kwa. Akine-ka angalya nungkwa-langwa akwa ngawa nungkwa-langwa-
langwa warnungkwarba nganyangwa-manja alikira, akwa akina ngarningka angalya
kamila-langwa ngalajukwaba,” ni-yama.
32 Biya kembirra Lebina akwa nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa
akwa ngawa ena-langwa warnungkwarba na-likena arakba Lebina-langwu-wa angalya.
Biya numurndaku-manga Lebina amurndakijika kamila-langwa akwa numurndaku-
kwa amarda enik-alyubari-yada amurndakakina. Biya kembirra nenumin-akarrngarna
akungwa nakina-langwa nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa-langwa akwa
ngawa wurrumurndakakina-langwa warnungkwarba ena-langwa-langwa kajungwa
warnik-ajarri-yada alika.
33 Umba aburraja Lebina-langwa warnikuminuwar•duwar•da narramini-dakama
aninga akwa narre-yikenuma aburruwa-wa.
Eneja ni-yama Aburiyama-langwa nenikuminuwar•duwar•da Lebinu-wa, “Nara ngarna
alyubaruma ambaka aninga. Umba adinuba-wiya ayakwa ki-yengbinama ngayuwa.”
Eneja ni-yama Lebina, “Yengbina kembirra.”
34 Enamba-langwa kembirra nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa
nenilirraku-makama Lebinu-wa akwa Beduwelu-wa ena-langwa-langwa nubungkawa.
Ni-yama, “Ngayuwe-ka ningena Aburiyama-langwa ningenikuminuwar•duwar•da.
35 Nakine-ka Yaweya ni-yamama eningaba nganyangwa-manja nubungkawa
Aburiyama. Kembirra aduwaba nakina numinababurne-ka amurndakijika-murriya.
Nenu-kwama Yaweya jiba iya nenukwuda iya bulukwa iya kamila akwa dangki.
Akwa ngarningka nenu-kwama awurrakwulyumida angwarnda amamamuwa
amurndakibina akawulda-murra iya ajilba-murra akina. Akwa ngarningka nenu-kwama
warnikuminuwar•duwar•da warnungkwarba iya wurridarringka kenuminu-war•deni-
yada ena-langwa.
36 Umba nganyangwa-langwa nubungkawa dadingiyenikba Jera ying-
adiyuwangkwudinu-manja yinginumin-arrangbama nenikuwenikba arakba dakina.
Nganyangwe-ka nubungkawa nenumurndaku-kwama ababurna-langwa ena-langwa
ebina nu-wilyakama nenikuwenikba-manja,” ni-yama nenikuminuwar•duwar•da
Beduwela-kiya-wa.
37 Biya ngarningka ni-yama, “Biya nginu-makama nakina ningeniki-yarrkakumi-yada
ayakwa kajungwa kinumin-engkirrikaji-yada ngayuwa ena-langwa ayakwa. Ni-yamama,

‘Nara aminu-manguma warningerribirra wurradidiyara enena-langwa angalya Kenina
nenikuwarrka-langwi-yada dadingiyenikba,
38 umba ki-likaja nungwarrka-langwu-wa warnumamalya akwa kinuminu-mena
duwilyaba dadingakwujina dadiyara nenikuwarrka-langwi-yada,’ ni-yamama nakina
Aburiyama ngayuwa-wa.
39 Nganja ningi-yamama, ‘Umba dakina dadiyara nara-manja ngi-likama ngayuwa-
manja, kembirra ki-yamarrkinama ngayuwa?’ ningi-yamama.
40 Enamba-langwa Aburiyama ni-yamama ngayuwa-wa, ‘Yaweya nakina-bina kenu-
mamurikajinama, nibina ningenumini-yarrkuwarakinama ena-langwa ayakwa aduwaba
ngawa wuburra arakba-wiya. Keni-larrkajama nakina nuwilyaba nenikumamurikaja
ena-langwa nungkuwa-wa, kajungwa kenu-mamurikajini-yada nungkuwa-manja
kenu-wilyakajini-yada nungkuwa ningkakina-da. Kinuminu-mename-ka dadiyara
nenikuwarrka-langwi-yada nganyangwa-langwa warnumamalya.
41 Umba ki-likaja-manja ningkakina nganyangwu-wa warnumamalya akwa ka-
warena-manja wurrakina akwa ki-lyangkirerrmina-manja ningkakina, nganja kembirra
ngayuwa yib-enjungwurrenama ebina-langwa ayakwa ki-lawurradina-mulangwa
ningkakina ningkeningiyanda,’ ni-yamama Aburiyama ngayuwa-wa,” ni-yama
nenikuminuwar•duwar•da Beduwela-kiya-wa.
42 Biya ngarningka ni-yama, “Kembirra ningi-yar•du-manja nganja enena-manja
angalya aduwaba akwa ning-embirrarinu-manja ebina-manja emedirra akungwa,
kembirra ningu-buriyaminuma ngayuwa Yaweyu-wa. Ningi-yamama ngayuwa enuwa-
wa, ‘Yaweya, ningkibina Ningkeningikarrawara nganyangwa-langwa nubungkawa
Aburiyama-langwa, yi-mamurikajiya-langwa ena-manja angalya, yu-wilyakajiya-langwa
dibina dadiyara aduwaba.
43 Kwuja! Ningena ngayuwa ning-abalkayukwunama yelakwa enena-manja ngawa
emedirra akungwa. Umba kingi-likaja-manja duwilyaba dadiyara yangkwurrangwa
akungwa-wa, kembirra ki-yaminama ngayuwa ngaluwa-wa, Yi-bekajiya-langwa
akungwa nungkwa-langwa-langwa menarlamba?
44 Kembirra kingi-lyangkuwamina-manja dakina dadiyara akwa ngarningka kingi-
yamina-manja dakina ngayuwa-wa, Kumin-akarrnginama akungwa nungkwa-langwa-
langwa kamila, kembirra ninginga-ngayindenama dakina-bina ningku-wekbalyinuma
ningkakina dadingiyenikba Aburiyama-langwa-langwa nenikuwenikba-da,’ ningi-
yamama ngayuwa Yaweyu-wa-da,” ni-yama nenikuminuwar•duwar•da Beduwela-kiya-
wa.
45 Biya ngarningka ni-yama, “Umba ningakina ningu-buriyaminuma ngayuwa ar-
rawa nganyangwa-murra mangma ningeningayakwa-ma. Kembirra akina-wiya ningu-
buriyaminu-wiya ngawa, yingi-yar•da ngalaja Ribeka yingi-ngabukweyinuma dakina
menarlamba ngala-langwa-manja amurn•da. Yingi-dirrirnda emedirra-wa akungwa-wa,
umba ningi-yamama ngayuwa ngaluwa-wa, ‘Yu-kwa-langwa akungwa.’
46 Warenja-bawiya yinguma-larrija menarlamba ngala-langwa-langwa amurn•da akwa
yingi-yamama ngayuwa-wa, ‘Beka-langwa, umba kumin-akarrnginama ngarningka
akungwa nungkwa-langwa-langwa kamila.’ Kembirra ningi-bekina arakba ngayuwa,
umba yingumin-akarrngarna akungwa kamila-langwa.
47 Umba ningi-yamama ngayuwa, ‘Numiyambena nungwena?’ Ngalaja yingi-yamama,
‘Nungwarrka nenimikirra Beduwela umba nungwenikba ena-langwa Neyawa nakina
akwa dirndenikba dadimikirra Milka.’ Nganja kembirra ningingamin-akumarna errru-
mungkwa ngala-langwa, awilyaba eyukwujiya eminda-manja umba ambilyuma aruma-
kiya ngarningka ayarrka-manja.
48 Biya ning-abuluwendinga arakba ngayuwa ningeni-yangmarngkwajuwama Yaweyu-
wa. Ngayuwa ningeni-yangmarngkwajuwama Yaweya nibina Neningikarrawara
nganyangwa-langwa nubungkawa Aburiyama. Nakina-bina Yaweya nginu-wilyakama
ngayuwa dirrbura yangkwurrangwa. Nginu-wilyakama nungkuwa-wa, Beduwela,
ningkibina Aburiyama-langwa ningkenumamalya, akwa ngawa nungkwa-langwu-wa
dadiyawena, kajungwa king-ambilyi-yada dakina dadingiyenikba Aburiyama-langwa-
langwa nenikuwenikba.
49 Nungkwaja kembirra ki-yamina-manja adirrbura-wiya nganyangwa-manja
nubungkawa akwa eningaba ki-yamina-manja enuwa-manja, kembirra yi-makina.
Umba nara-manja e-yamama ningkakina eningaba enuwa-manja, kembirra yi-makina
ngarningka. Kembirra nganja ningeningma ngayuwa ki-yamina-mulangwa ngayuwa,”
ni-yama nakina nenungkwarba Aburiyama-langwa Beduwela-kiya-wa-da.
50 Kembirra aburnaja wunalakina Lebina akwa Beduwela neni-yama enuwa-wa,
“Amurndakakina yirru-maka-mulangwa ningkakina aduwaba ni-yamama Yaweya

enabakiya-ba akina ababurna-langwa. Kembirra nara yirraja a-lyangkuwamama akwa a-lyangkirerrmama.
51 Umba daka Ribeka. Nga-wilyakina akwa likaja, kajungwa nenikuwenikba nungkwa-langwa-langwa nubungkawa kininga-meni-yada daka, mena nakina Yaweya enabakiya-ba ni-lyangkuwerribikajungwunuma akinu-wa-da," neni-yama wunalakina Lebina akwa Beduwela-da.
52 Eneja n-engkirrika-manja nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa amurn-dakakina ayakwa, kembirra n-abuluwendinga nakina akwa neni-yangmarngkwajuwama Yaweyu-wa.
53 Kembirra nanga-larrngkuwaraka dumbala-murriya akwa errumungkwa-murriya ebina na-ngekburakajungwunuma ajilba-ma akwa akawulda-ma akwa ngawa akwala ngarningka amurndakijika alarrngekburna akwa nangamurndaku-kwama Ribeka-wa. Akwa ngarningka nenu-kwama alarrngekburna amurndakijika aminarumuruma angwarnda narrkuwadikba-wa akwa dirndadikba-wa.
54 Biya kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa akwa ena-langwa warnungkwarba nuw-alyubarinuma arakba ebina aninga akwa ne-bekinuma akubibeka. Biya na-mungkwuluma wurrakina yakwujina Beduwela-langwa-manja an-galya muwilyaba marringa. Biya mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura kembirra nu-mirajanga nakina nenikuminuwar•duwar•da Aburiyama-langwa akwa ni-yama Ribeka-langwu-wa warnumamalya, "Yirri-larrkiya arakba ngi-lawurradina nganyangwu-wa nubungkawa," ni-yama.
55 Aburnaja neni-yama Ribeka-langwa narrkuwadikba akwa dirndadikba wunalakina, "Ang-ambilya-langwa ambaka daka aduwaya, dukwa mamangbala mambilyuma mar-ringa, dukwa mememberrkwa marringa. Kembirra yikinga-larrkiyama daka," neni-yama wunalakina enuwa-wa.
56 Eneja ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da, "Nare-ka a-murndurrkwama ngayuwa. Eneja nakina Yaweya nginu-mamurikajuwama ningena, nginu-wilyakajuwama daka dadiyara, kembirra yirri-larrkaja arakba yirri-lawurradina yirra-langwu-wa nubungkawa," ni-yama.
57 Aburnaja neni-yama, "Ngarring-ardijiya-langwa kwureya kingi-yamina-murrikba dakina," neni-yama.
58 Kembirra narring-ardijuwa dakina Ribeka akwa neni-yama ngaluwa-wa, "Ningki-ngayindena ki-likaja nenaka-manja nenungkwarba?" neni-yama.
"Yawu," yingi-yama ngalaja.
59 Aburnaja kembirra wunalakina neninga-larrka Ribeka dadiki-liki-yada Aburiyama-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da akwa ena-langwa-manja warnungkwarba. Akwa ngarningka neninga-larrka duwilyaba dadiyuwangkwa, dibina dadikuminuwar•duwar•da Ribeka-langwa dakina, ngalajukwaba.
60 Akwa neni-yengbinuma eningaba ayakwa Ribeka-wa lukwuniyawa. Neni-yama,
"Ningkakina ningkuminjarringba ningkeningadinuba-wiya k-ambilya wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya.
Aburraja nenikabijena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwa ab-ambilya wurringbuda wurrakina.
Ka-wardiyina-manja wurrakina wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra nungkwa-langwa nenikabijena-murriya warnikinikaduwa ka-bungkawadina wurrakina-manja warnumamalya-da,"
neni-yama wunalakina Ribeka-wa-da.
61 Ngalaja kembirra Ribeka akwa ngarningka ngala-langwa warnikumin-uwar•duwar•da wurradidiyara akwa dibina dadiyuwangkwa narri-larrngmurndukwa aburra-langwa amurndakijika akwa narringawurraku-wurdijuwa kamila-manja. Kembirra na-likena arakba Aburiyama-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da-da.
62 Na-likenume-ka wurrakinu...wa yanda-langwa narr-akburranga ebina angalya Ken-ina. Kembirra nuw-alilikenuma ngawa wurrakina nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada.
Eneja nakine-ka Ajika n-ambilyumurra yakwujina Kenina-manja. Engburingka-manja angalya n-ambilyumurra nakina ebina-manja emedirra emikirra "Numinakina Emedirra Akungwa Neniba akwa Ngini-rringkinama Ngayuwa."
63 Biya num-awiyebu-manja mamawura ni-jadanguma nakina ena-langwa-langwa ka-likwa akwa nu-murndakilikenu-manja nakina n-andeya akena ni-rringka kamila abuk-waya nawurraki-likenuma.
64 Ngalaja dakina Ribeka yingini-rringka-manja nakina Ajika yingu-kuwabijanga ngala-langwa-langwa kamila

65 akwa yingi-yama Aburiyama-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Numiyambena
nangaba nenungkwarba ni-likajama yangkwurrangwa ngakwurruwa-wa?” yingi-yama.
Eneja ni-yama, “Nganyangwe-ka nakina nubungkawa,” ni-yama. Kembirra nanga-
rndirrka dumbala akwa yingu-wurumbijajungwa ying-abuwarrkajungwa dadumuk-
wurra.
66 Biya kembirra nenu-maka nakina nenikuminuwar•duwar•da Ajiku-wa ababurna-
langwa ngawa ni-yamama akina.
67 Eneja Ajika nang-awiyebajuwa kembirra Ribeka ena-langwa-manja kalikwa. Dakine-
ka kalikwa dirndenikba-langwa Jera-langwa adinuba-wiya. Kembirra dadingiyenikba
arakba Ribeka dakina-da. Ajike-ka nakina ni-lyelyingminuma dakina-manja umba
ngalaja yinginu-werringekburakama nakina nara-manja dibina dirndenikba, yingi-
jungwu-mubaba arakba dakina-da.

25

Wurrumirumirena Aburiyama-langwa-langwa

1 Eneja nakina Aburiyama nanga-wilyakama duwilyaba ngarningka dadingiyenikba.
Dadimikirra Kedira.
2 Warna kembirra warnimikirra wurriyukwayuwa wurribina Kedira yinginumin-
arrangbama Aburiyama-langwa dakina. Warnimikirra Jimirena iya Jakijena iya Midena
iya Midiyena iya Yijibeka akwa ngawa Juwa.
3 Nakine-ka Jakijena, nibina naburradikba Kedira-langwa, nungwenikba nakina
wunalakina-kiya-langwa Juba akwa Didena. Aburraja Didena-langwa wurrumirumirena
warnikinikaduwa nuw-ababurnadinuma wurruwurrakwulyumida wurrakina yanda-
langwa wurrilyimberrkabiyakarbiya warnumamalya arakba. Umba warnimikirra wur-
rakina WarningAjuruma warnumamalya iya WarningiLidijima warnumamalya akwa
ngawa WarningiLiyumima warnumamalya.
4 Umba eneja Midiyena, nibina Kedira-langwa enejukwaba naburradikba, n-
akumajungwunuma nakina wurrumangbala warninikuwena. Warnimikirra wurrakina
Ebaya iya Ebera iya Yenakwa iya Abuda akwa ngawa Eldaya.
Umba dakine-ka Kedira duminjarringba dadingadinuba-wiya wurrumurndakakina-
langwa warnumamalya wurrababurna-langwa.
5-6 Neniba-wiya ngawa eneja nakina Aburiyama, nenu-kwama akwala amurndakijika-
murriya ena-langwu-wa warninikuwena Yeka-langwu-wa akwa ngawa Kedira-
langwu-wa wurrabuburarrngwa. Biya neni-larrkama nakina wurrumurndakakina
warninikuwena wurrababurna-langwa engku-wa nuw-errbalinuma Ajika-langwa. Neni-
larrkame-ka nakina alyengma-wa angalya kajungwa yakwujina ngawa kuw-ambilyi-yada
wurrakina warningangkawura-da.
Biya kembirra ni-yama nakina Aburiyama, “Ki-jungwuna-manja ngayuwa kem-
birra ababurna-langwa bulukwa iya jiba iya nenukwuda iya kamila iya dangki iya
ababurna-langwa amamamuwa ajilba-ma iya akawulda-ma akwa ngawa ababurna-
langwa amurndakijika nganyangwa kuw-ambilyama Ajika-langwa amurndakakina-da,”
ni-yama nakina-da.

Ni-jungwunu-mulangwa Aburiyama

7 Nakine-ka Aburiyama n-ambilyumurra 175 mamarika iya yinungkwura-da.
8 Meningaba-wiya mamurndakakina mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra.
Biya ni-jungwa arakba nakina-da.
9 Kembirra aburnaja wunalakina ena-langwa warnikuwabulena Ajika akwa Yijumeyila
nen-akumarnumurra nenumadangkwa nakina mibina-manja medirra memikirra Mak-
bela. Num-ambilyuma makina Mamura-langwa-manja angalya akwudangwa. Umba
akine-ka angalya adinuba-wiya Ebirena-langwa akina. Umba eneja Ebirena-langwa
nungwenikba nenimikirra Jawura NeningiYida nenumamalya nakina.
10 Makine-ka medirra nu-beyindanguma Aburiyama wurrumurndakibina-langwa war-
numamalya WarningiYida-langwa. Aburraja aburna-langwa wunenumadangkwa-kiya
narr-akumarnuma wurrakina Aburiyama-langwa iya Jera-langwa makina-manja ngawa
muwilyaba-ma medirra arakba-da.
11 Kembirra ni-jungwu-mulangwa nakina Aburiyama eneja Neningikarrawara nakina
ni-yamama eningaba Ajika-manja nenikuwenikba-manja. Nakine-ka eneja Ajika n-
ambilyumurra akwudangwa ebina-manja emedirra emikirra “Numinakina Emedirra
Akungwa Neniba akwa Ngini-rringkinama Ngayuwa.” Biya yakwujina ngawa n-
ambilyumurra Ajika nakina-da.

Wurrumirumirena warnikinikaduwa Yijumeyila-langwa-langwa

12 Eneja nakina Yijumeyila neningadinuba-wiya nenikuwenikba Aburiyama-langwa. Umba dirndenikba Yeka, dibina dadikuminuwar•duwar•da Jera-langwa DadingiYijiba dakina.
13 Kembirra Yijumeyila n-akumajungwunuma nakina wurrumemberrkwa wurrambilyuma warninikuwena ena-langwa. Neningadinuba-wiya nenimikirra Nubeyada nakina. Umba ngarningka wurrukwala warnimikirra wurrakina Kedara iya Adubela iya Mibijama
14 iya Mijuma iya Duma iya Maja
15 iya Yadada iya Dema iya Jedira akwa ngawa Nabija. Umba neningarija-langwa nenimikirra Keduma nakina.
16 Wurrumurndakakine-ka warnungkwarba wurrumemberrkwa wurrambilyuma nuw-ambilyuma wurrumirumirena warningadinuba-wiya wurrilyimberrkeyebijeba-langwa iya wurrilyimberrkeyebijeba-langwa warnumamalya wurrakina. Umba aburra-langwa angalya waka aminambawura alikira waka eningerriberriba na-wilyakama ekirra aburra-langwa-da.
17 Bi...ya eneja nungwarringba Yijumeyila neniyuwangkwe-ka arakba. Umba n-ambilyu-manja 137 mamarika iya yinungkwura kembirra ni-jungwa arakba nakina-da.
18 Aburraja wurrumurndakibina wurrumirumirena warnikinikaduwa Yijumeyila-langwa nuw-ambilyuma wurrakina akina-manja angalya wilyarra Yebila akwa ngawa Jura. Akine-ka angalya aburra-langwa. Umba na-likenu-manja aburraja warnumamalya Yijiba-langwa akwa engku-wa angerriba Ajiriya-wa wurrakina, kembirra narrilarrkuwarrukwama aburra-langwa angalya wilyarra. Umba wurreyebijebe-ka wurrakina Yijumeyila-langwa warnumamalya nuw-ambilyumurra Ajika-langwa-langwa warnumamalya akwa ngawa wurrukwala-langwa-langwa wurrumirumirena Aburiyama-langwa wurrakina-da.
narri-larrkuwarrukwama aburra-langwa angalya wilyarra. Umba wurreyebijebe-ka wurrakina Yijumeyila-langwa warnumamalya nuw-ambilyumurra Ajika-langwa-langwa warnumamalya akwa ngawa wurrukwala-langwa-langwa wurrumirumirena Aburiyama-langwa wurrakina-da.

Ajika-langwa-langwa warnumamalya - Yijawa-langwa akwa Jekaba-langwa

19 Enena alawudawarra Aburiyama-langwa-langwa nenikuwenikba Ajika.
20 Ajika nakina arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa mamarika iya yinungkwura, kembirra nanga-manga nakina Ribeka dadingiyenikbi-yada. Umba ngalaja Ribeka dadiyawenikba Beduwela-langwa dakina. Umba NeningArama nakina Beduwela akwa ena-langwa angalya Mejubudamiya. Umba Ribeka-langwa narrkuwadikba nakina Lebina.
21 Eneja nakina Ajika nangaminu-buriyaminuma Yaweyu-wa wurrangariyi-yada nara-baba wurribina wurriyukwayuwa Ribeka-langwa. Kembirra eneja Yaweya n-engkirrikena nakina ena-langwa ayakwa. Ngalaja kembirra Ribeka yingu-mambakinuma arakba wurrangariya,
22 akwa dadingma dakina wurrambilyuma-kiya wurrangariya ngala-langwa. Aburnaja kembirra nara-wiya keni-rukwularrina neni-jiriyinuma wunalakina arrawa.

Ngalaja yingi-yama Ribeka, “Karukwa, ningi-yamarrkama ningena-burra?” yingi-yama. Kembirra dakina yingini-yengkilabena Yaweyu-wa wurriyukwayuwa-langwa.

23 Eneja nakina Yaweya ni-yama ngaluwa-wa,

“Wunumilyengma-kiya nungkuwa-manja arrawa nen-ambilyama wunalakina wunenumamalya-kiya.
Kembirra wunambilyuma wurrumirumirarrngwa wunalakina ken-ambilyama wurrilyimberrkambilyuma-langwa warnumamalya.
Kembirra aburraja wurrumurndakakina warnumamalya aburna-langwa ke-kuwurriyinama wurrakina akwa kuw-errbalinama.

Nuwilyaba ningbuda nakina nuwilyaba-manja.
Kembirra numangaruma-dangwa nawenikba kenumin-engkirrikajama nenikumarnjenikba-wa,”

ni-yama Yaweya Ribeka-wa.

24 Biya neni-rukwularra wunalakina wuniyukwujiya-kiya arakba.
25 Neningadinuba-wiya numilyingarradada nakina akwa ayama-wiya, akwa neniyengbijuwama nakina nenimikirra Yijawa, mena akina ekirra Yijawa ne-yaminama “ayama-wiya.”

26 Kembirra enamba-langwa neningarija-langwa ni-rukwularru-manja nakina ni-lyingama angwurra amulurrngwa-manja alika neningadinuba-wiya-langwa. Kembirra neni-yengbijuwama nakina nenimikirra Jekaba, mena akina ekirra Jekaba ne-yaminama "ni-lyinginama amulurrngwa-manja alika." Akena aburraja warnumamalya narra-yarrumurnduwarna-manja ayakwa warningerribirra-langwa akwa ne-yamina-manja, "Naka nenumamalya ni-lyinginama amulurrngwa-manja alika," kembirra akina ayakwa aburra-langwa ne-yaminama, "Naka nenumamalya neni-kadikinama wurrukwala-manja." Umba neni-rukwularrinu-manja wunalakina eneja nungwarringba Ajika n-ambilyumurra nakina arngkumemberrkwa-ma arngkumangbala arngkuwilyaba mamarika iya yinungkwura arakba.

27 Bi...ya nen-arumidinuma aburnaja wunalakina. Kembirra Yijawa nabarda yinungungwangba-murriya neniku-ngurrkwa-langwa akwa ni-lyelyingminuma erriberriba-wa nenik-alilika. Umba Jekaba ninyarrngwa nakina akwa ni-lyelyingminuma nenik-ambilyinga awilyaba-murra-manja angalya.

28 Kembirra eneja nakina nungwenikba ni-lyelyingminuma Yijawa-manja angwurra mena ni-lyelyingminuma nenik-alyubari-yada yakina yinungungwangba nu-wardangu-mulangwa Yijawa. Ngalaja Ribeka yingi-lyelyingminuma dakina Jekaba-manja.

29 Eneja kembirra arngkawura Jekaba ni-ngarngkwudakama nakina amalyirra amaninga amadidira-langwa. Umba eneja nakina Yijawa ni-lawurradinuma nakina nu-ngurrkwenu-mulangwa. Biya nu-mureyanga nakina.

30 Ni-yama Jekabu-wa nenikumarnjenikba-wa, "Ningu-mureyenama angwurra ningena. Yu-kwa-langwa nganja akwala aninga amalyirra amilyingarradada," ni-yama. Kembirra aminakina-langwa Yijawa nu-wilyakama nakina ambilyuma ekirra. Awilyaba Yijawa akina umba awilyaba ngarningka Yiduma, mena akina ekirra Yiduma ne-yaminama "amilyingarradada."

31 Eneja ni-yama, "Yawa, yiba-kwunama ningena," ni-yama Jekaba, "umba yikumakinama ngayuwa ningena ningumilyengma wuburra ningenungkwulyuba akwa nara arakba nungkuwa," ni-yama.

32 Enamba-langwa ni-yama Yijawa, "Mama! Ki-jungwunama ningena ningu-mureyenababa, kembirra ki-yamina-manja ngayuwa ningumilyengma-dangwa amiyambena eningaba nganyangwa?" ni-yama.

33 Enamba-langwa Jekaba ni-yama, "Yirra-ngayindenama ningkakina ki-yarrkakumurnama enena ayakwa akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma. Ki-yarrkakumurnama ayakwa kajungwa ngayuwa-bina ki-yamini-yada kembirra ningumilyengma wuburra ningenungkwulyuba arakba-da," ni-yama. Kembirra eneja ni-lyangkuwama nakina Yijawa, ni-yarrkakumarna akina ayakwa nakina-da.

34 Kembirra nakina Jekaba nenu-kwa damba akwa akwala amalyirra ni-ngarngkwudaka-mulangwa. Kembirra Yijawa n-alyubarina arakba akina damba akwa ni-bekina amalyirra akina, akwa nu-warumajungwa ni-likena. Akwa ni-lyangkiyama, "Mama nakina-da! Numilyengma kembirra-da," ni-lyangkiyama Yijawa nakina-da.

26

N-ambilyu-mulangwa Ajika engemba-manja Kera

1 Arakburakba-kiya-wiya n-ambilyu-wiya Aburiyama Kenina-manja angalya nakina, ne-yukwujiyadinuma aninga, biya ni-likenuma nakina Aburiyama Yijibu-wa. Kembirra aduwaba ngarningka n-ambilyu-manja enamba-langwa nenikuwenikba Ajika akina-manja ngawa angalya Kenina ne-yukwujiyadinuma ngarningka nuw-ambawuradinuma aninga wuburra ebina-wiya. Kembirra ni-likena nakina Ajika akwaburrangarnu-wa Kera-wa. Akine-ka angalya Kera WarningBilijiya-langwa warnumamalya akina, akwa nubungkawa aburra-langwa Abimileka nakina. Kembirra ni-likena nakina eneja Ajika enuwa-wa.

2 Eneja kembirra Yaweya ni-jadinga nakina Ajika-manja akwa ni-yama enuwa-wa, "Nara a-likama Yijibu-wa," ni-yama, "umba engkirraja nganyangwu-wa ayakwa. Ambilya ngawa enena-manja angalya," ni-yama.

3 "K-ambilya-manja ningkena yelakwa ngawa kembirra k-ambilyama ningena akwudangwa nungkuwa-manja akwa ki-yaminama eningaba ningena nungkuwa-manja," ni-yama Yaweya Ajiku-wa. "Yiba-kwunama ngayuwa amurndakenena angalya nungkwa-langwi-yada akwa ngawa warnikinikaduwa-langwi-yada numirena-murriya. Ngayuwa ki-yarrkilalikinama ngawa ayakwa ebina ningi-yarrkakumarnuma arakba-wiya nungwena-langwa Aburiyama-langwa.

4 Yiba-kwunama wurruwurrakwulyumida numirena-murriya warnikinikaduwa. Wuburra dakilyingajanga duwurrakwulyumida karrawara ningkinga-rringkinama, ke-yaminama aburrajukwaba wurrakina wurruwurrakwulyumida akwa ka-kwuname-ka ngayuwa amurndakenena angalya ababurna-langwa aburruwa-wa. Kembirra aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya wurrimininimingka kabi-yendabajama wurrakina ngayuwa-wa akwa ke-yaminama, 'Wu-ngekburakina eningaba yirruwa-manja, wuburra laka ningki-yamamurra Ajika-langwa-manja wurrumirumirena warnikinikaduwa,' ke-yaminama wurrakina.

5 Ki-yaminame-ka ngayuwa eningaba nungkuwa-manja mena Aburiyama nakina nara-baba kini-yarrkuwurranga ayakwa nganyangwa umba nginumini-yarrkuwarakama ababurna-langwa ayakwa eningarumuruma nganyangwa," ni-yama nakina Yaweya nenu-maka Ajiku-wa.

6 Kembirra yakwujina-wiya n-ambilyuma Ajika arakba Kera-manja.

7 Umba aburraja wurrukwala wurruminakina angalya warnungkwarba neni-yendabenuma Ajiku-wa Ribeka-langwa dadingiyenikba-langwa. Eneja ni-yama, "Dadiyamarnjarrka daka-da," ni-yama aburruwa-wa. Nara nakina kini-ngayindanga kininga-yengbijuwa dadingiyenikba, mena n-akbar•danguma warniku-warda-langwa nakina wurrumurndakakina warnungkwarba wurruminakina angalya, kajungwa Ribeka karringa-mangi-yada wurrakina. Dadingabe-ka dakina dadumukwurra akwa aminakina-langwa narringa-ngayindanguma.

8 Bi...ya ambaka-murra eneja nakina Nubungkawa Abimileka n-andirrarina ena-langwa-langwa alikira akena nenilirraki-rringkama wunalakina-kiya Ajika akwa ngawa Ribeka. Nenilirraki-rringka-manja Abimileka wunalakina wuburra wuneninga-manja neni-yamama wunalakina-da.

9 Biya nen-ardijuwa nakina Ajiku-wa neniki-liki-yada enuwa-wa. Ni-yama Nubungkawa Abimileka Ajiku-wa, "Nungkwa-langwa dadingiyena daka-na!" ni-yama. "Miyambena-burra ningkarra-makama warnumamalya-manja, 'Dadiyamarnjarrka daka-da,' ningki-yamama ningkakina?" ni-yama nakina Nubungkawa-da.

Ajika eneja ni-yama, "Ngaya-bu ningi-lyangkiyamama, 'Warnumamalya warningiye-lakwa kabu-wardanga-bu,' ningi-yamama, 'kajungwa kabu-mangi-yada dadingiyarrka,' ningi-lyangkiyamama," ni-yama nakina Ajika.

10 Ni-yama enamba-langwa nakina Abimileka, "Ningki-yamarrkama-burra? Yirri-kadika yirruwa-manja-na!" ni-yama. "Aburraja warningerribirra warnungkwarba nganyangwa ka-mungkwulama dadingiyena-manja. Akine-ka awurrariya nungkwa-langwa akina, nara yirra-langwa," ni-yama.

11 Biya nakina Abimileka nenu-madumurrukwama wurrababurna-manja warnuma-malya ena-langwa-manja akwa ni-yama aburruwa-wa, "Nungkwurraja karningerribirra karnumamalya yiki-yamina-manja awurrariya nenaka-manja nenungkwarba akwa ngawa dadingiyenikba-manja, yiki-jungwunama kirrakina-da. Nganja ka-makinama nganyangwa wurrawinyamba warnungkwarba kembirra yikabu-wardenama kirrakina aminakina-langwa awurrariya-da," ni-yama nakina nubungkawa-da.

12 Kembirra eneja Ajika nakina n-ambilyuma ngawa yakwujina akwa ni-lungkuwabijuwama amamamuwa aningi-yada. Bi...ya kembirra mibina-manja ngawa mamarika nuwurra-murndukwama nakina awurrakwulyumide-ka aninga. Nu-manguma nakina awurrakwulyumida aninga mena nakina Yaweya ni-yama-mubaba eningaba enuwa-manja.

13 N-ambambilya yakwujina bi...ya yanda-langwa numin-ababurnadinuma arakba aninga-murriya iya amurndakijika-murriya nakina, mena Yaweya nenu-mamurikajuwa-mubaba nakina neningangkawura.

14 Ababurne-ka jiba iya bulukwa ena-langwa. Aburrajukwaba wurrababurna warniku-minuwar•duwar•da ena-langwa. Kembirra arakba aburraja wurrumurndakibina WarninguBilijiya warnumamalya ne-yakwujaminuma wurrakina Ajika-langwa.

15 Kembirra narr-ekirrembama ajiringka ababurna-manja emedirra akungwa. Arakba-wiya neniba-wiya ngawa nungwenikba Aburiyama, aburraja Aburiyama-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-mungkadinuma amurndakakina adinuba-wiya. Kembirra Ajika-langwa enamba-langwa arakba amurndakakina emedirra akungwa aduwaba-da.

16 Eneja kembirra ni-yama Abimileka Ajiku-wa, "Jeyi! Likaja arakba," ni-yama. "Wu-lalika ena angalya yirra-langwa. Ningkakine-ka ningkingbuda ningkenumamalya yirruwa-manja angwurra aduwaba," ni-yama.

17 Eneja kembirra Ajika nu-warumajungwa akwa nu-makilalika akina angalya akwa aburruwa ena-langwa warnumamalya. Namurndaki-likenuma ekbilyuwalyu-wa angalya

akwudangwa Kera. Narri-ngekburakama arakba angalya, kembirra yakwujina ngawa nuw-ambilyumurra wurrakina-da.

18 Biya na-mungkadinuma ngarningka wurrakina Ajika akwa ena-langwa warnungkwarba emedirra akungwa amurndakibina-murrada nungwenikba-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-mungkadinu-murrada adinuba-wiya. Eneja nakina Aburiyama ni-yengbijuwama emikirra emedirra amurndakakina. Akena ni-jungwu-mulangwa nakina kembirra aburraja wurrumurndakibina WarninguBilijiya warnumamalya narr-ekirrembama ajiringka amurndakakina. Kembirra enamba-langwa nakina Ajika ni-yengbijuwama arija-langwa ebina-murrada emikirra emedirra nakina-da.

19 Kembirra arakba aburraja Ajika-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-mungkadinuma wurrakina ekbilyuwalya-manja angalya edirra biya narr-akburranga kembirra akungwa.

20 Akena aburraja wurruminakina angalya warnungkwarba wurribina narr-embimbirrajuwama jiba aburra-langwa ne-beyinuma wurrakina awinyamba Ajika-langwa-manja warnungkwarba narr-embimbirrajuwa-murrumanja jiba ena-langwa. Ne-yama, “Ene-ka akungwa yirra-langwa,” ne-yama. Kembirra eneja nakina Ajika ni-yengbijuwama akina emedirra akungwa “Nebeyinumurrumanja” emikirra akina.

21 Aburraja kembirra Ajika-langwa warnikuminuwar•duwar•da na-mungkadina engka emedirra akungwa, akena aburraja wurruminakina angalya warnungkwarba akwa ngawa Ajika-langwa warnungkwarba ne-kuwurriyinuma ne-beyinuma awinyamba akina-langwa emedirra ngarningka-da. Kembirra Ajika “Nawirrikbeyinumurrumanja” emikirra ni-yengbijuwama emedirra akungwa akina-da.

22 Kembirra na-warumajungwa arakba Ajika-murriya akwa narru-makirukbijangajuwa angalya akwa na-mungkadina ngarningka emedirra akungwa akena nara arakba ke-beyina awinyamba. Ni-yama nakina Ajika, “Yaweya nakina ngarrenu-kwama enena angalya ngakwurra-langwi-yada akwa kembirra amurndangekburna arakba *ka-ngwur•denama *ka-wuldinama ke-yaminama yelakwa ngakwurra-langwa enena-manja angalya. Enene-ka emedirra akungwa emikirra ‘Ngarrenukwamurrumanja angalya’ akina-da,” ni-yama Ajika-da.

23 Biya kembirra Ajika-murriya narri-lalikama arakba akina angalya umba namurndaki-likena akinu-wa angalya angerriba Biyajibu-wa.

24 Kembirra makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya eneja nakina Yaweya ni-jadinga yakwujina Ajika-manja. Ni-yama Yaweya enuwa-wa, “Ningene-ka Ningeningikar-rawara nungwena-langwa Aburiyama-langwa,” ni-yama. “Nara akbar•duma mena k-ambilyama ngawa ningena akwudangwa nungkuwa-manja. Ki-yaminama eningaba nungkuwa-manja, yiba-kwunama numirena-murriya warnikinikaduwa wurrababurna, ebina-langwiya ayakwa ningi-yarrkakumarnu-mulangwiya arakba-wiya-da Aburiyama-langwi-yada-da. Nakina-bina Aburiyama nenikuminuwar•duwar•da nganyangwa akwa ningenu-kwama akina eningarumuruma ayakwa ngayuwa-da,” ni-yama Yaweya Ajiku-wa-da.

25 Eneja kembirra ni-ngekburakama nakina Ajika alda angwarnda-murra yakwujina ngawa akwa neni-yangmarngkwajuwama arakba nakina Yaweyu-wa. Kembirra ni-ngekburaka yakwujina angalya ena-langwa. Aburraja kembirra ena-langwa warniku-minuwar•duwar•da na-mungkadina emedirra ngarningka akungwa yakwujina-da.

Ajika-langwa akwa Abimileka-langwa

26 N-ambilyu-wiya Ajika yakwujina Biyajiba-manja, eneja nibina Nubungkawa Abimileka ni-likena ena-langwa-langwa angalya angaluba Kera-langwa yenjerrikina Ajiku-wa. Akwa wunambilyuma wunenungkwarba-kiya nenilirraku-wilyakama nakina. Nuwilyaba Bikala, nibina nu-bungkawadinuma nakina ena-langwa-manja wurrawinyamba, umba nuwilyaba ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da Ayijada, nibina nenu-mamurikajuwama Abimileka-manja kajungwa Abimileka kin-eningmidini-yada akwiyamangena-langwa nakina.

27 Eneja ni-yama Ajika aburrubukwurruwa-wa, “Miyambena-burra kirrubuki-likena yangkwurrangwa ngayuwa-wa aduwaba?” ni-yama. “Yirr-awinyambaka-murrada kirrubukalakena ngayuwa-manja adinuba-wiya kirru-minangkirraja-murrada nungkwurra-langwa-langwa angalya ningena-da,” ni-yama Ajika.

28 Aburrubukwurraja nabuki-yama, “Yarningma yarna aduwaba n-ambilyama Yaweya nungkuwa-manja. Ngarra-ngayindenama aki-yarrkakumurnama ngakwurruwa ayakwa akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma. Kembirra nungkwaja nungkuwa k-akumurnama ayakwa

29 kajungwa nari-yada e-yamama nungkuwa akwa ngawa nungkwa-langwa war-
numamalya awurrariya yirruwa-manja. Yarna yirra nara yiki-yama awurrariya
nungkwurruwa-manja ebina-wiya. Yirr-errukwulinuma nungkwurruwa-manja. Nara
aku-wardiyina awinyamba umba wulkwa ngarra-larrkama nungkuwa akwa nungkwa-
langwa warnumamalya engku-wa yirra-langwa-langwa angalya. Kembirra nungkwur-
raja kirri-likenuma kirrakina yilyurrkwa-murra yukwudukwuda. Yirraja yirrakakiruma
yarna Yaweya ni-yamama nakina eningaba nungkwurruwa-manja," nabuki-yama wur-
rubukalakina Ajiku-wa.
30 Kembirra eneja nakina Ajika ni-larrngkwaburranga aninga ababurna
aburrubukwurra-langwa biya nabuk-eyijina aninga akwa nabuki-bekeyina akubibeka.
31 Biya nabuku-mungkwula arakba.

Biya mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura wunalakina Abimileka
akwa ngawa Ajika nenu-mirajanga akwa neni-lyelyimbukweyina ayakwa. Kembirra
wunalakina-kiya neni-yarrkakumarna ayakwa nari-yada awinyambakajuma akwa nari-
yada a-yarrkuwarrukwajuma akina ayakwa. Adinuba-wiya nuwilyaba n-akumarnuma
ayakwa kembirra nuwilyaba enamba-langwa. Biya kembirra Ajika ni-yama, "Jeyi!
Wurrubuki-likaja arakba angalyu-wa." Biya Ajika n-ambilya yakwujina ena-langwa-
manja angalya umba aburrubukwurraja Abimileka akwa ena-langwa wunenikumin-
uwar•duwar•da-kiya nabuki-lawurradina arakba wurrubukalakina aburrubukwurra-
langwu-wa angalya Kera-wa. Kembirra aburruwa-murra wurrakina arakba-da.
32 Kembirra makini-yada ngawa mamawura aburraja Ajika-langwa warnikumin-
uwar•duwar•da na-lawurradina wurrakina angalyu-wa na-mungkadinu-mulangwa
emedirra-langwa akungwa. Ne-yama, "Akungwa yirr-akburrangama yarna."
33 Ni-yama eneja Ajika, "Aki-yengbijinama emikirra emedirra akungwa Biyajiba," ni-
yama. Akina ekirra Biyajiba ne-yaminama "emedirra akungwa ngarri-yarrkakumarnu-
murrumanja ayakwa." Kembirra akina angalya Biyajiba ebina-manja n-ambilyu-
murrumanja Ajika na-manguma ekirra ngala-langwa akina-langwa emedirra akungwa-
da.

Yijawa-langwa-langwa wurradidingiyena

34 Eneja Ajika-langwa nenikuwenikba Yijawa n-ambilyu-manja nakina
arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa mamarika iya yinungkwura, kembirra
nenu-manguma nakina wurringambilyuma-kiya wurringadiyara-kiya ena-langwi-yada
wurradingabulena-kiya. WurringadingiYida-kiya wurringalakina. Duwilyaba dibina
dadiyawenikba Biyeri-langwa dadimikirra Judida dakina, umba duwilyaba ngalaja
dibina dadiyawenikba Elena-langwa dadimikirra Bajumada dakina.
35 Akena wurringalakina-kiya wurringidarringka-kiya narralirraku-
werrikawarriyakame-ka wunalakina Ajika akwa Ribeka-da.

27

Ni-yengbinu-mulangwa Ajika ayakwa eningilyamarmba Jekabu-wa

1 N-eniyerringkaduma eneja Ajika nakina akwa nimimbe-ka arakba. Biya nen-
ardijuwa kembirra nenikuwenikba neningadinuba-wiya Yijawa akwa ni-yama enuwa-
wa, "Nenukwa-yi!" ni-yama.

Eneja ni-yama, "Miyambena?"

2 Enamba-langwa ni-yama Ajika, "Yi-rringkina ningena ning-eniyerringkaduma arakba.
Dukwa arakba ningena adinuba ki-jungwunama.
3 Kembirra wu-miya arakba enungkwa nungkwa-langwa akwa likaja erriberriba-
wa yimin-aburangkina yinungungwangbu-wa. Kinu-wardena yuwilyaba, kini-
lawurrakajina yangkwurrangwa
4 akwa kini-dakina yukwurara nganyangwa k-alyubarini-yada. Kwa, kinu-wilyakina
yukwala yangkwurrangwa nganyangwi-yada. Kemba k-alyubarini-yada ngayuwa akwa
ki-yengbini-yada kemba eningaba ayakwa eningilyamarmba nungkuwa-wa. Ninginga-
yindenama ngayuwa ki-yengbinama akina ayakwa nganyangwa nungkuwa-wa nara-
wiya a-jungwuma," ni-yama Ajika Yijawu-wa.
5 Akena ngalaja Ribeka ying-engkirrikena akina ayakwa ni-yengbinuma Ajika Yijawa-
manja. Umba eneja ni-likena arakba naburradikba naruma-dangwa yinungungwangbu-
wa n-aburangkama.
6 Ngalaja kembirra yingi-yama Jekabu-wa, "Ning-engkirrikenuma ningena nungwena
ni-yengbinuma ena ayakwa Yijawu-wa.

7 Ni-yamama nakina, ‘Yiki-yikaja yinungungwangba akwa yikumini-dakina ki-jeni-yada
ngayuwa. Kembirra ki-yengbinama eningaba ayakwa nganyangwa ebina eningilya-
marmba nara-wiya a-jungwuma ningena, kin-engkirrikaja-murrumanja Yaweya,’ ni-
yamama nungwena nenu-makama nawena-manja,” yingi-yama Ribeka Jekabu-wa.
8 Biya yingi-yama ngarningka enuwa-wa, “Kwuja, naburra, yimin-engkirrikaja ambaka-
langwa nganyangwu-wa ayakwa.
9 Jeyi! Likaja ngakwurra-langwu-wa nenukwuda, aburangkina ambilyuma-kiya an-
gariya engmurra-kiya. Ku-wilyakina yangkwurrangwa ngayuwa-wa. Kemba nganja nin-
gena ki-dakinama. Eningaba ki-dakinama wuburra laka ni-lyelyingminama nungwena
akwurara amadangkwa.
10 Kemba nungkwaja ku-wilyakinama nungkuwa akina amadangkwa nungwenu-wa.
Kembirra kini-yengbinama nakina eningaba ayakwa ena-langwa ebina eningilyamarmba
nungkuwa-wa nara-wiya a-jungwuma nakina,” yingi-yama Ribeka Jekabu-wa.
11 Eneja Jekaba ni-yama dirndenikba-wa, “Ningkeningma nawarrka nu-wilyakinama
ababurna ayama. Nara ebina ayama nganyangwa-manja ayarrka. Ayama-wiya nakina
akena nara nganja ebina.
12 Dukwa nungwarrka keni-lyinga-manja ngayuwa kembirra kin-eningmidinama
ngayuwa nungwarrka-da. Kembirra neningma nakina nara Yijawa ningakina umba
kini-kadikinama ngayuwa-da. Akina-langwa kembirra nara a-manguma ebina eningilya-
marmba ayakwa umba ki-kbajajungwunama ngayuwa,” ni-yama Jekaba-da.
13 Ngalaja yingi-yama dirndenikba, “Ki-kbajajungwuna-manja nungkuwa ningkak-
ina, kembirra nara nungkwa-langwa awurrariya a-ngekburakajungwuma umba ki-
kbajajungwunama ngayuwa akina-da. Yirra-makinama ngayuwa ningkakina, umba ku-
wilyakina yangkwurrangwa nenukwuda ambilyuma-kiya,” yingi-yama.
14 Eneja kembirra ni-likena nakina Jekaba biya nu-manga ambilyuma nenukwuda akwa
nu-wilyaka biya nanga-kwa dirndenikba-wa. Kembirra yingi-daka eningaba wuburra
laka ni-lyelyingminuma neningiyadikba akwurara.
15 Biya yingi-likena nanga-manga dumbala dadingaba Yijawa-langwa yinginu-kwa
Jekaba-manja akwa n-awiyebena.
16 Kembirra ying-akumarna amakwulya nenukwuda-langwa ebina nu-wardangu-
mulangwa Jekaba ena-langwa-manja ayarrka akwa ngawa memirrma-manja ying-
akumarna ngarningka.
17 Kembirra na-walyuwa-manja akina amadangkwa yinginu-kwa akina akwa ngawa
aninga damba yingi-daka-mulangwa yinginu-kwa.
18 Kembirra enamba-langwa arakba Jekaba ni-likena nakina nungwenikba-wa nu-
wilyakama alakina-kiya amadangkwa akwa aninga. Ni-yama nakina Jekaba, “Ngangwa!”
ni-yama.
“Miyambena?” ni-yama eneja nungwenikba. “Ningkumiyambena ningkakina
ningkenikuwarrka?”
19 Eneja ni-yama Jekaba, “Ngayuwe-ka ningena ningenikuwena ningumilyengma ninge-
nungkwulyuba Yijawa. Ebina yi-makama nungkuwa, ningi-yamama arakba. Mirajanga-
langwa alyubarina-langwa ena amadangkwa. Ena ningu-wilyakama kajungwa ki-
yengbini-yada nungkwa-langwa eningaba ayakwa ebina eningilyamarmba ngayuwa-
wa,” ni-yama.
20 Eneja ni-yama neniyerringka, “Nenukwa, ningki-yamarrkama ningkena ningken-
akburrangarnuma warenja-bawiya yaka yinungungwangba?” ni-yama.
Enamba-langwa ni-yama Jekaba, “Yaweya, nibina Neningikarrawara nungkwa-langwa,
nginu-mamurikajuwama nakina kembirra ningen-akburrangarnuma yinungungwangba
warenja-bawiya,” ni-yama.
21 Eneja ni-yama Ajika, “Kwa yangkwurrangwa-wiya akwudangwa. Kwureya ka-lyinga-
langwa. Ningkakina jerriya amandangwa Yijawa?” ni-yama.
22 Jekaba n-akwudangwukajungwa ena-langwu-wa nungwenikba, kembirra eneja
Ajika neni-lyinga. Ni-yama kembirra, “Ningki-yengbina-manja ningkakina ena ayakwa
wuburra Jekaba ningki-yaminama akena wuburra Yijawa ne-yaminama ayarrka
nungkwa-langwa,” ni-yama.
23 Ajike-ka nakina nenu-ngwarndirranguma Jekaba mena-baba amakwulya-wiya
nenukwuda-langwa ayarrka ena-langwa. Wuburra Yijawa-langwa akina ayarrka-da.
Neniki-yengbi-yada nakina Ajika ebina ayakwa eningilyamarmba ena-langwa Jekabu-wa
24 akena ngarningka ni-yama nakina enuwa-wa, “Amandangwa jerriya ningkakina
Yijawa?” ni-yama.
“Yawa,” eneja ni-yama Jekaba.

25 Enamba-langwa ni-yama Ajika, “Yu-kwa akina ningku-wilyakama amadangkwa. K-
alyubarinama adinuba-wiya ningena kembirra ki-yengbinama nganyangwa eningaba
ayakwa eningilyamarmba arija-langwa nungkuwa-wa,” ni-yama. Kembirra nenu-kwa
Jekaba amadangkwa nungwenikba-wa akwa n-alyubarina. Biya n-angkarna nakina
Jekaba akubibeka akwurena-langwa amalyirra akwa ni-bekina nungwenikba.
26 Kembirra ni-yama nungwenikba, “Kwa yangkwurrangwa-wiya yiki-lawurangkini-
yada, nenukwa,” ni-yama.
27 Eneja Jekaba ni-rnjirrkwa akwudangwa neniki-lawurangki-yada nungwenikba-
wa akena eneja nungwenikba nanga-kirruwanja dumbala Yijawa-langwa dibina n-
awiyebenuma Jekaba.
Biya kembirra arakba ni-yengbina nakina ebina eningaba ayakwa eningilyamarmba.
Ni-yama,
“Ningkeningabe-ka ningki-ngbajama ningkenikuwarrka,
wuburra laka na-kirruwanjama eningaba akina ajiringka,
ebina Yaweya ni-ngekburakama eningaba.
28 Eneja Neningikarrawara kenu-kwuna nungkuwa-wa amidikbalya angubina-langwa.
Kembirra ngalaja ka-lungkuwarrina amarda-murriya nungkwa-langwa kajungwa
ku-meni-yada aninga-murriya ababurna.
Kenu-kwuna ngarningka Neningikarrawara ababurna-langwa amadidira amaninga
akwa ngawa ababurna amalyirra akwurena-langwa.
29 Umba aburraja wurruwurrakwulyumida warnumamalya wurrimininimingka
kabuminu-war•dena nungkwa-langwa warka.
Akwa abi-yamina wurrakina nungkuwa-wa, ‘Ningkaruma ningkenumamalya
ningkakina,’ abi-yamina,
akwa ab-abuluwendiye-ka nungkuwa-manja wurrakina.
Nungkwaje-ka ningkakina ku-bungkawadina nungkwa-langwa-manja warnumamalya
kuw-ambilya-murrumanja nungkwa-langwa-manja angalya.
Aburramba-langwa ab-abuluwendiya nungkuwa-manja aburrajukwaba.
Umba aburraja warningerribirra warnumamalya kabi-kbajina-manja nungkuwa kem-
birra abi-kbajajungwuna aburruwa aburrajukwaba.
Umba ke-yengbina-manja wurrakina eningaba ayakwa nungkuwa-wa, kembirra
eningaba abi-ngekburakajajungwuna aburra-langwa aburrajukwaba-da,”
ni-yama Ajika Jekabu-wa-da.
30 Kembirra ni-jerrukwama Ajika ena-langwa eningaba ayakwa ebina eningilyamarmba.
Eneja kembirra Jekaba neni-lalika arakba nakina nungwenikba-da.

Ni-ngayindangu-mulangwa Yijawa ayakwa eningilyamarmba nungwenikba-langwa

Akini-yada ngawa ni-lawurradina eneja Yijawa nawenikba Jekaba-langwa nu-
wilyakama yinungungwangba ni-ngaja-mulangwa.
31 Biya ni-dakama enejukwaba yakina yukwurari-yada yinumadangkwa. Biya ni-
lyilyanga arakba yukwala yinumadangkwa ni-daka-mulangwa nungwenikba-wa akwa
ni-yama, “Ngangwa, yi-yengkilabenuma yinungungwangba akwalya-na? Yaka arakba.
Mirajanga-langwa alyubarina-langwa ena amadangkwa. Kembirra yiku-kukwuna
eningaba ayakwa eningilyamarmba ngayuwa-wa nungkwa-langwa,” ni-yama.
32 Eneja Ajika ni-yama, “Ningkumiyambena ningkakina?”
Enamba-langwa kembirra Yijawa ni-yama, “Ngayuwe-ka ningena ningenikuwena-da
ningumilyengma ningenungkwulyuba ngayuwa Yijawa-da,” ni-yama.
33 Kembirra ni-nyakawarriyade-ka eneja neniyuwangkwa Ajika akwa nu-
murndumurndaburridanga nakina-da. Ni-yama, “Wurruwilyaba warnumamalya
nenu-wardanguma yinungungwangba akwa bi-yikenuma amadangkwa ngayuwa-
wa adinuba-wiya nara-wiya ningkibina nungkwaja. Biya ning-alyubarinuma akwa
ningarra-kwama akina ayakwa nganyangwa eningilyamarmba arakba-da. Nare-ka
ngayuwa a-lawurrakajuma akina ayakwa, umba eningangkawura aburra-langwa ngawa
akina-da. Wurrumiyambena wurribina warnumamalya dukwa-da?” ni-yama.
34 Umba eneja nakina Yijawa n-engkirrika-manja akina arakba ayakwa nenak-ar•darra
awinyamba. Nu-warduwardemina akwa ni-yama, “Marrakba, ngangwa, yu-kwa-langwa
nganjukwaba eningilyamarmba ayakwa eningaba,” ni-yama.
35 Eneja ni-yama Ajika, “Nenikumarnjena ni-likenuma yangkwurrangwa biya ngini-
kadikama. Kemba ningenu-kwama arakba nganyangwa ayakwa eningaba ebina
eningilyamarmba enuwa-manja. Akina nungkwa-langwa-maka mena ningkumilyengma
ningkenungkwulyuba ningkakina akena enuwa-manja arakba nenikumarnjena-manja
akina-da,” ni-yama.

36 Enamba-langwa ni-yama Yijawa, “Ningumilyengma ningenungkwulyube-ka ningenikuwena ngayuwe-ka ningena, akena ebina-wiya ngini-kadikama, kembirra wuburra numilyengma nenungkwulyuba nenikuwena enuwa nakina arakba-da. Akwa ena ngarningka aduwaba. Ngayuwa-maka yiku-kwa-maka ebina eningilyamarmba ayakwa eningaba nungkwa-langwa, akena nu-manguma nakina akina ayakwa. Karukwa, ena-langwa arakba akina ayakwa-da. Arngkambilyume-ka ngini-kadikama nakina-da. Amandangwa nenimikirra Jekaba. Marrakba, akina awilyaba ngarningka ayakwa eningaba nganyangwa?” ni-yama Yijawa. Umba akina ekirra Jekaba ne-yaminama “nenikadikinama wurrukwala-manja.”

37 Eneja ni-yama Ajika, “Ningenu-bungkawakama arakba nakina nungkuwa-manja ngayuwa-da,” ni-yama. “Ningenu-makama nakina ena-langwa warnumamalya kenuminu-war•dena-mulangwa warka ena-langwa. Ningenu-makama ababurna amadidira eninganinga iya amalyirra akwurena-langwa kuw-ambilya-mulangwa ena-langwa. Nara arakba, nenukwa, na-jerriduma ayakwa-da, kembirra nara ebina nungkwa-langwa-da,” ni-yama neniyuwangkwa.

38 Umba neni-yengkiyengkilabena ngawa eneja Yijawa niyirrbiyirrba nakina. “Awilyaba-ma wulkwa akina ayakwa eningaba-na? Umba akina ngarningka eningaba ayakwa nganyangwi-yada? Yu-kwa-langwa marrakba eningaba ayakwa nganjukwaba,” ni-yama. Biya ni-nyakawarriyada akwa nu-ngwadinuma arakba Yijawa.

39 Eneja ni-yama Ajika,

“Nara a-larruma amidikbalya angubina-langwa nungkwa-langwu-wa ajiringka.

Akwa eninginingaba-ma ajiringka nungkwa-langwa.

40 Umba ningkumarngba awinyamba-langwa k-ambilyama.

Aduwaya-wiya kinuminu-war•denama ningkakina nenikumarnjena.

Kembirra arija-langwa ki-lyumadinama ningkakina kajungwa nari-yada a-bungkawaduma nakina nungkuwa-manja arakba-da,”

ni-yama Ajika nakina-da.

Jekaba ni-lalika-mulangwa angalya ena-langwa

41 Eneja kembirra nakina Yijawa nenu-wirrikbame-ka nenikumarnjenikba Jekabu-wa, mena nungwenikba nenu-kwa-mubaba eningilyamarmba ayakwa eningaba ena-langwa. Ni-yame-ka Yijawa, “Ambaka arngkidarrba nungwarrka kini-jungwunama. Kembirra kini-jungwuna-mulangwa nakina akini-yada ngawa kinu-wardenama nakina nenikumarnjarrka ngayuwa-da,” ni-yama.

42 Umba ngalaja Ribeka ying-engkirrika akina ayakwa. Biya yingin-ardija ngaluwa-wa Jekaba akwa yingi-yama, “Kwuja, naburra. Nawena ngini-ngayindenama kenuminilawurrakajinama nakina awurrariya nungkwa-langwa akwa kenu-wardenama nungkuwa akina-langwa ningki-yama-mulangwa ningkakina.

43 Engkirraja! Jeyi, likaja Yerenu-wa nganyangwu-wa nawarrka Lebinu-wa,

44-45 akwa k-ambilya yakwujina enuwa-manja aduwaya-wiya. Eneja kembirra ambakamurra arija-langwa kini-yakuwabijiyama nawena ebina ningki-yama-mulangwa nungkuwa akwa kinu-werrikuwarruwalyadinama arakba nakina. Akini-yada ngawa ka-larrkiyama ningena wurrukwala nungkuwa-wa biya kabu-lawurrakajinama yangkwurrangwa. Nara-manja a-likama nungkuwa engku-wa, dukwa kinalakinakiya yikini-jungweyinama muwilyaba-manja ngawa marringa. Biya kembirra nara kinalekbina kinenungkwarba-kiya nganyangwa,” yingi-yama Ribeka Jekabu-wa.

46 Kembirra yingi-likena dakina neningiyadikba-wa Ajiku-wa. Yingi-yama, “Wurrumurndakenena warningiyelakwa wurridarringka nenu-manguma Yijawa ena-langwi-yada wurradidingiyena nare-ka warna ngakwurra-langwa warnumamalya, umba WarningiYida wurridarringka wurrakina. Nganja ning-erriburandiname-ka wurrakina-langwa. Umba kenu-mena-manja enejukwaba Jekaba wurramukwiyadakena ngawa wurridarringka ena-langwi-yada, kembirra amiyambena eningaba nganyangwa?” yingi-yama dakina Ribeka Ajiku-wa-da.

28

1 Eneja kembirra neniyuwangkwa Ajika nen-ardijuwa Jekaba akwa ni-yama, “Ngeniyerriya, nara a-manguma DadingiKenina didarringka nungkwa-langwi-yada dadingiyena.

2 Umba likaja kembirra akinu-wa emikirra angalya Mejubudamiya nungkwa-langwuwa nanganjaminjena Beduwela. Biya kinga-mena duwilyaba dadiyara dadingakwujina, dibina Lebina-langwa dadiyawenikba nebena-langwa.

3 Eni-yamina eningaba nungkuwa-manja eneja Neningikarrawara nibina ningbuda-
dangwa. Akwa eni-yamina eningaba nungkwa-langwa-manja dadingiyena ngalajuk-
waba. Akwa kembirra eni-yamina kenu-kwuna nungkuwa-wa wurrababurna wurriyuk-
wayuwa, kajungwa ningkumirarringbi-yada ningkakina wurrilyimberrkwulyumida war-
numamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba.
4 Eni-yamina eningaba nungkuwa-manja akwa ngarningka numirena-murriya-manja
warnikinikaduwa-manja wuburra laka adinuba-wiya ni-yamama nakina Aburiyama-
manja. Umba ki-lyingina ningkakina enena angalya ebina nenu-kwamurra Neningikar-
rawara adinuba-wiya Aburiyama-manja. Ki-lyingina nungkwa-langwi-yada enena
angalya ebina-manja ningk-arumidinu-murrumanja akwa ningk-ambilya-murrumanja
aduwaba ningkakina-da," ni-yama Ajika nakina Jekabu-wa-da.
5 Biya kembirra Ajika neni-larrka arakba nakina Jekaba engku-wa angerriba
Mejubudamiya-wa n-ambilyu-murruwa nebenikba Lebina. Nakine-ka Lebina
nenikuwenikba Beduwela-langwa. Umba eneja Beduwela NeningArama nenumamalya
nakina. Umba Lebina ngarningka narrkuwadikba nakina Ribeka-langwa. Umba ngalaja
Ribeka dirndarringba Jekaba-langwa iya Yijawa-langwa dakina-da.

Yijawa nanga-mangu-mulangwa ngarningka dadiyara dadingiyenikbi-yada

6 Eneja kembirra nakine-ka Yijawa n-engkirrika nakina ni-yengbinu-mulangwa
Ajika ebina eningilyamarmba ayakwa eningaba Jekabu-wa akwa neni-larrka-
mulangwa nakina Jekaba engku-wa Mejubudamiya-wa, kajungwa nenik-aburangki-
yada yakwujina duwilyaba dadiyara ena-langwi-yada dadingiyenikba. Akwa neningma
ngarningka Ajika-langwa ayakwa ebina nenu-maka-mulangwa Jekabu-wa ni-yengbinu-
mulangwa nakina ena-langwa eningaba ayakwa. Eneja ni-yamama nakina, "Nare-ka
a-manguma DadingiKenina dadiyara nungkwa-langwi-yada dadingiyena," ni-yamama
neniyuwangkwa Ajika Jekabu-wa-da.
7 Akwa Yijawa neningma ngarningka nakina Jekaba nenumin-engkirrikenuma
nungwenikba-wa akwa dirndenikba-wa akwa ni-likenuma arakba nakina engku-wa
Mejubudamiya-wa.
8 Kembirra yadikina Yijawa ni-lyangkumakajungwunuma nungwenikba nara
kenumini-ngayindanga wurridarringka WarningiKenina.
9 Kembirra ni-likenuma arakba Yijawa nakina Yijumeyilu-wa kajungwa kininga-meni-
yada nakina duwilyaba dadiyara ena-langwa-langwa ngawa warnumamalya ena-langwi-
yada dadingiyenikba. Umba eneja Yijumeyila nakina nenikuwenikba Aburiyama-langwa.
Kembirra nanga-manguma Yijawa Yijumeyila-langwa dadiyawenikba ena-langwi-yada
dadingiyenikba. Dadimikirra dakina Mayalada umba narrkuwadikba Nubeyada nen-
imikirra nakina.

Jekaba ni-lyangburarrkinu-mulangwa akwulyangburarrka Bedela-manja

10 Eneja kembirra nakina Jekaba ni-lalikama akina angalya Biyajiba kajungwa neniki-
liki-yada nakina Yerenu-wa. Kembirra ni-likena arakba nakina.
11 Ni-likena ngawa nakina bi...ya num-awiyebu-manja mamawura nu-ngwanja arakba
akwa ni-ngekburaka ena-langwa angalya meningalyarrngwalyilyi-yada marringa. Biya
nu-kwunumurrkwulinga marringi-yada umba ni-lyangkilyangkirakajungwa angwarnda-
murra. Biya nu-mungkwulinga.
12 Kembirra ni-lyangburarrkina arakba akwulyangburarrka. Enena kembirra
akwulyangburarrka ena-langwa. Ni-rringkama yakina yererra yilingajirra nu-
wurdanguma ajiringka-langwa karrawaru-wa yanda-langwa Neningikarrawara-langwu-
wa angalya. Kembirra aburraja wurrukwala warnikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa na-wurdanguma na-dirrirndumurra yakina-manja yererra.
13 Kembirra eneja Yaweya n-arjeyumurra akwudangwa Jekaba-manja. Biya ni-yama
enuwa-wa, "Ngayuwe-ka ningena Yaweya, Ningeningikarrawara Aburiyama-langwa
akwa ngawa Ajika-langwa," ni-yama. "Yiba-kwunama ngayuwa enena angalya ebina-
manja ningku-kwunumurrkwulu-murrumanja ningkakina nungkwa-langwi-yada akwa
numirena-murriya warnikinikaduwi-yada," ni-yama Yaweya Jekabu-wa.
14 "Wurrakine-ka numirena-murriya warnikinikaduwa nungkwa-langwa kuw-
ababurnadinama wuburra laka ajiringka eyukwayuwa ababurna akina. Karri-
lyinginama wurrakina enena angalya akwa karr-arumurrkinama akina angerriba
iya angerriba aburra-langwi-yada angalya. Ki-yaminame-ka ngayuwa eningaba
wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya engkalina-langwa iya engkalina-
langwa angalya wuburra laka ningi-yaminama eningaba aduwaba nungkuwa-manja
akwa ambaka numirena-murriya-manja.

15 K-ambilyame-ka ngayuwa akwudangwa nungkuwa-manja akwa yiba-ngwurenama
ningkakina ababurna-manja angalya k-ambilya-murrumanja nungkuwa. Kembirra arija-
langwa yiba-lawurrakajinama ngayuwa ningkakina ambaka ngarningka enenu-wa an-
galya. Nare-ka ngayuwa a-lalikama nungkuwa umba ki-jerrukwunama ababurna-langwa
yirra-makama arakba ngayuwa nungkuwa-manja," ni-yama Yaweya Jekabu-wa-da.
16 Kembirra nu-mirajanga arakba eneja Jekaba akwa ni-lyelyimbukwajungwuna
nakina. Ni-yama, "Yaweya naka yelakwa enena-manja angalya ningeningbala-na!" ni-
yama.
17 Biya n-akbar•da akwa ni-yama, "Enene-ka angalya angkakbar•duwar•da
amarngilyarra! Neningikarrawara-langwa-bina ena angalya dukwa-da. Enena-bina
na-ngwurrkbalinama akawiyuwiyeba karrawaru-wa Neningikarrawara-langwu-wa
angalya-da," ni-yama nakina-da.
18 Biya kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura Jekaba nu-
mirajanga nakina akwa nu-manga angwarnda ebina nu-mingekirakirakajungwunuma
aringka-manja akwa n-arjiyajuwa akina yakwujina kajungwa wurrukwala warnuma-
malya warningmi-yada Yaweya n-abilyerrikajungwunuma nakina yakwujina. Kembirra
ni-jiraba amalyirra aliba akina-manja angwarnda kajungwa Neningikarrawara-langwi-
yada akina arakba.
19 Biya ni-yengbijuwama angalya Bedela, mena akina ekirra Bedela ne-yaminama
"alikira Neningikarrawara-langwa." Akena ngalaja angalya aminababurna alikira iya
warnumamalya ebina akwudangwa nuw-ambilyumurra akina emikirra adinuba-wiya
Luja.
20 Biya kembirra nakina Jekaba ni-yarrkakumarna ayakwa Yaweya-langwa. Ni-yama
enuwa-wa, "K-ambilya-manja ningkakina ngayuwa-manja akwudangwa akwa yiku-
ngwurena-manja lukwakwa ningkakina akwa yiku-kwuna-manja aninga-murriya akwa
dumbala-murriya ngayuwa-wa,
21 biya ki-lawurradina-manja ngayuwa nungwarrka-langwu-wa angalya
ningingkinyungwurra, kembirra nungkuwa Yaweya nganyangwa Ningkeningikarrawara
ningkakina-da," ni-yama Jekaba nakina Yaweyu-wa.
22 Biya ni-yama ngarningka enuwa-wa, "Enene-ka angwarnda yelakwa ning-
arjiyajuwama ngayuwa aduwaba kajungwa ki-yakuwerribikini-yada ngayuwa
nungkuwa-wa. Kembirra enena-manja-bina angalya aburraja warnumamalya kabi-
yangmarngkwajini-yada wurrakina nungkuwa-wa. Umba yiku-kwuna-manja ningkakina
ememberrkwa bulukwa ngayuwa-wa kembirra ki-lawurrakajinama ngayuwa awilyaba
nungkuwa-wa yiba-kwunama. Akwa yiku-kwuna-manja nungkuwa eningerribirra
ememberrkwa ngayuwa-wa, kembirra ki-lawurrakajini-yada ngayuwa awilyaba-ma
ngawa nungkuwa-wa. Ki-yaminjaminama ngawa arngkababurna-langwa ngayuwa-da,"
ni-yama Jekaba nakina Yaweyu-wa-da.

29

Ni-yar•dangu-mulangwa Jekaba Lebina-langwa-manja angalya

1 Biya kembirra Jekaba nu-warumajungwa akwa nu-makirukbijangajuwa angalya akwa
ni-likena alyengmu-wa. N-alilikenu...wa.
2-3 Biya akwudangwa arakba nebenikba-langwa angalya. Biya neningbala-wiya
emedirra akungwa adirrariyaba n-akburranga nakina erriberriba-manja ngawa.
Aburraja wurruminakina angalya warnikakukwurrajungwa jiba warnumamalya
narru-wilyuwilyakama aburra-langwa jiba yenjerrikina akungwa-wa. Mababurna-
langwa meningilarruwura mamawura narru-wilyuwilyakama amurndakakina akinu-
wa emedirra akungwa akena namin-akwurrajeyinuma wurrakina. Narruwurra-
murndukwama ababurna-langwa jiba adinuba-wiya biya kembirra arija-langwa narri-
rnjirrkwajuwama adirrungwarna angwarnda ebina na-didanguma edirra. Biya narr-
akarrngarnuma akungwa, narri-lyangburrukwajuwama akungwa amurndakakina
angarumungkwa angwarnda ebina nuw-ambilyuma akwudangwa akwa narri-
bekajuwama amurndakibina jiba. Kembirra ne-bekeyinu-mulangwa jiba akungwa
narruwurraki-didanguma emedirra arakba ebina-murra angwarnda. Ne-yaminjamama
wurruminakina angalya warnumamalya warningangkawura wurrakina.

Ni-yar•du-manja arakba nakina Jekaba yakwujina emedirra-manja akungwa ngalaja
jiba akwudangwa nuw-angmungmakayanguma akina. Awurrakabiyakarbiya jiba
amurndakakina akena na-didijungwunuma ambaka emedirra akungwa.
4 Kembirra Jekaba ni-yama nakina wurrukwalu-wa warnikakukwurrajungwa jiba,
"Ngamba-langwa karna?" ni-yama.

"Yerena-langwa," aburraja ne-yama.
5 "Karningma Lebina numirenikba Neyawa-langwa?" ni-yama eneja Jekaba.
Ne-yama aburraja, "Yawu."
6 "Neningaba nakina?" ni-yama enamba-langwa.
"Neningaba," aburraja ne-yama. "Kwuja! Dubukwaya dadiyawenikba Rejila, dibina ying-akwurrajinama jiba ena-langwa. Yingu-wilyakinama jiba akungwa-wa," ne-yama.
7 Ni-yama eneja Jekaba aburruwa-wa, "Maruma ambaka mamawura, kembirra nara ambaka karna awiyebajuma jiba nungkwurra-langwa arrawu-wa. Mena-burra nara e-bekajuma jiba akwa a-lawurrakajuma ngarningka amardu-wa?" ni-yama.
8 Aburraja ne-yama, "Nara. Yirr-ambilyama ambaka yirr-embirrarinama akwaluwa jiba. Nara yarna a-rnjirrkwajuma angwarnda yanda-langwa kamurndaki-yar•diyama ababurna-langwa jiba. Kamurndaki-yar•diya-manja kembirra akina, yiki-rnjirrkwajinama yarna angaba angwarnda, akwa yiki-bekajinama jiba akungwa-da," ne-yama.
9 Na-lyelyimbukweyinu-wiya ngawa Jekaba akwa wurrumurndakakina warnumamalya, ngalaja Rejila yingi-yar•da yakwujina yingu-wilyakama jiba nungwadikba-langwa.
10 Umba nanga-rringka-manja eneja nakina Jekaba Rejila akwa nebenikba-langwa jiba, ni-likena nakina emedirra-wa akungwa. Ni-rnjirrkwaja ebina angwarnda akwa ni-bekajuwa akungwa amurndakakina jiba.
11 Biya nanga-lawurangka Rejila akwa nu-ngwadina angwada niyekirrerra-baba nakina.
12 Ni-yama ngaluwa-wa, "Ngayuwe-ka ningena nungwena-langwa ningaburrenikba. Dirndirrka Ribeka nganyangwa," ni-yama.
Kembirra ngalaja Rejila ying-angkarra yingi-lawurrada angalyu-wa akwa yinginumaka nungwadikba Lebinu-wa.
13 N-engkirrika-manja eneja nakina Lebina ayakwa naburrenikba-langwa Jekaba-langwa, n-angkarrina nakina akwa nenu-kwurukwa naburrenikba-wa. Nen-akburrangamanja nen-engkarrnga neni-lawurangka akwa nenu-wilyaka angalyu-wa, nen-awiyebajuwa alikira-wa. Kembirra eneja nakina Jekaba nenu-maka Lebinu-wa amurndakibina-langwa ne-yama-mulangwa akina.
14 Ni-yama eneja Lebina, "Yawe-ka, ningkena nganyangwa ningkenumamalya-da," ni-yama. Kembirra eneja Jekaba n-ambilyuma nakina yakwujina yuwilyaba yimawura-da.

Jekaba nenilirraku-mangu-mulangwa Liya akwa Rejila

Bi...ya ni-jerridu-manja yimawura,
15 eneja nakina Lebina ni-yama Jekabu-wa, "Nare-ka aminu-war•duma ningkakina erribirra warka nganyangwa, nganyangwa-baba ningkaburraka. Amiyambena kembirra angwarnda yiba-kwunama?" ni-yama.
16 Umba Lebina-langwa wurringambilyuma wurradingabulena, duwilyaba darumadangwa dadimikirra Liya umba duwilyaba diyukwujiya dadimikirra Rejila dakina.
17 Dakine-ka Liya meningaba menba ngala-langwa umba ngalaja Rejila dadingaba dadumebinga. Dukwulyubene-ka dakina-da.
18 Eneja nakine-ka Jekaba ni-lyelyingminuma Rejila, nanga-ngayindanguma. Kembirra ni-yama Lebinu-wa, "Yibaminu-war•denama ngayuwa warka nungkwa-langwa mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura, kemba yiku-kwuna Rejila nganyangwiyada dadingiyarrka," ni-yama.
19 Eneja ni-yama Lebina, "Nara wurrukwala-manja a-ngayinduma a-kwama dakina umba nungkuwa-manja yiba-kwunama. Eningaba akina. Ambilya kembirra ngayuwamanja," ni-yama.
20 Eneja kembirra Jekaba n-ambilyuma nakina nu-war•danguma warka yakwujina Lebina-manja.
N-ambambilyu...wa. Mamangbale-ka mambilyuma mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra nu-war•duwar•dangumurra nakina kajungwa kininga-meni-yada Rejila dadingiyenikbi-yada. Nu-war•duwar•danga ngawu...wa, akena arngkidarrba ni-lyangkiyama nakina mena nanga-ngayindangu-mubabe-ka angwurra dakina Rejila-da.
21 Biya kembirra arakba Jekaba nenu-makama ayakwa Lebina-manja akwa ni-yama, "Mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura numi-jerriduma akwa ni-jerriduma arakba," ni-yama. "Yu-kwune-ka dadiyawena nungkwa-langwa," ni-yama.
22 Kembirra ababurna aninga ni-larrngkwaburranga eneja nakina Lebina akwa warnumamalya nenu-murndukwama warnik-alyubari-yada aninga enuwa-manja. Aburraja nawurraki-likena kembirra enuwa-wa aninga-wa wurrakina.

23 Akena makini-yada ngawa meningalyarrngwalyilya marringa eneja Lebina
nara kininga-lyilyanga Rejila Jekabu-wa umba nanga-lyilyanga nakina ena-langwa
dadiyawenikba dumilyengma Liya-da. Kembirra aburnaja arakba Jekaba akwa Liya
nenu-mungkwula wunalakina-da.
24 Kembirra eneja nakina Lebina nanga-kwama dadikuminuwar•duwar•da didarringka
ena-langwa dadimikirra Jilba dadiyawenikba-wa Liya-wa kajungwa kingingaminu-
war•deni-yada warka ngala-langwa.
25 Akena neningbale-ka Jekaba Liya-manja nu-mungkwuluma alyarrngwalyilya umba
mingka-manja kembirra neningma arakba. Kembirra ni-likena Lebinu-wa. Ni-yama,
"Ningki-yamarrkamurra-burra ngayuwa-manja?" ni-yama. "Ningu-war•danguma aruma
warka kajungwa kinga-mangi-yada Rejila akena yi-kadikama ngayuwa ningkakina-da,"
ni-yama nakina Jekaba.
26 Eneja ni-yama Lebina, "Nara ambaka a-kwama ngayuwa diyukwujiya-dangwa Re-
jila umba daruma-dangwa adinuba-wiya Liya nungkwa-langwa arakba mena yirri-
yaminjaminama yarna yarnumamalya yirra-langwa-manja angalya.
27 Ambaka embirrarina-langwa. Mamangbala mambilyuma mamawura yikingi-
yakeyinama Liya-manja kuw-ambilya-manja warna warnumamalya ngakwurra-langwa
yelakwa ngakwurruwa. Yikuminu-war•dena-manja ningkakina warka ambaka mamang-
bala mambilyuma ngarningka mamarika iya yinungkwura, kembirra arija-langwa yiba-
kwunama daka Rejila nungkuwa-wa," ni-yama Lebina.
28 Eneja Jekaba ni-lyangkuwama nakina. Biya neni-yakeyina arakba ngarningka wu-
nalakina Jekaba iya Liya mamangbala mambilyuma mamawura.

Bi...ya kembirra arija-langwa eneja nakina Lebina nenu-kwa arakba Rejila Jekabu-wa
dadingiyenikbi-yada.
29 Akwa nanga-kwama nakina dadikuminuwar•duwar•da didarringka ena-langwa
dadimikirra Bilya dadiyawenikba-wa Rejilu-wa kajungwa kingingaminu-war•deni-yada
warka ngala-langwa.
30 Kembirra aburnaja arakba Jekaba akwa Rejila nenu-mungkwula wunalakina.
Umba Jekaba ni-lyelyingminuma Liya-manja yandiyanda umba Rejila-manja ni-
lyelyingminuma angwurre-ka nakina-da. Biya nenuminu-war•duwar•danguma
ngarningka Lebina-langwa warka mamangbala mambilyuma mamarika iya
yinungkwura arakba-da.

Jekaba-langwa-langwa wurriyukwayuwa

31 Eneja nakina Yaweya neni-rringka nakine-ka Jekaba ni-lyelyingminuma Rejila
angwurra, kembirra nanga-kwama wurriyukwayuwa Liya-manja umba ngalaja Rejila
dadingarijira-ma ambaka duburubura ngawa ying-ambilyuma.
32 Umba ngalaja Liya yingu-mambakinuma wurrangariya ngala-langwi-yada. Biya
kembirra yingin-arrangba niyukwujiya. Yingi-yama, "Yaweya ni-rringkama arakba aw-
errikawarriya nganyangwa. Kembirra neningiyarrka kini-lyelyingminama ngayuwa
arakba-da," yingi-yama. Aminakina-langwa Liya yingini-yengbijuwama Rubina nen-
imikirra, mena akina ekirra Rubina ne-yaminama "kwuja, naka nenungkwarba."
33 Biya yingu-mambakinuma Liya ngarningka wurrangariya. Kembirra yingin-
arrangba niyukwujiya ngarningka naburradikba. Yingi-yama, "Yaweya nginu-
kwama naka naburraka, mena n-engkirrikenu-mubaba nakina nara ngayuwa-manja
a-lyelyingmama neningiyarrka," yingi-yama. Biya aminakina-langwa Liya yinginii-
yengbijuwama Jimiyina nenimikirra, mena akina ekirra Jimiyina ne-yaminama "nibina
n-engkirrikama."
34 Biya yingu-mambakinuma Liya ngarningka wurrangariya. Kembirra arakba ngar-
ningka yingin-arrangba niyukwujiya naburradikba. Yingi-yama, "Arakba wurrabiyakar-
biya wurriyukwayuwa warnungkwarba ningenumin-arrangbama neningiyarrka," yingi-
yama. "Nara kembirra nakina a-larrkama ngayuwa engku-wa umba ngayuwa-manja
ngawa angwurra kini-lyinginama," yingi-yama Liya. Kembirra aminakina-langwa
yingini-yengbijuwama Libaya nenimikirra, mena akina ekirra Libaya ne-yaminama
"nanga-lyinginama."
35 Biya yingu-mambakinuma Liya ngarningka wurrangariya. Kembirra yingin-
arrangba ngarningka niyukwujiya naburradikba. Yingi-yama, "Enena-manja arakba kini-
yangmarngkwajinama ngayuwa Yaweyu-wa," yingi-yama. Kembirra aminakina-langwa
Liya yingini-yengbijuwama Juda nenimikirra, mena akina ekirra Juda ne-yaminama
"kini-yangmarngkwajinama." Biya kembirra nara arakba karring-arrangba wurriyuk-
wayuwa Liya dakina-da.

30

1 Nare-ka wurribina wurriyukwayuwa Rejila-langwa, umba duburubura ngawa ying-
ambilyumurra dakina. Kembirra yingi-yakwujaminuma dakina diyabadikba-wa Liya-
wa. Biya kembirra yingi-yama dakina Jekabu-wa, “Nara-manja nungkuwa a-kwama
wurriyukwayuwa ngayuwa-wa kembirra ki-jungwunama,” yingi-yama.
2 Kembirra eneja Jekaba n-awinyambade-ka nakina ngaluwa-wa. Ni-yama,
“Neningikarraware-ka nakina-bina-baba-da ngini-lyangmurukwuna-mubaba
ningkakina, kembirra nara ningkena arrangbama wurrangariya-da. Nare-ka ngayuwa
ningena Ningeningikarrawara,” ni-yama Jekaba.
3 Ngalamba-langwa yingi-yama Rejila dakina, “Daka Bilya dadikuminuwar•duwar•da
nganyangwa. Yikingu-mungkwula kirringalakina, kajungwa wurriyukwayuwa
kangumin-arrangbini-yada nganyangwa. Kemba wurrababurna wurriyukwayuwa
naburraka-murriya akwa nenikabijarrka-murriya nganyangwa,” yingi-yama Rejila.
4 Kembirra yinginu-kwa Bilya Jekabu-wa ena-langwi-yada dadingiyenikba. Eneja kem-
birra nu-mungkwuluma ngaluwa-manja nakina Jekaba.
5 Kembirra arakba ngalaja Bilya dakina yingu-mambakinuma wurrangariya. Kembirra
yinginumin-arrangba arakba dakina nenikuwenikba Jekaba-langwa.
6 Ngalaja yingi-yama Rejila, “Neningikarraware-ka nakina ni-
lyangkuwerribikajungwunuma yalakena-kiya-langwa yenumamalya-kiya akwa nginu-
werrungwur•denama ningena-da. N-engkirrikenume-ka nganyangwa ayakwa ebina
ningi-yengbinuma ningeni-yengkilabenuma, biya nginu-kwama kembirra naburraka-
da,” yingi-yama dakina. Yadikina kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama Dena,
mena akina ekirra Dena ne-yaminama “ni-lyangkuwerribikajungwunuma.”
7 Kembirra ngalaja dakina Bilya yingu-mambakinuma ngarningka wurrangariya. Kem-
birra yinginumin-arrangba arakba dakina nenikuwenikba Jekaba-langwa.
8 Yingi-yama ngalaja Rejila, “Yirringuwa yirringi-kuwurriyinuma diyabarrka akena
ngayuwa angwurra ningarrubuda.” Biya nenimikirra yingini-yengbijuwama Rejila Nabu-
dali, mena akina ekirra Nabudali ne-yaminama “yirringi-kuwurriyinuma.”
9 Ngalaja Liya dadingma arakba nari-yada arrangbama wurrangariya biya yinginu-
kwama Jilba dadikuminuwar•duwar•da ngala-langwa Jekabu-wa ena-langwi-yada didar-
ringka.
10 Kembirra yinginumin-arrangba ngalaja Jilba nenikuwenikba Jekaba-langwa.
11 Yingi-yama ngalaja Liya, “Eningaba na-ngekburakajungwuma nganyangwa,” yingi-
yama. Yadikina yingini-yengbijuwama Keda nenimikirra, mena akina ekirra Keda ne-
yaminama “eningaba na-ngekburakajungwuma.”
12 Kembirra nuwilyaba ngarningka nenikuwenikba Jekaba-langwa yinginumin-
arrangba ngalaja dakina Jilba.
13 Yingi-yama ngalaja Liya, “Ningu-werrikilyelyingminama ningena ngayuwa. Abur-
raja wurridarringke-ka ke-yaminama wurrakina, ‘Diyekirrerra daka didarringka-da,’ ke-
yaminama ngayuwa-langwa-da.” Yadikina yingini-yengbijuwama Ajera nenimikirra,
mena akina ekirra Ajera ne-yaminama “akwiyekirrerra.”
14 Kembirra narruwurra-murndukwa-manja wurruminakina angalya warnumamalya
amarda aninga-ma ebina narri-lungkuwabijuwa-mulangwa wurrakina, akini-yada
ngawa eneja nakina Rubina num-akburranga nakina mamaninga memikirra mendireka
yakwujina na-war•duwar•dangu-murrumanja. Numa-manga mukwala biya numa-
wilyaka makina dirndenikba-wa Liya-wa. Akena ngalaja Rejila yingi-yama dakina Liya-
wa, “Yu-kwa-langwa nganja mukwala mendireka num-akburrangarnuma naburrena,”
yingi-yama.
15 Ngalaja yingi-yama Liya, “Yiminu-wilyakama arakba nakina nganyangwa
neningiyarrka-na! Umba dukwa yibaminu-wilyakinama kemba ngalajukwaba
mendireka naburraka-langwa dukwa-da?” yingi-yama.
Umba ngalaja yingi-yama Rejila, “Yiku-kwa-manja ngayuwa-wa mukwala mendireka,
kembirra ningkakina yikinu-mungkwulama kinalakina yakwa-langwa neningiyarrka
memema-manja marringa,” yingi-yama. Akina-manje-ka angalya na-lyangkiyamama
wurruminakina angalya kuw-alyubarina-manja wurridarringka makina mamaninga
mendireka kembirra ka-mambakinama wurrakina wurrangariya.
16 Num-awiyebu-manja mamawura, ni-lawurradu-manja angaluba Jekaba na-
lungkuwarrinu-mulangwa ebina amarda amaninga, ngalaja Liya yinginuminu-
wengkarrngarna yingi-likena. Kembirra yingi-yama enuwa-wa, “Yaku-mungkwulama
yakuwa, yaki-yakeyinama aduwaba,” yingi-yama. “Ngayuwa ninginga-kwama mukwala
mendireka Rejilu-wa aduwaba. Kembirra mendireka-murra ningu-beyindanguma
nungkuwa ningkakina-da,” yingi-yama Liya Jekabu-wa-da. Kembirra makina-manja

ngawa meningalyarrngwalyilya marringa nenu-mungkwula arakba aburnuwa Liya akwa Jekaba wunalakina-da.

17 Eneja nakine-ka Neningikarrawara nangamin-engkirrikenuma ayakwa Liya-langwa yingini-yengkilabenuma ebina. Biya kembirra arakba yingu-mambakinuma wurrangariya. Biya arakba Jekaba-langwa nenikuwenikba ngarningka yingin-arrangba dakina Liya. Wurrumangbala warnungkwarba arakba ngala-langwa warijira.

18 Yingi-yama, "Ngayuwa-manje-ka Neningikarrawara nu-marngkirradinuma arakba mena dadikuminuwar•duwar•da nganyangwa ningenu-kwa-mubaba neningiyarrku-wa," yingi-yama Liya. Kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama dakina Yijakara, mena akina ekirra Yijakara ne-yaminama "ningu-beyindanguma nakina."

19 Biya kembirra arakba ngarningka yingu-mambakinuma Liya wurrangariya. Kembirra yinginumin-arrangba niyukwujiya Jekaba-langwa. Wurrumangbala wurruwilyaba wurrabuburrada ngala-langwa arakba.

20 Yingi-yama, "Neningikarraware-ka nginu-kwama naka niyukwujiya neningilarrngekburna. Kembirra kenu-werrungwur•denama ngayuwa neningiyarrka, mena wurrumangbala wurruwilyaba warninikuwena ningenumin-arrangbama arakba ngayuwa," yingi-yama. Kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama Jebulina, mena akina ekirra Jebulina ne-yaminama "nginu-werrungwur•danguma."

21 Bi...ya ambaka-murra nang-arrangbama Liya daburradikba biya nanga-yengbijuwama Dayina dadimikirra.

22 Umba eneja nakine-ka Neningikarrawara nara kini-yakuwabija Rejila umba ni-yakuwerribikama ngaluwa-wa akwa ebinu-wa ayakwa yingu-buriyama-murruwa dakina, akwa nanga-kwama wurrangariya ngaluwa-wa.

23 Ngalaja arakba Rejila yingu-mambakinuma ngalajukwaba wurrangariya. Kembirra yingin-arrangba naburradikba. Yingi-yama, "Ningi-yeliyangume-ka ningena akena nara arakba ngi-yeliyuma ngayuwa aduwaba mena Neningikarrawara-baba nginu-kwama naka nangariya nganyangwa.

24 Dukwa Yaweya kenu-kwunama ngayuwa naburraka ngarningka nuwilyaba dukwa-da," yingi-yama dakina Rejila. Kembirra nenimikirra yingini-yengbijuwama Jawijiba, mena akina ekirra Jawijiba ne-yaminama "nuwilyaba ngarningka kenu-kwunama."

Jekaba-langwa-langwa jiba iya nenukwuda

25 Ni-rukwularru-mulangwa nangariya Jawijiba eneja kembirra nakina Jekaba ni-yama Lebinu-wa, "Ngi-likaja arakba yi-larrkiya," ni-yama, "kajungwa ki-lawurradini-yada arakba ngayuwa nganyangwu-wa angalya.

26 Ningu-war•danguma warka nungkwa-langwa, kemba yiku-kwuna dadingiyarrka-murriya akwa nganyangwa wurriyukwayuwa yiki-likaji-yada yirrababurna-langwa. Arume-ka warka yirraminu-war•danguma ningkeningme-ka," ni-yama.

27 Eneja Lebina ni-yama, "Yirra-ngayindenama nungkuwa k-ambilyama. Ning-aburangkama ngayuwa, kembirra ning-eningmidinume-ka Yaweya ni-yamama eningaba ngayuwa-manja mena nungkuwa ningk-ambilyuma yelakwa ngayuwa-manja.

28 Yiminu-war•dangu-mulangwa warka nganyangwa, kembirra wi-yengbijina arakba angwarnda kajungwa yiba-kwuni-yada. Ambarrngarna angwarnda ningki-ngayindena nungkuwa?" ni-yama.

29 Eneja Jekaba ni-yama, "Ningkakakiruma ngayuwa alyangmandukwuna warka yirraminu-war•danguma nungkwa-langwa. Yirramin-akwurrajuwama jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa ambaka-langwa.

30 Nara-wiya ki-likena ngayuwa yangkwurrangwa nungkuwa-wa ambawura jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa umba aduwaba ababurna arakba. Eneja Yaweya ni-yamama eningaba nungkuwa-manja ababurna-manja angalya nungkwa-langwa-manja ningi-likenu-murrumanja ngayuwa. Umba aduwaba-langwa ngayuwa ningi-ngayindenama ku-war•denama nganyangwa warka," ni-yama Jekaba.

31-33 "Kemba amiyambena ngayuwa yiba-kwunama nungkuwa-wa?" eneja ni-yama Lebina.

Ni-yama Jekaba, "Nare-ka ningena a-ngayinduma angwarnda. Ngi-likajama ningena ngayuwa biya ku-menama eyukwayuwa jiba amurndakibina amurrumurrijungwa akwa ngarningka ku-menama eyukwayuwa nenukwuda akuminjiminjidadijungwa. Amurndakakina ku-wilyakinama, umba nara akwala. Aduwaba-langwa k-eningmidinama ningkakina ningilyangmandukwuna-murrikba ngayuwa. K-andiya-manja ningkakina akwa ki-rringkina-manja nganyangwa nenukwuda eningakuminjiminjidadijungwa-ma akwa jiba eningumurrijungwa-ma, kembirra ningkeningma ningkakina k-angmadama

amurndakakina. Ki-lyangkuwamina-manja ningkakina ki-yamina-manja, ‘Eningaba akina,’ kembirra ngayuwa k-akwurrajinama ngawa jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa,” ni-yama Jekaba Lebinu-wa.

34 “Yawa,” eneja ni-yama Lebina. “Akina-bina eningaba-da.”

35 Akena makini-yada ngawa mamawura Lebina nu-manga enungkwarba nenukwuda akerrikirrikarrngajungwa akwa akuminjiminjidadijungwa akwa ngawa adarringka amurndakibina akuminjiminjidadijungwa akwa ngawa awarrngkukwulyadada akwala. Ngalajukwaba amurrumurrijungwa jiba nu-manguma nakina. Kembirra nenukwa nakina warninikuwenu-wa kajungwa karr-embirrajini-yada amurndakakina.

36 Biya Lebina-murriya neni-lalika arakba Jekaba wurrakina, narru-wilyakama jiba iya nenukwuda Lebina-langwa, biya engku-we-ka na-likenuma arakba. Bi...ya mabiyakarbiya-manja marringa narri-ngekburaka angalya aburra-langwa akwa yakwujina ngawa nuw-ambilyuma-da. Umba eneja akwala jiba iya nenukwuda n-embirrajuwama Jekaba nakina ngawa-da.

37 Biya kembirra Jekaba n-arndurrkwarrngarna amawarruwalya eka engkalya biya n-alkuwayijuwa akwala amakwulya kajungwa kini-rringkini-yada ebina arrawa-dangwa akwulyadada. Kembirra ni-rringka-manja nakina amurndakakina wuburra akerrikirrikarrngajungwa ne-yamama akina.

38-40 Biya nu-wilyakama nakina amurndakakina amawarruwalya eka emedirrawa akungwa ni-bekajuwa-murruwa nakina amurndakibina jiba iya nenukwuda ena-langwa. Akwa n-arjiyajuwama amurndakakina amawarruwalya eka amurndakibina-manja angarumungkwa angwarnda eningakungwa arrawa, kajungwa ka-likaja-manja amurndakakina akungwa-wa, kembirra kuw-arndurrkwarjiyi-yada akina arrangmarra-langwa jiba-langwa-langwa akwa ngawa nenukwuda-langwa-langwa. Yakwujina ngawa n-akumarnuma Jekaba mena amurndakakina enungkwarba akwa adarringka na-rndirrkeyinuma yakwujina akungwa-manja. Kembirra na-rndirrkeyinu-manja akina, ngalaja amawarruwalya eka nuw-arndurrkwarjeyuma arrangmarra-langwa amurndakakina-langwa-langwa. Kembirra ngarningka ngalaja nuw-andiyinga amurndakakina enungkwarba akwa adarringka angerriba Lebina-langwu-wa jiba iya nenukwuda ebina amurrijungwu-wa akwa akerrikirrikarrngajungwu-wa, ebina nu-mangu-murruwa adinuba-wiya Lebina. Na-rndirrkeyinu-manja akina arrangmarra-langwa-langwa amawarruwalya eka, kembirra ambaka-murra angaringariya nuw-arrangbama akerrikirrikarrngajungwa akwa ngawa akuminjiminjidadijungwa akina. Umba eneja eyukwayuwa angaringariya eyebijeba n-akumarnuma nakina. Akwa ena-langwa jiba iya nenukwuda ababurna-langwa n-akwurrajuwama nakina Jekaba awurrakawura-ma awilyaba-manja angalya, umba amurndakibina Lebina-langwa n-akwurrajuwama nakina eyebijeba ngawa engka-manja angalya-da.

41 Biya akini-yada ngawa na-rndirrkeyinu-manja jiba iya nenukwuda ebina engmurra-murruwiya, n-akumarnuma Jekaba ebina amawarruwalya eka arrangmarra-langwa amurndakakina-langwa-langwa jiba iya nenukwuda kajungwa ka-rndirrkeyini-yada yakwujina amawarruwalya-manja eka akina.

42 Akena nara kin-arndurrkwarjiyajuwa ebina amawarruwalya eka yakwujina angarumungkwa-manja angwarnda eningakungwa amurndakayuwaya-langwa ebina jiba iya nenukwuda. Yadikina adinuba ngalaja Lebina-langwa jiba iya nenukwuda amurndakayuwaya-wiya akina umba Jekaba-langwa engmingmurra-murruwiya akina-da.

43 Yadikina eneja Jekaba nakina arakba numinababurne-ka jiba iya nenukwuda iya kamila iya dangki iya warnikuminuwar•duwar•da warnumamalya nakina-da.

31

Jekaba ni-lyumadu-mulangwa Lebina-langwa

1 Bi...ya kembirra n-engkirrikama Jekaba ayakwa Lebina-langwa warninikuwena nenumini-lyelyimbukweyinuma neni-yarrumurnduwarnuma ena-langwa-langwa wurrakina. Ne-yama, “Jekabe-ka nakina ni-larrngkuwilyakama ababurna-langwe-ka amurndakijika ngakwurra-langwa-langwa nungwanyungwa. Numinababurne-ka amurndakijika nakina aduwaba, umba nungwanyungwa-langwa adinuba-wiya ababurna-langwa akina-da,” ne-yama.

2 Akwa ngarningka Jekaba neni-rringkama nakina Lebina nara kenuwerrikumarrngbijuwa nibina ni-yaminjama-murrada adinuba-wiya.

3 Kembirra ni-yama eneja Yaweya enuwa-wa, “Jeyi! Lawurradina nungwena-langwu-wa angalya akwa nungkwa-langwu-wa warnumamalya. Nganja nungkuwa-manja ki-likajama ngayuwa,” ni-yama.

4 Eneja kembirra Jekaba ni-larrka ayakwa wurringalakina-kiya-wa wurringidarringka-kiya-wa Rejilu-wa akwa Liya-wa biya narringi-likena akwa narringin-akburranga nakina ebina-manja angalya nuw-ambilyu-murrumanja ena-langwa jiba iya nenukwuda-murriya.

5 Ni-yama Jekaba wurringalakina-kiya-wa, “Ngayuwa ningenu-mumiringkama nungkwurringa-langwa nungwenungwa nara kenu-werrikumarrngbijuwa wuburra adinuba-wiya nginu-werrikumarrngbijuwa nakina. Akena eneja nungwarrka-langwa Neningikarrawara ngayuwa-manja n-ambilyumurra nakina yanda-langwa aduwaba akwa ngayuwa-manja n-ambilyama nakina ngawa.

6 Ningenuminu-war•dangume-ka ngayuwa eningaba warka nungwenungwa-langwa nungkwurrunguwa kirringakakiruma-kiya,

7 akena eneja nginu-mungkwurrkabuwarrkama ngayuwa-manja. Kenu-beyindangi-yada akena arngkumemberrkwa-murra nu-warrukwama akina-da. Umba eneja Neningikarrawara neni-lyangmurukwama Lebina akwa nara kembirra ken-arriyaka ngayuwa nakina-da.

8 Akwali-yada ni-yamama Lebina, ‘Amurndakibina nenukwuda akuminjiminjidadi-jungwa yiba-kwunama nungkuwa-wa.’ Kembirra ngalaja ababurna-langwa nenukwuda nuw-arrangbama angaringariya akuminjiminjidadijungwa akina-da. Umba akwali-yada ni-yamama nakina, ‘Akerrikirrikarrngajungwa nungkwa-langwa akina.’ Kembirra ngalaja ababurna-langwa nenukwuda nuw-arrangbama angaringariya akerrikirrikarrn-gajungwa akina-da.

9 Eneja Neningikarrawara nenuminu-wilyakama nenukwuda-murriya nungkwurringa-langwa-langwa nungwenungwa biya nginu-kwama ngayuwa-wa,” ni-yama Jekaba.

10 Biya ngarningka ni-yama, “Namurndaki-rndarrkeyinu-manja nenukwuda nganja ningi-lyangburarrkinuma ngayuwa akini-yada. Ningi-rringkama nenukwuda enungk-warba ebina na-rndirrkeyinuma adarringka-manja akerrikirrikarrngajungwa akwa aku-minjiminjidadijungwa amurndakakina.

11 Eneja Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja ni-yengbinuma akwulyangburarrka-murra ngayuwa-wa. Ni-yama, ‘Wayi, Jekaba...wa!’ Nganja, ‘Miyambena?’ ningi-yama.

12 Eneja ni-yama, ‘Engkirraja enenu-wa ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa. Ni-yama nakina Neningikarrawara, Ababurna-langwa nenukwuda enungkwarba ebina na-rndirrkeyinama akerrikirrikarrngajungwa akwa akuminjiminjidadijungwa amurn-dakakina. Ngayuwa ningi-ngekburakinama akina mena ningeni-rringka-mubaba Lebina ni-yaminjamama nakina awurruwurrariya nungkuwa-manja-da, ni-yama.

13 Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningibina ningi-jadanguma nungkuwa-manja ningk-ambilyu-wiya ningkakina Bedela-manja. Akina-manja angalya Bedela, nungkwaja ningk-arjiyajuwama awilyaba-ma angwarnda biya ningki-jirabama ama-lyirra aliba-langwa akina-manja angwarnda kajungwa akwurdukwurdi-yada akina akwa ningki-yarrkakumarnuma ayakwa nganyangwi-yada yakwujina. Kembirra lawurradina arakba nungkwa-langwu-wa angalya ningki-rukwularru-murruwa, ni-yama Neningikar-rawara nakina-da,’ ni-yama nginu-makama ngayuwa-wa nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa,” ni-yama nakina Jekaba wurringalakina-kiya-wa Rejilu-wa akwa ngawa Liya-wa.

14 Aburringaja kembirra wurringalakina wurringidarringka-kiya narringi-yama Jekabu-wa, “Kini-jungwa-manja yirringa-langwa nungwarrka nara arakba ebina yirringa-langwa yiku-mangbilyerrma yelakwa ena-langwa-manja angalya.

15 Eneja nakina ni-yaminama yirringalakena-kiya-manja wuburra laka kini-yaminama nakina wurrukwala-manja warnumamalya wurruminjirrkingka-manja. Arakba-wiya nungkuwa yirru-mangu-manja yirringuwa, nu-manguma nakina nungkwa-langwa angwarnda. Umba ni-jerrukwama arakba akina angwarnda ningkenu-kwama nungkuwa, nara ebina ena-langwa-da.

16 Ngalaja ababurna-langwa amurndakibina Neningikarrawara nenuminu-manguma nungwarrka-langwa yirringa-langwa arakba akina-da akwa yirringa-langwa-langwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba. Nungkwaja kembirra ki-yaminama ebina-langwiya Neningikarrawara nginu-maka-murrilangwiya-da,” narringi-yama wurringalakina.

17-18 Eneja kembirra arakba nuwurraki-larrngkwaburranga Jekaba ena-langwa amurn-
dakijika kajungwa neniki-lawurradi-yada nakina nungwenikba-wa Keninu-wa. Neni-
njawudanguma nakina kamila-langwa-manja mirirrba wurriyukwayuwa ena-langwa
akwa ngawa dadingiyenikba-kiya aburringajukwaba. Numurndaki-larrka jiba iya nenuk-
wuda nawurraki-lyengmanguma arakba akwa ngawa amurndakijika-murriya amurn-
dakibina nu-manguma nakina akina-manja angalya Mejubudamiya.
19 Ebina-wiya eneja Lebina ni-likenuma ni-ngkarrngarnuma amangwurrajija
jiba-langwa nakina. Kembirra nara-wiya nibina, ngalaja Rejila ying-angmaduma
nungwadikba-langwa akiringiringanda alawudawarra-murra.
20 Eneja Jekaba nara kenu-maka Lebina-manja neniki-lika-langwa umba nenu-
mungkwurrkabuwarrkama nakina.
21 Numurndaku-manga ababurna-langwa ena-langwa-murruwiya biya warenja-
bawiya na-likena arakba enuwa akwa ena-langwa warnumamalya wurrakina-da. Na-
likena bi...ya narri-yakuwarrukwama adalyuma emikirra Yiburadija akwa na-likena
engembu-wa Kiliyada angakarjiyinga-wa angalya.

Neni-larrmangu-mulangwa Lebina Jekabu-wa

22 Bi...ya mabiyakarbiya marringa numu-likenuma. Aburraja kembirra wurrukwala
warnumamalya nenu-makama Lebina-manja ni-lyumadu-mulangwa arakba nakina Jek-
aba.
23 Eneja nenu-wilyaka kembirra Lebina ena-langwa warnumamalya, biya neni-
larrmanguma arija-langwa Jekabu-wa. Neni-larrmanga nakina mamangbala mambi-
lyuma marringa yanda-langwa nen-akburranga nakina Kiliyada-manja angakarjiyinga-
manja angalya
24-25 n-akumarnu-murrumanja Jekaba angalya adinakba. Biya n-akumarnuma Lebina
angalya ena-langwa enejukwaba yakwujina enuwa akwa ena-langwa warnumamalya.
Biya makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya ni-lyangburarrkinuma Lebina ak-
wulyangburarrka. Eneja ni-likena Neningikarrawara akwulyangburarrka-murra enuwa-
wa akwa ni-yama, “Nara e-yengbuma awurruwurrariya ayakwa Jekabu-wa,” ni-yama
Neningikarrawara enuwa-wa-da.
26 Kembirra mingka-manja mamawura eneja nakina Lebina ni-likenuma Jekabu-wa.
Ni-yama, “Miyambena-burra yi-mungkwurrkabuwarrkama ngayuwa akwa ningkarra-
wilyakama dadiyawarrka-kiya, wuburra laka awinyamba-manja karra-wilyakinama
warnumamalya wurridarringka wurrukwala-langwa wurrakina-da?
27 Miyambena-burra yi-mungkwurrkabuwarrkama akwa ningki-lyumaduma?
Nara yiku-maka ayakwa. Yiku-maka-manja, kembirra yiba-larrkenuma ningkakina
ningkiyekirrerra emeba-murra akwa akumalyumalyangka-ma-da ningkakina-da.
28 Nare-ka ningena ka-lawurangka-langwa niyarrungwarrka-murriya akwa
dadiyawarrka-kiya lukwuniyawa-da, mena yi-lyangmurukwama ningkakina-da. Akine-
ka enubuwakida nungkwa-langwa waka.
29 Ki-ngayindena-manja ngayuwa ki-yamina-manja awurrariya nungkuwa-manja,
amandangwa kembirra ki-yaminama-da. Akena alyarrngwalyilya eneja Neningikar-
rawara nungkwa-langwa-langwa nungwena ni-yengbinuma ngayuwa-manja ayakwa
akwulyangburarrka-murra. Nginu-madumurrukwama nakina. Nginu-makama nari-
yada e-yengbuma awurrariya ayakwa nungkuwa-manja.
30 Ningeningma ngayuwa ningki-larrkuwerribikamurra ningkeningangkawura
ningkeniki-lawurrada-langwa nungkwa-langwu-wa angalya. Aminakina-langwa
ningki-lalikama nganyangwa angalya akena ningk-angmadumurra akiringiringanda
amalawudawarra amurndakijika nganyangwa-na! Miyambena-burra yimin-
angmaduma akina nganyangwa?” ni-yama Lebina Jekabu-wa.
31 Eneja ni-yama Jekaba, “Ning-akbar•duma, mena ning-engkirrikenuma ngayuwa yiku-
murrakajuwa-mubaba wurringalakena nungkwa-langwa dadiyawena-kiya.
32 Umba k-akburranga-manja nungkuwa amalawudawarra nungkwa-langwa yelakwa
yarnumamalya-manja kemba wurrakina warnumamalya ka-jungwunama wurrakina-da.
Andiya eningerribirra nungkwa-langwa biya ku-wilyakina kembirra, kajungwa yakwa-
langwa warnumamalya kabu-rringkini-yada,” ni-yama Jekaba. Akena neningbale-ka
nakina dibina dadingiyenikba Rejila ying-angmaduma amurndakibina akiringiringanda
amalawudawarra amurndakijika Lebina-langwa.
33 Eneja Lebina ni-likenuma Jekaba-langwu-wa kalikwa n-aburangkeyinuma yakwujina
adinuba-wiya nakina, biya Liya-langwa-manja, biya Bilya-kiya-langwa-manja kalikwa,
akena nara kin-akburrangarna. Biya arija-langwa ni-likena Rejila-langwu-wa kalikwa.

34 Ebina-wiya ngalaja Rejila yingu-manguma akwa ying-akumarnuma amurndakibina beka-manja mibina meningikamila-langwa-manja akwa ying-angmakwulaluma karrawara makina-manja beka ngala-langwa-manja kalikwa arrawa. Eneja kembirra Lebina n-aburangkama erribirra yakwujina akena nara kin-akburrangarna.
35 Umba Rejila yingi-yama nungwadikba-wa, “Nara awinyambaduma ngayuwa-wa, mena nara a-mirajanguma ngayuwa, mena merra-baba aduwaba ningena,” yingi-yama. Eneja Lebina n-abuburangkama ngawa nakina-da akena nara amalawudawarra ena-langwa kin-akburrangarna-da.
36 Eneja kembirra n-awinyambada arakba Jekaba. “Amiyambena-burra awurrariya ningi-yamama ngayuwa? Amiyambena-burra ayakwa arumuruma ningi-yarrkuwurranguma akwa yimin-aburangkama?
37 Ningk-aburangkama arakba nganyangwa-manja amurndakijika ababurna-manja, kembirra amiyambena yelakwa ningk-akburrangarna amurndakijika nungkwa-langwa? Yelakwa w-akuma akina kajungwa nungkwa-langwa warnumamalya karri-rringkini-yada akina akwa nganyangwa warnumamalya karri-rringkini-yada aburrajukwaba. Kwureya yakabu-rringkinama yakuwa yalakena yimiyambena-murrikba yeningaba, akwa yimiyambena-murrikba yuwurrariya, nungkuwa yinda ngayuwa.
38 “Ning-ambambilyuma ngayuwa nungkuwa-manja ningeningangkawura mememberrkwa iya mememberrkwa mamarika iya yinungkwura. Yirramin-akwurrajuwama jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa akwa nara ka-milyirrkilarrina eyukwayuwa akina. Nare-ka ningena k-alyubarina awilyuwilyaba enungkwarba jiba nungkwa-langwa-da.
39 Aba alyilyarra na-wardanguma amurndakibina jiba nungkwa-langwa kembirra ngayuwa yirra-kwama akwala nganyangwa akina-da. Nara ku-wilyaka akina nungkuwa-wa yiba-wilyakajuwa kajungwa ningkeningmi-yada nara ngayuwa-baba umba alyilyarra-baba akina, nara ki-yaminjama. Yi-makama ena ayakwa ngayuwa-manja. Ningki-yamama ningkakina, ‘Kuw-angmada-manja wurrukwala jiba iya nenukwuda nganyangwa waka meningilida umba waka meningalyarrngwalyilya, kembirra yiku-kwunama ningkakina akwala nungkwa-langwa ngayuwa-wa-da,’ ningki-yamama ningkakina-da.
40 Kembirra arngkababurna-langwa nganja ning-ardadinume-ka mardidarra ngayuwa meningilida umba alyarrngwalyilya ningu-murndadinume-ka ngayuwa-da. Nara ku-mungkwula umba ningu-mirakwulaluma ngawa-da.
41 “Ningi-yaminjamama ningeningangkawura ngawa ning-ambilyu-wiya ngayuwa nungkuwa-manja. Mememberrkwa mabiyarbuwa mamarika iya yinungkwura yirraminu-war•danguma kajungwa yiku-kwi-yada dadiyawena-kiya. Kembirra arija-langwa mamangbala muwilyaba mamarika iya yinungkwura ngarningka yirraminu-war•danguma kajungwa yiku-kwi-yada jiba iya nenukwuda nungkwa-langwa. Akena nungkwaja yiminu-warrukwame-ka angwarnda nganyangwa arngkumemberrkwa-murra.
42 Nara-maka Neningikarrawara ngayuwa-manja kin-ambilya kembirra yiki-larrkenu-maka ningeningiyanda. Akena eneja Neningikarrawara nibina nungwarrka-murriya-langwa, nibina Aburiyama-langwa iya Ajika-langwa, ni-rringkama awerrikawarriya nganyangwa akwa ngawa ni-rringkama warka nganyangwa. Biya alyarrngwalyilya ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina yakuwa-langwa-da,” ni-yama Jekaba Lebinu-wa nakina-da.

Jekaba akwa Lebina nen-akumarnu-mulangwa ayakwa aburna-langwa

43 Eneja ni-yama Lebina Jekabu-wa, “Wurringalakena dadiyawarrka-kiya akwa aburringa-langwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba nganyangwa warna. Ngalajukwaba amurndakenena jiba iya nenukwuda nganyangwa akina. Eningerribirra ningki-rringkinama ababurna-langwa nganyangwa. Akena ningi-lyangmuridinama nganja ningena. Nare-ka embirrajuma ningena wurringalakena akwa aburringa-langwa wurriyukwayuwa,
44 kembirra yaki-yarrkakumurnama ayakwa yakwa-langwa. Kembirra y-akumurna yakuwa angwarnda yu-murndukwuna yelakwa nari-yada e-yakuwabijuma ayakwa yakwa-langwa,” ni-yama.
45 Eneja kembirra Jekaba n-angkarna nakina awilyaba-ma ngawa angwarnda akwa n-arjiyajuwa yakwujina eningilyamarmbi-yada angwarnda kajungwa nari-yada e-yakuwabijuma ayakwa wunalakina-kiya.
46 Biya nenu-maka warnungkwarba ena-langwa-manja akwa narr-angkarna akwala aburrajukwaba akwa narr-arrngmurndukwa. Biya ne-yebukeyina aninga yakwujina angwarnda-manja.

47 Biya ni-yengbijuwama Jekaba emikirra angwarnda Kaleda umba eneja Lebina ni-
yengbijuwama akina angwarnda emikirra Jeka Jeyadida, mena alakina-kiya ekirra ne-
yaminama “angwarnda ngarniki-yakuwerribika-langwa.”
48 Ni-yama Lebina Jekabu-wa, “Amurndakenene-ka angwarnda aduwaba kajungwa
yaki-yakuwerribikini-yada ayakwa yakwa-langwa ambaka-murra,” ni-yama. Yadikina
akina angalya emikirra Kaleda.
49 Biya ni-yama ngarningka Lebina, “Yaweya yakenilirraki-rringkina yalakena mama
yeyebijeba,” ni-yama. Kembirra aminakina-langwa ayakwa Lebina-langwa-langwa
awilyaba emikirra ngarningka angalya-langwa Mijiba, mena akina ekirra Mijiba ne-
yaminama “yakenilirraki-rringkina-murrumanja.”
50 Ni-yama ngarningka Lebina, “Ki-yamina-manja nungkuwa awurrariya
wurringalakina-kiya-manja ningkakina akwa ka-mena-manja wurrukwala ngarningka
wurridarringka dadingiyena-murriyi-yada, mama ningeningbala-wiya ngayuwa,
ningkeningma nungkuwa Neningikarrawara yakeni-rringkinama yalakena.
51-52 Kwuja! Yimini-rringka-langwa amurndakenena angwarnda nganyangwa
ninguwurra-murndukwa-mulangwa yelakwa yakuwa-manja wilyarra akwa ngawa
enena awilyaba-ma eningilyamarmba angwarnda ning-arjiyajuwa-mulangwa ngayuwa
yaki-yakuwerribikaji-yada yakuwa. Ningena nara a-langarngkuwarrukwama
amurndakenena angwarnda ningu-murndukwa-mulangwa ningena. Nara kembirra
ngayuwa a-warduma nungkuwa-manja ningena-da. Nungkwajukwaba nara ningkakina
a-langarngkuwarrukwama amurndakenena angwarnda ninguwurra-murndukwa-
mulangwa ngayuwa aduwaba akwa ngarningka nara a-langarngkuwarrukwama enena
awilyaba-ma angwarnda eningilyamarmba ngalajukwaba. Nara kembirra ningkakina
a-warduma ngayuwa-manja-da.
53 Eneja nakina Neningikarrawara Aburiyama-langwa nibina-murrada ngarningka
Neyawa-langwa kini-lyangkuwerribikajungwunama nakina yakuwa-langwa-da,” ni-
yama Lebina Jekabu-wa.

Eneja kembirra Jekaba ni-yarrkakumarna ayakwa nari-yada a-yarrkuwarrukwajuma
amurndakakina ayakwa Lebina-langwa. Akina ayakwa ni-yarrkakumarnuma akwa
neni-yengbijuwama nenimikirra Neningikarrawara, nibina-murrada nungwenikba Ajika
neni-yangmarngkwajuwa-mulangwa nakina.
54 Biya nu-wardanga bulukwa akwa ni-daka angwura-manja yakwujina alingajirrirra-
manja angakarjiyinga-manja angalya. Neningikarrawara-langwa ni-dakama akina. Biya
nen-ardijuwa warnumamalya ena-langwa akwa ne-yebukeyinuma wurrakina. Biya
nuw-eyijinu-mulangwa kembirra nuw-ambilyuma yakwujina meningalyarrngwalyilya
marringa akina-manja ngawa angakarjiyinga-manja angalya.
55 Kembirra mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura nu-mirajangu-manja
eneja nakina Lebina, neni-lawurangka nakina lukwuniyawa wurriyarrngwiyarrngwena
akwa nenilirraki-lawurangka dadiyawenikba-kiya. Biya ni-likena arakba ni-lawurradina
angalyu-wa nakina-da.

32

Jekaba nenuminu-murnduwarnu-mulangwa nenukwuda-murriya neniku-kwi-yada nawenikba-wa

1 Enejukwaba Jekaba ni-lalika angalya ebina kajungwa neniki-lawurradi-yada nakina
nungwenikba-wa. Biya ni-likena nakina lukwakwa ngawu...wa. Aburraja kembirra
wurrukwala warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nen-akburranga nakina.
2 Umba neni-rringka-manja Jekaba wurrakina warnikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa, ni-yama nakina, “Neningikarrawara-langwa angalya ena-da,” ni-yama nakina.
Biya yadikina ni-yengbijuwa angalya emikirra Meyeneyuma mena akina ekirra
Meyeneyuma ne-yaminama “ambilyuma angalya.”
3 Biya kembirra neni-larrka nakina arakba wurrukwala warnungkwarba na-
lyengmanguma narru-wilyakama ayakwa ena-langwa nawenikba-wa Yijawa.

Aburraja nen-akburranga arakba nakina Yijawa wurrakina akina-manja aringbirra
angalya Yiduma.
4 Akwa ne-yama enuwa-wa, “Nenikumarnjena Jekabe-ka nubukwaya arija-langwa
nakina akwa kenumin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa. N-ambambilyuma
nebena-manja Lebina-manja ena-langwa-manja angalya nenungkwurakbe-ka.
5 Akwa nu-wilyakinama aduwaba bulukwa iya dangki iya jiba iya nenukwuda akwa
ngarningka warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa. Ngini-ngayindenama nungkuwa

ki-lyelyingminama ningkakina kini-rringkina-mulangwa nakina,” ne-yama wurrumurn-dakakina warnungkwarba Yijawu-wa.

6 Biya kembirra na-lawurradina wurrakina Jekabu-wa akwa ne-yama enuwa-wa, “Yirri-likenuma yarna nawenu-wa akena nubukwaya ni-likajama arakba nakina kajungwa yikin-akburrangeyini-yada. Wurrababurne-ka warnungkwarba enuwa-manja 400,” ne-yama wurrakina Jekabu-wa.
7 Eneja Jekaba n-akbar•de-ka akina-langwa ayakwa akwa nu-werrikawarriyada arakba nakina. Kembirra nen-eyebijebakama warnumamalya ena-langwa wurruwurrakambi-lyuma. Kembirra ngalajukwaba n-eyebijebakama jiba iya nenukwuda iya kamila akwa ngawa bulukwa ena-langwa awurrakambilyuma.
8 Ni-lyangkiyama nakina, “Yijawa ka-wardiyina-manja awinyamba wurruwurrakuwilyaba-manja kembirra wurrukwala ka-lyumadinama wurringkinyung-wurra,” ni-lyangkiyama nakina Jekaba.

9 Biya nu-buriyamina Jekaba Neningikarrawaru-wa. Ni-yama, “Ningkakine-ka Ningkeningikarrawara numirarrka-langwa Aburiyama-langwa akwa ngawa nungwarrka-langwa Ajika-langwa. Engkirraja-langwa kembirra ngayuwa-wa. Ningi-lawurradinama ngayuwa aduwaba nungwarrka-langwu-wa angalya akwa ngawa nganyangwu-wa warnumamalya, mena yi-maka-mubaba nungkuwa, Yaweya. Yi-makame-ka eningaba ngayuwa-manja ki-yamina-mulangwa nungkuwa.
10 Biya nara yiki-lalika ningkeningangkawura ning-ambilyu-wiya ngayuwa Mejubudamiya-manja umba ningku-marngkirradinuma ngayuwa-manje-ka. Akena nganja nara ki-yama eningerribirra eningaba nungkwa-langwa. Ningi-yakuwarrukwa-manja EningiJardina Adalyuma adinuba-wiya, nara ebina nganyangwa umba wulkwa arnduwarra. Akena yu-kwama arakba ababurna eningininga nganyangwa. Kembirra aduwaba wurruwurrakambilyuma warna nganyangwa akwa ngawa awurrakambilyuma amurndakenena nganyangwa.
11 Marrakba, yi-mamurikajina-langwa ngarningka aduwaba, nari-yada a-ngajuma nawarrka Yijawa ngayuwa-manja,” ni-yama Jekaba Neningikarrawaru-wa.

Biya ni-yama ngarningka enuwa-wa, “Ning-akbar•dename-ka ngayuwa angwurra. Ning-akbar•denama ngayuwa neniki-lika-langwa Yijawa nakina neniku-wardi-yada awinyamba yirruwa-manja akwa neniki-ngaji-yada yirruwa yirrababurna-langwa, yirrababurna-langwa yarnungkwarba akwa ngarningka wurridarringka akwa wurriyukwayuwa aburrajukwaba.
12 Nungkwaja ningki-yarrkakumarnuma ayakwa kajungwa eningaba ngayuwa-manja ki-yamini-yada nungkuwa, akwa ngawa k-akumajungwuni-yada ngayuwa wurrababurna wurriyukwayuwa nganyangwa. Yi-makama kuw-arrangbijeyina-mulangwa aburra-langwa wurriyukwayuwa kuw-ababurnadina-murruwa wurrakina. Aburraja ka-wurramur•dinama wurrakina wuburra laka ajiringka ababurna mijiyelya-manja. Nara kembirra nungkwaja e-yakuwabijuma ebina ningki-yarrkakumarnumurra ayakwa-da,” ni-yama Jekaba Neningikarrawaru-wa.

13 Biya Jekaba n-ambilya akina-manja angalya alyarrngwalyilya. Wurdarriya-wiya kembirra nu-murndukwama akwa nu-murnduwarnuma nenukwuda-murriya ena-langwa neniku-kwi-yada nawenikba-wa Yijawa.
14 Ngalaja 200 nenukwuda adarringka-wiya akwa 20 enungkwarba-wiya, iya 200 jiba adarringka-wiya akwa 20 enungkwarba-wiya,
15 iya 30 kamila adarringka-wiya akwa eyukwayuwa ngala-langwa, iya 40 bulukwa adarringka-wiya akwa 10 enungkwarba-wiya, akwa ngawa 20 dangki didarringka-wiya akwa 10 dadinungkwarba-wiya.
16 N-eyebijebakame-ka nakina amurndakakina awurrakumangbala, ngala waka nenukwuda-wiya, ngalajukwaba waka jiba-wiya, ngalajukwaba kamila-wiya, ngalajukwaba bulukwa-wiya akwa ngalajukwaba waka dangki-wiya. Biya nenu-makama warnikuminuwar•duwar•da wurrumangbala karr-akwurrajini-yada amurndakakina. Ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnikuminuwar•duwar•da ena-langwu-wa, “Yiki-likaja arakba yiki-lyengmena. Awurrakuwilyaba adinuba-wiya ka-likajama biya ambaka-murra awurrakuwilyaba ka-likajama ke-yuweyinama akina.”

17 Biya ni-yama nakina neningadinuba-wiyu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Yijawa nawarrka nganyangwa kin-akburranga-manja ningkakina, kini-yaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Numiyambena nubungkawa nungkwa-langwa?’ kini-yaminama, ‘Akwa ngambu-wa ki-likajama? Akwa angkaburra-langwa amurndakenena nenukwuda-murriya?’ kini-yaminama nawarrka.

18 Kembirra nungkwamba-langwa ki-yaminama nungkuwa enuwa-wa, ‘Jekaba-langwa amurndakenena. Nakina kenumin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa akwa ni-larrkama amurndakenena nungkwa-langwi-yada. Nakine-ka nubukwaya arija-langwa ni-likajama,’ kinu-makinama nungkuwa kembirra Yijawu-wa,” ni-yama Jekaba ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.
19 Biya nenu-makama nakina ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da wurrababurna-manja narr-akwurrajuwa-murrumanja jiba-murriya, nenu-makama wurrididirrbura ngawa ebina-murrada ayakwa kajungwa warniki-yami-yada wurrakina aburrajukwaba Yijawu-wa. Ni-yama aburruwa-wa, “Yikin-akburrangina-manja Yijawa kembirra yiki-yaminama enuwa-wa enena ayakwa,
20 ‘Yawa, Jekabe-ka kenumin-engkirrikaji-yada ayakwa nungkwa-langwa akwa ni-likajama nubukwaya arija-langwa nakina,’ yiki-yaminama kirrakina,” ni-yama Jekaba aburruwa-wa. Umba ni-lyangkiyamama nakina, “Adinuba-wiya kinu-menama nawarrka amurndakenena nenukwuda-murriya. Kembirra arija-langwa ken-akburranginama nakina ngayuwa. Dukwa akina-langwa ningenu-kwa-mulangwa amurndakakina kenumini-yakuwabijinama ngayuwa-da,” ni-lyangkiyamama Jekaba nakina.
21 Biya kembirra neni-larrkama arakba nakina Jekaba wurrumurndakibina warniku-minuwar•duwar•da, na-lyengmanguma narru-wilyakama nenukwuda-murriya. Umba n-ambilyuma nakina yakwujina ngawa. Biya na-lyarrngwalyilyada arakba akina-da.

Jekaba-langwa ekirra enikaduwa

22-23 Biya makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya Jekaba nu-mirajanga nakina akwa nenilirraki-larrkama wurradingabulena Rejila akwa ngawa Liya narringi-yakuwarrukwama adalyuma emikirra Jabakwa. Akwa ngawa wurringambilyuma wurradingabulena wurringadikuminuwar•duwar•da-kiya wurringadimikirra-kiya Bilya akwa ngawa Jilba aburringajukwaba nenilirraki-larrkama narringi-yakuwarrukwama, akwa ngawa wurrababurna-langwa wurriyukwayuwa ena-langwa. Akwa ngawa ababurna-langwa amurndakijika ena-langwa ni-larrkenuma adinakba.
24 Umba nakwukawura n-ambilyuma nakina.
Eneja nuwilyaba nenumamalya ni-likenuma alyarrngwalyilya ngawa Jekabu-wa akwa arakba nenu-kuwurriyinuma wunalakina ayarrka-murra. Neni-yaminjama wunalakina ngawa nenu-kuwurriyinuma ngawu...wa. Biya akwudangwa arakba ne-kbadanga.
25 Biya neni-rringka-manja nakina nenumamalya nakina Jekaba nara kinu-murndakayuwayanga, kembirra nen-angkarrbaja arringka-manja. Umba ngalaja amanjenjinyirra arringka Jekaba-langwa na-lalikajuma arakba, nuw-arriyaduma akina-da.
26 Biya ni-yama nakina nenumamalya Jekabu-wa, “Yi-larrkiya arakba! Adinuba ena ke-kbadiyama,” ni-yama.
Umba ni-yama Jekaba, “Ki-yengbina-manja ningkakina eningaba ayakwa ngayuwa-wa, kembirra yiba-larrkiyama ngayuwa ningkena-da,” ni-yama nakina Jekaba enuwa-wa-da.
27 Eneja ni-yama nakina nenumamalya, “Ningkumiyambena ningkena ningken-imikirra?”
“Ngayuwa ningena Jekaba,” ni-yama eneja.
28 Eneja ni-yama nakina nenumamalya, “Nara arakba ngi-yengbijuma Jekaba ningkenimikirra, umba enikaduwa arakba ekirra Yijireyila nungkwa-langwa aduwaba. Ningkarra-wilyakajuwama warnumamalya-manja ningkarrubude-ka ningkakina Neningikarrawara-manja. Akwa ngarningka ningkarra-wilyakajuwama warnumamalya-manja ningkarrubude-ka ningkakina warnumamalya-manja ngarningka ngawa. Kembirra akina-langwa Yijireyila arakba ningkakina ningkenimikirra aduwaba-langwa,” ni-yama nakina. Ni-yengbinuma akina ayakwa mena akina ekirra Yijireyila ne-yaminama “nenu-kuwurriyinu-murrumanja nakina akwa Neningikarrawara.”
29 Eneja kembirra ni-yama Jekaba, “Yi-maka-langwa nungkwa-langwa ekirra.”
Umba ni-yama, “Miyambena-burra nungkuwa ningki-ngayindenama nganyangwa ekirra k-eningmidinama?” ni-yama. Kembirra nenu-maka Jekaba-manja eningaba ayakwa kajungwa eningaba ka-ngekburakajungwuni-yada arija-langwa ena-langwa.
30 Kembirra ni-likenu-mulangwa nakina nenumamalya engku-wa eneja nakina Jek-aba ni-yakuwerribika arakba nakina. Ni-lyangkiyama, “Amandangwa. Nakina-bina Neningikarrawara enuwa-na!” ni-yama nakina. “Ningeni-rringkama nenumukwurra akena ningena ngawa ningeniba ngayuwa-da.” Kembirra ni-yengbijuwama angalya akina Buniyela mena akina ekirra Buniyela ne-yaminamurra “Neningikarrawara-langwa nenumukwurra.”

31 Biya numa-merrkambijanginu-manja ngawa mamawura, kembirra Jekaba ni-lalika
arakba nakina akina angalya biya ni-yakuwarrukwa arakba akina Adalyuma Eningi-
Jabakwa. Akena n-arnduwarrikinuma arakba nakina, mena n-angkarrkarrkwujeyinuma
arringka-manja-baba.
32 Akwa aduwaba ngawa WarningiYijireyila warnumamalya kuw-alyubarina-manja
amadangkwa wurrakina, nara alyubaruma yeyerra arringka-langwa bulukwa-murriya-
langwa, mena-baba nibina nenumamalya neni-ngaja-mubaba Jekaba arringka-manja-da.

33

Jekaba akwa Yijawa nen-akburranganju-mulangwa

1-2 Akini-yada ngawa mibina-manja mamawura Jekaba neni-rringka nubukwaya Yijawa
ni-likenuma enuwa-wa akwa ngarningka wurruwurrakwulyumida warnungkwarba 400
enuwa-manja. Kembirra nenilirraku-makama Jekaba wurringalakina-kiya Bilya akwa
Jilba. Kembirra aburringaja narrawurra-murndukwama wurriyukwayuwa aburringa-
langwa akwa nuw-alkayanguma na-lyengmanguma. Eneja kembirra nanga-makama
Liya-manja. Kembirra ngalamba-langwa narringa-murndukwama wurriyukwayuwa
ngala-langwa biya ngaluwa akwa wurriyukwayuwa ngala-langwa nuw-alkayanguma
akwaburrangarna. Ngarningka nanga-makama Rejila-manja. Kembirra aburnaja wu-
nalakina Rejila akwa ngawa naburradikba Jawijiba arija-langwa nen-alkayanguma ak-
waburrangarna.
3 Eneja kembirra ni-likena Jekaba nakina Yijawu-wa akwudangwa akwa n-
abuluwendinga ajiringka-manja kajungwa nawenikba nakakirumi-yada kenumin-
engkirrikaji-yada nakina enuwa-wa. Arngkumangbala-murra akwa arngkambilyume-ka
n-abuluwendingama nakina.
4 Akena eneja nakina Yijawa n-angkarra Jekabu-wa nenu-kwurukwa akwa nen-
engkarrnga akwa neni-lawurangka. Biya nenu-ngwadijeyinuma ngawa wunalakina neni-
kbarrngajeyinu-mubaba angwurra.
5 Biya Yijawa n-andeya akena neni-rringka wurrumurndakakina wurriyukwayuwa
akwa wurrirndirndarrngwa. Ni-yama, “Wurrumiyambena warna warnumamalya?”
Eneja ni-yama Jekaba, “Neningikarraware-ka nu-marngkirradinuma ngayuwa-manja
akwa nginu-kwama wurrumurndakenena wurriyukwayuwa-da.”
6 Kembirra aburringaja Bilya akwa Jilba narring-akwudangwukajungwa akwa ngawa
wurriyukwayuwa aburringa-langwa, akwa nuw-abuluwendijeyinuma aburrajukwaba
Yijawa-manja.
7 Kembirra ngalaja Liya ying-akwudangwukajungwa akwa ngawa wurriyukwayuwa
ngala-langwa, akwa nuw-abuluwendijeyinuma aburrajukwaba. Kembirra aburnamba-
langwa arija-langwa Jawijiba akwa Rejila nen-akwudangwukajungwa wunalakina akwa
nen-abuluwendijeyinuma Yijawa-manja aburnajukwaba wunalakina-da.
8 Eneja nakina Yijawa ni-yama, “Amurndakakina bulukwa-murriya ningi-rringkama
lukwakwa ke-yamarrkinama akina?” ni-yama.
Enamba-langwa ni-yama Jekaba, “Ngeniyerriya, kada akine-ka nungkwa-langwi-yada-
da. Yirra-ngayindanguma ningkakina ki-yekirrerridini-yada.”
9 Eneja ni-yama Yijawa, “Ababurne-ka arakba ena ngaya, nenikama. Umba minambilya
akina nungkwaja nungkwa-langwi-yada,” ni-yama.
10-11 Umba ni-yama ngarningka Jekaba, “Yirramini-ngayindenama amandangwa ku-
wilyakini-yada nungkuwa, mena ningk-errukwulinu-mubaba ngayuwa-manja. Nare-ka
ningkakina k-awinyambadina yiki-larrkena engku-wa. Umba ningkeningabe-ka ngawa
ningenikumarnjena-manja. Yirra-rringkina-manja ningkenumukwurra ningkakina,
akine-ka wuburra laka ningeni-rringkinama Neningikarrawara-langwa nenumukwurra
arakba ngayuwa. Eneja Neningikarraware-ka nu-marngkirradinuma nakina ngayuwa-
manja akwa nginu-kwama ababurna-langwa eningerribirra ningi-ngayindanguma
ebina,” ni-yama Jekaba. Kembirra arakba-langwa amurndakakina numurndaku-
manguma eneja nakina Yijawa ena-langwi-yada arakba-da.
12 Biya ni-yama Yijawa Jekabu-wa, “Kwa, arakba yi-likaja. Ngayuwa adinuba-wiya ngi-
lyengmenama ningena,” ni-yama.
13 Eneja ni-yama Jekaba, “Ningkeningme-ka ningkakina nungkuwa wurriyukwayuwa
nganyangwa warningingbuda-ma warna. Umba k-embirrajinama ngayuwa jiba iya
bulukwa akwa eyukwayuwa. Ngayuwa k-enjirrikina-manja amurndakakina muwilyaba-
manja ngawa marringa ngalaja kamurndaki-jungwunama ababurna-langwa akina-da.
14 Likaja arakba lyengmena. Nganja k-aburrakiyuwarnama arija-langwa. Ki-
likajama ambaka-langwa k-embirrajinama bulukwa-murriya akwa wurriyukwayuwa

nganyangwa yanda-langwa yik-akburranginama ningkakina Yiduma-manja,” ni-yama Jekaba.
15 Eneja ni-yama Yijawa, “Kembirra kamurndaki-lalikinama ngayuwa wurrukwala warnungkwarba yelakwa nungkuwa-manja.”
“Miyambena-burra?” ni-yama eneja Jekaba. “Yirra-ngayindenama ningkakina ki-yekirrerridini-yada,” ni-yama.
16 Kembirra akini-yada ngawa ni-lalikama eneja Yijawa akina angalya neniki-lawurradi-yada Yidumu-wa.
17 Umba eneja Jekaba ni-likena nakina emininguku-wa angalya.
N-alilikenu...wa. Biya Jakida-manja ni-yar•da arakba. Biya ni-likirakama alikira ena-langwa yakwujina umba amiyerriya ni-ngekburakama bulukwa-langwa. Biya ni-yengbijuwama angalya emikirra Jakida, mena akina ekirra Jakida ne-yaminama “amiy-erriya.”
18 Bi...ya ambaka-murra ni-lalika Jekaba akina angalya akwa ni-likena engku-wa angwurra Jekemu-wa. E...ngka-langwe-ka angalya Mejubudamiya-langwa ni-likenuma nakina ningkinyungwurra ngawa yanda-langwa ni-yar•duma Kenina-manja. Biya Jekema-manja akwudangwa ni-ngekburakama angalya. Umba akine-ka angalya Jekema aminababurna alikira iya warnumamalya akina.
19 Biya Jekaba nu-manga nakina angalya ena-langwa angwarnda-murra. Nenu-kwama 100 angwarnda amamuwa ajilba-murra WarningiYamawa warnumamalya. Umba nakine-ka Yamawa nungwenikba Jekema-langwa nakina.
20 Kembirra nuwurrak-arjiyajuwa angwarnda aldi-yada ni-ngekburakama akina Neningikarrawara-langwa. Biya ni-yengbijuwama akina alda emikirra “Neningikarrawara Nibina WarningiYijireyila-langwa Warnumamalya” nakina-da.

34

Jekema nanga-rndirrka-mulangwa amangumangwa Dayina-manja

1 Arngkawura ngalaja yingi-likena Dayina dakina, dibina dadiyawarringba daburrar-ringba Jekaba-langwa akwa ngawa Liya-langwa, narringa-ngarranguma wurrukwala wurridarringka WarningiKenina dakina-da.
2 Yakwujina eneja nuwilyaba nenungkwarba nanga-rringkama dakina. Nenimikirra Jekema. Umba nungwenikba Yamawa NeningiYiba nakina. Nubungkawe-ka Yamawa akina-manja angalya. Umba nenikuwenikba Jekema nanga-rringka Dayina akwa nanga-manga, biya nanga-wilyaka erriberriba-wa akwa nang-engkarrnga yakwujina.
3 Nanga-rringkama nakina dadingabe-ka akwa ni-lyelyingminuma dakina akwa eningaba ayakwa ni-yengbinuma ngaluwa-manja.
4 Biya kembirra nenu-makama nungwenikba-wa, “Yiminu-mena dakina dadiyara nganyangwi-yada dadingiyarrka,” ni-yama.
5 Kembirra eneja Jekaba n-engkirrika nakina ayakwa ebina-langwa ni-yama-mulangwa Jekema dadiyawenikba-manja akena nara kuw-ambilya yakwujina enuwa-manja warninikuwena. Nuw-ambilyuma angakuba-wiya bulukwa-murriya-manja wurrakina. Kembirra n-embirrarinuma Jekaba warniki-lawurradi-yada wurrakina. Kaba ngawa n-ambilyuma nakina-da.
6-7 Na-lawurradinu-manja angalyu-wa warninikuwena Jekaba-langwa aburnaja Jekema akwa nungwenikba Yamawa neni-likena yenjerrikina ayakwi-yada wunalakina. Kembirra arakba aburraja Jekaba-langwa warninikuwena nuw-engkirrika-manja akina ayakwa narrak-ar•darre-ka awinyamba. Ne-yama, “Awurruwurrariye-ka ni-yamama nakina nenumamalya-da,” ne-yama. “Yirreni-yelijuma nakina yirrababurna-langwa yarnumamalya YarningiYijireyila nanga-mangu-mulangwa erribirra nakina Jekaba-langwa dadiyawenikba-da,” ne-yama wurrakina.
8 Umba eneja Yamawa nungwenikba Jekema-langwa ni-yama Jekabu-wa, “Nenikuwarrke-ka ni-lyelyingminama dadiyawenu-wa, kemba kinu-kwuna nakina?” ni-yama.
9 “Yak-akumurnama ayakwa yalakena aduwaba. Yiku-kwunama kirrakina wurra-didiyawenungwa nungkwurra-langwa, kembirra yirramba-langwa ka-kwunama yirra-langwa dadiyawarrka-murriya nungkwurruwa-wa.
10 Kembirra yik-ambilyama kirrakina yirra-langwa-manja angalya ngarruwurrakawura-ma. Yiki-ngayindena-manja, kembirra yik-ambilyama eningerribirra-manja angalya kirrakina. Eningerribirre-ka warka yik-akburranginama kirrakina kajungwa yiku-meni-yada aninga-murriya. Akwa ngarningka nungkwurra-langwa angalya yiku-beyindenama akina,” ni-yama Yamawa.

11-12 Eneja Jekema ni-yengbinuma enamba-langwa ayakwa Dayina-langwu-wa nungwadikba akwa ngala-langwu-wa wurrawuwada. Ni-yama, “Marrakba, wurr-errukwuliya-langwa nganja ningena. Yirru-makina ayakwa. Eningerribirra amurndakijika kirringayindenama kirrakina ka-kwunama akina. Yiki-lyangkuwamina-manja yikingiyakeyina-manja yirringalakena kembirra ka-kwunama ningena ngayuwa angwarnda iya amurndakijika nungkwurruwa-wa-da,” ni-yama Jekema.
13 Akena aburraja Jekaba-langwa warninikuwena neni-kadikama Jekema-manja akwa nungwenikba-manja ni-yama-mulangwa Jekema nakina.
14 Ne-yama, “Nara-manja a-ringandijungwuma a-mukaduwamurrikajungwuma ningkakina kembirra nara a-kwama yarna dadiyamarnjarrka yirra-langwa nungkuwa-wa. Yiki-yeliyename-ka.
15 Umba yiku-mukaduwamurrikajungwuna-manja nungkurnuwa akwa nungkwurna-langwa warnungkwarba wurrababurna-langwa kajungwa yirruwa wuburra yiki-yaminiyada kirrakina, kembirra yirruwa ka-kwunama daka dadiyamarnjarrka nungkuwa-wa-da.
16 Ka-kwunama yirra-langwa dadiyawarrka-murriya nungkwurruwa-wa, kembirra nungkwurramba-langwa yiku-kwunama nungkwurra-langwa wurradidiyawenungwa yirruwa-wa. Yik-ambilyame-ka yarna yelakwa kembirra ngarruwurrakawura-ma ngawa-da.
17 Akena nara-manja a-lyangkuwamama a-ringandijungwuma karna kirrababurna-langwa karnungkwarba kembirra yiking-angkirnama arakba dadiyamarnjarrka akwa yiki-lalikinama yarna enena angalya nungkwurra-langwa-da,” ne-yama.
18 Eningabe-ka akina ayakwa ebina nen-engkirrikama Jekema akwa nungwenikba wunalakina.
19 Kembirra nara kin-ambudidina Jekema umba ni-yama nakina ebina-langwiya ayakwa ngawa-da mena ni-lyelyingminuma dakina Dayina-baba-da. Jekeme-ka nakina numikbiyiya-dangwa naruma ena-langwa-manja warnumamalya.
20 Biya kembirra neni-likena wunalakina Yamawa akwa nenikuwenikba Jekema akawiyuwiyebu-wa ebinu-wa adaku-wa angalya akwulyelyimbukwaju-wa ayakwi-yada wunalakina. Biya nenu-makama wurruminakina angalya.
21 “Warne-ka warnungkwarba wurrumilyukwa na-werrikumarrngbijeyinama,” ne-yama. “Ab-ambilya yelakwa ngakwurra-langwa-manja angalya ngakwurruwa akwa abu-likaja erribirra enena-manja angalya. Adirrungwarna ena angalya ngakwurra-langwa, kembirra aburra-langwa aburrajukwaba ena angalya-da. Ngarra-mena aburra-langwa wurradidiyawarrngwa umba ngarra-kwuna kembirra arrkala wurradidiyawar-rka ngakwurra-langwa aburra-langwi-yada wurradidingiyarrngwa.
22 Umba aburraja wurrumurndakenena warnumamalya ngarrabu-ngayindenama ngakwurruwa aku-mukaduwamurrikajungwunama ngarnungkwarba, wuburra ne-yaminjaminama wurrakina. Nara-manja, kembirra nara a-lyangkuwamama wurrakina akwa nara yelakwa ambilyuma ngakwurruwa ngarruwurrakawura-ma ngarna-da.
23 Yelakwa kuw-ambilya-manja wurrakina ngarruwurrakawura-ma, kembirra ngakwurra-langwi-yada arakba ababurna-langwa jiba-murriya iya amurndakijika-murriya narri-larrngkuwilyakamurra yangkwurrangwa akina-da. Kembirra aka-makina wurrakina kuw-ambilyama yelakwa-da,” neni-yama Jekema akwa nungwenikba.
24 Aburraja wurrababurna-langwe-ka warnungkwarba wurruminakina angalya namurndaki-yama, “Eningabe-ka ayakwa akina,” na-makijeyinuma wurrakina. Biya kembirra na-mukaduwamurrikajeyina arakba wurrababurna-langwa warnungkwarba.
25-26 Bi...ya mabiyakarbiya-manja marringa nuw-arrkwujeyinu-wiya ambaka wurrakina warnungkwarba, aburnaja kembirra Jekaba-langwa wunambilyuma warnikuwab-ulena Jimiyina akwa Libaya, Dayina-langwa nawadikba-kiya, nenu-wilyaka kaliwanga, nen-ajabangwuna, kembirra nen-awiyebena arumu-wa angalya amurama-langwiya. Kembirra narra-wardanguma wunalakina Yamawa akwa nenikuwenikba Jekema akwa ngawa wurrababurna-langwa warnungkwarba. Kembirra narringa-jadijuwa wunalak-ina Dayina Jekema-langwa-langwa alikira akwa nabuki-lyumada arakba-da.
27 Kembirra narra-wardangu-mulangwa wunalakina wurrababurna-manja warnungkwarba, aburraja Jekaba-langwa wurrukwala warninikuwena namurndaki-likena narrumurndaku-manga eningerribirra amurndakijika-murriya akwa narru-wilyakama aburra-langwi-yada. Kembirra yadikina narramini-lawurrakajuwa awurrariya narringa-yeliju-mubaba dadiyamarnjarringba.
28 Narru-manguma jiba iya nenukwuda iya bulukwa iya dangki akwa ngawa amurn-dakijika, ababurna-langwa amurndakibina nuw-ambilyu-murrumurra angalya-manja arrawa, akwa ngawa amurndakibina nuw-ambilyu-murrumurra erriberriba-manja.

29 Ababurna-langwa alarrngekburna narru-mangume-ka. Akwa wurrababurna-langwa wurridarringka akwa ngawa wurriyukwayuwa aburra-langwa narra-manguma. Akwa ngarningka eningerribirra alikira-langwa narru-mangume-ka wurrakina-da.

30 Umba eneja Jekaba ni-yama nakina wunalakina-kiya-wa Jimiyina akwa Libayu-wa, “Nungkwurnuwa yirrumini-ngekburakama awurrariya nganyangwa. Aduwaba-langwa aburraja warna WarningiKenina warnumamalya kabu-wirrikbiname-ka ngayuwa-wa. Aburrajukwaba WarninguBereja warnumamalya akwa ngawa warningerribirra warnumamalya enena-manja angalya kabu-wirrikbiname-ka,” ni-yama. “Wurrambawura wulkwa warna warnungkwarba nganyangwa-da. Kembirra wurruwurrakakina keyakeyina-manja kajungwa kab-awinyambakini-yada ngayuwa-manja, kemba akabujerrukwuname-ka ngakwurruwa-da,” ni-yama.

31 Aburnaja neni-yama wunalakina, “Nara amini-ngayinduma yinalakena dadiyamarnjarrka dakina e-yelijuma erribirra wurrakina-da, akwa aminakina-langwa yini-yamama yinalakina-da,” neni-yama Jekabu-wa nenu-maka-da.

35

Jekaba ni-lawurradinu-mulangwa Bedelu-wa

1 Eneja nakina Neningikarrawara ni-yama Jekabu-wa, “Likaja arakba ena-wiya Bedeluwa akwa k-ambilya yakwujina. Yakwujina ki-yar•diya-manja nungkuwa, kembirra kingekburakinama alda nganyangwi-yada. Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningibina ningi-jadanguma nungkuwa-manja akini-yada ngawa ningki-lyumadu-manja nungkuwa nawena-langwa Yijawa-langwa,” ni-yama.

2 Eneja kembirra Jekaba ni-yengbinuma amurndakenena ayakwa ena-langwa-manja warnumamalya akwa ngawa wurrukwala-manja warnumamalya wurribina nuwambilyu-murrumanja enuwa-manja wurrakina. Ni-yama, “Wurru-wurriya akina akiringiringanda amalawudawarra amurndakijika nungkwurra-langwa, ebina kirrumanguma wurrukwala-langwa warnumamalya. W-ajarrijungwuna arakba, kembirra yik-awiyebena dumungkwur•da dumbala.

3 Aki-lalikinama ena angalya aki-likaji-yada Bedelu-wa. Yakwujina ki-ngekburakinama ngayuwa alda Neningikarrawara-langwa. Nakina-bina-da nginu-mamurikajuwama ngayuwa ningu-werrikawarriyadinu-manja ningibina. Ngayuwa-manja ngawa-da ni-likenuma Neningikarrawara-da amurndakibinu-wa angalya ngayuwa ningi-likenumurruwa-da,” ni-yama Jekaba.

4 Kembirra aburraja nenu-kwa wurrakina Jekaba-manja amalawudawarra ababurnalangwa akwa ngawa amurndakijika eningumada-langwa amurndakibina nuwawiyebeyinuma wurrakina mada-manja. Umba Jekaba nu-mungkadina edirra biya numurndaku-wurranga arrawu-wa ababurna-langwa biya ni-rungkwaba arakba arrawa akina. Ngalaja ebina edirra nu-mungkadinuma nakina Jekema-manja akwudangwa nuw-ambilyuma akina, ebina-manja akwurdukwurda eka arrawa.

5 Kembirra arakba aburraja Jekaba akwa warninikuwena ena-langwa nawurrakilikena wurrakina. Umba aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya Jekemamanja iya akwala-manja angalya akwudangwa nawurrak-akbar•da wurrakina akwa nawaranguma wurrakina nara karra-larrmanga-da.

6 Aburraja kembirra Jekaba-murriya nuw-alilikenu...wa. Biya arakba Luja-manja nawurrak-ambarringa yakwujina. Akine-ka angalya Kenina-manja nuw-ambilyuma akena aduwaba ngarri-yengbijinama Bedela akina.

7 Biya ni-ngekburaka yakwujina alda angwarnda-murra. Biya ni-yengbijuwama angalya emikirra “Neningikarrawara NeninguBedela.” Nu-kwama akina emikirra mena arakba-wiya nakina Neningikarrawara n-abilyerrikajungwu-mubaba yakwujina enuwamanja akini-yada ngawa ni-lyumadu-manja nawenikba-langwa nakina.

8 Ngalaja yingi-jungwa arakba Ribeka-langwa dadikuminuwar•duwar•da didarringka dadimikirra Debura. Aburraja kembirra narringa-wilyaka dadikijungwa adirrungwarnuwa eka nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada biya narringa-yindirruwarna dakina akina-manja eka arrawa. Biya akina eka Bedela-manja akwudangwa narri-yengbijuwama “Eka Nangwadeyinumurrumanja” emikirra.

9 Yakwujina ngawa Bedela-manja, ni-lawurradinu-mulangwa nakina Jekaba angaluba Mejibudamiya-langwa, eneja Neningikarrawara ni-jadinga nakina ngarningka enuwamanja. Biya ni-yengbina eningaba ayakwa eningilyamarmba enuwa-wa.

10 Ni-yama Neningikarrawara nakina enuwa-wa, “Nungkuwa ningkena ningkenimikirra Jekaba umba aduwaba-langwa Yijireyila ngarningka ekirra nungkwa-langwa

akina-da," ni-yama nakina. Nenu-kwame-ka nakina enena ekirra enikaduwa Jekaba-manja
11 biya ni-yama enuwa-wa, "Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara ningingbuda-dangwa. Nungkwaja ka-wilyakina ningkakina wurrababurna numirena-murriya warnikinikaduwa. Aburraja wurrakina kuw-ababurnadinama akwa ka-wurrakwulyumidadinama wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba kuw-ambilya-murruwa arakba wurrumurndakakina. Umba aburraja wurrukwala wurrububungkawa wurrakina ka-bungkawadinama aburra-langwa-manja angalya.
12 Umba nganja yiba-kwunama angalya ebina ningenu-kwama adinuba-wiya Aburiyama-manja biya kembirra enamba-langwa Ajika-manja. Nungkuwa-manja yiba-kwunama aduwaba akwa ngawa warnikinikaduwa-manja numirena-murriya aburramba-langwa," ni-yama Neningikarrawara Jekaba-manja-da.
13 Biya neni-lalika arakba-da.
14 Eneja kembirra Jekaba n-arjiyajuwa awilyaba-ma angwarnda kajungwa nenikiyakuwerribiki-yada nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa. N-arjiyajuwama akina ebina-manja ngawa angalya Neningikarrawara ni-yengbinu-murrumanja enuwa-wa. Biya ni-jirabama amalyirra akwurena-langwa akwa ngawa aliba-langwa amalyirra yakwujina akina-manja angwarnda kajungwa akwurdukwurdi-yada ngawa akina-da.
15 Biya ni-yengbijuwama nakina akina angalya Bedela, mena akina ekirra Bedela ne-yaminama "alikira Neningikarrawara-langwa."

Yingi-jungwu-mulangwa Rejila

16 Biya kembirra Jekaba akwa ena-langwa warnumamalya narri-lalikama akina angalya Bedela warniki-liki-yada wurrakina nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada engembu-wa Eburadu-wa. Akena, nara-wiya karr-akburrangarna Eburada, ngalaja yingu-werribikajungwa arakba Rejila. Kembirra nuw-ambarringa arakba wurrakina wilyarra. Umba ying-arrkwujeyina angwurra dakina Rejila.
17 Ngalaja duwilyaba dadikuminuwar•duwar•da didarringka nanga-mamurikajuwa dakina. Akena ying-arrkwujeyina ngawa dakina Rejila angwurra. Kembirra dakina didarringka yingi-yama ngaluwa-wa, "Nara akbar•duma. Mungkwa-ba ngarningka naka niyukwujiya nenungkwarba," yingi-yama.
18 Akena dadiki-jungwangeni-yada arakba dakina Rejila. Biya yingi-ngengkuwanginumanja dakina eningilukwuniyawa arrirra yingini-yengbijuwama Benani nenimikirra, mena akina ekirra Benani ne-yaminama "naburraka nganyangwa-langwa awerrikawarriya." Umba eneja nakina Jekaba neni-yengbijuwama nenikuwenikba Benjimina, mena akina ekirra Benjimina ne-yaminama "eningaba kenak-akburranginama nenikuwarrka."
19 Kembirra yingi-jungwu-mulangwa dakina Rejila aburraja narringa-yindirruwarna dakina mulikarrkbidjina mamurukwa mibina numu-likajama angerriba Eburadu-wa. Adinuba-wiya Eburada narri-yengbijuwama emikirra angalya akina, umba narrikuwarrukwajuwama emikirra, kembirra arakba Bediliyema akina emikirra angalya aduwaba.
20 Umba dibina narringa-yindirruwarnu-murrumanja eneja nakina Jekaba n-arjiyajuwa awilyaba-ma angwarnda yakwujina kajungwa kini-yakuwerribikaji-yada ngaluwa-wa. Kembirra akina ngawa aduwaba-da.
21 Biya kembirra Jekaba-murriya narru-makilalika akina angalya arakba umba nalikena engembu-wa Ederu-wa. Akina-manja angalya Edera ngalaja awilyaba-ma alikira alingajirrirra nuw-arjeyuma yakwujina. Biya narruwurraki-ngekburakama arakba aburra-langwa angalya alalubaja wurrakina-da.

Warninikuwena Jekaba-langwa-langwa

22 Kembirra nuw-ambilyu-wiya Jekaba-murriya yakwujina, eneja nenikuwenikba Rubina nanga-rndarrka dadikuminuwar•duwar•da didarringka nungwenikba-langwa dibina Bilya. Eneja kembirra n-engkirrika nungwenikba ayakwa akina-langwa biya n-awinyambade-ka nakina-da.
Umba aburraja wurrumemberrkwa wurrambilyuma warninikuwena Jekaba-langwa wurrakina n-akumakajungwunuma nakina.
23 Biya Liya-langwa wurrabuburrada warnimikirra Rubina, naruma-dangwa nenikuwenikba Jekaba-langwa, iya Jimiyina iya Libaya iya Juda iya Yijakara akwa ngawa Jebulina.
24 Umba aburnaja Rejila-langwa wunenimikirra-kiya Jawijiba iya Benjimina.
25 Umba aburnaja Rejila-langwa-langwa dadikuminuwar•duwar•da Bilya-langwa wunenimikirra-kiya Dena iya Nabudali.

26 Akwa ngawa wunalekbina Liya-langwa-langwa dadikuminuwar•duwar•da
Jilba-langwa wunenimikirra-kiya aburnajukwaba Keda iya Ajera. Na-
rukwurukwularreyinuma wurrakina warninikuwena Jekaba-langwa Mejubudamiya-
manja ngawa wurrababurna-langwa-da.

Ni-jungwu-langwa Ajika

27 Biya Jekaba-murriya nawurraki-likena arakba Ajiku-wa ebinu-wa angalya n-ambilyu-
murruwa adinuba-wiya Aburiyama umba kembirra enamba-langwa nenikuwenikba
Ajika. Emikirra angalya Mamura. Umba akwudangwa nuw-ambilyumurra engemba
Yebirena. Biya yakwujina Ajika-manja ngawa nuw-ambilyuma arakba wurrakina.

28-29 Umba nakine-ka Ajika n-eniyerringkadinuma arakba. Biya n-ambilyu-manja
nakina Ajika 180 mamarika iya yinungkwura kembirra ni-jungwa. Aburnaja kem-
birra wunalakina warnikuwabulena Yijawa akwa ngawa Jekaba neni-yindirruwarnuma
nakina-da.

36

Wurrumirumirena Yijawa-langwa-langwa

1 Amurndakenena ekirra nuw-arrikarrijajungwunama Yijawa-langwa-langwa
warninikuwena. Ambilyuma ekirra ena-langwa, awilyaba Yijawa umba awilyaba engka
Yiduma akina.

2 Nenu-manguma nakina Yijawa wurridarringka WarningiKenina ena-langwi-yada
wurradidingiyena. Duwilyaba dadingiyenikba ena-langwa dadimikirra Ada, dibina
dadiyawenikba Elena-langwa. Nakine-ka Elena NeningiYida nenumamalya. Umba
duwilyaba dingka dadingiyenikba Yijawa-langwa Awalibama dakina. Umba Awalibama
dadiyawenikba Anaya-langwa dakina, umba numiradikba Jibiyena NeningiYiba nenuma-
malya nakina.

3 Umba ngalaja duwilyaba dingka dadingiyenikba Yijawa-langwa dadimikirra Baju-
mada. Umba dakina Bajumada dadiyawenikba Yijumeyila-langwa umba darrkuwenikba
Nubeyada-langwa dakina.

4 Ngalaja Ada yinginumin-arrangbama Yijawa-langwa nenikuwenikba nuwilyaba-
ma Elibaja. Umba ngalaja Bajumada yinginumin-arrangbama nenikuwenikba Yijawa-
langwa nuwilyaba-ma nenimikirra Ruwela.

5 Umba ngalaja Awalibama yinginumin-arrangbama wurrabiyakarbiya
warninikuwena Yijawa-langwa. Wurrubukalakina warnimikirra Jeyija iya Jalama akwa
ngawa Kawura. Wurrakine-ka warninikuwena Yijawa-langwa na-rukwularreyinuma
Kenina-manja angalya wurrakina-da.

6 Eneja kembirra Yijawa ni-likena arakba nakina emininingku-wa angalya.
Nenu-wilyakama nakina wurradidingiyena ena-langwa iya warninikuwena
iya wurradidiyawena ena-langwa akwa aburrajukwaba wurrumurndakibina
warnumamalya nuw-ambilyu-murrumurra enuwa-manja. Akwa nu-wilyakama
ngarningka bulukwa-murriya iya amurndakijika-murriya amurndakibina nu-manguma
nakina Kenina-manja. Ni-likenuma nakina engku-wa kajungwa wuneyebijebi-yada
Jekaba-langwa kin-ambilyi-yada nakina,

7 mena eyukwujiya-baba angalya wunalakina-kiya-langwa Yijawa-langwa iya Jekaba-
langwa, akwa ababurna-baba bulukwa-murriya aburna-langwa-da.

8 Kembirra ni-likenuma nakina Yijawa Yidumu-wa, biya yakwujina
angakingakarjiyinga-manja angalya n-ambilyuma-da ena-langwa warnumamalya
aburruwa-da.

9 Nenungkwulyube-ka nakina Yijawa WarningiYiduma-langwa warnumamalya. Umba
amurndakenena ekirra nuw-arrikarrijajungwunama ena-langwa-langwa wurrumiru-
mirena warnikinikaduwa-langwa.

10-14 Wurrumurndakeyena warninikuwena wurrumangbala Yijawa-langwa.
Nuwilyaba nenimikirra Elibaja naburradikba Ada-langwa, umba nuwilyaba nenimikirra
Ruwela naburradikba Bajumada-langwa, umba wurrabiyakarbiya wurrabuburrada
Awalibama-langwa warnimikirra Jeyija iya Jalama akwa Kawura. Umba eneja
nungwadikba Awalibama-langwa nenimikirra Anaya, umba eneja numiradikba
nenimikirra Jibiyena.

Umba wurrumurndakeyena warninikuwena wurrumangbala wurruwilyaba Elibaja-
langwa warnimikirra Demena iya Awuma iya Jubawa iya Kadama iya Keneja akwa
Amaleka. Umba Amaleka-langwa dirndenikba dadimikirra Dimina.

Umba wurrumurndakeyena warninikuwena wurrubukabiyarbuwa Ruwela-langwa
warnimikirra Neyada iya Jera iya Jama akwa Mija.

15 Eneja Yijawa nakina nenungkwulyuba wurruwurrakwulyumida-langwa warnuma-
malya. Eneja nenikuwenikba Elibaja nibina naruma-dangwa nungwarringbe-ka nakina
warna-langwa wurrububungkawa. Warnimikirra wurrakina Demena iya Awuma iya
Jubawa iya Keneja
16 iya Kadama akwa Amaleka wurrakina-da. Umba ngalaja duminjarringba aburra-
langwa Ada, dibina dadingiyenikba Yijawa-langwa dakina-da.
17 Umba Yijawa-langwa nenikuwenikba Ruwela nungwarringba nakina warna-langwa
wurrubukubungkawa. Warnimikirra wurrubukalakina Neyada iya Jera iya Jama
akwa Mija. Umba ngalaja duminjarringba aburrubukwurra-langwa Bajumada, dibina
dadingiyenikba Yijawa-langwa dakina-da.
18 Umba Yijawa-langwa warninikuwena Jeyija iya Jalama akwa Kawura
wurrubukalakina wurrubukubungkawa aburrubukwurrajukwaba. Umba ngalaja
dirndarringba aburrubukwurra-langwa Awalibama, dibina dadingiyenikba Yijawa-
langwa umba dadiyawenikba Anaya-langwa dakina-da.
19 Umba wurrumurndakakina kembirra warninikuwena akwa wurrumirumirena
Yijawa-langwa wurrububungkawe-ka wurrakina wurrilyimberrkwulyumida-langwa
warnumamalya, umba wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba
wurrakina-da.

Wurrumirumirena Jeyira-langwa-langwa

20 Eneja nakina Jeyira NeningiYari nakina. Umba ena-langwa warninikuwena nuw-
ambilyumurra wurrakina angakingakarjiyinga-manja angalya Yiduma. Warna warn-
imikirra aburra-langwa. Naruma-dangwa Ladena nakina iya Jawubala iya Jibiyena iya
Anaya
21 iya Dijina iya Ejera umba neningarija-langwa nakina Dijena. Warne-ka
warninikuwena Jeyira-langwa wurrububungkawa WarningiYari-langwa warnumamalya
Yiduma-manja angalya wurrakina-da.
22 Umba wunalakena wunambilyuma warnikuwabulena Ladena-langwa
wunenimikirra-kiya Yari akwa ngawa Yemena. Ngalaja Ladena-langwa darrkuwenikba
dadimikirra Dimina dakina-da.
23 Umba wurrumurndakeyena warninikuwena wurrumangbala Jawubala-langwa
warnimikirra Albana iya Meniyada iya Ebela iya Jubawa akwa Awanama wurrakina-da.
24 Umba wunalakena wunambilyuma warnikuwabulena Jibiyena-langwa wunen-
imikirra Ayiya akwa ngawa Anaya. Umba Anaye-ka nakina-bina nenungkwarba n-
akburrangama amukwa akungwa ardidarra akina-manja angalya nara-murrumanja
warnumamalya kuw-ambilya. N-akburrangama akina nangawurrak-embirrajuwa-
murrumanja nakina dangki nungwenikba-langwa-da.
25 Umba naka nenikuwenikba Anaya-langwa nenimikirra Dijina umba dadiyawenikba
dadimikirra Awalibama.
26 Umba wurrubukalakena wurrubukabiyarbuwa warninikuwena Dijina-langwa
warnimikirra Yemidena iya Ejibena iya Yidirena akwa Kerena.
27 Umba warna warninikuwena wurrubukabiyakarbiya Ejera-langwa. Warnimikirra
Bilyena iya Jayabana akwa Akana wurrubukalakina-da.
28 Umba wunalakena wunambilyuma warnikuwabulena Dijena-langwa. Wunen-
imikirra Wija iya Arena wunalakina-da.
29-30 Umba warne-ka warnungkwarba wurrububungkawa WarningiYari-langwa war-
numamalya, Ladena iya Jawubala iya Jibiyena iya Anaya iya Dijina iya Ejera akwa
ngawa Dijena. Nuw-ambilyuma wurrakina akina-manja angalya aringbirra-manja
Yiduma. Umba wurreyebijeba na-bungkawadinuma aburra-langwa-manja warnuma-
malya wurrakina-da.

Wurrububungkawa-langwa Yiduma-manja

31 Nara-wiya wurribina wurrububungkawa wurrarumuruma Yijireyila-manja,
aburraja kembirra warna wurrububungkawa wurrarumuruma namurndaku-
bungkawadinuma wurrakina WarningiYiduma-manja warnumamalya akwa ne-
yuweyinuma wurrakina.
32 Neningadinuba-wiya Bela, nenikuwenikba Biyawa-langwa, nu-bungkawadinuma
nakina Yiduma-manja. Umba ena-langwa angalya aminababurna alikira iya warnuma-
malya Dinyaba akina.
33 Ni-jungwunu-mulangwa Bela, enamba-langwa kembirra Jawubaba, nenikuwenikba
Jera-langwa, numa-manguma ena-langwa mamurukwa. Umba ena-langwa angalya Baji-
raya akina.

34 Ni-jungwunu-mulangwa Jawubaba, enamba-langwa kembirra Yajama NeningiDemena numa-manguma ena-langwa mamurukwa akwa nu-bungkawadinuma nakina.

35 Ni-jungwunu-mulangwa Yajama, enamba-langwa kembirra Yadada, nenikuwenikba Budada-langwa, nu-bungkawadinuma nakina. Umba ena-langwa angalya aminababurna alikira iya warnumamalya Abuda akina. Umba na-wardiyinu-manja Yadada akwa WarninguMidiyena warnumamalya akina-manja angalya Mawaba, aburraja Yadada-langwa warnungkwarba wurrawinyamba na-minangkirraja wurrumurndakakina WarninguMidiyena warnumamalya wurrakina.

36 Ni-jungwunu-mulangwa Yadada, enamba-langwa kembirra Jamula NeninguMajireka nu-bungkawadinuma nakina.

37 Ni-jungwunu-mulangwa Jamula, enamba-langwa kembirra Jawula nu-bungkawadinuma nakina. Ena-langwa angalya Riyabada adalyuma-manja nuw-ambilyumurra akina.

38 Ni-jungwunu-mulangwa Jawula, enamba-langwa kembirra Bali-Yenana, nenikuwenikba Akbawa-langwa, nu-bungkawadinuma nakina.

39 Ni-jungwunu-mulangwa Bali-Yenana, enamba-langwa kembirra Yadada NeninguBawa nu-bungkawadinuma nakina. Ngalaja Yadada-langwa dadingiyenikba dadimikirra Miyedabela. Umba eneja nungwadikba ngala-langwa Madireda, umba eneja numiradikba nenimikirra Mejeyeba nakina.

40 Eneja nenungkwulyube-ka nakina Yijawa wurrababurna-langwa WarningiYiduma warnumamalya. Umba wurrumurndakenena wurrububungkawa aburra-langwa, warnimikirra Dimina iya Alba iya Jededa

41 iya Awalibama iya Ela iya Binana

42 iya Keneja iya Demena iya Mibijara

43 iya Makidiyela akwa ngawa Yirama. Umba aburra-langwa angalya neyengbijajungwunuma amurndakakina aburra-langwa-langwiya ekirra amamalya-langwiya akina-da.

37

Jekaba-langwa-langwa warnumamalya - Jawijiba-langwa akwa wurrarrkwurrkuwena-langwa

1 Eneje-ka Jekaba nakina n-ambilyumurra yakwujina ngawa Kenina-manja angalya n-ambilyu-murrumanja nungwenikba adinuba-wiya nakina.

2 Enena kembirra alawudawarra ena-langwa-langwa warnumamalya.

Eneje-ka nakina Jawijiba mememberrkwa mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra arakba. Kembirra Jawijiba akwa ena-langwa wurrukwala wurrarrkwurrkuwena narr-embirrajuwama wurrakina jiba iya nenukwuda nungwarringba-langwa. Umba aburringaja wurrumurndakakina-langwa wurrirndirndarrngwa Bilya akwa Jilba, Jekaba-langwa wurradingabulena-kiya wurringalakina. Kembirra ena-langwa wurrarrkwurrkuwena nuw-arriyakajungwunu-manja awurruwurrariya-langwa, eneja ni-likenuma Jawijiba nakina Jekabu-wa akwa nenu-makama nungwenikba-manja akina-langwa awurrariya.

3 Umba eneja Jawijiba-langwa nungwenikba Jekaba Jawijiba-manja angwurra nakina ni-lyelyingminuma, mena ni-rukwularruma nakina n-eniyuwangkwudinu-manja nungwenikba. Kembirra Jekaba nakina nenuminu-warrkame-ka dukwulyubena dilingajirrirra dumbala Jawijiba-langwa.

4 Akena aburraja neni-rringkama wurrakina wurrarrkwurrkuwena nungwarringba nakina angwurra ni-lyelyingminuma Jawijiba-manja, kembirra nenu-wirrikbama wurrakina angwurra Jawijibu-wa. Nara arakba ke-yengbina amarngkuwarruwalya ayakwa enuwa-wa-da.

5 Muwilyaba-manja meningalyarrngwalyilya marringa eneja nakina Jawijiba ni-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Kembirra nenuwurraku-makama wurrarrkwurrkuwena-manja akina-langwa akwulyangburarrka. Akena aminakina-langwa angwurra ngawa nenu-wirrikbama aburraja wurrakina kembirra ngarningka-da.

6 Eneja ni-yama nakina Jawijiba aburruwa-wa, “W-engkirraja-langwa enena akwulyangburarrka ningi-lyangburarrkinuma ngayuwa,” ni-yama.

7 “Ngarrakine-ka ngarrababurna-langwa ngarruwurraku-war•danguma warka errekba-manja. Ngarruwurraki-lamiranguma arakba merra-ma eninganinga amarda ebina ngarri-ngkarrngarnuma adinuba-wiya. Akena adirrariyaba ngalaja

nganyangwa amarda akina na-kuwarjiyingama umba nungkwurra-langwa na-ngwurrkwarrngarnuma nganyangwa-manja. Kembirra amurndakakina nungkwurra-langwa nawurrak-abuluwenduma umba nganyangwa eyirrbiyirrba ngawa na-kuwarjeyuma akina-da. Nawurrak-abuluwenduma akina nungkwurra-langwa mena eningma nganyangwa amarda aruma akina amikbiyiya alyengma-da," ni-yama Jawijiba nakina-da.

8 Aburraja wurrarrkwurrkuwena ne-yama wurrakina enuwa-wa, "Kembirra ningki-lyangkiyaminama ningkakina ku-bungkawadinama yirruwa-manja-na!" ne-yama. Kembirra ngarningka ngawa wurrakina nenu-wirrikbama angwurra akina-langwa ak-wulyangburarrka akwa warningma-baba wurrakina ni-likenuma nakina nenikumarnjar-ringba nungwarringba-wa akwa nenu-makama nakina-manja ebina-langwa awurrariya nuw-arriyakajungwunu-mulangwa.

9 Bi...ya ambaka-murra ngarningka eneja ni-lyangburarrkinuma nakina Jawijiba, akwa nenuwurraku-makama ngarningka wurrakinu-wa wurrarrkwurrkuwena. "Ngarningke-ka ningena ningi-lyangburarrkinuma awilyaba akwulyangburarrka," ni-yama. "Ngalaja mamawura akwa ngawa yimawura akwa dakilyingajanga dumemberrkwa duwilyaba nawurrak-abuluwenduma akina ngayuwa-manja," ni-yama.

10 Akwa ngarningka nenu-makama ngawa nungwenikba-manja nakina-da.

Eneja nakine-ka nungwenikba n-awinyambada arakba nenikuwenikba-manja. "Amiyambene-ka akina akwulyangburarrka ningki-lyangburarrkinuma?" ni-yama nakina. "Ningki-lyangkiyaminama ningkakina ngayuwa iya dirndena akwa narrkuwena-murriya yiki-likajama yarna yik-abuluwendama nungkuwa-manja-na?" ni-yama.

11 Kembirra aburraja wurrumurndakakine-ka wurrarrkwurrkuwena namurndaki-yakwujaminuma enuwa-langwa umba eneja nungwenikba n-engkirrikenuma ngawa alakina-kiya-wa akwulyangburarrka nakina-da.

Wurrawuwena nuw-angburadinu-mulangwa Jawijiba-manja akwa neni-larrka-mulangwa Yijibu-wa

12 Akini-yada ngawa Jekaba akwa ena-langwa warninikuwena nuw-ambilyumurra wurrakina ekbilyuwalya-manja angalya emikirra Yebirena. Biya Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena na-likenuma wurrakina Jekemu-wa. Yakwujina narruwurrak-akwurrajuwama nungwarringba-langwa jiba iya nenukwuda.

13 Eneja kembirra nungwenikba nenu-maka nakina Jawijiba-manja, "Ki-likajama ningkena nungkwajukwaba Jekemu-wa. Wurrakina narrkuwena-murriya narruwurrak-akwurrajinama jiba iya nenukwuda yakwujina," ni-yama.

Eneja ni-yama Jawijiba, "Yawa, ki-likajama ningena."

14 Eneja ni-yama Jekaba, "Ki-likajama ningkena. Kamurndaki-ngarrenama narrkuwena-murriya warningaba-murrikba akwa amurndakakina jiba iya nenukwuda eningaba-murrikba. Akwa ki-lawurradina-manja yangkwurrangwa, kwa yiku-makina." Biya nakina Jekaba neni-larrkama nakina Jawijiba. Eneja kembirra ni-likenuma nakina Jekemu-wa.

15 Biya nu-marrawarnume-ka n-abuburangkeyinuma ngawa wurrarrkwurrkuwenu-wa. Eneja nuwilyaba nenumamalya neni-rringkama nakina akwa kembirra ni-yama, "Miyambenu-wa ningkena ningk-aburangkeyinama?" ni-yama nakina.

16 "Ningene-ka ning-aburangkeyinama nganyangwu-wa nawarrka-murriya," ni-yama eneja Jawijiba. "Wurrakine-ka narruwurrak-akwurrajinama jiba iya nenukwuda aburra-langwa. Nungkwaja ningkeningma-manja ningkakina angalya ebina-manja nuw-ambilya-murrumanja wurrumurndakakina, aba yiku-makina," ni-yama.

17 "Yawa," ni-yama eneja. "Yelakwe-ka warna akena arakba na-likena. Nganja ning-engkirrikenuma wurrakina na-lyelyimbukweyinuma yelakwa warniki-liki-yada engembu-wa Dawudinu-wa," ni-yama. Kembirra enejukwaba Jawijiba ni-likena nakina Dawudinu-wa-da.

Biya kembirra nenuwurrak-akburranga wurrakina ena-langwa wurrarrkwurrkuwena yakwujina ngawa.

18 Umba ni-likenu-wiya nakina ambaka awilyikerra, aburraja nuw-andeya wurrakina akena neni-rringka ni-likenuma nubukwaya awilyikerra-langwiya. Kembirra wurrakina na-lyangkuwerribikajungwunuma adinakba neniku-wardi-yada nakina nenikumarnjar-ringba.

19 Biya na-makijeyina wurrakina. "Nubukwaye-ka nibina nakwulyangburarrka-ma nenumamalya," namurndaki-yama.

20 “Kwa kembirra, ngeni-ngajina nakina akwa ak-errikbina nenumadangkwa engburingka-wa emedirra,” ne-yama. “Kembirra aka-makinama ngarna warnumamalya-manja nenu-wardangu-mulangwa yiningerriberriba yiningbala,” ne-yama wurrakina. “Kembirra ak-eningmidinama ngarna ena-langwa-langwa akwulyangburarrka amandangwa-murrikba akina,” ne-yama wurrakina-da.

21 Akena eneja nibina naruma-dangwa ena-langwa nawenikba n-engkirrikena ayakwa aburra-langwa akwa neni-ngayindanguma nakina Jawijiba neniba nenik-ambilyinga. Nenimikirra Rubina nakina. Ni-yama wurrukwalu-wa, “Nara ngarna a-ngajuma naka
22 a-lyandijuma umba ngenu-mena akwa ngarr-errikbina enenu-wa engburingka emedirra. Akini-lalikinama kembirra enena-manja angalya nara-murrumanja warnumamalya-da,” ni-yama nakina. Akena ni-lyangkiyama nakina, “Ningene-ka kinu-menama naka ambaka arija-langwa-da enena-langwa engburingka emedirra-da. Kembirra kini-lawurrakajinama nungwenikba-wa-da,” ni-yama nakina Rubina-da.

23 Eneja kembirra Jawijiba nakina nubukwaya ni-likena n-akwudangwukajungwa akwa nen-akburranga wurrarrkwurrkuwena-manja. Umba aburraja nenu-murrakajuwa wurrakina dibina dumbala dilingajirrirra dukwulyubena ena-langwa
24 akwa neni-rndarrka nakina akwa nuw-errikba angerriba ebinu-wa engburingka emedirra-da.
25 Kembirra nuw-angmakayanga arakba wurrakina akwa ne-yebukeyina aninga wurrakina-da.

Biya ne-yebukeyinu-wiya ngawa wurrakina aninga, narrawurraki-rringka wurrubukwaya wurrukwala WarningiYijumeyila warnumamalya na-likenuma erribaba. Wurrakine-ka na-likenuma angaluba engemba-langwa Kiliyada-langwa akwa angwurra ka-likajama angerriba Yijibu-wa. Kamila-ma na-likenuma akwa narruwurraku-warakama bungabungwa amalyirra iya amangwarra-murriya akwa amukwarnjirrema Yijibu-wa, kajungwa warniku-kwi-yada amurndakakina wurruminakina-manja angalya, warniki-rndirrki-yada angwarnda.

26-27 Akena eneja nuwilyaba narrkuwarringba nenimikirra Juda ni-yengbina nakina ayakwa wurrumurndakakina-manja wurrarrkwurrkuwena. “Wayi!” ni-yama. “Ngarra-kwuna naka Jawijiba wurrumurndakangaba-manja warnumamalya kajungwa aka-yukwamajini-yada angwarnda. Akini-ngajina-manja naka kembirra nara ngarna a-manguma angwarnda-da. Kembirra mena-burra naka akini-ngajina akwa akin-abuwarrkina nenumadangkwa? Nake-ka ngakwurra-langwa nenikumarnjarrka,” ni-yama Juda nakina-da. Aburraja na-lyangkuwama-da.

28 Aburraja kembirra ne-yar•da arakba wurrumurndakakina WarningiYijumeyila war-numamalya nuw-embirrarinu-murrumanja Juda-murriya. Umba wurrumurndakakine-ka warnumamalya wurruminambilyuma ekirra wurrakina. WarningiYijumeyila warnimikirra akwa ngawa WarninguMidiyena warnimikirra warnumamalya wurrakina. Aburraja kembirra Juda-murriya na-likena ebinu-wa engburingka emedirra, nen-ambijangajuwa nakina Jawijiba akwa narra-kwa nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Kembirra aburraja arrkala narra-kwama arngkumemberrkwa-ma arngkambilyuma angwarnda wurrakina nakina-murrada. Biya wurrumurndakakina warnumamalya nenu-wilyakama nakina Jawijiba engku-wa Yijibu-wa arakba wurrakina-da.

29-30 Akena wurrarrkwurrkuwena narra-kwa-manja Jawijiba wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, eneja Rubina nara nibina kin-ambilya yakwujina. Biya kembirra ni-lawurradina nakina aburruwa-wa akwa ni-likena ebinu-wa engburingka emedirra. N-andeya nakina akena nara nibina Jawijiba keni-rringka kin-ambilya yakwujina akina-manja engburingka emedirra. Nakine-ka nangamurndaku-kuwarranguma ena-langwa dumbala dibina n-awiyebenuma mena nu-werrikawarriyadume-ka angwurra. “Nare-ka nibina enena-manja emedirra-da!” ni-yama. “Ki-yamarrkiname-ka kembirra ningena ngayuwa?” ni-yama.

31 Aburraja kembirra wurrakina wurrarrkwurrkuwena narru-wardanga nenukwuda akwa kembirra narruma-manga wurrakina merra akina-langwa nenukwuda akwa ngawa narring-enjalkingambajuwa dibina dumbala Jawijiba-langwa mibina-murra merra-da.

32 Bi...ya kembirra na-lawurradina arakba wurrakina angalyu-wa akwa narringa-lawurrakajuwa dibina dumerra-ma dumbala nungwarringba-wa. “Daka yirring-akburrangama dumbala. Jerriya daka Jawijiba-langwa dumbala?” ne-yama wurrakina-da.

33 Eneja kembirra nakina Jekaba nanga-rringka dakina akwa nanga-miringka Jawijiba-
langwa dakina dumbala. “Yawa, ena-langwe-ka daka. Nenu-wardangume-ka kem-
birra yiningerriberriba yiningbala-da,” ni-yama nakina neniyuwangkwa. “Nenu-
kuwarranguma arakba nakina-da,” ni-yama.
34 Nu-werrikawarriyadinume-ka nakina biya nangamurndaku-kuwarranguma dum-
bala dibina n-awiyebenuma. Kembirra n-awiyebena duwurrariya dumbala dibina
narringa-warrkama amangwurrajija nenukwuda-langwa-murra. Ni-jakawaranguma
ngawa nenikuwenikba-wa nenungkwurakba.
35 Nakinu-wa arakba na-likenuma aburraja ena-langwa warninikuwena iya
wurradidiyawena neni-yekirrerrikama kwureya akena nara wurrakina keni-
ngengmarngkajuwa. Eneja ni-yama, “Ki-likaja-manja ngayuwa warninikijungwa-
langwu-wa angalya, ngarningka ngawa ki-jakawarenama ningeningangkawura
ngawa-da,” ni-yama nakina. Kembirra ni-jakawarangume-ka nakina neniyuwangkwa
niyirrbiyirrba ngawa-da.
36 Aburraja wurrumurndakibina WarninguMidiyena warnungkwarba ne-beyindangu-
mulangwa nibina Jawijiba kembirra nenu-wilyakama nakina Yijibu-wa. Akina-manja
angalya Yijiba n-ambilyume-ka eneja nuwilyaba naruma nubungkawa nibina ni-
lyingama akina angalya aringbirra Yijiba. Umba nuw-ambilyuma ngarningka abur-
rajukwaba wurrababurna wurrububungkawa wurriyukwayuwa ena-langwa wurrumi-
nakina ngawa angalya. Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba nenu-
wilyaka-murruwiya Jawijiba Yijibu-wa nenu-kwama nakina nuwilyabu-wa nubungkawa
niyukwujiya-wa nenimikirra Badiba. Kembirra arrkala nenu-kwama eneja nakina
Badiba angwarnda nakina-murrada wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba. Nakine-
ka Badiba nu-bungkawadinuma nakina wurrawinyamba-manja narr-akukwurrajuwa-
murrumanja alikira naruma-langwa nubungkawa.

38

Juda-langwa akwa Damara-langwa

1 Akini-yada ngawa eneja nakina Juda neni-lalikama arakba ena-langwa wurrar-
rkwurrkuwena akwa ni-likenumurra nakina nuwilyabu-wa nenungkwarba Yira nen-
imikirra, kajungwa nenik-ambilyingi-yada nakina enuwa-manja ena-langwa-manja an-
galya emikirra Adilama. Wunalakina-kiya Juda akwa Yira aburnuwa-murra wunalakina.
2 Biya yakwujina akina-manja ngawa angalya nakina Juda nang-akburrangarna
duwilyaba dadiyara dibina DadingiKenina. Umba eneja nungwadikba nenimikirra Juwa.
Eneja kembirra nanga-manga arakba nakina Juda dakina dadiyara ena-langwi-yada
dadingiyenikba.
3 Ngalaja kembirra yinginumin-arrangba arakba dakina nangariya ena-langwa. Kem-
birra eneja nungwenikba neni-yengbijuwamurra nakina niyukwujiya Era.
4 Ambaka-murra kembirra ngarningka yingu-mambakinuma dakina akwa yinginumin-
arrangbama ngarningka nangariya Juda-langwa akwa yingini-yengbijuwama nakina
Anana.
5 Bi...ya kembirra ambaka-murra ngarningka yinginumin-arrangbama nangariya nib-
ina yingini-yengbijuwama Jela nakina. Akena ni-rukwularrinu-manja nakina numur-
rkbalya eneja n-ambilyumurra nungwenikba Juda emininga-manja angalya emikirra
Akijiba.
6 Eneja kembirra n-arumidinumurra Era nibina naruma-dangwa nenikuwenikba
Juda-langwa nakina. Kembirra nanga-manga eneja nungwenikba duwilyaba dadiyara
dadimikirra Damara nenikuwenikba-langwi-yada dadingiyenikba.
7 Akena nuwurrariye-ka eneja nakina Era. Ni-yaminjamama nakina awurruwurrariya
ngawa. Eneja kembirra Yaweya nu-wara arakba nakina amurndakakina awurruwur-
rariya akwa neni-jungwajuwama arakba nakina nenumamalya-da.
8 Eneja kembirra nungwenikba Juda ni-yengbinuma nakina ayakwa Era-langwa-
manja nenikumarnjenikba nibina nenimikirra Anana. Ni-yama nakina Juda enuwa-
wa, “Ni-jungwuma arakba nawena, umba jeyi, likaja arakba dibinu-wa dadingiyenikba
dingaya, akwa yikingu-mungkwula yakwujina, kajungwa kinumin-akumajungwuni-
yada nungkuwa wurriyukwayuwa ena-langwi-yada. Kembirra nungkuwa ningkakina
kinumin-arumurrkwuni-yada wurrakina wurriyukwayuwa ena-langwi-yada,” ni-yama
Juda nenikuwenikba-wa Ananu-wa.
9 Akena eneja nakine-ka Anana ni-lyangkumakajungwunuma. “K-akumajungwuna-
manja ngayuwa wurriyukwayuwa daka-manja dingaya,” ni-yama, “kembirra nara
nganyangwa wurrakina umba nenikijungwa-langwa kuw-ambilyamurra wurrakina-da,”

ni-yama Anana nakina. Kembirra ni-likenu-manja dibinu-wa dingaya akwa nenu-mungkwulu-manja wunalakina, nare-ka keni-ngayindanga nakina wurriyukwayuwa nawenikba-langwa. Kembirra numa-kwularrijuwa mamungwurra ena-langwa ajiringka-wa nakina akwa nara kembirra kininga-ngbadika dakina-manja dingaya Damara-da.

10 Akena eneja nakine-ka Yaweya nu-wara akina, akwa kembirra neni-jungwajuma enejukwaba Anana wuburra adinuba-wiya neni-jungwajuwama nakina nawenikba Era.

11 Eneja kembirra nuwilyaba-ma yimbukwa nenikuwenikba Juda-langwa arakba. Wu-nambilyuma neni-jungweyinuma arakba, umba nuwilyaba-ma wulkwa n-ambilyuma neniba ngawa nakina. Aminakina-langwa n-akbar•danguma eneja nakina Juda kini-jungwuna-mulangwa nenikuwenikba Jela, wuburra wunalakina-kiya warnikuwabulena-kiya wunaruma-kiya neni-jungweyinuma.

Biya kembirra ni-yengbina Juda ayakwa dibina-manja dingaya darngkiyenikba dadimikirra Damara. Ni-yama nakina ngaluwa-wa, “Jeyi! Likaja arakba nungwena-langwu-wa alikira akwa k-ambilya yakwujina ningkingaya ngawa,” ni-yama. “Umba kin-arumida-manja nenikuwarrka niyukwujiya nibina nenimikirra Jela, kembirra ambaka-murra yikini-yakeyinama kinalakina,” ni-yama Juda. Kembirra ngalaja yingi-lawurradina Damara dakwukawura arakba nungwadikba-langwu-wa angalya-da.

12 Ambaka-murra dadingiyenikba Juda-langwa yingi-jungwuma dakina ngalajukwaba. Eneja kembirra nu-werrikawarriyadume-ka nakina Juda, akwa n-ambilyumurra awilyaba-manja ngawa angalya. Biya kembirra ni-jadanga arakba nakina. Biya ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-liki-yada angerriba emininingku-wa angalya emikirra Dimina, mena ena-langwa jiba nuw-ambilyu-mubaba yakwujina akina-manja angalya. Kembirra ni-likena arakba nakina akwa ngawa nibina Yira enejukwaba mena aburnuwa-murra-baba wunalakina.

13 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama wurrakina Damara-wa, “Nubukwaye-ka narngkiyena Juda. Ni-likajama nakina Dimina-wa kajungwa neniki-ngkarrngi-yada amangwurrajija ena-langwa-langwa jiba,” ne-yama wurrakina.

14 Ngalaja Damara dadingme-ka dakina nibina Jela nenikuwenikba niyukwujiya-dangwa Juda-langwa n-arumidinuma arakba nakina. Umba eneja nakina Juda nara ngawa kininga-kwa nakina ngaluwa-wa ngala-langwi-yada neningiyadikba. Nare-ka nakina Juda kini-yarrkiyuwarna ayakwa ena-langwa. Umba ngalaja Damara ying-awiyuwiyebenuma ngawa dadingingaya-langwa dumbala. Biya kembirra nang-aburawaka arakba dakina umba ying-awiyebena dimininingka dumbala, akwa ying-awiyebenuma ngarningka dumbala dadiki-lyawurumba. Biya yingi-likena dakina engembu-wa Eneyimu-wa akwa ying-ambarringa arakba akawiyuwiyeba-manja akwu-dangwa. Ngalaje-ka akina angalya Eneyima nuw-ambilyumurra mibina-manja ngawa mamurukwa numu-likenu-murrumanja Dimina-wa.

15 Bi...ya kembirra yakwujina ngawa eneja nanga-rringkama arakba Juda nakina. Ni-lyangkiyame-ka nakina duwurrariya-bu didarringka dakina, dibina yingu-mungkumungkwulume-ka warningerribirra-manja warnungkwarba akwa yingi-ngbijanginumurra wurringku-wa iya wurringku-wa warnungkwarba dakina-da, mena ying-awiyebenuma dibina dumbala dadiki-lyawurumba dakina-da. Aburraja ne-yaminjamama wurramukwiyadebina wurruwurrariya wurrididarringka wurruminakina angalya wurrakina-da.

16 Aminakina-langwa kembirra neningbale-ka eneja Juda darngkiyenikba Damara dakina-da.

Biya ni-likena nakina Juda ngaluwa-wa ying-ambarringu-murruwa dakina mulikarrkbidjina-manja mamurukwa. Ni-yama nakina, “Kwa. Ambarrngarna angwarnda ningki-ngayindena ningkakina?” ni-yama.

Umba ngalaja yingi-yama, “Amiyambena yiku-kwunama nungkuwa?”

17 Ni-yama eneja, “Ki-larrkajama ningena arija-langwa angariya nenukwuda.”

“Yawa,” yingi-yama. “Umba yu-kwa-langwa enena-wiya awilyaba eyukwujiya eningerribirra nungkwa-langwa-langwa kajungwa ku-wilyakini-yada ngayuwa yiku-kwuna-murruwa ebina nenukwuda, nari-yada e-yakuwabijuma ningkakina,” yingi-yama Damara.

18 “Amiyambena kembirra eningaduwaya yiba-kwunama aduwaba?” ni-yama eneja.

Yingi-yama ngalaja, “Angaba amakirnda nungkwa-langwa ebina emikirra-murra, akwa ngawa eka arnduwarra ebina ningku-wilyakinama ningkakina,” yingi-yama. Eneja nanga-kwa kembirra arakba nakina alakina-kiya ambilyuma. Biya nenu-mungkwula wunalakina arakba-da akwa nanga-ngbadika dakina-manja-da.

19 Ngalaja kembirra arakba yingi-lawurradina angalyu-wa dakina Damara. Biya nang-
aburawaka dakina dibina dumbala dadiki-lyawurumba, akwa ying-awiyebena ngar-
ningka dumbala dadingingaya-langwa arakba-da.
20 Eneja kembirra nakina Juda nenu-kwa awilyaba angariya nenukwuda nibinu-wa
nenungkwarba aburnuwa-murru-wa Yira. Ni-yama nakina enuwa-wa, “Nga-yikaja ena
dibinu-wa didarringka akwa yimin-angkirna ebina eka akwa ngawa amakirnda ebina
emikirra-murra ninginga-kwama ebina-wiya,” ni-yama. Kembirra eneja ni-likena Yira
ebinu-wa angalya Eneyima, akena nara kining-akburrangarna dibina didarringka.
21 Ni-yama kembirra nakina Yira wurrukwalu-wa warnungkwarba wurruminakinu-
wa angalya, “Dangamba dibina didarringka duwurrariya dibina ying-angmakwulaluma
mulikarrkbidjina-manja mamurukwa?” ni-yama.
Aburraja ne-yama, “Nara wurribina kuw-ambambilya wurruwurrariya wurridar-
ringka ena-manja angalya wurribina na-mungkumungkwuluma warningerribirra-manja
warnungkwarba. Akwa nare-ka wurribina yelakwa aduwaba-da,” ne-yama.
22 Kembirra eneja nakina aburnuwa-murra Juda ni-lawurradina arakba enuwa-wa,
akwa ni-yama, “Nare-ka king-akburrangarna dibina didarringka-da,” ni-yama. “Aburraja
wurrumurndakakina wurruminakina angalya bu-makama, ‘Nare-ka wurribina wurra-
mukwiyadakina wurridarringka wurruwurrariya ena-manja angalya-da,’ namurndaki-
yama wurrakina-da,” ni-yama Yira nenu-maka Juda-wa.
23 Eneja ni-yama Juda, “Akumurndak-ambilya kembirra ngaluwa-manja ebina amurn-
dakijika, mena nara yakuwa a-ngayinduma a-rinjarrkuma wurrukwala warnumamalya
yakuwa-wa-da. Ningi-ngayindanguma ningeniku-kwi-yada nenukwuda ngaluwa-manja
akena nara ningkakina king-akburrangarna-da,” ni-yama Juda nakina-da.
24 Bi...ya ngalaja yabiyakarbiya yimawura nu-merrkijerriduma arakba yakina. Abur-
raja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama wurrakina Juda-manja, “Nungkwa-
langwe-ka darngkiyena duwurrariye-ka dakina-da. Yingu-mungkwulijeyinuma erribirra
dakina, biya arakba yingi-ngbadinamurra dakina-da,” ne-yama wurrakina-da.
Ni-yama eneja Juda, “Wurringa-wilyakina kembirra angwura-wa akwa yikinga-dakina
kingi-jungwuna,” ni-yama.
25 Aburraja kembirra narringa-wilyaka warniki-daki-yada dakina akena ngalaja
yingi-larrkena ena-langwa amurndakijika wilyarra-langwa narngkiyadikba-wa. Akwa
enena ayakwa ngarningka yingi-larrkenuma dakina enuwa-wa. Yingi-yama, “Ningu-
mambakinama aduwaba wurrangariya akena nungkwaja alakena-kiya amurndakijika
yimini-rringka-langwa,” yingi-yama. “Angkaburra-langwa dukwa ena?” yingi-yama
dakina. “Alakena-kiya amurndakijika nginu-kwama ngayuwa-wa eneja nakina nenungk-
warba nibina ngini-ngbadikama ngayuwa-da,” yingi-yama Damara-da.
26 Eneja Juda nakina ni-rringka-manja alakina-kiya amurndakijika, kembirra ni-
yama, “Nganyangwa amandangwa ena-da. Nara kinga-kwa nenikuwarrka Jela dakina
didarringka-da. Kinga-kwa-maka nenikuwarrka ngaluwa-wa akena nara kinga-kwa.
Nganyangwe-ka kembirra awurrariya akina. Nara ngala-langwa,” ni-yama nakina. Biya
nara arakba ngarningka kenu-mungkwula wunalakina Juda akwa Damara-da.
27 Bi...ya akwudangwa arakba aburraja warniki-rukwularri-yada wurrangariya
Damara-langwa akena wurrambilyume-ka wurrangariya-kiya ngala-langwa.
28 Ngalaja kembirra yingu-werribikajungwa arakba dakina. Biya wurruwilyaba narri-
jadijuwama ayarrka. Ngalaja dibina didarringka nanga-mamurikajuwama Damara-
manja yingi-rndarrka ayarrka ebina akwa yingi-lamiranga dumilyingarradada-murra
dadumakirnda, kajungwa dadingmi-yada arija-langwa warningadinuba-wiya wurrakina.
Biya yingi-yama, “Warna-bina na-rukwularruma adinuba-wiya-da,” yingi-yama dakina-
da.
29 Akena eneja n-awiyebajuwa arakba ayarrka nakina numurrkbalya. Umba eneja
ningka-dangwa ni-jadanga ni-rukwularrinuma adinuba-wiya nakina-da. Kembirra dib-
ina didarringka yingi-yama enuwa-wa, “Wa! Ningkabakiya-be-ka ningki-jadanguma-na!”
yingi-yama. Kembirra aburraja neni-yengbijuwama nakina Bereja, mena akina ekirra
Bereja ne-yaminama “enabakiya-ba ni-jadanguma.”
30 Kembirra ni-rukwularruma arakba eneja nenikumarnjenikba neningarija-langwa,
nanga-wilyakamurra dibina dadumakirnda. Aburraja kembirra neni-yengbijuwama
nakina Jera, mena akina ekirra Jera ne-yaminama “dumilyingarradada.”

39

Jawijiba-langwa akwa Badiba-langwa-langwa dadingiyenikba

1 Ebina-manja angalya aringbirra-manja emikirra Yijiba n-ambilyumurra
arakba eneja nakina Jawijiba. N-ambilyumurra nakina Yijiba-manja mena
wurrumurndakibina-baba WarningiYijumeyila warnumamalya nenu-wilyakama
nakina yenjerrikina akwa nenu-kwama nuwilyabu-wa nenungkwarba nenimikirra
Badiba. Kembirra eneja nakina Badiba nenu-kwama arrkala angwarnda nakina-
murrada wurrumurndakibinu-wa WarningiYijumeyila warnumamalya. Nakine-ka
Badiba nenuminu-war•duwar•danguma warka naruma-langwa nubungkawa, akwa nu-
bungkawadinuma nakina wurrawinyamba-manja narr-akukwurrajuwa-murrumanja
alikira naruma-langwa nubungkawa.
2 Kembirra eneja nakina Jawijiba n-ambilyumurra yakwujina ngawa Badiba-langwa-
manja alikira, akwa nenuminu-war•dangumurra nakina warka Badiba-langwa. Umba
eneja Yaweya n-ambilyumurra nakina Jawijiba-manja akwa nenumini-yaminjamama
ngawa eningaba-wiya Jawijiba-manja nakina.
3 Kembirra eneja Badiba ni-lyandarrkenuma Yaweya Jawijiba-manja n-ambilyuma
nakina akwa nenu-mamurikajuwama nakina-manja Jawijiba neningangkawura neniku-
war•di-yada warka eningaba.
4 Biya kembirra arakba nenu-werrungwur•dangume-ka nakina Badiba Jawijiba-manja
akwa nen-akumarnuma nakina nubungkawa ena-langwa-manja alikira akwa ena-
langwa-manja amurndakijika ababurna-manja.
5 Yadikina akina-murrada ngawa n-aburradadu-mulangwa nakina Jawijiba nenuminu-
war•dangu-mulangwa warka Badiba-langwa, eneja nakina Yaweya ni-yamama eningaba
Badiba-manja akwa ena-langwa-manja warnumamalya. Ni-yamame-ka Yaweya
eningaba aburruwa-manja mena Jawijiba n-ambilyumurra nakina yakwujina Badiba-
langwa-manja alikira. Eningaba warka nu-war•duwar•danguma eneja nakina Jawijiba
akwa *namurndaku-wulduma *namurndaku-ngwur•duma eningaba ababurna-langwa
Badiba-langwa-manja alikira arrawa akwa ngawa ena-langwa-manja ajiringka errekba-
manja ngarningka.
6-7 Nakine-ka Jawijiba neni-kalyikama angwurra Badiba-manja. Eneja kembirra nakina
Badiba nenu-kwama ababurna-langwa amurndakijika ena-langwa Jawijiba-manja ka-
jungwa nenik-akwurraji-yada nakina amurndakakina-da. Biya kembirra arakba nara
nakina kin-engkirrikena Badiba ena-langwu-wa amurndakijika, umba ena-langwu-wa
aninga wulkwa n-engkirrikenumurra nakina-da.
Bi...ya kembirra ngalaja dadingiyenikba Badiba-langwa yingini-rringkame-ka dakina
nukwulyubene-ka Jawijiba. Nenumebinga neningaba ningbuda akwa nenumukwurra
neningaba, akwa yingini-ngayindanguma kenu-mungkwuluma aburnuwa. Yingini-
yengkilabena dakina
8 akena eneja nu-ware-ka nakina-da.
"Nare-ka," ni-yama nakina Jawijiba ngaluwa-wa. "Kwuja, nubungkawa nganyangwa,
nibina neningiyena, nara nakina engkirrikuma eningerribirru-wa amurndakijika ena-
langwa enena-manja alikira ena-langwa, mena ningenena-baba ngayuwa yelakwa. Ngin-
akumarnuma nakina ngayuwa ningubungkawa angkwulyumida-manja amurndakijika
ena-langwa.
9 Ningene-ka ningenikuminuwar•duwar•da ena-langwa, akena ningubungkawa
ngayuwa wuburra enuwa yelakwa enena-manja alikira. Nara ebina kini-lyingilyinga
amurndakijika ena-langwa wulkwa nungkuwa ena-langwa ningkadingiyenikba.
Ningene-ka ningu-warenama awurruwurrariya akwa nara kembirra arriyakajungwuma
ngayuwa Yaweya-langwa," ni-yama nakina Jawijiba dibinu-wa didarringka Badiba-
langwa-da.
10 Akena ngalaja dakina ngawa yingini-yengkiyengkilabenuma adadinuba diyirrbiyir-
rba ngawa. Umba eneja nu-wara ngawa akwa nara kenu-mungkwula wunalakina-da.
11 Bi...ya arngkawura nakina Jawijiba n-awiyebena alikira-wa warki-yada, akena nara
wurribina wurrukwala warnikuminuwar•duwar•da yakwujina. Nakwukawure-ka nu-
war•danguma nakina warka.
12-13 Kembirra ngalaja dibina didarringka Badiba-langwa nanga-rndarrka dumbala
Jawijiba-langwa akwa yingi-yama enuwa-wa, "Kwa, yakuwa yi-mungkwula." Akena ni-
lyumada eneja, n-angkarra errekbu-wa umba nanga-lalika nakina ena-langwa dumbala
ngala-langwa-manja ayarrka. Kembirra nanga-rringka-manja dakina dumbala Jawijiba-
langwa ngala-langwa-manja ayarrka,
14 ying-ardanga dakina ngala-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da warnumamalya.
Biya, "Yimini-rringka-langwa daka dumbala," yingi-yama. "Neningiyarrka nen-
awiyebajuwama naka NiYiburuwa nenungkwarba enenu-wa alikira akwa ngarreni-
yelijinama nakina ngakwurruwa aduwaba," yingi-yama. "N-awiyebene-ka

nganyangwu-wa angalya akwa ngini-ngayindanguma ngayuwa nakina, akena ningu-warduwardeminuma angwurra nganja-da.
15 Eneja n-engkirrika ningu-warduwardeminuma ngayuwa, biya nanga-lalika daka dumbala ngayuwa-manja-da, akwa n-angkarra errekbu-wa-da," yingi-yama dakina didar-ringka Badiba-langwa ngala-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da warnumamalya-da.
16 Biya nanga-wilyaka ngawa dibina dumbala Jawijiba-langwa yanda-langwa ni-yar•da arakba neningiyadikba nakina yakwujina.
17 Biya kembirra yinginu-makama ebina-murrada ngawa ayakwa. Yingi-yama enuwa-wa, "Nake-ka NiYiburuwa nenikuminuwar•duwar•da ningkenu-wilyakama nungkuwa yangkwurrangwa n-awiyebenume-ka nakina nganyangwu-wa angalya akwa ngini-yelijuma ningena ngayuwa.
18 Nganja ningu-warduwardeminuma ngayuwa, kembirra juj n-angkarra eneja nakina ni-jadinga errekbu-wa umba nanga-lalikama daka dumbala ena-langwa ngayuwa-manja-da," yingi-yama dakina-da.
19 Nenak-ar•darre-ka awinyamba eneja kembirra neningiyadikba, nibina Jawijiba-langwa nubungkawa Badiba, n-engkirrikenu-mulangwa akina ayakwa dadingiyenikba-langwa.
20 Biya nenu-maka ena-langwa-manja warnungkwarba warnik-engkarrngi-yada wurrakina Jawijiba-manja. Aburraja kembirra nen-akumarna nakina angerriba nubungkawa-langwu-wa akididijungwa. Kembirra yakwujina ngawa n-ambilyuma eneja nakina Jawijiba arakba-da.
21 Umba eneja nakine-ka Yaweya n-ambilyumurra yakwujina Jawijiba-manja ngawa akwa nu-marngkirradinuma nakina-manja. Eneja nibina nenikakukwurrajungwa aki-didijungwa nenu-werrungwur•danguma nakina-manja Jawijiba.
22 Biya nen-akumarnuma nakina Jawijiba nubungkawa wurrababurna-manja wurruk-wala warnungkwarba wurribina na-didijungwunu-murrumanja aburrajukwaba yakwu-jina ebina-manja ngawa akididijungwa.
23 Kembirra amurndangekburna ena-langwa warka nu-war•danguma eneja nakina Jawijiba. Umba eneja kembirra nenikakukwurrajungwa nenungkwarba nara arakba kin-engkirrikena akinu-wa warka, mena nakina Yaweya Jawijiba-manja n-ambilyu-murrubaba akwa nenu-mamurikajuwa-murrubaba enuwa-manja ngawa. Kembirra yadikina *na-wuldinume-ka *na-ngwur•dangume-ka ngawa eningangkawura ababurna-langwa Jawijiba-langwa-da.

40

Jawijiba nenumini-dirrburaka-mulangwa wunenungkwarba-kiya-langwa akwulyang-burarrka

1-2 Bi...ya kembirra eneja naruma nubungkawa nibina nu-bungkawadinuma ababurna-manja angalya Yijiba n-awinyambadinume-ka nakina wunambilyuma-wa ena-langwu-wa wunenikuminuwar•duwar•da-kiya wunenungkwarba-kiya. Nuwilyaba nuwurrak-akwurrajuwama nakina ena-langwa akubibeka. Nu-war•danguma nakina warka ama-lyirra akwurena-langwa-manja. Umba eneja nuwilyaba numurndaki-dakama emininingka aninga nubungkawa-langwa-manja angalya.
3 Akena eneja nakina naruma nubungkawa nen-awiyebajuwama akididijungwa-manja wunalakina, mena nenilirraku-wirrikba-mubaba wunalakina-kiya-wa. Aburnaja kem-birra nen-ambilyuma wunalakina alikira-manja nibina-langwa-manja nenikakukwur-rajungwa akididijungwa, ebina-manja ngawa alikira n-ambilyu-murrumanja adinakba enejukwaba Jawijiba nakina.
4 Eneja kembirra nakina nenikakukwurrajungwa akididijungwa nenu-kwama Jawijiba wunalakina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya kajungwa neniku-war•di-yada nakina Jawi-jiba warka aburna-langwa yakwujina.

Aburnaja nen-ambilyuma yakwujina wunalakina ngawu...wa.
5 Biya muwilyaba-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa yakwujina akididijungwa-manja arrawa wunalakina wunenungkwarba-kiya neni-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Biya alakina akwulyangburarrka muwilyaba-murra-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa neni-lyangburarrkinuma akena emininingka-kiya alakina akwulyangburarrka-kiya-da.
6 Wurdarriya-wiya eneja Jawijiba ni-likena nakina wunalakina-kiya-wa. Nenilirraki-rringka-manja nakina wunalakina kembirra neningma nakina nen-ambilyume-ka wunuwerrikawarriya-kiye-ka arakba.

7 Ni-yama nakina Jawijiba, “Kini-yamarrkama-burra kembirra kinuwerrikawarriya aduwaba?” ni-yama.
8 Neni-yama aburnaja, “Yinalakene-ka yini-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka yineyebijeba, akena nara wurribina wurruwilyuwilyaba yelakwa amin-abilyerrikama yinuwa-manja alakena-kiya akwulyangburarrka,” neni-yama wunalakina.
Ni-yama eneja Jawijiba, “Neningikarraware-ka yimbukwa kin-abilyerrikinama nakina warnumamalya-manja akwulyangburarrka umba nara wurrukwala. Umba yirru-makina nungkwurna-langwa akwulyangburarrka,” ni-yama.
9 Eneja kembirra nibina n-akwurrajuwa-mudangwa akubibeka nubungkawa-langwa ni-yama nakina, “Nganyangwa-manje-ka akwulyangburarrka ningi-rringkama awilyaba akwurena
10 abiyakarbiya-ma amakirnda. Adinuba-wiya ningi-rringkama ngayuwa amarda. Kembirra warenja-bawiya ngarningka ngalaja amawalyuwa na-jadingama. Ngarningka kembirra amaninga na-walyuwama akina.
11 Nganja ninguma-lyingama ngayuwa menarlamba nganyangwa-langwa nubungkawa ayarrka-manja. Kembirra ning-arrangbama amurndakakina akwurena akwa ningi-likakbama amalyirra makinu-wa menarlamba akwa ningenu-kwama-da,” ni-yame-ka nakina nenikakukwurrajungwa akubibeka.
12 Ni-yama eneja Jawijiba enuwa-wa, “Yiba-makinama ngayuwa akina-langwa,” ni-yama. “Akine-ka abiyakarbiya amakirnda ne-yaminama akina mabiyakarbiya marringa.
13 Kembirra mabiyakarbiya-manja ngawa marringa eneja keni-jadijinama nungkwa-langwa nubungkawa ningkakina. Akwa kenumini-yakuwabijinama nakina ebina awurrariya ningki-yama-mulangwa, akwa kembirra nungkwaja kinuminu-war•denama ngarningka ningkakina ena-langwa warka wuburra adinuba-wiya ningkenuminu-war•danguma ningkakina. K-akwurrajinama ngarningka akubibeka ena-langwa akwa kinu-kwunama amalyirra akwurena-langwa ngarningka.
14 Akena *ka-wuldina-manja *ka-ngwur•dena-manja eningaba ngawa nungkwa-langwa, kembirra nare-ka e-yakuwabijuma ngayuwa. Umba yikumini-yengbina ayakwa kinu-makina nungkwa-langwa nubungkawa ngayuwa-langwa, kajungwa keni-jadijini-yada nakina ngayuwa nganjukwaba enena-langwa akididijungwa.
15 Ningene-ka bu-manguma aburraja wurruwurrariya warnumamalya. Bi-lyumadikama angaluba nganyangwa-langwa angalya akwa ngawa nganyangwa-langwa WurriYiburuwa warnumamalya. Kajukwaba enena-manja ngawa angalya Yijiba nare-ka nganja ningena k-arriyakajungwuna awurrariya-langwa-da. Nara-maka kembirra kab-awiyebajuwa ngayuwa enena-manja akididijungwa-da,” ni-yama nakina Jawijiba nibinu-wa nenikuminuwar•duwar•da-da.
16 Umba eneja nibina nenikididaka nenungkwarba aninga n-engkirrika-manja nakina nuwilyaba-langwa ebina akwulyangburarrka eningaba akina, enamba-langwa kembirra ni-yengbina nakina Jawijibu-wa ayakwa. Biya ni-yama nakina, “Nganjukwabe-ka ningi-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka,” ni-yama. “Ningene-ka ningi-ngabukweyinumurra abiyakarbiya eninganinga-langwa alabura nganyangwa-manja aringka.
17 Umba eningikarrawara-manja alabura ngalaja eminimininingke-ka aninga nuw-ambilyumurra ningenumini-daka-mulangwa ngayuwa nganyangwa-langwa nubungkawa. Akena aburraja wurrajija nuw-alyubarinuma wurrakina-da,” ni-yama nakina nenikididaka aninga-da.
18 Eneja ni-yama nakina Jawijiba enuwa-wa, “Yiba-makinama ningena kembirra nungkwa-langwa-langwa akwulyangburarrka. Akine-ka abiyakarbiya alabura ne-yaminama akina mabiyakarbiya mamawura.
19 Kembirra mabiyakarbiya-manja ngawa mamawura eneja nakina nubungkawa nungkwa-langwa keni-jadijiname-ka nungkuwa nungkwajukwaba. Akena aburraja kabumini-ngkarrnginame-ka nungkwa-langwa memirrma! Kembirra nakine-ka nubungkawa nungkwa-langwa kenu-makinama ena-langwa-manja wurrawinyamba warnik-alyadiji-yade-ka ningkakina ningkenumadangkwa eka-manja. Aburraja kembirra wurrajija kuw-alyubarinama ningkenumadangkwa wurrakina-da,” ni-yama nakina Jawijiba nibinu-wa nenikididaka aninga-da.
20 Bi...ya kembirra mabiyakarbiya arakba mamawura numi-jerriduma makina. Eneja kembirra nakina nubungkawa naruma-dangwa nen-ardijuwa arakba wurrababurna-langwa ena-langwa wurrububungkawa wurriyukwayuwa ena-langwu-wa alikira aningi-yada warnik-alyubara, kajungwa warniki-yakuwerribiki-yada mibina mamawura ni-rukwularrinu-mulangwa nakina nubungkawa. Biya nenilirraki-jadijuwa nakina

wunalekbina wunenungkwarba-kiya ebina-langwa akididijungwa akwa nenilirrak-ardijuwa wunalakina enuwa-wa. Kembirra aburnaja neni-likena enuwa-wa wunalakina akwa nen-alkayanga yakwujina enuwa-manja akwa wurrumurndakibina-manja ngawa wurriyukwayuwa wurrububungkawa ena-langwa-manja.
21 Kembirra nibina n-akukwurrajuwama akubibeka ena-langwa nenu-kwama eneja nakina arakba nubungkawa ebina-murrada warka nu-war•duwar•dangu-murrada adinuba-wiya nakina.
22 Umba neni-jungwajuwama nakina nibina nenikididaka nenungkwarba aninga. Nenu-makama ena-langwa-manja wurrawinyamba akwa aburraja nenumini-ngkarrngarnuma wurrakina ena-langwa memirrma-da. Kembirra ababurna-langwa ne-yamama akina ebina-langwiya ngawa ayakwa ni-yengbinu-mulangwiya adinuba-wiya Jawijiba-da.
23 Akena eneja nibina nenikuminuwar•duwar•da n-akukwurrajuwama akubibeka ena-langwa-langwa nubungkawa nare-ka nakina kin-engkirrikena Jawijibu-wa-da, umba numurndaki-yakuwabijuwama arakba-da.

41

Akwulyangburarrka naruma-langwa-langwa nubungkawa

1 Bi...ya mambilyuma arakba mamarika iya yinungkwura nilirraki-jerridu-manja, eneja kembirra nibina naruma nubungkawa ni-lyangburarrkinuma nakina akwulyang-burarrka. Umba ena-langwa-manja akwulyangburarrka nu-kuwarjeyumurra nakina adalyuma-manja ena-langwa-manja angalya. Emikirra adalyuma Nayila akina.
2 Biya ni-rringkame-ka nakina amangbala ambilyuma bulukwa nawurrak-ambijanginuma akina akungwa-langwa. Ngalaja engmurra-wiya akwulyarrinja-wiya amurndakakina. Nawurraki-riberrkinuma akwa kembirra ne-yebukeyinuma arakba akina amarda akwiyakbidjina akungwa.
3 Kembirra arngkidarrba-langwiya amangbala ambilyuma ngarningka nawurrak-ambijanga ngalajukwaba. Umba akine-ka bulukwa amurndakilarrkbulala-wiye-ka akwa amirajamiyama-wiya akina. Nawurraki-riberrkinuma akina akwa nawurrak-alkayanguma ariba-manja amurndakibina-manja akwala bulukwa.
4 Kembirra akine-ka bulukwa amurndakilarrkbulala nuw-alyubarinume-ka ebina-manja engmurra-dangwa-da. Kembirra akina-bu ngawa-da. Aba nu-mirajanga arakba eneja nakina nubungkawa-da.
5 Biya kembirra nu-mungkwulinga ngarningka nakina akena ni-lyangburarrkina ngar-ningka ngawa akwulyangburarrka. Umba ena-langwa-manja akwulyangburarrka ni-rringkama nakina amamuwa amaninga amarda-murra. Awilyaba-murra-manje-ka ememiyeja amarda ni-rringkama nakina amangbala ambilyuma amamuwa amaninga. Ngalaja engmurre-ka amurndakakina akwa na-walyuwunumurra arakba akina.
6 Kembirra ngarningka amamuwa amaninga na-lingbijanginuma amangbala ambilyuma ngalajukwaba akina-da. Akena akine-ka amaninga amurndajamiyama eningaruma-ma, mena mamarika ne-ngburingkakama akina.
7 Kembirra akine-ka amaninga amurndakilarrkbulala-dangwa na-ngir•danguma na-janguma arakba akina engmurra-manja-da. Kembirra akina-bu ngawa akwulyangburarrka-da. Eneja nu-mirajanga arakba nakina naruma nubungkawa akwa ni-lyandarrkenuma akwulyangburarrka ni-lyangburarrkinuma nakina-da.
8 Bi...ya ne-kbadinga arakba akina. Kembirra nakine-ka naruma nubungkawa nu-werrikawarriyadinuma nakina alakina-kiya-wa akwulyangburarrka. Kembirra mamawura-manja nen-ardijuwa nakina wurrababurna wurrarumuruma wurraringkir-ingkawa wurribina nuw-ambilyu-murrumurra ena-langwa-manja angalya Yijiba. Biya nenu-makama nakina ena-langwa-langwa akwulyangburarrka-da. Akena nara wur-ruwilyuwilyaba kenumin-abilyerrika alakina-kiya akwulyangburarrka ena-langwa-da.
9 Eneja kembirra ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da nibina n-akukwurrajuwama akubibeka ena-langwa ni-yengbinuma nakina ayakwa enuwa-wa. “Wa! Ningi-yakuwabijuwa awilyaba ayakwa,” ni-yama.
10 “Ebina-wiya y-awinyambakama ningkakina ngayuwa-manja akwa ngawa nakina-manja nenikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa nibina ni-daka-murrumanja aninga nungkwa-langwa enejukwaba. Biya ningkakina kembirra yirrilirrak-awiyebajuwama yinuwa akididijungwa-manja arrawa. Akwa yinaja yin-ambilyumurra yakwujina kembirra nubungkawa-langwa-manja alikira. Eneje-ka nakina nubungkawa nu-bungkawadinuma wurrawinyamba-manja warnungkwarba narr-akukwurrajina-murrumanja nungkwa-langwa alikira.

11-12 Kembirra yakwujina ngawa yirrubuk-ambilyuma yinuwa akwa ngawa nuwilyaba nenungkwarba neningengka-langwa angalya. Nakine-ka nenungkwarba NiYiburuwa nakina. Akwa nenuminu-war•duwar•danguma warka nakina-langwa nubungkawa. Yakwujina ngawa yinaja kembirra yinuwa yinenikuminuwar•duwar•da-kiya nungkwa-langwa yini-lyangburarrkinuma yinalakina akwulyangburarrka muwilyaba-manja ngawa meningalyarrngwalyilya marringa. Akena emininga-kiya alakina akwulyangburarrka yina-langwa. Biya kembirra yinuwa yinu-makama arakba yina-langwa akwulyangburarrka nibinu-wa NiYiburuwa nenungkwarba. Umba eneja nakine-ka nenungkwarba yirrenumin-abilyerrikame-ka alakina-kiya akwulyangburarrka yina-langwa-da.

13 "Kembirra ambaka-murra arija-langwa ne-yamame-ka ngalaja akina ababurna-langwa ni-yama-murrada adinuba-wiya nakina nenungkwarba yinuwa-wa. Nungkuwa nungkwaja yi-jadijuwame-ka ngayuwa ningi-didijungwunu-murrada ebina-langwa aki-didijungwa. Akwa y-awiyebajuwama ngayuwa ningkakina nungkwa-langwa-manja an-galya kajungwa ningeniku-war•di-yada warka nungkwa-langwa, ebina-wiya wuburra ningu-war•danguma ngayuwa adinuba-wiya. Akena nibine-ka ningka-dangwa neniku-minuwar•duwar•da nungkwa-langwa ningkeni-ngajama ningkakina-da," ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwu-wa nubungkawa-da.

14 Eneja kembirra nakina naruma nubungkawa neni-larrka arakba wurrukwala war-nungkwarba ena-langwa ebinu-wa akidididijungwa kajungwa warniki-jadiji-yada nakina Jawijiba yadikina. Kembirra aburraja warenja-bawiya neni-jadijuwa arakba nakina Jawijiba. Eneja Jawijiba nu-wurranguma nakina ayama akwa n-awiyebenuma dumbala dadingaba-langwa akwa ni-likenuma nibinu-wa naruma nubungkawa.

15 Ni-yama eneja naruma nubungkawa Jawijibu-wa, "Ngayuwe-ka ningena ningi-lyangburarrkinuma akwulyangburarrka. Akena nara aburraja wurribina warnumamalya amin-abilyerrikama akina. Umba bu-makama ayakwa nungkwa-langwa-langwa. Nganyangwa nenikuminuwar•duwar•da ni-yama ngayuwa-wa, 'Jawijibe-ka nakina nakakiruma nenik-abilyerrika-langwa nakina akwulyangburarrka wurrukwala-langwa warnumamalya,' ni-yama nakina," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa.

16 Umba eneja ni-yama Jawijiba, "Nare-ka ningena ngayuwa amin-abilyerrikama a-kina," ni-yama. "Umba eneja nakina Neningikarrawara kenumin-abilyerrikinama akina nungkuwa-manja kajungwa ningkiyekirrerri-yada ningkakina," ni-yama nenu-maka Jaw-ijiba enuwa-wa.

17 Eneja ni-yama nakina naruma nubungkawa, "Ebina-manje-ka akwulyangburarrka nganyangwa ningu-kuwarjeyuma ngayuwa akwudangwa adalyuma-manja. Emikirra adalyuma Nayila akina.

18 Biya ningi-rringkama ngayuwa amangbala ambilyuma bulukwa nuw-ambijanginuma akina akungwa-langwa. Umba ngalaja akwulyarrinja-wiya engmurra-wiya akina. Biya nawurraki-riberrkinuma akina akwa ne-yebukeyinuma amarda yakwujina akwiyakbidjina akungwa.

19 Kembirra arakba ngarningka amangbala ambilyuma bulukwa ngalajukwaba nuw-ambijanginuma akungwa-langwa akina. Akena alarrkbularrkbulale-ka angwurra akina bulukwa. Nara ambaka ngayuwa ningena ki-rringka-langwa amukwiyadakina bulukwa alarrkbularrkbulala-dangwa ababurna-manja angalya Yijiba-manja umba enena-manji-kba akwulyangburarrka ningi-rringkama arakba ningena-da.

20 Ngalaje-ka akina bulukwa alarrkbulala-dangwa nuw-alyubarinuma ebina-manja engmurra.

21 Akena nare-ka akina ke-ngmurridina nuw-eyijinu-mulangwa ebina bulukwa engmurra-wiya. Umba alarrkbulala ngawa nuw-ambilyumurra akina wuburra adinuba-wiya-da. Kembirra nganja ningu-mirajanga arakba-da," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa.

22 Biya ni-yama ngarningka, "Kembirra enena ngarningka ningi-lyangburarrkinuma ngayuwa akwulyangburarrka. Akwa ningi-rringkama ngayuwa amaninga amarda-murra. Umba ningi-rringkama amangbala ambilyuma amamuwa amaninga awilyaba-murra-manja ngawa ememiyeja akena engmurra-wiya ngalaja akina. Na-walyuwinume-ka akina.

23 Ngalaja kembirra amangbala ambilyuma ngarningka amamuwa na-lingbijanginuma arakba akina. Akena alarrkbularrkbulala-wiya akina amamuwa, mena ne-ngburingkakama makina mamarika.

24 Umba akine-ka amamuwa eningeningaba-ma-dangwa na-ngir•dangume-ka na-jangume-ka ebina-manja engmurra-manja-dangwa akina. Akina ngawa.

Kembirra ningarra-makama ngayuwa nganyangwa-manja wurrarumuruma wurraringkiringkawa-manja. Akena nara aburraja wurribina wurruwilyuwilyaba kabumin-abilyerrika alekbina-kiya akwulyangburarrka nganyangwa-kiya," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa-da.

25 Eneja Jawijiba ni-yama nakina enuwa-wa, "Alakine-ka akwulyangburarrka-kiya nungkwa-langwa alirrakididirrbura ngawa. Umba eneja Neningikarrawara nginu-makama nakina nungkuwa-manja adinakba kini-yamina-mulangwa ambaka-murra.

26 "Akine-ka amangbala ambilyuma bulukwa engmurra-wiya ne-yaminama akina wuburra mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Umba ngalaja amaninga engmurra-wiya ne-yaminama ngarningka ngalajukwaba wuburra mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Umba alakine-ka akwulyangburarrka awilyaba-murra ngawa akina.

27 Umba ngalaja amangbala ambilyuma bulukwa alarrkbularrkbulala-dangwa, amurndakibina ne-ngbijeyinu-murrumurra arija-langwa akungwa-langwa, akwa ngarningka amurndakibina amangbala ambilyuma amamuwa aninga amurndakilarrkbularrkbulala ngalajukwaba, ebina ne-ngburingkadinuma nuw-angkarrinu-mulangwa engburingka arrirra, ne-yaminama akina wuburra mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Umba akini-yada nare-ka yibina yelyukwa a-larruma-da akwa kembirra ngarningka nare-ka ebina amarda amaninga a-lungkuwarruma akina-da," ni-yama Jawijiba nakinu-wa naruma nubungkawa.

28 Biya kembirra ni-yama ngarningka, "Yirra-maka-murrada ngayuwa nungkuwa-manja arakba ayakwa, eneja nakina Neningikarrawara nginu-mukangbijuwama nungkuwa-manja akwulyangburarrka-murra adinakba ebina neniki-yama-langwa nakina arija-langwa.

29 Adinuba-wiya ngalaja mubukwaye-ka kumu-likajama mamangbala mambilyuma mamarika meningininga-wiya iya yinungkwura yiningininga-wiya. Kembirra akini-yada ngalaja ababurna aninga kuw-ambilyama amurndakenena-manja angalya ababurna-manja yelakwa Yijiba-manja.

30-31 Kembirra arija-langwa ambaka-murra ngalaja mubukwaye-ka kumu-likajama mamangbala mambilyuma mamarika muwurruwurrariya-wiya iya yinungkwura yuwurruwurrariya-wiya. Umba akini-yada nare-ka yibina yelyukwa a-larruma yakina akwa ngarningka nare-ka ebina amarda amaninga a-lungkuwarruma akina ngalajukwaba. Akini-yada ngawa aburraja kembirra wurrumurndakenena warnumamalya kamurndaki-yakuwabijinama akina ababurna aninga enininginga enena-manja angalya Yijiba. Kamurndaki-yakuwabijiname-ka wurrakina mena amurndakenene-ka angalya kamurndak-arriyadina-mubaba akina-da.

32 "Nungkuwe-ka ningkakina ningki-lyangburarrkinuma arngkambilyuma-ma, mena Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina, akwa arngkidarrba-langwiya kini-yaminame-ka nakina Neningikarrawara amurndakakina ababurna-langwa-da," ni-yama Jawijiba nakinu-wa naruma nubungkawa.

33 Biya ni-yama nakina ngarningka enuwa-wa, "Kembirra nungkuwa ku-wekbalyinama ningkakina nuwilyaba nenungkwarba aringkawa. Akwa kin-akumurnama nakina nubungkawa kajungwa kinu-bungkawadini-yada amurndakenena-manja angalya Yijiba-manja.

34-36 Akwa ngarningka ka-menama ningkakina wurrukwala warnikumin-uwar•duwar•da kajungwa kenu-mamurikajini-yada wurrakina enuwa-manja. Kembirra mamurndakibina-manja ngawa mamangbala mambilyuma mamarika meningaba-wiya iya yinungkwura yiningaba-wiya, kuw-ambilyama ngalaja akina ababurna aninga Yijiba-manja. Kembirra karr-awiyebajinama aburraja wurrakina akwala aninga eninganinga-langwa-manja alikira. Kum-ambilya-manja mamangbala beka maninga-murra makina, kuw-alyubarinama warningerribirra warnumamalya mabiyarbuwa umba karrum-awiyebajinama muwilyaba maninga-murra beka wurrakina arrawu-wa eninganinga-langwu-wa alikira. Nungkwaja ningkakina ka-makinama wurrumurndakibina-manja warnikuminuwar•duwar•da kajungwa karri-larrngkwaburreni-yada ababurna aninga amurndakibina-manja angalya aminababurna-manja alikira. Ka-makinama ngarningka wurrakina-manja kajungwa karr-akukwurrajini-yada ebina aninga nari-yada wurrukwala warnumamalya ngi-rndirrkama akina, umba engkinyungwurra ngawa kuw-ambilyi-yada akina ambaka-murri-yada. Kembirra kumu-likaja-manja yimurndakibina yimangbala yambilyuma yinungkwura yuwurrariya-wiya enena-manja angalya Yijiba kembirra kuw-ambilyama ngawa akina aninga kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya kuw-alyubarini-yada akina. Nare-ka aburraja a-mureyama wurrakina umba kuw-alyubarinama akina-da. Kembirra nare-ka a-jungwuma wurrakina

umba warniba ngawa kuw-ambilyama-da," ni-yama Jawijiba nakinu-wa naruma nubungkawa-da.

Jawijiba nu-bungkawadinu-mulangwa Yijiba-manja

37 Eneja nakina naruma nubungkawa akwa ngawa ena-langwa wurriyukwayuwa wurrububungkawa na-lyelyingminuma wurrakina ebina ayakwa ni-yengbinu-mulangwa nakina Jawijiba.

38 Biya kembirra nakina naruma nubungkawa ni-yama ena-langwu-wa wurriyukwayuwa wurrububungkawa, "Nare-ka akburranguma ngarna warningerribirra warnungkwarba warningaba wuburra naka Jawijiba, mena Neningikarrawara-langwa amawurrina nuw-ambilya-mubaba akina enuwa-manja," ni-yama nakina aburruwa-wa.

39 Biya kembirra ni-yama nakina arakba Jawijibu-wa, "Nakine-ka Neningikarrawara nginumin-abilyerrikama ena ababurna-langwa nungkuwa-manja. Kembirra aminakina-langwa nganja ningeningma ngayuwa nare-ka wurribina warnungkwarba wurraringkawa wuburra nungkuwa ningkakina.

40 Kembirra ngayuwa yiba-bungkawakinama ningkakina enena-manja angalya nganyangwa. Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nganyangwa kabumin-engkirrikajama arakba wurrakina nungkwa-langwu-wa ayakwa. Nganje-ka ngayuwa ningubungkawa ningaruma akwa ningi-lyinginama ababurna-langwa angalya Yijiba-manja. Umba yik-aburrakiyuwarnama ningkakina ngayuwa-manja akwudangwa, kajungwa kabumin-engkirrikaji-yada nungkwa-langwu-wa ayakwa nungkwajukwaba.

41 Aduwabe-ka ngayuwa yiba-bungkawakinama ningkakina ningkubungkawa ababurna-manja angalya Yijiba-da," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa-da.

42 Biya kembirra nakina naruma nubungkawa n-aburawaka nakina ebina eyukwujiya errumungkwa ena-langwa-langwa amamuwa ayarrka, ebina na-wilyakama akina ekirra ena-langwa. Akwa n-akumarna akina Jawijiba-langwa-manja amamuwa ayarrka. Akwa nen-awiyebaja arakba dadingaba dumbala dukwulyubena Jawijiba-manja akwa ngawa n-akumarna alarrngekburna arnarrirnarra akawulda-murra ena-langwa-manja memirrma.

43 Kembirra ngarningka nenu-kwama nakina muwilyaba makangkidikarra mibina yingum-arrkirrkirnama jarrangwa, kajungwa neniki-rijawudi-yada nakina Jawijiba. Meningabe-ka makina akwa nubungkawa-langwa wuburra numi-yamama ngawa makina-da.

Biya kembirra nakina naruma nubungkawa ni-yengbina ngarningka ayakwa nakinu-wa Jawijiba. Ni-yama nakina, "Ki-rijawudiyina-manja nungkuwa mibina-manja ngawa makangkidikarra, kembirra aburraja warnikuminuwar•duwar•da nganyangwa ka-lyengmenama wurrakina, ka-likajama mamurukwa-langwiya akwa kuw-ardenama wurrakina. 'Erribaja-wiya karna karnumamalya!' ke-yaminama wurrakina. 'Wurrumurndaki-rungwudarra nubukwaya nubungkawa!' ke-yaminama wurrakina-da.

44 "Ngayuwe-ka ningubungkawa ningaruma-dangwa ningena. Aburraja kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya WarningiYijiba bumin-engkirrikajame-ka nganyangwu-wa ayakwa. Akwa enena ayakwa ningarra-makama ngayuwa aburruwa-wa. Ningi-yamama, 'Kirrababurna-langwa karnumamalya ababurna-manja angalya Yijiba yik-engkirrikajama ngawa Jawijiba-langwu-wa ayakwa. Akwa yiki-likajama kirrakina enuwa-wa kajungwa yikini-yendabaji-yada enuwa-wa nara-wiya e-yamama eningerribirra akina kirrakina karnumamalya-da,' ningi-yamama ngayuwa wurrababurna-manja warnumamalya amurndakenena-manja angalya Yijiba-da," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa-da.

45-47 Biya kembirra nakina naruma nubungkawa nenu-kwa Jawijiba-manja enikaduwa ekirra EningiYijiba. Akine-ka ekirra Jebineda Baneya akina. Akwa ngarningka nenu-kwa nakina duwilyaba dadiyara dadimikirra Ajineda ena-langwi-yada dadingiyenikba. Ngalaja dadiyawenikba dakina nuwilyaba-langwa nenungkwarba nenimikirra Badibera nakina. Umba eneja nakina Badibera NuMinida nenungkwarba WarningiYijiba-langwa warnumamalya nakina. Umba ena-langwa angalya aminababurna alikira iya warnumamalya emikirra Yeliyabulija akina.

Eneja Jawijibe-ka nakina n-ambilyumurra mamarika iya yinungkwura arngkabiyakarbiya-ma arngkumemberrkwa. Biya n-aburradada arakba nakina ebina warka nenu-kwama naruma nubungkawa. Kembirra arakba makina-manja mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura ngalaja na-lungkuwarringinuma ababurna amarda amaninga, ni-yama-murrada nakina Jawijiba nibina-manja naruma

nubungkawa. Biya ni-lalika Jawijiba nubungkawa-langwa angalya akwa ni-likena nakina angerriba iya angerriba Yijiba-manja.
48 Ni-likenuma nakina amurndakakinu-wa angalya aminuwurrakwulyumida alikira iya warnumamalya akwa nenu-makama nakina wurrumurndakakina-manja wurruminakina angalya warnumamalya warniki-yama-langwa. Kembirra ababurna-manja angalya aminuwurrakwulyumida alikira aburraja wurruminakina angalya warnumamalya narruwurra-murndukwama amadidira amaninga aburra-langwa ebina narri-lungkuwabijuwa-mulangwa engka-manja iya engka-manja angalya akwudangwa, akwa narri-larrngkwaburranguma akina ababurna aninga arumuruma-manja alikira eninganinga yakwujina aburra-langwa-manja angalya.
49 Ababurne-ka aninga akwa nare-ka kembirra eneja Jawijiba kinu-murnduwarna arakba akina, mena-baba ababurne-ka akina wuburra ajiringka ebina mijiyelya-manja-da.

50-52 Bi...ya kembirra akini-yada na-lungkuwarringinu-manja ngawa ababurna amarda amaninga yakwujina akina-manja angalya Yijiba, ngalaja Ajineda yinginumin-arrangbama dakina nenikuwenikba Jawijiba-langwa. Kembirra eneja ni-yama nungwenikba Jawijiba, “Neningikarrawara nakina nginu-mamurikajuwame-ka ngayuwa-manja, kembirra ningi-yakuwabijuwama arakba ababurna-langwa awerrikawarriya amurndakibina na-likenuma ngayuwa-wa akwa ningi-yakuwabijuwama ngarningka nganyangwa warnumamalya aburrajukwaba,” ni-yama nakina. Kembirra neni-yengbijuwama nakina neningadinuba-wiya nenikuwenikba Muneja nenimikirra, mena akina ekirra Muneja ne-yaminama “ningi-yakuwabijuma.”

Bi...ya ambaka-murra na-lungkuwarringinu-manja ngawa ababurna aninga yakwujina Yijiba-manja akina, ngalaja Ajineda yinginumin-arrangbama dakina nuwilyaba ngarningka nenikuwenikba Jawijiba-langwa. Kembirra eneja ni-yama Jawijiba, “Neningikarraware-ka nakina nginu-kwama warijira enena-manja ngawa angalya na-likenu-murrumanja ababurne-ka awurruwurrariya ngayuwa-wa,” ni-yama nakina. Kembirra neni-yengbijuwama nakina niyukwujiya Yibureyima nenimikirra, mena akina ekirra Yibureyima ne-yaminama “nginu-kwama warijira.”

53 Bi...ya ngalaja mamurndakakina mamangbala mambilyuma mamarika meningininga iya yinungkwura yiningininga numurndaki-yuweyinuma Yijiba-manja.
54 Kembirra arakba mamangbala mambilyuma mamarika muwurruwurrariya ngalamba-langwa iya yinungkwura yuwurruwurrariya numurndaki-yuweyinuma, ni-yama-murrada adinuba-wiya nakina Jawijiba. Nara arakba ka-lungkuwarringina aninga akwa murumureya nuw-ambilyuma aburraja warnumamalya ababurna-manja angalya. Wulkwa Yijiba-manja awilyaba akina aninga nuw-ambilyumurra ngawa aburra-langwa-manja alikira eninganinga.

55-56 Ngalaja num-arriyadinuma angwurra ngawa mamurndakakina mamarika iya yinungkwura ababurna-manja angalya Yijiba. Aburraja kembirra arakba WarningiYijiba warnumamalya namurndaku-mureyanguma akwa namurndaki-likenuma arakba wurrakina narumu-wa nubungkawa. Neni-yukwamajuwama aninga-wa, akena eneja naruma nubungkawa ni-yama aburruwa-wa, “Wurri-likaja angerriba Jawijibu-wa akwa wunumin-engkirrikaja ena-langwa ayakwa,” ni-yama. Kembirra aburraja namurndaki-likenuma wurrakina Jawijibu-wa. Kembirra eneja Jawijiba nakina nu-ngwurrkbalijuwama arakba amurndakibina alikira eninganinga akwa nenu-kwama ebina aninga WarningiYijibu-wa warnumamalya. Kembirra aburraja arrkala nenu-kwama angwarnda Jawijiba-manja.
57 Aburraja wurrababurna warnumamalya engka-langwa angalya namurndaki-likenuma Yijibu-wa warniki-beyindi-yada aninga, mena muwurrariya-babe-ka mamarika iya yinungkwura ababurna-manja angalya-da.

42

Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena na-beyindangu-mulangwa aninga Yijibu-wa

1-5 Yande-ka eyukwujiye-ka aninga akina Kenina-manja nuw-ambilyu-murrumanja Jekaba akwa ena-langwa warnumamalya. Aburraja murumureya nuw-ambilyume-ka. Biya n-engkirrika-manja nakina Jekaba akina ababurna aninga Yijiba-manja, kembirra

ni-yama ena-langwu-wa warninikuwena, “Kwurruwa-yi! Kirri-yaminjamarrkinama kirrakina kirri-lyelyelyimbukweyinama? Wurri-likaja-langwa Yijibu-wa. Aba bu-makameka ayakwa ningena ababurne-ka aninga akina-manja angalya,” ni-yama. “Yiki-likaja yenjerrikina akwa yiku-beyindena aninga kajungwa nari-yada murumureya a-jungwajuma ngakwurruwa,” ni-yama.

Aburraja Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena wurrumemberrkwa kembirra na-likenuma yenjerrikina akinu-wa angalya Yijibu-wa aburruwa wurrukwala warnumamalya, kajungwa warniku-beyindi-yada aninga. Umba eneja aburra-langwa nenikumarnjarringba Benjimina n-ambilyuma nakina angalya-manja. Nara nakina keni-larrkena eneja nungwenikba wurrarrkwurrkuwena-manja kini-likena, mena nilyelyingminu-mubaba angwurra nakina niyukwujiya naburradikba Rejila-langwa, akwa n-engkirrikenu-mubaba nakina neniyuwangkwa kenak-arriyakama awurrariya. Kembirra nara keni-larrkena kini-likena engku-wa niyukwujiya Benjimina-da.

6 Akini-yada ngawa eneja Jawijibe-ka nakina nubungkawa Yijiba-manja adinakba. Umba aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nawurraki-likenumurra ababurnalangwa angalya yenjerrikina enuwa-wa, kajungwa warniku-beyindi-yada aninga. Aburrajukwaba ngawa ena-langwa wurrarrkwurrkuwena na-likenuma wurrakina yenjerrikina enuwa-wa akwa namurndak-abuluwendijeyinuma enuwa-manja nuw-engmudirruwajungwunuma warnumukwurra ajiringka-manja. Namurndakabuluwendijeyinu-manja wurrakina, nenu-wilyakajuwama nakinu-wa warningma wurrakina narume-ka nakina numikbiyiya nilyengma.

7-8 Umba neni-rringkama eneja nakina Jawijiba wurrumurndakakina akwa nenumumiringkama nakina. Akena warningbale-ka aburraja wurrakina nakina Jawijiba-da. Nen-angungwarndirrangume-ka. Eneja nakina n-eningbalikajungwunuma wurrakina akwa ni-yengbinume-ka nakina ayarrkardidarra-murra ayakwa-da. “Ngamba-langwa karna?” ni-yama.

“Angaluba yarna Kenina-langwa yirri-likenuma yiku-beyindeni-yada aninga,” ne-yama aburraja.

9 Eneja kembirra Jawijiba n-engkirrikenume-ka nakina alekbina-kiya-wa akwulyangburarrka arakba-wiya adinuba-wiya ni-lyangburarrkinu-murruwa aburruwa-langwa. “Kirri-likenume-ka karna yangkwurrangwa kajungwa yik-aburangkini-yada kwureya yiku-mekbalyini-yada yika-rringkini-yada wurrumurndakayuwaya-murrikba yirralangwa warnumamalya amurndakenena-manja angalya Yijiba akwa awinyamba yikingekburakini-yada kirrakina,” ni-yama.

10 “Nare-ka,” ne-yama aburraja. “Yarningerribirre-ka yarna yarnumamalya akwa yarningma nungkuwa ningkaruma ningkubungkawa ningkakina. Yirri-likenuma yarna yangkwurrangwa yarniku-beyindi-yada aninga, nara akwala.

11 Yarne-ka yirrumangadiyerra-manja-wiya yarningabe-ka yarnumamalya yarna yirrilyangmandukwuna, akwa nare-ka yarna a-ngayinduma a-mekbalyuma angalya,” neyama wurrakina.

12 Eneja Jawijiba ni-yama, “Nara, kirri-likenume-ka karna yangkwurrangwa-da kirramurndaki-rringkama warna warnumamalya wurrumurndakayuwaya-murrikbada,” ni-yama.

13 Aburraja ne-yama, “Bungkawa, adinuba-wiya yirrumemberrkwa yirrambilyuma yarna yirrumangadiyerra-manja. Yarna ngawa yarninikuwena nuwilyaba-ma-langwa nungwarrka, akina-manja angalya Kenina. Akena nuwilyaba nakina ni-jungwuma umba niyukwujiya-dangwa nangaba-wiya n-ambilyama nungwarrka-manja,” ne-yama.

14 “Nare-ka. Ning-engkirrikajama ngawa karne-ka kirri-likenuma kirru-mekbalyinuma enenu-wa angalya-da,” ni-yama eneja.

15-16 “Akwa k-engkirrikajama ngawa akina yanda-langwa k-eningmidinama ningena kwureya yiku-makina-murrikba alyangmandukwuna ayakwa,” ni-yama. “Kembirra ki-dirrukweyinama ayakwa nungkwurruwa-wa. Yelakwa ngawa ka-didenama karna akididijungwa-manja. Umba kirruwilyaba karna yiki-lawurradinama angalyuwa yikin-angkirnama nenikumarnjenungwu-wa yangkwurrangwa. Nara-manja kirrakina a-wilyakama nakina yangkwurrangwa ngayuwa-wa, kembirra nganja kilyangkuwerribikajungwunama ngayuwa kirri-likenuma karna yangkwurrangwa kirrumekbalyinuma. Nara karna kirrukwala a-lawurrakajuma ngayuwa ambaka angalyu-wa yanda-langwa nakina nenikumarnjenungwa kini-yar•denama yelakwa. Ningena ena ayakwa ningi-yengbinama nungkwurruwa-wa aduwaba akwa ningi-yengbijinama ekirra naruma-langwa nubungkawa. Nakine-ka nubungkawa ni-lyinginama amurndakenena angalya ababurna-langwa Yijiba, akwa ningi-yengbijinama ena-langwa ekirra kajungwa engbudi-yada ena ayakwa nganyangwa,” ni-yama.

17 Kembirra nen-akumarnuma wurrakina akididijungwa-manja. Akwa aburraja na-
mungkwuluma yakwujina arrawa mabiyakarbiya marringa.
18 Mabiyakarbiya-manja ngawa mamawura eneja Jawijiba kembirra ni-yama nakina
wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba, “Ningene-ka ningeni-yangmarngkwajinama
Neningikarrawara akwa nara ngayuwa a-ngayinduma ngi-jungwuma karna karnuma-
malya. Kembirra nungkwurraja yikinu-wilyakina-manja nenikumarnjenungwa yangk-
wurrangwa karniba yik-ambilyama.
19 Kembirra nganja ka-larrkajama kirrukwala ningena, umba kirruwilyaba karna
yik-ambilyama yelakwa enena-manja akididijungwa kajungwa k-eningmidini-yada
ngayuwa kirrilyangmandukwuna karnungkwarba kirrakina. Umba kirrukwala yiki-
lawurradina angalyu-wa, aninga yiku-wilyakina ebina kirru-manguma, kajungwa
nari-yada nungkwurra-langwa warnumamalya a-murumureyuma warningangkawura
wurrakina.
20 Kembirra yiki-lawurradina yikinu-wilyakina nungkwurra-langwa nenikumarnje-
nungwa yangkwurrangwa ngayuwa-wa. Kembirra nganja k-eningmidinama ngayuwa
alyangmandukwuna ayakwa kirri-yengbinuma aduwaba ngayuwa-wa. Akwa nara
kemba a-ngajuma kirrakina,” ni-yama Jawijiba aburruwa-wa.
Aburraja namurndaki-lyangkuwama akwa ne-yama Jawijibu-wa, “Yiki-yaminama
yarna ebina yirra-makama,” ne-yama.
21 Kembirra na-makijeyinuma wurrakina. “Yawe-ka,” ne-yama. “Ngarne-ka
ngarri-didijungwunuma akididijungwa-manja mena ngarru-makwunu-mubaba
nenikumarnjanyungwa ngakwurra-langwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.
Nara ngarna ak-engkirrikena ena-langwa ayakwa nu-werrikawarriyadinu-mulangwa
nakina akwa nu-warduwardeminu-mulangwa, akwa ngarreni-yendabenu-mulangwa
ngarribina akinu-mamurikajuwi-yada nakina. Akina-langwa-bina kemba ngarna ngarri-
didijungwunuma-da,” ne-yama wurrakina-da.
22 Kembirra Rubina nakina ni-yengbinuma ayakwa wurrumurndakakina-manja wur-
rarrkwurrkuwena ena-langwa. Ni-yama, “Kirribina-bina ngarra-makama nara-maka
akini-ngajuwa nakina, akena nara yik-engkirrikena ayakwa nganyangwa. Akina-langwa-
bina kembirra enena awurrariya na-likenuma ngakwurruwa-wa-da,” ni-yama nakina
Rubina.
23 Umba eneja Jawijibe-ka nakina neningma amurndakakina ayakwa ne-yengbinuma
wurrakina. Akena aburraja warningbale-ka wurrakina, mena nara-baba kini-yengbina
ena-langwa-murra ayakwa umba wulkwa EningiYijiba-murra ayakwa ni-yengbinuma
nakina. Aburraja wurrukwala nenumini-yarrkuwarrukwajuwama ayakwa ena-langwa
kajungwa warnik-engkirriki-yada wurrakina.
24 Umba eneja Jawijiba nakina arakba akwudangwa kinu-ngwadinuma, akena nara
keni-ngayindanga nakina keni-rringka wurrarrkwurrkuwena kinu-ngwadina akwa ni-
jadinga aduwaya akina-langwa angalya nuw-ambilyu-murrilangwa. Biya ngarningka
ni-ngayindangu-manja nakina neniki-yengba ayakwa ni-lawurradinuma aburruwa-wa.
Kembirra nakina nu-wekbalyinuma Jimiyina neniki-didiki-yada nakina alikira-manja ar-
rawa akwa nenu-makama wurrukwala-manja ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da,
umba aburraja nen-ararikama nakina yakwujina ngawa wurrarrkwurrkuwena nuw-
ambilyu-murrumanja wurrakina-da.

Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena na-lawurradinu-mulangwa Keninu-wa nungwarringba-wa

25 Eneja Jawijiba nakina ni-yama nenu-makama ena-langwu-wa warniku-
minuwar•duwar•da, “Wurramini-lyangburrukwajina madidirrungwarna beka
meninganinga, kajungwa warniki-lawurrakaji-yada warna warnungkwarba angalyu-
wa. Akwa wurramini-lawurrakajiya ebina angwarnda aburra-langwa beku-wa
muwilyuwilyaba-wiyu-wa wurramin-awiyebajiya. Akwa wurra-kwuna ngarningka
aninga kajungwa kuw-alyubarini-yada lukwakwa,” ni-yama Jawijiba. Aburraja
wurrumurndakakina ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da kembirra na-likena akwa
ne-yamama akina nenu-maka-murrilangwiya Jawijiba.
26 Umba kembirra aburraja Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena narruma-
larrnjawudanga mamurndakakina beka dakina-manja dangki. Biya narri-lalika kembirra
arakba akina angalya Jawijiba-langwa warniki-lawurradi-yada Keninu-wa.
27 Biya na-likena ngawa wurrakina bi...ya yanda-langwa numu-merrkawiyebuma ma-
mawura akwa na-lyarrngwalyilyaduma. Kembirra nuwilyaba nakina num-ambijangaja
beka ena-langwa neniku-kwi-yada aninga dakina dangki. Akena n-akburrange-ka akina
angwarnda makina-manja ngawa beka memedirra.

28 Biya nenuwurrak-ardija nakina ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena akwa
ni-yama, “Ene-ka nganyangwa angwarnda memema-manja beka-da. Aburraja
bumini-lawurrakajuwame-ka ngayuwa-wa-da!” ni-yama. Kembirra aminakina-
langwa nuw-arndirndaduma na-minjirrkakbar•dume-ka wurrakina. Akwa
nawurraki-yendabijeyinuma wurrakina akwa ne-yama, “Ni-yamarrkame-ka nakina
Neningikarrawara ngakwurruwa-manja-bina?” ne-yama wurrakina-da.
29 Nawurrak-alilikenume-ka ngawa wurrakina bi...ya yanda-langwa nawurraki-
yar•duma wurrakina Kenina-manja. Biya na-likenuma angalyu-wa wurrakina, akwa
nenu-makama nungwarringba-manja amurndakibina ne-yama-mulangwa akina. Ne-
yama wurrakina,
30 “Nakine-ka nubungkawa nibina yirrenu-kwama aninga ni-yengbinume-ka nakina
ayakwa ayarrkardidarra yirruwa-wa. Ni-yamama nakina, ‘Dangbe-ka yarna yirri-
likenumurra yenjerrikina kajungwa yarniki-rringki-yada akina angalya aburra-langwa,
akwa yarnik-eningmidi-yada wurrarrubuda-murrikba akwa wurrumurndakayuwaya-
murrikba warningakwujina warnumamalya,’ ni-yamama nakina.
31 “Umba yirraja yarna, ‘Nara a-mekbalyuma angalya-da,’ yirri-yamama enuwa-wa.
‘Umba yirrilyangmandukwuna-wiya yarna yarnungkwarba-da.
32 Yirruwe-ka yarna yirrumemberrkwa yirrambilyuma yirrarrkwurrkuwena yirr-
ambilyumurra. Nuwilyaba-murra ngawa nungwarrka yirra-langwa. Umba eneja
nuwilyaba ni-jungwuma nenikumarnjarrka nakina. Umba eneja nuwilyaba nijira-
dangwa nungwarrka-manja ngawa nakina Kenina-manja angalya,’ yirri-yamama.
33 “Eneja nenungkwarba ni-yamama nakina, ‘Ki-dirrukweyini-yada ngayuwa ayakwa
nungkwurruwa-wa kajungwa k-eningmidini-yada ngayuwa kirrilyangmandukwuna-
murrikba karnungkwarba kirrakina. Kembirra kirruwilyabe-ka karna yik-ambilyama
ngayuwa-manja yelakwa. Umba kirrukwala yiki-likajama karna yiku-wilyakinama
aninga nungkwurra-langwu-wa warnumamalya nari-yada murumureya a-jungwajuma
wurrakina.
34 Biya yiki-lawurradinama yangkwurrangwa, yikinu-wilyakinama nenikumarnje-
nungwa nungkwurra-langwa nibina niyukwujiya-dangwa. Yikinu-wilyakina-manja
nakina ngayuwa-wa kembirra nganja k-eningmidinama ngayuwa kirrilyangmanduk-
wuna karnumamalya kirrakina-da. Kembirra ngayuwa kamini-lawurrakajinama naka
nenungkwarba nungkwurruwa-wa. Nungkwurraja kembirra yiki-ngayindena-manja
kirrakina enena-manja ngawa angalya yik-ambilyamurra. Yik-ambilyamurra akwa
yikumurndaki-likajama erribirra yelakwa enena-manja angalya,’ ni-yamama nakina
nubungkwa yirruwa-manja,” namurndaki-yama wurrumurndakakina wurrarrkwur-
rkuwena neniyuwangkwu-wa Jekabu-wa-da.
35 Biya kembirra narrumamurndaku-ngwur•dangmajuwa aburra-langwa beka ak-
ena mamurndakakina-manja ngawa beka muwilyuwilyaba-wiya-manja narrumurndak-
akburrangarna ebina-murrada angwarnda narra-kwa-murrada WarningiYijiba-manja
warnumamalya. Akine-ka angwarnda narri-rringka-manja wurrumurndakakina akwa
enejukwaba nungwarringba na-minjirrkakbar•dume-ka wurrakina-da.
36 Ni-yama nakina Jekaba, “Ena-bina kirri-yama-mulangwa nungkwurruwa-da.
Kembirra akina-langwa kawurraki-lyumadinama aburraja wurrababurna-langwa
nganyangwa warijira. Jawijiba arakba nara nibina-da. Enejukwaba Jimiyina nara nibina.
Kembirra ngarningka kini-ngayindenama enejukwaba Benjimina yikinu-wilyakinama
kirrakina engku-wa ngayuwa-langwa. Karne-ka yirru-werrikawarriyakinama ngayuwa
angwurra,” ni-yama Jekaba nakina-da.
37 Rubina eneja ni-yama nakina nungwenikba-wa, “Ngayuwa ningena kin-
akwurrajinama nakina Benjimina,” ni-yama. “Nara-manja amini-lawurrakajuma nakina
nungkuwa-wa, kemba ningkakine-ka ka-wardenama wunambilyuma nenikuwarrka-
kiya-da. Akena amandangwa ningena kini-lawurrakajinama ngayuwa,” ni-yama nakina
Rubina-da.
38 Eneja Jekaba ni-yama, “Nara naka nenikuwarrka nganyangwa Benjimina ngi-
larrkama mena nawenikba ni-jungwu-mubaba-da. Nakina-bina nuwilyaba-ma n-
ambilyama arakba-da niyukwujiya-da. Ningene-ka ningeniyuwangkwa arakba. Umba
kenak-akburranga-manja awurrariya ena-langwa lukwakwa, kembirra ningena ki-
jungwuma-da. Nungkwurraja yiku-wurrariyakinama kirrakina ngayuwa-da akwa yiki-
jungwajinama ngayuwa ningeniyuwangkwa-da,” ni-yama nakina Jekaba-da.

43

Jawijiba-langwa wurrarrkwurrkuwena nenu-wilyaka-mulangwa Benjimina Yijibu-wa

1-2 Aburraja wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena nuw-ambilyuma Kenina-
manja nungwarringba-manja wurrakina akena aninge-ka akina na-warrngkijerridinuma
arakba. Eneja Jekaba akwa ena-langwa warninikuwena ebina aninga angaluba narru-
wilyakama wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena nuw-alyubarinuma ababurna-
langwa amurndakakina. Murumureye-ka namurndak-ambilyuma warningangkawura-
da.

Biya kembirra nakina Jekaba ni-yama arakba warninikuwenu-wa, "Wurri-
lawurradina-langwa ngarningka Yijibu-wa akwa wurru-beyindena-langwa aninga
ambawura ngakwurraja," ni-yama.

3 Akena eneja nakina Juda ni-yama ena-langwu-wa nungwenikba, "Numinakine-ka
angalya nubungkawa nare-ka nakina awiyebajuma yirruwa-da yanda-langwa yikinu-
wilyakinama nenikumarnjarrka. Akina-bina yirrenu-makama-da.

4 Benjimina nakina kini-larrkaja-manja nungkuwa yirruwa-manja yirraja kemba yarna
yiku-beyindenama aninga.

5 Umba nara-manja nungkuwa ngi-larrkama, nara kemba yarna ngi-likama-da. Eneja
nakina nenumamalya yirrenu-makama nara yarna a-rringkama, wulkwa yirruwa-manja
enejukwaba nenikumarnjarrka kini-likaja-manja-da," ni-yama Juda nungwenikba-wa-da.

6 Eneja Jekaba ni-yama, "Mena-burra kinu-maka naka-langwa nenikumarnjenungwa?
Akina-langwa-bina mijawara ngumu-wardanguma aduwaba-da. Nara-maka yikinu-
maka kirrakina-da," ni-yama Jekaba.

7 Aburraja kembirra warninikuwena arakba nenu-makama, "Akena niyirrbiyirrbe-
ka ngawa nakina yirreni-yendabenuma yirra-langwa-langwa warnumamalya akwa ni-
yamama, 'Jerriya neniba ngawa nungwenungwa? Umba kinu-wilyakina ngarningka
nenikumarnjenungwa yakwujina?' Kembirra akina-langwa ni-yama-mulangwa yirraja
yinu-makama akina-da. Yarningbale-ka yarna yikenu-maka nakina yarniku-wilyaka-
langwa nenikumarnjarrka yirruwa," ne-yama.

8 Juda ni-yama, "Ni-larrkiya eni-likaja ngayuwa-manja, kemba yiki-likajama yarna
enena-wiya. Kembirra yiki-likaja-manja yarna, nare-ka murumureya a-jungwajuma
ngakwurruwa akwa ngakwurra-langwa wurriyukwayuwa.

9 Ngayuwa-bina kin-akwurrajinama naka-da. Nara-manja ngayuwa a-lawurrakajuma
naka ningkinyungwurra, kemba nungkwaja ningkakina yiki-lekbajama ngayuwa-wa.

10 Nara-manja yarna yik-embirrarina amiyerra kemba arngkambilyuma-ma arakba
yiki-likenuma Yijiba-langwa yarna-da," ni-yama Juda nungwenikba-wa.

11 Eneja Jekaba ni-yama nakina, "Nara-manja naka Benjimina ngi-likama, nara ngarna
akburranguma aninga. Wunu-wilyakina kembirra wurri-likaja. Akwa yiku-wilyakina
akwala eninginingaba amurndakijika yadada aminenena-langwa angalya ngakwurra-
langwa, kajungwa yikinu-kwuni-yada nubungkawa. Yiku-wilyakina amukwarnjirrema
eyukwujiya iya yilyakwa yiyukwujiya iya bungabungwa akwa amadidira amaninga.

12 Akwa yiku-wilyakina angwarnda wuburra ebina kirru-wilyakama ngarningka
arngkambilyuma-ma. Yikamini-lawurrakajina kirrakina ebina narr-akumarnuma
nungkwurra-langwa-manja beka. Dukwa aburraja na-lekbijungwuma-da.

13 Kembirra yiki-lawurradina warenja-bawiya nakinu-wa nenungkwarba, Benjimina
yikinu-wilyakina.

14 Nganja ningena ningu-buriyaminama Neningikarrawaru-wa, kajungwa nakina
nenungkwarba kin-errukwulini-yada nungkwurruwa-wa akwa keni-larrkaji-yada wu-
nalakina Jimiyina akwa ngawa Benjimina keni-lawurradini-yada nungkwurruwa-manja.
Dukwa nara aburnaja wunalakina ngi-lawurraduma, akena nara-manja a-likama Ben-
jimina, nare-ka ngarningka nungkwurraja akburranguma aninga-da," ni-yama nakina
neniyuwangkwa-da.

15 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrumangadiyerra-manja na-likenuma
na-lawurradinuma Yijibu-wa Benjimina aburruwa. Narru-wilyakama angwarnda
wuburra adinuba-wiya, akena arngkambilyuma-ma narru-wilyakama. Akwa ngarningka
amurndakijika warniku-kwi-yada nubungkawa narru-wilyakama Kenina-langwa. Biya
na-likena arakba-da. Nawurrak-alilikenu...wa. Yijiba-manja ne-yar•da. Biya Jawijibu-wa
arakba na-likenuma.

16 Kembirra eneja nakina Jawijiba neni-rringkama wurrakina akena Benjimine-ka
aburruwa-manja nakina. Biya nen-ardijuwa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da
nenu-war•dika-murruwa wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa-
manja alikira. Biya ni-yama, "Wurra-wilyakina wurrumurndakeyina warnumamalya
nganyangwu-wa alikira," ni-yama. "Kuw-alyubarinama wurrakina ngayuwa-manja
memerrkuwilyarra mamawura. Nungkwurraja kemba yiki-ngajina bulukwa, yiki-dakina

akwa akwala aninga yiku-mena, yiki-larrngkwaburrena adinakba," ni-yama nakina Jawijiba.

17 Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da nenu-wilyakama arakba wurrakina ni-yama-murrada Jawijiba ena-langwu-wa alikira.

18 Akena aburraja na-minjirrkakbar•danguma wurrakina mena nenu-wilyakama nakina Jawijiba-langwu-wa alikira. Na-lyangkiyama-bu wurrakina, "Nenaka ngarrenu-wilyakinama yenjerra ebina-langwa angwarnda-da beka-manja narri-lawurrakajuwa-murrilangwa adinuba-wiya-na! Kembirra dukwa akabu-menama warenja-bawiya-da akabu-ngajinama wurrakina akwa akabu-murrakajinama ngakwurra-langwa dangki-da. Kembirra ngarna akabu-menama ena-langwi-yada ngarnikuminuwar•duwar•da ngarningangkawura-da," na-lyangkiyama-bu wurrakina-da.

19 Kembirra narr-akburranga-manja akawiyuwiyeba Jawijiba-langwa-manja alikira, ne-yama wurrakina nakinu-wa nenikuminuwar•duwar•da,

20 "Marrakba. Engkirrikiya-langwa yirruwa-wa. Yarne-ka yirri-likenuma ebina-wiya yangkwurrangwa yarniku-beyindi-yada aninga.

21-22 Yirri-likenu-manja kembirra angalyu-wa wilyarra yirr-ambarringu-manja alyarrngwalyilya yirruma-ngwur•dangmajuwama yirra-langwa beka. Kembirra yirruma-ngwur•dangmajuwa-manja makina, yirra-langwa-manja memedirra beka yirri-rringkama yirrakina angwarnda ebina ngarra-kwama adinuba-wiya aninga-langwa. Dukwa angkaburra narr-akumarnuma akina angwarnda yakwujina? Yarningbale-ka yarna. Kembirra yarna ngarningka yangkwurrangwa yirri-lawurrakajuwama ababurna-langwa arakba ebina angwarnda akwa ngarningka angwurra ababurna angwarnda yirru-wilyakama yarniku-beyindi-yada enikaduwa aninga," ne-yama wurrakina Jawijiba-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.

23 Akena eneja ni-yama nakina aburruwa-wa, "Nara engkirrikuma akinu-wa. Nare-ka akbar•duma. Dukwa eneja nakina kirrenumin-akumarnuma akina angwarnda Neningikarrawara, nibina-murrada kini-yangmarngkwajinama nungkwurruwa akwa nungwenungwa-da. Yawa, ningu-mangume-ka nganja akina angwarnda adinuba-wiya aninga-langwa," ni-yama. Kembirra ni-likena nakina akididijungwu-wa akwa nenu-manguma Jimiyina akwa nenu-wilyakama arakba nakina wurrarrkwurrkuwenu-wa-da.

Wurrarrkwurrkuwena ne-yebukeyinu-mulangwa aninga Jawijiba-manja

24 Biya kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da nen-awiyebajuwa arakba wurrakina arrawu-wa Jawijiba-langwu-wa alikira akwa nenu-kwa akungwa warnik-ajarri-yada alika. Akwa nanga-kwa aninga aburra-langwa dangki.

25-26 Akwa nenu-maka wurrakina warnik-alyubara-langwa aninga Jawijiba-manja. Aburraja kembirra narri-larrngkwaburranga adinakba wurrakina amurndakibina amurndakijika narru-wilyakama Kenina-langwa kajungwa warniku-kwi-yada nakinu-wa Jawijiba.

Kembirra memerrkuwilyarra-manja mamawura ni-yar•da arakba eneja nakina Jawijiba yakwujina. Aburraja kembirra narr-awiyebajuwa amurndakibina amurndakijika alikira-wa akwa nenu-kwa wurrakina Jawijiba-manja akwa ngawa nawurrak-abuluwendinga nuw-engmudirruwajungwunuma warnumukwurra ajiringka-manja enuwa-manja.

27 Kembirra eneja ni-yama nakina, "Laka, karningaba? Ebina-wiya yirru-makama nungkwurra-langwa-langwa nungwenungwa. Laka, nakina neningaba? Nakina neningaba ngawa akwa neniba n-ambilya?" ni-yama.

28 Aburraja ne-yama, "Yirra-langwa nungwarrka nenibe-ka nakina ngawa akwa neningaba," ne-yama. Akwa ngarningka wurrakina nuw-abuluwendinga enuwa-manja, mena nubungkawa nakina-baba.

29 Eneja Jawijiba n-andiyinga akena neni-rringka nakina nenikumarnjenikba Benjimina nibina naburradikba dirndenikba-langwa. Ni-yama, "Naka-bina nibina yirru-makama niyukwujiya nenikumarnjenungwa nungkwurra-langwa-na?" Kembirra ni-yama nakina Benjiminu-wa, "Ngeniyerriya nungkuwa. Enu-marngkirradina Neningikar-rawara nungkuwa-manja," ni-yama.

30 Jawijibe-ka nakina neni-kbarrngajume-ka neni-rringka-mulangwa nenikumarn-jenikba Benjimina. Akwudangwe-ka ne-yar•danguma angwada. Kembirra ni-lalika akina angalya warenja-bawiye-ka akwa ni-lika ena-langwu-wa angalya akwa nu-ngwadina yakwujina.

31 Kembirra n-ajarrijajungwunuma nenumukwurra nu-mungkwur•dinuma angwada nakina akwa ngarningka ni-lawurrada nu-mungbudirrkajungwuna. Akwa nenu-maka

nakina wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da warniku-wilyaki-yada aninga yenjerrikina.
32 Nakine-ka Jawijiba n-enjawurikajungwuma, nakwukawura ni-rrakarjeyuma awilyaba-manja debula umba aburraja waka engka-langwa-langwa wurrakina nuw-angmakayanguma wurrarrkwurrkuwena. Aburrajukwaba wurrakina wurrukwala wurruminakina angalya WarningiYijiba warnumamalya nuw-alyubarinuma aninga yakwujina. Wurreyebijeba aburrajukwaba mena na-waranguma wurrakina nara kuw-ambarrina wurruminjirrkingka-manja warnumamalya.
33 Umba aburraja wurrakine-ka wurrarrkwurrkuwena nuw-angmakayanguma akwudangwa Jawijiba-manja na-kwurukweyinuma, narra-maka-mubaba adinakba-kiya wurrakina warnik-ambarringa-langwa. Kembirra Rubina adinuba-wiya n-ambarringa mena-baba neningadinuba-wiya naruma nakina, kembirra Jimiyina-murriya, kembirra arija-langwa Benjimina niyukwujiya-dangwa n-ambarringa. Nuw-angmakayanguma wurruwurrangekburne-ka, naruma-dangwa adinuba-wiya akwa jujuj angerriba niyukwujiya-wa. Umba narri-rringka-manja akina kembirra ne-yakikbijangeyinume-ka wurrakina-da.
34 Eneja kembirra Jawijiba nenu-kwama akina aninga ena-langwa-manja warniku-minuwar•duwar•da umba aburraja narri-lyilyanguma ena-langwu-wa wurrarrkwur-rkuwena. Akena Jawijiba nakina nenu-kwama angwurra ababurna aninga Benjimina-manja. Arngkumangbala-me-ka aninga Benjimina-langwa-da. Aburraja kembirra nuw-alyubarinuma wurrakina akwa ngawa akubibeka ne-bekeyinuma yanda-langwa nawurraku-bungwurridinuma wurrakina-da.

44

Menarlamba-langwa mibina numi-lyumadu-mulangwa

1 Kembirra narri-jerrukwa-mulangwa aninga, eneja Jawijiba nakina nen-ardijuwa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da nibina nenu-war•dika-murruwa wurrukwala warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa-manja alikira. Akwa ni-yama nakina enuwa-wa, “Wurramini-lyangburrukwajina mababurna-langwa beka meninganinga,” ni-yama nakina. “Akwa yikamini-lawurrakajina akina ngarningka angwarnda mamurndakakina-manja beka memedirra muwilyuwilyaba-wiya-manja.
2 Akwa kum-akumurna ngarningka nganyangwa menarlamba meningilyamarmba mijilba-murra yakwujina nenikumarnjarringba-langwa-manja beka memedirra,” ni-yama Jawijiba. Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-likena akwa ni-yamama akina nenu-maka-murrilangwiya Jawijiba.
3 Mingka-manja meninguwurdarriya-wiya mamawura eneja Jawijiba nu-mirajanga akwa neni-larrka wurrakina warnungkwarba akwa aburra-langwa dangki. Aburraja kembirra na-likena arakba.
4 Akena na-likenu-manja wurrakina arngkidarrba-langwiya, ni-yengbina eneja nakina Jawijiba nibina-manja nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa. “Jeyi warenja!” ni-yama nakina. “Wurra-larrmiya wurrakina warnungkwarba. K-akburranga-manja wurrakina, ena ayakwa ka-makina. ‘Kirri-yamarrkama karna nganyangwa-manja nubungkawa?’ ki-yama. ‘Neningabe-ka nakina nungkwurruwa-manja akena nungkwurraja kinumini-lawurrakajuwama awurrariya enuwa-wa.
5 Mena-burra kirr-angmaduma kirrakina mibina menarlamba meningilyamarmba ena-langwa wuburra mungkwabukwaba numi-yamama? Nara ngarrukwala ngarningerribirra ngarnumamalya e-bekuma makina-langwa, wulkwa enuwa yimbukwa nabalija-baba. Kini-ngayindangu-manja nenik-eningmida-langwa warnumamalya-langwa ne-yama-mulangwa wurrakina, kembirra makina-bina kinuma-manguma kenamu-wilyakajuwi-yada. Karne-ka kirri-yamama awurrariya!’ ki-yamina,” ni-yama Jawijiba nenu-makama ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da kajungwa nenikiyengbi-yada nakina ena-langwa ayakwa wurrakinu-wa wurrarrkwurrkuwena.
6 Eneja kembirra nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-likena akwa nen-akburranga wurrakina. Kembirra arakba nenu-maka wurrakina-manja Jawijiba-langwa ayakwa.
7 Aburraja ne-yama wurrakina enuwa-wa, “Mena-burra ningki-yamina ena ayakwa? Nare-ka yirraja yarna yik-angmada menarlamba nubungkawa-langwa.
8 Nungkwaja ningkeningma ningkakina akena yirri-lawurrakajuwama angwarnda Kenina-langwa yangkwurrangwa ebina yirr-akburrangarnuma yirra-langwa-manja beka. Mena-burra yirraja yarna yik-angmadiya alarrngekburna angwarnda ajilba-murra iya akawulda-murra akwa eningerribirra amurndakijika alarrngekburna nungkwa-langwa-langwa nubungkawa?

9 Nungkwaja kum-akburranga-manja ningkakina makina menarlamba yirruwilyaba-
manja, kembirra ningkakina kini-ngajinama nakina nenungkwarba. Kemba
yirrumurndakenena yirrukwala aduwaba nungkwa-langwa yarnikuminuwar•duwar•da
yirrababurna-langwa," ne-yama wurrakina nakinu-wa nenikuminuwar•duwar•da
Jawijiba-langwa.

10 Ni-yama kembirra enamba-langwa nakina, "Eningabe-ka akina ayakwa kirri-
yengbinama, akena kirribina yikuma-wilyaka-manja menarlamba kemba kirrakina
karnikuminuwar•duwar•da nganyangwa kirruwilyaba-ma yik-ambilyama-da. Umba kir-
rukwala karningaba yiki-likajama erribirra kirrakina angalyu-wa-da," ni-yama.

11 Kembirra warenja-bawiya aburraja wurrakina narruma-larrijuwa dangki-langwa
beka akwa narrumamurndaku-ngwur•dangmajuwa.

12 Eneja n-andeya numurndamurndirra ambaka-langwa nakina mamurndakakina-
manja beka. Adinuba-wiya nakina n-aburradaduma n-aburangkama naruma-langwa-
manja beka, Rubina-langwa-manja. Kembirra nuwilyaba-langwa-manja ngarningka
nenikumarnjenikba akwa ngarningka nuwilyaba-langwa-manja n-aburangkama. N-
aburangkeyina nakina yanda-langwa nenikumarnjarringba-langwa-manja beka num-
akburranga mibina menarlamba-da, Benjimina-langwa-manja beka makina-da.

13 Aburraja wurrakina wurrarrkwurrkuwena narringamurndaku-kuwarranga
aburra-langwa dumbala mena na-werrikawarriyadinu-murrubaba angwurra. Akwa
narrumamurndaki-larrnjawudanga beka aburra-langwa ngarningka dangki-wa akwa na-
lawurradina wurrakina ebinu-wa angalya nuw-ambilyu-murruwa awurrakwulyumida
alikira iya warnumamalya arakba-da.

Juda neni-yendabenu-mulangwa nubungkawu-wa Benjimina-langwa

14 Eneja nakina Jawijiba n-ambilyuma ngawa ena-langwa-manja alikira. Abur-
raja kembirra ne-yar•da arakba yakwujina wurrarrkwurrkuwena wurrakina akwa
nuw-abuluwenduma enuwa-manja nuw-engmudirruwajungwunuma warnumukwurra
ajiringka-manja.

15 Biya, "Miyambena-burra kirri-yamama akina?" ni-yama Jawijiba aburruwa-wa.
"Karningbala-burra kirrakina ngayuwa ningubungkawa? Ningeningme-ka amurndakib-
ina nuw-abuwarrkajungwunama wurrukwala-langwa warnumamalya, akwa kembirra
ningeningma amurndakakina eningerribirra kirri-yama-mulangwa kirrakina," ni-yama
nakina.

16 Eneja ni-yama Juda, "Karukwa. Nara ebina ayakwa yarniki-yengba-langwa
nungkuwa-wa. Eneja Neningikarrawara nakina nginu-wilyakajuwama awurrariya
yirra-langwa akena nara yirraja yarna a-wilyakajuma nungkuwa-manja yarna
yarningaba yarnumamalya. Kembirra yirrumurndakeyina aduwaba yirrababurna-
langwa nungkwa-langwa yarnikuminuwar•duwar•da arakba, umba nara nuwilyaba
nakina nibina numa-manguma makina menarlamba umba yirrababurna-langwa,"
ni-yama nakina Juda.

17 Eneja Jawijiba ni-yama, "A•a! Awurrariye-ka akina. Wurribina wulkwa narruma-
wilyakama menarlamba nganyangwa wurrakina yimbukwa nganyangwa warniku-
minuwar•duwar•da. Kirrukwala kirrakina yiki-lawurradinama kirringkinyungwurra
nungwenungwa-wa," ni-yama.

18 Kembirra eneja nakina Juda ni-likena Jawijibu-wa akwudangwu-wa akwa ni-yama,
"Yimini-lalika-langwa ngi-yengba-langwa ambaka," ni-yama. "Nare-ka awinyambaduma
ngayuwa-wa. Ningkakina ningki-yaminama wuburra naruma nubungkawa nibina ni-
lyinginama amurndakenena angalya ababurna-langwa Yijiba-manja-da.

19 Ningkakina ningki-yamama, 'Jerriya neniba ngawa nungwenungwa? Umba kinu-
wilyakina ngarningka nenikumarnjenungwa yakwujina?' ningki-yamama yirruwa-wa-
da.

20 Yirraja kembirra yirra-makama yirribina yirra-langwa-langwa nungwarrka akwa
nenikumarnjarrka-langwa. Nakine-ka ni-rukwularruma neniyerringka-manja arakba
nungwarrka-da. Naka-langwa nawenikba nara nibina, naka yimbukwa neniba ngawa
aduwaba duwilyaba-ma-langwa dirndarringba-da. Umba ni-lyelyingminame-ka eneja
nungwenikba nakina angwurra-da.

21 Nungkwaja yirru-makama yarniku-wilyaka nakina yangkwurrangwa ningkeni-
ngayindangu-mubaba nungkuwa ningkakina ningkeniki-rringki-yada.

22 Akena yirraja yirri-yamama yirribina, 'Nara nakina a-lalikama nungwenikba, mena
keni-lalika-manja nakina kemba nungwenikba kini-jungwu-mubaba-da,' yirri-yamama.

23 Ningki-yamama kemba nungkwaja, ‘Nara-manja nakina nungkwurra-langwa nenikumarnjenungwa a-wilyakama yangkwurrangwa, kemba nara ngarningka awiyebajuma kirrakina enenu-wa alikira nganyangwu-wa-da,’ ningki-yamama ningkakina-da.
24 “Yirraja kembirra yirri-lawurradinu-manja nungwarrku-wa akina ayakwa nungkwalangwa yinu-makama nakina-da.
25 “Bi...ya arakba-langwa eneja yirrenu-makama yirra-langwa nungwarrka yarnikilawurradi-yada yangkwurrangwa Yijibu-wa yarniku-beyindi-yada ngarningka akwala aninga.
26 Akena yirraja yinu-maka nakina, ‘Nare-ka. Nara-manja a-likama yirra-langwa nenikumarnjarrka yirruwa-manja, nara kembirra yarna ngi-rringkama nubungkawa. Yiki-likajama yarna wulkwa kini-likaja-manja nenikumarnjarrka enejukwaba yirruwamanja,’ yirri-yamama-da.
27 Eneja ni-yama nungwarrka yirruwa-wa, ‘Karningma kirrakina nganyangwa dadingiyarrka Rejila narringalirraku-wilyakama wulkwa wunambilyuma wuniyukwujiya-kiya.
28 Nara arakba nibina nuwilyaba. Dukwa ngalaja yiningbala arakba yakina nenuwardanguma-da. Eneja ni-likenuma nakina engku-wa akena nara kini-lawurradina-da.
29 Kembirra yikinu-wilyakina-manja naka nenikuwarrka aduwaba akwa ke-yamamanja awurrariya enuwa-manja, kembirra nganja ningena ki-jungwunama-da. Nungkwurraja yiku-wurrariyakinama kirrakina ngayuwa-da akwa ki-jungwunama ngayuwa ningeniyuwangkwa-da.’ Akina-bina eneja nganyangwa nungwarrka yirrenu-makamada,” ni-yama nakina Juda Jawijibu-wa.
30-31 Biya ngarningka ni-yama Juda, “Kembirra ki-lawurradina-manja nungwarrkuwa, nara-manja a-wilyakama nenikumarnjarrka, kembirra nakina nungwarrka kinijungwuma-da. Kini-jungwunama neningangkawura nara-manja a-rringkama nakina niyukwujiya a-likama yirruwa-manja-da. Nakina ni-lyelyingminame-ka angwurra nakina-manja. Neniyuwangkwa-baba nakina, ngalaja kembirra kenamu-wardena-manja makina mijawara kenami-jungwajiyama makina mijawara nakina-da.
32 “Akwa ngarningka nganja ningenu-makama nungwarrka-manja ngayuwa-bina kin-akwurrajina-mulangwa akwa kini-lawurrakajina-mulangwa nakina enuwa-wa-da. Ningi-yamama, ‘Nara-manja ngayuwa a-lawurrakajuma nakina ningkinyungwurra, kemba ningkakina yiki-lekbajama ngayuwa-wa ningkeningangkawura,’ ningi-yamama nungwarrku-wa.
33 Marrakba, ni-larrkaja naka eni-likaja wurrumurndakakina-manja wurrukwala wurrarrkwurrkuwena. Umba ngayuwa nganja yelakwa ningenikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa.
34 Nara-manja a-lawurrakajuma naka nungwarrku-wa ningena, nare-ka a-lawurraduma-da. Nara-manja naka nenikumarnjarrka nganyangwa a-lawurraduma enuwa-wa eneja kembirra nungwarrka kini-jungwunama nakina-da. Nara kembirra a-ngayinduma akina ningena nganja a-rringkama-da,” ni-yama nakina Juda Jawijibu-wada.

45

Jawijiba nenu-maka-mulangwa wurrarrkwurrkuwena-manja enuwa-langwa

1 Eneja nakine-ka Jawijiba nara nakina amiyerra kinu-mungbudirrkajungwuna wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa. Kembirra nenu-maka aburruwa-wa, “Wurri-jadiya-langwa errekbu-wa,” ni-yama. Aburraja kembirra najadinga wurrakina. Akwa kembirra nara wurribina wurrukwala yakwujina akiniyada ngawa nenu-maka-manja akina ayakwa enuwa-langwa akwa ni-yama-manja wurrarrkwurrkuwenu-wa, “Ngayuwe-ka ningena ningarrkuwenungwa Jawijiba.”
2 Akena nara kini-lyinga angwada ena-langwa umba nu-ngwadina angwurre-ka. Aburraja wurribina ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da nuw-engkirrikenuma wurrakina errekba-langwa ni-ringirriyadinuma nakina. Wurrukwala kembirra wurrakina narrilyilyanguma akina ayakwa nu-ngwadinu-mulangwa nakina naruma-wa nubungkawa nilyinga-murruwa ababurna-langwa angalya Yijiba-manja.
3 Eneja Jawijiba nakina ni-yama wurrarrkwurrkuwenu-wa, “Ngayuwe-ka ningena ningarrkuwenungwa Jawijiba. Nungwarrka nakina neniba?” ni-yama. Aburraja wurrarrkwurrkuwena nuw-engkirrika-manja nakina enuwa narrkuwarringba, nawurrakakbar•duma wurrakina. Nara kembirra ke-yengbeyina ayakwa.
4 Eneja Jawijiba ni-yama nakina, “Kwa, wurri-likaja yangkwurrangwa akwudangwuwa,” ni-yama. Nuw-akwudangwukajungwuna aburraja. Kembirra ni-yama nakina, “Ngayuwe-ka ningena nungkwurra-langwa ningarrkuwenungwa Jawijiba, ningibina

kirra-kwa-murrada wurrukwalu-wa warnumamalya. Kembirra kirrabu-kwama angwarnda akwa bu-wilyakama yangkwurrangwa enenu-wa angalya Yijibu-wa.
5 Nare-ka nungkwurraja a-werrikawarriyaduma a-lekbijajuma kirra-kwa-mulangwa karna ngayuwa wurrukwalu-wa warnumamalya. Neningikarrawara-bina ngini-larrkama ningeniki-lika-langwa ningena yangkwurrangwa-da. Nginu-wilyakama adinakba yangkwurrangwa kajungwa ken-enibikini-yada wurrababurna warnumamalya nakina-da.
6 Mambilyuma arakba wulkwa mamarika iya yinungkwura ngalaja eyukwujiya ena aninga, umba mamangbala mamarika iya yinungkwura yubukwaya ngarningka ni-likaja-wiya eyukwujiya kuw-ambilyama aninga. Akini-yade-ka ngawa nare-ka aburraja amaninga-ma amarda a-lungkuwarrijuma warnumamalya mamurndakakina-manja ma-marika iya yinungkwura.

7 “Ningene-ka nginu-wilyakama eneja Neningikarrawara adinakba yangkwurrangwa kajungwa ka-mamurikajini-yada karna nari-yada murumureya a-jungwajuma nungk-wurruwa akwa ngawa nungkwurra-langwa wurriyukwayuwa, akwa kajungwa yiki-jungwuna-manja nungkwurruwa kuw-ambilyi-yada numirena-murriya arija-langwa.
8 Nare-ka nungkwurraja yiki-larrkena yangkwurrangwa ngayuwa, umba eneja Neningikarrawara nakina nginu-wilyakama yenjerra-da. Ngayuwe-ka ningena nginu-bungkawakama Neningikarrawara ningubungkawa ningaruma-dangwa. Kembirra nganja ningu-bungkawadinama ngayuwa wurrababurna-langwa-manja wurriyukwayuwa wurrububungkawa amurndakenena-manja angalya. Wuburra nibina naruma-dangwa nubungkawa nganjukwaba ningu-bungkawadiname-ka ngayuwa amurndakeyina-manja arakba ababurna angalya enena-manja Yijiba.

9 “Ena-wiya arakba wurri-likaja nungwarrku-wa akwa yikinu-makina enena ayakwa nganyangwa. Yiki-yamina, ‘Neningikarrawara nen-akumarnuma nenikuwena Jawijiba nubungkawa ababurna-langwa-manja angalya Yijiba-manja. Kembirra nungkwaja nara ambudiduma umba likaja warenja enuwa-wa,
10 nungkuwa akwa ngawa nungkwurra-langwa wurriyukwayuwa akwa ngawa nungkwurra-langwa numirena-murriya aburrajukwaba. Yikuwurraku-warakina ngawa nungkwurra-langwa jiba iya nenukwuda iya bulukwa akwa ababurna-langwa amurndakijika nungkwurra-langwa angerriba enuwa-wa Yijibu-wa. Yakwujina kirrakina yik-ambilyama Yijiba-manja engemba-manja Kawijina.
11 Kembirra yik-ambilyama akwudangwa enuwa-manja kajungwa yiken-akwurrajini-yada nakina. Ngalaja akine-ka aninga kuw-ambilyama eyukwujiya mamangbala-manja ngarningka mamarika iya yinungkwura. Nara eneja a-ngayinduma murumureya a-jungwajuma nungkwurruwa iya nungkwurra-langwa warnumamalya akwa nungkwurra-langwa bulukwa-murriya,’ yiki-yamina kirrakina,” ni-yama Jawijiba. Akina-bu ayakwa nenu-makama nakina Jawijiba wurrarrkwurrkuwena-manja warniki-lawurrakaji-yada wurrakina ayakwa nungwarringba-wa-da.

12 Kembirra ni-yama ngarningka aburruwa-wa, “Kirrumurndakeyine-ka yirri-rringkinama ningena amandangwa nungkwurra-langwe-ka ningenikumarnjenungwa Jawijiba. Nungkwajukwaba Benjimina yi-rringkinama ningena Jawijiba.
13 Yikinu-makina nungwarrka ningena ningubungkawa enena-manja Yijiba, akwa yikinu-makina amurndakenena kirri-rringkinama ababurna-langwa aduwaba, akwa yikinu-wilyakina kwa yangkwurrangwa warenja,” ni-yama Jawijiba nakina ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena-da.

14 Biya kembirra nen-engkarrnga nakina Jawijiba Benjimina-manja akwa nu-ngwadina arakba nakina. Enejukwaba nakina Benjimina enamba-langwa nu-ngwadina.
15 Kembirra Jawijiba nenumurndak-engkarrnga wurrababurna-langwa wurrarrkwurrkuwena-manja akwa ngawa nenumurndaki-lawurangka wurrakina angwada-murra nakina. Na-jerridu-manja akina angwada kembirra wurrumurndakak-ina wurrarrkwurrkuwena na-lyelyimbukweyinumurra Jawijiba-manja arakba.

16 Eneja kembirra nakina nubungkawa naruma-dangwa n-engkirrika-manja akina ayakwa ne-yar•du-mulangwa wurrakina wurrarrkwurrkuwena Jawijiba-langwa Yijiba-manja, ni-lyelyingmame-ka nakina. Akwa ngawa ena-langwa wurriyukwayuwa wur-rububungkawa na-lyelyingmeyinuma aburrajukwaba wurrakina.
17 Ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa, “Wurra-makina nungkwa-langwu-wa narrkuwena-murriya karri-larrnjawudena wurrakina aburra-langwa amurn-dakijika dangki-manja, akwa ka-lawurradina angerriba Keninu-wa.

18 Akwa wurra-makina kenu-wilyakina nungwena akwa ngawa aburra-langwa wurra-didingiyarrngwa akwa wurriyukwayuwa aburra-langwa yangkwurrangwa enenu-wa angalya. Ningene-ka ka-kwunama angalya eningaba-dangwa yelakwa Yijiba-manja aburra-langwi-yada akina-da. Ababurne-ka kembirra aninga aburraja kuw-alyubarinama. Nare-ka wurrakina a-jerrukwama akina aninga," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa.
19 Akwa ngarningka nenu-maka nakina Jawijibu-wa warniku-wilyaki-yada wurrakina wurrarrkwurrkuwena mukwala marumuruma makangkidikarra mibina na-wilyuwilyakinama amurndakijika angerriba iya angerriba makina. Ni-yama nakina, "Angum-arrkirna jarrangwa mamurndakakina meyebirra angerriba Keninu-wa, kajungwa ka-lawurradina-manja Yijibu-wa wurradidingiyarrngwa akwa wurriyukwayuwa narrkuwena-murriya-langwa kembirra karrawurra-jawudeni-yada makina-manja. Akwa wurra-makina kenu-wilyakina ngarningka nungwena yangkwurrangwa Yijibu-wa aburruwa," ni-yama nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa.
20 Biya ni-yama ngarningka enuwa-wa, "Wurra-makina nungkwa-langwu-wa narrkuwena-murriya, 'Mama yiki-lalikina-manja ababurna-langwa amurndakijika nungkwurra-langwa yakwujina Kenina-manja, mena ababurne-ka amurndakijika eninginingaba yelakwa nungkwurra-langwa akina,' ki-yamina ningkakina aburruwa-wa," ni-yama nakina Jawijibu-wa-da.
21 Aburraja kembirra Jekaba-langwa warninikuwena narri-larrnjawudanga arakba wurrakina aburra-langwa amurndakijika aburra-langwa-manja dangki. Eneja nakina Jawijiba ni-yamama nakina nubungkawa-langwiya ayakwa akwa nenu-kwama ena-langwa-manja wurrarrkwurrkuwena mamurndakibina makangkidikarra akwa ngawa aninga warnik-alyubari-yada lukwakwa wurrakina.
22 Akwa nenu-kwama ngarningka nakina Jawijiba dadikaduwa dumbala wurruwilyuwilyaba-wiya-manja kajungwa warnik-awiyebi-yada. Umba Benjimina-manja yimbukwa nenu-kwama nakina dumangbala dumbala akwa ngawa 300 angwarnda ajilba-murra.
23 Akwa ni-larrkenuma nakina Jawijiba ababurne-ka amurndakijika eninginingaba EningiYijiba nungwenikba-wa. Aburraja narri-larrnjawudanguma kembirra amurn-dakakina dumemberrkwa-manja dangki. Akwa ngarningka dukwala-manja dumem-berrkwa dangki narri-larrnjawudanguma wurrakina ababurne-ka aninga eminimin-ingka warnik-alyubari-yada wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna ka-lawurradina-manja wurrakina wurrarrkwurrkuwena karra-wilyakina-manja aburra-langwa wurradidingiyarrngwa iya aburra-langwa wurriyukwayuwa akwa nungwar-ringba angaluba Kenina-langwa akwa Yijibu-wa n-ambilyu-murruwa Jawijiba nakina.
24 Umba lukwuniyawa nara-wiya ka-likena wurrakina wurrarrkwurrkuwena, ni-yama nakina Jawijiba aburruwa-wa, "Nare-ka a-wurruwirrikbajuma lukwakwa," ni-yama nakina. Kembirra neni-larrka arakba wurrakina.
25 Aburraja kembirra na-likena arakba, narri-lalika akina Yijiba umba na-lawurradina Keninu-wa-da.
Bi...ya yakwujina Kenina-manja ne-yar•da arakba wurrakina. Biya na-lawurradinuma aburra-langwu-wa angalya akwa ngawa nungwarringba-wa Jekabu-wa.
26 Biya ne-yama wurrakina nungwarringba-wa, "Jawijibe-ka nakina neniba ngawa aduwaba! Akwa ni-lyinginama nakina ababurna angalya Yijiba-manja," ne-yama. Akena eneja Jekaba n-arndirndade-ka akwa nenu-minikalyika nakina ebina ayakwa aburra-langwa ne-yengbeyinuma wurrakina enuwa-wa.
27 Umba nenu-makama wurrakina nungwarringba-wa ababurna-langwa ayakwa Jawijiba-langwa. Akwa nenu-wilyakajuwama enuwa-wa mamurndakibina makangkidikarra nenu-kwama Jawijiba kajungwa neniki-liki-yada enuwa akwa ngawa ena-langwa wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba Yijibu-wa. Eneja kembirra nungwarringba nu-werringekburada arakba nakina n-engkirrikenu-mulangwa aburra-langwa ayakwa akwa ni-rringka-mulangwa amurndakibina ababurna-langwa.
28 Biya kembirra ni-yama nakina Jekaba warninikuwenu-wa, "Nganyangwa nenikuwar-rka Jawijiba neniba ngawa nakina-da. Eningabe-ka akina. Akwa ningi-ngayindename-ka ki-likajama kini-rringkinama nakina ki-jungwuna-murruwa ngayuwa ningena-da," ni-yama nakina Jekaba-da.

46

Nawurraki-likenu-murrilangwa Jekaba-murriya Yijibu-wa

1 Biya kembirra nakina Jekaba akwa ngawa ena-langwa warnumamalya narruwurra-
murndukwama aburra-langwa amurndakijika warniki-liki-yada wurrakina angerriba
Yijibu-wa. Namurndaki-likenuma akena adinuba-wiya engembu-wa Biyajiba-wa
namurndaki-likenuma. Biya yakwujina Jekaba nakina nenumini-daka bulukwa-murriya
Neningikarrawara-langwa. Nakine-ka Neningikarrawara nibina-murrada nungwenikba-
langwa Ajika-langwa.
2 Biya kembirra makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya Jekaba nenu-
marngkirringkama Neningikarrawara nakina-da. Eneja Neningikarrawara n-ardanga
enuwa-wa akwa ni-yama, “Nungkuwa Jekaba!”

Eneja ni-yama Jekaba, “Miyambena?”

3 Eneja kembirra ni-yama Neningikarrawara Jekabu-wa arakba, “Ngayuwa Nin-
geningikarrawara ningena nungwena-langwa. Nara akbar•duma, umba likaja Yijibu-
wa. Yiba-kwunama ningkena wurrababurne-ka numirena-murriya warnikinikaduwa
nungkwa-langwa akina-manja angalya. Aburraja wurrakina kuw-ababurnadinama
yanda-langwa wurrilyimberrkwulyumide-ka wurrilyimberrkuwilyaba warnumamalya
ke-yaminama.
4 Umba ngayuwa ki-likajama ningena yakuwa Yijibu-wa. Kembirra ki-jungwa-manja
ningkakina yakwujina, eneja nakine-ka Jawijiba kin-ambilyama ngawa nungkuwa-
manja akwudangwa. Kembirra arija-langwa ambaka-murrumurra nganja kawurraki-
lawurrakajinama ngayuwa nungkwa-langwa numirena-murriya warnikinikaduwa
enenu-wa angalya,” ni-yama nakina Neningikarrawara Jekabu-wa-da.

5 Aburraja kembirra arakba Jekaba-langwa warninikuwena nen-akumarna
nungwarringba iya aburra-langwa wurriyukwayuwa akwa wurradidingiyarrngwa
mamurndakibina-manja ngawa makangkidikarra numa-larrkenu-murrumanja Jekabu-
wa adinuba-wiya nibina nubungkawa naruma-dangwa NeningiYijiba. Biya narri-lalika
arakba wurrakina Biyajiba
6-7 kajungwa warniki-liki-yada Yijibu-wa. Umba narruwurraku-warakama aburra-
langwa bulukwa-murriya akwa ngawa ababurna-langwa amurndakijika amurndakibina
narru-manguma wurrakina nuw-ambilyu-wiya yakwujina Kenina-manja. Umba Jekaba
nakina nenuwurraku-warakama ena-langwa warninikuwena iya dadiyawenikba akwa
warnungkwarba iya wurridarringka wurrumirumirena enuwa-manja.
8 Eneja nenikuwenikba Jekaba-langwa nibina numilyengma Rubina ni-likenuma
nakina enuwa-manja Yijibu-wa
9 akwa ngawa ena-langwa wurrabiyarbuwa warninikuwena aburrubukwurrajukwaba.
Warnimikirra wurrubukalakina Yenakwa iya Balu iya Yejirena akwa ngawa Karmi.
10 Aburrajukwaba Jimiyina akwa ngawa ena-langwa wurrumangbala wurruwilyaba
warninikuwena na-likenuma wurrakina. Warnimikirra wurrakina Jemuwela iya Jamina
iya Awada iya Jakina iya Jawura akwa ngawa Jawula. Umba Jawula-langwa dirndenikba
DadingiKenina didarringka dakina.
11 Aburrubukwurrajukwaba Libaya akwa ngawa ena-langwa wurrabiyakarbiya
warninikuwena nabuki-likenuma. Warnimikirra wurrubukalakina Kijena iya Kiyada
akwa ngawa Marari.
12 Aburrubukwurrajukwaba Juda akwa ngawa ena-langwa wurrabiyakarbiya
warninikuwena nabuki-likenuma. Warnimikirra wurrubukalakina Jela iya Bereja
akwa ngawa Jera. Umba wunambilyuma warnikuwabulena Juda-langwa wunenimikirra
Era iya Anana neni-jungweyinuma adinuba-wiya Kenina-manja ngawa wunalakina.
Umba aburnaja Bereja-langwa warnikuwabulena wunenimikirra Yejirena iya Yamula
aburnajukwaba neni-likenuma wunalakina Yijibu-wa.
13 Aburrajukwaba Yijakara akwa ngawa ena-langwa wurrabiyarbuwa warninikuwena
na-likenuma wurrakina. Warnimikirra wurrubukalakina Dawula iya Buwa iya Jejuba
akwa ngawa Jimirena.
14 Aburrubukwurrajukwaba Jebulina akwa ngawa ena-langwa wurrabiyakarbiya
warninikuwena nabuki-likenuma. Warnimikirra wurrubukalakina Jereda iya Elena
akwa ngawa Jaliyela.
15 Wurrumurndakakina wurrumangbala wurruwilyaba warninikuwena Jekaba-
langwa yinginumin-arrangbama Liya n-ambilyu-wiya nakina Jekaba Mejubudamiya-
manja. Umba ngalaja dadiyawenikba Jekaba-langwa dadimikirra Dayina yingi-
rukwularruma ngalajukwaba yakwujina Mejubudamiya-manja. Dirndadikba
ngalajukwaba Liya dakina. Kembirra wurrababurna-langwa wurrumurndakakina
Liya-langwa wurrabuburrada iya wurrumurndakakina warnikabijada iya wurrebulada
akwa ngawa daburradikba Dayina 33 warnumamalya wurrakina-da.

16 Aburrajukwaba Keda akwa ngawa ena-langwa wurrumangbala wurrambilyuma warninikuwena namurndaki-likenuma Yijibu-wa. Warnimikirra wurrakina Jebena iya Yaki iya Juni iya Ejibena iya Eri iya Arada akwa ngawa Areli.
17 Aburrajukwaba Ajera akwa ngawa ena-langwa wurrabiyarbuwa warninikuwena iya darrkuwarringba dadimikirra Jera namurndaki-likenuma wurrakina. Warnimikirra wurrubukalakina Yimina iya Yijibaya iya Yijibi akwa ngawa Beraya. Umba Beraya-langwa warnikuwabulena wunenimikirra Yebera iya Malkiyela aburnajukwaba neni-likenuma wunalakina.
18 Kembirra arakba wunalakina naburradikba-kiya Jilba-langwa iya warnikabijada akwa ngawa wurrebulada 16 warnumamalya wurrakina. Umba dakine-ka Jilba dadikuminuwar•duwar•da dakina, dibina Liya-langwa nungwadikba Lebina nanga-kwama dadiyawenikba-manja Liya-manja.

19 Umba ngalaja dakina Rejila dadingiyenikba Jekaba-langwa yinginumin-arrangbama wunambilyuma warnikuwabulena wunenimikirra Jawijiba iya Benjimina.
20 Ngalaja kembirra n-ambilyu-wiya Jawijiba yakwujina Yijiba-manja dadingiyenikba Ajineda narring-arrangbama dakina wunambilyuma warnikuwabulena wunenimikirra Muneja iya Yibureyima. Umba nakina nungwadikba Ajineda-langwa Badibera nakina. NuMinida nenungkwarba nakina WarningiYijiba-langwa warnumamalya, umba ena-langwa angalya Yeliyabulija akina.
21 Aburrajukwaba Benjimina-langwa warninikuwena wurrumemberrkwa namurndaki-likenuma nungwarringba-manja Yijibu-wa. Warnimikirra wurrakina Bela iya Beka iya Ajibela iya Kera iya Neyumena iya Yiyeya iya Rawija iya Mabima iya Wubuma akwa ngawa Arda.
22 Kembirra arakba wunalakina naburradikba-kiya akwa wurrumurndakakina warnikabijada Rejila-langwa wurrumemberrkwa akwa wurrabiyarbuwa warnumamalya wurrakina-da.

23 Aburnajukwaba Dena akwa ngawa nenikuwenikba nenimikirra Wujima neni-likenuma wunalakina Yijibu-wa.
24 Aburrajukwaba Nabudali akwa ngawa ena-langwa wurrubukarbiyarbuwa warninikuwena na-likenuma. Warnimikirra wurrubukalakina Jajiyela iya Kwuni iya Jejera akwa ngawa Jilema.
25 Kembirra arakba wunalakina wunambilyuma naburradikba Bilya-langwa akwa warnikabijada ngala-langwa wurrumangbala wurrambilyuma warnumamalya wurrakina. Umba dakine-ka Bilya dadikuminuwar•duwar•da dakina, dibina Rejila-langwa nungwadikba Lebina nanga-kwama dadiyawenikba-manja Rejila-manja.

26 Umba wurrababurna-langwa wurrumurndakakina wurrumirumirena Jekaba-langwa namurndaki-likenu-murrumurra Yijibu-wa 66-eka warnumamalya wurrakina-da. Akwa ngawa aburrajukwaba wurrarngkirngkiyena Jekaba-langwa nawurraki-likenumurra-da.

27 Umba nara-wiya ka-likena Jekaba-murriya Yijibu-wa wurrakina, eneja Jawijiba n-akumajungwunuma nakina wunambilyuma nenikuwenikba-kiya. Kembirra akini-yada n-ambilyu-wiya ngawa neniyuwangkwa Jekaba Yijiba-manja nakina, enuwa akwa ena-langwa warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra akina-manja ngawa angalya Yijiba 70-eka warnumamalya wurrakina-da.

Jekaba-murriya nuw-alambarringa-mulangwa Yijiba-manja

28 Kembirra nakina Jekaba akwa wurrababurna-langwa ena-langwa warnumamalya narri-lalika aburra-langwa angalya Kenina akwa nawurraki-likena Jawijibu-wa Yijibu-wa. Biya kembirra Jekaba neni-larrka nenikuwenikba Juda ni-lyengmanga nakina adinakba kajungwa neniki-yarrkuwilyaki-yada Jekaba-langwa ayakwa Jawijibu-wa. Eneja kembirra Juda ni-lyengmanga ni-likena arakba nakina-da.

Bi...ya ni-yar•da Yijiba-manja akwa ni-likena angwurra ngawa Jawijibu-wa. Biya ni-yama nakina enuwa-wa, “Nubukwaya arakba nungwarrka, umba nungkwaja likaja engembu-wa Kawijina-wa, kajungwa yikin-akburrangeyini-yada nakina yakwujina,” ni-yama.

Aburraja Jekaba-murriya nawurraki-likena ngawu...wa. Bi...ya nawurraki-yar•da aburrajukwaba Yijiba-manja akwa nawurraki-likena Kawijina-wa.
29 Umba eneja nakina Jawijiba ni-njawudija ena-langwa-manja makangkidikarra meningaba-dangwa jarrangwa yingum-arrkirrkarnu-murrumanja akwa ni-likena nakina angerriba Kawijina-wa nenuminu-wengkarrngarna nungwenikba-wa.

N-alilikenu...wa. Biya ni-yar•da arakba nakina nuw-ambilyu-murrumanja Jekaba-murriya Kawijina-manja. Biya nu-kuwabijanga mibina-langwa makangkidikarra akwa n-angkarra nen-engkarrnga nungwenikba-manja akwa nu-ngwadina neningamiyerra. Nu-ngwadungwadina nakinu...wa. Biya kembirra ni-yengminjada ni-jerrukwa arakba ebina angwada-da.

30 Eneja ni-yama Jekaba Jawijibu-wa, “Ningkena yirra-rringkama arakba nganyangwa-murra menba, akwa ningeningma arakba ningkeniba ngawa ningkena. Kembirra ningeniki-jungwangeni-yada ngayuwa arakba-da,” ni-yama.

31 Umba eneja ni-yengbina Jawijiba ayakwa ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena iya nungwenikba-wa akwa ngawa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya ena-langwu-wa nawurraki-yar•dangu-murruwa nungwenikba-manja. “Ningi-likajama ningena narumu-wa nubungkawa,” ni-yama. “Kembirra kinu-makinama ningena nungkwurruwa-langwa karnumamalya nganyangwa kirri-likenu-mulangwa karna Kenina-langwa ngayuwa-wa aduwaba.

32 Kembirra ki-yaminama ngayuwa enuwa-wa, ‘Warne-ka narrkuwarrka-murriya nganyangwa narruwurraku-wilyakama ababurna-langwa jiba iya bulukwa aburra-langwa Kenina-langwa yangkwurrangwa aduwaba, kajungwa karruwurrak-akukwurrajini-yada enena-manja angalya amurndakakina. Warnikakukwurrajungwe-ka jiba-murriya wurrakina warnungkwarba. Akwa ngarningka ababurna-langwa amurndakijika aburra-langwa narru-wilyakama yenjerra enenu-wa angalya aduwaba-da,’ ki-yaminama ngayuwa narumu-wa nubungkawa-da.

33 “Umba yiken-ardijina-manja nakina nubungkawa nungkwurruwa-wa, akwa yikeni-yengkilabaja-manja nakina nungkwurra-langwa-langwa warka,

34 yikinu-makina kembirra ebina-murrada ngawa ayakwa enuwa-wa kirrakina. Akwa yiki-yamina ngarningka, ‘Yirra-langwe-ka wurrumirumiranyungwa wurrarumuruma narr-akukwurrajuwamurra jiba iya bulukwa warningangkawura. Akwa yirramba-langwa yarna yarnumamalya yirr-akukwurrajinama ngawa jiba iya bulukwa yirra-jukwaba. Yirri-yaminjamama akina yirriyukwayuwa-wiya yanda-langwa aduwaba,’ yiki-yaminama karna nakinu-wa naruma nubungkawa. Umba kin-engkirrikaja-manja eneja akina ayakwa nungkwurra-langwa, kembirra nara nakina a-waruma umba yikeni-lalikinama nakina enena-manja aringbirra angalya Kawijina kirr-ambilya-murrumanja karna aduwaba,” ni-yama Jawijiba, nenu-maka nakina ena-langwa-manja warnuma-malya. Amurndakenena ayakwa ni-yengbinuma nakina Jawijiba mena-baba neningma na-warena-mulangwa WarningiYijiba warnumamalya ebina warka akwa na-warena-mulangwa ngarningka warnumamalya narr-akukwurrajina-murrumurra jiba iya bu-lukwa wurrakina-da.

47

1 Biya kembirra Jawijiba nenu-manga wurrumangbala wurrarrkwurrkuwena akwa na-likena arakba naruma-langwu-wa nubungkawa angalya. Nuw-alilikenu...wa. Biya ne-yar•da arakba naruma-langwa-manja nubungkawa angalya akwa ni-yama Jawi-jiba enuwa-wa, “Nganyangwa nungwarrka akwa narrkuwarrka-murriya nawurraki-likenuma wurrakina angaluba yirra-langwa-langwa angalya Kenina yangkwurrangwa. Akwa narruwurraku-warakama wurrakina aburra-langwa jiba-murriya akwa ngawa aburra-langwa amurndakijika-murriya. Wurrangaba-wiya kembirra, ne-yar•duma Kawijina-manja arakba wurrakina,” ni-yama Jawijiba.

2 “Umba warnarna wurrukwala ningarra-wilyakama wurrambawura yangkwur-rangwa ngayuwa-manja,” ni-yama.

3 Eneja kembirra ni-yama naruma nubungkawa aburruwa-wa, “Amiyambene-ka warka kirru-war•duwar•denama karna?” ni-yama.

Aburraja ne-yama, “Yarne-ka yirr-akukwurrajinama jiba-murriya, wuburra arakburakba-kiya yirra-langwa wurrarumuruma wurrumirumiranyungwa ne-yaminjamamurra aburrajukwaba wurrakina.

4 Yarna kembirra yirri-likenuma yarnik-ambilyingi-yada enena-manja angalya, mena eyukwujiye-ka aninga yakwujina Kenina-manja akwa nara ebina amarda yirra-langwa-langwa jiba-murriya. Ngarra-marrakbakinama kembirra nungkuwa-wa kajungwa yiku-kwuni-yada nungkuwa ayakwa yarnik-ambilyingi-yada yarna angaba-manja angalya aringbirra-manja Kawijina,” ne-yama.

5 Ni-yama eneja nakina naruma nubungkawa Jawijibu-wa, “Wurrumurndakakina nungkwa-langwa narrkuwena-murriya akwa nungwena nawurraki-yar•duma arakba,

6 kembirra amurndakenena angalya Yijiba aburra-langwa aduwaba. Ab-ambilya kembirra akina-manja angalya Kawijina, ebina eningaba-langwa-langwa angalya Yijiba. Umba wurrakina-manja wurrabarda warka warnungkwarba, kembirra kabuminakwurrajinama akwala jiba-murriya wurrakina," ni-yama nakina Jawijibu-wa.

7 Eneja kembirra nakina Jawijiba ni-lawurradina nungwenikba-wa nen-angkarna nakina akwa nenu-wilyaka enejukwaba narumu-wa nubungkawa. Eneja kembirra nakina Jekaba n-akwudangwukajungwunuma enuwa-wa akwudangwu-wa akwa niyama, "Eni-yamina Neningikarrawara eningaba nungkuwa-manja."

8 Eneja ni-yama naruma nubungkawa Jekabu-wa, "Mambarrngarna mamarika iya yinungkwura ningkena ningk-ambilyuma?" ni-yama.

9 Eneja ni-yama Jekaba, "Ningene-ka ningu-marrawarnuma engku-wa iya engku-wa angalya 130 mamarika iya yinungkwura. Ningi-yaminjamame-ka ngawa yanda-langwa aduwaba. Umba muwurruwurrariya-wiya mamurndakakina mamarika iya yinungkwura ning-ambilyuma yambawura. Nare-ka wuburra nganyangwa numirarrka-murriya ki-yama k-ambilya ningakina. Nganyangwa numirarrka-murriya nuw-ambilyumurra mababurne-ka meningininga-wiya mamarika iya yinungkwura akwa engku-wa iya engku-wa angalya na-marrawarnuma wurrumurndakakina," ni-yama nakina Jekaba nakinu-wa naruma nubungkawa-da.

10 Biya kembirra nara-wiya Jekaba keni-lalika nakina naruma nubungkawa ni-yama ngarningka enuwa-wa, "Eni-yamina Neningikarrawara eningaba nungkuwa-manja," niyama. Biya ni-yengbinu-mulangwa nakina lukwuniyawa akina ayakwa, ni-likena arakba neni-lalika nakina naruma nubungkawa-da.

11-12 Eneja kembirra nakina Jawijiba nenu-kwa angalya eningaba-langwa-langwa nungwenikba-wa iya wurrarrkwurrkuwenu-wa, ebina-langwiya ayakwa nenu-makamulangwiya adinuba-wiya naruma nubungkawa enuwa-manja. Akine-ka angalya eningaba akwudangwa nuw-ambilyumurra angalya aminuwurrakwulyumida alikira iya warnumamalya emikirra Ramijeja. Akwa nenu-kwama nakina ngarningka aninga nungwenikba-wa iya ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena akwa wurrababurnalangwu-wa warnumamalya nungwenikba-langwu-wa, wurrarumuruma-langwa akwa angerriba arrawu-wa wurriyukwayuwa-wa. Nakina-bina Jawijiba nenumamurikajuwama wurrumurndakakina ena-langwa warnumamalya yakwujina Yijibamanja, kajungwa warnik-ambarringi-yada arakba warningaba wurrakina awilyabamanja-da.

Nuw-ambawuradinu-mulangwa aninga

13 Akini-yada ngawa nare-ka ebina aninga, mena muwurrariya-wiya ngawa mamurndakakina mamarika iya yinungkwura. Umba aburraja wurruminakina angalya warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra Yijiba-manja akwa ngawa Kenina-manja namurndaku-mureyanguma akwa namurndak-ayuwayanguma angwurra wurrakina-da.

14 Biya nawurraki-likenuma wurrakina engka-langwa iya engka-langwa angalya Jawijibu-wa akwa nenu-kwama wurrakina angwarnda enuwa-wa kajungwa nenikukwi-yada nakina arrkala aninga. Kembirra nakina eneja Jawijiba nenu-kwama aninga ebina narr-akumarnuma WarningiYijiba warnumamalya adinakba eninganinga-langwamanja alikira ebina-wiya nuw-ambilyu-wiya aruma aninga Yijiba-manja. Biya nuwilyakama nakina ebina angwarnda nu-mangu-mulangwa aburra-langwa angerriba naruma-langwu-wa nubungkawa angalya.

15 Ne-yaminjamama wurrakina ngawu...wa. Bi...ya akine-ka angwarnda na-jerriduma arakba ababurna-manja angalya Yijiba akwa Kenina-manja. Aburraja kembirra wurrumurndakibina WarningiYijiba warnumamalya nawurraki-likenuma Jawijibu-wa akwa neni-yukwamajuwama aninga-wa. "Yirru-kwuname-ka aninga," namurndaki-yamama. "Nara yarna ambambilyuma murumureya akwa a-jungwuma. Angwarnde-ka yirralangwa na-jerriduma arakba akina, kembirra yirru-mamurikajina yirraja aduwaba," neyama.

16 Eneja ni-yama nakina Jawijiba aburruwa-wa, "Wurrumurndaku-wilyakina kembirra yangkwurrangwa nungkwurra-langwa jarrangwa-murriya iya jiba-murriya. Nara ebina angwarnda nungkwurra-langwa. Kembirra aminakina-langwa yirru-kwuna amurndakakina kajungwa ka-kwuni-yada ngayuwa aninga nungkwurruwa-wa," ni-yama nakina Jawijiba.

17 Kembirra narruwurraku-warakama aburra-langwa jarrangwa-murriya iya jibamurriya enuwa-wa akwa kembirra nenu-kwama nakina arrkala aninga-da. Makini-yada

ngawa mamarika nakina Jawijiba nenu-kukwama aninga. Aburraja kembirra nenu-kwama dumurndakibina jarrangwa iya jiba iya nenukwuda iya bulukwa akwa ngawa dangki aburra-langwa. Ne-yaminjamama ngawa wurrakina enuwa-wa-da.
18 Bi...ya mingki-yada ngarningka mamarika nawurraki-likenuma wurrakina WarningiYijiba warnumamalya Jawijibu-wa akwa ne-yengbinuma ayakwa enuwa-wa. "Yirra-langwe-ka angwarnda yirrumini-jerridume-ka yarna arakba," ne-yama. "Akwa ngarningka yirra-langwe-ka bulukwa-murriya nungkwa-langwa kembirra amurndakakina arakba aduwaba. Nare-ka yarna abuwarrkama enena ayakwa umba amandangwa ngarra-makinama. Nara ebina yarna ngu-wilyakama awilyuwilyaba yarniku-kwi-yada nungkuwa-wa. Enena awilyaba yirra-langwa yarnumadangkwa akwa yirra-langwa angalya-da.
19 Nara a-lalikama umba yirru-mamurikajina yirraja, marrakba, nari-yada a-jungwuma yarna. Nara kajukwaba a-lalikama enena yirra-langwa angalya eyebirra. Beyin-dena yirruwa akwa ngawa yirra-langwa angalya, akwa kembirra yirru-kwuna aninga aduwaba. Kembirra yirraja yarna yirruwa naruma-langwa nubungkawa yarnuma-malya yarnikuminuwar•duwar•da arakba akwa ngarningka amurndakenena angalya yirra-langwa ena-langwa amurndakenena kajukwaba arakba-da. Yirru-kwuna nungk-waja kembirra aninga aduwaba kajungwa nari-yada a-jungwuma umba yarniba yik-ambilyi-yada ngawa. Akwa ngarningka akwala amadidira yirru-kwuna kajungwa yiki-lungkuwabijini-yada amaninga amarda yirra-langwa-manja ajiringka, kajungwa nari-yada arakba ambilyuma eyebirra akina," ne-yama wurrakina WarningiYijiba warnuma-malya Jawijibu-wa-da.
20 Kembirra eneja nakina Jawijiba nenuminu-beyindanguma amurndakibina angalya nuw-ambilyu-murrumurra Yijiba-manja naruma-langwa nubungkawa. Umba mamurndakibina mamarika iya yinungkwura yuwurruwurrariye-ka yakina ngawa. Aburraja kembirra wurrumurndakibina WarningiYijiba warnumamalya wurruwilyuwilyaba-wiya na-makwunuma ebina angalya aburra-langwa aburra-langwu-wa naruma nubungkawa, yanda-langwa amurndakibina kembirra angalya ababurna-langwa ena-langwa arakba-da.
21 Eneja Jawijiba nakina nu-beyindanguma warnumamalya WarningiYijiba wurrababurna-langwa kajungwa warnikuminuwar•duwar•da naruma-langwa nubungkawa kuw-ambilyi-yada arakba wurrakina.
22 Akena nara angalya kinu-beyindanga nakina WurruMinida-langwa warnungkwarba yimbukwa. Aburraja wurribina WurruMinida warnungkwarba nara ka-makwuna ebina aburra-langwa angalya, mena nakina naruma nubungkawa nenu-kwama angwarnda warniku-beyinda-langwa wurrakina yimbukwa aninga umba nara wurrukwalu-wa kenu-kwa nakina.
23 Eneja kembirra ni-yama nakina Jawijiba WarningiYijibu-wa warnumamalya, "Kwuja!" ni-yama. "Ningenuminu-beyindanguma naruma-langwa nubungkawa nungkwurruwa karnumamalya akwa ngawa nungkwurra-langwa angalya. Wiya, amurndakenena kembirra nungkwurra-langwa amadidira kajungwa yiki-lungkuwabijini-yada ngarningka.
24 Arija-langwa kembirra ka-lungkuwarreyina-manja amurndakakina amaninga akwa yiku-mena-manja, kembirra nungkwurraja yikinu-kwuna akwala nubungkawu-wa kir-rakina. Yikuma-mena-manja mamangbala beka kirrakina, kembirra muwilyaba yikinu-kwuna kirrakina enuwa-wa. Umba akwala yiku-minambilya akina nungkwurra-langwi-yada yik-alyubarini-yada nungkwurruwa iya nungkwurra-langwa warnuma-malya. Akwa ngarningka yik-akumurna adinakba akwala kajungwa yiki-lungkuwabijini-yada ngarningka arija-langwa akina," ni-yama nakina Jawijiba wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.
25 Aburraja ne-yama enuwa-wa, "Yirr-enibikama nungkuwa yarna yarnumamalya, akwa ningki-yamama ngarningka eningaba yirruwa-manja. Kembirra yirraja yarna arakba naruma-langwa nubungkawa yarnikuminuwar•duwar•da yarnumamalya-da," namurndaki-yama wurrakina-da.
26 Eneja kembirra nakina Jawijiba ni-yarrkakumarna ayakwa WarningiYijiba-langwa warnumamalya amurndakakina-langwa angalya aburra-langwa-langwa. Ni-yama nakina nenu-makama wurrababurna-manja warnumamalya nuw-ambilyu-murrumanja yakwujina Yijiba-manja, "Mababurna-langwa mamarika yikuwurra-murndukwuna-manja ebina amaninga yiki-lungkuwabijinamurra kirrakina, kembirra akwala yikinu-kwunama narumu-wa nubungkawa. Yikuma-wilyakina-manja mamangbala beka maninga-ma, kembirra yikinu-kwunama muwilyaba ena-langwi-yada. Akwa ngarningka yikuma-wilyakina-manja mememberrkwa beka maninga-ma, kembirra

yikinu-kwunama mambilyuma ena-langwi-yada makina. Yiki-yaminjaminama ngawa kirrakina mababurna-langwa mamarika yikuwurra-murndukwuna-manja nungkwurra-langwa amaninga," ni-yama Jawijiba nakina-da. Akwa enena ayakwa Jawijiba-langwa nuw-ambilyama ngawa aduwaba-da. Ababurna-langwa angalya Yijiba-manja naruma-langwa nubungkawa amurndakakina-da. Wulkwa WurruMinida warnungkwarba yimbukwa nara kenu-kwa aburra-langwa angalya narumu-wa nubungkawa-da.

Jekaba nenumini-yarrkilalika-mulangwa ayakwa Jawijiba-manja

27 Aburraja wurrumurndakibine-ka warnumamalya WarningiYijireyila kembirra nawurrak-ambilyuma yakwujina ngawa Kawijina-manja akina-manja angalya Yijiba. Ne-yaminjamamurra nuw-ambambilyumurra warningaba ngawa, yanda-langwa nami-nababurnadinume-ka aninga iya amurndakijika iya jiba-murriya akwa angwarnda wurrakina-da. Akwa ngarningka wurrababurna arakba wurriyukwayuwa narra-wilyakamurra wurrakina warnumamalya WarningiYijireyila-da.

28 Umba Jekaba n-ambilyuma nakina yakwujina 17 mamarika iya yinungkwura. Umba neniyuwangkwe-ka arakba nakina, mena n-ambilyumurra 147 mamarika iya yinungk-wura.

29 Kembirra neniki-jungwangena arngkidarrba nakina akwa nen-ardijuwa nenikuwenikba-wa Jawijiba. Eneja Jawijiba ni-likena nakina nungwenikba-wa Jekabu-wa.

Eneja ni-yama Jekaba enuwa-wa, "W-akuma nungkwa-langwa ayarrka malakena-kiya-manja nganyangwa makarra wilyarra, kajungwa ki-yarrkakumurni-yada ningkakina ayakwa akwa nari-yada a-yarrkuwarrukwajuma akina. Akwa yi-makina arakba aman-dangwa nari-yada a-rungkwabuma nganyangwa ningenumadangkwa yelakwa enena-manja angalya Yijiba.

30 Yirra-ngayindenama ningkena nungkuwa yiku-rungkwabini-yada ngayuwa ebina-manja ngawa angalya nawurraki-rungkwabajungwunu-murrumanja nungwarrka iya numirarrka-murriya aburrajukwaba. Nungkwaja kembirra yiku-wilyakinama ngayuwa yadada angerriba akinu-wa angalya Keninu-wa-da," ni-yama nakina Jekaba Jawijibu-wa-da.

Eneja ni-yama Jawijiba, "Yawa. K-engkirrikajama ningena ngayuwa nungkwa-langwu-wa ayakwa," ni-yama.

31 Eneja ni-yama Jekaba, "Ki-yarrkakumurna ayakwa akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma."

"Amandangwa," eneja ni-yama Jawijiba, akwa n-akumarna ena-langwa ayarrka nungwenikba-langwa-manja makarra wilyarra akwa ni-yama, "Ningi-yarrkakumurnama enena ayakwa. Ki-jungwa-manja ningkakina, kembirra yiba-wilyakinama ningkena Keninu-wa akwa yiba-rungkwabinama yakwujina-da," ni-yama nakina Jawijiba nungwenikba-wa-da.

Kembirra n-engkirrika-manja eneja Jekaba akina ayakwa nenikuwenikba-langwa, kembirra neni-yangmarngkwajuwa arakba Neningikarrawaru-wa, nu-murrkwulinga-murrumanja ena-langwa-manja ngawa mamukumungkwulinga-manja nakina-da.

48

Jekaba ni-yengbinu-mulangwa eningilyamarmba ayakwa Yibureyimu-wa akwa Munejuwa

1 Bi...ya aburraja wurrukwala nenu-makama arakba Jawijiba-manja n-angbilyuwadu-mulangwa ena-langwa nungwenikba. Eneja kembirra nenilirraku-manga Jawijiba ena-langwa warnikuwabulena wunenimikirra-kiya Muneja iya Yibureyima, akwa nabuki-likena wurrubukalakina angerriba Jekaba-langwu-wa angalya kajungwa warniki-ngarri-yada enuwa-wa.

2 Biya nabuki-yar•da wurrubukalakina Jekaba-langwa-manja angalya, akwa kem-birra aburraja wurrukwala nenu-makama arakba Jekaba-manja ni-likenu-mulangwa nenikuwenikba yenjerrikina kajungwa neniki-rringki-yada nakina. Eneja nakine-ka neniyuwangkwa nu-murndakayuwayanguma arakba. Akena neni-rringka-manja nakina nenikuwenikba Jawijiba ni-rrakarjiyinga nakina nu-murrkwulu-mulangwa ena-langwa-manja mamukumungkwulinga.

3 Ni-yama nakina Jekaba nenikuwenikba-wa, "Arakba-wiya Neningikarrawara nibina narrubuda nilyengma n-abilyerrikajungwunuma nakina ngayuwa-manja ning-ambilyu-wiya Kenina-manja. Nakine-ka Neningikarrawara ni-yengbinuma eningaba ayakwa ngayuwa-manja ebina-manja ngawa angalya Luja,

4 akwa ni-yama, ‘Yiba-kwunama ningena wurrababurna wurriyukwayuwa nungkwa-
langwa, kajungwa ka-wurrakwulyumidadini-yada nungkwa-langwa numirena-murriya
warnikinikaduwa yanda-langwa kuw-ambilyame-ka wurrilyimberrkwulyumida war-
numamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba wurrakina. Umba
ka-kwunama enena angalya wurrumurndakakinu-wa warnikinikaduwa numirena-
murriya aburra-langwi-yada akina eningangkawura,’ ni-yama nakina Neningikarrawara
ngayuwa-wa-da,” ni-yama Jekaba Jawijibu-wa nakina. Akena akine-ka angalya Luja
ngala-langwa emikirra Bedela aduwaba.
5 Biya ni-yama nakina ngarningka enuwa-wa, “Umba wunalakina nungkwa-langwa
nenikuwena-kiya Yibureyima akwa Muneja nganyangwe-ka wunalakina. Neni-
rukwularrinuma yelakwa enena-manja ngawa angalya Yijiba nara-wiya ki-yar•danga
ngayuwa. Umba wunalakina-kiya wuburre-ka Rubina iya Jimiyina nganyangwa-kiya
nenikuwarrka-kiya neni-yaminama wunalakina Yibureyima akwa Muneja.
6 Ka-wilyakina-manja ningkakina wurrukwala ngarningka nenikuwena-murriya, nara
arakba nganyangwa wurrakina. Wulkwa Yibureyima-kiya nganyangwa wunalakina.
Kembirra ki-jungwa-manja ngayuwa wunalakina nenikuwena-kiya nungkwa-langwa
Yibureyima iya Muneja wuneningadinuba-wiya kenu-menama akwala amurndakijika
nganyangwa. Wurrukwala nenikuwena-murriya ka-wilyakina-manja ningkakina arija-
langwa nare-ka a-manguma wurrakina. Wulkwa karra-kwuna-manja arija-langwa
wunalakina Yibureyima-kiya karru-menama wurrakina-da,” ni-yama nakina Jekaba
Jawijibu-wa.
7 Biya ni-yama ngarningka neniyuwangkwa Jekaba Jawijibu-wa, “Ngayuwa ningi-
yaminama enena, mena dirndena Rejila dadingilarrngekburna dadingiyarrka
nganyangwa dakina. Kembirra yingi-jungwu-manja dakina arakba-wiya ningu-
werrikawarriyadinume-ka nganja ningakina. Ngalaja yingi-jungwuma dakina Kenina-
manja ebina-manja ngawa angalya akwudangwa Eburada akini-yada ngawa ningi-
lawurradinu-manja ningakina lukwakwa Mejubudamiya-langwa. Umba ninginga-
rungkwabama dakina ajiringka-manja mibina-manja ngawa mamurukwa akwudangwa
numu-likenu-murrumanja Eburadu-wa makina-da,” ni-yama Jekaba nakina Jawijibu-wa
nenikuwenikba-wa. Akena akine-ka angalya emikirra ngala-langwa Eburada adinuba-
wiya umba emikirra Bediliyema akina aduwaba.
8 Biya neni-rringka-manja nakina Jekaba wunalakina-kiya-wa Yibureyima akwa
Muneju-wa, ni-yama nakina Jawijibu-wa, “Wunumiyambena-kiya wunalakena
wunenungkwarba-kiya?” ni-yama nakina.
9 Eneja ni-yama Jawijiba, “Nganyangwe-ka wunalakena nenikuwarrka-kiya, ngin-
ukwa-mulangwa Neningikarrawara yelakwa enena-manja angalya Yijiba,” ni-yama.
Eneja ni-yama Jekaba, “Wurralirraku-wilyaka yangkwurrangwa ngayuwa-wa
kajungwa ki-yengbi-yada ngayuwa ayakwa nganyangwa eningaba eningilyamarmba
aburnuwa-wa,” ni-yama.
10 Ngalaja menba neniyuwangkwa-langwa muwurrariye-ka makina muwarrngk-
abiyiya. Nara nakina kin-andeya angwurra mena n-eniyuwangkidinu-mubaba arakba
nakina. Kembirra eneja nakina Jawijiba nenilirraku-wilyaka wunalakina Yibureyima
akwa Muneja neniyuwangkwu-wa akwudangwu-wa. Umba nakine-ka neniyuwangkwa
nenilirrak-engkarrnga akwa nenilirraki-lawurangka wunalakina-manja-da.
11 Ni-yama nakina Jekaba Jawijibu-wa, “Ningi-lyangkiyama-bu ngayuwa nara-bu yiba-
rringka nungkuwa. Akena eneja nakina Neningikarrawara ngini-larrkama ningeniki-
rringka nungkwa-langwa wuniyukwujiya-kiya,” ni-yama.
12 Kembirra eneja Jawijiba nenilirraki-rndirrka wunalakina nungwenikba-langwa
akwa n-abuluwendinga nungwenikba-manja akwa n-engmudirruwajungwa nenumuk-
wurra ajiringka-manja nakina.
13 Biya kembirra ni-yama nakina Jawijiba ena-langwu-wa warnikuwabulena, “Yibu-
reyima, jeyi likaja, nginakilarrina neniyuwangkwa-manja nekalyarra-langwa. Umba
nungkwaja, Muneja, yadada likaja nekbudu-wa,” ni-yama. Aburnaja neni-likena neni-
ninginakilarrina yalina iya yalina neniyuwangkwa-manja.
14 Akena eneja neniyuwangkwa Jekaba ni-lawulawaja akwa ni-kilyangbaka ayarrka
ena-langwa, akwa nekbuda-langwa n-akumarna Yibureyima-langwa-manja aringka,
mame-ka nakina niyukwujiya. Umba nekalyarra-langwa n-akumarna nakina Muneja-
manja, nibina numangaruma-manja.
15 Kembirra ni-yengbina arakba nakina neniyuwangkwa ena-langwa eningaba ayakwa
eningilyamarmba nenikuwenikba-wa Jawijibu-wa akwa ni-yama,
“Nganyangwa numirarrka Aburiyama iya nungwarrka Ajika nenumini-yarrkuwarakama
wunalakina Neningikarrawara-langwa ayakwa.

Eneja nibina-murrada Neningikarrawara ngin-akukwurrajuwama ngayuwa ningiyukwujiya-wiya yanda-langwa ning-eniyuwangkwudinuma arakba ngayuwa aduwaba.
Kembirra eni-yamina arakba eningaba nibina-murrada Neningikarrawara wunalakena-manja wunenjarrngalyilya-kiya.
16 Eneja Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja ngini-didirrakama ngayuwa awurrariya-langwa,
kembirra eni-yamina nakina eningaba wunalakena-manja enejukwaba.
Ngalaja nganyangwa ekirra ak-ambilya akina wunalakena-kiya-manja wunenjarrngalyilya-kiya,
akwa ngarningka numirarrka-langwa ekirra iya nungwarrka-langwa ekirra ngala-jukwaba.
Kembirra aburnaja ken-akumajungwuni-yada wunalakena aburna-langwa wurriyukwayuwa wurrababurna akwa ngawa wurrumirumirarrngwa aburna-langwa wurrababurna aburrajukwaba,"
ni-yama nakina Jekaba-da ena-langwu-wa nenikuwenikba Jawijibu-wa-da.
17 Umba eneja nakina Jawijiba nu-werrikawarriyade-ka nakina nungwenikba ni-kilyangbaka-mulangwa ena-langwa ayarrka ekbuda Yibureyima-langwa-manja aringka. Kembirra nenumini-rndirrka Jawijiba ayarrka nungwenikba-langwa kajungwa kinu-kuwarrukwajuwi-yada Yibureyima-langwa-langwa aringka angerriba Muneja-langwu-wa.
18 Akwa ni-yama nakina nungwenikba-wa, "Nara akina e-yamama. Naka-bina naruma numilyengma-da. Umba w-akuma nungkwa-langwa ekbuda ayarrka naka-manja," ni-yama.
19 Eneja ni-lyangkilyuwaka nungwenikba. "Ningeningme-ka ningena," ni-yama. "Muneja-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa wurrilyimberrkwulyumida wurrilyimberrkuwilyaba kuw-ambilyame-ka wurrakina aburrajukwaba. Umba nenikumarnjenikbe-ka nakina angwurre-ka kin-ambilyama naruma-da, akwa ena-langwa wurrumirumirena warnikinikaduwa ka-wurrakwulyumidadinama wurrakina yanda-langwa kuw-ambilyame-ka wurrilyimberrkwulyumida warnumamalya wurrilyimberrkeyebijeba iya wurrilyimberrkeyebijeba wurrakina-da," ni-yama nakina.
20 Kembirra akwala ngarningka ayakwa eningaba eningilyamarmba ni-yengbinuma Jekaba wunalakina-kiya-wa Yibureyima-kiya. Ni-yama nakina,
"Keni-yengbina-manja warningerribirra WarningiYijireyila warnumamalya eningaba ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya aburra-langwa, kembirra karri-yengbijinama wurrakina nungkwurna-langwa ekirra. Akwa ke-yaminama wurrakina,
'Eni-yamina Neningikarrawara eningaba nungkuwa-manja aduwaba, wuburra laka arakba-wiya ni-yamama nakina eningaba wunalakina-kiya-manja Yibureyima-manja akwa Muneja-manja,' ke-yaminama wurrakina-da,"
ni-yama nakina Jekaba. Umba ni-yengbinu-manja amurndakakina ayakwa neni-lyengmajuwama nakina Jekaba neningadinuba-wiya Yibureyima, umba Muneja nen-arijikama nakina-da.
21 Biya ni-yama nakina Jekaba nenikuwenikba-wa Jawijibu-wa, "Yi-rringkiname-ka ningena ki-jungwunama arngkidarrba ningena. Umba eneja Neningikarrawara kin-ambilyama nakina nungkwurruwa-manja akwa yikeni-lawurrakajinama kirrakina akinu-wa angalya nuw-ambilyu-murruwa arakba-wiya nungkwurra-langwa wurrumiru-mirenungwa.
22 Nganja yirra-kwunama ngayuwa Jekema angalya ebina angakarjiyinga nungkwa-langwi-yada. Nara a-kwama akina angalya eningaba nungkwa-langwu-wa narrkuwena-murriya umba yirra-kwunama akina nungkuwa-wa. Arakba-wiya ngayuwa ningarra-murrakajuwama awinyamba-ma akina angalya WarningAmara-langwa warnumamalya. Umba aduwaba nungkwa-langwa arakba akina angalya-da," ni-yama Jekaba Jawijibu-wa nakina-da.

49

Jekaba ni-yengbinu-mulangwa eningilyamarmba ayakwa warninukuwenu-wa

1 Biya kembirra nakina Jekaba nenuwurrak-ardijuwa ena-langwu-wa warninikuwena akwa ni-yama, "Kwa, wurruwurraki-likaja ngayuwa-wa akwa wurruwurra-murndukwa yelakwa ngayuwa-manja akwudangwa, kajungwa ki-yengbini-yada ayakwa nungkwurruwa-wa," ni-yama nakina. "Ngayuwa kawurraku-makinama

ayakwa ka-ngekburakajungwuna-mulangwa arija-langwa nungkwurra-langwi-yada iya nungkwurra-langwi-yada wurriyukwayuwa iya nungkwurra-langwi-yada wurrumirumirenungwa akwa aburra-langwi-yada wurriyukwayuwa aburrajukwaba akina," ni-yama neniyuwangkwa Jekaba.
2 Nakina neniyuwangkwa Jekaba nu-wilyakamurra ambilyuma ekirra. Awilyaba ekirra Jekaba akina, umba awilyaba ngarningka nenu-kwama Neningikarrawara aruma ekirra Yijireyila akina. Biya ni-yama nakina warninikuwenu-wa,
"Wurruwurra-murndukwuna kajungwa yik-engkirrikaji-yada enena ayakwa nganyangwa.
W-engkirrikiya ningungwenungwu-wa Yijireyilu-wa,"
ni-yama. Kembirra ni-yengbinuma arakba nakina aburruwa-wa wurruwilyuwilyaba-wiyu-wa amurndakenena ayakwa eningarija-langwa kini-jungwunu-wa nakina.
3 Ni-yama nakina adinuba-wiya Rubinu-wa,
"Ningkena Rubina ningkumilyengma ningkenungkwulyuba ningkenikuwarrka.
Ningki-rukwularru-manja ningkakina kembirra aburraja warningma arakba warnu-mamalya ningingbuda ningenungkwarba ningena ngayuwa-da.
Umba nungkwaja ningkarrubuda angwurra wurrumurndakenena-manja narrkuwena-murriya ningk-ambilyamurra ningkenikuwarrka aduwaba.
4 Akena nungkuwa yimini-yamama awurrariya ningku-mungkwulu-mubaba nganyangwa-manja dadikuminuwar•duwar•da didarringka.
Akwa nare-ka k-errukwulina ngayuwa-wa nungkwa-langwu-wa ningungwena.
Nungkuwe-ka ningkena wuburra laka yaruma yelyukwa yibina nare-ka ngarna a-bungkawakama,
mena nare-ka warningerribirra warnumamalya a-bungkawakama ningkakina ningkenumamalya nungkwajukwaba-da.
Kembirra akina-langwa awurrariya ningki-yama-mulangwa ningkakina, nare-ka arakba ningkakina ambilyuma ningkaruma wurrumurndakenena-manja narrkuwena-murriya-da, umba ningkiyukwujiya k-ambilyama ningkeningangkawura ningkakina-da,"
ni-yama Jekaba Rubinu-wa.
5 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa wunalakina-kiya-wa warnikuwabulena-kiya Jimiyinu-wa iya Libayu-wa. Ni-yama nakina,
"Kinalakena Jimiyina akwa Libaya duwilyaba-mulangwa dirndenungwa.
Umba nungkwurnaja arakba kinu-wilyakinama kaliwanga engbudi-yada awinyamba.
6 Akena nara nganja ningena e-yakajuma nungkwurnuwa-manja yikini-lyelyimbukweyina-manja kinalakina amurama-langwiya.
Nare-ka ningena ambarruma ayakwi-yada nungkwurnuwa-manja,
mena kin-awinyambadinu-manja kinalakena kinadiyerra-manja kirra-wardanguma wurrukwala warnungkwarba,
akwa ngarningka akwala bulukwa kini-rrengmurnirnakwama abadakalya-manja.
7 Kembirra awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama nungkwurna-langwa akina,
mena kini-ngayindenama ngawa kinalakina awinyamba akwa kinu-werrikardadinama ngawa kinalakina-da.
Kinubardijena-kiye-ka ngawa kinalakena kinenungkwarba-kiya-da.
Ningene-ka kembirra k-errbalijinama nungkwurna-langwa warnumamalya angerriba iya angerriba WarningiYijireyila-manja warnumamalya wurruwurrakuwilyarra-da,"
ni-yama Jekaba wunalakina-kiya-wa Jimiyinu-wa iya Libayu-wa.
8 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Juda.
"Nungkwaja Juda," ni-yama, "aburraja nungkwa-langwa narrkuwena-murriya kabi-yangmarngkwajinama ningkakina.
Ka-likajama kuw-abuluwendama nungkuwa-manja wurrakina, mena ningkingbuda-baba ningkakina-da.
Nungkwaja ka-rndirrkinama wurrukwala-manja warnumamalya kabu-wirrikbina-murrumanja ningkakina.
Ka-majinginama wurrakina ayarrka-murra yambiya-manja ningkakina-da.
9 Ningkakine-ka wuburra yiningerriberriba yiningbala ningki-yaminama aduwaba-da.
Yakine-ka yiningbala kini-lawurradinama ena-langwu-wa medirra ka-wardena-mulangwa yukwala yinungungwangba.
Kini-lawulawajinama ena-langwa alika yibina kin-errikerrikarrngina-mulangwa akwa kinu-mungkwulama yakina.

Akwa akini-yada nare-ka ngarna a-mirajangajuma yakina, mena yabarda awinyamba yakina-da.
10 Nungkwaja nungkuwa Juda ku-bungkawadinama ambaka-murra ningkena.
Aburrajukwaba numirena-murriya warnikinikaduwa ka-bungkawadinama.
Ke-yaminjaminama yanda-langwa nubungkawa naruma-dangwa kini-yar•denama nakina enena-manja angalya.
Umba aburraja wurruwurrakwulyumida warnumamalya engka-langwa iya engka-langwa angalya ka-likajama wurrakina enuwa-wa,
karru-wilyakinama ababurna amurndakijika kajungwa kenu-kwuni-yada enuwa-wa.
Akwa ngarningka kuw-abuluwendama enuwa-manja wurrakina mena warningma wurrakina naruma nakina-da.
11 Nungkwaja ki-yaminama ningkakina wuburra laka nuwilyaba nenumamalya nu-minababurna akwurena eningingingaba.
Amurndakakina akwurena ena-langwa kuw-arumidinama. Umba eneja kining-ararikinama ena-langwa diyukwujiya dangki akinu-wa ememeka akwurena eningaba-dangwu-wa.
Akwa kining-ajirrenama ena-langwa dumbala akwurena-langwa-murra amalyirra, mena ababurna-baba amalyirra akwurena-langwa akina-da.
12 Umba ngalaja ena-langwa menba kum-abiyidinama makina kini-bekina-mulangwa amalyirra akwurena-langwa.
Akwa ngarningka ena-langwa akarrnga ka-kwulyarriyiname-ka akwulyadada kini-bekina-mulangwa nakina milka-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Juda.
13 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Jebulina.
“Jebulina,” ni-yama, “nungkwaje-ka k-ambilyama akwudangwa makarda-manja ningkakina.
Akine-ka angalya nungkwa-langwa ka-lawurradinama Jayidina-langwa angalya.
Ngalaja mijiyanga kumu-likajama kum-awiyebenama ngala-langwu-wa abalmung-wur•da-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Jebulina.
14 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Yijakara. Ni-yama,
“Umba ningkakine-ka nungkwaja Yijakara ki-yaminama wuburra duwilyaba dangki yingu-warenama warka.
Dakine-ka dangki yingu-kuwamurrkwulama wilyarra umba ngalaja beka mambilyuma yalina iya yalina yingamu-wilyarrakinama makina,
mena nara-baba dakina a-ngayinduma a-wilyakama malakina beka ngala-langwa-manja mirirrba-da.
15 Akena kingu-mirajanginama akwa kinguma-wilyakinama malekbina beka-kiya ngala-langwa-manja mirirrba, mena eningaba-baba angalya akina-da.
Umba dakine-ka wuburra dangki nungkwaja ki-yaminama ningkakina kaminu-war•denama warka wurrukwala-langwa ningkakina-da,”
ni-yama Jekaba ena-langwu-wa nenikuwenikba Yijakara.
16 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Dena. Ni-yama,
“Umba nungkwaje-ka ningkakina Dena ki-lyangkuwerribikajungwunama nungkwa-langwa-langwa warnumamalya warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina.
Umba nungkwa-langwa warnumamalya aburrajukwaba ne-yaminama WarningiYi-jireyila warnumamalya.
17 Umba nungkwaja ki-rarrkajungwunama ningkakina adinakba mamurukwa-manja,
wuburra laka yibina yingarna n-abuwarrkajungwunama amarda-manja
akwa n-anginama amulurrngwa jarrangwa-langwa-manja alika,
kajungwa warnumamalya ka-wurdena-manja karrawara jarrangwa-manja kembirra ke-ngkilarrini-yada mirirrba-ma ajiringka-wa wurrakina-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Dena.
18 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa Neningikarrawaru-wa. Ni-yama nakina,
“Ningene-ka ning-embirrarinama nungkuwa-wa Yaweya, kajungwa yiku-ngwureni-yada ningkakina ngayuwa-manja,”

ni-yama Jekaba.
19 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Keda.
Ni-yama,
“Wurrukwale-ka wurrengkengmina warnumamalya kabu-wardenama nungkuwa,
akena nungkwaja nungkuwa ku-minangkirreyinama wurrakina-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Keda.
20 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa
Ajera. Ni-yama,
“Umba nungkwaja nungkuwa Ajera, ngalaja nungkwa-langwa angalya kuw-
arrangbinama ababurna aninga eningaba.
Eningabe-ka akina kin-alyubarina-mulangwa nubungkawa naruma-dangwa-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Ajera.
21 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa
Nabudali. Ni-yama,
“Umba nungkwaja Nabudali ki-yaminama ningkakina wuburra laka duwilyaba bambi
dibina ying-angkarrinama erribirra angerriba iya angerriba,
akwa nang-arrangbinama dangariya diyukwayuwa deningininga ba-da,”
ni-yama Jekaba nenikuwenikba-wa Nabudali.
22 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa nenikuwenikba-wa Jaw-
ijiba. Ni-yama,
“Umba nungkwaja Jawijiba ki-yaminama wuburra laka eningaba eka ebina nuw-
arndurrkwarjiyama amukwa-manja akungwa.
Na-mungkuwarruwalyadinama akwa nuw-arrangbinama ababurna amaninga.
23 Aburraja wurrawinyamba warnungkwarba bu-wirrikbama angwurra nungkuwa-
manja.
Akwa nuw-alilikenuma nungkuwa-wa awinyambu-wa narruma-wilyakama mamin-
jirrada akwa bu-ngajingajama ningkakina-da.
24 Bu-larrmanguma wurrakina menungkwa-murra, akena ngalaja nungkwa-langwa
ayarrka nare-ka ka-murndaburridanga akina.
Kembirra nungkwaje-ka ningkingbuda angwurra ningkakina ningk-arjeyuma
aburruwa-manja-da.
Ningkingbude-ka ningk-arjeyuma mena nganyangwa Neningikarrawara ngin-
ngwurangu-mubaba nungkuwa-manja.
Eneja nakina Neningikarrawara nganyangwa ningbude-ka nilyengma,
nibina ngini-ngbudirrkama ngayuwa,
akwa ngin-akwurrajuwama ngayuwa-manja.
25 Amandangwa nakina-bina nganyangwa Neningikarrawara nginu-ngwungwurenama
ningkakina.
Nakina-bina nganyangwa Neningikarrawara narrubuda nilyengma nakina
akwa ni-yaminama eningaba nungkuwa-manja.
Nginu-kukwunama yelyukwa angubina-langwa
akwa ngawa akungwa ajiringka-langwa arrawa-langwa nginu-kukwunama.
Akwa nginu-kukwunama nakina ababurne-ka bulukwa iya wurriyukwayuwa.
26 Nakine-ka nginu-kukwunama ababurne-ka aninga eminimininga ningkenik-
alyubara-langwa akwa ngawa amawalyuwa eningininga ba ningkeniki-rringka-
langwa akina.
Akwa nginu-kukwunama ngarningka eningininga ba angakingakarjiyinga-langwa
angalya.
Umba nganja ngayuwa ningeni-yendabajame-ka Neningikarrawaru-wa kajungwa
kini-yamini-yada nakina amurndakenena eningininga ba nungkuwa-manja
ningkenikuwarrka.
Ningkakina-bina eneja nu-wekbalyinuma nakina akwa nginu-miningkakama
wurrumurndakeyina-langwa wurrukwala narrkuwena-murriya, ngin-
eyebijebakama nakina-da,”
ni-yama neniyuwangkwa Jekaba nenikuwenikba-wa Jawijiba.
27 Biya kembirra ni-yengbina Jekaba amurndakenena ayakwa neningarija-langwu-wa
nenikuwenikba Benjiminu-wa. Ni-yama,
“Umba nungkwaja ningkakina ki-yaminama wuburra yinungwenimbaluba yibina ni-
jungwunama yakina murumureya.
Yakine-ka yinungwenimbaluba nu-wardenama yukwala yinungungwangba akwa n-
alyubarinama yakina.

Umba nungkwaja ningki-likajama wurdarriya-wiya awinyambu-wa ningkakina akwa ningkarra-wardenama warnumamalya-manja akwa ningkarra-murrakajinama aburra-langwa amurndakijika.
Biya kum-awiyeba-manja mamawura nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnumamalya yiki-larrmburrenama amurndakakina,"
ni-yama Jekaba neningarija-langwu-wa nenikuwenikba Benjiminu-wa nakina.
28 Wurrumurndakenena-bina wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnumamalya WarningiYijireyila wurrilyimberrkingka-langwa iya wurrilyimberrkingka-langwa. Akwa amurndakenena ayakwa eningarija-langwa ni-yengbinuma nungwarringba Jekaba warninikuwenu-wa nakina. Umba eminimininga ayakwa ni-yengbinuma nakina wurrumurndakakina-manja warnungkwarba wurruwilyuwilyaba-wiya-manja.

Ni-jungwunu-mulangwa Jekaba

29-30 Kembirra nakina Jekaba nenu-makama wurrumurndakakinu-wa warninikuwena warniki-yami-yada wurrakina arija-langwa. Akwa ni-yama, "Ki-jungwuname-ka ningena arngkidarrba arakba. Ki-likajama ningena nungwarrka-langwu-wa warnumamalya. Nungkwurraja kembirra yiki-rungkwabinama karna ningenumadangkwa nungwarrka-murriya-manja. Yik-akumurnama ngayuwa mibina-manja ngawa medirra Makbela-manja. Umba nuw-ambilyama Makbela Mamura-manja akwudangwa yakwujina Kenina-manja angalya akina. Karningme-ka makina medirra mibina num-ambilyama Ebirena-langwa-manja ajiringka. Nakine-ka Ebirena NeningiYida nenumamalya nakina. Umba eneja nakina Aburiyama nu-beyindanguma akina ajiringka ena-langwa akwa ngawa makina medirra ena-langwa, kajungwa ken-akumurni-yada makina-manja medirra ena-langwa warnumamalya warninikijungwa nakina.
31 Umba makina-manja ngawa medirra aburraja narralirrak-akumarnuma wunalakina Aburiyama iya dadingiyenikba Jera yakwujina. Bi...ya narralirrak-akumarnuma ngarningka Ajika iya dadingiyenikba Ribeka aburnajukwaba yakwujina. Nganjukwaba ninging-akumarnuma Liya makina-manja ngawa medirra. Yawe-ka.
32 Nungkwurraja kembirra ngayuwa yik-akumurnama kirrakina nganjukwaba yakwujina makina-manja ngawa medirra, nu-beyindangu-murrumanja adinuba-wiya Aburiyama nakina-da," ni-yama nakina Jekaba warninikuwenu-wa.
33 Biya ni-jerrukwa-mulangwa nakina amurndakakina ayakwa ena-langwa eningarija-langwa warninikuwena-manja, nu-kwunumurrkwulijajungwa nakina akwa nu-werrikarrnga arakba-da.

50

1 Eneja nakina Jawijiba neni-rringka-manja nungwenikba ni-jungwuma, n-akumajungwume-ka nakina nungwenikba-wa akwa neni-lawurangkama akwa nu-ngwadinume-ka angwurra.
2 Kembirra arakba ni-yama nakina ena-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da, "Wurr-angkirna bungabungwa amalyirra akwa ngawa engburingka amangwarra akwa yik-akumurna nungwarrka-langwa-manja nenumadangkwa," ni-yama.
Aburraja narr-angkarna akwa narr-akumarna Jekaba-langwa-manja nenumadangkwa kajungwa nari-yada ngu-minjirrkirruwanjuma nakina, mena akini-yada wurrumurndakibina-baba WarningiYijiba warnumamalya ne-yaminjamama akina.
3 Ne-yaminjamama ngawa arngkababurna-langwa umba aburraja na-jijakawaranguma wurrakina WarningiYijiba warnumamalya. Bi...ya arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa marringa numi-jerriduma makina akwa narri-jerrukwama arakba ebina bungabungwa wurrakina warnikuminuwar•duwar•da. Umba kembirra ngarningka na-jijakawaranguma wurrumurndakakina WarningiYijiba warnumamalya yuwilyaba yimawura.
4 Kembirra narri-jerrukwama arakba akina awerrikawarriya. Eneja kembirra nakina Jawijiba ni-yama naruma-langwu-wa nubungkawa wurrububungkawa wurriyuk-wayuwa, "Yikinu-makina enena ayakwa nganyangwa naruma-manja nubungkawa. Yiki-yamina karna,
5 'Nara-wiya kinu-werrikarrngina nganyangwa nungwarrka enena ayakwa ni-yengbinuma nakina ngayuwa-manja. Ni-yama nakina, Ki-jungwunama arngkidarrba ningena. Umba nungkwaja yiki-lyilyena angerriba Keninu-wa akwa yiku-rungkwabina ningenumadangkwa mibina-manja ngawa medirra nungwarrka-langwa-manja num-ambilya-murrumanja adinakba makina yakwujina. Yiminu-wilyakina ngawa enena ayakwa nganyangwa akwa nara e-yakuwabijuma, ni-yama nungwarrka ngayuwa-wa. Nungkwaja kembirra yi-larrkaja ngeni-lyilyena arakba makinu-wa medirra. Kembirra

nganja ki-lawurradinama ngayuwa ngarningka yangkwurrangwa,’ yiki-yamina karna nubungkawa-manja, yikuminu-makina nganyangwa ayakwa,” ni-yama nakina Jawijiba nubungkawa-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da.

6 Aburraja narru-wilyakama Jawijiba-langwa ayakwa narumu-wa nubungkawa. Enamba-langwa kembirra nakina naruma nubungkawa ni-lawurrakaja ayakwa Jawijibu-wa akwa ni-yama, “Likaja nu-wilyakina nungkwa-langwa nungwena mibinu-wa medirra, nginu-maka-mulangwiya nungwena nungkuwa-wa,” ni-yama nakina naruma nubungkawa, ni-larrkama ayakwa Jawijibu-wa nakina.

7 Eneja kembirra arakba nakina Jawijiba ni-likenuma neni-lyilyanguma nenumadangkwa nungwenikba-langwa angerriba Keninu-wa mibinu-wa medirra. Aburraja naruma-langwa nubungkawa-langwa wurriyukwayuwa wurrububungkawa nawurraki-likenuma wurrababurna-langwa Keninu-wa akwa ngawa wurrababurna-langwa wurrarumuruma WarningiYijiba warnumamalya aburrajukwaba nawurraki-likenuma.

8 Akwa Jawijiba-langwa wunambilyuma warnikuwabulena akwa aburna-langwa wurradidingiyarrngwa akwa ngawa aburna-langwa wurriyukwayuwa nawurraki-likenuma wurrakina. Akwa ngawa wurrarrkwurrkuwena Jawijiba-langwa nawurraki-likenuma akwa aburra-langwa warnumamalya aburrajukwaba. Wurribina wurruwarrngkiyukwayuwa nawurraki-likenuma wurrakina umba wurriyukwayuwa-murrumurra wulkwa nuw-ambilyumurra angalya-manja yakwujina Kawijina-manja wurrakina. Akwa ngarningka ngalaja jiba iya nenukwuda akwa bulukwa nuw-ambilyumurra angalya-manja Kawijina-manja akina.

9 Umba wurrukwala warnungkwarba na-njawudiyinuma wurrakina jarrangwa-manja umba aburraja wurrukwala na-wurdanguma makangkidikarra-manja mibina yingumarrkirrkarnu-murrumanja jarrangwa. Wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya namurndaki-likenumurra wurrakina Jawijiba-manja angerriba Keninu-wa-da.

10 Nawurraki-likenumurra wurrumurndakakina ngawu...wa. Engku-we-ka nawurraki-likenuma yanda-langwa narr-akburrangarna angalya emikirra Adada. Ngalaja alyengmilyengma-langwa nuw-ambilyumurra akina angalya umba akwaburrangarna-langwa nuw-ambilyumurra akina akungwa adalyuma emikirra Jardina. Umba aburraja wurruminakina angalya warnumamalya na-war•danguma warka yakwujina eninganinga-manja amadidira. Kembirra yakwujina ngawa aburraja na-ngwanjuma Jawijiba-murriya wurrakina akwa na-ngwadeyinuma aruma angwada. Na-jijakawaranguma warningamiyerre-ka. Nuw-ambukambarrinuma angwada-manja na-ngwadungwadeyinuma ngawa wurrakina yakwujina mamangbala mambilyuma marringa.

11 Umba aburraja wurruminakina angalya WarningiKenina warnumamalya narramurndaki-rringkama Jawijiba-murriya-wa na-ngwadungwadeyinu-murruwa yakwujina Adada-manja angalya wurrakina. Biya namurndaki-yama, “Wa! Wurrumurndakangabe-ka WarningiYijiba warnumamalya nuw-angmakayenama ngawa angwada-manja wurrakina-na!” namurndaki-yama. Kembirra narri-yengbijuwamurra akina angalya Ebula Mijirayima emikirra akina, mena akina ekirra ne-yaminama “WarningiYijiba warnumamalya na-ngwadungwadeyinuma wurrakina.”

12 Aburraja kembirra Jawijiba-murriya narruwurraki-lalika akina angalya akwa nawurrak-alilikena angwurra ngawa. Biya narri-yakuwarrukwa ebina adalyuma akungwa emikirra Jardina akwa nawurrak-alilikena Kenina-manja yanda-langwa namurndaki-yar•da arakba ebina-manja angalya Makbela wurrakina-da.

Biya yakwujina ngawa Makbela-manja wurrakina warninikuwena Jekaba-langwa ne-yamama ababurna-langwa ebina-langwiya nenu-maka-murrilangwiya nungwarringba adinuba-wiya neniba-wiya nakina.

13 Nen-akumarna ena-langwa nenumadangkwa yakwujina ngawa Makbela-manja mibina-manja medirra nuw-ambilyu-murrumanja Mamura-manja akwudangwa. Adinuba-wiya makina medirra Ebirena-langwa, umba nakina Ebirena NeningiYida nenumamalya nakina. Kembirra arakba-wiya eneja Aburiyama nu-beyindanguma nakina Ebirena-langwa angalya akwa mibina medirra akina-manja ngawa angalya. Nu-beyindanguma makina kajungwa nenik-akumi-yada yakwujina warnumadangkwa ena-langwa warnumamalya wurrakina.

14 Eneja kembirra nakina Jawijiba nen-akumarnu-mulangwa nungwenikba yakwujina ni-lawurradina nakina arakba Yijibu-wa. Enuwa iya wurrarrkwurrkuwena akwa ngawa wurrumurndakibina nawurraki-likenu-murrumurra enuwa-manja namurndaki-lawurradina arakba Yijibu-wa wurrakina-da.

Jawijiba-langwa ayakwa amerrukwula ni-yengbinu-mulangwa ena-langwa-manja wurrarrkwurrkuwena

15 Biya kembirra ni-jungwu-mulangwa nungwarringba Jekaba, wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena Jawijiba-langwa na-lyelyimbukweyinumurra Jawijiba-langwa-langwa arakba. Ne-yama wurrakina, "Jawijibe-ka nakina dukwa ngarrenu-wirrikbinama ngawa-da. Akwa ni-lyangkuwerribikajungwunama nakina akenumini-lawurrakajiniyada awurrariya ngakwurramba-langwa dukwa-da, mena ngarri-yamama awurrariya enuwa-manja adinuba-wiya ngarrakina-da. Kembirra aki-yamarrkinama ngarna?" ne-yama wurrakina.

16 Kembirra narri-larrka wurrakina ayakwa Jawijibu-wa. Ne-yama, "Nara-wiya kinuwerrikarrngina ngakwurra-langwa nungwarrka,

17 yirrenu-makama nakina yarniki-yengkilabi-yada nungkuwa-wa kajungwa yikuminiyakuwabijini-yada ebina awurrariya yirri-yama-mulangwa nungkuwa-manja yirrakina. Yirraja yarna yarnikuminuwar•duwar•da nungwarrka-langwa-langwa Neningikarrawara. Nungkwaja kembirra marrakba, yirrumini-yakuwabijina akina aduwaba," ne-yama wurrakina, narri-larrka ayakwa Jawijibu-wa. Umba eneja n-engkirrika-manja akina ayakwa Jawijiba kembirra nu-ngwadina nakina angwada-da.

18 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrarrkwurrkuwena na-likenumurra aburrabakiya-ba Jawijibu-wa akwa nuw-abuluwenduma enuwa-manja. Biya ne-yama wurrakina, "Yarna-bina nungkwa-langwa yarnikuminuwar•duwar•da-da," ne-yama wurrakina.

19 Eneja nakina Jawijiba ni-yama aburruwa-wa, "Nara akbar•duma. Nare-ka ningena e-yamama wuburra Neningikarrawara ni-yaminama nakina.

20 Arakba-wiya nungkwurraja kirrakina kirri-lyangkuwerribikajungwunuma awurrariya nganyangwa. Akena eneja Neningikarrawara nakina ni-kuwarrukwajuwama akina awurrariya eningabu-wa, kajungwa nakina Neningikarrawara ken-enibikiniyada wurrababurna warnumamalya. Kwuja, warniba arakba wurrakina aduwaba amurndakibina-langwa ne-yama-mulangwa arakba-wiya.

21 Kembirra nara akbar•duma, mena ngayuwa k-akwurrajinama nungkwurruwa iya nungkwurra-langwa wurriyukwayuwa," ni-yama nakina Jawijiba ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena. Kembirra akina-murra ayarrkuwarruwalya ayakwa neningbudirrkama nakina Jawijiba ena-langwa wurrarrkwurrkuwena. Aburraja kembirra yiningaba yukwudukwuda nuw-ambilyuma arakba wurrakina-da.

Ni-jungwunu-mulangwa nakina Jawijiba

22 Bi...ya eneja Jawijiba n-ambilyumurra Yijiba-manja nakina neningangkawura, enuwa iya ena-langwa warnumamalya wurrababurna-langwa aburrajukwaba. N-ambambilyumurra yakwujina ngawa nakina yanda-langwa n-eniyuwangkwudinuma arakba. Umba 110 mamarika iya yinungkwura n-ambilyumurra arakba nakina.

23 Akwa neniba-wiya ngawa nakina neni-rringkama wurriyukwayuwa nenikuwenikba-langwa Yibureyima-langwa. Aburrajukwaba neni-rringkama nakina ngarningka Yibureyima-langwa wurrumirumirena. Akwa ngarningka neni-rringkama nakina wurriyukwayuwa numirenikba-langwa Makira-langwa. Umba Makira-langwa nungwenikba Muneja nakina, nibina naruma-dangwa nenikuwenikba Jawijiba-langwa.

24 Biya kembirra kini-jungwunu-murruwa nakina, ni-yengbina ayakwa wurrarrkwurrkuwenu-wa. Ni-yama, "Ki-jungwunama arakbe-ka ningena, umba eneja Neningikarrawara yiken-akwurrajinama nakina nungkwurruwa-manja. Akwa yikenu-wilyakinama kirrakina enena-langwa angalya angerriba ebinu-wa angalya nenu-maka-murruwa adinuba-wiya Aburiyama-manja. Nenumini-yarrkakumarnuma amurndakakina ayakwa akina-langwa angalya Aburiyama-manja iya Ajika-manja akwa ngawa Jekaba-manja," ni-yama nakina Jawijiba.

25 Biya kembirra ni-yama ngarningka ena-langwu-wa wurrarrkwurrkuwena, "Ngarrangayindenama karna yiki-yarrkakumurnama enena ayakwa aduwaba akwa nara a-yarrkuwarrukwajuma. Yikenu-wilyakina-manja nakina Neningikarrawara akinu-wa angalya, nungkwurraja kembirra yiku-wilyakina kirrakina nganyangwa ningenumadangkwa nungkwurruwa-manja," ni-yama nakina. Aburraja kembirra neni-yarrkakumarna arakba akina ayakwa-da.

26 Eneja Jawijiba kembirra nakina ni-jungwa arakba yakwujina ngawa Yijiba-manja. Mababurne-ka mamarika iya yinungkwura 110 n-ambilyumurra nakina akwa ni-jungwa arakba. Aburraja kembirra ena-langwa warnumamalya narr-akumarnuma bungabungwa amalyirra akwa ngawa engburingka amangwarra ena-langwa-manja

nenumadangkwa. Biya kembirra nen-akumarnuma arakba nenumadangkwa bada-manja wurrakina-da.

Ena ngawa-da.

Jawuna

Enena jurra ngarraku-makinama ayakwa nu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara wurrababurna-manja warnumamalya. Ngarraku-makinama ngarningka Neningikarrawara ni-lyelyingmina-mulangwa ngakwurruwa ngarnumamalya akwa nu-marngkirradina-mulangwa ngakwurruwa-manja. Mama ena-langwa warnumamalya narr-angmar•denama wurrukwala-manja warnumamalya, umba eneja Neningikarrawara ni-lyelyingminama nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Nare-ka nakina a-ngayinduma a-banijuminduma a-jungwajuma wurrakina, umba neni-ngayindenama kenumini-yakuwabijinama awurruwurrariya ne-yama-mulangwa wurrakina.

Jawuna nenumini-yarrkuwurrangu-mulangwa ayakwa Yaweya-langwa

1 Nakine-ka Jawuna nenikuwenikba Amideya-langwa nakina. Eneja Yaweya ni-yengbinuma ayakwa enuwa-wa
2 akwa ni-yama, “Jeyi! Likaja arakba engembu-wa Niniba-wa. Arume-ka akina angalya akwa aminuwurrakwulyumida alikira iya warnumamalya. Ki-likaja nungkuwa yikumini-yengbina nganyangwa ayakwa wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurruminakina angalya yakwujina Niniba-manja. Akwa ki-yama, ‘Yaweya n-awinyambadume-ka nakina nungkwurruwa-wa mena neningme-ka nakina karniniyerriya karnumamalya kirrakina-da,’ ki-yamina ka-makina nungkuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya,” ni-yama nakina Yaweya Jawuna-wa.
3 Eneja Jawuna nara kin-engkirrikena nakina akinu-wa ayakwa Yaweya ni-yengbinu-murruwa enuwa-wa. Nara kembirra kini-likena angerriba alyengmu-wa Niniba-wa, umba ni-lyangkarrngajungwa nakina mingku-wa mamurukwa, ni-ngayindangu-mubaba neniki-lyumadi-yada Yaweya-langwa. Biya ni-dirrirnda nakina angerriba mijiyelyu-wa memikirra Jawuba makina.

N-alilikenu...wa. Yakwujina mijiyelya-manja ni-yar•da. N-andeya nakina akena numa-rringka muwilyaba mijiyanga yakwujina num-ambilyuwar•dumurra. Mamuki-liki-yada makina engku-wa akwaburrangarnu-wa engembu-wa Beyinu-wa. Biya kem-birra ni-likena arakba nakina Jawuna akwa neni-yendabena numinakinu-wa mijiyanga nubungkawa neniki-liki-yada nakina makina-manja ngawa mijiyanga Beyinu-wa, akwa nenu-kwa angwarnda yakwujina. Ni-lyumadinume-ka nakina Jawuna Yaweya-langwa. Kembirra Jawuna akwa ngawa wurrumurndakakina wurrukwala warningumijiyanga warnungkwarba nawurra-jawudiyina arakba mijiyangu-wa. Biya namurndaki-likena arakba wurrakina-da.
4-5 Umba eneja Jawuna ni-dirrirnda arakba akwa n-awiyeba memedirru-wa mijiyanga akwa nu-mungkwulinga marringa arakba nakina-da.

Num-angkidikarrina ngalaja makina mijiyangu...wa. Maburrungkuwilyarra. Akena eneja nakina Yaweya neningma nakina Jawuna ni-rijawudiyinuma makina-manja ngawa mijiyanga, akwa kembirra ni-larrka engbude-ka arrirra makinu-wa makarda. Akine-ka wiyerrirda na-wardanga arakba makina mijiyanga maburrungkuwilyarra. Ngalaja madidirrungwarna arakba makarda numu-warumajungwuna makina. Adinuba ka-burrijuwame-ka makina mijiyanga-da.

Aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba wurruminakina mijiyanga namurndak-akbar•de-ka wurrakina, akwa nuw-ardanga wurruwilyuwilyaba-wiya aburra-langwu-wa amalawudawarra, kajungwa karraku-mamurikajini-yada akwa karrak-enibikini-yada wurrakina. Akena eyirrbiyirrba ngawa ngalaja arrirra nuw-angkarrinuma nuw-arrubudidinuma iya miyirrbiyirrba ngawa makarda numu-warumajungwunuma maruma. Kembirra aburraja warnungkwarba narrumurndaku-manga ababurna adidirrungwarna bada iya aninga-murriya akwa nuw-errikbeyina amurndakakina angerriba makardu-wa narrum-ekilyarrbakama mibina mijiyanga-da.
6 Eneja kembirra numinibina nubungkawa mijiyanga ni-likena arakba nakina, n-awiyebena arrawu-wa, biya nen-akburranga nakina Jawuna nu-mungkumungkwuluma yakwujina marringa. Biya ni-yama, “Mirajanga!” ni-yama. “Ningki-yaminjamarrkinama ningkena yelakwa ningku-mungkumungkwulama? Mirajanga,” ni-yama. “Nungk-wajukwaba ku-buriyaminama nungkwa-langwu-wa amalawudawarra. Dukwa kuw-errukwuliyama akina ngakwurruwa? Dukwa nara a-jungwajuma akina umba akak-enibikinama ngakwurruwa?” ni-yama nakina nubungkawa numinakina mijiyanga Jawuna-wa.

Biya yadikina neni-jadinga wunalakina errekbu-wa angerriba wurrukwalu-wa warnungkwarba.
7 Aburraja namurndaki-yama, “Ngarru-malyangkeyina akumalyangka kajungwa
ngarningmi-yada ngarna nakina nenungkwarba nibina ni-ngekburakama awurrariya
yelakwa,” ne-yama. “Dukwa numiyambena nenungkwarba ni-yamama yelakwa
awurrariya? Nakina-langwa-bina ena wiyerrirda ngarraku-wardenama ena-da,” ne-
yama. Biya kembirra na-malyangkeyina arakba akina akumalyangka-da. Biya narr-
akburranga Jawuna-langwa ekirra wurrakina-da.
8 Biya ne-yama wurrakina Jawuna-wa, “Yirru-makina kembirra! Ningkena-bina ningki-
yamama awurrariya-na?” ne-yama. “Ningki-yaminjamarrkinama ningkena yelakwa
memema-manja mijiyanga? Umba amiyambena angalya nungkwa-langwa? Angamba-
langwa angalya ningki-likenuma ningkena?” ne-yama wurrakina Jawuna-wa.
9 “Ngayuwe-ka ningena NingiYiburuwa ningenumamalya,” ni-yama eneja. “Ningeni-
yangmarngkwajinama ngayuwa Yaweya Neningikarrawara, nibina n-ambilyamurra ena-
langwa-manja angalya abalkaya. Meme-ka makarda numa-ngekburakama nakina akwa
ngawa ababurna-langwa angalya ariba-manja ngalajukwaba ni-ngekburakama nakina.
10 Akena nganja ngayuwa ningi-lyumadumurra Yaweya-langwa. Kembirra aminakina-
langwa ena ngarrak-akburrangama wiyerrirda,” ni-yama nakina Jawuna.
Aburraja nuw-engkirrika-manja akina ayakwa Jawuna ni-yengbinuma nakina,
namurndak-akbar•da angwurra wurrumurndakakina warnungkwarba wurruminakina
mijiyanga akina-langwa ayakwa. Akwa ne-yama, “Akine-ka awurrariya ningki-yamama
ningkakina,” ne-yama.
11 Ngalaje-ka arrirra iya makarda angwurra numu-ngakbudidina mamakwulyumida
miyirrbiyirrba ngawa. Kembirra aburraja wurrumurndakakina warnungkwarba ne-
yama Jawuna-wa, “Yiki-yamarrkinama yarna nungkuwa-manja kajungwa kuw-erriminji-
yada enena wiyerrirda?” ne-yama.
12 “Yirru-kuwakuwurriya angerriba makardu-wa,” ni-yama eneja Jawuna, “kajungwa
enena arrirra akwa memema makarda kamurndak-erriminjini-yada,” ni-yama
nakina. “Ningeningme-ka ningena ngayuwa-baba ningi-yarrkuwurrangu-mubaba
Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa kembirra enena ngarraku-wardenama
wiyerrirda,” ni-yama Jawuna.
13 Akena aburraja wurrumurndakakina warningumijiyanga warnungkwarba nara
kenumin-engkirrikena akinu-wa ayakwa ni-yengbinu-murruwa Jawuna. Wurriyirrbiyir-
rba ngawa namurndaku-mideyina angwurra angerriba ariba-wa wurrakina, akena na-
lyangmuride-ka. Nara karr-akburrangarna angalya. Angwurra ngawa ngalaja arrirra
nuw-angkarrina nuw-arumidina akwa makarda makina numu-warumajungwuna ma-
makwulyumida ngawa-da.
14 Kembirra nuw-ardanga arakba Yaweyu-wa wurrumurndakakina warnungkwarba
wurruminakina mijiyanga. “Yaweya!” ne-yama. “Yikinu-wardena-manja naka
nenungkwarba nare-ka ningkena a-jungwajuma yirruwa,” ne-yama wurrakina
Yaweyu-wa. “Yarningme-ka yarna nungkuwa-bina ena ningki-larrkamurra wiyerrirda
yangkwurrangwa-da,” ne-yama wurrakina-da.
15 Kembirra neni-rndirrka Jawuna neni-ngkajika akwa nenu-kuwakuwurra wurrakina
angerriba makardu-wa. Ngalaja akina-wiya ngawa nuw-ar•darra akina wiyerrirda.
Nara arakba kuw-angkarrina. Num-erriminja ngalajukwaba makarda, numi-lyurrkwuda
makina-da. Nara ngarningka arakba kumu-warumajungwuna-da. Milyurrkwa arakba
kembirra makina makarda-da.
16 Kembirra wurrumurndakakina warnungkwarba warningumijiyanga narruma-
rringka-manja makina makarda numi-lyurrkwuduma, namurndak-akbar•da angwurra
wurrakina Yaweya-langwa. Akwa kembirra narru-manga awilyaba jiba akwa nenumin-
wardanga Yaweya-langwi-yada akina. Biya ne-yama enuwa-wa, “Yarningma yarna
nungkuwa Yaweya ningkakina ningkingbuda angwurra,” ne-yama. “Kembirra yiki-
yar•diya-manja ngarningka yarna angalya-manja kaminu-wardenama ngarningka
awilyaba jiba akwa ke-yangmarngkwajinama nungkuwa-wa yarningangkawura, mena
yarningma yarna arakba nungkuwa ningkingbuda angwurra ningkakina-da,” ne-yama
wurrakina-da.
17 Umba ngalaja akina akwalya amakwulyumida nuw-ambilyuma arrawa makina-
manja ngawa makarda. Eneja nakina ni-yengbina Yaweya akinu-wa amakwulyumida
akwalya akwa ni-yama, “Jeyi! Likaja angerriba ni-rukwungir•diya nangaba nenungk-
warba,” ni-yama nakina akinu-wa akwalya. Kembirra ngalaja akwalya nuw-angkarra
akwa nenaki-rukwungir•da angerriba arrawu-wa mulkwu-wa nakina Jawuna. Kembirra

yakwujina ngawa akwalya-langwa-manja mulkwa eneja Jawuna n-ambilyuma arakba mabiyakarbiya mamawura akwa marringa nakina-da.

2

Jawuna-langwa ayakwa nu-buriyaminu-mulangwa Yaweyu-wa

1 Biya Jawuna nu-buriyamina nakina Yaweyu-wa ena-langwu-wa Nubungkawa akuwakarrawa-langwa akwalya. Biya ni-yama,
2 "Ningu-werrikawarriyadinuma ngayuwa mena ku-wurrilangu-bu ningi-lyangkiyama,
akwa kembirra ning-ardanguma ngayuwa nungkuwa-wa kajungwa ningkeniku-mamurikaji-yada ngayuwa ningkakina.
Nungkwaja yimin-engkirrikama nganyangwa ayakwa.
Ning-ambilyu-manja ngayuwa makarda-manja mijirrkarrawa warninikijungwa-langwa-manja angalya,
ning-ardanguma ngayuwa nungkuwa-wa akwa yimin-engkirrikama ayakwa nganyangwa.
3 Yu-wurrume-ka mijirrkarrawu-wa ngawa meningarrawu-wa makarda.
Ngumu-wurumbijuwama ngalaja makarda akwa karrikarrawara numu-warumajungwunuma mamakwulyumide-ka.
4 Ningku-minangkirrajuma-bu arngkawura ningkakina ningi-lyangkiyama,
akwa nara-bu arakba a-rringkama ngayuwa nungkwa-langwa akwurdukwurda angalya Jirujalema-manja.
5 Makarde-ka ngumu-wurumbijuwama ningenumamalya ngumi-yikarrngajuwama, nara ki-ngengkuwangina.
Umba ngalaja mamungwulya namurndak-ararikama nganyangwa-manja aringka.
6 Ningi-likenume-ka ngumu-wilyakama makarda mijirrkarrawu-wa. Ngumu-wilyuwilyakama ngawu...wa.
Ningakina ningi-likenuma ngawa ningi-dirrirnduma angerriba mijirrkarrawu-wa makarda.
Ningi-yaminjamama ning-alilikenuma bi...ya yanda-langwa angakuba arrawa yakwujina ning-ambarringama.
Akine-ka angalya warninikijungwa-langwa.
Akena nara a-lawurraduma akina-langwa angalya yirribina yiki-jungwuna-murrada.
Akena nungkwaja Yaweya nganyangwa Ningkubungkawa yi-lawurrakajuwama ningeniba makina-langwa makarda mijirrkarrawa-langwa.
7 Nganja arakba ningu-werribikajungwunuma ningeniki-jungwangeni-yada
akena ning-ardanguma nungkuwa-wa ningakina.
Umba nungkwaja yimin-engkirrikama akina ayakwa nganyangwa nungkwa-langwa-langwa akwurdukwurda angalya Jirujalema-langwa.
8 Aburraja wurribina nuw-engkingkirrikajama alarrngkilarrngkawarriya-wa amurndak-ijika alawudawarra-murruwa
nara wurrakina e-yangmarngkwajuma nungkuwa-wa.
9 Umba nganja ningena ngayuwa ku-mebinama emeba nungkuwa-wa akwa yiba-yangmarngkwajinama.
Ningi-yamama ngayuwa yibaminu-wardenama jiba nungkwa-langwi-yada, kembirra ku-wardenama akina amandangwa ngayuwa,
kajungwa ningkeningmi-yada nungkuwa yibamini-yarrkuwarakinama nungkwa-langwa ayakwa ningeningangkawura.
Nungkwaja Yaweya nungkuwa yimbukwa ningkakina yik-enibikinama yarna yarnuma-malya,"
ni-yama nakina Jawuna Yaweyu-wa ena-langwu-wa Nubungkawa.
10 Eneja kembirra arakba Yaweya ni-yengbina ayakwa nakina akwalyu-wa. "Jeyi, likaja!" ni-yama. "Nu-wilyakina nakina Jawuna marndakalyu-wa akwa yakwujina kin-errekbijina," ni-yama nakina Yaweya akwalyu-wa nu-maka. Ngalaja akwalya kembirra yadikina na-likena arakba. Nuw-alilikenu...wa. Yakwujina marndakalya-manja. Akwa nenak-errekbijuwa arakba nakina Jawuna marndakalya-manja. Eneja kembirra nakina Jawuna nu-warumajungwa akwa ni-likena, ni-riberrkina arakba ariba-wa nakina-da.

3

Ni-likenu-mulangwa Jawuna Niniba-wa

1 Ngarningka arngkuwilyaba ni-yengbina eneja nakina Yaweya nenu-maka Jawuna-manja.

2 “Jeyi! Likaja Niniba-wa ebinu-wa aruma angalya aminuwurrakwulyumida-murruwa alikira iya warnumamalya,” ni-yama. “Akwa ka-makina ebina ayakwa yirra-makama adinuba-wiya wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurruminakinu-wa angalya,” ni-yama nakina.
3 Eneja kembirra Jawuna nenumini-yarrkuwaraka Yaweya-langwa ayakwa ni-yengbinumurra nakina enuwa-wa akwa ni-likena arakba nakina Niniba-wa-da.

N-alilikenu...wa. Kembirra ni-yar•da arakba nakina Jawuna Niniba-manja. Akine-ka Niniba amakwulyumide-ka angalya akina. Wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya iya alikira. Warnumamalya na-likenu-manja yenjerrikina akinu-wa angalya wurrakina, akwa narri-rijakba-manja akina angalya, kembirra na-likenume-ka mamurukwa-langwiya mabiyakarbiya-manja mamawura wurrakina.

4 Eneja Jawuna nakina arakba ni-likena mamurukwa-langwiya akina-manja angalya-da.

N-alilikenu...wa. Num-awiyeba mamawura. Biya kembirra arakba ni-yengbina ayakwa nakina, kajungwa warnik-engkirriki-yada wurrababurna warnumamalya wurruminakina angalya. N-ardangume-ka nakina angwurra, ni-yangkarjiyajungwunuma. “Kwurruwa-yi! W-engkirrikiya enenu-wa ayakwa ningi-yengbina-murruwa ngayuwa,” ni-yama nakina Jawuna nenu-maka wurrumurndakakina warnumamalya. “Kirrababurna-langwa karnumamalya w-engkirraja. Arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa mamawura eneja Neningikarrawara kini-dirrirndama, kini-likajama enenu-wa angalya. Yikenu-wardenama nungkwurruwa akwa kinu-burrijinama alikira nungkwurra-langwa amurndakenena. W-engkirraja enenu-wa ayakwa kembirra ningi-yengbina-murruwa ngayuwa aduwaba,” ni-yama nakina Jawuna nenu-maka wurrumurndakakina-manja warnumamalya WarningiNiniba.

5 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurruminakina angalya Niniba nawurrak-engkirrikenume-ka akina Neningikarrawara-langwa ayakwa ni-yengbinuma Jawuna. Kembirra warningma arakba wurrakina Jawuna ni-larrkbularrkbakama, alyangmandukwuna akina ayakwa amandangwa ni-yengbinuma. Kembirra namurndaki-lyangkuwerribikajungwunuma wurrakina nari-yada alyubaruma aninga wurrababurna-langwa warnumamalya warningakwujina. Kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya narringamurndak-aburawakama arakba dibina dumbala aburra-langwa. Umba narringa-manguma duwurruwurrariya dumbala dibina narringa-ngekburakama nenukwuda-langwa-murra amangwurrajija akwa nuw-awiyebeyinuma arakba dumurndakakina. Akina-manja angalya ne-yaminjamama wurrakina, kajungwa neningmi-yada Neningikarrawara narri-larrngkuwurranguma alarrngkilarrngkawarriya umba nenumini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina arakba. Kembirra wurrababurna-langwa wurrarumuruma akwa wurriyukwayuwa warnumamalya aburrajukwaba namurndak-awiyebeyinuma dumurndakakina dumbala duwurruwurrariya.

6 Enejukwaba nakina nubungkawa nibina naruma-dangwa numinakina angalya n-engkirrika ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa. Biya nu-warumajungwa ena-langwa-langwa akangmakwulalinga. Nang-enjungwurranga dibina deningaba dumbala n-awiyebenuma, umba n-awiyebena duwurrariya-langwa dumbala nakina. Biya ni-jadinga errekbu-wa akwa n-ambarringa ajiringka-manja amarnina-manja.

7 Ni-yarrkilarrka nakina nubungkawa ayakwa wurrababurnu-wa warnumamalya wurruminakinu-wa angalya Niniba. Ni-yama, “Enena ayakwa ningaruma-langwa ningubungkawa ninguminenena-langwa angalya akwa wurrububungkawa nganyangwa-langwa. Nara kirruwilyuwilyaba karnumamalya alyubaruma aduwaba aninga akwa a-bekuma akungwa kirrababurna-langwa karnumamalya enena-manja angalya. Ngalajuk-waba bulukwa iya jiba nara alyubaruma aninga akwa a-bekuma akungwa.

8 Kirrangkwulyumida-langwa karnumamalya yik-awiyebenama duwurruwurrariya dumbala, umba ngalajukwaba bulukwa. Akwa kirrababurna-langwa karnumamalya yiku-buriyaminama Neningikarrawaru-wa akwa yiki-larrngkuwurrenama alarrngkilar-rngkawarriya amurndakibina kirri-yama-mulangwa.

9 Eneja Neningikarrawara kinuma-kuwarrukwajinama dukwa mangma ena-langwa nari-yada awinyambaduma nakina ngakwurruwa-wa, akwa kembirra nari-yada a-jungwuma ngakwurruwa dukwa-da,” ni-yama nakina nubungkawa numinakina angalya, ni-yarrkilarrkama ayakwa ena-langwu-wa warnumamalya-da.

10 Eneja Neningikarrawara n-andeya nakina angaluba karrawara-langwa akena neni-rringka wurrumurndakakina warnumamalya narri-larrngkuwurrangu-mulangwa ebina arakba awurruwurrariya umba nenumini-yarrkuwaraka-mulangwa ena-langwa

ayakwa. Kembirra numa-kuwarrukwajuma mangma ena-langwa akwa nara kenu-wardanga wurrumurndakakina warnumamalya wurruminakina angalya Niniba, ni-yama-murrada neniku-warda wurrakina nakina-da.

4

Jawuna n-awinyambadinu-mulangwa, akwa Yaweya n-errukwulinu-mulangwa warnumamalya-manja

1 Eneja Jawuna nu-werrikawarriyade-ka arakba nakina, akwa n-awinyambada mena nara-baba Yaweya kenu-wardanga wurrumurndakibina warnumamalya WarningiNiniba ni-yama-murrada nakina neniku-warda.

2 Biya nu-buriyamina akwa ni-yama nakina Jawuna Yaweyu-wa, “Ningeningma ngayuwa angakuba ning-ambilyu-wiya ningibina angalya-manja ambaka, yi-maka-wiya ayakwa adinuba-wiya, ningeningme-ka ki-yamina-mulangwa ningkakina. Karri-larrngkuwurrena-manja wurrumurndakibina warnumamalya alarrngkilarrngkawarriya ebina ne-yamama, kembirra ningeningme-ka kamini-yakuwabijinama nungkuwa. Akina-langwa-bina ningi-ngayindanguma ningi-lyumadinuma Beyinu-wa,” ni-yama nakina Jawuna. “Ningeningme-ka ngayuwa nungkuwa ningkuminababurna akwulyelyingma iya akwerrukwula. Akwa ningkumarngkuwurrumalya ningkumarngkirra ningkakina ningkeningangkawura. Akwa ningkeniki-kuwarrukwaji-yada mangma nungkwa-langwa nari-yada a-banijuminduma warnumamalya. Ningkeniki-yaminjama nungkuwa akina.

3 Nganja ningena arakba kembirra ningi-ngayindenama nari-yada ningeniba ambi-lyuma umba ki-jungwuni-yada. Kembirra yi-larrkaja ngi-jungwuna,” ni-yama Jawuna Yaweyu-wa.

4 Eneja ni-yama Yaweya Jawuna-wa, “Mena-burra ningkakina ningku-werrikawinyambadinama? Nara-maka ningkakina k-awinyambadina-da,” ni-yama Yaweya Jawuna-wa.

5 Eneja Jawuna ni-jadinga arakba akina-langwa adirrungwarna angalya akwa ni-likena alyengmu-wa. N-ambarringa. Biya yakwujina arakba ni-ngekburaka eyukwujiya amiy-erriya awarruwalya nenik-angmakwulalingi-yada. Biya n-embimbirrarinuma nakina Jawuna kinu-wardanga-murrikba Yaweya akina angalya.

6 Umba eneja Yaweya Neningikarrawara ni-lungkuwabijuwa amarda alyarrngwalyilya nenik-angmakwulalingi-yada nakina Jawuna awarruwalya-manja. Eneja ni-lyelyingme-ka nakina Jawuna. Kembirra akina-manja awarruwalya nirungekburna n-ambilyuma arakba nakina.

N-ambambilyu...wa. Biya num-awiyebena mamawura. Kembirra alyarrngwalyilya nu-mungkwulinga nakina marringa.

7 Biya memerrkingka-manja ne-kbadinga arakba akina. Kembirra angaluba eneja nakina Neningikarrawara ni-larrka yinikarrbiyama ebinu-wa awarruwalya. Ngalaja n-alyubarina yakina arakba ebina amarda nenumini-lungkuwabijuwa-murrada Neningikarrawara awarruwalyi-yada Jawuna-langwi-yada-da. Ngalaja kembirra akina amarda na-lingbijungwa arakba-da.

8 Biya num-ambijanga arakba mamawura, biya numu-wurduwurdanga karrawaru-wa makina. Umba eneja Neningikarrawara nakina ni-larrka arrirra ardidarra alyengma-langwa. Bi...ya mamawura makina nenamu-daka-mulangwa aringka-manja eneja nu-mingekilyuwake-ka arakba nakina Jawuna. Ni-yama kembirra nakina, “Ningene-ka arakba kembirra ningi-ngayindenama nari-yada ningeniba ambilyuma umba ki-jungwuni-yada,” ni-yama.

9 Eneja arakba ni-yama nakina Neningikarrawara enuwa-wa, “Mena-burra ningkakina ebina-langwa amarda ningk-awinyambadinama? Nara-maka ningkakina akina-langwa amarda k-awinyambadina-da!” ni-yama nakina Neningikarrawara Jawuna-wa-da.

Eneja ni-yama Jawuna, “Yawu, amandangwa ningena k-awinyambadinama akina-langwa amarda-da. Ningene-ka amandangwa ning-awinyambadinama arakba-da. Karukwe-ka ki-jungwunuma!” ni-yama nakina Jawuna Neningikarrawaru-wa-da.

10 Eneja ni-yama nakina Yaweya nenu-maka nakinu-wa Jawuna, “Arngkawura-me-ka na-lungkuwarrinuma akina amarda umba mingka-manja marringa na-jungwunuma. Nara nungkuwa ki-lungkuwabijuwa akina akena yanda ningk-errukwulinama akinu-wa amarda-na!

11 Nganjukwaba ningena ngayuwa ning-errukwulinama angwurre-ka wurrumurndakibinu-wa warnumamalya WarningiNiniba. Akina-manja ngawa angalya wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya wurrakina nawurrak-ambilyama.

Aburrajukwaba wurruwurrakwulyumida wurrakina wurriyukwayuwa. Wurrakine-ka wurriyukwayuwa wurrikikamarra awurruwurrariya. Ngalajukwaba ababurna bulukwa-murriya akina-manja angalya nuw-ambilyamurra. Aminakina-langwa kembirra wurrumurndakakina warnumamalya nara ka-wardanga ngayuwa-da," ni-yama Yaweya Jawuna-manja-da.

Ena-bu ngawa-da.

Luka

Enena jurra Luka-langwa ngarraku-makinama ni-yama-mulangwa Jesus Christ akwa ngarningka amurndakakina ayakwa nenu-wilyakajuwa-mulangwa nakina ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa.

Nakine-ka Luka ngarrenu-makinama Neningikarrawara-langwa Amawurrina engbuda alyengma akina. Akwa ngarrenu-makinama Jesus nenu-wilyakajuwa-mulangwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa ayakwa kajungwa ka-buriyamini-yada wurrakina Neningikarrawaru-wa. Akwa ngarningka ngarrenu-makinama Luka nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa Jesus warnumamalya-manja, akwa nu-marngkirradinu-mulangwa nakina wurridarringka-manja. Nu-marngkirradinuma nakina wurrakina-manja, umba aburraja arrkala wurrababurna wurridarringka nenu-mamurikajuwama wurrakina aburramba-langwa enuwa-manja.

Eningadinuba-wiya ayakwa

1 Ngayuwe-ka ningena Luka ningenimikirra. Ning-arrikarrenama ngayuwa enena-manja jurra aduwaba kajungwa ki-larrkaji-yada ena nungkuwa-wa Diyabulaja. Ningkeningme-ka ningkakina wurrababurna warnumamalya narr-arrikarrangu-mulangwa arakba ayakwa akwala-manja jurra. Narr-arrikarranguma wurrakina ni-yama-mulangwa Jesus n-ambilyu-wiya yirruwa-manja nakina enena-manja angalya.

2 Akena nara keni-rringka wurrakina Jesus aburra-langwa-murra menba. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya neni-rringkama Jesus n-aburradadangu-mulangwa nakina ena-langwa warka yanda-langwa ni-jerrukwama ebina warka nenu-kwamurra Neningikarrawara. Neni-rringkama wurrakina biya narr-eningmikama wurrumurndakibina warnumamalya kajungwa warnik-arrikarri-yada jurra-manja amurndakibina-langwiya ayakwa nuw-engkirrikenu-mulangwiya wurrakina. Akwa wurrumurndakibina-murrada narri-rringka-murrada warnumamalya yirrabu-makama ababurna-langwa yirruwa-manja yirrajukwaba-da.

3 Kwuja, Bungkawa, nganja ning-akakirumakajungwunuma arakba ningena amurndakibina ni-yama-mulangwa Jesus n-aburradadangu-mulangwa ebina warka ena-langwa yanda-langwa ni-lawurradinuma nakina Nungwenikba-wa. Angwurra ning-akakirumakajungwunuma ngayuwa nari-yada e-yakuwabijuma. Kembirra ningi-lyangkuwerribikajungwunuma arakba ngayuwa, ningenik-arrikarri-yada nganjukwaba amurndakenena akwala ayakwa, kajungwa ki-larrkaji-yada ngayuwa nganyangwa ayakwa nungkuwa-wa. Yirra-ngayindename-ka ngayuwa yiba-makinama nungkuwa-manja ababurna-langwa eningadinuba-wiya-langwa yanda-langwa angerriba eningarija-langwu-wa,

4 kajungwa nari-yada a-kwiyerrbuma nungkuwa, umba warenja-bawiya ku-miringkini-yada amurndakibina ne-yama-mulangwa ningkakina. Akwa ngarningka yiba-makinama ngayuwa kajungwa k-eningmidini-yada ningkakina ebina-murrada ayakwa wurrukwala warnumamalya b-akakirumakama arakba wurrakina nungkuwa-manja alyangmandukwuna-wiya akina-bina ayakwa-da.

Keburiyela ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jekarayu-wa

5 Arakba-wiya n-ambilyu-wiya nubungkawa Yerida Judiya-manja nakina, nuw-ambilyumurra wurrababurne-ka warnungkwarba WurruMinida. Ne-yengbijajungwunuma wurrakina warnimikirra warningarakburakba-kiya-langwa warnungkwarba WurruMinida. Umba wurrukwala ne-yengbijajungwunuma WarningAbija warnumamalya wurrakina. Enejukwaba nuwilyaba nenumamalya nenimikirra Jekaraya ni-yengbijajungwunuma nakina Abija-langwiya ekirra. Ngalaja dadingiyenikba ena-langwa Lijibida dakina, umba ngala-langwa nungwadikba enejukwaba NuMinida nenungkwarba nakina.

6 Wuneningabe-ka wunalakina-kiya Jekaraya akwa Lijibida wunenumamalya-kiya, akwa nenumini-yarrkuwarakama ababurna-langwa ayakwa Nubungkawa-langwa Neningikarrawara-langwa. Kembirra eneja Neningikarraware-ka nakina nenilirraki-rringkama wuneningaba-kiya ngawa. Neni-yaminjamamurra wunalakina, nenumini-yarrkiyarrkuwarakama ayakwa Neningikarrawara-langwa ngawu...wa.

7 Biya nen-eniyuwangkwudinuma arakba wunalakina. Biya narra-ngayindanguma warijira akena nara ngawa-da. Wuneningarijira-ma nen-ambilyuma, mena duburuburababa Lijibida dakina-da.

8-9 Biya kembirra arngkawura nakina Jekaraya nu-war•danguma warka
Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Aburraja wurrababurna-
langwa WurruMinida warnungkwarba na-war•danguma wurrakina warka yakwujina,
akena na-warruwarrukweyinuma wurrakina. Adinuba-wiya wurrukwala na-
war•danguma warka yakwujina, kembirra aburramba-langwa wurrukwala-langwa. Biya
kembirra arakba WarningAbija warnungkwarba na-war•danguma warka aburramba-
langwa yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja alikira wurrakina. Eminimininingke-
ka warka na-war•dangumurra. Umba mababurna-langwa mamawura nuwilyaba
NuMinida nenungkwarba ni-dakamurra nakina amukwarnjirrema wuburra, kajungwa
ngala-langwa angwarra kuw-angkarrkarjeyi-yada. Eningabe-ka ne-ngbajama akina.
Ni-dakama akina mena arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara nenu-makamurra
wurrakina WurruMinida warnungkwarba warniki-yaminjami-yada akina ena-langwi-
yada. Umba na-wekbalyinu-manja wurrakina wurribina warnungkwarba akina-langwa
warka, adinuba-wiya narr-arrikarranguma wurrababurna-langwa warnimikirra
jurra-manja. Erribirra narr-arrikarranguma. Kembirra na-warruwarrukweyinuma
narri-dakama akina amukwarnjirrema ebina-langwiya jurra. Kembirra arakba
Jekaraya ni-dakama akina enamba-langwa nakina ebina-manja alikira WurruMinida
warnungkwarba wulkwa nuw-awiyebeyinu-murrumanja wurrakina, umba nara-
murrumanja wurrukwala warnumamalya.
10 Ni-daka-manja Jekaraya akina, nakwukawura n-ambilyuma nakina alikira-
manja arrawa. Umba aburraja warnumamalya wurribina na-likenu-murrumurra
Neningikarrawara-langwu-wa angalya errekba-manja-wiya nuw-arjeyuma wurrakina
akwa na-buriyaminuma Neningikarrawaru-wa yakwujina.
11 Akena n-ambilyu-manja nakina nakwukawura arrawa-manja, eneja nuwilyaba
nenikumamurikaja Nubungkawa Neningikarrawara-langwa ni-jadinga n-
abilyerrikajungwunuma enuwa-manja nakina. Eneja Jekaraya neni-rringkama nakina
n-arjeyuma ebina-manja bada emikirra alda ni-daka-murrumanja nakina ebina
amukwarnjirrema. Ekbuda-langwa-langwa alda n-arjeyuma nakina nenikumamurikaja
Neningikarrawara-langwa.
12 Eneja n-arndirndade-ka Jekaraya akwa n-akbar•da angwurra nakina-da.
13 Eneja kembirra nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yama enuwa-
wa, “Nara akbar•duma, Jekaraya,” ni-yama. “Ningku-buriyaminuma ningkakina
Neningikarrawaru-wa akwa eneja n-engkirrikenuma nakina ayakwa nungkwa-langwa.
Kembirra ambaka-murra ngalaja dadingiyena kangumin-arrangbinama nangariya
nungkwa-langwa. Nungkwaja kembirra kini-yengbijinama niyukwujiya ningkakina
nenimikirra Janjana.
14 Biya ki-yekirrerridinama angwurra ningkakina nginu-kwa-mulangwa Neningikar-
rawara nenikuwena-da. Aburraja wurrababurna warnumamalya ke-yekirrerridinama
aburrajukwaba kini-rukwularrina-mulangwa nakina niyukwujiya nungkwa-langwa-da,”
ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa Jekarayu-wa.
15 Biya ni-yama ngarningka, “Nenikuwene-ka naruma nenungkwarba numikbiyiya
kin-ambilyama nakina. Amandangwa eneja Nubungkawa Neningikarrawara kini-
yaminama, ‘Narume-ka nakina.’ Umba kin-arumidina-manja nakina, nara e-bekuma
amalyirra akwurena-langwa. Nara e-bekuma ngalajukwaba akubibeka engbuda, ebina
karraku-bungwurrukwunama warnumamalya. Umba ngalaja Amawurrina akwurduk-
wurda Neningikarrawara-langwa kenaki-lyangburrukwajinama nakina akwa kenaku-
war•dikinama nakina-manja. Kenaku-war•dikinama kinu-rukwularrina-manja nakina,
akwa enuwa-manja ngawa kuw-ambilyama eningangkawura akina-da.
16 “Nakina-bina nenungkwarba kenu-wilyuwilyakajinama warnumamalya-
manja Neningikarrawara-langwa-langwa. Akini-yada aburraja wurrababurne-ka
WarningiYijireyila warnumamalya karri-larrngkuwurrenama awurruwurrariya akwa
ke-yaminama eningaba kuw-engkirrikaja-mulangwa ena-langwa ayakwa. Kenumini-
yarrkuwarakiname-ka ayakwa Nubungkawa-langwa aburra-langwa-langwa Neningikar-
rawara, wuburra laka arakburakba-kiya-wiya ne-yaminjamama wurrumirumirarrngwa
aburra-langwa wurrakina-da,” ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa.
17 “Yawe-ka,” ni-yama ngarningka Jekarayu-wa nakina. “Nenikuwena kini-
lyengmenama nakina, umba eneja Nubungkawa kin-arijidinama arija-langwa.
Narrubude-ka amandangwa kin-ambilyama nenikuwena. Ngalaja Amawurrina
Neningikarrawara-langwa, ebina-murrada nenaki-ngbudirrka-murrada Eliya
arakburakba-kiya-wiya, kenaki-ngbudirrkinama enejukwaba nenikuwena. Aburraja
wurrungungwarrngwa ka-lyelyingminama karr-akwurrajinama ngarningka

wurriyukwayuwa aburra-langwa kuw-engkirrikaja-mulangwa wurrakina ena-langwa ayakwa. Aburrajukwaba warnumamalya wurribina nara amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina ke-kuwarrukwajungwunama akwa karruma-dirrburakinama aburra-langwa mangma kuw-engkirrikaja-mulangwa ena-langwa ayakwa. Kembirra kenumini-yarrkuwarakinama wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, wuburra laka wurrukwala warnumamalya wurruwerrikidirrbura aburrajukwaba ne-yaminama wurrakina. Kembirra wurrababurna wurramukwiyadakina warnumamalya kuw-embirrarinama wurrakina kajungwa warniki-rringki-yada ebina kini-yamina-mulangwa Nubungkawa Neningikarrawara. Biya kuw-engkirrikajama enuwa-wa, nuw-engkirrikenu-mulangwa adinuba-wiya ayakwa nenikuwena-langwa-da," ni-yama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nenu-maka Jekarayu-wa-da.

18 Eneja ni-yama Jekaraya enuwa-wa, "Ki-yamarrkinama ngayuwa k-eningmidinama akina ayakwa alyangmandukwuna? Ningeniyuwangkwe-ka arakba ningena. Ngalajukwaba dadingiyarrka dadiyuwangkwe-ka arakba. Yikingi-yamarrkiname-ka kembirra yirringalakena?" ni-yama.

19 Eneja kembirra nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yama, "Ningenimikirra Keburiyela. Neningikarrawara-langwa ningenikumamurikaja ningena, akwa ning-arjiyajinama enuwa-manja akwudangwa ningeningangkawura. Eneja nginilarrkama nakina ngayuwa nungkuwa-wa kajungwa yiba-makini-yada nungkuwa-manja enena ayakwa eningaba.

20 Akena yi-minikalyika-mubaba ningkakina, kembirra ningkeningayakwa-ma k-ambilyama ningkakina-da, akwa nara e-yengbuma ayakwa yanda-langwa kinirukwularrina-manja nangariya nungkwa-langwa-da. Yi-minikalyikama akena keyaminama amandangwa enena yirra-makinama aduwaba. Ngalaja dadingiyena kangumin-arrangbinama amandangwa nenikuwena dakina-da. Akina-bu ngawa-da," niyama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa Jekarayu-wa biya ni-likena arakba-da.

21 Umba n-ambudidinu-manja nakina Jekaraya arrawa, aburraja warnumamalya nuwembirrarinuma errekba-manja ngawa wurrakina. Namurndak-embirrarinu...wa. Biya ne-yama wurrakina, "Miyambena-burra nara a-jaduma warenja umba n-ambudida nakina?" ne-yamama na-lyangkumakajungwunuma wurrakina. "Nenungkwurakbe-ka arrawa-manja nakina-da," namurndaki-yama.

22 Kembirra arakba-langwa ni-jadinga eneja Jekaraya nakina akena nara kini-yengbina ayakwa. Nu-warrijuwama wulkwa ayarrka. Umba na-lyangkumakajungwunuma wurrumurndakakina warnumamalya, "Dukwa Neningikarrawara nenu-marngkirringkama nakina-da," namurndaki-yama wurrakina-da.

23 Bi...ya kembirra arakba neniyuwangkwa Jekaraya ni-jerrukwama ebina warka nu-war•dangu-mulangwa Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Biya ni-lalikama arakba Jirujalema umba ni-lawurradinuma ena-langwu-wa angalya, akwa n-ambilyuma arakba yakwujina.

24 Biya yimangbala yimawura nu-wurdanguma yakinu...wa. Akena ngalaja dakina Lijibida nara kingi-likena nuw-ambilyu-murruwa warnumamalya umba ying-abuwarrkajungwunuma alikira-manja arrawa ngawa. Kembirra yinginuminumambakinuma arakba dakina wurrangariya Jekaraya-langwa.

25 Yingi-yama kembirra dakina, "Nubungkawa Neningikarrawara numarngkirradinuma nakina ngayuwa-manja mena ningi-yeliyangu-mubaba ebina-wiya ningeningarijira-mulangwa ning-ambilyuma. Akena nara arakba e-yeliyuma aduwaba ningena-da," yingi-yama dakina-da.

Keburiyela ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Meri-wa

26 Bi...ya yuwilyaba-manja yimawura, eneja nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nibina-murrada nenimikirra Keburiyela ni-likenumurra nakina akinu-wa angalya Keliliya emikirra Nejirida.

27 Eneja neni-larrkama Neningikarrawara duwilyabu-wa dadiyara dadimikirra Meri. Dadiki-yar•di-yada ngalaja dakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba, akena nara ambaka keni-yakeyina wunalakina. Eneja numirenikba neningarakburakba-kiya Jawijiba-langwa Nubungkawa Deyibida nakina.

28 Eneja ni-yama Keburiyela Meri-wa, "Ngeniyerriya, Nubungkawa Neningikarrawara nginu-werrungwur•denama amandangwa nungkuwa-manja. Nungkuwa-manja n-ambilyame-ka," ni-yama nakina.

29 Ngalaja Meri yingu-werrikawarriyadinume-ka ying-engkirrikenu-mulangwa amurn-
dakakina ayakwa. Yingi-lyangkiyama, “Ne-yamarrkama ena ayakwa? Miyambena-burra
nginu-makama enena?” yingi-lyangkiyama.
30 Eneja Keburiyela ni-yama ngaluwa-wa, “Nara akbar•duma, mena Neningikarrawara
nginu-werrungwur•dena-mubaba nungkuwa-manja.
31 Ku-mambakinama ningkakina nangariya, kembirra kin-arrangbinama akwa kini-
yengbijinama Jesus.
32 Kin-arumidina-manja nakina, naruma numikbiyiya-dangwa nubungkawa kin-
ambilyama. Aburraja warnumamalya ke-yaminama, ‘Nenikuwenikba nakina
Neningikarrawara-langwa umba nakine-ka Neningikarrawara naruma numikbiyiya-
dangwa nakina,’ ke-yaminama wurrakina. Eneja Nubungkawa Neningikarrawara
kenu-bungkawakinama nakina. Eneja kembirra kinu-bungkawadinama nakina wuburra
laka numirenikba neningarakburakba-kiya Nubungkawa Deyibida nu-bungkawadinuma
nakina arakba-wiya.
33 Akwa niyirrbiyirrba ngawa kinu-bungkawadinama nakina warnikinikaduwa-manja
wurrumirumirena Jekaba-langwa neningangkawura nakina-da,” ni-yama Keburiyela
Meri-wa.
34 Ngalaja yingi-yama Meri, “Nara ambaka ku-mungkwula-langwa ngayuwa
warnungkwarba-manja, umba ki-yamarrkinama kin-arrangbinama nangariya?” yingi-
yama.
35 Eneja ni-yama Keburiyela, “Neningikarrawara-langwa Amawurrina ebina eng-
buda ka-likajama kaki-lyinginama ningkakina, bi...ya kembirra ambaka-murra ku-
mambakinama wurrangariya ningkakina-da. Kembirra aminakina-langwa aburraja
warnumamalya ke-yaminama, ‘Naka niyukwujiya Nenikuwenikba Neningikarrawara-
langwa nukwurdukwurda naka-da,’ ke-yaminama wurrakina.
36 “Kwuja, ngalajukwaba Lijibida kirringuminuwilyaba-ma kirringalakina wurrumiru-
mirenungwa yingu-mambakinama arakba wurrangariya. Mama dadiyuwangkwa arakba
dakina umba kingin-arrangbinama nangariya. Duburubura ying-ambilyuma dadinungk-
wurakba dakina, akena yingu-mambakinuma wurrangariya yuwilyaba arakba yimawura
dakina-da.
37 Amandangwa eneja kini-lyangkuwerribikajungwuna-manja Neningikarrawara
neniki-yama-langwa eningerribirra, kemba kini-yaminama amandangwa nakina-da,”
ni-yama Keburiyela Meri-wa-da.
38 Ngalaja yingi-yama Meri enuwa-wa, “Ning-engkirrikame-ka ayakwa nungkwa-
langwa akwa ningenikuminuwar•duwar•de-ka ningena Nubungkawa-langwa
Neningikarrawara, kembirra nara ningena a-waruma,” yingi-yama. Eneja kembirra
nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nanga-lalika Meri arakba-da.

Meri nanga-ngarrangu-mulangwa Lijibida

39-40 Umba ngalaja nanga-ngayindanguma Meri dadiki-ngarri-yada dakinu-wa
Lijibida akina-wiya. Kembirra yingi-lalika dakina Nejirida arakba umba yingi-likena
warenja-bawiya yadikina engku-wa nuw-angkarrinu-murruwa arrirra dalada. Yingu-
wurdanguma Judiya-wa ababurna-murruwa angalya angakarjiyinga. Akina-manja
angalya Judiya yingu-wurduwurdanguma ngawa angakarjiyinga, yanda-langwa ying-
akburranga angalya ebina-manja n-ambilyu-murrumanja Jekaraya. Biya yingi-yar•da
arakba ena-langwa-manja alikira. Ying-awiyeba dakina biya narringi-lyelyimbukweyina
yakwujina arrawa Lijibida aburrunguwa. Yingi-yama Meri ngaluwa-wa, “Laka,
ningkeningaba? En-ambilya Neningikarrawara nungkuwa-manja,” yingi-yama.
41 Ying-engkirrika-manja Lijibida amurndakakina ayakwa, kembirra nibina nangariya
ngala-langwa eneja nu-warrinuma arakba ngala-langwa-manja mulkwa. Akini-yada
ngawa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa yingaki-lyangburrukwajuwa
yingaku-war•dikama Lijibida-manja arakba akina-da.
42 Kembirra yingi-yengbinuma yingi-yangkarjiyajungwunuma ayakwa mena yingi-
yangmarngkwunu-mubaba dakina. Akwa yingi-yama Meri-wa, “Neningikarrawara
nginu-werrungwur•denama nungkuwa-manja akwa nu-wekbalyinuma ningkakina.
Kembirra nungkwaja ningkaruma arakba ningkidarringka ningkilyengma aduwaba
ningkakina. Umba ngarningka kenu-werrungwur•denama eneja Neningikarrawara
nangariya-manja enejukwaba.
43 Nungkuwe-ka ningkirndenikba ningkakina nganyangwa-langwa Nubungkawa, ak-
ena ningki-likenume-ka yangkwurrangwa-da ngayuwa-wa aduwaba-da,” yingi-yama Li-
jibida.

44 “Ning-engkirrika-manja ngayuwa ayakwa nungkwa-langwa,” yingi-yama dakina Li-
jibida, “kembirra aburraja wurrangariya nganyangwa na-warrinuma mulkwa-manja nu-
ngwurrkbalinuma yukwudukwuda aburra-langwa.
45 Eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwa-langwa ningk-eningmidinu-
mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa alyangmandukwune-ka, akwa ningku-
werrikambilya-mulangwa enuwa-manja, mena-baba ababurna-langwa nginu-makama
Nubungkawa Neningikarrawara nungkuwa-manja ke-yaminama akina amandangwa-
da,” nanga-makama dakina Lijibida Meri-wa-da.

Emeba nanga-ngwurrkumambambijuwa-mulangwa Neningikarrawara Meri-manja

46 Yingi-yama arakba ngalaja Meri,
“Yawe-ka. Ningeni-yangmarngkwajiname-ka amandangwa Nubungkawa Neningikar-
rawara ningeningangkawura.
47 Nakina-bina ngin-enibikinama ngayuwa kembirra ningu-
werrikilyelyingmajungwunama angwurra.
48 Mama ningiyukwujiya ningeningerribirra ningenumamalya; umba ngin-
akwurrajuwama nakina ngayuwa-manja.
Ningenikuminuwar•duwar•da wulkwa ena-langwa umba nara akwala.
Aduwaba-langwa aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya ke-yaminame-ka,
‘Nubungkawa Neningikarrawara ni-yamama eningaba nakina ngaluwa-manja,’
ke-yaminama wurrakina.
49 Ke-yengbinama enena ayakwa nganyangwa-langwa wurrakina mena
Neningikarrawara narrubuda-baba nilyengma nakina, akwa arrubuda nginumini-
ngekburakama nganyangwa.
Narrubude-ka nakina akwa akwurdukwurda ekirra ena-langwa.
50 Neningikarrawara nakina n-errukwulinuma ngakwurra-langwa warnumamalya
warningarakburakba-kiya-manja yanda-langwa aduwaba.
Akwa kin-errukwulinama nakina ngakwurra-langwa wurriyukwayuwa akwa ngar-
ningka aburra-langwa-manja wurriyukwayuwa aburrajukwaba.
Kin-errukwulinama ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngarribina akinumini-
yarrkuwarakina-murrumurra ena-langwa ayakwa.
51 Akena wurribina na-ngkweningabakajungwunu-murrumurra akwa namin-
engkingkirrajajungwunu-murrumurra warnumamalya
nu-minangkirreyinuma Neningikarrawara wurrakina ni-lawulawaja-mulangwa
nakina arrubuda ayarrka ena-langwa.
52 Nenu-wurranguma nakina wurrububungkawa wurribina na-
ngkweningabakajungwunu-murrumurra wurrakina,
akena nen-akumarnuma nenu-bungkawakama nakina warningerribirra warnuma-
malya wurriyukwayuwa-da.
53 Nenu-kwama nakina Neningikarrawara aninga wurribina na-mureyangu-murrumurra
warnumamalya,
akena wurrukwala neni-larrkenuma engku-wa eyebirra ayarrka wurribina wurru-
minababurna angwarnda iya amurndakijika.
54 Arakburakba-kiya-wiya nenu-makama nakina Neningikarrawara ngakwurra-langwa-
manja wurrumirumiranyungwa kenu-mamurikajina-mulangwa wurrakina-manja
akwa ngarningka akenu-mamurikajina-mulangwa ngakwurruwa-manja aduwaba.
Nara nakina Neningikarrawara kini-yakuwabijuwa amurndakakina ayakwa ena-
langwa,
umba ni-likenuma nakina yangkwurrangwa aduwaba kajungwa neniku-mamurikaji-
yada ngakwurruwa ena-langwa NgarningiYijireyila ngarnumamalya.
55 Akwa ni-yakuwerribikinuma nakina amurndakakinu-wa ena-langwa ayakwa
eningarakburakba-kiya-wa akwa n-errukwulinuma Aburiyama-manja.
Akwa aduwaba ngarningka n-errukwulinama ngawa ngakwurruwa ngakwurrajuk-
waba,
akwa kin-errukwulinama nakina aburramba-langwa wurriyukwayuwa ngakwurra-
langwa akwa wurrumirumiranyungwa warnikinikaduwa aburrajukwaba.
Kini-yaminjaminama ngawa neningangkawura Neningikarrawara nakina-da,”
yingi-yama Meri-da.
56 Biya dakina Meri ying-ambilyumurra Lijibida-manja yabiyakarbiya yimawura. Biya
kembirra yingi-lawurradinuma dakina angalyu-wa Nejiridu-wa arakba-da.

Ni-rukwularru-mulangwa Janjana Nenikumingekingambaja

57 Biya numu-darrbudinuma arakba mamawura dadik-arrangba-wa ngalaja Lijibida
wurrangariya ngala-langwa. Kembirra yingin-arrangba arakba nangariya. Diyekirrerre-
ka arakba kembirra dakina.
58 Aburraja warnumamalya ngala-langwa wurriyabiyabada akwa ngawa wurrukwala
warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra akwudangwa ngaluwa-manja
nuw-engkirrikama ayakwa ngala-langwa-langwa. Nuw-eningmidinuma Nubungkawa
Neningikarrawara nu-marngkirradinu-mulangwa nakina ngaluwa-manja. Biya aburra-
jukwaba namurndaki-yekirrerridinuma kembirra wurrakina-da.
59 Bi...ya mamangbala mabiyakarbiya arakba mamawura numu-rukwulyuwakenuma
makina. Aburraja kembirra neni-ringandanga nenu-mukaduwamurrikama nakina nu-
murrkbalya. Umba wurrukwala warningakwujina warnumamalya neni-ngayindanguma
keni-yengbijuwama niyukwujiya Jekaraya nenimikirra, ebina-murrada ngawa ekirra
nungwenikba-langwa.
60 Akena ngalaja yingu-waranga dakina dirndenikba. “Nare-ka-da. Umba Janjana
nenimikirra nakina-da,” yingi-yama Lijibida dakina-da.
61 Aburraja ne-yama, “Nara wurribina warnumamalya nungkwurna-langwa warn-
imikirra Janjana.”
62 Kembirra nuw-andeya wurrakina Jekarayu-wa akwa neni-yendabena ayarrka-
murra. Neni-ngayindanguma wurrakina nakina-bina neniki-yengbiji-yada ekirra-da.
63 Enamba-langwa Jekaraya neni-yendabena arrkala ayarrka-murra amurndakijika
eningakarrikarra. Kembirra nenu-kwa aburraja wurrakina. Kembirra n-arrikarranga
arakba nakina amurndakenena ayakwa. “Amandangwa Janjana nenimikirra.”
Biya “Wa!” kembirra namurndaki-yama.
64 Akena arngkawura-wiya n-arrikarrangu-wiya Jekaraya ekirra, kembirra ni-yengbina
arakba nakina ayakwa-da. Biya neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa-da.
65 Akini-yada ngawa aburraja wurrumurndakakina warnumamalya warningakwu-
jina nuw-akbar•danguma angwurra. Aburraja wurrukwala warnumamalya wur-
ribina nuw-ambilyu-murrumurra Jekaraya-langwa-manja angalya akwudangwa nuw-
akbar•danguma angwurra aburrajukwaba. Biya nenumurndaku-makama wurrukwala-
manja warnumamalya engka-manja iya engka-manja angalya akina-langwa ne-yama-
murrilangwa, yanda-langwa wurrababurna-langwa warnumamalya akina-manja an-
galya angakingakarjiyinga Judiya nuw-engkirrikenuma arakba akina ayakwa.
66 Nara ke-yakuwabijuwa umba narru-wilyakama ngawa aburra-langwa-manja
mangma-da. Biya namurndaki-yama, “Kin-arumidina-manja naka niyukwujiya
kini-yamarrkiname-ka? Numiyambene-ka nenungkwarba kin-ambilyama naka-da?”
namurndaki-yama. Warningma wurrakina amandangwa nen-akwurrajuwa-mulangwa
Nubungkawa Neningikarrawara nakina-manja niyukwujiya-da.

Ayakwa nenu-ngwurrkumambambijuwa-mulangwa Neningikarrawara ayakwa Jekaraya-manja

67 Ngalaja kembirra Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwurdukwurda nenaki-
lyangburrukwajuwama nungwenikba-manja Jekaraya nenaku-war•dikama akina. Eneja
kembirra ni-yengbinuma Jekaraya amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwa
nakina.
68 “Ngeni-yangmarngkwajina ngarna Nubungkawa, nibina-murrada Neningikarrawara
NgarningiYijireyila-langwa ngarnumamalya,
mena ni-yar•duma ngarruwurrakuwilyarra arakba nakina-baba.
Eneja ngarrenu-mamurikajuwama ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya akwa
ngarren-enjungwurranguma arakba nakina.
69 Akwa ngarrenu-kwama Nubungkawa narrubuda ngakwurra-langwa.
Umba eneja Deyibida-langwa numirenikba nenikaduwa nakina.
Nakine-ka Nubungkawa aken-enibikinama nakina ngakwurruwa.
70 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma ayakwa ena-
langwa-manja ngarnumamalya.
Umba aburraja ena-langwa warnikumakumaka ayakwa ngarrabumini-
yarrkilalikama wurrakina akina ayakwa ena-langwa ngakwurra-langwi-yada
arija-langwa.
71 Nenu-makama eneja Neningikarrawara ngakwurra-langwa-manja wurrumirumi-
ranyungwa warningarakburakba-kiya aken-enibikina-mulangwa nakina aman-
dangwa ngakwurruwa,

akwa aken-enjungwurrena-mulangwa nakina wurrukwala-langwa warnumamalya wurribina ngarrabu-wirrikbina-murrilangwa akwa ngarrabumini-ngekbungekburakina-murrilangwa awurruwurrariya ngakwurra-langwa.
72 Nenu-makama Neningikarrawara ngakwurra-langwa-manja wurrumirumiranyungwa kin-errukwulina-mulangwa aburruwa akwa ngawa ngakwurruwa ngakwurrajuk-waba aduwaba.
Akwa nenu-makama nakina ngarningka aburruwa-wa kin-engkingkirrikaja-mulangwa amurndakibinu-wa ayakwa eningarumuruma ena-langwu-wa.
73 Ni-yengbinuma nakina Neningikarrawara ayakwa arrubuda ngakwurra-langwa-manja numiranyungwa Aburiyama-manja.
74 Nenu-makama enuwa-manja aken-enjungwurrena-mulangwa ngakwurruwa wurribina-langwa warnumamalya ngarrabu-wirrikbina-mulangwa ngakwurruwa,
kajungwa nari-yada ngarna akbar•duma umba akinuminu-war•deni-yada Neningikarrawara,
75 akwa kajungwa ak-ambilyi-yada ena-langwa ngarnumamalya,
akwa aki-likaji-yada ngarna ena-langwa-manja mamurukwa meningaba-manja, ngarruwerrikidirrbura ngarningangkawura ngarna-da,”
ni-yama Jekaraya nakina-da.
76 Biya kembirra ni-yengbina arakba Jekaraya amurndakenena akwala ayakwa niyukwujiya-wa Janjana.
“Umba nungkwaja, aburraja warnumamalya kabi-yengbijinama wurrakina Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka ayakwa ningkakina,
mena ka-makina-mubaba nungkuwa ningkakina ayakwa Neningikarrawara-langwa aburruwa-manja.
Naruma numikbiyiya-dangwa eneja nakina Neningikarrawara.
Bi...ya nungkwaja k-arumidina-manja ningkakina ki-lyengmename-ka.
Ki-lyengmenama nungkuwa kajungwa kinumini-ngekburakini-yada ningkakina ma-murukwa Nubungkawa-langwa.
77 K-eningmikinama ningkakina warnumamalya-manja Neningikarrawara ken-enibikina-mulangwa wurrakina
mena kenumini-yakuwabijina-mubaba nakina awurruwurrariya aburra-langwa.
78-79 Ngakwurraja aduwaba ngarnumamalya ngarri-yaminama ngarna wuburra laka alarrumur•da-manja ngarr-ambilyama ngarna akwa ngarr-akbar•denama akwijungwa-langwa.
Akena eneja Neningikarrawara ngakwurra-langwa numarngkirre-ka nakina nilyengma akwa n-errukwulinama ngakwurruwa.
Wuburra laka ne-kbadena-manja akina, kini-larrkabarrakajinama angalya nakina Neningikarrawara.
Akwa keni-larrkajama nakina yangkwurrangwa nibina ni-yama-murrada neniki-larrka, nibina akenumini-larrkabarrakajinama angalya, nibina aken-enibikinama ngakwurruwa ngarnumamalya.
Akini-yada kembirra meningilida wuburra ke-yaminama akina.
Aki-likaja-manja ngakwurraja meningilida akuma-rringkinama mamurukwa ngarniki-liki-yada.
Eneja kembirra Nubungkawa akenu-wilyakajinama kajungwa aki-likaji-yada Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa meningaba-manja ngarrakina.
Akenu-wilyakajinama nakina kajungwa ngarriyekirrerra ngarruwurrangekburna ak-ambilyi-yada ngakwurruwa yilyurrkwa-murra yukwudukwuda yarna-da.
Akina ngawa,” ni-yama Jekaraya nakina-da.
80 Bi...ya eneja niyukwujiya Janjana n-arumidinuma nakina akwa n-eningmidinuma Neningikarrawara-langwa akwa nenumini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa nakina. Bi...ya n-ambilyumurra nara-murrumanja alikira. N-ambambilyumu...wa. Bi...ya arakba-langwa ni-jadanguma n-abilyerrikajungwunuma nakina WarningiYijireyila-manja warnumamalya. Aburraja kembirra ena-langwa warnumamalya neni-rringkama arakba-da.

2

Ni-rukwularru-mulangwa Jesus

1 Akini-yada kembirra engka-manja angalya emikirra Rawuma eneja nubungkawa naruma n-ambilyumurra. Nenimikirra Akwajija. Narrubude-ka nubungkawa

nakina. Biya ni-lyingama ababurna-manja angalya eminimininingka akwa nubungkawadinuma wurrababurna-manja warnumamalya wurriminimininingka. Biya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba nakine-ka nubungkawa Akwajija nenikumurnduwi-yada ekirra wurrababurna-langwa warnumamalya amurndakibina-manja angalya ababurna-manja.

2 Aburraja kembirra wurrababurna-langwa wurrakina wurrububungkawa wurriyukwayuwa ena-langwa narrawurra-murnduwarnuma arakba wurrumurndakibina warnumamalya. Umba eneja nuwilyaba nubungkawa niyukwujiya nenimikirra Kwariniyija nubungkawadinuma nakina engemba-manja angalya Jiriya-manja.

3 Aburraja kembirra wurrababurna-langwe-ka warnumamalya namurndaki-likenuma wurrakina aburra-langwu-wa angalya. Namurndaki-likenuma angerriba aburra-langwuwa angalya kajungwa warnik-arrikarri-yada wurrakina ekirra aburra-langwa yakwujina jurra-manja.

4-5 Eneja kembirra Jawijiba ni-lalikama nakina ebina angalya Keliliya emikirra Nejirida umba ni-likenuma enejukwaba ena-langwu-wa angalya aburnuwa dadingiyenikba Meri. Akena wurrangariya yingu-mambakinuma dakina Meri. Biya neni-likenuma wunalakina Judiya-wa Jawijiba-langwu-wa angalya emikirra Bediliyema. Akine-ka Bediliyema ena-langwa angalya akina, mena ena-langwa wurrumirumirena warningarakburakba-kiya wurruminakina angalya wurrakina-baba. Arakburakba-kiya-wiya eneja nuwilyaba nubungkawa nenimikirra Deyibida numinakina-langwa mamurukwa enejukwaba nakina. Umba Jawijiba kembirra ni-likenuma Keliliya-langwa yadikina Bediliyemu-wa, aburnuwa Meri, wunenik-arrikarri-yada ekirra aburna-langwa yakwujina akina-manja angalya.

6-7 Nen-alilikenu...wa. Yakwujina neni-yar•da wunalakina Bediliyema-manja. Dadikarrangbi-yada wurrangariya arakba dakina Meri, akena nara ebina angalya aburna-langwa arumuruma-manja alikira. Kembirra eyukwujiya-manja alikira bulukwa-murriya-langwa-manja nen-ambilyuma wunalakina-kiya. Biya yakwujina ngawa Bediliyema-manja yingin-arrangba Meri nenungkwarba ngala-langwa numilyengma. Biya yinginu-wurumbijuwa ngala-langwa nangariya numurrkbalya dumbala-murra akwa yingin-akumarna bulukwa-murriya-langwa-manja bada eninganinga-langwa-manja-da.

Nubungkawa Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja nenu-maka-mulangwa eningaba ayakwa warnikakukwurrajungwa jiba

8 Kembirra akini-yada ngawa awilyaba-manja angalya Bediliyema-manja akwudangwa, aburraja wurrukwala warnungkwarba narr-akukwurrajuwama jiba aburra-langwa. Nuw-ambilyumurra wurrakina jiba-manja, narr-akukwurrajuwama ngawa alyarrngwalyilya.

9 Eneja kembirra Nubungkawa Neningikarrawara neni-larrka arakba nakina nuwilyaba nenikumamurikaja ena-langwa angaluba angubina-langwa, nibina ni-jadingamurrada wurrakina-murrumanja. Biya nakina Neningikarrawara ni-larrkabarrakajuwa ebina angalya-da. Aburraja kembirra nuw-akbar•da angwurra wurrumurndakakina warnungkwarba-da.

10 Eneja nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yama aburruwawa, “Nara akbar•duma kirrakina umba w-engkirrikiya-langwa enena ayakwa ngarramakinama, mena ningi-likenumurra ngayuwa yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa kajungwa ka-makini-yada ayakwa eningaba. Yik-engkirrikaja-manja kirrakina enena ayakwa eningaba, akwa wurruminukwala-langwa warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja wurrakina aburrajukwaba, kembirra kirrangkwulyumida-langwa karnumamalya kinu-ngwurrkbalinama yukwudukwuda nungkwurra-langwa-da.

11 “Memema-manja ngawa mamawura Deyibida-langwa-manja angalya nirukwularruma arakba eneja nuwilyaba niyukwujiya. Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara nenu-makama nakina nungkwurra-langwa-manja wurrarumuruma keni-larrkaja-mulangwa nakina nungkwurruwa-wa ena-langwa NuMejaya. Kembirra naka arakba nibina-murrada ni-rukwularruma arakba NuMejaya-da. Nubungkawa nakina n-ambilyama. Kembirra yiken-enibikinama kirrakina karnumamalya-da.

12 “Nungkwurraja yikin-akburranginamurra numurrkbalya niyukwujiya dumbala-murra bada-manja, nara aruma-manja alikira umba eyukwujiya-manja alikira, bulukwa-murriya-langwa-manja. Yikin-akburrangina-manja kembirra nakina, yikeningmidinama arakba enena ayakwa alyangmandukwuna ngawa ena-da,” niyama nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba-da.

13 Aburraja kembirra wurrakina warnungkwarba narra-rringka arakba wurrababurne-ka warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa. Akini-yada ngawa aburraja nawurraki-jadingama wurrakina adirrariyaba angubina-langwa. Kembirra na-mebeyina emeba, neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa wurrakina.
14 Biya namurndaki-yama,
“Ngeni-yangmarngkwajinama ngarna Neningikarrawara nibina n-ambilyamurra ena-langwa-manja angalya abalkaya.
Nakine-ka nenu-werrungwur•denama wurrakina warnumamalya nenumini-yarrkuwarakina-murrumurra ena-langwa ayakwa.
Aburraja kembirra ka-likajamurra yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurrakina-da,”
namurndaki-yama wurrumurndakakina warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa-da.
15 Biya nawurraki-likena erribaja, namurndaki-lawurradinuma Neningikarrawara-langwu-wa angalya arakba-da.
Aburraja kembirra wurribina warnungkwarba na-makijeyina ayakwa, biya ne-yama, “Kwa, ngarri-likaja arakba Bediliyemu-wa kajungwa akini-rringkini-yada ngarna nan-gariya ngarrenu-maka-murrilangwa Nubungkawa Neningikarrawara,” ne-yama.
16 Biya na-likena, nuw-enjirrikeyina arakba wurrakina-da.
Nuw-alilikenu...wa. Bediliyema-manja. Biya narralirrak-akburranga yakwujina wu-nalekbina Jawijiba akwa Meri, akwa neni-rringka nangariya nu-kukwunumurrkwuluma bada-manja, bulukwa-murriya-langwa-manja angalya.
17 Kembirra narralirraku-maka wunalakina-kiya-manja amurndakibina ayakwa nibina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ni-yengbinu-mulangwa nakina-langwa nangariya.
18 Biya kembirra narra-maka wurrakina wurrukwala-manja warnumamalya abur-rajukwaba nangariya-langwa. Aburraja nawurrak-engkirrika-manja akina ayakwa namurndaki-yakikbijangeyina angwurra arakba wurrakina.
19 Umba ngalaja Meri yingu-wilyakama dakina amurndakibina ayakwa ngala-langwa-manja aringka akwa ying-engkingkirrikenuma ngawa amurndakakinu-wa.
20 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba na-lawurradina aburra-langwu-wa jiba. Neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawara, eningaba-wiya-baba narri-rringkama akwa nuw-engkirrikenuma wurrakina. Narr-akburrangame-ka ebina-langwiya ngawa ayakwa nenu-maka-mulangwiya Neningikarrawara-langwa nenikumamurikaja-da.

Jesus-langwa-langwa ekirra

21 Bi...ya mamangbala mabiyakarbiya-manja mamawura aburraja neni-ringandanguma nenu-mukaduwamurrikama nibina niyukwujiya, akwa neni-yengbijuwama nakina Jesus. Akina ekirra ebina-murrada neni-yengbijuwa-murrada nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nara-wiya kingu-mambakina dirndenikba-da.

Nangariya Jesus nenu-wilyaka-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemu-wa

22-24 Aburrubukwurraja ngawa Jawijiba akwa Meri akwa nangariya Jesus nabuk-ambilyumurra wurrubukalakina Bediliyema-manja. Ngalaja yuwilyaba yimawura nu-merrkbijanga arakba yakina akina-manja angalya. Akwa kembirra neni-likena arakba Jawijiba akwa Meri Jirujalemu-wa, nenu-wilyakama nangariya. Nabuk-alilikenu...wa. Jirujalema-manja nabuki-yar•da. Biya neni-likena arakba wunalakina Jawijiba akwa Meri Neningikarrawara-langwu-wa angalya kajungwa wuneniku-kwi-yada aburna-langwa nangariya Nubungkawu-wa Neningikarrawara akwa kajungwa keni-yaminiyada yakwujina amurndakibina-langwiya ayakwa eningarumuruma-langwiya nenu-kwa-mulangwiya Mawijija WarningiYijireyila-manja warnumamalya arakburakba-kiya-wiya. Adinuba-wiya eneja Nubungkawa Neningikarrawara nenu-makamurra nakina Mawijija-manja, umba kembirra enamba-langwa Mawijija nenu-makamurra nakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya ebina-murrada ngawa ayakwa Neningikarrawara-langwa. Ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara,
“Wurrababurna-langwa nungkwurra-langwa wurrumilyengma wurriyukwayuwa war-nungkwarba nganyangwa wurrakina,”
ni-yamama nakina. Akwa enena ngarningka ayakwa ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara,

“Dibine-ka didarringka, karring-arrangbina-manja wurrangariya dakina, kinginga-menamurra dambilyuma darrawurukukwa, akena nara-manja dibina darrawurukukwa aba dakwurakburakba. Kingi-likajamurra Neningikarrawara-langwu-wa angalya akwa kinginu-kwunama NuMinidu-wa nenungkwarba. Kingi-yaminama dakina enuwa-wa, ‘Neningikarrawara-langwa dalakena-kiya,’ kingi-yaminama. Kembirra nakina nenungkwarba NuMinida kiningalirraku-wardenama dalakina darrawurukukwa-kiya,”
ni-yamama Nubungkawa Neningikarrawara. Akwa akina kembirra ngalaja Meri yingi-yamamurra yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya kajungwa diyadi-yada arakba dakina.

25 Akina-manja ngawa angalya Jirujalema eneja nuwilyaba neniyerringka n-ambilyumurra nenimikirra Jimiyina. Nakina neniyerringka neningabe-ka, n-engkingkirrikenume-ka Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa. Akwa n-embimbirrarinumurra nakina NuMejayu-wa, mena nakina NuMejaya nenik-enjungwurri-yada ena-langwa warnumamalya WarningiYijireyila. Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwurdukwurda nuw-ambilyumurra nakina-manja neniyerringka.
26 Ebina-wiya ne-yengbina ayakwa akina Amawurrina enuwa-manja akwa ne-yamama, “Nare-ka a-jungwuma ningkakina yanda-langwa kini-rringkinama nungkuwa nibina nenumamalya Nubungkawa Neningikarrawara neniki-larrka nakina yangkwurrangwa nenimikirra NuMejaya,” ne-yamama akina Amawurrina akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa Jimiyinu-wa-da.
27 Biya ne-yama arakba akina Amawurrina Jimiyinu-wa, “Likaja arakba Neningikarrawara-langwu-wa angalya,” ne-yama akina. Eneja kembirra ni-likena arakba yenjerrikina nakina neniyerringka. Umba n-ambilyu-wiya nakina Neningikarrawara-langwa-manja angalya, aburnaja Jawijiba akwa Meri wunalakina neni-yar•duma yakwujina. Umba kembirra nakina neniyerringka Jimiyina nenilirrak-akburrangama wunalakina yakwujina.
28 Biya kembirra neni-rndarrka niyukwujiya nangariya ena-langwa-manja ayarrka akwa nenu-kwiyukwiyuma. Biya neni-yangmarngkwajuwa nakina Neningikarrawaru-wa akwa ni-yama enuwa-wa,
29 “Bungkawa, yirraminu-war•dangumurra warka nungkwa-langwa arakba, akwa ningi-jerrukwama akina.
Umba kembirra yi-larrkaja arakba ngu-ngwanjina. Ngi-likaja-langwa ngayuwa enena-langwa angalya yilyurrkwa-murra yukwudukwuda, mena alyangmandukwuna-wiya-baba ayakwa nungkwa-langwa.
30 Yi-larrkaja ngayuwa aduwaba mena ningeni-rringka-mubaba nibina nenumamalya yirrumini-larrkama nungkuwa yirra-langwa yarnik-enibiki-yada yirrababurna-langwa yarnumamalya nungkwa-langwa.
Nganyangwa-murra menba ningeni-rringkama ngayuwa aduwaba.
31 Umba ningkeni-larrkama nakina yangkwurrangwa kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya ababurna-manja angalya keni-rringkini-yada nakina abur-rajukwaba wurrakina.
32 Nakine-ka wuburra akilarrkabarrirraka kini-yaminama. Biya kenu-wilyakajinama nakina warnumamalya-manja wurribina nuw-ambilya-murrumanja emininga-manja iya emininga-manja angalya ebina ka-ngayindena-mulangwa nungkuwa warniki-yami-yada wurrakina.
Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya karri-rringkina-manja ebina akilar-rkabarrirraka, yikabi-yangmarngkwajinama kembirra yirruwa nungkwa-langwa yarnumamalya YarningiYijireyila-da,”
ni-yama nakina Jimiyina Neningikarrawaru-wa-da.
33 Aburnaja Meri akwa Jawijiba neni-yakikbijangeyina angwurra wunalakina akina-langwa ayakwa ni-yengbinu-mulangwa nakina neniyerringka nangariya-langwa.
34 Eneja kembirra ni-yengbina arakba nakina neniyerringka akwala ngarningka ayakwa Neningikarrawaru-wa. Neni-yendabena Neningikarrawara kajungwa kini-yamini-yada eningaba wurrubukalakina-manja Jawijiba akwa Meri akwa Jesus.

Kembirra nakina Jimiyina ni-yengbina arakba ayakwa Jesus-langwu-wa dirndenikba ngalajukwaba. Ni-yama nakina, “Nubungkawa Neningikarraware-ka nakina nu-wekbalyinuma naka nangariya akwa neni-larrkama enenu-wa angalya kajungwa ngarrukwala NgarningiYijireyila ngarnumamalya aki-jungweyini-yada ngarna,

umba ngarrukwala ak-enibikajungwuni-yada. Kin-arumidina-manja nakina, kenu-wilyakajinama warnumamalya-manja ebina kini-yamina-mulangwa Neningikarrawara. Akena aburraja wurrababurne-ka warnumamalya ka-warename-ka nakina.

35 Akini-yada kembirra wurrumurndakakina warnumamalya wurribina ka-warena-murrumurra Neningikarrawara nara arakba abuwarrkama ebina karru-wilyakinama aburra-langwa-manja mangma. Umba nungkwaja ningkirndenikba ningkuwerrikawarriye-ka k-ambilyama ningkakina, wuburra laka lyelyinga angandinga kaku-werridadenama nungkwa-langwa-manja yukwudukwuda akina-da," ni-yama Jimiyina Meri-wa-da.

36-37 Umba ngalaja duwilyaba dadiyuwangkwa dadimikirra Ena ying-ambilyumurra dakina akina-manja ngawa angalya Neningikarrawara-langwa Jirujalema-manja. Akwa narringa-makumakama warnumamalya-manja yakwujina Neningikarrawara-langwa ayakwa. Umba eneja nungwadikba ngala-langwa Benyuwela wurruwurrakuwilyaba-langwa warnumamalya warnimikirra Ajera. Dakine-ka dadiyuwangkwa 84 mamarika iya yinungkwura ying-ambilyumurra arakba. Arakba-wiya neni-yakeyinumurra wu-nalakina neningiyadikba mamangbala mambilyuma mamarika iya yinungkwura biya ni-jungwuma nakina neningiyadikba ngala-langwa. Kembirra dadinungkwurakba arakba ying-ambilyumurra dingaya dakina.

Dakine-ka dadiyuwangkwa nara kingi-lalika Neningikarrawara-langwa angalya umba meningilida iya alyarrngwalyilya yingini-yangmarngkwajuwama dakina Neningikar-rawara. Akwali-yada ying-alyubarinumurra aninga akena akwali-yada nara king-alyubarina aninga umba murumureya ngawa ying-ambilyumurra, yimbukwa yingi-yengbiyengbinuma ayakwa Neningikarrawaru-wa dakina.

38 Biya nabuk-ambilyu-wiya ambaka Jawijiba akwa Meri akwa Jesus yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja wurrubukalakina, dibina-murrada dadiyuwangkwa yingi-likenuma dakina nabuk-ambilyu-murruwa wurrubukalakina. Biya yingini-rringka-manja nakina nangariya, kembirra yingini-yangmarngkwajuwa arakba dakina Neningikarrawaru-wa ni-rukwularrinu-mulangwa nakina niyukwujiya. Kembirra yadikina yingi-yengbina arakba dakina ayakwa ena-langwa-langwa. Narringa-makumakamurra dakina ena-langwa-langwa warnumamalya-manja wurrumurndakibina nuw-embimbirrarinu-murrumanja wurrakina Neningikarrawara ken-enjungwurrena-murruwa nakina WarningiJirujalema warnumamalya.

Jawijiba akwa Meri akwa Jesus nabuki-lawurradinu-mulangwa Nejiridu-wa

39 Aburnaja Jawijiba akwa Meri neni-jerrukwama arakba amurndakibina neni-yama-mulangwa wunalakina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja, nenumini-yarrkuwarakinu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa eningarumuruma-wa. Biya nabuki-lawurradina arakba wurrubukalakina Keliliyu-wa aburrubukwurra-langwu-wa angalya emikirra Nejirida.

40 Yakwujina kembirra akina-manja ngawa angalya n-arumidinumurra niyukwujiya Jesus nakina. Ambaka-langwa n-arumidinuma, ni-ngbudidinuma akwa num-arrubudidinuma ena-langwa mangma. Eneja Neningikarrawara nenu-werrungwur•dangume-ka nakina-manja akwa nu-manjikbudanguma ngawa neningangkawura enuwa-manja-da.

Nenjarrngalyilya-wiya Jesus ni-likenu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya

41 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya WarningiYijireyila nawurraki-likenuma Jirujalemu-wa wurrakina arngkababurna-langwa na-jerridinu-manja akilarrkumurndada yakwujina. Namurndaki-likenumurra kajungwa warnik-ambarringi-yada wurrakina Akwurungkuwarrukwa yakwujina. Aburnajukwaba ngawa Jawijiba akwa Meri nen-alilikenuma Jirujalemu-wa akinu-wa wunalakina.

42 Bi...ya n-ambilyumurra arakba eneja Jesus mememberrkwa mambilyuma mamarika iya yinungkwura. Kembirra enejukwaba nenu-wilyakamurra wunalakina Jawijiba akwa Meri Jirujalemu-wa Akwurungkuwarrukwu-wa wunalakina. Biya kembirra nabuki-likena nabuk-ambarringa wurrubukalakina Akwurungkuwarrukwa akwa ngawa wur-ruwurrakwulyumida WarningiJudiya warnumamalya aburrajukwaba.

43 Biya na-jerridu-manja Akwurungkuwarrukwa ebina, neni-lalika Jawijiba akwa Meri Jirujalema umba neni-lawurradinuma wunalakina angalyu-wa Nejiridu-wa. Aburrajuk-waba wurrababurne-ka ngawa warnumamalya aburra-langwa namurndaki-likenuma

aburruwa wurrakina. Umba eneja nakina Jesus n-ambilya ngawa yakwujina Jirujalema-manja. Akena wuneningbala-kiya wunalakina Jawijiba akwa Meri n-ambilyumurra nakina Jesus yakwujina-wiya.
44 Wurrukwala-manji-kba ni-likenume-ka nakina, neni-lyangkiyamamurra wunalakina.
Biya nen-alilikenuma wunalakina memerrkuwilyaba mamawura, biya nen-andeya akena nara nibina Jesus kini-likena aburruwa-manja. Biya kembirra narramurndakiyendabena wurrumurndakibina warnumamalya yakwujina aburruwa na-likenuma keni-rringka-murrikba Jesus.
45 Akena aburraja nara keni-rringka umba nuw-edirremeyina wurrakina-da.
Kembirra wunalakina Jawijiba akwa Meri nen-abuburangkeyinu...wa. Nara kenakburrangarna. Nenu-mungkwula. Wurdarriya-wiya. Akwa neni-lawurradina kembirra Jirujalemu-wa. Nen-alilikenu...wa. Yakwujina. Na-larrumur•da. Nenu-mungkwula. Wurdarriya-wiya. Kembirra nen-abuburangkeyina akina-manja angalya Jirujalema. Yakwujina mamurukwa-manja iya alikira-manja nen-aburangkeyinuma.
46 Biya kembirra neni-lawurrada wunalakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya. Biya nen-akburranga arakba nakina Jesus wunalakina yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya-da.
Eneja Jesus n-ambilyumurra nakina yakwujina ngawa, n-angmungmakwulaluma aburruwa warnikakakirumaka warnungkwarba Mawijija-langwa ayakwa. Na-lyelyimbukweyinuma wurrakina. Umba Jesus n-engkirrikenumurra ayakwa aburra-langwa akwa ngarningka neni-yendabenuma ayakwa nakina Jesus wurrumurndakakinuwa warnikakakirumaka warnungkwarba.
47 Aburrajukwaba arrkala neni-yendabenumurra Jesus-uwa ayakwa. Biya nuw-engkirrikenu-manja wurrakina ayakwa ena-langwa, wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina nawurraki-yakikbijangeyinume-ka wurrakina akina-langwa ayakwa ni-yengbinu-murrilangwa Jesus, aringkawa-baba nakina akwa eningaba-baba ayakwa ni-lawurrakajuwama aburruwa-wa-da.
48 Aburnajukwaba Jawijiba akwa Meri neni-yakikbijangeyina angwurra wunalakina neni-rringka-mulangwa nakina n-angmungmakwulaluma wurrumurndakakina-manja warnikakakirumaka. Biya dirndenikba yingi-yama enuwa-wa, “Naburra, miyambena-burra nara ki-likena nungkuwa yinuwa-manja? Ngayuwa akwa nungwena yinumukwunakeyinumurra nungkuwa-wa yinalakena yin-abuburangkeyinuma nungkuwa-wa-da,” yingi-yama Meri-da.
49 Eneja ni-yama, “Miyambena-burra kin-aburangkeyinumurra kinalakina engka-manja angalya amurndakakina-manja? Yangkwurrangwa-maka adinuba-wiya yikini-likenumurra kinalakina. Yirrumin-aburangkama akena kineningbala-burra kinalakina ningi-lyangmurukweyinamurra ngayuwa yelakwa Nungwarrka-langwa-manja alikira?” ni-yama nakina Jesus-da.
50 Akena nara aburnaja kenu-mumiringka akina ayakwa ni-yengbinumurra nakina-da.
51 Eneja kembirra nu-warumajungwa arakba nakina Jesus akwa ni-lalika Jirujalema umba ni-lawurradina angalyu-wa Nejiridu-wa, aburrubukwurruwa Jawijiba akwa Meri. Biya yadikina-langwa Jesus nenumin-engkirrikenuma neningangkawura wunalakina-kiya-langwu-wa ayakwa yakwujina.
Ngalaja Meri ying-engkingkirrikenuma dakina ngawa amurndakibinu-wa yingi-rringka-murruwa akwa ngawa ying-engkirrikenu-murruwa, yingu-wilyakama ngawa ngala-langwa-manja mangma-da.
52 Bi...ya eneja arakba Jesus n-arumidinuma. Mangma ena-langwa numu-ringbirradinuma makina. Eneja Neningikarrawara nenu-werrungwur•danguma enuwa-wa. Aburrajukwaba warnumamalya nenu-werrungwur•danguma enuwa-manja ngawa-da.

3

Janjana nibina Nenikumingekingambaja ni-yengbinu-mulangwa ayakwa warnumamalyu-wa

1 Akini-yada ngawa eneja nuwilyaba ningka nubungkawa naruma nenimikirra Daburiyeja n-ambilyumurra nakina Rawuma-manja. Nu-bungkawadinuma wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya engka-manja iya engka-manja angalya. Nu-bungkawadinumurra nakina nenungkwurakba, mememberrkwa mamangbala mamarika iya yinungkwura nu-bungkawadinuma. Umba eneja nuwilyaba niyukwujiya nubungkawa nenimikirra Bandiyija Balida nu-bungkawadinuma nakina wurrababurna-manja warnumamalya wurruminakina angalya Judiya. Umba eneja nuwilyaba ningka

nenungkwarba nenimikirra Yerida nu-bungkawadinuma nakina wurrababurna-manja warnumamalya Keliliya-manja. Umba eneja nenikumarnjenikba Yerida-langwa nenimikirra Biliba nu-bungkawadinuma nakina alakina-kiya-manja angalya emikirra Yidiriya akwa ngawa Dirakinada-manja. Alakina-kiya angalya nuw-ambilyuma akwudangwa Keliliya. Umba ngarningka eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba nenimikirra Leyijeniya nu-bungkawadinuma nakina warnumamalya-manja emininingka-manja angalya emikirra Abuleniya.

2 Akini-yada ngawa na-bungkawadinu-manja wurrumurndakakina wur-rububungkawa amurndakakina-manja angalya eminimininingka, kembirra aburnaja wunambilyuma wunubungkawa-kiya wunaruma WunuMinida nen-ambilyumurra wunalakina Jirujalema-manja. Wunenimikirra wunalakina Enija akwa Kayubaja.

Akini-yada ngawa eneja Jekaraya-langwa nenikuwenikba Janjana, nibina-murrada yirra-maka-murrada arakba ngayuwa, n-ambilyumurra nakina nara-murrumanja alikira. Engburingke-ka angalya. N-ambambilyumurra nakina ngawa yanda-langwa yakwujina ngawa ni-yengbinuma eneja Neningikarrawara amurndakenena ayakwa enuwa-wa. Eneja ni-yama Neningikarrawara, “Wurra-makina nungkwa-langwa-manja warnumamalya kabumini-yarrkuwarakina-mulangwa wurrakina nganyangwu-wa ayakwa arakba,” ni-yama.

3 N-engkirrikenu-manja Janjana Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra ni-dirrirnduma arakba adalyuma-wa nakina. Emikirra adalyuma Jardina. Biya engku-wa iya engku-wa angalya adalyuma-manja akwudangwa ni-likenumurra nakina nen-akakirumakamurra Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalya-manja yakwu-jina.

Ni-yama nakina aburruwa-wa, “Wurri-larrngkuwurriya arakba alarrngki-larrngkawarriya amurndakibina kirri-yama-murrilangwa, umba wunumini-yarrkuwarakina Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba. Nganja kembirra ngayuwa ka-mingekingambajini-yada kirrakina, kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya kuw-eningmidini-yada wurrakina yikinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba kirrakina-da. Umba eneja Neningikarrawara yikenumini-yakuwabijiname-ka nakina amurndakibina awurruwurrariya kirri-yama-mulangwa-da,” ni-yama Janjana wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

4 Umba arakburakba-kiya-wiya eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Ajaya n-ambilyuma nakina. Nenikumakumaka ayakwa nenumamalya Neningikarrawara-langwa nakina. Ni-yamama nakina Ajaya,

“Nuwilyaba nenumamalya n-ardirdenama nakina alarrkingburingka-langwa angalya, nara-murrilangwa alikira. Enena kembirra ayakwa ena-langwa:

‘Nungkwurraja karna karnumamalya wurruma-ngekburakina arakba mamurukwa Nubungkawa-langwa.

Mulikarrkidirrbure-ka yikuma-ngekburakinamurra mamurukwa kirrakina kajungwa neniki-liki-yada nakina makina-manja.

5 Wurri-lyangburrukwajina arakba ababurna-langwa angwurn•dikirra akwa ngarningka wurri-ngakburrukwajina angakarjiyinga angalya ababurna-langwa kajungwa angakbilyuwalyi-yada akina.

Akwa mibina mamurukwa mulikarrkiyangkwuruwura yikuma-likarrkidirrburakinama kirrakina,

umba mibina mulikarrmilumila yikume-kbilyuwalyakinama makina-da.

6 Aburraja warnumamalya kamurndak-eningmidiname-ka wurrakina Neningikarrawara ken-enibikina-mulangwa warnumamalya nakina-da!’ ni-yame-ka nakina nenuma-malya.”

Akina-bina ayakwa ni-yamama nakina Ajaya arakburakba-kiya-wiya. Umba amurn-dakakina ayakwa ena-langwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Nakina-bina Janjana nibina-murrada ngarraku-maka-mulangwa amurn-dakakina ayakwa.

7 Aburraja kembirra wurruwurrakwulyumida warnumamalya namurndaki-likenuma Janjanu-wa mena neni-ngayindangu-mubaba nakina neniku-mingekingambaji-yada wurrakina akina-manja akungwa. Akena ni-yama nakina aburruwa-wa, “Karniniyerriye-ka karna karnumamalya! Kirruwurrariya yingarna wuburra! Nara kirrakina a-lyumaduma akini-yada ngawa yikenu-banijumindena-manja Neningikarrawara nungkwurruwa-na!

8 “Yikini-ngayindena-manja amandangwa Neningikarrawara nakina yiken-enibikinama nungkwurruwa karnumamalya, kembirra yiki-dirrburakajungwunama

kirrakina aduwaba. Eningaba yiki-yaminama wuburra laka eka eningaba ebina nuw-arrangbinamurra amaninga eningaba. Eningaba yiki-yaminama kajungwa warnumamalya kuw-eningmidini-yada kirri-larrngkuwurrangu-mulangwa alarrngkawarriya. Umba nare-ka a-lyangkuwerribikajungwuma kirrakina, 'Ngarningaba ngarna mena Aburiyama-baba numiranyungwa ngakwurra-langwa neningadinuba-wiya nakina.' Nara e-yamama akina ayakwa umba w-engkirrikiya enenu-wa ayakwa ngarra-makina-murruwa aduwaba. Kini-ngayindena-manja eneja Neningikarrawara, kinu-kuwarrukwajinama nakina angwarnda amurndakenena nawurraku-murrkwulijeyina-murrumurra yelakwa ajiringka-manja akina. Amurndakakina-langwa-bina angwarnda kenumini-ngekburakinama nakina Neningikarrawara warijira-da Aburiyama-langwa-da.

9 "W-engkirrikiya! Neningikarrawara kini-lyangkuwerribikajungwunama nakina karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba kirrakina. Nakine-ka Neningikarrawara nu-war•denama ena-langwa warka wuburra laka nuwilyaba nenungkwarba ni-ridenama eka bangkilya-murra. Nakine-ka ni-ridenama ababurna-langwa eka eningeningaba-ma amurndakibina nara arrangbama aninga eningaba, akwa ni-ngkarrnginama amurndakakina eka eningeningaba-ma arrawa-langwa amukayerra-langwa. Akwa ngarningka nu-wurrenama amurndakakina angwura-wa ni-dakinama-da. Nakine-ka wuburra nenungkwarba kini-yaminama eneja Neningikarrawara akwa neniku-war•di-yada arakba nakina ena-langwa warka," ni-yama Janjana wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

10 Aburraja kembirra namurndaki-yama, "Kardi! Yiki-yamarrkiname-ka yarna yarnu-mamalya?"

11 Eneja kembirra ni-yama Janjana aburruwa-wa, "Ka-makinama ngayuwa akwa enena yiki-yaminamurra nungkwurraja karna. Kirruwilyaba karnumamalya yikinga-wilyakina-manja dambilyuma dumbala dadingikarrawara karnik-awiyebi-yada kirrakina, kembirra yikinu-kwunamurra kirrakina duwilyaba nibinu-wa neningidumbala-murruwa nenumamalya. Umba kirruwilyaba yiku-wilyakina-manja aninga karnik-alyubari-yada kirrakina, yik-awurikeyinamurra kembirra akina aninga nibinu-wa neninganinga-murruwa nenumamalya," ni-yama Janjana wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

12 Bi...ya aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya narraminu-war•dangu-murrumurra warka WarningiRawuma wurrububungkawa namurndaki-likenumurra Janjanu-wa. Narruwurra-murndukwama angwarnda warnumamalya-langwa kajungwa warniku-kwi-yada akina WarningiRawumu-wa wurrububungkawa. Aburrajukwaba nawurraki-likenumurra Janjanu-wa kajungwa kenu-mingekingambajuwi-yada nakina aburruwa-manja. Biya namurndaki-yama wurrakina enuwa-wa, "Bungkawa, yirraja yiki-yamarrkinama yarna yarnumamalya?"

13 Eneja ni-yama Janjana, "Yikuwurra-murndukwuna-manja angwarnda, yiku-murnduwarnama akina wulkwa ebina bu-maka-mulangwa umba nara akwala," ni-yama Janjana.

14 Aburraja wurrawinyamba warnungkwarba ne-yama enuwa-wa, "Umba yirraja, yiki-yamarrkinama yarna yarnumamalya?"

Eneja ni-yama Janjana, "Kirrakine-ka kirr-akbar•duwakinama warnumamalya, kirra-ngajinama kajungwa yikabu-kwuni-yada angwarnda aburra-langwa. Akwa ngarningka kirra-lekbajamurra erribirra warningaba warnumamalya awurrariya-langwa, akena nara aburraja ke-yaminjamina akina umba warninguwurrariya-ma wurrakine-ka-da. Awurrariya akina, kembirra nara arakba e-yamama. Mama eyukwujiya angwarnda yiku-menamurra warka-langwa, nara a-ngwurrmiluma akina-langwa angwarnda eyukwujiya-langwa," ni-yama Janjana wurrumurndakakina-manja warnungkwarba wurrawinyamba nakina-da.

15 Akini-yada ngawa aburraja wurrababurne-ka warnumamalya na-minandabumeyinumurra nawurraki-yendabijajungwunuma wurrakina nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Janjana-langwa. Biya kembirra namurndaki-lyangkiyama wurrakina, "Dukwa naka Janjana nibina-murrada nenungkwarba nenimikirra NuMejaya, nibina Neningikarrawara ni-yama-murrada neniki-larrka nakina yangkwurrangwa. Dukwa naka, dukwa nara-da," namurndaki-lyangkiyama wurrakina-da.

16 Eneja kembirra Janjana ni-yama nakina aburruwa-wa, "Ngayuwe-ka ningena ngarra-mingekingambajinama kirrakina akungwa-murra aduwaba, umba nara akwala. Umba eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba nubukwaya kini-likajama nakina arija-langwa.

Naruma nilyengma nakina angwurra ngayuwa-manja. Nganja ki-yakuwerribikaja-manja ngayuwa ena-langwa-langwa, kembirra ningeningma ngayuwa ningiyukwujiya ningeningerribirra. Ngayuwe-ka ningeningeningaba-ma ningeniku-war•dinga-langwa ena-langwa warka akwa ningenik-aburawaka-langwa eningalika ena-langwa. Eneja kembirra kini-yar•diya-manja nakina nenungkwarba enena-manja angalya, kini-yaminama wuburra laka yikenu-mingekingambajinama Neningikarrawara-langwa-murra Amawurrina akwurdukwurda-murra akwa ngarningka angwura-murra nakina-da.

17 Nakine-ka nenungkwarba neniki-lyangkuwerribikajungwi-yada arakba karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba kirrakina. Akwa nenik-eyebijebaki-yada arakba nakina karnumamalya wuburra laka nuwilyaba nenumamalya ni-yaminama n-eyebijebakinama amadidira amaninga akwa amarda. Nakine-ka nuwurra-murndukwunama amurndakakina amadidira amaninga ena-langwu-wa alikira eninganinga-wa. Umba amarda awurrariya ni-dakinamurra angwura-wa nakina. Akine-ka wuburra ke-yaminama, akini-yada ngawa kini-likaja-manja yangkwurrangwa nenungkwarba nibina-langwa ngarra-maka-murrilangwa ngayuwa. Akena ngalaja akina angwura ena-langwa nara e-kakbujungwuma akina umba eningangkawura ka-dadinama-da," ni-yama Janjana wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

18 Ni-yengbinume-ka nakina Janjana ababurne-ka ayakwa eminimininga wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Nenu-makama nakina eningaba ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa akwa nenu-werrikijiranguma angwurra wurrakina, kajungwa karri-larrngkuwurreni-yada alarrngkilarrngkawarriya umba kenumini-yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina-da.

19 Biya ni-yengbinuma Janjana arrubuda ayakwa Yerida-manja enejukwaba. Nakine-ka Yerida nibina-murrada yirra-maka-murrada arakba ngayuwa nubungkawa Keliliya-langwa. Neni-lekbenumurra nakina mena nanga-manguma nenikumarnjenikba-langwa didarringka dadimikirra Yeridiyeja. Nanga-manguma dakina ena-langwi-yada dadingiyenikba, nara-wiya ambaka kini-jungwuna ngala-langwa neningiyadikba Biliba. Ababurne-ka eminimininga awurruwurrariya ni-yamama ngarningka Yerida nakina. Aminakina-langwa eneja Janjana ni-yaminjamama nakina enuwa-wa, "Ningkuwurrariye-ka ningkilyengma ningkenumamalya," ni-yama.

20 Akena eneja Yerida n-arriyakajungwunuma ngarningka awurrariya-wa. Ni-yama nakina ena-langwu-wa wurrawinyamba warnungkwarba, "Wunu-mena nakina Janjana akwa wuni-didena arakba akididijungwa-manja," ni-yama. Kembirra nenu-manguma aburraja wurrakina akwa neni-didanga nakina-da.

Janjana nenu-mingekingambajuwa-mulangwa Jesus-manja

21 Nara-wiya Janjana kini-didikajungwuna akididijungwa-manja nakina, eneja Jesus ni-likenuma Janjanu-wa. Eneja nenu-mingekingambajuwama Janjana Jesus-manja enamba-langwa arija-langwa. Umba nenu-mingekingambajuwa-mulangwa Janjana Jesus-manja, nu-buriyamina kembirra arakba Jesus Neningikarrawaru-wa. Umba nu-buriyaminu-wiya ngawa nakina Jesus, eneja Neningikarrawara nu-ngwurrkbalijuwama nakina angu-bina,

22 akwa ni-larrkamurra nakina ena-langwa Amawurrina akwurdukwurda enuwa-wa. Akine-ka Amawurrina na-larrinuma angaluba Jesus-uwa. Darrawurukukwa wuburra akina, biya nuw-ambarringa enuwa-manja-da.

Biya kembirra ne-yengbina arakba amayakwa angaluba karrawara-langwa akina. Ne-yama, "Ningkenikuwarrka nganyangwa ningkakina, ningkibina ningi-lyelyingminama ngayuwa akwa yirra-werrungwur•denama ningkakina-da," ne-yama akina amayakwa-da.

Warningarakburakba-kiya-langwa wurrumirumirena Jesus Christ-langwa

23 N-aburradadu-manja eneja nakina Jesus ena-langwa warka n-ambilyumurra arngkabiyakarbiya-ma arngkumemberrkwa mamarika iya yinungkwura nakina. Na-lyelyimbukweyinu-manja aburraja warnumamalya enuwa-langwa, ne-yama wurrakina, "Jesus-langwa nungwenikba Jawijiba nakina." Akena Jawijibe-ka nen-arumurrkama wulkwa nakina Jesus.

Umba Jawijiba-langwa nungwenikba nenimikirra Yileya nakina.

24 Umba Yileya-langwa nungwenikba Mededa nakina.

Umba Mededa-langwa nungwenikba Libaya nakina.

Umba Libaya-langwa nungwenikba Melkiya nakina.

Umba Melkiya-langwa nungwenikba Jeneya nakina.

Umba Jeneya-langwa nungwenikba Jawijiba nakina.

25 Umba Jawijiba-langwa nungwenikba Medidaya nakina.
Umba Medidaya-langwa nungwenikba Emaja nakina.
Umba Emaja-langwa nungwenikba Neyuma nakina.
Umba Neyuma-langwa nungwenikba Ejiliya nakina.
Umba Ejiliya-langwa nungwenikba Nakaya nakina.
26 Umba Nakaya-langwa nungwenikba Mayada nakina.
Umba Mayada-langwa nungwenikba Medidaya nakina.
Umba Medidaya-langwa nungwenikba Jemeyina nakina.
Umba Jemeyina-langwa nungwenikba Jawijeka nakina.
Umba Jawijeka-langwa nungwenikba Jawuda nakina.
27 Umba Jawuda-langwa nungwenikba Jawenina nakina.
Umba Jawenina-langwa nungwenikba Reja nakina.
Umba Reja-langwa nungwenikba Jarababela nakina.
Umba Jarababela-langwa nungwenikba Jiyeldiyela nakina.
Umba Jiyeldiyela-langwa nungwenikba Neraya nakina.
28 Umba Neraya-langwa nungwenikba Melkiya nakina.
Umba Melkiya-langwa nungwenikba Adiya nakina.
Umba Adiya-langwa nungwenikba Kawijama nakina.
Umba Kawijama-langwa nungwenikba Elmadama nakina.
Umba Elmadama-langwa nungwenikba Era nakina.
29 Umba Era-langwa nungwenikba Jajuwa nakina.
Umba Jajuwa-langwa nungwenikba Eliyeyija nakina.
Umba Eliyeyija-langwa nungwenikba Jawuruma nakina.
Umba Jawuruma-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Libaya nakina.
30 Umba Libaya-langwa nungwenikba Jimiyina nakina.
Umba Jimiyina-langwa nungwenikba Juda nakina.
Umba Juda-langwa nungwenikba Jawijiba nakina.
Umba Jawijiba-langwa nungwenikba Jawunama nakina.
Umba Jawunama-langwa nungwenikba Eliyakima nakina.
31 Umba Eliyakima-langwa nungwenikba Meliya nakina.
Umba Meliya-langwa nungwenikba Mena nakina.
Umba Mena-langwa nungwenikba Mededa nakina.
Umba Mededa-langwa nungwenikba Nedina nakina.
Umba Nedina-langwa nungwenikba Deyibida nakina.
32 Umba Deyibida-langwa nungwenikba Jeji nakina.
Umba Jeji-langwa nungwenikba Abeda nakina.
Umba Abeda-langwa nungwenikba Baweja nakina.
Umba Baweja-langwa nungwenikba Jala nakina.
Umba Jala-langwa nungwenikba Najena nakina.
33 Umba Najena-langwa nungwenikba Aminadaba nakina.
Umba Aminadaba-langwa nungwenikba Adumina nakina.
Umba Adumina-langwa nungwenikba Arni nakina.
Umba Arni-langwa nungwenikba Yejirena nakina.
Umba Yejirena-langwa nungwenikba Bereja nakina.
Umba Bereja-langwa nungwenikba Juda nakina.
34 Umba Juda-langwa nungwenikba Jekaba nakina.
Umba Jekaba-langwa nungwenikba Ajika nakina.
Umba Ajika-langwa nungwenikba Aburiyama nakina.
Umba Aburiyama-langwa nungwenikba Dera nakina.
Umba Dera-langwa nungwenikba Neyawa nakina.
35 Umba Neyawa-langwa nungwenikba Jerukwa nakina.
Umba Jerukwa-langwa nungwenikba Riyuwa nakina.
Umba Riyuwa-langwa nungwenikba Beleka nakina.
Umba Beleka-langwa nungwenikba Ebera nakina.
Umba Ebera-langwa nungwenikba Jela nakina.
36 Umba Jela-langwa nungwenikba Keyinena nakina.
Umba Keyinena-langwa nungwenikba Arbakijada nakina.
Umba Arbakijada-langwa nungwenikba Jema nakina.
Umba Jema-langwa nungwenikba Nawa nakina.
Umba Nawa-langwa nungwenikba Lameka nakina.
37 Umba Lameka-langwa nungwenikba Midijela nakina.

Umba Midijela-langwa nungwenikba Yinakwa nakina.
Umba Yinakwa-langwa nungwenikba Jereda nakina.
Umba Jereda-langwa nungwenikba Meyilelela nakina.
Umba Meyilelela-langwa nungwenikba Kenena nakina.
38 Umba Kenena-langwa nungwenikba Yinaja nakina.
Umba Yinaja-langwa nungwenikba Jeda nakina.
Umba Jeda-langwa nungwenikba Eduma nakina.
Umba Eduma-langwa nungwenikba Neningikarrawara nakina-da.

4

Namukwa nenu-kwudirrka-mulangwa Jesus-manja

1 Eneja kembirra Jesus ni-lalikamurra arakba nakina ebina adalyuma EningiJardina. Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina akwurdukwurda nenaki-lyangburrukwajuwama enuwa-manja. Biya ni-likena arakba nakina umba lukwakwa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa nenaku-war•dikama akwa nenaku-wilyakama angerriba alarrkingburingka-wa angalya nara-murruwa alikira iya warnumamalya.

2 Umba eneja nakina Namukwa ni-likena Jesus-uwa akwa nenu-kwudirrka awurrariya-wa. Arngkabiyarbuwa-ma arngkumemberrkwa mamawura ni-yaminjamama nakina ngawa nenu-kwukwudirrkama Jesus awurrariya-wa n-ambilyu-wiya Jesus yakwujina nakwukawura. Eneja kembirra nu-mureyanguma angwurra nakina Jesus akwa ni-ngayindanguma arakba aninga, nara-baba kini-janga aninga n-ambilyu-manja nakina alarrkingburingka-manja angalya.

3 Eneja kembirra ni-yama enuwa-wa Namukwa, “Ningkakine-ka Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba-na? Kemba wu-warrukwajiya enena angwarnda kajungwa damba ka-ngekburakajungwuni-yada akina,” ni-yama.

4 Ni-yama Jesus enamba-langwa, “Neningikarrawara-langwa-manja jurra amurndake-nena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Ne-yaminama,
‘Aninga yimbukwa nara akina enibikama warnumamalya wurrakina-da,’
ne-yaminama akina ayakwa-da,” ni-yama nakina Jesus-da.

5 Eneja kembirra arakba Namukwa nenu-wilyakamurra nakina Jesus karrawaru-wa angakarjiyinga-wa angalya. Biya warenja-bawiya nenu-wilyakajuwama nakina ababurna-langwa angalya amurndakibina-manja warnumamalya nuw-ambilyu-murrumanja wurrakina. Angerriba iya angerriba alyengma-langwa-langwa akwa engku-wa akwaburrangarnu-wa nenu-wilyakajuwama nakina Namukwa angalya Jesus-manja.

6 Biya ni-yama, “Yiba-kwunama ababurna-langwa eningininga ba amurndakangaba-manja angalya ababurna, akwa yiba-bungkawakinama amurndakangaba-manja ababurna-manja angalya. Nganyangwe-ka amurndakibina angalya iya amurndakijika ningki-rringkinama. Nganja ningubungkawa amandangwa ningena. Kembirra ki-ngayindena-manja ngayuwa, dukwa yiba-kwunamurra, dukwa ka-kwunama ngayuwa wurrukwala warnumamalya.

7 Umba yiki-yangmarngkwajina-manja ngayuwa ningkakina, kembirra ababurna-langwa amurndakakina nungkwa-langwa arakba-da,” ni-yama Namukwa Jesus-uwa-da.

8 Ni-yama Jesus enamba-langwa, “Arakburakba-kiya-wiya Mawijija nenu-makama amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya. Ni-yamama,
‘Ningkakine-ka kini-yangmarngkwajinama Nubungkawa nibina nungkwa-langwa Neningikarrawara nakina, akwa kinuminu-war•denama wulkwa warka ena-langwa umba nara wurrukwala-langwa,’
ni-yamama nakina-da,” ni-yama Jesus Namukwu-wa-da.

9 Eneja kembirra nenu-wilyakamurra arakba Namukwa Jesus Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemu-wa. Umba ngalaja na-ngwurrkwarrngajungwunuma akina angalya arumuruma-murra angwarnda. Biya nenu-wurdijuwama nakina Na-mukwa Jesus karrawara amurndakakina-manja angwarnda. Kembirra nen-andiyinga arakba wunalakina-kiya angerriba engku-wa ajiringka-wa. Ni-yama Namukwa Jesus-uwa, “Ningkakine-ka Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba-na? Kembirra ki-kbilyajajungwunama ningkakina arrawu-wa ajiringka-wa.

10 Neningikarrawara-langwa-manja jurra nuw-arrikarrijungwunuma amurndakenena ayakwa. Ne-yaminama,
‘Neningikarrawara kenu-makinama warnikumamurikaja ena-langwa akwa aburraja kab-akwurrajinama ningkakina.

11 Kabi-ngkajikinama ayarrka-murra wurrakina nari-yada a-ngajuma angwarnda
nungkwa-langwa-manja alika,'
ne-yaminama akina ayakwa-da," ni-yama Namukwa Jesus-uwa-da.
12 Ni-yama Jesus enamba-langwa Namukwu-wa, "Neningikarrawara-langwa-manja ju-
rra nuw-arrikarrijungwunuma amurndakenena ayakwa ngalajukwaba. Ne-yaminama,
'Nara kirrakina a-labuma Neningikarrawara neniki-yama-langwa ebina yikini-
ngayindena-mulangwa,'
ne-yaminama akina," ni-yama Jesus Namukwu-wa-da.
13 Eneja kembirra ni-yaminjamama nenu-kwukwudirrkama Namukwa Jesus-manja
ngawu...wa. Bi...ya ni-yengminjada arakba nakina. Nara arakba kenu-kwudirrka, umba
neni-lalika arakba nakina Jesus aduwaya yanda-langwa arngkingku-wa-da.

Jesus n-aburradadangu-mulangwa ena-langwa warka

14 Eneja kembirra Jesus ni-lalika arakba akina angalya alarrkingburingka eningalikira-
ma. Biya ni-lawurradina arakba nakina ebinu-wa aringbirra angalya Keliliyu-wa.
N-alilikenu...wa. Biya ni-yar•da arakba Keliliya-manja. Umba ngalaja Neningikarrawara-
langwa Amawurrina akwurdukwurda nenaki-ngbudirrkamurra akwa nenaku-
war•dikama nakina-manja. Aburraja kembirra wurrababurna-langwa WarningiKeliliya
warnumamalya narri-yarrumurnduwarnumurra ayakwa Jesus-langwa-langwa
wurrakina.
15 Umba ni-likenu-manja nakina Jesus engku-wa iya engku-wa angalya nen-
akakirumakama warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa ayakwa. Nen-
akakirumakama nakina amurndakakina-manja alikira Neningikarrawara-langwa-manja
emikirra jinikakwa. Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-
langwa nenumurndaki-yangmarngkwajuwama Jesus-uwa arakba wurrakina-da.

Warnumamalya WarningiNejirida na-warangu-mulangwa Jesus

16 Eneja kembirra Jesus ni-likena Nejiridu-wa, n-arumidinu-murruwa nakina. Biya
makina-manja mamawura memikirra Jebuda ni-likena nakina jinikakwu-wa, mena
akina ni-yaminjama-mubaba nakina Jesus ababurna-langwa Jebuda. Biya nawurrak-
ambarringa-manja warnumamalya yakwujina jinikakwa-manja arrawa, Jesus n-
arjiyinga. Biya ni-likena nakina amarru-wa kajungwa kini-ridimindeni-yada nakina
Neningikarrawara-langwa ayakwa, ebina nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja,
kajungwa kuw-engkirrikaji-yada wurrumurndakibina warnumamalya.
17 Eneja nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nenu-kwa Jesus awilyaba jurra ebina
nuw-ararikajungwunuma ebina-manja nuw-arrikarrijungwunu-murrumanja Ajaya-
langwa ayakwa. Nakine-ka Ajaya nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa.
Umba n-ambilyumurra nakina arakburakba-kiya-wiya. Eneja kembirra n-aburawaka
Jesus ebina jurra, biya n-aburangka akwala ayakwa ni-ngayindanguma. Biya n-
akburrangu-manja akina, ni-ridimindanga arakba nakina amurndakenena ayakwa
wurrumurndakibina-manja warnumamalya.
18 Ni-yama Jesus,
"Amawurrina Nubungkawa Neningikarrawara-langwa ngayuwa-manja nuw-ambilyama
akina aduwaba.
Ku-war•dikinama akina Amawurrina ngayuwa-manja, mena Neningikarrawara nu-
wekbalyinu-mubaba ngayuwa.
Nu-wekbalyinuma ngayuwa kajungwa ka-makini-yada ngayuwa ayakwa eningaba
ena-langwa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya.
Neningikarrawara ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa kajungwa ka-makini-yada
ngayuwa na-didijungwuna-murruwa warnumamalya keni-jadijina-murrilangwa
Neningikarrawara wurrakina.
Akwa ngarningka ngini-larrkama nakina yangkwurrangwa kajungwa ka-makini-
yada ngayuwa wurrumimbumimbu-wa warnumamalya ayakwa kuw-andiya-
mulangwa ngarningka menba wurrakina.
Akwa ngarningka ngini-larrkama yangkwurrangwa nakina kajungwa k-enjungwurreni-
yada ngayuwa warnumamalya, karramini-ngekburakina-mulangwa wurrukwala
warnumamalya awurruwurrariya aburra-langwa.
19 Akwa ngarningka ngini-larrkama ngayuwa kajungwa ka-makini-yada
warnumamalyu-wa ken-enibikina-mulangwa Nubungkawa Neningikarrawara
ena-langwa warnumamalya aduwaba. Ena ngawa,"
ni-yama Jesus.

20 Amurndakakina ayakwa ni-ridimindanga nakina Jesus. Biya ni-didanga n-aburamukwa ebina jurra, ni-lawurrakajuwa nibina nenikuminuwar•duwar•da nenu-kwamurra adinuba-wiya enuwa-wa, biya n-ambarringa nakina ayakwi-yada. Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya ebina-manja alikira neni-rruburringkama arakba wurrakina.
21 Umba ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Aduwabe-ka amurndakakina ayakwa ningi-ridimindanguma ngayuwa, ebina nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra, na-lyangmandukwunadinume-ka akina, kirr-engkirrikenu-manja kirrakina karnumamalya memema-manja mamawura-da,” ni-yama Jesus nakina-da.
22 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-engkirrikenu-murrumurra ayakwa Jesus-langwa na-makijeyina arakba ayakwa ena-langwa-langwa. “Eningaba amandangwa ayakwa ena-langwa,” namurndaki-yama, “akena Jawijiba-langwa nenikuwenikba nenaka-na?” ne-yama wurrakina.
23 Eneja ni-yama Jesus, “Ningeningma ngayuwa ayakwa yiki-yengbinama karna ngayuwa-wa. Yiki-yengbijinama amurndakenena ayakwa eningarakburakba-kiya. ‘Nungkwaje-ka ningkakina,’ yiki-yaminama ngayuwa-wa, ‘ningkakakiruma k-eningabakina-mulangwa warnumamalya, kembirra k-eningabakajungwuna nungkwabakiya-ba ningkakina-da,’ yiki-yaminama karna. Akwa ngarningka yiku-makinama nungkwurruwa ningeniki-yama-langwa ngayuwa yelakwa enena-manja angalya nganyangwa-manja ebina ningi-yamamurra Kabuniyuma-manja, kirr-engkirrikenu-mubaba karna ebina ningi-yamamurra yakwujina ngayuwa.
24 Akena nganja ngarra-makinama amandangwa enena. Nuwilyaba NuBurabuda, nib-ina nenikumakumaka Neningikarrawara-langwa ayakwa, kini-yengbina-manja nakina ayakwa ena-langwu-wa warnumamalya ena-langwa-manja angalya, kembirra aburraja ena-langwa warnumamalya nare-ka engkirrikuma wurrakina enuwa-wa,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.
25 Biya ni-yama ngarningka, “W-engkirraja enena ayakwa ningi-yengbinama nungkwurruwa-wa. Wi-yakuwerribikina Eliya-langwa. Arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Eliya n-ambilyumurra Yijireyila-manja. Akini-yada ngalaja nara yibina yelyukwa kini-larrina ena-langwa-manja angalya. Abiyakarbiya-manja akilarrkelyukwa nara yibina yelyukwa. Nara kembirra ngalaja aninga ka-lungkuwarrina. Aburraje-ka murumureya nuw-ambilyumurra wurruminakina angalya warnumamalya. Umba wurrababurna wurridarringka wurringayingaya yakwujina nawurrak-ambilyuma akina-manja angalya.
26 Akena nara eneja Neningikarrawara keni-larrka Eliya wurruwurrakakinu-wa wur-ridarringka wurribina nuw-ambilyu-murruwa ena-langwa-manja angalya. Nara, umba neni-larrkama Neningikarrawara nakina Eliya emininingku-wa angalya Jayidinu-wa. Eneja kembirra ni-likena nakina angerriba Jayidinu-wa. Kembirra nanga-mamurikajuwama nakina duwilyaba dingaya yakwujina engemba-manja Jarubuda.
27 “Akwa wi-yakuwerribikina ngarningka ningka-langwu-wa NuBurabuda Eliju-wa. Enejukwaba n-ambilyumurra nakina arakburakba-kiya-wiya Yijireyila-manja. Umba akini-yada ena-langwa-manja angalya aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nuw-arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra wurrakina. Akena nara eneja Elija kenuminu-mungkwur•danga warnumakwulya wurrumurndakakina-langwa warnuma-malya ena-langwa. Nara, umba nenuminu-mungkwur•danga nenumakwulya Neyumena. Nimininingka nakina Neyumena umba ena-langwa angalya Jiriya. Wi-yakuwerribikine-ka kembirra wunalakina-kiya-wa WunuBurabuda-kiya kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus wurruwurrakibinu-wa warnumamalya ebina-manja alikira jinikakwa-manja-da.
28 Aburraja kembirra awinyamba narrak-ar•darra wurrumurndakakina warnuma-malya nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa. Na-werrikardadinuma wur-rakina angwurra,
29 biya namurndaku-warumajungwa, neni-rndarrka nakina Jesus, neni-jadijuwa alikira-langwa, biya nenu-wilyaka yadikina errekbu-wa kajungwa warniki-lyikarrkuwurri-yada nakina abalkaya-langwa angakarjiyinga-langwa angalya arrawu-wa wurrakina-da.
30 Akena eneja Jesus ni-likena wurrilyimbilyimberrkuwilyarra-langwiya nakina, biya neni-lalika wurrumurndakakina warnumamalya arakba nakina-da.

Nuwilyaba-langwa nenungkwarba nenu-wilyaka-mulangwa wurruwurrariya wurra-mukwa

31 Biya kembirra ni-likenumurra nakina Jesus engembu-wa Kabuniyumu-wa. Akine-ka angalya Kabuniyuma aminababurna alikira iya warnumamalya Keliliya-manja

nuw-ambilyumurra. Biya Jebuda-manja ni-likenumurra Jesus jinikakwu-wa, nenu-
wilyakajuwamurra nakina wurruminakina angalya warnumamalya Neningikarrawara-
langwa ayakwa.
32 Aburraja wurrumurndakakina wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-
engkirrikenu-manja Jesus-langwa ayakwa, nawurraki-yakikbijangeyinume-ka
wurrakina. Nawurraki-yakikbijangeyinuma wurrakina ni-yengbinu-mulangwa Jesus
ayakwa engbingbuda-da, wuburra ne-yengbinama ayakwa wurrububungkawa-da.
33 Akina-manja angalya Kabuniyuma-manja n-ambilyumurra eneja nuwilyaba ne-
nungkwarba, umba aburraja nuw-awiyebenuma wurruwilyaba wurramukwa wur-
ruwurrariya enuwa-manja arrawa. Enejukwaba ni-likenuma jinikakwu-wa nakina ne-
nungkwarba. Biya yakwujina jinikakwa-manja nu-warduwardemina angwurra nakina.
34 "Kardi!" ni-yama. "Yi-lalika! Miyambena-burra ningki-likenuma yirruwa-wa
nungkuwa ningkakina Jesus NingkeningiNejirida? Ningki-likenuma yangkwurrangwa
ningkeniku-wardi-yada yirruwa-na! Ningeningme-ka nungkuwa ngayuwa. Ningkakine-
ka ningkenumamalya ningkibina Neningikarrawara ngini-larrkama yangkwurrangwa-
da!" ni-yama nakina.
35 Eneja Jesus ni-yama, "Wurri-yengminjada! Umba wurri-jadiya arakba enena-wiya
nenaka-langwa nenungkwarba," ni-yama. Aburraja wurrakina wurramukwa neni-
kbilyaja nakina nenungkwarba ajiringka-wa wurruwurrakuwilyarra warnumamalya,
akena nara kenu-wardanga nakina umba na-jadinga enuwa-langwa.
36 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina jinikakwa-manja
namurndaki-yakikbijangeyine-ka. Biya na-makijeyinumurra wurrakina ayakwa.
"Amiyambene-ka ayakwa amurndakeyena?" nawurraki-yama wurrakina. "Engbuda
ayakwa ni-yengbinamurra naka nenungkwarba-na? Wuburre-ka naruma nubungkawa
nu-bungkawadinama nakina wurramukwa-manja. Aburraja kembirra warna nenumin-
engkirrikajama wurramukwa ena-langwa ayakwa-da akwa na-jadenama nenaka-langwa
nenungkwarba-da," ne-yama wurrakina.
37 Biya wurrumurndakakina warnumamalya arakba na-lawurradina aburra-langwu-
wa angalya. Biya kembirra na-makijeyinumurra wurrakina Jesus-langwa-langwa, akwa
narra-makamurra enuwa-langwa wurrukwala-manja warnumamalya yanda-langwa
engka-manja iya engka-manja angalya Kabuniyuma-manja akwudangwa wurrababurne-
ka warnumamalya namurndak-engkirrikenuma akina ayakwa ni-yama-murrilangwa
Jesus, akwa nawurraku-makumakijeyinuma ngawa aburrajukwaba Jesus-langwa-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa wurrababurna warnumamalya

38 Kembirra enejukwaba Jesus ni-lalikamurra nakina ebina jinikakwa umba ni-
likenuma numinakinu-wa alikira nenungkwarba nenimikirra Jayumuna. Biya n-
awiyebena Jesus alikira-manja akwa nang-akburranga nakina duwilyaba didarringka
arrawa dangbilyuwa-ma. Ngalaja Jayumuna-langwa dadijenikba dakina. Yingu-
murrkumurrkwuluma yakwujina yingu-murndakardadinumurra angwurra dakina.
Aburraja ngala-langwa warnumamalya nenu-makamurra Jesus-manja ngaluwa-langwa
ying-angbilyuwadinu-mulangwa, kajungwa kining-eningabakini-yada nakina dakina-
manja didarringka.
39 Eneja Jesus ni-lika yingu-murrkwulu-murruwa dakina, akwa n-arjiyinga akwudan-
gwa ngaluwa-manja akwa ni-yengbina akwala ayakwa engbingbuda. "Nga-lalika arakba,"
ni-yama akinu-wa angbilyuwa. Ngalaja kembirra akina-wiya yingu-warruwalyada
arakba-da. Arngkawura-wiya ying-adingabada ying-ardadinu-murrada akwa yingu-
mirajanga dakina. Biya narringamini-daka dakina aninga arakba-da.
40 Ngalaja kembirra num-awiyeba arakba mamawura. Aburraja kembirra
wurrababurna warnumamalya namurndaki-likenumurra Jesus-uwa wurrakina. Narra-
wilyakama enuwa-wa aburra-langwa warnumamalya wurrangbangbilyuwa-murra.
Ababurne-ka angbilyuwa eminimininga wurrakina narru-wilyakama. Umba eneja
Jesus ni-lawulawaja ayarrka ena-langwa, neni-lyingama wurruwilyuwilyaba-wiya-manja
akwa nenuwurrak-eningabakama wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-
langwa amurndakakina-langwa angbilyuwa-da.
41 Aburrajukwaba wurruwurrariya wurramukwa nuw-ambilyuma wurrababurna-
manja warnumamalya, akena na-jadanguma narra-lalikama arakba wurrak-
ina. Namurndaku-warduwardemina wurrakina akwa ne-yama Jesus-uwa,
"Neningikarrawara-langwa Ningkenikuwenikba ningkakina-na!" Umba Jesus ni-
yengbina ayakwa arrubuda aburruwa-wa. Nenuwurraki-yengminjakama wurrakina,
warningma-baba Jesus NuMejaya nakina, nibina-murrada Neningikarrawara neni-
larrka-murrada enenu-wa angalya-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa jinikakwa-manja

42 Mingka-manja mamawura ne-kbadangu-manja akina, eneja Jesus ni-lalika Kabuniyuma umba ni-likena nakina nakwukawura nara-murruwa warnumamalya. Akena aburraja wurrumurndakibina warnumamalya nuw-aburangkeyinuma enuwa-wa arakba. Nuw-abuburangkeyinume-ka wurrumurndakakina. Biya nen-akburranga arakba. Neni-ngayindangumurra wurrakina nenik-ambilyingi-yada aburruwa-manja nakina Jesus.

43 Akena eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Ki-likajame-ka ningena akwalu-wa angalya eminimininingku-wa kajungwa ka-makini-yada ngayuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya aburrajukwaba eningaba ayakwa. Ka-makinamurra kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara warnumamalya-manja. Ka-makinama akina ayakwa mena Neningikarrawara ngini-larrka-mubaba ngayuwa yangkwurrangwa kajungwa ka-makini-yada wurrababurna-manja warnumamalya wurriminimininingka kinu-bungkawadina-mulangwa nakina," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

44 Kembirra arakba neni-lalikama Jesus wurrumurndakibina warnumamalya umba ni-likenuma angerriba angalyu-wa iya angalyu-wa. Ni-likenumurra Neningikarrawara-langwu-wa alikira jinikakwu-wa biya yakwujina ni-yengbinuma nakina ayakwa Neningikarrawara-langwa, nenu-makamurra warnumamalya-manja nakina-da.

5

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa warningadinuba-wiya warnikabuburrakiyuwa ena-langwi-yada

1 Arngkawura Jesus nakina n-arjijeyumurra mijiyelya-manja akina-manja angalya emikirra Kenejireda. Aruma akungwa nuw-ambilyuma yakwujina akina-manja angalya. Awilyaba-murra angalya akina umba aminambilyuma emikirra, alakina Kenejireda akwa ngawa Keliliya. Aburraja warnumamalya wurrakina yenjerrikina nawurraki-likenumurra Jesus-uwa warnik-engkirriki-yada ayakwa Neningikarrawara-langwa. Akena wurruwurrakwulyumide-ka yakwujina warnumamalya akwa kembirra nawurraki-jijiriyinumurra wurrakina.

2 Eneja Jesus numa-rringka mambilyuma-kiya mijiyanga numa-mundirruwajungwunuma yakwujina. Aburraja wurruminakina mijiyanga narruma-lalikama malakina umba narrum-ajirrangumurra mamurndakibina mukayuwa-ma merra makirndirndirrka akwalya.

3 Umba Jesus ni-rijawudija nakina muwilyaba-manja mijiyanga Jayumuna-langwa-manja, akwa ni-yama enuwa-wa, "Ma-jiriya-langwa angerriba arngkidarrba awarrngkungwarbu-wa akungwa," ni-yama Jesus Jayumunu-wa. Eneja Jayumuna numa-jira kembirra makina mijiyanga-da. Akwa ngalaja numi-lyikbina arngkidarrba erribaja awarrngkungwarbu-wa-da.

Eneja kembirra Jesus n-ambarringa arakba nakina mijiyanga-manja akwa ni-yengbina ayakwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa ariba-manja. Nen-akakirumakama nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa.

4 Biya ni-jerrukwa-manja nakina ayakwa Jesus, ni-yama nakina Jayumunu-wa, "Ma-jiriya mema mijiyanga angerriba angwarbu-wa, kajungwa nungkuwa akwa nungkwa-langwa warnungkwarba yikuma-larrijini-yada mema mukayuwa, kembirra yiku-meni-yada akwalya," ni-yama.

5 Eneja Jayumuna ni-yama Jesus-uwa, "Bungkawa, yarne-ka yirr-abuburangkeyinumurra alyarrngwalyilya akwalyu-wa akena nara yiku-manga yik-akburrangarna aduwaba. Mama, yikumini-ngayindena-manja nungkuwa ngayuwa, kuma-larrijinama kembirra mamurndakenena mukayuwa-da," ni-yama Jayumuna Jesus-uwa-da.

6 Kembirra narruma-larrija mamurndakakina mukayuwa arakba-da.

Ngalaja kembirra awurrakwulyumide-ka akwalya namurndak-awiyebena arakba mamurndakakina-manja mukayuwa, akena arngkidarrba kumi-ngkarrnginume-ka mak-ina.

7 Biya kembirra narr-ardijuwa ayarrka-ma wurrakina wurribinu-wa warnungkwarba na-rijawudiyinu-murruwa mingka-manja mijiyanga, mena wurrumurndakakina warnungkwarba malakina-kiya-manja mijiyanga na-rijawudiyinuma warnubiyakaja wurrakina-baba. Kembirra Jayumuna-murriya narra-ngayindanguma wurrakina warniku-mamurikaji-yada warnik-arrki-yada amurndakibina akwalya narru-mangumurra mukayuwa-ma merra. Aburraja kembirra na-mideyina aburruwa-wa-da

akwa narra-mamurikajuwa narrumamurndak-arrkarna mamurndakibina mukayuwa-
ma merra-da.
Biya malekbina-kiya mijiyanga narruma-lyangburrukwajuwa amurndakibina akwalya
akwa arngkidarrba kumu-ngwardinumurra akwa kumu-wurrilanguma makina.
8 Eneja Jayumuna Bida ni-rringka-manja amurndakakina akwalya akwa numa-rringka-
manja malakina mijiyanga-kiya kumu-ngwardinuma arngkidarrba, ni-nginakilarra
nakina yina-ma alyengma-langwa Jesus n-arjeyu-murrumanja. Biya ni-yama, "Jeyi!
Likaja yadada ngayuwa-langwa, Bungkawa, mena-baba ningena ninguwurrariye-ka," ni-
yama nakina Bida Jesus-uwa,
9 mena ni-yakikbijangu-mubaba ni-rringka-murrilangwa amurndakibina akwalya
awurrakwulyumida.
Aburrajukwaba wurrumurndakibina warnungkwarba na-rijawudiyinuma yakwu-
jina Jayumuna Bida-langwa-manja mijiyanga ne-yakikbijangeyinume-ka wurrakina
amurndakibina-langwa akwalya narru-mangu-murrilangwa.
10 Aburnajukwaba Jaminja akwa Janjana neni-rijawudiyinumurra mingka-manja mi-
jiyanga neni-yakikbijanginuma wunalakina-da. Wunalakina wunenungkwarba-kiya
Jebediya-langwa nenikuwenikba-kiya. Jayumuna Bida-langwa warnubiyakaja wunalak-
ina ne-yakiyakeyinuma-da.
Eneja kembirra Jesus ni-yama nakina Jayumunu-wa, "Nara akbar•duma, umba
aduwaba-langwa ka-wilyakinama nungkuwa warnumamalya ngayuwa-wa, wuburra
laka aduwaba ningku-wilyakinama akwalya ariba-wa-da," ni-yama Jesus-da.
11 Aburraja kembirra narrumalirraku-mundirruwa mijiyanga malekbina mijiyelya-
manja akwa narruma-lalika yakwujina akwa akwala-langwa amurndakijika aburra-
langwa, akwa kembirra neni-yuwarna Jesus-uwa arakba wurrakina-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba namarmarra-ma

12 Arngkawura eneja Jesus n-ambilyumurra nakina awilyaba-manja angalya n-ambilyu-
murrumanja nuwilyaba nenungkwarba nibina n-arrirreyinuma awurrakwulyumida
amarmarra ena-langwa-manja nenumakwulya. Arrubude-ka angbilyuwa akina. Eneja
kembirra neni-rringka-manja nakina Jesus, n-abuluwendingama nakina nenungkwarba
n-engmidirruwajungwunuma nenumukwurra ajiringka-wa akwa nenu-marrakbakama
nakina Jesus-uwa akwa ni-yama, "Ningkubungkawa ningkukwulyubena," ni-yama. "Ki-
ngayindena-manja ningkakina ningkeningma yiku-mungkwur•denama ningenumak-
wulya," ni-yama nakina Jesus-uwa.
13 Eneja kembirra Jesus ni-lawulawaja ayarrka ena-langwa akwa nenu-minjirrkilyinga
arakba nakina nenungkwarba. Biya ni-yama, "Yirra-ngayindenama ningena yib-
eningabakinamurra-da, kembirra nungkwaja ningkumungkwur•da ningkenumakwulya
k-ambilyama ningkakina-da," ni-yama Jesus. Kembirra arngkawura-wiya ayakwa ni-
yengbinu-wiya nakina, akini-yada ngawa ne-jerrida arakba ngalaja amurndakibina
amarmarra ena-langwa-da.
14 Biya ni-yama Jesus enuwa-wa, "Nara a-makama wurrukwala-manja warnumamalya
ningk-eningabadu-mulangwa, umba jeyi, likaja ena-wiya dirrbura NuMinida-wa
nenungkwarba. Kembirra nakine-ka keni-rringkinama ningkakina, biya kini-yaminama
nungkuwa-wa, 'Ningk-eningabaduma arakba,' kini-yaminama nakina nenungkwarba
NuMinida. Nungkwaja kembirra ambaka kinu-kwunama nungkuwa wurrambilyuma
wurrajija kajungwa nenikuminu-wardi-yada nakina, ebina-langwiya ayakwa ni-
yengbinu-mulangwiya Mawijija arakburakba-kiya-wiya. Kembirra aburramba-langwa
wurrangkwulyumida-langwa warnumamalya kuw-eningmidinamurra nungkuwa ningk-
eningabadu-murrilangwa akwa ningkuminjirrkinyungwurra arakba ningkakina-da,"
ni-yama Jesus nakinu-wa nenungkwarba-da.
15 Akena eneja ni-yarrkbalijuwama nakina akina ayakwa ni-yama-mulangwa Jesus.
Ngalaja kembirra nuw-errbalinuma akina ayakwa angwurra angalyu-wa iya angalyu-wa-
da. Aburraja kembirra wurruwurrakwulyumida-langwe-ka warnumamalya nawurraki-
likenumurra Jesus-uwa. Nawurraki-likenuma wurrakina kajungwa kuw-engkirrikaji-
yada ayakwa ena-langwa akwa ngawa kenumurndak-eningabakini-yada nakina Jesus
wurrakina warnumamalya wurribina wurrangbangbilyuwa-murrumurra angbilyuwa-
langwa.
16 Akena adadinuba ngawa ni-likenuma eneja Jesus nakwukawura nara-murruwa
warnumamalya, akwa nu-buriyaminumurra yakwujina Neningikarrawaru-wa nakina.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nirrengmurnirna nenungkwarba

17 Arngkawura Jesus n-ambilyumurra nakina nuwilyaba-manja nenungkwarba ena-
langwa-manja alikira. N-ambilyu-manja nakina yakwujina ngawa akina-manja alikira,

aburraja wurrukwala warnumamalya na-likenuma yenjerrikina enuwa-wa. Umba Jesus nen-akakirumakama nakina wurrakina-manja warnumamalya Neningikarrawara-langwa-langwa. Aburrajukwaba na-likenuma Jesus-uwa wurrukwala WarningiJudiya warnungkwarba warnimikirra WurruBarija akwa ngawa wurrukwala warnikakakirumaka warnungkwarba ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa. Wurrakine-ka warnungkwarba na-likenumurra engka-langwa iya engka-langwa angalya Judiya-langwa akwa ngarningka Keliliya-langwa. Wurrukwala aburrajukwaba Jirujalema-langwa na-likenuma. Biya nuw-ambarringa ebina-manja alikira n-ambilyu-murrumanja Jesus nakina. Umba ngalaja Amawurrina Nubungkawa Neningikarrawara-langwa Jesus-manja nuw-ambilyumurra akina akwa nenaki-ngbudirrkama. Eneja nen-eningabakama kembirra Jesus wurrangbangbilyuwa-ma warnumamalya yakwujina alikira-manja arrawa.

18 Aburraja wurrukwala warnungkwarba na-likenumurra akinu-wa alikira, nenilyilyanguma nuwilyaba nirrengmurnirna nenungkwarba. Neni-ngkajikamurra nakina, nenu-wilyakama akumurrkumurrkwulinga-murra, mena nara-baba kin-alilikena yeya, nara kinu-warruwarrina nakina-baba. Numurndakayuwaya neningangkawura n-ambilyumurra nakina. Kembirra ebina-manja alikira nuw-aburangkama angalya wurrakina warnungkwarba kajungwa warnik-awiyebi-yada akwa warnik-akumi-yada nibina nirrengmurnirna akwudangwa Jesus-manja.

Nuw-aburangkeyinu...wa.

19 Akena nara karr-akburrangarna angwurn•dikirra, nara kuw-awiyebeyina arrawu-wa mena wurrababurna-baba warnumamalya nuw-ambilyuma yakwujina. Biya kembirra na-wurdanga wurrakina karrawaru-wa errekba-langwiya, nenu-wilyakamurra ngawa neni-ngkajikama nakina nirrengmurnirna. Biya yakwujina ngawa alikira-manja karrawara narru-ngwurrkbalijuwa wurrakina eningikarrawara edirri-yada. Biya nenilarrija merra-murra nibina nenungkwarba nirrengmurnirna yadikina akina-langwa edirra. Neni-larrija, biya ajiringka-manja nuw-ambarringa ebina akumurrkumurrkwulinga wurruwurrakuwilyarra warnumamalya-da. Aburnaja kembirra arakba nakina nirrengmurnirna akwa Jesus nenu-kwurukweyinuma wunalakina-da.

20 Umba wurrakine-ka warnungkwarba wurribina nenu-wilyakama nakina nirrengmurnirna Jesus-uwa na-werrikambilyumurra wurrakina Jesus-manja akwa warningma Jesus ken-eningabakina-mulangwa nakina-manja. Eneja Jesus neningma mangma aburra-langwa akwa ni-yama nakina nibinu-wa nirrengmurnirna, “Nungkuwa, ababurna-langwa awurruwurrariya ningki-yama-murrilangwa ningkakina ningkuminilyurrkwajungwunuma arakba akina. Kembirra eneja Neningikarrawara nara nakina engkirrikuma arakba akinu-wa aduwaba-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

21 Aburraja warnungkwarba warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa akwa ngawa wurribina WurruBarija warnungkwarba na-lyangkiyama wurrakina, “Numiyambene-ka naka nenungkwarba? Ni-ngayindenama kini-yaminama Neningikarrawara wuburra naka-na? Eneja Neningikarrawara nuwilyaba akenuminiyakuwabijinama awurruwurrariya ngakwurra-langwa, nara wurrukwala aminiyakuwabijuma-da,” ne-yama wurrakina-da.

22 Neningma eneja Jesus aburra-langwa mangma, biya ni-yama aburruwa-wa, “Miyambena-burra kirr-engkirrikajamurra karna amukwiyadakinu-wa?

23 Nungkwaja ningkakina kinu-makina dukwa enena ayakwa naka-manja nenungkwarba, ‘Nginumini-yakuwabijuwama Neningikarrawara awurruwurrariya ningki-yama-murrilangwa ningkakina.’ Nare-ka ningkakina-da! Umba kinu-makina dukwa enena engka ayakwa enuwa-wa, ‘Laka! Mirajanga, akwa wu-warrijiya alika nungkwa-langwa.’ Nare-ka ningkakina-da! Ningki-lyangmuridiname-ka akwa nara e-yengbuma alakenakiya ayakwa ningkabakiya-ba naka-manja nenungkwarba ningkakina-da.

24 Umba nganje-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, eneja Neningikarrawara nginu-makama ngayuwa-manja kamini-yakuwabijina-mulangwa awurruwurrariya karnumamalya-langwa ngayuwa. Nganja kembirra kamin-abilyerrikinama aduwaba alyangmandukwuna akina ayakwa Neningikarrawara nginu-makama nakina ngayuwa-manja-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Biya kembirra Jesus ni-yengbina arakba nakina akwala ayakwa nakinu-wa nenungkwarba nirrengmurnirnu-wa. Ni-yama, “Nungkwaja, mirajanga! Wu-larrngkumiya ena akumurrkumurrkwulinga nungkwa-langwa umba likaja lawurradina angalyu-wa,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

25 Kembirra arngkawura-wiya eneja nu-mirajanga, ni-larrngkumanga ebina akumurrkumurrkwulinga ena-langwa. Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina neni-rringkama n-arjeyuma arakba. Umba ni-jadinga nakina alikira-langwa errekbuwa, nu-wilyakama ebina akumurrkumurrkwulinga ena-langwa-da. Biya ni-lawurradina arakba angalyu-wa, neni-yangmarngkwajuwamurra Neningikarrawaru-wa lukwakwada.
26 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina namurndakiyakikbijangeyinume-ka akwa namurndak-akbar•dangumurra akina-langwa wurrakina. Biya neni-yangmarngkwajuwamurra arakba aburrajukwaba Neningikarrawaru-wa. Biya namurndaku-makijeyinumurra ayakwa. Ne-yama, “Amandangwe-ka, ngarrirringkama eningaba ngakwurra-langwa-murra menba aduwaba-da,” ne-yama namakijeyinuma wurrumurndakakina warnumamalya-da.

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa Libaya

27 Eneja kembirra nen-eningabaka-mulangwa Jesus nibina nirrengmurnirna nenungkwarba akwa nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa awurruwurrariya ena-langwa, ni-jadanga nakina ebina-langwa alikira. Biya ni-likenu-manja nakina lukwakwa Jesus, nen-akburranga nakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Libaya. Numinambilyuma ekirra nakina, Libaya akwa ngawa Meduwa. Umba nakina Libaya nenuminu-war•duwar•danguma warka wurrububungkawa WarningiRawuma. Ngalaja eyukwujiya alikira warka-langwa nuw-arjeyumurra akina ena-langwa mulikarrkbidjina mamurukwa. Kembirra nakina Libaya nuwurra-murndukwamurra angwarnda warnumamalya-langwa, akini-yada ngawa na-likenu-manja wurrakina mamurukwa-langwiya. Narri-yarruwarnu-manja akina alikira eyukwujiya, kembirra nenuminu-mangumurra angwarnda aburra-langwa kajungwa neniku-kwi-yada akina WarningiRawumu-wa wurrububungkawa.

Ni-likenu-manja eneja Jesus mibina-langwiya ngawa mamurukwa, neni-rringka nakina Libaya n-angmakwulaluma ebina-manja eyukwujiya alikira arrawa. Biya Jesus ni-yama enuwa-wa, “Kwa, yi-yuwarna ngayuwa-manja,” ni-yama Jesus nakina-da.
28 Eneja kembirra Libaya n-arjiyinga akwa ni-jadinga errekbu-wa. Biya ni-likena arakba neni-yuwarna Jesus-manja. Ni-lalikame-ka ebina warka nu-war•duwar•dangumurra, kajungwa ken-aburrakiyuwarni-yada nakina Jesus-manja-da. Biya neni-likena arakba wunalakina-da.
29 Biya nakine-ka Libaya nenikaburrakiyuwa nenikaduwa Jesus-langwa arakba, akwa nenumini-dakama aninga Jesus-langwa ena-langwa-manja alikira. Arume-ka aninga ni-dakamurra. Kembirra na-walyuwa-manja akina, aburraja Jesus akwa ena-langwa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa akwa wurrababurne-ka warnumamalya namurndaki-likenumurra Libaya-langwu-wa alikira wurrakina. Wurrukwala wurrababurna wurrumurndakakina warnumamalya na-war•duwar•danguma aburrajukwaba warka angwarnda-manja, wurrididirrbura Libaya adinuba-wiya, narawiya kini-likena nakina Jesus-uwa. Umba wurrukwala wurriminimininingka. Biya neyebukeyina arakba wurrakina ebina aninga-da.
30 Aburraja wurrukwala warnungkwarba WurruBarija akwa ngawa wurrukwala warnungkwarba warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa warningma wurrakina ni-likenu-mulangwa Jesus Libaya-langwu-wa alikira. Biya kembirra na-ngwurriyengbeyinuma wurrakina ayakwa akwa ne-yama Jesus-langwuwa warnikabuburrakiyuwa, “Miyambena-burra kirri-yebukeyinama aninga akwa kirri-bekeyinama akubibeka nakina-langwa-manja nenungkwarba alikira? Kirriyebukeyinama karna akwa wurribina narruwurra-murndukwuna-murrumurra angwarnda wurrukwala-langwa warnumamalya-da. Wurruwurrariya-manja warnumamalya kirri-yebukeyinamurra karna-da!” ne-yama wurrakina-da.
31 Eneja Jesus n-engkirrika-manja nakina aburra-langwa ayakwa, ni-yama aburruwawa, “Wurrangbangbilyuwa-me-ka warnumamalya kuw-aburangkinamurra wurrakina nuwilyabu-wa nenungkwarba kajungwa ken-eningabakini-yada nakina angbilyuwalangwa wurrakina. Umba aburraja wurringbingbuda warnumamalya nare-ka aburangkuma namukwiyadakinu-wa nenungkwarba wurrakina.
32 Umba nganja ningi-likenuma yangkwurrangwa kajungwa ka-dirrburakiniyada ngayuwa wurruwurrariya warnumamalya, kajungwa nari-yada wurrakina arriyakajungwuma awurruwurrariya-langwa umba kenumini-yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa wurrakina-da. Ke-yamina-manja warnumamalya, ‘Nara arriyakajungwuma awurrariya-langwa ngayuwa umba ningena ngawa ningeningaba,’ kembirra nare-ka ngayuwa a-dirrburakuma wurramukwiyadakina

warnumamalya, umba wurruwurrariya yimbukwa warnumamalya ka-dirrburakinama wulkwa ngayuwa-da," ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa WurruBarija akwa ngawa wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa-da.

Warnumamalya neni-yendabenu-mulangwa Jesus-manja warnik-ambilyinga-langwa murumureya

33 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama wurrakina Jesus-uwa, "Ningkeningma wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa Janjana-langwa ne-yaminjaminama. Adadinube-ka murumureya na-likajama wurrakina, kajungwa ka-buriyamini-yada wurrakina Neningikarrawaru-wa. Aburrajukwaba warnikabuburrakiyuwa WurruBarija-langwa ne-yaminamurra wurrakina akina. Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa nara wurrakina e-yamama akina, umba erribirra nuw-alyubarinama aninga akwa ne-bekeyinama akubibeka wurrakina," ne-yama wurrumurndakakina warnumamalya Jesus-uwa.

34 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "W-engkirrikiya enena ayakwa. Kini-yar•diya-manja nuwilyaba nenungkwarba didarringka ena-langwa, kembirra wurrababurne-ka warnumamalya kawurra-murndukwunama wurrakina aburnuwa-manja kajungwa wurriyekirrerri-yada wurruwurrakawura-ma wurrakina. Akwa aninga eningaba ke-yebukeyinama. Kembirra nare-ka nungkuwa e-yengbuma enena ayakwa aburruwa-wa, 'Nara alyubaruma enena aninga umba murumureya yiki-likajama.' Nare-ka! Nara nungkuwa e-yengbuma amukwiyadakina ayakwa aburruwa-wa, mena wurrumurn-dakakina warnumamalya narri-ngayindena-mubaba ke-yebukeyinama ebina aninga eningaba, kin-ambilya-manja ambaka nibina nenumamalya aburra-langwa aburruwa-manja.

35 Ambaka arija-langwa, dukwa aburraja wurrukwala wurruwurrariya warnungk-warba kenu-wilyakinama engku-wa nibina ni-yar•danguma dadingiyenikba. Kem-birra akini-yada wulkwa aburraja wurrumurndakibina warnumamalya ena-langwa ka-werrikawarriyadinama wurrakina-da. Karri-ngayindename-ka ka-ngwanjinama aninga-langwa, akwa ka-likajama murumureya wurrakina arakba-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya. Umba n-engkirrikenuma nakina Jesus ena-langwa-langwa akwa ngawa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa-da.

36 Biya kembirra Jesus nenu-makamurra enena eyukwujiya alawudawarra dumbala-langwa aburruwa-manja. Ni-yama nakina, "Nara ngarna e-ngkarrnguma ambilyu-makuma dumbala dadikaduwa, kajungwa ngarniku-warrki-yada dikuwarra diyukwu-jiya dumbala dadingaba dingku-wa dumbala dadinungkwurakbu-wa. Nara akina e-yamama, nari-yada arriyakuma dibina dumbala dadikaduwa. Aki-yamina-manja ak-ina, kembirra dibina dumbala dadikaduwa-dangwa kingu-kuwarrinama akwa ngawa dimininga dakina dadinungkwurakba-langwa dumbala arakba-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

37 Biya kembirra enena engka ayakwa nenu-makamurra Jesus aburruwa-manja. Ni-yengbinuma nakina alawudawarra akwurena-langwa ebina warnumamalya narr-akbijuwa-mulangwa ke-bekini-yada ngala-langwa amalyirra wurrakina. Narri-jirabama wurrakina amalyirra akwurena-langwa amakwulya-murru-wa budila. Narri-lyangburrukwajuwama akina amakwulya amalyirra-ma akwa narri-lalikama akina ambaki-yada, kajungwa ke-bekini-yada arija-langwa ebina amalyirra-da. Kembirra akine-ka amalyirra amakwulya-manja nuw-ambambilyumurra ngawa yanda-langwa na-rrangkuwanginume-ka akina amalyirra. Aminakina-langwa narri-jirabama warnumamalya enikaduwa amalyirra engbudu-wa amakwulya enikaduwa-wa. Umba ka-rrangkuwangina-manja ebina amalyirra, kembirra ngalaja amakwulya ka-rrangkuwanginama ngalajukwaba akina. Kembirra ni-yama Jesus, "Nare-ka ngarrakina a-jirabuma enikaduwa amalyirra enungkwurakbu-wa amakwulya ebina na-rrangkuwanginu-murruwa arakba. Aki-yamina-manja akina, kembirra ka-rrangkuwangina-manja ebina amalyirra, kuw-akbalbarrinama-da ebina amakwulya-da, akwa ka-kwularrinama ebina amalyirra ajiringka-wa-da.

38 Nara kembirra e-yamama ngarnumamalya akina, umba enikaduwa amalyirra ngarri-jirabinama enikaduwa-wa amakwulya budila-da," ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

39 Biya kembirra enena engka alawudawarra amalyirra-langwa nenu-makama Jesus aburruwa-manja. Ni-yama nakina, "Ebina amalyirra ngarra-maka-mulangwa ngayuwa, warnumamalya narri-lalalikinama akina kuw-enungkwurakbadina-murruwa. Na-warenama e-bekuma enikaduwa-wiya umba enungkwurakba-manja

akina ne-bekinama. Kembirra ne-bekinu-mulangwa warnumamalya amalyirra enungkwurakba, na-warename-ka ebina enikaduwa-langwa. Ke-yaminamurra wurrakina, ‘Enungkwurakba-dangwa eningaba,’ ke-yaminamurra,” ni-yama Jesus, nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya. Ni-yengbinu-manja nakina alawudawarra dumbala-langwa akwa ngawa amalyirra-langwa ni-yakuwerribikinuma nakina Jesus warnumamalya-langwa. Keni-yuwarna-manja enuwa-manja wurrakina, kembirra nare-ka a-likama wurrakina wurrumarngkambilyuma-da.

6

WurruBarija warnumamalya narr-anjijimangkwa-mulangwa warka Jebuda-manja

1 Ngalaja mamangbala mambilyuma mamawura makina memikirra Jebuda. Makina-manja mamawura aburraja wurrumurndakibina warnumamalya WarningiJudiya na-ngwanjinumurra wurrakina warka-langwa. Mababurna-langwa Jebuda ne-yaminjamama wurrakina WarningiJudiya warnumamalya. Nara ka-war•danga wurrakina warka, umba na-likenumurra Neningikarrawara-langwu-wa alikira jinikakwu-wa. Akwa neni-yangmarngkwajuwamurra yakwujina Neningikarrawara.

Muwilyaba-manja Jebuda eneja nakina Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nawurraki-likenumurra yeya wurrakina. Biya nawurraki-likenuma wurrakina amarda-langwiya amaninga-langwiya. Awalyuwa arakba akina amaninga. Biya Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-arrangbama lukwakwa akwala amadidira akwa ayarrka-murra na-mambajinuma akina. Kembirra awurrariya amarda narru-wurrangumurra umba amadidira eningininga ba nuw-alyubarinuma-da, na-ngwujalangumurra wurrakina-da.

2 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnumamalya narra-rringkama wurrakina narr-arrangbama nuw-alyubarinuma akina aninga. Biya ne-yama aburruwa-wa, “Kirri-yamarrkiname-ka karna? Ngakwurra-langwa ayakwa eningarumuruma ngarraku-makinama akina, ‘Nara karningerribirra karnumamalya a-war•duma warka Jebuda-manja,’ ne-yaminama akina. Umba nungkwurraja karnumamalya kirru-war•denama karna warka yelakwa Jebuda-manja kirrakina-da. Kembirra kirri-yarrkuwurranguma arakba karna ebina ayakwa eningarumuruma-na? Awurrariye-ka enena kirri-yaminama kirrakina-da,” ne-yama wurrakina WurruBarija Jesus-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

3 Eneja Jesus ni-yama aburrawa-wa, “Karningma ebina Deyibida ni-yama-murrilangwa arakburakba-kiya-wiya, nara-wiya kinu-bungkawadina nakina. Nu-mureyangumurra nakina akwa wurrukwala warnungkwarba ena-langwa.

4 Kembirra n-awiyebena nakina Deyibida Neningikarrawara-langwa-manja kalikwa. Biya nu-manga aninga damba akwa n-alyubarina. Biya nenu-kwa ekuwarra ena-langwu-wa warnungkwarba. Aburrajukwaba kembirra nuw-alyubarina-da. Mama ak-wurdukwurda akina, umba nuw-alyubarinuma wurrakina-da. Nara warningerribirra kuw-alyelyubarina warnumamalya akina aninga umba aburraja WurruMinida war-nungkwarba yimbukwa nuw-alyelyubarinuma wulkwa-da. Akena eneja Deyibida n-alyubarinuma ebina aninga akwurdukwurda-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnungkwarba-da.

5 Biya ni-yama ngarningka aburruwa-wa nakina, “Ngayuwe-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, Ningubungkawe-ka ngayuwa Jebuda-langwa ningena-da,” ni-yama Jesus-da.

Nenungkwarba-langwa numinirrengmurnirna ayarrka

6 Bi...ya memininga-manja Jebuda ni-likenuma Jesus jinikakwu-wa. N-awiyebenuma nakina alikira-manja arrawa biya nen-akakirumakama yakwujina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya. Enejukwaba nuwilyaba ne-nungkwarba numinirrengmurnirna ayarrka n-angmakwulalumurra nakina yakwujina. Nara kinu-warrijuwa nakina ayarrka nekbuda-langwa-langwa. Eningangkawura na-murndakayuwayanguma akina.

7 Ebina-manja ngawa jinikakwa aburraja wurrukwala warnungkwarba warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma nuw-ambilyumurra yakwujina akwa ngawa wurrukwala WurruBarija warnumamalya aburrajukwaba. Neni-rruburringkama wurrakina angwurra ngawa Jesus-uwa. Nuw-andeyuma enuwa-wa kenumin-eningabakina-murrikba nakina Jesus ayarrka nibina-langwa nenungkwarba, mena neni-ngayindanguma wurrakina warniki-lekbi-yada Jesus awurrariya-langwa. Kini-ngekburakina-manja Jesus ebina ayarrka akini-yada ngawa Jebuda-manja, kembirra

keni-lekbajama Jesus-uwa wurrakina. Ke-yaminama enuwa-wa, “Awurrariye-ka akina mena aduwaba Jebuda-baba ena-da,” ke-yaminama wurrakina enuwa-wa-da.
8 Akena neningma eneja Jesus mangma aburra-langwa akwa ni-yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, “Kwa, mirajanga, akwa likaja yangkwurrangwa amarru-wa,” ni-yama. Eneja kembirra nu-mirajanga, ni-lika nakina amarru-wa akwa n-arjiyingama Jesus-manja akwudangwa.
9 Umba kembirra ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya yakwujina nuw-angmakayanguma jinikakwa-manja arrawa, “Yirru-makina arakba,” ni-yama. “Ke-yamarrkinama ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa ngarniki-yama-langwa ngarna? Aki-yaminama ngakwurruwa eningaba Jebuda-manja yinda awurrariya? Umba ak-enibikinama ngarna warnumamalya yinda aka-jungwajinama?” ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa.
10 Ni-yengbinuma Jesus amurndakakina ayakwa biya neni-rringkama nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurruwilyuwilyaba-wiya-wa. Biya ni-yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, “Wu-lawulawajiya ayarrka nungkwa-langwa,” ni-yama. Eneja kembirra nakina nenungkwarba ni-lawulawaja arakba ayarrka ena-langwa-da. Arrengmurnirna-murrada akena ne-ngbudida arakba-da.
11 Aburraja wurrakina awinyamba narrak-ar•darra wurrumurndakibina warnungkwarba warnikakakirumaka akwa aburrajukwaba WurruBarija warnungkwarba wurrakina. Na-lyelyimbukweyinumurra biya, “Aki-yamarrkinamurra ngarna naka-manja nenungkwarba?” ne-yama wurrakina-da.

Jesus nu-wekbalyinu-mulangwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnikilarrkilarrka

12 Akini-yada kembirra eneja Jesus nu-wurdanguma angakarjiyinga-wa angalya nakwukawura, kajungwa kinu-buriyamini-yada nakina Neningikarrawaru-wa yakwujina. Nu-buburiyaminu...wa. Na-larrumur•da arakba. Nu-buburiyamina nakina ngawu...wa. Marngkirngkuwilyarra arakba. Ni-yaminjama ngawa nakina yanda-langwa ne-kbadanguma arakba akina.
13 Buwa-wiya. Kembirra nen-ardijuwa Jesus ena-langwa warnikabuburrakiyuwa enuwa-wa. Biya nu-wekbalyinuma nakina wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnungkwarba. Biya neni-yengbijuwama nakina warnikilarrkilarrka warnungkwarba wurrakina, mena-baba ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da wurrumurndakakina arakba, akwa ambaka-murra keni-larrkaja-mubaba nakina angerriba iya angerriba warniku-maki-yada wurrakina warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa-langwa.
14 Warna warnimikirra Jayumuna, nibina Jesus neni-yengbijuwama Bida, iya nenikumarnjenikba Endiruwa, iya Jaminja iya Janjana iya Biliba iya Badalameya
15 iya Meduwa iya Damija iya Jaminja, nibina nenikuwenikba Albiyija-langwa nakina, akwa ngawa nuwilyaba ningka Jayumuna. Umba naka nenungkwarba Jayumuna akwa wurrukwala warnumamalya ena-langwa WarningiJudiya nuw-awinyambadinume-ka angwurra wurrakina mena WarningiRawuma warnumamalya narri-lyinga-mubaba aburra-langwa angalya Judiya. Aminakina-langwa kembirra neyengbijajungwunumurra wurrakina Jelada. Akina ekirra aburra-langwa.
16 Akwa wunambilyuma wunenungkwarba-kiya aburnajukwaba nu-wekbalyinuma Jesus wunenimikirra-kiya Judija. Nuwilyaba nenikuwenikba Jaminja-langwa nakina umba ningka-langwa Judija nenimikirra Yijikariyada, nibina kenu-wilyakinama wurrukwala wurrububungkawa Jesus-uwa kajungwa kenu-meni-yada nakina.

Jesus nen-akakirumaka-mulangwa akwa nen-eningabaka-mulangwa warnumamalya

17 Biya kembirra Jesus akwa ngawa wurrumurndakibina warnungkwarba warnimikirra warnikilarrkilarrka akwa ngawa ena-langwa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa nawurraki-dirrirnduma wurrakina yadikina karrawara-langwa angakbilyuwalyu-wa angalya. Biya nuw-akburranganja yakwujina wurrababurne-ka warnumamalya wurribina Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba wurrakina. Akwa ngarningka wurrababurne-ka warnumamalya wurriminimininingka aburrajukwaba nawurraki-likenumurra yenjerrikina eminimininingka-langwa angalya. Nawurraki-likenumurra engka-langwa iya engka-langwa angalya Judiya-langwa akwa ngawa Jirujalema-langwa. Akwa ngawa Daya-langwa akwa Jayidina-langwa namurndaki-likenumurra wurrukwala. Alakina-kiya angalya Daya akwa Jayidina alarrkumijiyelya-manja nuw-ambilyumurra alakina.
18 Nawurraki-likenume-ka wurrakina engka-langwa iya engka-langwa angalya nawurra-murndukwunuma kajungwa warnik-engkirriki-yada Jesus-langwu-wa ayakwa,

akwa ngawa nenik-eningabaki-yada nakina Jesus wurribina wurrangbangbilyuwa-
murra warnumamalya. Umba n-arjiyinga eneja Jesus yakwujina ebina-manja ngawa
angalya angakbilyuwalya-manja. Ni-yengbinuma nakina aburruwa-manja ayakwa
akwa ngarningka nen-eningabakamurra wurrakina angbilyuwa-langwa. Umba aburraja
wurrukwala wurrumurndakakina na-werrikangbilyuwadinuma mena wurramukwa
wurruwurrariya nuw-ambilyu-mubaba aburruwa-manja. Eneja Jesus kembirra
nenumurndaki-jadijuwama wurrakina wurramukwa aburruwa-langwa.
19 Umba wurrababurna-langwa warnumamalya nenuwurraki-ngayindanguma
kuw-akwudangwukajungwuni-yada Jesus-uwa kajungwa warniki-lyingi-yada nakina-
manja wurrakina-da, mena nakina Neningikarrawara neni-ngbudirrkama Jesus-
manja-da. Kembirra nen-eningabakama nakina wurrumurndakakina warnumamalya
wurrababurna-langwa-da.

Akwiyekirrerra-langwa akwa mijawara-langwa

20 Biya kembirra Jesus nenuwurraki-rringkama nakina ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yengbinuma aburruwa-manja amurndakenena ayakwa
nuw-engkirrikenu-murrumanja aburrajukwaba wurrukwala warnumamalya. Ni-yama
Jesus,
"Karningalyingmalyingma kirribina karnumamalya, eningabe-ka ka-
ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa,
mena Neningikarrawara nu-bungkawadina-mubaba arakba nungkwurruwa-manja
nakina.
21 Umba nungkwurraja kirru-mureyena-murrumurra aduwaba karnumamalya,
eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajuk-
waba akina.
Ambaka-murrumurra yiki-ladenama kirrakina.
Umba nungkwurraja kirru-ngwadeyina-murrumurra aduwaba karnumamalya,
eningabe-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa nungkwurrajuk-
waba akina.
Ambaka-murrumurra yiku-marngkinama kirrakina-da.
22 "Mama wurrukwala warnumamalya yikabu-wirrikbinama wurrakina, umba eneja
Neningikarrawara neningabe-ka nungkwurruwa-manja. Yikabu-wirrikbinama wurrak-
ina, ka-warenama nungkwurruwa, akwa ke-yengbinama wurrakina ayarrkiyarrkawar-
riya ayakwa nungkwurruwa-wa akwa ke-yaminama nungkwurruwa-wa, 'Karniniy-
erriya kirrakina karnumamalya,' ke-yaminama wurrakina. Ke-yaminame-ka akina
mena kirru-werrikambilya-mubaba nungkwurruwa karnumamalya ngayuwa-manja,
ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Mama akina umba
nakine-ka Neningikarrawara neningabe-ka nungkwurruwa-manja.
23 Aburrajukwaba arakburakba-kiya-wiya aburra-langwa wurrumirumirarrngwa
warningarakburakba-kiya narra-wirrikbama WurruBurabudu-wa warnumamalya
wurribina nenumini-yengbiyengbinu-murruwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wur-
rakina. Kembirra aduwaba yikabu-wirrikbina-manja warnumamalya warningaduwaba
nungkwurruwa-wa, nungkwurraja yiku-werrikilyelyingmajungwunama kirrakina.
Kini-ngwurrkbalinama yukwudukwuda nungkwurra-langwa mena Neningikarrawara
yikenu-kwunama enininginingaba ena-langwa, akini-yada ngawa yiki-likaja-manja
kirrakina ena-langwu-wa angalya eningabu-wa.
24 "Umba nungkwurraja kirruminababurna angwarnda iya amurndakijika, ka-
ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya nungkwurra-langwa,
mena kirru-wilyakiname-ka akina arakba alarrngekburna enininginingaba
nungkwurra-langwa aduwaba. Kembirra nara akwala a-manguma
nungkwurruwa.
25 Umba nungkwurraja kirri-ladena-murrumurra aduwaba karnumamalya,
ka-ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya nungkwurra-langwa
nungkwurrajukwaba.
Ambaka-murrumurra yiku-mureyenama kirrakina.
Umba nungkwurraja kirru-marngkina-murrumurra karnumamalya enubuwakida
amarngka aduwaba, ka-ngekburakajungwuname-ka awurruwurrariya
nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba.
Ambaka-murrumurra yiki-jakawarenama-da yiku-ngwadeyinama kirrakina-da."
26 "Umba ke-yengbina-manja wurrababurna-langwa warnumamalya ayakwa
enininginingaba nungkwurra-langwa-langwa, kembirra awurruwurrariye-ka ka-
ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa. Aburrajukwaba arakburakba-kiya-wiya

aburra-langwa wurrumirumirarrngwa warningarakburakba-kiya ne-yaminjamamurra amukwiyadakina ayakwa wurrikikalyu-wa WurruBurabuda warnumamalya. Wurrumurndakakine-ka ngawa WurruBurabuda nara karra-makumaka warnumamalya-manja Neningikarrawara-langwa ayakwa, umba aburra-langwa ayakwa amurndakibina ekikalya-wiya ne-yengbinumurra wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya warningarakburakba-kiya-wiya ne-yengbiyengbeyinuma wurrakina eninginingaba ayakwa aburra-langwa-langwa. Kembirra aduwaba ke-yengbina-manja warnumamalya eninginingaba ayakwa nungkwurra-langwa-langwa, awurruwurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

Aki-lyelyingmina-mulangwa warnumamalya wurribina akabu-wirrikbina-murrumurra ngakwurruwa-wa

27 "W-engkirrikiya," ni-yama ngarningka Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. "Enena ayakwa ngarra-makinama nungkwurruwa-manja, kirribina kirrengkirrikaja-murrumanja ngayuwa-wa angwurra aduwaba mena-baba nungkwurra-langwa mada numu-ngwur•dangmina-mubaba amandangwa. Nungkwaja ki-lyelyingminame-ka ningkakina warnumamalya wurribina kabu-wirrikbina-murrumurra nungkuwa-wa. Ki-yaminame-ka eningaba wurrumurndakakina-manja warnumamalya.

28 Kabi-kbajina-manja wurrukwala warnumamalya nungkuwa, kembirra arrkala nungkwamba-langwa kini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa, kajungwa kini-yamini-yada nakina eningaba aburra-langwa. Umba wurrukwala wurrumarngilyarra warnumamalya kabu-larrkbarjena-manja ningkakina, akwa ke-yengbina-manja wurrakina ayakwa ayarrkawarriya nungkuwa-wa, kembirra arrkala nungkwamba-langwa kini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa, kajungwa kenu-mamurikajini-yada nakina aburruwa-manja.

29 "Umba nuwilyaba nenumamalya keni-larrkbarjiya-manja ningkakina awilyaba-langwa amungkwurra, nara a-ngwanjajuma nakina, umba mama kini-lalikina keni-larrkbarjena nakina nungkuwa-manja ningkikuwarra-langwa ningkenumungkwurra. Umba kenu-murrakajiya-manja nuwilyaba nenumamalya dumbala nungkwa-langwa dibina dadikawiyeba dadingikarrawara, nara a-ngwanjajuma nakina nungkuwa, umba ngarningka kininga-mena dibina dumbala nungkwa-langwa dadikawiyeba dadingarrawa ngalajukwaba-da.

30 "Umba kabi-yendabaja-manja warningerribirra warnumamalya nungkwa-langwa amurndakijika, kembirra nungkwaja ka-kwunama. Umba wurribina kabu-murrakajiya-manja amurndakijika nungkwa-langwa, kembirra nara a-larrngkilawurrakajuma amurndakakina. Mama nara a-lawurrakajuma amurndakakina wurrakina.

31 Umba nungkwaja ku-marngkirradiname-ka ningkakina wurrukwala-manja warnumamalya, wuburra laka ningkarra-ngayindenama wurrakina ka-marngkirradinama aburramba-langwa nungkuwa-manja-da.

32 "Laka nara ningkakina a-lyelyingmama wurrababurna-manja warnumamalya umba ningki-lyelyingminama warnumamalya wulkwa wurribina na-lyelyingmina-murrumurra nungkuwa-manja? Eneja kembirra Neningikarrawara nara nakina e-yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, 'Yirra-werrungwur•denama ngayuwa nungkuwa-manja.' Nara nakina e-yamama akina ayakwa nungkuwa-wa, mena aburrajukwaba wurruwurrariya warnumamalya na-lyelyingmajeyinama wurrakina. Na-lyelyingminama wurrakina warnumamalya wurribina aburramba-langwa na-lyelyingmina-murrumurra aburruwa-manja-da.

33 "Umba laka nara ningkakina a-marngkirraduma wurrababurna-manja warnumamalya umba ki-yaminama nungkuwa eningaba warnumamalya-manja wulkwa wurribina ne-yamina-murrumanja nungkuwa-manja? Eneja kembirra Neningikarrawara nara e-yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, 'Yirra-werrungwur•denama ngayuwa nungkuwa-manja.' Nare-ka, mena aburrajukwaba wurruwurrariya warnumamalya ne-yamina-mubaba wurrakina eningaba warnumamalya-manja wurribina ne-yamina-murrumanja aburramba-langwa eningaba aburruwa-manja.

34 "Dukwa nungkwaja ka-kwunama amurndakijika nungkwa-langwa wurrukwala-manja warnumamalya warnik-akwurraji-yada akina aduwaya wurrakina warnumamalya. Akena nara wurrababurna-manja warnumamalya a-kwama nungkuwa nungkwa-langwa amurndakijika eningaduwaya, umba wurrumurndakibina-manja wulkwa warnumamalya wurribina kabumini-lawurrakajina-murrumanja wurrakina

arija-langwa amurndakibina amurndakijika nungkwa-langwa. Eneja kembirra nakina Neningikarrawara nara e-yamama enena ayakwa nungkuwa-wa, ‘Yirra-werrungwur•denama ngayuwa nungkuwa-manja.’ Nare-ka, mena aburrajukwaba wurruwurrariya warnumamalya na-kweyina-murrubaba eningaduwaya, kajungwa ambaka-murra karru-meni-yada wurrakina adidirrbura-wiya.

35 “Nungkwaje-ka ki-lyelyingminama wurrumurndakibina warnumamalya wurribina kabu-wirrikbina-murrumurra nungkuwa-wa. Ki-yaminame-ka ningkakina eningaba aburruwa-manja. Akwa ka-kwunama amurndakijika nungkwa-langwa aduwaya aburruwa-wa, akwa nara engkirrikuma ningkakina warniki-lawurrakaja-langwa wurrakina amurndakibina amurndakijika nungkwa-langwa. Ki-yamina-manja nungkuwa akina, kembirra eneja Neningikarrawara kini-yaminama eningaba nakina angwurra nungkuwa-manja, akwa Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya k-ambilyama ningkakina. Nakine-ka naruma numikbiyiya-dangwa Neningikarrawara. Kembirra Neningikarrawara wuburra ki-yaminama ningkakina, mena nu-marngkirradina-mubaba nakina wurruwurrariya-manja warnumamalya. Mama nara engkirrikuma wurrakina wurrukwalu-wa warnumamalya, mama namin-engkingkirrajajungwunama wurrakina, umba nu-marngkirradiname-ka amandangwa aburruwa-manja nakina.

36 Nakine-ka Nungwanyungwa n-errukwulinama amandangwa ngarnumamalya-manja. Kembirra nungkwurrajukwaba yik-errukwulinama kirrakina wurrimininingka-manja warnumamalya kirrakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa a-lyangkuwerribikajungwuma wurrukwala-langwa

37 Biya ni-yama Jesus ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Nare-ka a-lyangkuwerribikajungwuma warnumamalya-langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina. Eneja kembirra Neningikarrawara nara a-lyangkuwerribikajungwuma nakina nungkwa-langwa-langwa, ningkeningaba-murrikba akwa ningkuwurrariya-murrikba ningkakina. Akwa nara ngarningka a-lekbuma warnumamalya-manja. Eneja kembirra Neningikarrawara nara nakina a-lekbuma nungkuwa ningkakina. Umba nungkwaja kamini-yakuwabijinama ningkakina awur-ruwurrariya wurrukwala-langwa. Kembirra enejukwaba Neningikarrawara kenumini-yakuwabijinama nakina awurruwurrariya nungkwa-langwa-da.

38 “Umba nungkwaja ka-kwunama eningininingaba-wiya wurrukwala-manja warnumamalya. Eneja kembirra Neningikarrawara kenu-kwunama eningininingaba-wiya nungkuwa-manja. Nakine-ka Neningikarrawara numekba nilyengma, akwa kenu-kukwunama eningaba neningangkawura. Kenu-wekbilyenama nungkuwa-manja akwa nara a-ngwanjuma. Kini-yaminama Neningikarrawara wuburra laka nuwilyaba nenumamalya ni-jirabinama nakina yinumalyirra yilyakwa nungkwa-langwu-wa bajikala. Nara a-ngwanjuma nakina umba ni-jirabinama yakina kini-lyangburrukwuna-murruwa yibina nungkwa-langwa-manja bajikala-da. Enejukwaba nakina Neningikarrawara nara a-ngwanjuma umba kenu-wekbilyenama ngawa eningininingaba-wiya nungkuwa-manja neningangkawura. Umba nungkuwa ka-kwuna-manja eningaba wurrukwala-manja warnumamalya ningkumekba-manja ningkakina, kembirra enamba-langwa nakina Neningikarrawara kenu-kwunama eningaba nungkuwa-manja-da,” ni-yama Jesus nakina-da.

39 Amurndakakina-bina ayakwa ni-yengbinuma Jesus, nenu-makama nakina ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra enena alawudawarra nenu-makama arakba nakina wurrimimbimimba-langwa akwa warnikakakirumaka-langwa warnumamalya. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Wi-yakuwerribikina wurrimimbimimba-langwa warnumamalya. Kenilirraki-ngayindena-manja wunambilyuma-kiya wunimimba-kiya keni-likaja-manja yeya, nare-ka wunalakina arndawarakajajuma a-wilyakajajuma-da. Kenilirraki-larra-maka edirra-wa-da.

40 “Aburnajukwaba wunambilyuma-kiya wunenumamalya-kiya wunalekbina wunikikamarra-kiya nare-ka akakirumakajajuma wunalakina. Umba eneja nuwilyaba nenikakakirumaka kenu-wilyakajinama ningka-langwa nenumamalya niyukwujiya, mena nakakiruma-baba nakina angwurra. Eneja niyukwujiya-dangwa ni-ngayindijungwunuma enejukwaba aringkawi-yada nakina. Kembirra kin-akakirumakajungwunama nakina angwurra. Kin-engkirrikajama angwurra ayakwa ena-langwa-langwa bungkawa. Kin-engkingkirrikajama ngawa mababurna-langwa marringa, kini-yamina-murruwa nakina ababurna-langwa nibina

nubungkawa nakakiruma. Kembirra akini-yada ngawa arija-langwa wunalakina-kiya kenilirrak-eningmidinama wunididirrbura-kiya-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

41 Biya ngarningka ni-yengbina nakina Jesus ayakwa, nenu-makama angwurra wurrumurndakibinu-wa warnikabuburrakiyuwa. Ni-yama, "Nungkwaja ningku-werrikawarriyadinama ningkakina ebina-langwa eyukwujiya ajiringka nenikumarnjena-langwa-manja menba. Miyambena-burra ningku-werrikawarriyadinama akina-langwa, akena nara engkirrikuma nungkuwa arumu-wa eka nungkwa-langwa-manja menba?

42 Nungkwaja nara e-yamama nenikumarnjenu-wa, 'Ngeniyerriya, nenikama, ngu-miya-langwa akina ajiringka nungkwa-langwa-langwa menba.' Nara e-yamama akina, mena nara-baba ningkakina a-rringkama ebina eka adirrungwarna-dangwa nungkwa-langwa-manja menba. Ka-ngayindenama ningkakina wurrukwala warnumamalya ke-yaminama, 'Ningkeningabe-ka ningkakina,' akena ningkuwurrariya nungkuwa. Adinuba-wiya ki-ngkarbajinama eka nungkwa-langwa-langwa menba, kajungwa ki-rringkini-yada angwurra ningkenik-ambijangaji-yada ebina ajiringka eyukwujiya menba-langwa nenikumarnjena-langwa ningkakina-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Ngarri-yama-mulangwa ngakwurruwa wuburra eka nuw-arrangbinama amaninga amamamuwa

43 Biya ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa ngarningka, "W-engkirrikiya-langwa enena alawudawarra ka-makinama. Ka-makinama alawudawarra eka-langwa nuw-arrangbina-mulangwa amaninga amamamuwa. Awilyaba eka eninganinga eningaba-dangwa nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa ngala-langwa enikalye-lyubara eningaba. Akena ebina-murrada awilyaba-ma eka eningaba nara arrang-bama amaninga amamamuwa awurrariya ebina nara ngakwurruwa alyubaruma. Akwa ngalaja eka awurrariya-dangwa nara arrangbama akina amaninga amamamuwa eningaba enikalyelyubara.

44 "Aki-rringkina-manja ngakwurraja amaninga amamamuwa eka-manja, ngarningma ngarrakina akina eka eningaba-murrikba akwa ngawa awurrariya-murrikba, mena ngarningma-baba ngala-langwa amaninga amamamuwa ebina nuw-arrangbinama. Kembirra akuma-ngayindena-manja ngarrakina manyungwunya ak-alyubarini-yada, nara a-likama ngarna akwurrirra-wa, umba manyungwunyu-wa aki-likajama akum-arrangbinama-da. Akwa ngarningka, aki-ngayindena-manja akwurena ak-alyubarini-yada ngarrakina, nara a-likama yimirriru-wa umba akwurenu-wa aki-likajama ak-arrangbinama-da.

45 "Amandangwa eningaba eka nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa eninginingaba-wiya, umba awurrariya eka nuw-arrangbinama akina amaninga amamamuwa awurruwurrariya-wiya. Umba eneja nuwilyaba nenungkwarba neningaba kini-yaminjamina-manja eningaba-wiya nakina, akine-ka wuburra eka eningaba kini-yaminama nakina, mena nara-baba engkirrikuma nakina awurrariya-wa umba kin-engkingkirrikaja-mubaba ngawa eningabu-wa. Umba eneja nuwurrariya nenungkwarba kini-yaminjaminama awurrariya-wiya, mena n-engkingkirrikaja-mubaba ngawa awurrariya-wa angwurra nakina. Umba ngalaja ayakwa ngakwurra-langwa ebina ka-jadenama edirra-langwa aki-yengbina-mulangwa ayakwa ngarrakina, adinuba-wiya nuw-ambilyumurra akina ngakwurra-langwa-manja mangma iya yukwudukwuda-manja-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Neni-likiraka-mulangwa alikira wunambilyuma wunenungkwarba-kiya

46 Biya kembirra ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, "Kirri-yaminjaminama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, 'Bungkawa, Bungkawa,' kirri-yaminjaminama. Miyambena-burra yirri-yengbijinama ngayuwa Ningubungkawa ningena kirrakina, akena yirrumini-yarrkuwurrenama ayakwa nganyangwa?

47 Kirruwilyaba karnumamalya nara-manja amini-yarrkuwurruma akina ayakwa nganyangwa umba yiki-likaja-manja ngayuwa-wa akwa yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kirrumiyambene-ka kembirra kirrakina karnumamalya? Ka-makinama ngayuwa.

48 "Kirrakine-ka karnumamalya wuburre-ka nuwilyaba nenungkwarba ni-likirakama nakina alikira ena-langwa. Nakine-ka nu-mungkadinumurra adinuba-wiya angwu-jirira edirra ajiringka-manja. Nu-mungkumungkadinumurra nakina yanda-langwa n-akburrangarnuma akwurraka angwarnda. Biya kembirra ni-likirakamurra arakba

nakina alikira ena-langwa ebina-manja ngawa angwarnda akwurraka kajungwa engbudi-
yada ebina alikira. Bi...ya kembirra ngalaja akungwa na-didumina adirrungwarna.
Biya na-wardanguma angwurra akina akungwa akina-manja alikira, akena nara ke-
kbilyajanga akina. Akwurrake-ka ngawa nuw-arjeyumurra akina, mena eningaba-
baba warka nu-war•danguma nibina nenungkwarba. Eningabe-ka engbuda alikira ni-
likirakamurra nakina-da.

49 "Umba kirruwilyaba karnumamalya yik-engkirrikaja-manja ayakwa nganyangwa
kirrakina, akena yikumini-yarrkuwurrena-manja akina ayakwa nganyangwa,
kirrumiyambene-ka kembirra kirrakina karnumamalya? Ka-makinama arakba
ngayuwa. Kirrakine-ka karnumamalya wuburre-ka nuwilyaba ningka nenungkwarba
ni-likirakama nakina ena-langwa alikira enejukwaba. Akena erribirra ajiringka-manja
ngawa ni-likirakama akina. Nara kinu-mungkadina edirra adinuba-wiya nakina akwa
nara kini-likiraka alikira ena-langwa akwurraka-manja angwarnda. Bi...ya kembirra
ngalaja akungwa na-didumina adirrungwarna. Biya na-wardanguma angwurra alikira-
manja akwa warenja-bawiya ne-kbilyajanguma akina. Kembirra arngkawura-murra
ngawa na-jerridinuma-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

7

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nenikuminuwar•duwar•da NeningiRawuma-langwa nubungkawa

1 Eneja Jesus ni-jerrukwama amurndakibina ayakwa ni-yengbinu-mulangwa
wurrumurndakibina-manja warnumamalya, biya kembirra ni-likena arakba nakina
engembu-wa Kabuniyumu-wa.

2 Yakwujina akina-manja ngawa angalya Kabuniyuma n-ambilyumurra eneja
nuwilyaba nubungkawa wurrawinyamba-langwa. NeningiRawume-ka nakina. Biya
nakina nubungkawa nu-bungkawadinuma wurrababurna-manja warnungkwarba
wurrawinyamba. Aburrajukwaba WarningiRawuma wurrakina. Kembirra nakina
nubungkawa aburra-langwa nu-werrikawarriyadinuma mena-baba nuwilyaba
nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa n-angbilyuwadinuma aruma ajungwa akwa
ni-lyelyingminu-mubaba nakina-manja akwa arngkidarrba kini-jungwunu-mubaba
nakina.

3 Biya nubungkawa nakina n-engkirrikenuma ayakwa wurrukwala-langwa warnu-
mamalya na-makijeyinu-mulangwa Jesus-langwa. Biya kembirra ni-yama nakina
wurrukwalu-wa wurrarumuruma warnungkwarba WarningiJudiya-wa, "Jeyi! Wurri-
likaja angerriba Jesus-uwa. Wurri-yarrkuwilyakina enena ayakwa enuwa-wa akwa
yikinu-makina kini-likaji-yada nakina warenja-bawiya yangkwurrangwa nganyangwu-
wa alikira kajungwa ken-enibikini-yada nenikuminuwar•duwar•da nganyangwa," ni-
yama nakina wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma WarningiJudiya-wa.

4 Aburraja kembirra na-likena arakba wurrakina warnungkwarba wurrarumuruma
Jesus-uwa. Biya ne-yama enuwa-wa, "Nuwilyaba nubungkawa NeningiRawuma ngini-
ngayindenama nungkuwa ki-likajama kin-eningabakinama ena-langwa nenikumin-
uwar•duwar•da angbilyuwa-langwa.

5 Nakine-ka nubungkawa neningaba nakina akwa ni-lyelyingminama ngakwurruwa
NgarningiJudiya ngarnumamalya. Ngarrenumini-likirakama arakba alikira
Neningikarrawara-langwa enena-manja angalya. Amandangwa neningabe-ka nakina
nenumamalya. Kembirra ngarri-likaja enena-wiya," ne-yama wurrumurndakibina
wurrarumuruma Jesus-uwa.

6 Biya namurndaki-likenuma arakba wurrakina wurrarumuruma akwa ngawa
wurrababurna warnumamalya Jesus aburruwa.

Nuw-alilikenu...wa. Ngalaja nuw-akwudangwudina arakba alikira nibina-langwa
nubungkawa NeningiRawuma, akena aburraja wurrubukwaya wurrukwala warnu-
mamalya ena-langwa nenumini-yarrkuwilyakama ayakwa Jesus-uwa. "Bungkawa,
arjiyinga-langwa yakwujina," ne-yama. "Nara arakba a-likama. Yirrenu-makama nibina
nubungkawa wurrawinyamba-langwa, 'Jeyi! Wurri-likaja Jesus-uwa. Yikinu-makina
nari-yada a-likama awiyebuma nakina nganyangwu-wa alikira, mena naruma-baba
nubungkawa nakina Jesus, umba ningiyukwujiye-ka ningena ngayuwa.

7 Akwa aminakina-langwa nara ngarningka a-likama nganja enuwa-wa. Umba eni-
yengbina wulkwa ayakwa nakina, kajungwa nganyangwa nenikuminuwar•duwar•da
kin-eningabadini-yada arakba,' ni-yama nakina nubungkawa NeningiRawuma yirruwa-
manja.

8 Akwa enena engka ayakwa yirrenu-makama nakina. ‘Ngayuwe-ka ningena
ningubungkawa,’ ni-yama nakina, ‘akena ningenumin-engkirrikajame-ka nganjukwaba
nganyangwu-wa nubungkawa. Aburrajukwaba wurrawinyamba nganyangwa
wurribina-manja ningu-bungkawadinama ngayuwa nuw-engkirrikajame-ka ayakwa
nganyangwa. Ki-yamina-manja ngayuwa warningerribirra-wa warnungkwarba
nganyangwu-wa, Jeyi! Likaja nungkuwa angerriba, kembirra warenja-bawiya
kini-likajama nakina angerriba. Umba ki-yamina-manja ngayuwa ningku-wa
nenungkwarba, Kwa yangkwurrangwa ngayuwa-wa, kembirra warenja-bawiya
kini-likajama ngayuwa-wa nakina. Umba ki-yamina-manja ngayuwa nganyangwu-
wa nenikuminuwar•duwar•da, War•dena ena warka! Kembirra amandangwa
kinu-war•denama nakina-da nganyangwa-langwiya ayakwa-da,’ ni-yame-ka nakina
nubungkawa NeningiRawuma yirruwa-manja,” ne-yama wurrumurndakibina
warnumamalya ena-langwa Jesus-uwa.
9 Kembirra eneja Jesus ni-yakikbijanginume-ka nakina amurndakakina-langwa
ayakwa, biya ni-nyakuwarrukwajungwa akwa ni-yengbina ayakwa wurrumurndakibina-
manja wurrababurna warnumamalya wurribina neni-yuwarnu-murrumanja enuwa-
manja. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Nara ambaka ngayuwa k-akburrangarna
karningerribirra karnumamalya kirribina yiku-werrikambilya-murrumurra
angwurra ngayuwa-manja. Nara kirruwilyuwilyaba karnumamalya enena-
manja angalya Yijireyila-manja a-werrikambilyuma angwurra ngayuwa-manja,
umba eneja NeningiRawuma nenumamalya nu-werrikambilyama amandangwa
ngayuwa-manja angwurra nakina,” ni-yama nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa
wurruwurrakwulyumida warnumamalya.
10 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba namurndaki-lawurradina
arakba nibinu-wa nubungkawa NeningiRawuma. Biya ne-yar•da wurrakina ena-
langwa-manja alikira. Akwa neni-rringka nibina n-angbilyuwadinuma nenikumin-
uwar•duwar•da ena-langwa n-eningabaduma kemba nakina arakba-da.

Jesus nen-enibika-mulangwa naburradikba dingaya-langwa

11 Eneja kembirra ni-likenuma Jesus engembu-wa Neyina, ena-langwa warnikabubur-
rakiyuwa aburruwa. Aburraja wurrukwala wurruwurrakwulyumida warnumamalya
namurndaki-likenuma wurruwurrakawura-ma Jesus-manja. Nawurrak-alilikenu...wa.
12 Ngalaja nuw-akwudangwudina arakba akina angalya Neyina aminababurna
alikira iya warnumamalya. Kembirra ne-yar•da arakba Jesus-murriya akawiyuwiyeba-
manja akwudangwa. Akini-yada ngawa aburraja wurrukwala warnumamalya na-
jadanga errekbu-wa. Nenu-wilyakama nuwilyaba nenikijungwa nenungkwarba
warniki-rungkwabi-yada nakina. Ngalaja dirndenikba dingaya dakina, akena nara
arakba wurriyukwayuwa ngala-langwa, mena nuwilyaba-ma yimbukwa naburradikba
nakina. Biya yingi-jadanga Neyina-langwa ngaluwa akwa wurruwurrakwulyumida
warnumamalya.
13 Eneja Nubungkawa Jesus nanga-rringka-manja nakina, n-errukwulinuma dakinu-wa
dingaya. Biya ni-yama ngaluwa-wa, “Nara a-ngwaduma.”
14 Kembirra n-akwudangwukajungwa Jesus nakinu-wa nenikijungwa nenungkwarba
arakba. Biya n-akumarna nakina ayarrka ena-langwa bada-manja. Aburraja warnungk-
warba wurribina nenu-wilyakama nibina nenikijungwa nenumamalya nuw-alkayinga
nuw-erriminja wurrakina arakba. Kembirra ni-yengbina nakina Jesus ayakwa nibinu-wa
ni-jungwu-murruwa. “Nungkuwa! Mirajanga!” ni-yama.
15 Eneja ni-rrakarjiyinga arakba nakina nenungkwarba ni-jungwu-murrada. Biya ni-
yengbina nakina ayakwa-da. Kembirra Jesus nanga-kwa dirndenikba-wa arakba-da.
16 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nawurrak-akbar•de-ka angwurra
wurrakina. Biya neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa. Akwa na-makijeyina
ayakwa. “Naka nenungkwarba ni-yengbinamurra ayakwa Neningikarrawara-langwa,”
ne-yama. “Narume-ka NuBurabuda nakina. Eneja Neningikarrawara nakina ni-likenuma
yangkwurrangwa kajungwa aken-enibikini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnuma-
malya,” namurndaki-yama wurrakina.
17 Biya ebina-manja aringbirra angalya Judiya namurndaku-makijeyinuma
warnumamalya ebina-langwa Jesus ni-yama-mulangwa nakina. Akwa ngarningka
ababurna-manja angalya Judiya-manja akwudangwa, aburrajukwaba warnumamalya
namurndaku-makijeyinuma akina-langwa-da.

*Janjana Nenikumingekingambaja neni-larrkenu-mulangwa wunenikaburrakiyuwa-
kiya ena-langwa Jesus-uwa*

18 Kembirra arakba warnikabuburrakiyuwa Janjana-langwa aburrajukwaba nuw-
engkirrikenuma amurndakibina ababurna-langwa ne-yama-mulangwa. Akwa nenu-
makama Janjana-manja. Eneja kembirra nen-ardijuwama nakina Janjana enuwa-wa
wunambilyuma-kiya ena-langwa wunenikaburrakiyuwa-kiya.
19 Ni-yama aburnuwa-wa, “Nungkwurnuwa, jeyi! Wuni-likaja angerriba Nubungkawa
Jesus-uwa,” ni-yama, “yikumini-yengbini-yada enena ayakwa enuwa-wa. Yikini-yama,
‘Ningkumiyambena ningkenumamalya ningkakina?’ yikini-yamina. ‘Yirrenu-makama
Janjana nuwilyaba-langwa naruma nenumamalya neniki-lika-langwa yangkwurrangwa.
Dukwa nungkuwa ningkena-da. Umba dukwa yik-embirrarinama yarna ningka nenu-
mamalya yelakwa kini-yar•dena-murruwa-da. Umba nungkwaja, ningkumiyambena
ningkenumamalya ningkena?’ yikini-yamina Jesus-uwa kinalakina,” ni-yama Janjana
wunalakina-kiya-wa.
20 Aburnaja neni-likena arakba-da.

Nen-alilikenu...wa. Nen-akburranga arakba Jesus. Biya neni-yama, “Yinenumamalya-
kiya Janjana Nenikumingekingambaja-langwa yinalakena. Yirrenu-makama nakina
nuwilyaba-langwa naruma nenumamalya nibina neniki-lika-langwa enenu-wa angalya.
Ningkakine-ka dukwa kembirra yirrenu-maka-mulangwa ayakwa Janjana-da. Nara-
manja nungkuwa, kembirra yik-embirrarinama yarna ningku-wa nenumamalya dukwa-
da. Ni-ngayindenama Janjana kin-eningmidinama nungkuwa-langwa. Yirru-makina
kembirra. Ningkumiyambena ningkenumamalya ningkakina?” neni-yama Jesus-uwa
wunalakina-kiya.

21 Akini-yada ngawa eneja Jesus nen-eningabakama wurrababurna warnumamalya
wurrangbangbilyuwa-murra. Aruma ajungwa narraku-wardanguma wurrukwala,
umba aburraja wurrakina wurrukwala narra-wilyakama wurruwurrariya wurramukwa
aburruwa-manja, umba aburraja wurrukwala wurrimimbimimba wurrakina. Kembirra
nakine-ka Jesus nen-eningabakama wurrakina eningerribirra-langwa angbilyuwa akwa
namurndak-eningabadinuma arakba wurrakina-da.

22 Kembirra ni-yama Jesus wunalekbina-kiya-wa wunenikaburrakiyuwa Janjana-
langwa, “Jeyi! Wuni-lawurradina Janjanu-wa,” ni-yama. “Yikinu-makina ababurna-
langwa kini-rringka-mulangwa kinalakina nungkwurna-langwa-murra menba aduwaba.
Akwa yikinu-makina ababurna-langwa ayakwa kin-engkirrikenu-mulangwa kinalakina
memema-manja mamawura. Wurribina wurrimimbimimba-murrada warnumamalya
adinuba-wiya nuw-andiyama arakba. Wurribina wurrirrengmurrengmurnirna-
murrada warnumamalya na-likajama yiningaba arakba yeya. Aburrajukwaba
wurramarmarra-murrada warnumamalya amungkwur•da arakba aburra-langwa
amakwulya. Aburrajukwaba wurrambambuma-murrada warnumamalya nuw-
engkirrikajama arakba ayakwa. Aburrajukwaba warnumamalya na-jungwunu-murrada
warniba arakba. Akwa enena engka. Aburraja warningalyingmalyingma warnumamalya
nuw-engkirrikajama arakba ayakwa eningaba Neningikarrawara-langwa-langwa.
23 Amandangwa eneja Neningikarrawara neningabe-ka nakina warningerribirra-
manja warnumamalya wurribina nara a-minikalyikuma nganyangwa-langwa,” ni-yama
Jesus wunalekbina-kiya-wa wunenikaburrakiyuwa Janjana-langwa.

24 Aburnaja neni-lalika arakba Jesus wunalakina-kiya akwa neni-lawurradina
Janjanu-wa. Eneja kembirra Jesus ni-yengbina akwala ayakwa Janjana-langwa-langwa
wurrumurndakibina-manja wurruwurrakwulyumida warnumamalya. Ni-yama nakina,
“Kirri-likenu-manja nungkwurruwa engku-wa alarrkingburingka-wa angalya nara-
murruwa alikira, numiyambenu-we-ka nenungkwarba kirr-aburangkama kirrakina?
Kirri-likenuma dukwa kirr-andeyuma nenungkwarba nilyangkadawa, nibina numa-
warrukwajinama mangma erribirra? Dukwa nenungkwarba kirr-aburangkama amarda
wuburra, ebina na-warrijinama arrirra angerriba iya angerriba?
25 Dukwa kirr-aburangkama kirrakina nenungkwarba nibina n-awiyuwiyebenama
dukukwulyubena dumbala akwa n-alyelyubarinama eningaba aninga akwa
nu-murrkumurrkwulama mamurrkbalya-manja mamukumungkwulinga?
Namukwiyadakine-ka nenungkwarba kirr-andeyuma dukwa-da. Nare-ka.
Namukwiyadakina nenungkwarba nara erribirra ambilyuma alarrkingburingka-manja
angalya umba alikira-manje-ka n-ambilyama, wuburra wurrububungkawa-langwa-
manja alikira nakine-ka-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

26 “Yirru-maka,” ni-yama ngarningka Jesus wurrakina-manja. “Kirr-
aburangkama NuBurabuda nenumamalya kirrakina-da, nibina nenu-makumakinama
Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalyu-wa-na! Yawe-ka, nakina-bina-
da! Kirri-likenuma kirr-aburangkama NuBurabuda nenumamalya akwa kin-

akburrangama arakba nakina. Umba nakine-ka NuBurabuda nenikiyarrkuwilyaka ayakwa Neningikarrawara-langwa ngarningka nakina.
27 Ka-makinama nganja ningena, kembirra w-engkirrikiya-langwa angwurra amurndakenenu-wa ayakwa nuw-arrikarrijungwunu-murruwa Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ngarraku-makinama ayakwa Janjana-langwa-langwa. Ni-yamama Neningikarrawara arakburakba-kiya-wiya,
‘Ngayuwe-ka ningena kini-larrkajama nganyangwa nenikiyarrkuwilyaka ayakwa nenu-mamalya, kajungwa kenumini-ngekburakini-yada mamurukwa nungkwa-langwa ningkeniki-liki-yada nungkuwa. Kini-lyengmenama nakina umba k-arijidinama ningkakina arija-langwa,’
ni-yamama Neningikarrawara. Kembirra arakba nakina-bina Janjana-da, ni-lyengmanguma nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.
28 “Amandangwa,” ni-yama ngarningka Jesus. “Naruma ngawa nenumamalya nakina Janjana-da. Arakburakba-kiya-wiya-langwa yanda-langwa aduwaba nara wurribina wurrukwala warnumamalya wurraruma wuburra enuwa. Umba nungkwurraja kirriyukwujiya-dangwa karnumamalya, kirr-engingmidina-manja Neningikarrawara nu-bungkawadina-mulangwa nakina, kembirra kirrarume-ka Janjana-manja angwurra kirrakina. Kirr-eningmidina-manja Neningikarrawara nu-bungkawadina-mulangwa nakina, kembirra eneja Neningikarrawara kini-yaminama nakina nungkwurra-langwa-langwa, ‘Naka nenungkwarba naruma, amandangwa naruma Janjana-manja angwurra,’ kini-yaminama Neningikarrawara-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya-da.
29 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna-langwa namurndak-engkirrikenuma akina ayakwa Jesus-langwa. Akwa ngawa aburraja wurrukwala warnungkwarba narraminu-war•dangu-murrumurra warka WarningiRawuma-langwa akwa narraminu-murndukwa-murrumurra angwarnda warnumamalya-langwa aburrajukwaba nuw-engkirrikenuma akina Jesus-langwa ayakwa wurrakina akwa neniyangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa. Wurrumurndakakine-ka wurrababurna warnumamalya nuw-engkirrikenuma ebina-wiya adinu...ba-wiya ebina ayakwa Janjana-langwa. Kembirra nenumini-yarrkuwarakama wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa kembirra eneja Janjana nenu-mingekingambajuwama wurrakina. Kembirra aduwaba nuw-engkirrikenuma Jesus-langwa ayakwa wurrakina-da.
30 Umba aburraja WurruBarija warnumamalya akwa ngawa warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa nara wurrakina kenumini-yarrkuwaraka Neningikarrawara-langwa ayakwa. Kembirra nara Janjana kenu-mingekingambajuwa wurrakina, mena namurndaku-warangu-mubaba-da.
31 Eneja kembirra ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya, “Karnumamalya kirribina kirr-ambilyama enena-manja angalya aduwaba, kirrumiyambene-ka karna?
32 Wurriyukwayuwe-ka wuburra kirrakina-da, wurribina nuw-angmakayenama wurrakina namurndaki-likaja-murrumanja wurrababurna warnumamalya, namurndaku-warrukweyina-murrumanja wurrakina angerriba iya angerriba. Umba wurrukwala wurriyukwayuwa nuw-ardenama wurrukwalu-wa. Ne-yaminama,
‘Yarna ngarraminu-mebinuma eninginingaba emeba kajungwa ke-yekirrerrikini-yada nungkwurruwa.
Akena nara nungkwurraja yiki-lukweyina kirrakina-da.
Biya kembirra yirru-mebinuma emeba eningamukwa akwa yirru-ngwadinuma yarna awurrumalya.
Akena nara yiku-ngwadeyina nungkwurramba-langwa kirrakina-da,’
ne-yaminama wurrukwala wurriyukwayuwa wurrukwalu-wa wurrakina-da. Kembirra wurriyukwayuwa wuburra yiki-yaminama nungkwurraja karna karnumamalya karningaduwaba-da, mena kirru-waranguma adinuba-wiya Janjana, akwa kirru-warenama ngarningka ngayuwa nganjukwaba aduwaba kirrakina-da.
33 “Amandangwa,” ni-yama Jesus, “ebina-wiya ni-likenu-manja Janjana Nenikumingekingambaja yangkwurrangwa, kini-rringkama nakina mamawura iya marringa. Adadinuba nara nakina kin-alyubarina aninga, umba murumureya n-ambambilyuma neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa nakina. Akwa nara amalyirra kini-bekina nakina akwurena-langwa. Nungkwurraja kini-rringkama nakina, akwa kirri-yamama, ‘Kardi! Wurramukwa-dangwa naka-manja nenungkwarba nuw-ambilyama,’ kirri-yamama-da.
34 Kembirra nganja, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ningi-yar•duma arakba arija-langwa ngayuwa. Nungkwurraja yirri-rringkinama

ngayuwa ning-alyubarinama aninga iya ningi-bekinama akwurena-langwa amalyirra. Kembirra kirri-yaminama, ‘Kardi! Nake-ka nenungkwarba numungwur•dangme-ka. N-alyelyubarinama naka akwa ngawa ni-bibekinama akwurena-langwa amalyirra naka-da. Akwa ngarningka namurndaki-yakeyinama enuwa akwa warnungkwarba wurribina narruwurra-murndukwunama angwarnda wurrukwala-langwa akwa ngawa warnumamalya wurruwurrariya aburrajukwaba-da,’ kirri-yaminama-da. Amukwiyadakina ayakwa kirri-yengbiyengbinama nganyangwa-langwa-da. Adinuba-wiya kirru-waranguma Janjana, umba aduwaba kirru-warenama ngayuwa nganjukwaba-da.

35 “Aburraja warnumamalya wurribina nenumini-yarrkuwarakinama ayakwa Neningikarrawara-langwa narra-wilyakajinama wurrukwala-manja warnumamalya ayakwa ni-yengbinu-mulangwa Neningikarrawara alyangmilyangmandukwuna-wiya amurndakakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Duwurrariya didarringka yinginumin-ajirrangu-mulangwa alika-kiya Jesus-langwa

36 Bi...ya eneja nuwilyaba NuBarija nenumamalya nen-ardijuwama Jesus ena-langwu-wa alikira aningi-yada. Nakina NuBarija nenimikirra Jayumuna. Ni-likena eneja Jesus ena-langwu-wa alikira, n-awiyebena, akwa n-ambarringa biya n-alyubarina arakba aninga enuwa-manja yakwujina.

37 Akina-manja ngawa angalya aminababurna alikira ying-ambilyuma ngalaja dakina duwilyaba didarringka duwurrariya. Dadinungkwurakba ngawa duwurrariya ying-ambambilyuma dakina. Umba dadingma Jesus n-alyubarinuma aninga Jayumuna-langwa-manja alikira. Kembirra yingu-manga bungabungwa akwulyubena ebina yingu-beyindanguma aminaruma angwarnda eyukwujiya-ma budila. Eningabe-ka amalyirra akina akwa eningaba budila angwarnda-ma akwulyadada-ma. Yingu-manga akina biya yingu-wilyaka Jayumuna-langwu-wa alikira. Yingi-yar•da, biya ying-awiyebena ngalajukwaba.

38 Eneja Jesus n-angmungmakwulaluma nakina umba n-arndadadilyuma. Umba dakina didarringka ying-akwudangwukajungwuna enuwa-wa, ying-arjijeya akwaburrangarna ena-langwa-manja alika akwudangwa. Ying-arjijeya, biya yingu-ngwadina dakina didarringka, umba ngala-langwa angwada ne-ngkalyikama alika Jesus-langwa na-kwularrinu-mulangwa ngala-langwa-langwa menba. Biya kembirra arakba ying-abuluwendinga yingi-ngburingkakama alika Jesus-langwa ngala-langwa-murra mamungba. Biya yingi-lawurangka arakba alika ena-langwa-da. Akwa amalyirra ebina yingu-wilyakama eningaba yingi-jiraba budila-langwa Jesus-langwa-manja alika arakba-da. Eningabe-ka na-kirruwanjuma. Dakine-ka didarringka yingi-yamama akina mena-baba yingi-lyelyingminuma Jesus-da, akwa yingini-ngayindanguma Jesus neningmi-yada nakina yingi-lyelyingminu-mulangwa dakina-da.

39 Eneja NuBarija numinakina alikira nanga-rringkama ebina yingi-yamama dakina, biya ni-lyangkiyama, “Numiyambene-ka naka nenungkwarba? NuBurabuda-manja nenungkwarba amandangwa naka, kin-eningmidinuma kembirra daka-langwa didarringka-da! Kin-eningmidinuma duwurrariya dilyengma daka didarringka dibina yingini-lyinginama-da,” ni-lyangkiyama nakina NuBarija.

40 Eneja Jesus ni-yama enuwa-wa, “Jayumuna, yiba-makinama eyukwujiya alawudawarra,” ni-yama.

Ni-yama eneja Jayumuna, “Yi-makina kembirra, Bungkawa.” Eneja kembirra nakina Jesus nenu-makama enena alawudawarra.

41 Nuwilyaba nenungkwarba numinababurna angwarnda nenu-kwama ena-langwa angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina warningalyingmalyingma-wa. Nara erribirra kenu-kwa umba ambaka-murra aburraja kenumini-lawurrakajinama arija-langwa wurrakina. Arngkababurna-langwa ni-yaminjamama nakina. Biya nenu-kwa nuwilyaba nenungkwarba eningaduwaya angwarnda aruma, 500 ajilba-murra-da. Umba nenu-kwa ningka nenungkwarba 50-da.

Bi...ya numi-jerrida arakba mamawura wuneniki-lawurrakaji-yada wunalakina wunenungkwarba-kiya ebina angwarnda.

42 Akena wuneningangwarnda-ma wunalakina-kiya-da. Nara kenu-wilyaka ebina angwarnda wuneniki-lawurrakaji-yada-da.

Bi...ya eneja n-embimbirrarinu-mulangwa nakina nenungkwarba nenungkwurakba, nenu-maka arakba wunalakina-kiya-wa, “Mama arakba akina. Nara a-lawurrakajuma ngayuwa-wa, mena kineningangwarnda-ma-baba kinalakina. Kamini-yakuwabijinama akina-langwa angwarnda,” ni-yama nakina. Ena ngawa.

“Yi-makina kembirra ningkakina Jayumuna,” ni-yama Jesus enuwa-wa, “numiyambene-ka nenungkwarba kinu-warrngkilyelyingminama nakina-manja nenumamalya umba numiyambena kini-lyelyingminama angwurra?” ni-yama Jesus Jayumunu-wa.
43 Eneja ni-yama Jayumuna, “Ngaya ningi-yaminama nibina nenungkwarba kini-lawurrakajini-yada aruma angwarnda enuwa-wa kini-lyelyingminama angwurra nakina, mena aruma-baba angwarnda nenumini-yakuwabijuwama nakina-da,” ni-yama Jayumuna-da.
“Nakina-bina-da,” ni-yama Jesus.
44 Biya ni-nyakuwarrukwajungwa arakba nakina dibinu-wa didarringka, akwa ni-yama ngarningka Jayumunu-wa, “Nga-rringka daka didarringka,” ni-yama. “Ningena ngayuwa ning-awiyebenu-manja enenu-wa alikira nungkwa-langwu-wa, nara yiku-kwa akungwa alika-langwa. Nara nungkuwa yikumin-ajirranga alika, umba ngalaja daka di-darringka ngumin-ajirranguma alika nganyangwa ngala-langwa-murra angwada, akwa yingi-ngburingkakama ngala-langwa-murra mamungba.
45 Ning-awiyebu-manja ngayuwa nungkwa-langwa-manja alikira, nara nungkwaja yiki-lawurangka ngayuwa. Umba ngalaja daka didarringka arngkababurna ngumini-lawurangkama alika nganyangwa, yingi-lyelyingminu-mubaba ngayuwa.
46 Nara nungkwaja yikumini-jiraba aliba-langwa amalyirra nganyangwa-manja aringka, kajungwa warningmi-yada warnumamalya ningki-yekirrerridinu-mulangwa nungkuwa ningi-yar•du-mulangwa ngayuwa nungkwa-langwa-manja alikira. Umba ngalaja daka didarringka yingu-beyindangume-ka amalyirra aminaruma angwarnda ebina ne-ngbajama eningaba biya ngumini-jirabama alika-manja.
47 Dadingma daka duwurrariya dilyengma mena ababurne-ka awurruwurrariya yingi-yama-mubaba arakba daka. Umba eneja Neningikarrawara nangamini-yakuwabijuwama arakba amurndakakina awurruwurrariya yingi-yama-mulangwa daka-da. Kembirra aminakina-langwa ngalamba-langwa yingi-lyelyingminama angwurra ngayuwa-da. Umba kenumini-yakuwabijina-manja adinakba-kiya Neningikarrawara nuwilyaba nenumamalya ambawura awurruwurrariya, kembirra nakina-bina kinu-warrngkilyelyingminama ngayuwa-da,” ni-yama Jesus Jayumunu-wa-da.
48 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus dibinu-wa didarringka, “Eningerribirre-ka awur-ruwurrariya ningki-yama-mulangwa ningkakina ningkumini-lyurrkwajungwunuma arakba ababurna-langwa,” ni-yama Jesus.
49 Aburraja warnumamalya wurribina ne-yebukeyinu-murrumurra aninga Jayumuna-langwa-manja alikira na-lyangkumakajungwunuma wurrakina, “Numiyambene-ka naka nenungkwarba nenumini-lyurrkwunama awurruwurrariya warnumamalya-langwa? Eneja Neningikarrawara yimbukwa nuwilyaba-ma kini-yengbinama amukwiyadakina ayakwa ngarnumamalyu-wa, umba nara naka,” na-lyangkumakajungwunuma wurru-murndakakina warnumamalya-da.
50 Eneja Jesus ni-yama kembirra dibinu-wa didarringka, “Ningku-werrikambilyu-mulangwa ngayuwa-manja ningkakina, kembirra yirr-enibikama ngayuwa ningkakina arakba. Umba jeyi, likaja arakba yiningaba-murra yukwudukwuda,” ni-yama Jesus ngaluwa-wa-da. Ngalaja kembirra yingi-likena arakba yiningaba-murra yilyurrkwa-murra yukwudukwuda dakina-da.

8

Wurrukwala-langwa wurridarringka wurribina nenu-mamurikajuwa-mulangwa Jesus

1 Bi...ya eneja Jesus ni-likenuma arakba nakina angerriba iya angerriba engku-wa iya engku-wa angalya. Ni-likenuma kembirra akwalu-wa angalya aminababurnu-wa alikira iya warnumamalya akwa akwalu-wa ngarningka angalya aminambawuru-wa alikira nakina. Biya amurndakakina-manja angalya ababurna-langwa nenu-makama warningakwujina warnumamalya eninginingaba ayakwa kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara ena-langwa-manja warnumamalya. Aburrajukwaba wurrumurndakibina wurrumemberrkwa wurrambilyuma warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nawurraki-likenuma enuwa-manja wurrakina-da.
2 Ebina-wiya ngawa nakine-ka Jesus neni-jadijuwama wurruwurrariya wurramukwa wurrukwala-langwa wurridarringka. Umba nen-eningabakama wurrukwala angbilyuwa-langwa nakina. Arngkawura neni-jadijuwama Jesus wurrumangbala wurrambilyuma wurramukwa wurruwurrariya duwilyaba-langwa didarringka dadimikirra Meri. Aburraja narringa-yengbijuwama dakina Meri DadinguMakidala,

mena ngala-langwa angalya Makidala akina-baba. Kembirra wurrumurndakakine-ka wurridarringka namurndaki-likenuma aburrajukwaba Jesus-manja wurrakina.

3 Ngalajukwaba duwilyaba dingka didarringka yingi-likenuma dadimikirra Jawena. Umba eneja ngala-langwa neningiyadikba nenimikirra Juja. Naruma nakina nenungkwarba nibina nenuminu-war•duwar•danguma warka Nubungkawa-langwa Yerida. Akwa ngawa ngalajukwaba yingi-likenuma duwilyaba dingka didarringka dadimikirra Jujena. Wurrumurndakakine-ka wurrababurna wurridarringka nawurraki-likenuma Jesus-manja akwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Narru-wilyakame-ka aninga iya angwarnda aburra-langwa, kajungwa warnik-akwurraji-yada wurrumurndakakina-manja warnungkwarba, akwa warniku-kwi-yada aninga-da.

Nenungkwarba ni-lungkuwabijuwa-mulangwa amadidira

4 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nawurraki-likenume-ka wurrakina akini-yada ngawa Jesus-uwa engka-langwa iya engka-langwa angalya. Biya kembirra wur-ruwurrakwulyumida warnumamalya nawurra-murndukwunuma arakba Jesus-manja. Eneja nenu-makama nakina Jesus enena alawudawarra aburruwa-wa.

5 Nuwilyaba nenungkwarba numinakina angalya ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina neniki-lungkuwabiji-yada akina amadidira amaninga eyukwayuwa. Nakina ne-nungkwarba n-akumarnuma amadidira amaninga embimbirrkaluwa ena-langwa-manja beka, biya ni-likena arakba. Biya ni-likenu-manja lukwakwa nakina ena-langwa-manja angalya n-errikbeyinuma arakba amurndakakina amadidira ajiringka-wa. Erribirra numurndak-arrijakama angerriba iya angerriba, ka-lungkuwarrini-yada akina aninga.

N-errikbeyinu-manja lukwakwa amurndakakina amadidira, ngalaja akwala ne-ngkilarreyinuma mamurukwa-manja. Kembirra arngkidarrba-langwiya aburraja warnumamalya na-likenu-manja wurrakina narr-embirrkingalyilyakama ebina amadidira amaninga. Kembirra aburraja wurrajija nuw-angkirreyinuma akwa narr-embirrkumanguma, akwa nuw-alyubarinuma amurndakibina embimbirrkamamuwa amaninga.

6 Umba ngalaja amadidira akwala ne-ngkilarreyinuma akina amurndurrkangwarnda-manja ajiringka. Kembirra na-lingbijangeyinu-manja amurndakakina na-lungkwardadinuma akina engburingka-baba ajiringka.

7 Umba ngalaja akwala ne-ngkilarreyinuma akwurrirra-langwa-manja angalya awurruwurrakuwilyarra. Ngalaja kembirra amurndakakina akwurrirra akwa ngawa ebina amaninga amarda na-lingbijanginuma aburrunguwa alirrakidirrbura. Kembirra akwurrirra akwa ngawa akina amaninga amarda na-lungkuwarreyinuma adidirrbura. Akena angwurra akwurrirra na-lungkuwarrinuma warenja, akwa kembirra naminu-mar•danguma angalya. Ngalaja kembirra ebina amaninga amarda nara ka-lungkuwarrina angwurra, akwa nara kuw-arrangba aninga.

8 Umba ngalaja akwala amadidira ne-ngkilarreyinuma eningabu-wa ajiringka. Kembirra na-lingbijanginuma akwa na-lungkuwarreyinuma. Biya kembirra nuw-arrangbama arakba aninga ababurna akine-ka-da. Ena-bu ngawa alawudawarra-da.

Ene-ka alawudawarra nakina Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja war-numamalya. Biya kembirra nenu-makama arakba nakina enena engbuda eningarija-langwa ayakwa aburruwa-wa. “Yiki-yakuwerribikinama ambaka-langwa akinu-wa alawudawarra ngarra-maka-murruwa,” ni-yama Jesus. “Umba yik-awiyebajina-manja akina nungkwurra-langwu-wa mada, nara kembirra a-jadijuma mungarrkuwarru-wa mada akwa a-lyikbijuma akina ayakwa umba yiki-yakuwerribikaja ngawa ambaka-langwa amurndakakinu-wa,” ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya-da.

9 Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa namurndaki-yama wurrakina enuwa-wa, “Ne-yamarrkiname-ka enena alawudawarra?” ne-yama.

10 Kembirra ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa kinu-bungkawadina-mulangwa nakina nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya ak-ina. Umba kirrenu-mukangbijuwama eneja Neningikarrawara arakba nungkwurruwa-manja. Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa alawudawarra-murra. Mama wurrakina kuw-andiyama akena nara wurrakina a-rringkama-da, akwa mama kuw-engkirrikajama akena nara akburranguma wurrakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

11 Biya neni-dirrburakama arakba Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa ebina-langwa alawudawarra. Ni-yama, “Amurndakibina eyukwayuwa amaninga amadidira Neningikarrawara-langwa wuburra ayakwa ke-yaminama akina.

12 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa
Neningikarrawara-langwa, akena eneja nakina Namukwa kini-likajama akwa kenu-
murrakajinama amurndakibina Neningikarrawara-langwa ayakwa aburra-langwa-
langwa mangma. Kembirra ke-yaminama wurrakina warnumamalya wuburra
amurndakibina amadidira amaninga ne-ngkilarreyinuma mamurukwa-manja.
Umba eneja Namukwa kini-yaminama nakina wurrajija wuburra wurribina narru-
menama amurndakibina amadidira. Kenu-murrakajinama Namukwa ayakwa
Neningikarrawara-langwa wurrumurndakibina-langwa warnumamalya kajungwa
nari-yada eningmiduma wurrakina ebina ayakwa eningaba akwa nari-yada a-
werrikambilyuma Neningikarrawara-manja, akwa nari-yada Neningikarrawara
enibikama wurrakina-da.

13 “Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama aburrajukwaba
Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa ke-yekirrerridinama, karru-menama
akina ayakwa aburra-langwu-wa mangma. Akena nara ngalaja ambilyuma akina
ayakwa amiyerra aburruwa-manja. Ka-werrikambilyama wurrakina aduwaya-
wiya Neningikarrawaru-wa. Akena Namukwa keni-labaja-manja wurrakina-
manja warnumamalya kembirra nara arakba a-werrikambilyuma wurrakina
Neningikarrawara-manja. Wurrakine-ka kembirra warnumamalya ke-yaminama
wuburra amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma amurndurrkangwarnda-manja
ajiringka.

14 “Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa
Neningikarrawara-langwa aburrajukwaba wurrakina, akena ka-werrikawarriyadiname-
ka awinyamba-langwa wurrakina akwa kuw-engkingkirrikajama angwarndu-wa
iya amurndakijiku-wa akwa abadakalyu-wa. Ngalaja amukwiyadakina ka-likajama
angwurra aburra-langwu-wa mangma, akwa ka-jadijinama ayakwa Neningikarrawara-
langwa aburra-langwa-langwa mada. Wurrakine-ka warnumamalya ke-yaminama
kembirra wuburra amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma akwurrirra-manja
akwa na-lingbijangeyinuma, biya na-lungkuwarreyinuma akwa nuw-arrangbama
aninga, akena nara ka-walyuwadina akina.

15 “Aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-engkirrikajama ayakwa
Neningikarrawara-langwa akwa karru-menama karri-lyinginama akina
warningamiyerra. Kenumini-yarrkiyarrkuwarakinama wurrakina Neningikarrawara-
langwa ayakwa wurriyirrbiyirrba ngawa akwa ke-yaminjaminama eningaba wurrakina
warningangkawura. Ke-yaminama kembirra wurrakina warnumamalya wuburra
amurndakibina amadidira ne-ngkilarreyinuma eningaba-manja ajiringka akwa na-
lungkuwarreyinuma yanda-langwa nuw-arrangbama eningaba aninga akina-da,” ni-
yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

*Nara ngakwurruwa e-yamama wuburra warnumamalya wurribina narr-
abuwarrkinama bajananga*

16 Biya kembirra Jesus ni-yengbina ngarningka ayakwa ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa akwa wurrukwala-manja warnumamalya aburrajukwaba.
Nenu-makama alawudawarra bajananga-langwa. Ni-yama nakina, “Yakuwa yak-
abarrakajina-manja bajananga alikira-manja arrawa, yak-akumurnama akina
karrawara, kajungwa karri-rringkini-yada warnumamalya eningaba alarradada
amungkwurrkbuda. Yak-abarrakajina-manja akina bajananga yalakena nare-ka
abuwarrkama akina. Nara akumama yalakena bajikala karrawara akina-manja
bajananga akwa ngarningka nara awiyebajuma akina mamukumungkwulinga-manja
arrawa. Umba karrawara yak-akumurnama, kajungwa ka-larrkabarrakajini-yada
angalya akina bajananga. Kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya kuw-
awiyebena-manja arrawu-wa alikira-wa karri-rringkinama akina alarradada wurrakina-
da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya-da.

17 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, “Ebina nuw-abuwarrkajungwunama
adinuba-wiya aduwaba kuw-abilyerrikajungwunama akina arija-langwa.

18 Kembirra nungkwurraja yik-engkirrikajame-ka ambaka-langwa kirrakina
nganyangwu-wa ayakwa aduwaba. Nara amini-yarrkuwurruma umba yikumini-
yarrkuwarakinama angwurra ngawa.

“Karningerribirre-ka karnumamalya nara-manja amini-yarrkuwurruma nganyangwa
ayakwa umba yik-engkirrikaja-manja akina angwurra kirrakina, kembirra yiki-
yarrkuwarakinama amurndakibina ayakwa nungkwurra-langwa-manja mangma
ngawa. Kembirra nganja ngayuwa ka-mamurikajinama nungkwurruwa-manja kajungwa

yik-eningmidini-yada angwurra kirrakina. Umba kirruwilyaba karnumamalya yiki-lyangkiyamina-manja kirrakina, ‘Ningeningma amurndakakina ayakwa,’ akena nara-manja engkirrikuma angwurra kirrakina, umba yikumini-yarrkuwurrena-manja ayakwa nganyangwa, nare-ka ngayuwa a-mamurikajuma kirrakina. Nungkwurraja kembirra yiki-yakuwabijiname-ka kirrakina amurndakibina ayakwa nganyangwa. Aminakina-langwa kembirra yik-engkirrikajame-ka ambaka-langwa nganyangwu-wa ayakwa aduwaba kirrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Jesus-langwa-langwa dirndenikba akwa wurrarrkwurrkuwena-langwa

19 Bi...ya aburraja Jesus-langwa dirndenikba akwa ngawa warnikukumarnjena ena-langwa na-likenuma wurrakina ebinu-wa alikira Jesus n-ambilyu-murruwa nakina, ak-ena nara kuw-akwudangwukajungwuna wurrakina enuwa-wa mena wurrababurna-baba warnumamalya nuw-ambilyuma yakwujina arrawa.

20 Aburraja nenu-makama kembirra wurrukwala warnumamalya Jesus-manja, “Daka arakba dirndena akwa nenikumarnjena-murriya,” ne-yama wurrakina. “Errekba-manja ngawa nuw-alkayenama warna, umba bu-ngayindenama nungkuwa,” ne-yama-da.

21 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa, “Daka dirndirrka akwa ngawa narrkuwarrka-murriya arakba-na? Nganja ninginga-yengbijinama dirndirrka dadingerribirra akwa narrkuwarrka-murriya wurribina nara a-yarrkuwurruma Neningikarrawara-langwa ayakwa umba nuw-engkingkirrikajama ak-ina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

Jesus ni-lyurrkwaka-mulangwa akungwa akwa arrirra

22 Bi...ya arngkawura Jesus ni-likena nakina awurukwu-wa na-kuwabalinu-murruwa adirrungwarna enuwa akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Biya nawurraki-rijawudiyinuma mijiyanga-manja. Ni-yama Jesus, “Nga-likaja arakba, ngarr-aburrungkuwarrukwuna enena akungwa,” ni-yama. Biya narring-arjiyajuwa dumbala wurrakina biya na-likena arakba-da.

23 Ngalaja makina mijiyanga num-angkidikarrinu...wa. Eneja kembirra Jesus nu-mungkwulinga. Ngalaja kembirra adirrariyaba aruma arrirra narrak-akburranga, narraku-wardanga arakba wurrakina. Na-warumajungwunuma arrubude-ka. Ngalajukwaba akungwa na-warumajungwunuma, na-rrangkuwanginuma adirrungwarna, na-ngakarjeyuma akwa nuw-awiyebeyinuma memedirra-wa mijiyanga. Nuw-awiyebeyinuma akwa na-lyangburrukwajuwame-ka makina-manja mijiyanga-da. Kembirra arngkidarrba ka-ngwardinume-ka wurrakina-da.

24 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa na-lika akwa nenu-mirajangajuwa Jesus-manja. “Bungkawa! Bungkawa!” ne-yama. “Adinuba aku-lkuwarriname-ka ngarna, umba mirajanga!” ne-yama.

Eneja Jesus nu-mirajanga, biya ni-yengba ayakwa engbuda akinu-wa arrirra akwa akungwa-wa. “W-erriminja!” ni-yama. Ngalaja kembirra nuw-ar•darra ebina arrirra akwa na-lyurrkwuda arakba akungwa ngalajukwaba-da.

25 Biya Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Miyambena-burra nungkwurruwa nara a-werrikambilyuma ngayuwa-wa?” ni-yama.

Aburraja nawurraki-yakikbijangeyina angwurra wurrakina. Nuw-akbar•dange-ka. “Numiyambena-burra naka nenungkwarba?” ne-yama na-makijeyinuma wurrak-ina. “Ni-yengbinama ayakwa arrirra-wa akwa akungwa-wa nakina, biya nenakumin-engkirrikajama ngalajukwaba enuwa-wa-da!” ne-yama wurrakina warnikabubur-rakiyuwa Jesus-langwa-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba nibina nenu-wilyakama wurramukwa

26 Kembirra Jesus akwa ngawa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-aburrungkuwarrukwama arakba akungwa warniki-liki-yada wurrakina aburrungkuwarru-wa engembu-wa Kiraju-wa. Akine-ka angalya aringbirra emikirra Kiraja nuw-ambilyuma aburrungkuwarra akungwa umba Keliliya aburrungkiladada ngalaja nuw-ambilyuma akina.

Biya ne-yar•da arakba wurrakina Kiraja-manja.

27-29 Kembirra ni-rukbijangu-manja Jesus mijiyanga-langwa ariba-wa, eneja nuwilyaba nenungkwarba nubukwaya ni-likena nenu-kwurukwa enuwa-wa. Nakina nenungkwarba numinakina angalya Kiraja, umba nenu-wilyakama enuwa-manja wurrababurne-ka wurramukwa wurruwurrariya. Warningarakba-kiye-ka wurrumurndakakina wurramukwa namurndak-ambilyuma enuwa-manja. Arngkababurna-langwa nen-engkengkarrngarnuma nakina-manja. Aburraja

kembirra warnumamalya ena-langwa nen-ararikama nakina ayarrka-manja akwa alika-manja didija-murra. Akena ni-ngkingkarrngarnuma alakina-kiya didija. Aburraja wurramukwa wurruwurrariya neni-yakiyakarnuma arakba engku-wa nara-murruwa alikira iya warnumamalya. Nara dumbala kin-awiyuwiyebena umba neyebirra nakina n-alilikenuma. Nara kin-ambilya arakba angalya-manja umba n-ambilyumurra nakina nara-murrumanja alikira iya warnumamalya. Medirra-manja ngawa nu-mungkumungkwuluma narr-akakumarnu-murrumanja warninikijungwa warnumamalya.

Umba n-akwudangwukajungwunu-manja nakina nenungkwarba Jesus-uwa, eneja Jesus ni-yengbina nakina ayakwa wurrumurndakibinu-wa wurramukwa. "Wurri-jadiya!" ni-yama. Akena eneja nenungkwarba ni-likilalinga akwa n-abuluwendingama alyengmilyengma-langwa Jesus-manja.

Biya angwurra n-ardanga nakina. "Jesus, Ningkenikuwenikba Neningikarrawara-langwa, ki-yamarrkinama nungkuwa ngayuwa-manja? Nara a-larrkbarjuma ngayuwa umba yi-lalika!" ni-yama.

30 Eneja Jesus ni-yama, "Ningkumiyambena ningkenimikirra?"

"Ningene-ka ningenimikirra ngayuwa 'Ningababurna,' " ni-yama eneja, mena wurrababurna-baba wurramukwa wurruwurrariya nawurrak-awiyebenuma arrawa enuwa-manja.

31 Aburraja wurruwurrariya wurramukwa ne-yama Jesus-uwa, "Marrakba, nara a-larrkuma yirruwa engku-wa, nara a-diduma yarna awurrariya-manja angalya!" ne-yama wurrakina.

32 Umba akina-manja ngawa angalya akwudangwa ngalaja nuw-ambilyuma ababurne-ka bikibiki. Ne-yebiyebukeyinuma aninga angakarjiyinga-manja angalya karrawara amurndakakina. Kembirra wurrumurndakibina wurramukwa ne-yama Jesus-uwa, "Mar-rakba, yirri-larrkiya amurndakangabu-wa bikibiki," ne-yama wurrakina wurramukwa Jesus-uwa. Eneja kembirra Jesus ni-lyangkuwama nakina-da.

33 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurramukwa nawurraki-jadinga nakina-langwa nenungkwarba akwa nawurraki-likena amurndakibinu-wa bikibiki. Nuw-awiyebaja arakba arrawa bikibiki-manja-da. Ngalaja bikibiki nuw-angkirreyina angwurra arakba. Nawurraki-dirrirnda angadingidirra-wa angalya akwa arakba namurndaku-ngwur•dirruwajungwa akungwa-manja akwa na-jungweyina-da.

34 Aburraja warnungkwarba wurribina narr-embimbirrajuwa-murrumurra bikibiki narri-rringkamurra nuw-angkirreyinuma akungwa-wa akwa na-ngwur•dirruwajungwunuma akina akungwa-manja akwa na-jungweyinuma. Kembirra nuw-angkirreyina wurrakina akwa narra-maka wurrukwala-manja warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumanja angalya-manja aminababurna-murrumanja alikira akwa ngawa nuw-ambilyu-murrumanja wurreyebijeba ambumbawura-manja alikira.

35 Aburraja kembirra wurrababurne-ka warnumamamalya namurndaki-likenuma ebinu-wa angalya bikibiki na-jungweyinu-murruwa. Biya namurndaki-yar•da arakba Jesus-manja akwa nen-akburranga nibina yakwujina nenungkwarba nen-angmungmakayanguma Jesus aburnuwa. Nakine-ka nibina-murrada nenungkwarba n-eningabaduma akena n-awiyebenuma arakba dumbala nakina akwa n-engkirrikenuma Jesus-langwa ayakwa, mena-baba meningaba arakba mangma ena-langwa. Aburraja warnumamalya namurndak-akbar•danguma.

36 Umba aburraja wurribina narr-embimbirrajuwama bikibiki, akwa narri-rringkamurra amurndakibina bikibiki na-jungweyinuma akina, narra-maka wurrumurndakakina-manja warnumamalya n-eningabadu-mulangwa nibina nenungkwarba. Narra-makama ayakwa Jesus nen-eningabaka-mulangwa nakina-da.

37 Kembirra wurrababurne-ka wurruminakina angalya WarningiKiraja warnuma-malya ne-yama Jesus-uwa, "Wu-lalika enena angalya yirra-langwa akwa likaja engku-wa," ne-yama, mena-baba nuw-akbar•danguma angwurra wurrumurndakakina warnu-mamalya wurrababurna-langwa. Kembirra eneja Jesus ni-rijawudija mijiyanga-manja neniki-liki-yada nakina.

38 Akena eneja nakina nenungkwarba nibina n-eningabaduma arakba ni-likena Jesus-uwa akwa nen-ambudirrka. "Marrakba," ni-yama, "yakuwa?"

Jesus eneja neni-larrkama angalyu-wa akwa ni-yama enuwa-wa,

39 "Jeyi! Likaja nungkwa-langwu-wa angalya akwa wurra-makina wurrukwala-manja warnumamalya Neningikarrawara ngin-eningabaka-mulangwa," ni-yama Jesus.

Eneja nakina nenungkwarba ni-likena arakba nenumurndaku-maka WarningiKiraja-manja warnumamalya Jesus nen-eningabaka-mulangwa nakina. Ni-likenuma ngawa

mababurna-manja mamurukwa awilyuwilyaba-wiya-wa alikira akwa yanda-langwa wurrababurna-langwa WarningiKiraja warnumamalya warningma arakba ayakwa ena-langwa. Umba eneja Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narri-lalika akina angalya akwa na-likena arakba-da.

Jesus nang-enibika-mulangwa dadikijungwa dadiyara akwa nang-eningabaka-mulangwa dangbilyuwa-ma didarringka

40 Biya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-aburrungkuwarrukwama ngarningka akungwa akwa na-lawurradinuma Kiraja-langwa angerriba Keliliyu-wa. Aburraja warnumamalya wurruminakina angalya Keliliya nuw-embimbirrarinuma ngawa Jesus-uwa warnungkwurakba. Ni-yar•du-manja kembirra nakina Jesus, na-lyelyingmeyinuma wurrakina neni-rringka-mulangwa.

41 Eneja nubukwaya ni-likena nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jaraja. Nubungkawa nakina jinikakwa-langwa. Biya n-abuluwendinga Jesus-langwa-manja alika akwa nenu-marrakbakama Jesus-uwa akwa ni-yama, “Marrakba, kwa, likaja nganyangwu-wa alikira,” ni-yama,

42 “mena nganyangwa dadiyawarrka ying-angbilyuwadinu-mubaba ajungwa akwa dambawura-murra-baba dakina. Mememberrkwa mambilyuma mamarika iya yinungkwura ying-ambilyuma dakina akena dadiki-jungwangene-ka arakba,” ni-yama.

Eneja kembirra Jesus ni-likena nakina aburnuwa Jaraja ena-langwu-wa alikira. Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya namurndaki-likenuma Jesus-manja aburrajukwaba akinu-wa alikira. Akwudangwa Jesus-manja namurndaki-likenuma wurrakina, namurndaki-lyibilyidanguma wurrumurndakakina, nenu-kwurdakama Jesus-manja lukwakwa.

43 Ngalaja duwilyaba didarringka yingi-likenuma aburruwa-manja. Angbilyuwa dakina dadinungkwurakba. Mememberrkwa mambilyuma mamarika iya yinungkwura yingi-jungwunuma angbilyuwa dakina, mena-baba merra ngala-langwa numu-kwularrinuma miyirrbiyirrba ngawa. Aburraja wurrababurna warnumamalya narringa-mamurikajuwama dakina akina-langwa angbilyuwa akena nara ngalaja king-adingabadina dakina.

44 Biya wurrumurndakibina-manja warnumamalya yingi-likenuma dakina mamurukwa-langwiya, biya ying-akwudangwukajungwa Jesus-uwa akwaburrangarna-langwa, akwa yinginumin-anjalkilyingama dibina dumbala Jesus-langwa dadumakirnda-manja ying-anjaljalangu-murrumanja. Akwa kembirra arngkawura-wiya ngalaja merra ngala-langwa numu-ngwanja, nara arakba kumu-kwularrina.

45 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, “Angkaburra bi-lyingama?” ni-yama.

Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nuw-edirremeyina. Eneja Bida ni-yama, “Bungkawa, wurrababurne-ka warna warnumamalya nungkuwa-manja akwudan-gwa bu-minjirrarjinama,” ni-yama.

46 Umba eneja Jesus ni-yama, “Wurruwilyaba warnumamalya bi-lyingama. Nin-geningma nganja mena-baba akwala amawurrina nganyangwa na-likenuma ngayuwa-langwa wurrakinu-wa,” ni-yama.

47 Ngalaja dibina didarringka dadingma nara king-abuwarrkajungwuna. Yingu-murndaburrirridanga dubukwaya yingi-likena alyengmilyengmu-wa, biya ying-abuluwendingama ying-engmudirruwajungwunuma dadumukwurra ajiringka-manja n-arjeyu-murrumanja Jesus. Biya yingi-yengbina ayakwa Jesus-uwa, kajungwa warnik-engkirriki-yada aburrajukwaba warnumamalya ayakwa ngala-langwa. Kembirra yinginu-maka dakina Jesus-manja yingini-lyinga-mulangwa nakina, mena-baba angbilyuwa dakina, akwa ying-adingabadu-mulangwa arakba dakina arngkawura-wiya yingini-lyinga-manja Jesus.

48 Eneja ni-yama nakina Jesus ngaluwa-wa, “Ngeniyerriya nungkuwa, nara a-werrikawarriyaduma. Ningku-werrikambilyuma ngayuwa-manja ningkakina, kembirra aminakina-langwa ningk-adingabaduma arakba. Jeyi! Likaja yiningaba-murra yukwudukwuda,” ni-yama.

49 Ni-yengbinu-manja Jesus ayakwa ngaluwa-wa, eneja nubukwaya ni-likena nuwilyaba nenungkwarba Jaraja-langwa-langwa alikira. Biya ni-yama Jaraju-wa, “Dadiyawena nungkwa-langwa arakba yingi-jungwuma adinuba. Mama arakba, ni-lalika naka nubungkawa, nara a-likama nakina nungkwa-langwu-wa alikira,” ni-yama.

50 Umba eneja Jesus n-engkirrika akina ayakwa akwa ni-yama Jaraju-wa, “Nara ak-bar•duma, umba eningmidina amandangwa dakina king-adingabadinama,” ni-yama.

51 Biya Jesus akwa wurrababurna-langwa warnumamalya na-likena ngawa wurriyir-
rbiyirrba Jaraja-langwu-wa alikira, biya ne-yar•da arakba wurrakina. Biya Jesus nen-
awiyebaja Bida iya Jaminja iya Janjana iya Jaraja akwa ngalajukwaba dadingiyenikba
Jaraja-langwa alikira-wa arrawu-wa, umba nara wurrukwala warnumamalya ken-
awiyebajuwa nakina. Ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, "Nara
awiyebuma kirrukwala arrawu-wa umba yelakwa wurr-ambilya errekba-manja-wiya,"
ni-yama.
52 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya akina-manja angalya na-
ngwadeyinume-ka namurndaki-ringirriyadinume-ka wurrakina warnumamalya dibina-
langwa dadiyara. Umba ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Nara a-ngwaduma mena nara
kingi-jungwuna dadingangkawura dakina, umba yanda yingu-mungkwulingame-ka
marringa daka aduwaya," ni-yama Jesus-da.
53 Umba aburraja warnumamalya nenu-wurrumalyakama nakinu-wa Jesus, mena
warningma-baba dakina amandangwa yingi-jungwuma.
54 Akena eneja Jesus n-awiyeba arrawu-wa akwa ni-rndarrka ayarrka ngala-langwa
akwa n-ardinga ngaluwa-wa. "Mirajanga!" ni-yama.
55 Ngalaja ngala-langwa amawurrina na-lawurradina ngaluwa-wa, ying-enibuda
arakba dakina-da yingi-jungwu-murrada-da. Arngkawura-wiya ngawa yingu-mirajanga-
da. Umba Jesus nenu-maka ngala-langwu-wa warnumamalya. "Wurringa-kwuna aninga
king-alyubarini-yada arakba," ni-yama nakina-da.
56 Aburnaja nungwadikba akwa dirndadikba neni-yakikbijangeyine-ka ying-enibudu-
mulangwa dakina diyukwujiya. Eneja Jesus ni-yama wunalakina-kiya-wa, "Nara
a-makuma wurrukwala-manja warnumamalya ninging-enibika-mulangwa daka
ngayuwa," ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa nakina-da.

9

*Jesus neni-larrka-mulangwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa engku-wa iya engku-
wa angalya*

1 Biya kembirra Jesus nenuwurra-murndukwama arakba ena-langwa warnikabubur-
rakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma akwa nenu-kwama ena-langwa amawur-
rina kajungwa wurringbudi-yada wurrakina. Ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Ngayuwa ke-
ngbudirrkinama kirrakina, kajungwa yika-jadijini-yada wurramukwa warnumamalya-
langwa akwa yikamurndak-eningabakini-yada angbilyuwa-langwa warnumamalya," ni-
yama Jesus aburruwa-wa.
2 "Kembirra jeyi!" ni-yama. "Wurri-likaja arakba angerriba. Yika-
makina wurrababurna-manja warnumamalya kinu-bungkawadina-mulangwa
Neningikarrawara. Akwa ngarningka yik-eningabakini-yada warningerribirra
wurrangbangbilyuwa-murra warnumamalya angbilyuwa-langwa.
3 Wurri-likaja arakba, akena nara a-wilyakama amurndakijika. Arnduwarra nara a-
wilyakama iya kayuwa iya aninga akwa angwarnda nara a-wilyakama. Akwa duwilyaba-
ma ngawa dumbala dadingikarrawara yik-awiyebenama, umba nara a-wilyakama duk-
wala.
4 "Biya kembirra yiki-yar•diya-manja kirrakina awilyaba-manja angalya, akwa yikab-
ardijina-manja wurrukwala warnumamalya akwa yikab-awiyebajina-manja kirrakina
alikira-wa wurrakina, kembirra yakwujina ngawa yiku-mungkwula marringa. Awilyaba-
manja ngawa alikira yiku-mungkwula yanda-langwa yiki-lalikina-manja akina angalya
aburra-langwa.
5 Umba yiki-yar•diya-manja eningerribirra-manja angalya akwa ka-warena-manja
nungkwurruwa wurruminibina angalya warnumamalya, kembirra yiki-lalikinama akina
angalya aburra-langwa. Akwa yiki-jadena-manja nungkwurruwa akina-langwa angalya,
yiku-wurrena ajiringka ebina kuw-ar•dirrenama nungkwurra-langwa eningalika. Yiku-
wurrenama akina kajungwa wurrumurndakibina warnumamalya warningmi-yada wur-
rakina yika-lalikinama kirrakina karningangkawura arakba. Yika-wilyakajinama nungk-
wurruwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya ka-warena-mulangwa nungk-
wurruwa wurrakina akwa ka-warena-mulangwa Neningikarrawara enejukwaba," ni-
yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
6 Aburraja namurndaki-likenuma arakba wurrakina engku-wa iya engku-wa angalya
warniku-maki-yada wurrakina warnikabuburrakiyuwa wurrumurndakakina-manja
warnumamalya eningaba ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa, akwa warnik-
eningabaki-yada warnumamalya wurribina wurrangbangbilyuwa-murra-da.

Yerida neni-ngayindangu-mulangwa neniki-rringki-yada Jesus

7 Bi...ya eneja Yerida, nibina nu-bungkawadinuma akina-manja angalya Keliliya, n-
engkirrikenuma nakina ayakwa warnumamalya na-lyelyimbukweyinuma wurrakina
Jesus-langwa. Wurrakine-ka na-makijeyinuma amurndakibina-langwa ni-yama-
mulangwa Jesus akwa ngawa amurndakibina-langwa ayakwa ni-yengbinu-mulangwa
nakina warnumamalya-manja. Umba nakina Yerida nara kinu-mumiringka
ayakwa ebina ne-yengbeyinuma, mena wurrukwala-baba ne-yamama, "Janjana
Nenikumingekingambaja n-enibuduma ni-jungwu-murrada nakina-da."
8 Umba aburraja ne-yamama wurrukwala, "Eliye-ka dukwa nakina ni-yar•duma
yelakwa." Umba aburraja ne-yamama wurrukwala, "Nuwilyaba NuBurabuda nibina ni-
jungwu-murrada arakburakba-kiya-wiya naka-bina dukwa-da n-enibuduma-da."
9 Nara kinu-mumiringka eneja Yerida n-engkirrikenu-mulangwa akina ayakwa
ne-yengbeyinuma na-lyelyimbukweyinuma wurrakina. Umba ni-lyangkiyama
nakina, "Ne-yamarrkiname-ka amurndakakina ayakwa? Ningenu-makama
nuwilyaba-manja nawinyamba nganyangwa akwa eneja nenumini-ngkarrngarnuma
aringka Janjana-langwa arakba-da! Numiyambena-langwa nenungkwarba
kembirra na-lyelyimbukweyinama wurrakina?" ni-yama nakina Yerida ni-
lyangkumakajungwunuma-da. Kembirra neni-ngayindanguma angwurra nenumin-
aburangkama neniki-rringki-yada Jesus ena-langwa-murra menba-da.

*Jesus nenu-kwa-mulangwa aninga iya akwalya wurruwurrakwulyumida-wa warnungk-
warba 5,000*

10 Aburraja kembirra namurndaki-lawurradina arakba wurrumurndakibina warniki-
larrkilarrka warnungkwarba Jesus-langwa enuwa-wa. Biya nenu-maka wurrakina Jesus-
manja ababurna-langwa ne-yama-mulangwa amurndakakina. Eneja kembirra Jesus
nenu-wilyaka wurrakina angerriba engembu-wa Bejeda. Nenu-wilyakama wurrumurn-
dakakina wulkwa, umba nara wurrukwala kenu-wilyaka nakina Jesus.
11 Aburraja wurrukwala warnumamalya nuw-engkirrikama ayakwa nakina Jesus ni-
likenu-mulangwa angerriba Bejedu-wa akwa nuw-arijidinuma enuwa-wa wurrakina
arija-langwa. Kembirra wurrakina nen-akburranga arakba nakina wilyarra. Eneja Jesus
nara kinu-minangkirreyina wurrakina umba ni-yengbina ayakwa aburruwa-manja kinu-
bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara, akwa nenumurndak-eningabaka nakina
wurribina wurrangbangbilyuwa-murra warnumamalya.
12 Kembirra na-larruwurada arakba, numa-merrimerrkbalina mamawura. Aburraja
wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma
Jesus-langwa na-likena enuwa-wa. Ne-yama, "Ene-ka angalya eningalikira-ma.
Kembirra wurra-larrkaja arakba wurrumurndakenena warnumamalya. Abu-likaja
arakba kajungwa kuw-alyubarini-yada aninga akwa ka-mungkwuli-yada marringa
amurndakeyina-manja angalya yenjerra," ne-yama.
13 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Nungkwurruwe-ka-dangwa wurra-kwuna
aninga kuw-alyubarini-yada warna warnumamalya," ni-yama.
Aburraja ne-yama, "Yarne-ka yirru-wilyakinama amangbala damba akwa
ambilyuma akwalya umba nara akwala ebina-da. Nare-ka yarna a-kwama
wurrumurndakeyina wurruwurrakwulyumida warnumamalya enena aninga-da.
Dukwa yirrumini-ngayindenama nungkuwa yarna yiki-likajama yiku-beyindenama
aninga wurrumurndakeyina-langwa wurruwurrakwulyumida warnumamalya-da?"
ne-yama.
14 Aburraja wurrakina warnumamalya yakwujina nuw-ambilyuma
wurruwurrakwulyumide-ka na-lyimberrumur•dinumurra, 5,000 warnungkwarba akwa
ngawa wurridarringka akwa wurriyukwayuwa aburra-langwa aburrajukwaba.
Eneja kembirra ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Wurr-
ambarrijina ab-angmakayena ajiringka-manja. Abuwurra-murndukwuna 50 yelakwa,
50 angakuba, umba 50 yada-langwa-langwa. Abi-yamina ngawa wurrumurndakenena
warnumamalya wurruwurrakwulyumida-langwa," ni-yama Jesus.
15 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa narra-maka
wurrumurndakibina-manja warnumamalya ebina-langwiya ayakwa Jesus-langwa.
Akwa kembirra aburraja nuw-alambarringa arakba wurrakina wurrababurna-langwa-
da.
16 Eneja kembirra Jesus ni-rndirrka ebina amangbala damba akwa ambilyuma akwalya.
Akwa nu-ngwundikadinga, angubina-wa n-andeya, akwa neni-yangmarngkwajuwa
Neningikarrawara nenu-kwa-mulangwa nakina ebina damba iya akwalya wurrakina-
manja. Biya numurndaku-kuwarranga kembirra ebina eyukwayuwa-wiya-da. Akwa
nenu-kwa akina damba iya akwalya ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, kajungwa

aburramba-langwa warniku-kwi-yada akina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.
17 Aburraja ne-yebukeyina arakba-da akwa namurndaki-ladinga wurrababurna-langwa-da.
Ngalaja yakwujina adirrungwarna angarumungkwa alabura nuw-ambilyuma akina. Kembirra wurrumurndakibina warnumamalya narruwurra-murndukwama amurndakibina eyukwayuwa aninga narri-lalika-mulangwa nuw-eyijinu-murrada wurrakina. Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-akumarnuma amurndakakina ebina-manja adirrungwarna angarumungkwa alabura akina aninga. Kembirra ememberrkwa ambilyuma angarumungkwa alabura adidirrungwarna na-lyangburrukwunuma-da.

Bida ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa-langwa

18 Bi...ya arngkawura eneja Jesus nakina nakwukawura n-ambilyuma akwa nu-buriyaminuma Neningikarrawaru-wa. Aburraja wurrubukwaya na-likena arakba enuwa-wa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Umba Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Na-lyelyimbukweyinu-manja warnumamalya, ningumiyambena ningena ne-yamama wur-rakina?" ni-yama.
19 Aburraja ne-yama wurrakina Jesus-uwa, "Wurrukwala warnumamalya ne-yamama, 'Nakine-ka Janjana, nibina Nenikumingekingambaja-da.' Umba aburraja wurrukwala ne-yamama wurrakina, 'Eliye-ka nakina-da.' Aburraja wurrukwala ne-yamama, 'Nuwilyabe-ka NuBurabuda nenungkwarba neningarakba-kiya n-enibuduma arakba nakina-da,' " ne-yama.
20 "Umba nungkwurraja?" ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa. "Ningumiyambena ngayuwa kirri-yaminama?" ni-yama.
Eneja Bida ni-lawurrakaja ayakwa. "Nungkuwe-ka ningkubungkawa ningkibina Neningikarrawara ni-yengbinu-mulangwa nakina arakburakba-kiya-wiya," ni-yama. "Ni-yamama nakina Neningikarrawara, 'Ngayuwe-ka ningena ningeniki-larrka nuwilyaba nenumamalya kajungwa ken-enibikini-yada nakina nganyangwa warnumamalya,' ni-yamama. Kembirra nungkuwa-bina ningkakina ningkenumamalya ningkenimikirra NingkuMejaya-da," ni-yama Bida nakina-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa neniki-lyanda-langwa akwa neniki-jungwa-langwa

21 Eneja ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Nare-ka a-makama warningerribirra-manja warnumamalya ebina Bida ni-yengbinu-mulangwa ayakwa ngayuwa-langwa.
22 Ngayuwe-ka ningena, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ki-lyandiname-ka angwurra ningena-da. Aburraja wurrarumuruma ngakwurra-langwa akwa ngawa WurruMinida wurrarumuruma ka-warename-ka wurrakina ngayuwa. Aburraja warnikakakirumaka Mawijija-langwa eningarumuruma ayakwa aburrajukwaba ka-warename-ka ngayuwa-da. Kabu-wardenama ningena akena k-enibudinama mabiyakarbiya-manja mamawura ngayuwa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.
23 Kembirra Jesus ni-yengbina ngarningka ayakwa ena-langwu-wa warnikabubur-rakiyuwa wurrababurnu-wa. "Kwurruwa-yi!" ni-yama. "W-engkirraja enenu-wa ayakwa ningi-yengbina-murruwa. Karningerribirra karnumamalya yiki-ngayindena-manja yiki-yuwarna-manja ngayuwa-manja, kembirra yiki-yakuwabijina amurndak-ibina amurndakijika-murriya kirri-ngayindenama umba yiki-lyangkiyamina, 'Nare-ka! Nara a-ngayinduma amurndakakina arakba,' yiki-lyangkiyamina kirrakina," ni-yama Jesus. "Mababurna-langwa marringa nara a-waruma kirrakina karniki-lika-langwa eningerribirru-wa angalya ki-likaja-murruwa ngayuwa. Ngayuwa wuburra yiki-yaminama, mama yiki-lyandinama kirrakina, wuburra laka ki-lyandinama ngayuwa eka-manja ka-mambalina-murrumanja.
24 Nara amin-engkirrikajajungwuma nungkwurra-langwa-langwa, mena-baba yikumin-engkirrikajajungwuna-manja kirrakina, yiku-milkikajungwuna-manja akwa yik-engkingkirrikaja-manja karnik-ambilyinga-langwa karniba karningangkawura, kembirra yiki-jungwunama kirrakina-da. Umba nungkwaja nara-manja a-marrukwajungwuma, mama kabu-wardena-manja wurrukwala warnumamalya nungkuwa-manja, umba yiki-yuwarna-manja ngayuwa-manja akwudangwa, kembirra k-enibudinama ningkeningangkawura ningkakina-da.
25 Umba nungkwaja ku-wilyakina-manja ababurna-langwa eningerribirra amurndak-ijika eminimininga amurndakibina ningki-ngayindena-mulangwa, mama k-ambilyama

ningkubungkawa ningkaruma ningkilyengma enena-manja angalya, akena nara-manja ebina amamalya akwanenibika nungkwa-langwa, amiyambena kembirra eningaba nungkwa-langwa? Nare-ka ebina eningaba nungkwa-langwa-da!

26 "Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yeliyena-manja aduwaba ngayuwa-langwa akwa ngawa nganyangwa-langwa ayakwa, kembirra ngayamba-langwa kamini-yeliyenama nganjukwaba nungkwurruwa-langwa. Ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, kamini-yeliyenama nungkwurruwa-langwa akini-yada ngawa ki-lawurradina-manja ngayuwa yangkwurrangwa. Ki-lawurradina-manja ngayuwa yangkwurrangwa ku-kwulyadenama ningena ngayabakiya-ba. Akwa ku-kwulyadenama ngarningka Nungwarrka-langwu-ma alarradada. Akwa aburrajukwaba warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ka-kwulyadenama wurrakina.

27 "W-engkirraja enena ayakwa ngarra-makinama ningi-larrkbularrkbakinama. Karne-ka kirrukwala karnumamalya yelakwa nara a-jungwuma kirrakina yanda-langwa yikini-rringkina-manja Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nakina kirrababurna-manja karnumamalya ababurna-langwa angalya," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Jesus ni-miningkadinu-mulangwa

28 Bi...ya ngalaja mamangbala mambilyuma mamawura numu-likenuma makina. Biya kembirra Jesus nenu-wilyakama Bida iya Janjana akwa Jaminja, kembirra nabuki-likenuma nabuku-wurdanguma wurrubukalakina angakarjiyinga-wa angalya, kajungwa kinu-buriyamini-yada nakina Jesus Neningikarrawaru-wa yakwujina. Biya nabuku-wurdanga wurrubukalakina karrawaru-wa. Kembirra arakba nu-buriyaminuma Jesus Neningikarrawaru-wa.

29-32 Umba aburrubukwurraja Bida iya Janjana akwa Jaminja narrubukuma-ngayindanguma marringa. Akwa nabuku-mungkwulinga maruma marringa wurrubukalakina. Eneja kembirra nu-buriyaminu-wiya nakina Jesus, ni-miningkadinume-ka nenumukwurra. Ngalaja dibina dumbala ena-langwa n-awiyebenuma nakina yingu-kwulyarriyinume-ka arakba dakina. Yingu-kwulyadanguma dukwulyadade-ka wuburra amangwurrajija amarrirla-langwa dakina.

Aburnaja kembirra wunambilyuma-kiya wunenungkwarba-kiya neni-jadinga adirrariyaba yakwujina. Biya nabuki-lyelyimbukweyinuma arakba yakwujina aburrubukwurruwa Jesus. Wunalakina wunenungkwarba-kiya wunenimikirra-kiya nuwilyaba nubungkawa Mawijija nakina umba nuwilyaba Eliya, NuBurabuda nenungkwarba nakina. Arakburakba-kiya-wiya neni-jungweyinu-murrada wunalakina, akena Jesus-manja arakba yakwujina wunalakina-da. Akwa nenu-kwulyarriyinume-ka aburnajukwaba wunalakina-kiya. Biya nabuki-lyelyimbukweyinuma wurrubukalakina neniki-jungwa-langwa Jesus Jirujalema-manja. Neniki-jungwi-yada Jesus nakina mena Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma akina arakburakba-kiya-wiya.

Kembirra aburrubukwurraja Bida iya Janjana akwa Jaminja nabuku-mirajanga arakba, akwa neni-rringka Jesus nu-kwulyarriyinuma nakina. Akwa narralirraki-rringka ngar-ningka wunalakina wunenungkwarba-kiya Jesus-manja akwudangwa nen-alkayanguma.

33 Aburnaja wuneniki-liki-yada wunalakina wunenungkwarba-kiya Jesus-langwa arakba. Eneja ni-yama Bida Jesus-uwa, "Bungkawa," ni-yama, "eningabe-ka ena yirrubuk-ambilyama yarna yelakwa-da. Kembirra kamini-ngekburakiname-ka abiyakarbiya amiyerriya, awilyaba nungkwa-langwa, awilyaba Mawijija-langwa umba awilyaba Eliya-langwa-da," ni-yama nakina Bida. Akena erribirra ni-yengbinuma nakina Bida, mena nara-baba angwurra kin-engkirrikena akinu-wa ayakwa ena-langwa.

34 Awilyaba-wiya ayakwa ni-yengbinu-wiya Bida, ngalaja angubina na-jadinga narrakuwurraku-wurumbija wurrakina-manja yakwujina karrawara angakarjiyinga-manja angalya. Aburrubukwurraja nabuk-akbar•da wurrubukalakina Bida iya Janjana akwa Jaminja narrakuwurraku-wurumbiju-mulangwa akina angubina aburrubukwurruwa-manja akwa ngawa Jesus-manja akwa ngawa wunalakina-manja Mawijija-manja akwa Eliya-manja aburnajukwaba akina-da.

35 Biya nuw-engkirrika arakba amayakwa ne-yengbinuma angaluba angubina-langwa. Ne-yama ngalaja, "Naka Nenikuwarrka nganyangwa, nibina ningu-wekbalyinuma. W-engkirraja enuwa-wa," ne-yama akina amayakwa.

36 Kembirra ne-yengbinu-mulangwa akina amayakwa, aburrubukwurraja wurrubukalekbina Bida iya Janjana akwa Jaminja neni-rringka Jesus nakwukawura arakba nakina-da. Nara wurribina wurrukwala umba Jesus enuwa yimbukwa neni-rringkama nakwukawura arakba-da. Akena nara karra-maka wurrubukalakina

wurrukwala-manja warnumamalya ebina-langwa narri-rringka-mulangwa, umba nabuki-yengminjadinuma, nara ayakwa kabuki-yengbina wurrubukalakina ngawa-da.

Nenjarrngalyilya-langwa nibina Jesus nen-eningabaka-mulangwa nakina

37 Biya mingka-manja mamawura Jesus akwa wurrubukalekbina ena-langwa wurrubukabiyakarbiya warnikabuburrakiyuwa nabuki-dirrirnduma arakba ebina-langwa angakarjiyinga. Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nuw-akburranganja wurrakina yakwujina arrawa.
38 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-ardanga nakina Jesus-uwa akwa ni-yama, "Bungkawa, yimini-rringka-langwa naka nenikuwarrka nambawura-murra.
39 Aburraja wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa nenu-mumenama nakina arngkababurna-langwa. Na-warduwardeminame-ka wurrakina wurramukwa akwa nenu-murndakuwarrijinama nenumadangkwa niyukwujiya-langwa angerriba iya angerriba, kembirra alyukwalya na-jadenama edirra-langwa ena-langwa-langwa. Wurrakine-ka wurramukwa nara a-lalikama naka niyukwujiya umba neni-lyandikiname-ka naka.
40 Nganja ningarra-yendabenuma warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa karra-jadijuwi-yada wurrakina wurramukwa, akena nara aburraja karra-jadijuwa-da," ni-yama nibina nungwenikba Jesus-uwa-da.
41 Eneja ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, "Karukwa, mukwurrake-ka mangma kirruma-wilyakinama ngawa karna karnumamalya, kembirra nara ambaka a-werrikambilyuma kirrakina ngayuwa-manja. Ngayuwe-ka ningena ning-erriburandiname-ka nungkwurruwa-wa. Ngambi-yade-ka ka-lalikinama ngayuwa nungkwurruwa karnumamalya?" ni-yama Jesus. Biya kembirra ni-yama nakina nibinu-wa nenungkwarba, "Kwa, nu-wilyakina nenikuwena yangkwurrangwa," ni-yama.
42 Aburnaja neni-likena wunalakina Jesus-uwa akena lukwakwa aburraja wurribina wurramukwa neni-kbilyajanga nakina niyukwujiya ajiringka-wa, akwa nenu-murndakuwarrijuwa nenumadangkwa ena-langwa angerriba iya angerriba. Eneja ni-yengbina nakina Jesus ayakwa wurrakinu-wa wurramukwa. "Jadiya nakina-langwa niyukwujiya," ni-yama. Ni-yengbinu-wiya nakina Jesus akina ayakwa wurrakinu-wa wurramukwa, kembirra eneja n-eningabaduma arakba nakina niyukwujiya. Kembirra Jesus ni-yama nungwenikba-wa, "Naka arakba nenikuwena n-eningabaduma," ni-yama.
43 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya ebina-manja angalya ne-yakikbijangeyinuma angwurra mena Neningikarrawara narrubuda amandangwa nakina-baba-da.

Ni-yengbinu-mulangwa Jesus ngarningka kini-jungwuna-mulangwa

Na-makijeyinu-wiya ngawa wurrumurndakibina warnumamalya ababurna-langwa eninginingaba ni-yama-mulangwa Jesus, eneja ni-yengbina nakina Jesus ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
44 "W-engkirraja ambaka-langwa enenu-wa ayakwa ka-makina-murruwa ngayuwa nungkwurruwa-wa," ni-yama. "Yik-awiyebajina-manja enena ayakwa muwilyabu-wa mada, nara a-jadijuma mungarrkuwarru-wa, umba yiku-wilyakinama akina ngawa. Ngayuwe-ka ningena ning-ambilyama ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, akena aburraja wurrukwala warnungkwarba kabu-menama, kabu-wilyakinama wurrububungkawu-wa," ni-yama Jesus aburruwa-wa.
45 Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nara karru-mumiringka akina ayakwa ena-langwa wurrakina. Akine-ka ayakwa nuw-abuwarrkajungwunuma kajungwa nari-yada a-mumiringkama wurrakina warnungkwarba. Kembirra nareka ke-yama keni-yengkilabena wurrakina, "Ne-yamarrkama ebina ayakwa ningki-yengbinuma?" nara ke-yama keni-yengkilabena, mena namurndak-akbar•danguma angwurra wurrakina-baba-da.

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

46 Biya kembirra wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa namurndaku-merribeyinuma akwa ne-yama, "Ngarrumiyambena ngarraruma ngarrukwala-manja angwurra? Umba ngarrumiyambena aku-bungkawadinama ngarrukwala-manja ngarnungkwarba?" ne-yama.
47 Eneja Jesus neningma nakina aburra-langwa mangma akwa nen-ardijuwa nuwilyaba niyukwujiya enuwa-wa. Nen-arjiyajuwama nakina enuwa-manja nurukwuwarra-langwa,
48 akwa ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Karningerribirra karnu-mamalya yikumin-engkirrikaja-manja ngayuwa-wa akwa yiki-lyelyingmina-manja naka

niyukwujiya, kembirra yiki-lyelyingminama kirrakina ngarningka ngayuwa nganjukwaba. Akwa karningerribirra karnumamalya yiki-lyelyingmina-manja ngayuwa, kembirra yiki-lyelyingminama ngarningka Neningikarrawara enejukwaba, nibina ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa. Kirruwilyaba karnumamalya nara-manja a-ngkweningabakajungwuma kirrakina umba yikaminu-war•dena-manja wurrukwala-langwa warka, kembirra eneja nakina Neningikarrawara kini-yaminama nungkwurruwa-wa, 'Ningkaruma ningkenumamalya,' kini-yaminama nakina-da," ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa.

Warnumamalya neni-yengbijuwa-mulangwa Jesus-langwa ekirra

49 Eneja kembirra Janjana ni-yama Jesus-uwa, "Bungkawa," ni-yama, "yini-rringkama yarna nuwilyaba nenungkwarba neni-jadijuwama wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa. Umba eneja ni-yengbijuwama nakina ekirra nungkwa-langwa. Kembirra yinu-ngwanjajuma mena nara-baba nakina ngakwurra-langwa nenumamalya," ni-yama Janjana nakina-da.

50 Umba eneja nakina Jesus ni-yengbina ayakwa Janjanu-wa akwa ngarningka ena-langwu-wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa. "A•a, nara a-ngwanjajuma nakina," ni-yama. "Nara a-ngwanjajuma mena nakina nenumamalya, nibina nara a-waruma nungkwurruwa-manja, kirrenu-mamurikajinama nungkwurruwa nakina-da," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

Wurrukwala warnumamalya WarningiJameriya na-warangu-mulangwa Jesus

51 Bi...ya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba nakina Jesus kini-likaji-yada dirrbura Jirujalemu-wa kajungwa nari-yada ambudiduma amiyerra nakina. Num-ambawuradinuma arakba ngalaja mamawura neniki-lawurrada-langwa Jesus Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkayu-wa.

52 Neni-larrkenuma kembirra Jesus wurrukwala warnungkwarba awilyabu-wa angalya aminambawura-murruwa alikira. Akine-ka angalya nuw-ambilyuma Jameriya-manja mibina-manja mamurukwa numu-likenu-murrumanja Jirujalemu-wa makina. Neni-larrkenuma nakina Jesus kajungwa warnik-aburangki-yada wurrakina angalya adinakba nenik-ambilyingi-yada wilyarra nakina. Aburraja na-lyengmanguma wurrakina adi-nakba umba Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nuw-arijidinuma wurru-murndakakina arija-langwa-da.

Bi...ya aburraja ne-yar•da arakba wurrakina warnungkwarba akina-manja angalya aminambawura alikira. Akwa narre-yengkilabena wurrakina warningakwujina warnu-mamalya alikiri-yada Jesus-langwi-yada akwa ngawa ena-langwi-yada warnikabubur-rakiyuwa kajungwa warnik-ambilyingi-yada aduwaya wurrakina yakwujina.

53 Akena aburraja wurruminakina angalya WarningiJameriya warnumamalya namurndaku-waranguma nara ambilyuma Jesus aburra-langwa-manja angalya. Namurndaku-waranguma wurrumurndakakina warnumamalya mena narra-wirrikba-mubaba angwurra warningerribirra-manja WarningiJudiya warnumamalya. Akwa ngarningka warningma wurrakina kini-likajama nakina Jesus Jirujalemu-wa kajungwa nenik-ambarringi-yada nakina Akwurungkuwarrukwa yakwujina-da.

54 Bi...ya aburraja nuw-akburranganja-manja ngarningka wurribina warnungkwarba akwa Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa, nenu-makama wurrakina Jesus-manja ebina ayakwa na-warangu-mulangwa Jesus wurrumurndakibina WarningiJameriya warnumamalya. Aburnaja kembirra Jaminja akwa Janjana neni-yama Jesus-uwa arakba, "Bungkawa," neni-yama, "dukwa ningkakina yirri-ngayindenama yarna yikini-yengkilabajama Neningikarrawaru-wa kajungwa kini-larrkaji-yada nakina angwura angubina-langwa karraki-dakini-yada wurrumurndakeyena WarningiJameriya warnumamalya-da?" neni-yama wunalakina-da.

55 Eneja Jesus ni-yama wunalakina-kiya-wa wunenungkwarba-kiya, "Nare-ka e-yengbuma nungkwurnuwa amukwiyadakina ayakwa kinalakina-da," ni-yama nakina.

56 Kembirra nara ka-ngwanjina wurrakina Jesus akwa ngawa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa akina-manja angalya, umba wurrarrijinungkwa ngawa angwurra namurndaki-likenuma emininingku-wa angalya-da.

Akini-yuwarna-mulangwa Jesus-manja

57 Biya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa na-likenu-manja lukwakwa wurrakina nuw-akburranganja nuwilyaba nenungkwarba. Eneja ni-yama nakina Jesus-uwa, "Nganjukwaba ki-likajama nungkuwa-manja," ni-yama. "Yiba-yibiyuwarnama ngawa ngayuwa ababurnu-wa angalya ki-likaja-murruwa nungkuwa ningkakina-da," ni-yama nakina.

58 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, “Kwuja, akine-ka warningenimbaluba-langwa edirra
aburra-langwa akwa ngawa wurrajija-langwa miyerriya aburra-langwa aburrajukwaba
makina. Akena nara ebina angalya nganyangwa-da. Ngayuwe-ka ningena ning-
ambilyama ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, akena nara
ebina angalya nganyangwa kajungwa ningeniku-mungkwulingi-yada ningingkinyung-
wurra wurrumurndakibina wuburra warningenimbaluba akwa wurrajija wurribina
na-mungkwulijeyinama wurringkinyungwurra wurrakina-da,” ni-yama Jesus nibinu-wa
nenungkwarba nakina-da.
59 Bi...ya nuw-akburranganja Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
nuwilyaba ngarningka nenungkwarba ni-likenuma mamurukwa-langwiya. Biya Jesus
ni-yama enuwa-wa, “Kwa, likaja yakuwa, yi-yuwarna ngayuwa-manja,” ni-yama.
Eneja nenungkwarba ni-yama, “Nara ambaka, Bungkawa,” ni-yama. “Ngi-likaja-langwa
adinuba-wiya angalyu-wa, mena nungwarrka nganyangwa ni-jungwuma arakba. Kini-
rungkwabinama adinuba-wiya nenumadangkwa ajiringka-manja, kembirra arija-langwa
ki-likajama yiba-yuwarnama ngayuwa nungkuwa-manja,” ni-yama.
60 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, “Aburraja warnumamalya wurribina nara
a-likama Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa aburra-rungkwabina
warninikijungwa warnumadangkwa aburra-langwa, mena na-likaja-mubaba
aburrajukwaba warninikijungwa wuburra wurrakina. Umba nungkwaja, jeyi,
likaja arakba, umba ka-makina warnumamalya-manja, ‘Neningikarrawara kinu-
bungkawadini-yada nakina kirrababurna-manja karnumamalya ababurna-langwa
angalya,’ ki-yaminama nungkuwa ningkakina-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.
61 Eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa,” ni-yama,
“ningena ngayuwa yiba-yuwarnama nungkuwa-manja, umba adinuba-wiya ngi-likiya-
langwa angalyu-wa ngayuwa ka-makini-yada nganyangwa-manja warnumamalya yiba-
yuwarna-mulangwa ngayuwa nungkuwa-manja,” ni-yama nakina.
62 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Nungkwaja yiki-yuwarna-manja
ngayuwa-manja, kembirra nara ningkakina errikerruma. K-errikerrina-manja
nungkuwa, kembirra ki-yaminama ningkakina nuwilyaba wuburra nenungkwarba
ni-ngadingkarrijinama ajiringka. Kin-errikerrina-manja akwaburrangarnu-wa nakina,
nara kembirra dirrbura a-likama, umba angerriba iya angerriba kini-likajama kini-
yangkwuruwudinama nakina-da. Nakina wuburra nenungkwarba ki-yaminama
nungkwaja yimini-yarrkuwarakina-mulangwa aduwaya nganyangwa ayakwa akena
yi-lalikina-mulangwa ngayuwa-da. Nare-ka Neningikarrawara a-bungkawaduma
kirramukwiyadakina-manja karnumamalya nakina-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

10

Jesus neni-larrkenu-mulangwa 70 warnumamalya engku-wa iya engku-wa angalya

1 Bi...ya Nubungkawa Jesus nu-wekbalyinuma nakina wurrukwala ngarningka war-
numamalya. Ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-liki-yada ababurnu-wa angalya
nuw-ambilyu-murruwa alikira iya warnumamalya. Nu-wekbalyinuma nakina 70 warnu-
mamalya kajungwa ka-lyengmeni-yada wurrakina wurrambambilyuma-wiya angerriba
iya angerriba amurndakakinu-wa angalya umba kuw-arijidini-yada Jesus akwa ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurrambilyuma ambaka-murra
wurrakina-da.
2 Ni-yengbina kembirra Jesus amurndakenena ayakwa lukwuniyawa aburruwa-wa
nara-wiya ka-likena engku-wa. “W-engkirrikiya,” ni-yama Jesus. “Adinuba Neningikar-
rawara kinu-bungkawadinama nakina. Aburraja warnumamalya warnik-engkirriki-
yada wurrababurna Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba wurrakina. Kembirra
kuw-engkirrikaja-manja nara wurrakina a-waruma ena-langwa ayakwa umba kenumin-
engkirrikajama enuwa-wa. Akena nungkwurraja kirribina kinuminu-war•denama
Neningikarrawara-langwa warka aduwaba kirrambawure-ka kirrakina-da. Kembirra
wuni-yengkilabaja Nubungkawa Neningikarrawara kajungwa keni-larrkaji-yada nakina
wurrababurna warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa kajungwa kenu-makini-yada
ena-langwa ayakwa wurrababurna-manja warnumamalya nakina-da.
3 “W-engkirrikiya,” ni-yama ngarningka Jesus. “Kuw-akburranganja-manja warnin-
genimbaluba ebina eyukwujiya jiba, enijiyangme-ka awinyamba akina jiba eyukwujiya,
wurrabarda-baba awinyamba wurrakina warningenimbaluba. Umba nganja ngarra-
larrkajama nungkwurruwa aduwaba akwa akine-ka wuburra eyukwujiya jiba yiki-
yaminama kirrakina karnumamalya. Yik-akburrangeyinama kirrakina warnumamalya
wurribina wurrabarda awinyamba wurrakina-da.”

4-5 Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Nare-ka a-wilyakama angwarnda iya beka
meninganinga akwa eningalika nungkwurruwa-manja, umba erribirra yiki-likaja. Biya
yika-rringkina-manja wurrukwala warnumamalya mamurukwa-manja, nara ambu-
diduma a-lyelyimbukwajuma lukwakwa umba dirrbura yiki-likaja kirrakina ngawa.

“Kembirra yikini-yar•diya-manja kinalekbina kinambilyuma-kiya kinenumamalya-
kiya awilyaba-manja angalya akwa yikin-awiyebena-manja arrawu-wa alikira-wa ki-
nalakina, adinuba-wiya yikini-yengbina enena ayakwa wurruminakinu-wa alikira.
Yikini-yama kinalakina, ‘Yilyurrkwa yukwudukwuda wurr-ambilya,’ yikini-yamina
aburruwa-wa.

6 Umba akina-manja alikira kin-ambilya-manja nuwilyaba nenumamalya nibina keni-
ngayindenama nakina Neningikarrawara kenumini-lyurrkwakinama yukwudukwuda
ena-langwa, kembirra eneja Neningikarrawara kenumini-lyurrkwakinama amandan-
gwa yukwudukwuda ena-langwa. Umba ka-warena-manja wurruminakina alikira
warnumamalya nara-manja amini-lyurrkwakama Neningikarrawara yukwudukwuda
aburra-langwa, kembirra ngalaja ebina ayakwa nungkwurna-langwa nara akina amini-
lyurrkwakama yukwudukwuda aburra-langwa. Umba akine-ka ayakwa nungkwurna-
langwa kuw-ambilyama ngawa nungkwurnuwa-manja.

7 Umba yakwujina ngawa ebina-manja alikira yikinu-mungkwula kinalakina. Akwa
yikin-alyubarina aninga aburra-langwa akwa yikini-bekina akubibeka yakwujina
aburra-langwa. Yiki-yaminjaminama ngawa kirrakina karnumamalya mena
yikabu-kwuna-manja wurrakina warnumamalya aninga karnikuminuwar•duwar•da
karnumamalya eningaba akina. Nara a-rnjirrkwuma engku-wa iya engku-wa alikira,
umba awilyuwilyaba-wiya-manja yik-ambilyama ngawa-da.”

8 Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Yikini-likaja-manja nungkwurnuwa eningerribirru-
wa angalya,” ni-yama, “akena nara-manja a-waruma kinalakina wurruminakina angalya
warnumamalya, kembirra yikin-alyubarina ebina aninga yikabu-kwunama wurrakina,

9 akwa yik-eningabakina wurrangbangbilyuwa-ma warnumamalya aburra-langwa.
Yik-eningabakina warnumamalya angbilyuwa-langwa, akwa yikini-yengbina nungkwur-
nuwa enena ayakwa wurrumurndakakina-manja wurrababurna-manja warnumamalya.
‘Aduwaba,’ yikini-yamina, ‘yik-eningmidinama kirrakina kinu-bungkawadina-mulangwa
Neningikarrawara adinuba nakina-da,’ yikini-yamina kinalakina aburruwa-wa.”

10 Biya Jesus ni-yama ngarningka, “Yikini-likaja-manja kinalakina eningerribirru-wa
angalya,” ni-yama, “akena ka-warena-manja kinalakina wurruminakina angalya warnu-
mamalya, kembirra yikini-rijakbina akina angalya aburra-langwa akwa yikini-yengbina
lukwakwa enena ayakwa aburruwa-wa.

11 Yikini-yamina, ‘Enena ajiringka nungkwurra-langwa-manja angalya ebina nuw-
ar•dirrenama yina-langwa-manja alika yikinu-wurrenama arakba yinalakena,’ yikini-
yamina. ‘Yinuwa yikinu-wurrenama akina kajungwa karningmi-yada yinuwa yinalakena
ngarra-lekbajama nungkwurruwa-wa, mena kirru-warangu-mubaba aduwaba ayakwa
Neningikarrawara-langwa. Umba w-engkirraja angwurra enenu-wa ayakwa nungk-
wurraja karnumamalya enena-manja angalya. Aduwabe-ka yik-eningmidinama kirrak-
ina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara adinuba nakina!’ yikini-yamina
kinalakina-kiya aburruwa-wa-da.

12 “Amandangwa, ngarra-makinama,” ni-yama ngarningka Jesus, “Neningikarrawara
keni-lekbajame-ka wurrumurndakakinu-wa warnumamalya meningarija-langwa-
manja mamawura. Akini-yada ngawa kini-lyangkuwerribikajungwunama nakina
karnumamalya-langwa, karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba.
Nakine-ka keni-lekbajama aburrajukwaba wurrumurndakibinu-wa warnumamalya
wurruwurrariya WarningiJaduma, kembirra akini-yada ngawa ka-lyandiname-ka
wurrakina warnumamalya. Akena keni-lekbajama nakine-ka Neningikarrawara
angwurra wurrumurndakibina warnumamalya wurribina ka-warenama nungkwurra-
langwa ayakwa aduwaba, akwa ka-lyandiname-ka angwurra wurrakine-ka-da!” ni-yama
Jesus, nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya 70-da.

Warnumamalya-langwa wurribina na-warena-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

13 Biya kembirra Jesus ni-yama nakina, “Nungkwurraja karnumamalya
KarningiKarajina akwa ngawa KarninguBejeda yiki-yamarrkiname-ka kirrakina?”
ni-yama. “Eneja Neningikarrawara yikenumini-ngekburakinama awerrikawarriya
awurrariya nungkwurra-langwi-yada. Kirrakine-ka kirri-rringkama arakba engbingbuda

amurndakibina Neningikarrawara ni-yama-mulangwa nakina nungkwurra-langwa-manja angalya aduwaba, akena nara yiki-larrngkuwurranga alarrngkilarrngkawarriya kirrakina akwa nara yikinumini-yarrkuwaraka ayakwa Neningikarrawara-langwa-da."

Biya Jesus ni-yama ngarningka, "Aburraja arakburakba-kiya-wiya warnumamalya WarningiDaya akwa WarningiJayidina wurruwurrariya wurrakina nuw-ambilyuma. Wurruwurrariya wurrilyengme-ka. Akena nara wurrakina karri-rringka engbingbuda amurndakakibina ni-yama-mulangwa Neningikarrawara nungkwurra-langwa-manja angalya. Karri-rringka-manja wurrakina ebina eningaba engbingbuda Neningikarrawara-langwa, kembirra karru-wurranguma wurrakina awurruwurrariya umba kenumini-yarrkuwarakama arakba Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina. Warenja-bawiya kuw-awiyebeyinuma duwurruwurrariya dumbala dibina narringa-ngekburakama nenukwuda-langwu-ma amangwurrajija, akwa kuw-ambarrinuma ajiringka-manja amarnina-manja. Akine-ka ke-yamama wurrakina kajungwa neningmi-yada Neningikarrawara narri-larrngkuwurrangu-mulangwa alarrngkilarrngkawarriya umba nenumini-yarrkuwarakinuma Neningikarrawara-langwa ayakwa arakba wurrakina-da," ni-yama nakina.

14 Biya Jesus ni-yama ngarningka, "Meningarija-langwa-manja mamawura eneja Neningikarrawara keni-lekbajama amandangwa wurrumurndakibina warnumamalya WarningiDaya-manja akwa ngawa WarningiJayidina-manja, wurruwurrariya-baba wurrakina. Umba yikeni-lekbajama nakina angwurra kirrakina karnumamalya KarningiKarajina akwa KarninguBejeda kirru-warangu-mulangwa nungkwurrajukwaba Neningikarrawara-langwa ayakwa aduwaba.

15 "Umba nungkwurraja karnumamalya KarningiKabuniyuma," ni-yama Jesus. "Kirri-lyangkuwerribikajungwunuma Neningikarrawara yikenu-wilyakina-mulangwa kirrak-ina ena-langwu-wa angalya eningaba-na! Akena nare-ka-da! Nakine-ka yikeni-larrkajama kirrakina awurrariya-wa angalya kirru-warangu-mulangwa ena-langwa ayakwa aduwaba-da!" ni-yama Jesus.

16 Biya kembirra ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja 70 warnumamalya, "Amandangwa," ni-yama, "warningerribirra warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja ayakwa nungkwurra-langwa, akine-ka wuburra laka kuw-engkirrikajama ayakwa nganyangwa. Umba ka-warena-manja nungkwurruwa wurrakina, akine-ka wuburra laka ka-warenama ngayuwa nganjukwaba. Akwa ka-warena-manja ngayuwa wurrakina warnumamalya, ka-warenama enejukwaba nibina ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa-da," ni-yama Jesus aburruwa-wa. Aburraja kembirra namurndaki-likenuma arakba wurrakina akwa na-war•danguma ebina warka nenu-kwama Jesus aburruwa-da.

Wurrumurndakibina 70 warnumamalya na-lawurradinu-mulangwa Jesus-uwa

17 Bi...ya kembirra wurrumurndakibina 70 warnumamalya namurndaki-lawurradinuma arakba Jesus-uwa wurrakina. Wurriyekirrerre-ka wurrumurndakakina warnumamalya. Biya namurndaki-yama Jesus-uwa, "Bungkawa," ne-yama, "wurruwurrariye-ka wurramukwa na-jadanguma warnumamalya-langwa. Yirri-yengbijuwa-manja ekirra nungkwa-langwa wurrumurndakibinu-wa wurramukwa, yirrabumin-engkirrikenuma yirra-langwa ayakwa," namurndaki-yama wurrumurndakakina warnumamalya Jesus-uwa.

18 Eneja ni-yama Jesus, "Ngayuwa ningena ningeni-rruburringkama Namukwa, nib-ina nubungkawa wurruwurrariya-langwa wurramukwa. Biya ningeni-rringkama ni-ngkilarruma nakina angubina-langwa. Warenja-bawiya arrawu-wa ni-larruma nakina, wuburra laka yibilyibilya yibina ni-ngarningmindenama ni-larrinama warenja-bawiya ajiringka-wa yakina-da.

19 "W-engkirrikiya-langwa!" ni-yama Jesus ngarningka aburruwa-wa. "Ngayuwa ngarre-ngbudirrkama kirrakina karnumamalya kajungwa karniku-bungkawadi-yada Namukwa-manja akwa ngarningka ena-langwa-manja wurruwurrariya wurramukwa wurrababurna-manja. Yiki-likaja-manja kirrakina yikini-ngalyilyakina-manja yingarna, nara ngalaja anguma nungkwurruwa-manja yakina. Akwa ngarningka yikuma-ngalyilyakina-manja merribura, nara ar•darruma makina nungkwurruwa-manja. Amandangwa eneja narrubude-ka nibina Namukwa akena nganja ngayuwa ngarre-ngbudirrkama angwurra kirrakina. Kembirra nara nakina amini-ngekburakuma awurrariya nungkwurra-langwa-da."

20 Biya kembirra Jesus ni-yama ngarningka aburruwa-wa, “Nungkwurraja aduwaba kirru-werrikilyelyingmajungwunama kirrakina kirru-bungkawadina-mulangwa wurramukwa-manja. Eningaba akina. Umba angwurra yiku-werrikilyelyingmajungwunama karna mena Neningikarrawara-langwa karnumamalya kirrakina-da. Ngalaja ekirra nungkwurra-langwa nuw-arrikarrijungwunuma arakba. Akwa eneja Neningikarrawara nu-wilyakinama ngawa amurndakakina ekirra nungkwurra-langwa ena-langwa-manja angalya abalkaya-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Nu-werrikilyelyingmajungwunu-mulangwa Jesus

21 Akini-yada ngawa ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa nenaki-yekirrerrikama angwurra nakina Jesus. Eneja ni-yama Neningikarrawaru-wa, “Ngeniyerriya Ngangwa, ningku-bungkawadinama abalkaya angubina-manja ningkakina, akwa ngarningka yelakwa enena-manja angalya ningku-bungkawadinama,” ni-yama Jesus. “Nganja yirre-yangmarngkwajinama ningkakina mena ningkarra-wilyakajuwa-mubaba wurrumurndakenena-manja warnumamalya ningku-bungkawadina-mulangwa aduwaba. Nara nungkwaja kenu-maka aringkawa-manja warnumamalya, umba wurrumurndakenena-manja wulkwa warnumamalya ningkarra-makama ningkakina-da. Amandangwa yirre-yangmarngkwajinama ngayuwa, mena ningkumarngkirra ningkakina akwa ningki-lyangkuwerribikajungwunuma akina-da,” ni-yama Jesus Neningikarrawaru-wa nakina-da.

22 Biya kembirra ni-yengbina Jesus amurndakenena ayakwa wurrababurnu-wa warnumamalya. Ni-yama nakina, “Nungwarrke-ka nginu-kwama nakina ababurna-langwa ngayuwa-manja,” ni-yama. “Kirrumiyambene-ka karnumamalya kirrakakiruma amandangwa ngayuwa Ningenikuwenikba? Nara-da. Eneja Nungwarrka enuwa yimbukwa nakakiruma ngayuwa-da. Umba kirrumiyambene-ka karnumamalya kirrakakiruma amandangwa Nungwarrka? Nara-da. Ngayuwe-ka ningena Ningenikuwenikba ningakakiruma nakina-da. Umba yika-ngayindena-manja ngayuwa ka-wilyakajinama kirrakina-manja, kembirra kirrukwala karnumamalya nungkwurrajukwaba yik-eningmidinama Nungwarrka,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa-da.

23 Biya kembirra ni-nyakuwarrukwajungwa Jesus, ni-yengbina ngarningka amurn-dakenena akwala ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nara-murrumanja kuw-engkirrikena wurrukwala warnumamalya. Ni-yama nakina, “Neningikarrawara nukwulyubene-ka nakina nungkwurruwa-manja,” ni-yama, “mena kirri-rringkama nungkwurra-langwa-murra menba arumuruma engbingbuda ningi-yama-mulangwa ngayuwa.

24 Arakburakba-kiya-wiya aburraja WurruBurabuda warnumamalya akwa ngawa wurrububungkawa warningarakba-kiya nuw-ambilyumurra wurrakina. Narri-ngayindangume-ka karri-rringkama amurndakibina kirri-rringkinama karna karnumamalya aduwaba akwa ngawa kuw-engkirrikenuma ayakwa amurndakibina kirr-engkirrikajama karna aduwaba. Amandangwa narri-ngayindanguma, akena nara karri-rringka kuw-engkirrikena wurrakina-da,” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Ena alawudawarra neningaba-langwa nenungkwarba NeningiJameriya

25 Bi...ya nuw-angmungmakayangu-manja wurrakina Jesus akwa ngawa wurrukwala warnumamalya, na-lyelyimbukweyinu-manja wurrakina, eneja nuwilyaba nenikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma nu-warumajungwa nakina ayakwi-yada. Neni-ngayindanguma neniki-kadiki-yada Jesus, kembirra neni-yendabenuma nakina. “Bungkawa,” ni-yama nakina Jesus-uwa, “ki-yamarrkinama ngayuwa nari-yada a-jungwuma amawurrina nganyangwa umba ningeniba k-ambilyi-yada ningeningangkawura?” ni-yama.

26 Eneja ni-yama Jesus, “Ki-ridimindena-manja nungkuwa amurndakibina ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma, amiyambena kembirra ayakwa kaku-makinama ak-ina ningkeniki-yama-langwa nungkuwa?” ni-yama Jesus enuwa-wa.

27 Enamba-langwa nenungkwarba nenumini-lawurrakaja ayakwa ebina Mawijija-langwa Jesus-uwa akwa ni-yama, “Ni-yamama nakina Mawijija,

‘Ki-lyelyingminama Nubungkawa nungkwa-langwa Neningikarrawara amandangwa.
Ku-mirajangina-manja nungkuwa akwa ngawa ku-mungkwula-manja ki-yakuwerribikajama enuwa-wa ningkeningangkawura ningkakina,’

ni-yamama nakina. Akwa ngarningka ni-yamama,

‘Ki-lyelyingminama nungkwa-langwa nenumamalya wuburra laka ningki-
lyelyingmajungwunama nungkuwa,’
ni-yamama Mawijija,” ni-yama nakina nenungkwarba Jesus-uwa.
28 Ni-yama eneja Jesus enuwa-wa, “Akina-bina-da. Nungkuwa amandangwa yu-kwama
ayakwa adirrbura. Ki-yaminjaminama nungkuwa akina. Kembirra ngalaja amawurrina
nungkwa-langwa nara a-jungwuma, umba eniba kuw-ambilyama eningangkawura,” ni-
yama Jesus.
29 Umba eneja nakina nenungkwarba neni-ngayindanguma ngawa neniki-kadiki-yada
Jesus, kembirra ni-yama, “Wurrumiyambena kembirra warnumamalya nganyangwa ki-
lyelyingminama?” ni-yama nakina nenungkwarba.
30 Eneja Jesus nenu-maka arakba nakina enena alawudawarra.
Nuwilyaba NeningiJudiya nenungkwarba ni-likenuma nakina Jirujalema-langwa akwa
ni-dirrirnduma Jerika-wa. Umba ni-likenu-manja nakina mamurukwa-langwiya, abur-
raja wurrukwala wurrengkengmina nen-akburranga. Biya nenu-wardanga akwa nenu-
murrakajuwa dumbala iya angwarnda akwa amurndakijika ena-langwa, akwa arngki-
darrba neniki-jungwangena neni-lalika arakba akwa na-likena-da. Umba yakwujina
ngawa eneja nu-murrkumurrkwuluma nakina ajiringka-manja-da.
31 Bi...ya eneja nuwilyaba NuMinida nenungkwarba nubukwaya ni-likena enejuk-
waba mibina-manja ngawa mamurukwa. Neni-rringka nakina akena nara kenu-
mamurikajuwa nakina-manja umba numa-likarrkuwakika akwa narrijinungkwa ni-
likena ni-dirrirnduma arakba.
32 Bi...ya eneja nuwilyaba ngarningka nenungkwarba, nibina nu-war•duwar•danguma
warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja, nubukwaya
ngawa ni-likenuma enejukwaba mibina-manja ngawa mamurukwa. Biya n-
akwudangwukajungwa akwa neni-rringka, akena neni-lalika-da. Enejukwaba nara
kenu-mamurikajuwa nakina-manja nenungkwarba-da, umba numa-likarrkuwakika
akwa narrijinungkwa ni-likena ni-dirrirnduma arakba nakina-da.
33 Bi...ya enamba-langwa nuwilyaba nenungkwarba ni-likenuma enejukwaba makina-
manja ngawa mamurukwa. Akena nakine-ka nenungkwarba NeningiJameriya nenu-
mamalya nakina. Umba aburraja WarningiJudiya warnumamalya narra-wirrikbame-ka
angwurra WarningiJameriya-manja warnumamalya wurrakina. Biya nen-akburranga
arakba nakina nenungkwarba nibina arngkidarrba neniki-jungwangena. Biya neni-
rringka akena n-errukwula nakina.
34 Nara keni-lalika umba ni-likena dirrbura enuwa-wa. Biya nenumini-jirabama ma-
malyirra mirrijina akwa ngawa amalyirra akwurena-langwa ebina-manja amarmarra
ka-warruwalyi-yada. Kembirra nenumini-lamiranguma dumbala-murra. Biya kem-
birra neni-njawudanga arakba ena-langwa-manja dangki akwa neni-likena wunalakina
arakba-da.
Nen-alilikenu...wa. Biya alikira-manja neni-yar•da arakba wunalakina. Akine-ka
alikira akumungkumungkwulinga wurrababurna-langwa warnumamalya. Biya nakina
NeningiJameriya nenungkwarba nen-embirrajuwama muwilyaba marringa nibina ne-
nungkwarba nenikijungwangena yakwujina akina-manja alikira.
35 Biya wurdarriya-wiya nenu-kwama angwarnda numinakina-manja alikira, ka-
jungwa nenik-akwurraji-yada nibina nenikijungwangena nenungkwarba. Akwa nenu-
makama enuwa-wa, “Yimin-akwurrajina naka,” ni-yama nakina NeningiJameriya ne-
nungkwarba. “Ningi-likajama ningena, umba wiya, angwarnda. Ngarningka ki-
ngayindena-manja nungkuwa, yiba-kwunama ningena yangkwurrangwa-murruwa ki-
lawurradina-manja ngayuwa,” ni-yama nakina. Biya ni-likena arakba-da. Ena-bu ngawa
alawudawarra-da.
36 Akine-ka alawudawarra Jesus nenu-makama nibinu-wa nenumamalya nenikumaku-
maka ayakwa Mawijija-langwa eningarumuruma. Biya kembirra ni-yama Jesus enuwa-
wa, “Wurrakina-murruwiya-bina-da wurrabiyakarbiya warnumamalya-da,” ni-yama.
“Umba wurrumiyambena kembirra warnungkwarba nenu-mamurikajuwama nakina
nenungkwarba nenu-wardangu-mulangwa wurrakina wurrengkengmina, wuburra laka
nungkuwa ningkarra-mamurikajinama nungkwa-langwa-manja warnumamalya?” ni-
yama nakina Jesus-da.
37 Eneja ni-yama, “Nakina-bina nenungkwarba nibina n-errukwulinuma nenikijung-
wangena nenungkwarba,” ni-yama.
Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja ki-yamini-yada nakina wuburra
nenungkwarba nungkwajukwaba,” ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

Meri-langwa akwa Mada-langwa

38 Bi...ya Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa ne-yar•da arakba awilyaba-
manja angalya aminambawura-manja alikira iya warnumamalya. Emikirra angalya
Bediniya. Yakwujina ngalaja ying-ambilyuma duwilyaba didarringka dadimikirra
Mada, ngaluwa akwa ngawa ngala-langwa warnumamalya. Umba Jesus akwa ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa na-likena ngala-langwu-wa alikira. Dakine-ka Mada
narring-awiyebajuwa wurrakina, kajungwa kuw-alyubarini-yada aninga akwa ngawa ke-
bekini-yada akubibeka. Aburraja nuw-awiyebeyina arrawa, nuw-ambarringa akwa na-
lyelyimbukweyina wurrakina ayakwa, umba Mada narringamini-dakama aninga aburra-
langwa.
39 Ngalaja dadiyamarnjadikba Mada-langwa dadimikirra Meri. Ying-ambarringa dak-
ina Jesus-manja akwudangwa, biya ying-engkirrikenuma ayakwa ena-langwa. Ying-
angmungmakwulaluma ngawa dakinu...wa.
40 Akena ngalaja Mada dakwukawura yingu-war•danguma warka aruma. Yingi-
lyangmurukweyinuma, akwa nara king-erriminjina. Biya dakina Mada yingu-
werrikawarriyadina warka-langwa arakba akwa yingi-likena Jesus-uwa. Yingi-
yama dakina enuwa-wa, “Bungkawa, ningi-lyangmurukweyinama ngayuwa, mena
dadiyamarnjarrka nara a-mamurikajuma nganja daka,” yingi-yama. “Awurrariye-ka
ena ningu-war•denama ningakwukawura ngayuwa-na? Kembirra nga-makina kajungwa
kangu-mamurikajini-yada ngayuwa,” yingi-yama Mada Jesus-uwa.
41 Eneja Jesus ni-yama ngaluwa-wa, “Amandangwa, ningku-werrikawarriyadiname-ka,
ngeniyerriya, ababurna-langwa, amukwiyadakina-langwa aninga-murriya-langwa.
42 Akena enena awilyaba eningaba ningki-ngayindenama: k-engkirrikajama ayakwa
nganyangwa ningkakina. Ngalaja dakaka dadiyamarnjena ying-angmakwulalama
ying-engkirrikajama ngayuwa-wa. Eningaba kembirra ngala-langwa. Ena yingi-
ngayindenama akwa yingi-lyangkuwerribikajungwunuma dakina eningabi-yada. Kem-
birra nara nganja a-minangkirrajuma daka-da. Ang-angmakwulala ngawa, ang-
engkirrikaja ayakwa nganyangwa-da,” ni-yama Jesus Mada-wa nakina-da.

11

*Jesus nenu-wilyakajuwa-mulangwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa ka-
buriyamina-mulangwa*

1 Arngkuwilyaba Jesus nu-buriyaminuma nakina Neningikarrawaru-wa. Kembirra
ni-jerrukwa-manja ebina ayakwa, eneja nuwilyaba nenikaburrakiyuwa ena-langwa
ni-yama enuwa-wa, “Bungkawa,” ni-yama, “yirru-wilyakajina yirraja ayakwa
kajungwa yirrajukwaba yiku-buriyamini-yada Neningikarrawaru-wa. Yirru-
wilyakajina yirraja wuburra laka Janjana nenu-wilyakajuwama ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa,” ni-yama nakina Jesus-uwa.
2 Eneja Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Yiku-buriyamina-
manja Neningikarrawaru-wa kirrakina, kembirra amurndakenena ayakwa yiki-
yengbinama:
‘Ningkungwanyungwa,’ yiki-yaminama, ‘yirru-mamurikajina yirruwa yiki-yengbini-yada
eningaba-wiya nungkwa-langwa-langwa ningkenimikirra,
mena akwurdukwurda-baba akina ekirra nungkwa-langwa.
Umba bungkawadina-langwa yirruwa-manja nungkuwa.
3 Akwa yiku-kwuna aninga yirraja mababurna-langwa mamawura.
4 Akwa yirrumini-yakuwabijina awurruwurrariya amurndakibina yirri-yama-
mulangwa,
mena yirrajukwaba yirramini-yakuwabijinama awurruwurrariya wurrukwala-
langwa warnumamalya amurndakibina yirrabumini-ngekburakama wurrakina.
Akwa yirri-ngbudirrkina awurrariya-langwa yirruwa,’
yiki-yaminama kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.
5 Biya nenu-makama nakina enena alawudawarra aburruwa-manja.
Nuwilyaba nenungkwarba ni-likenuma ena-langwu-wa nenumamalya
marngkirngkuwilyarra aningi-yada. Biya ni-yama nakina enuwa-wa, “Yu-kwa-langwa
nganja aninga,
6 mena nuwilyaba nenumamalya nganyangwa ni-yar•duma adinuba engka-langwa. Ak-
ena nara ebina aninga ningena, kemba yu-kwa-langwa,” ni-yama nibina nenungkwarba
numinakinu-wa alikira-da.
7 Kembirra eneja numinakina alikira ni-lawurrakaja enena ayakwa arrawa-langwa
ena-langwa-langwa alikira, “Jeyi, likaja!” ni-yama. “Nara a-mirajangajuma ngayuwa

mena na-didijungwu-mubaba akwurraka ena alikira nganyangwa akwa warna wurriyukwayuwa nganyangwa namurndaku-mungkwulijajuma arakba. Kemba nara nganja a-mirajanguma a-kwama aninga ngayuwa nungkuwa-wa-da," ni-yama nakina. Nilawurrakaja ena ayakwa arrawa-langwa,

8 akena mama ena-langwa nenumamalya n-arjijeyuma errekba-manja ngawa, nare-ka nakina kinu-mirajangina nakina-da.

Eneja n-ardirdanguma ngawa nakina errekba-langwa. Eneja kembirra arakba-langwa nu-mirajanga nakina nenungkwarba numinakina alikira, mena n-ardirdanguma nibina ena-langwa nenumamalya-baba-da. Nu-mirajanga nakina biya nenu-kwa ebina aninga ni-ngayindanguma. Ena-bu ngawa alawudawarra-da.

9 Jesus nakina nenu-makama ebina alawudawarra ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya ni-yama nakina aburruwa-wa, "W-engkirraja ebinuwa ayakwa ngarra-maka-murruwa nibina-langwa nenungkwarba. Wuni-yendabaja kembirra Neningikarrawaru-wa yikenu-kwuni-yada nakina ebina kirri-ngayindenama. Kembirra eneja yikenu-kwunama akina. Wurr-andiya angwurra, akwa yik-akburranginama kirrakina ebina kirr-andiyama. Yiki-ringbajenama akina-manja akawiyuwiyeba. Kembirra eneja Neningikarrawara yikenuminu-ngwurrkbalijinama akina akawiyuwiyeba-da.

10 Karningerribirra karnumamalya yikini-yendabaja-manja enuwa-wa, kembirra Neningikarraware-ka nakina yikenu-kwunama ebina kirri-ngayindenama. Akwa ngarningka yik-andiya-manja karningerribirra karnumamalya ebina kirri-ngayindanguma, kembirra yik-akburranginame-ka kirrakina-da. Akwa ngarningka yiki-ringbajena-manja karningerribirra karnumamalya akawiyuwiyeba-manja, kembirra Neningikarraware-ka nakina yikenuminu-ngwurrkbalijinama kirrakina akawiyuwiyeba-da.

11 "Umba engkirraja enenu-wa ayakwa, nungkuwa ningkungwarringba wurriyukwayuwa-langwa," ni-yama Jesus. "Kini-yamina-manja nenikuwena nungkuwa-wa, 'Ngangwa, yu-kwa-langwa akwalya,' kemba kinu-kwunama enuwa-wa yuwurrariya yingarna yibina nara ngarna alyubaruma-na? Nare-ka ningkakina-da!

12 Umba kini-yamina-manja nakina nenikuwena, 'Ngangwa, yu-kwa-langwa nganja yinumamuwa,' kinu-kwunama kembirra enuwa-wa merribura-na? Nara-da. Nare-ka ningkakina-da!

13 "Karningme-ka karna kirrungwarringba yika-kwuna-mulangwa ababurna-langwa eninginingaba nungkwurra-langwu-wa wurriyikwayuwa. Mama kirruwurrariya, umba karningme-ka kirrakina. Umba eneja Neningikarrawara Nungwenungwa nungkwurra-langwa enejukwaba neningma angwurra nakina akwa kenu-kwunama Amawurrina akwurdukwurda ena-langwa wurribinu-wa warnumamalya keni-yendabaja-murruwa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Namukwa-langwa nibina nenimikirra Biyeljibula

14 Bi...ya Jesus neni-rringkama nuwilyaba nenungkwarba neningayakwa-ma. Nakine-ka nara kini-yengbina ayakwa mena wurruwurrariya-baba wurramukwa nuwawiyebuma enuwa-manja. Umba neni-jadijuwama Jesus wurrakina wurramukwa enuwa-langwa. Eneja kembirra nenungkwarba ni-yengbina arakba ayakwa. Aburraja nuw-engkirrikenu-manja ayakwa ena-langwa wurrababurna warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra yakwujina, namurndaki-yakikbijangeyinume-ka wurrakina.

15 Wurrukwala warnumamalya na-makijeyinuma wurrakina. Namurndaki-yama, "Nakine-ka Namukwa nibina nenimikirra Biyeljibula, nibina wurramukwa-langwa nubungkawa, neni-ngbudirrkiname-ka nakina-bina Jesus-na? Amandangwa Biyeljibula neni-ngbudirrkinama nakina akwa neni-jadijinama Jesus wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa-na?" namurndaki-yama wurrakina.

16 Umba wurrukwala warnumamalya narri-ngayindanguma warniki-labi-yada Jesus wurrakina. Biya ne-yama enuwa-wa, "Wu-ngekburakina engbingbuda ebina nara warnumamalya a-ngekburakuma wurrakina, kajungwa yarningmi-yada yarna nungkuwa ningki-likenuma Neningikarrawara-langwa ningkakina-da," ne-yama wurrakina.

17 Akena eneja Jesus neningma nakina aburra-langwa mangma akwa ni-yama aburruwa-wa, "W-engkirrkiya-langwa," ni-yama. "Namukwa nara a-mamurikajuma nakina karnumamalya-manja karniki-yama-langwa eningaba. Yika-jadijiya-manja karnumamalya wurruwurrariya wurramukwa wurrukwala-langwa wurrakina, nare-ka kembirra e-ngbudirrkama Namukwa kirrakina-manja. Nungkwurraja yiku-wardiyina-manja kirruwurrakawura-ma karnumamalya, kirrukwala yadada umba kirrukwala

angaluba, kemba yiki-yamarrkinama kirrakina? Nara arakba kirruwurrakawura-ma
ambilyuma kirrakina umba kirruwurrakeyebijeba ngawa yik-ambilyama-da.
18 Umba ka-wardiyina-manja aburraja wurruwurrakawura-ma wurruwurrariya wur-
ramukwa, kembirra ke-yamarrkinama wurrakina? Nare-ka arakba wurruwurrakawura-
ma ambilyuma wurrakina umba wurruwurrakeyebijeba ngawa kuw-ambilyama aburra-
jukwaba.
"Umba nungkwurraja kirri-yamama karna karnumamalya ena ayakwa nganyangwa-
langwa, 'Namukwa neni-ngbudirrkinama nakina neniki-jadiji-yada wurruwurrariya
wurramukwa warnumamalya-langwa,' kirri-yamama kirrakina. Akena nare-ka.
19 Ka-jadijiya-manja ngayuwa wurramukwa warnumamalya-langwa ngini-
ngbudirrkina-mulangwa Biyeljibula ngayuwa-manja, kemba yirru-makina arakba,
ke-yamarrkinama warnikabuburrakiyuwa nungkwurra-langwa? Ke-yamarrkinama
wurrakina warniki-jadiji-yada wurruwurrariya wurramukwa warnumamalya-langwa?
Warningma wurrakina nare-ka Biyeljibula e-ngbudirrkama wurrakina-manja. Kembirra
warningma wurrakina ekikalya ayakwa kirri-yengbinama nganyangwa-langwa
kirrakina-da.
20 "Nare-ka ningena. Eneja Neningikarraware-ka nakina ngini-ngbudurrkinama
ngayuwa kajungwa ena-langwa-murra Amawurrina wulkwa ka-jadijini-yada wurruwur-
rariya wurramukwa warnumamalya-langwa ngayuwa-da. Kembirra ka-jadijina-manja
ngayuwa wurrakina Neningikarrawara-langwa-murra Amawurrina, karningma karna
Nubungkawa Neningikarrawara nu-bungkawadiname-ka enena-manja angalya arakba
amandangwa nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.
21 Biya enena ngarningka ayakwa nenu-makama nakina Jesus. "W-engkirrikiya enenu-
wa ayakwa nuwilyaba-langwa nenungkwarba ningbuda," ni-yama. "Kin-embirrajina-
manja nakina nenungkwarba ena-langwa alikira, ngalaja akina eningawinyamba amurn-
dakijika ena-langwa kuw-ambilyame-ka akwudangwa enuwa-manja eningangkawura.
Kemba nare-ka a-murrakajuma aburraja wurrukwala warnumamalya ebina amurndak-
ijika iya aninga akwa dumbala ena-langwa. Ngalaja engkinyungwurra ngawa kuw-
ambilyama akina.
22 Umba eneja kini-likaja-manja ena-langwu-wa alikira nakina nuwilyaba nenuma-
malya, nibina ningbuda enuwa-manja angwurra, kemba kenu-wardiyiname-ka wunalak-
ina. Biya nakina ningbuda-dangwa nenumamalya kini-likajama angwurra nakina-da.
Kemba kenu-murrakajiname-ka amurndakijika iya aninga akwa dumbala ena-langwa
numinakina-langwa alikira. Akwa kenu-murrakajiname-ka ngarningka amurndakib-
ina amurndakijika eningawinyamba ena-langwa, ebina nenaki-kalyikama numinakina
alikira-da. Biya keni-larrmburrenama amurndakibina amurndakijika wurringku-wa iya
wurringku-wa warnumamalya," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.
23 Biya ni-yama ngarningka Jesus, "Karningerribirra karnumamalya nara-manja
aminu-war•duma warka nganyangwa, yik-awinyambakinama kembirra ngayuwa-manja
kirrakina. Umba karningerribirra karnumamalya nara-manja a-murndukwajuma
kirrakina wurrukwala warnumamalya ngayuwa-wa, kirru-minangkirreyinama kem-
birra engku-wa wurrumurndakibina wurrukwala warnumamalya-da," ni-yama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

Wurruwurrariya wurramukwa na-lawurradinu-mulangwa nenungkwarbu-wa

24 Biya ni-yama Jesus, "Ka-jadena-manja wurruwilyaba wurruwurrariya wurra-
mukwa nuwilyaba-langwa nenungkwarba, kembirra ka-likajama wurrakina engku-wa
alarrkingburingka-wa kuw-aburangkinama angalya ka-ngwanjini-yada. Nara-manja
akburranguma eningaba angalya aburra-langwi-yada, kembirra ka-makijajungwunama
ka-lyangkiyaminama wurrakina, 'Ki-lawurradinama arakba ngayuwa ebinu-wa angalya
ning-ambilyu-murruwa adinuba-wiya,' ke-yaminama wurrakina wurramukwa.
25 "Kembirra ka-lawurradinama arakba, biya karri-rringkinama ebina angalya
amungkwur•da alarrngekburna.
26 Biya kembirra ka-likajama kuw-aburangkinama wurrukwalu-wa wurramukwa,
akwa karra-wilyakinama wurrumangbala wurrambilyuma wurramukwa akinu-
wa angalya. Akena aburraja wurrumurndakakina wurramukwa wurruwurrariye-
ka, amandangwa wurruwurrariya warningadinuba-wiya-manja angwurra. Biya
kembirra kuw-awiyebenama wurrakina akwa yakwujina ngawa kuw-ambilyamurra
wurruwurrakawura-ma nibina-manja nenungkwarba warningangkawura wurrakina.
Kembirra nakine-ka nenungkwarba kin-arriyadiname-ka angwurra, ka-lawurradina-
mulangwa wurribina warningadinuba-wiya wurramukwa, wurrukwala wurringka
wurramukwa aburruwa. Adinuba-wiya n-arriyaduma nakina akena angwurra ngawa

kin-arriyadinama nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nakina.

Amamalya-langwa akwiyekirrerra

27 Kembirra ni-jerrukwa-manja Jesus amurndakakina ayakwa, ngalaja duwilyaba didarringka yakwujina wurrumurndakibina-manja warnumamalya ying-ardinga dakina. Yingi-yama dakina Jesus-uwa, "Diyekirrerre-ka didarringka dibina ng-arrangbama ngungwunjikama ningkakina," yingi-yama dakina.

28 Eneja ni-yama Jesus, "Mungkwe-ka dakina, akena amandangwa aburraja wurriyekirrerra angwurra wurribina nuw-engkirrikaja-murrumurra Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa nenumini-yarrkuwarakina-murrumurra akina ayakwa ena-langwa-da!" ni-yama Jesus ngaluwa-wa-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ayakwa Jawuna-langwa

29-30 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnumamalya nuw-engkirrikenumurrumurra Jesus-uwa nuw-ababurndadinuma wurrakina, biya nawurrakilyibilyidanguma arakba. Kembirra ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa, "Karniniyerriya karnumamalya karna aduwaba! Kirri-ngayindenama karniki-rringki-yada emininingka engbingbuda amurndakibina nara e-yamama warnumamalya, akena nara a-rringkama kirrakina. Ngayuwe-ka, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, Jawuna wuburra ningi-yaminama ningena. Nakine-ka Jawuna n-ambilyuma ebina-manja akwalya mabiyakarbiya mamawura akena neniba ngawa ni-jadanguma nakina. Aminakina-langwa kembirra aburraja wurrumurndakibina warnumamalya wurruminakina angalya Niniba nuw-eningmidinuma wurrakina Neningikarrawara neni-larrkama Jawuna aburruwa-wa-da. Akine-ka wuburra yikenu-wilyakajinama eneja Neningikarrawara kirrakina-manja karnumamalya ngini-larrka-mulangwa ngayuwa nungkwurruwa-wa umba nara akwala-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

31 Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-wa ngarningka, "Ambakamurrumurra meningarija-langwa-manja mamawura, Neningikarrawara nakina kini-lyangkuwerribikajungwunama warnumamalya-langwa, warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba. Akini-yada ngawa ngalaja king-arjiyama dibina dubungkawa duminakina angalya Jiba. King-arjiyama dakina akwa yikangi-lekbajama nungkwurruwa-wa karnumamalya kirribina kirr-ambilya-murrumurra ena-manja angalya aduwaba. Arakburakba-kiya-wiya yingi-likenuma dakina engka-langwa emininga-langwa angalya kajungwa dadik-engkirriki-yada ayakwa Nubungkawalangwa Jalumuna-langwa. Arrubude-ka ayakwa ni-yengbinuma eneja Jalumuna, aringkawa-baba nakina, akwa ying-engkirrikenuma dakina amurndakakinu-wa ayakwa. Kembirra yikangi-lekbajama nungkwurruwa-wa dakina-da. Yikangi-lekbajama dakina mena nuwilyaba-baba nenumamalya nibina naruma-dangwa n-ambilyama nakina yelakwa nungkwurruwa-manja aduwaba. Akena nungkwurraja karnumamalya nare-ka engkirrikuma ena-langwu-wa ayakwa aduwaba kirrakina-da.

32 "Kembirra ngarningka akini-yada meningarija-langwa-manja ngawa mamawura aburraja wurrumurndakibina WarningiNiniba warnumamalya kuw-arjiyama aburrajukwaba kajungwa warniki-lekbi-yada nungkwurruwa-wa karnumamalya. Yikabu-lekbajama wurrakina mena narrume-kuwarrukwajuwa-mubaba mangma aburra-langwa nuw-engkirrikenu-mulangwa ayakwa Jawuna-langwa. Narrumekuwarrukwajuwama mangma wurrumurndakibina warnumamalya, narruwurranguma awurruwurrariya umba nenumini-yarrkuwarakama wurrakina ayakwa Neningikarrawara-langwa arakba. Arrubuda ayakwa ni-yengbinuma eneja Jawuna, umba amurndakenena ayakwa kirr-engkirrikajama karna aduwaba arrubuda-dangwa angwurra ena-da. Akena nara nungkwurraja engkirrikuma kirrakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

Aki-rringkina-mulangwa eningabu-wa ngarningangkawura

33 Biya enena ayakwa bajananga-langwa nenu-makama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya. Ni-yama nakina, "Yakuwa yalakena yak-abarrakajina-manja bajananga alikira-manja arrawa, nare-ka abuwarrkama akina. Nare-ka yalakena akumama akina bajikala-manja arrawa umba yak-akumurnama akina karrawara kajungwa karrirringkini-yada wurrukwala warnumamalya eningaba alarradada.

34 Nara-manja ebina bajananga alikira-manja arrawa alyarrngwalyilya kembirra nara yalakena a-rringkama angalya. Akwa nara-manja mibina menba yakwa-langwa kembirra

nara yalakena a-rringkama angalya. Akwa muwurrariya menba yakuma-wilyakina-manja kembirra alarrumur•da-manja ngawa yak-ambilyama yalakena. Umba yakuma-wilyakina-manja meningaba menba kembirra engku-wa yaki-rringkinama yalakena.
35 Kembirra yiki-rringkajungwunama karna karnumamalya kajungwa nari-yada a-rringkama awurrariya-wa umba eningabu-wa yiki-rringkini-yada kirrakina-da.
36 Kembirra nara-manja a-rringkama awurrariya-wa umba yiki-rringkina-manja eningabu-wa karningangkawura, kembirra ababurna-langwa nungkwurra-langwa *ka-wuldinama *ka-ngwur•denama akina eningangkawura ngawa, wuburra laka kirr-ambilyama alikira-manja ebina na-lyangburrukwuna-murrumanja alarradada akina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

Jesus neni-lekba-mulangwa WurruBarija warnumamalya akwa ngawa warnikakakiru-maka Mawijija-langwa ayakwa

37 Ni-jerrukwa-mulangwa Jesus amurndakibina ayakwa, kembirra eneja nuwilyaba ne-nungkwarba, nibina NuBarija, ni-yama nakina enuwa-wa, "Yi-likaja arakba nganyangwu-wa angalya aningi-yada," ni-yama. Biya neni-likena arakba wunalakina NuBarija-langwu-wa alikira, akwa wurrukwala warnungkwarba aburruwa.
Biya n-ambarringa nakina Jesus aningi-yada arakba, akena nara nakina kini-jiraba akungwa adinuba-wiya ena-langwa-manja ayarrka.
38 Eneja NuBarija nenungkwarba nenu-miringkama nakina Jesus-uwa nara kin-ajirranga ena-langwa ayarrka umba n-ambarringa warenja-bawiya aningi-yada nakina. Biya ni-yakikbijanguma NuBarija nakina-da.
39 Eneja kembirra ni-yama nakina Nubungkawa Jesus enuwa-wa, "KirruBarija karnumamalya kirr-ajirrename-ka nungkwurra-langwa ayarrka. Akina kirri-yaminjaminama eningarumuruma-langwiya ayakwa nungkwurra-langwa, akena nara kirrakina a-mungkwur•duma mangma iya yukwudukwuda nungkwurra-langwa. Kirrumungwur•dangma kirrakina karnumamalya kirribina kirra-murrakajinama ababurna eningerribirra warnumamalya-langwa mena muwurrariya-baba mangma iya yukwudukwuda kirruma-wilyakinama kirrakina. Amandangwa kirri-yaminama nuwilyaba wuburra nenumamalya nenubuwakida, nibina n-ajirrenama ambaka-langwa ena-langwa bajikala errekba-langwiya, akena nara ajarruma akina arrawa-langwiya," ni-yama Jesus nibina-manja NuBarija nenungkwarba.
40 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, "Karninubuwakida karnumamalya. Eneja Neningikarrawara ni-ngekburakama nakina ababurna-langwa ebina ngarri-rringkinama aduwaba ngarna, eningerrekba akwa ngawa eningarrawa ngalajukwaba ni-ngekburakama nakina.
41 Nungkwurraja kembirra ena yiki-yamina kirrakina karnumamalya kajungwa yikuma-wilyakini-yada mamungkwur•da mangma meningaba. Yika-kwuna nungkwurra-langwa amurndakijika wurrukwalu-wa warnumamalya warningalyingmalyingma-wa. Yiku-marngkirradinama aburruwa-manja kirrakina-da.
42 "Amandangwe-ka awurrariya ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa KirruBarija-langwa karnumamalya! Nare-ka kirrakina engkirrikuma karniki-yama-langwa eningaba wurrukwala-manja. Akwa ngarningka nare-ka engkirrikuma Neningikarrawaru-wa, akwa nara a-lyelyingmama enuwa-wa kirrakina karnumamalya. Umba amarda enikalyubara eyukwayuwa, amurndakibina ka-kwurarikinama aninga nungkwurra-langwa, kirru-murnduwarnama amurndakakina awilyuwilyaba-wiya, kajungwa yikinu-kwuni-yada awilyaba Neningikarrawaru-wa umba yiku-wilyakini-yada kirrakina amangbala abiyarbuwa nungkwurra-langwi-yada. Eningaba akina akena nara e-yakuwabijuma karniki-yama-langwa eningaba wurrukwala-manja-da akwa ngarningka karniki-lyelyingma-langwa Neningikarrawaru-wa kirrakina-da.
43 "Amandangwe-ka awurrariya ka-ngekburakajungwunama akina nungkwurra-langwa KirruBarija-langwa karnumamalya! Kirru-ngkweningabakajungwuname-ka. Kirri-likaja-manja kirrakina jinikakwu-wa kirru-mar•denama kirrakina angalya eningaba karnik-ambarringi-yada yakwujina. Akwa kirri-likaja-manja kirrakina wurrababurnu-wa warnumamalya kirri-lyelyingminame-ka ayakwa aburra-langwa ne-yengbina-mulangwa enininingaba-wiya wurrakina ayakwa nungkwurruwa-wa," ni-yama Jesus nibinu-wa NuBarija nenungkwarba.
44 "Yawe-ka," ni-yama ngarningka Jesus. "Awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa! Kirrumiyambene-ka karnumamalya karna? Ka-makinama ngayuwa. Kirrakine-ka karnumamalya awilyaba wuburra angalya ebina-manja narra-rungkwaba-murrumanja warninikijungwa warnumadangkwa. Akena akine-ka angalya

nuw-abuwarrkajungwunama. Aburraja kemba ka-likaja-manja warnumamalya yen-
jerrikina, karri-ngalyilyakinama akina-manja angalya. Warningbale-ka nuw-ambilya-
mulangwa arrawa wurrumurndakibina wurrimingma warnumadangkwa. Amandan-
gwa akine-ka wuburra angalya kirrakina-da, mena warningbala-baba wurrakina wur-
rukwala warnumamalya nungkwurra-langwa mangma muwurrariya mibina num-
abuwarrkajungwunama makina-da," ni-yama Jesus nibinu-wa nenungkwarba NuBariju-
wa-da.
45 Eneja kembirra nuwilyaba nenikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningaru-
muruma ni-yengbinuma nakina ayakwa Jesus-uwa. "Bungkawa," ni-yama, "ningki-
yaminama ningkakina kembirra yirruwa-wa, 'Karniniyerriya karnumamalya karna
nungkwurrajukwaba,' ningki-yaminama-na?" ni-yama nakina nenikakakirumaka ne-
nungkwarba.
46 Eneja ni-yama Jesus nakinu-wa, "Awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama
nungkwurra-langwa nungkwurrajukwaba akina, mena kirra-makina-mubaba
wurrukwala-manja warnumamalya warniki-yama-langwa eminimininga, akena
nara karna a-mamurikajuma wurrakina-manja kirrakina-da. Kirri-yaminama
wurrububungkawa wuburra wurribina narra-kwunama warnikuminuwar•duwar•da
engkubarrngwarrngwa amurndakijika warniku-wilyaki-yada akena nara a-
mamurikajuma wurrakina-manja-da.
47 "Yawe-ka," ni-yama ngarningka Jesus. "Awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama
akina nungkwurra-langwa! Arakburakba-kiya-wiya aburraja wurrumirumirenungwa
nungkwurra-langwa narra-wardanguma wurrakina WurruBuburabuda
warnungkwarba Neningikarrawara-langwa. Narra-wardanguma wurrakina mena na-
warangu-mubaba Neningikarrawara-langwa ayakwa. Kembirra aduwaba ngarningka
nungkwurraja karnumamalya kirri-likirakama akukwulyubena eyukwayuwa
alikira karrawara narra-rungkwaba-murrumanja wurrakina warnumadangkwa
wurrumurndakibina-langwa WurruBuburabuda arrawa.
48 Kirri-likirakama amurndakakina alikira akukwulyubena kajungwa warnik-
engkirriki-yada wurrakina warnumamalya kirri-lyelyingmina-mulangwa kirrakina
ayakwa WurruBuburabuda-langwa. Akena nara karna a-lyelyingmama aburra-
langwu-wa ayakwa, umba kirri-lyelyingminama kirrakina ne-yama-mulangwa
wurrumirumirenungwa narra-wardangu-mulangwa wurrumurndakibina
WurruBuburabuda Neningikarrawara-langwa. Kirri-lyelyingminama narra-
wardangu-mulangwa wurrakina mena nungkwurrajukwaba kirru-warangu-mubaba
Neningikarrawara-langwa ayakwa aduwaba.
49 Akina-langwa-bina eneja ni-yengbinuma enena ayakwa nakina Neningikarrawara
nibina nakakiruma ababurna-langwa. Ni-yamama nakina,
'Ka-larrkajama ngayuwa wurrukwala warnikumakumaka warnumamalya akwa ngawa
warnikiyarrkuwilyaka warnumamalya ayakwa nganyangwu-wa warnumamalya.
Akena wurrumurndakakine-ka warnumamalya nganyangwa karra-jungwajinama
wurrukwala umba karramini-ngekburakinama awinyamba wurrukwala-langwa,'
ni-yamama Neningikarrawara.
50 "Kembirra yikeni-lekbajama nakina Neningikarrawara nungkwurruwa
karnumamalya karningaduwaba. Yikeni-lekbajama akwa yikeni-larrkbarjenama
nungkwurruwa narra-jungwajuwa-mulangwa wurrumirumirenungwa nungkwurra-
langwa arakburakba-kiya-wiya wurrumurndakibina WurruBuburabuda ena-langwa
wurrababurna-langwa.
51 Adinuba-wiya arakburakba-kiya eneja Keyina nenu-wardanguma nakina
nenikumarnjenikba Ebula. Bi...ya na-lamulamukwarridinuma aburraja ngawa
wurrakina warnumamalya wurrababurna-manja Neningikarrawara-langwa-manja
WurruBuburabuda warnungkwarba. Ne-yaminjamama ngawa wurrakina yanda-langwa
Jekaraya n-ambilyuma nakina. Jekaraya nu-war•danguma warka Neningikarrawara-
langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Umba yakwujina ngawa neni-jungwajuma
nakina-da, akwudangwa ebina alda akwa ebina alikira akwurdukwurda-da.
Amandangwa nganja ningi-larrkbularrkbakinama ngayuwa. Eneja Neningikarrawara
yikeni-lekbajama nakina karnumamalya karningaduwaba akwa yikeni-larrkbarjename-
ka na-lamukwarridinu-mulangwa wurrumirumirenungwa warningarakburakba-
kiya ena-langwa-manja WurruBuburabuda wurrababurna-manja wurrakina-da," ni-
yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa
eningarumuruma.
52 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Karnikakakirumaka
Mawijija-langwa ayakwa karnungkwarba, awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama

akina nungkwurra-langwa! Awurrariye-ka ka-ngekburakajungwunama, mena warnumamalya narri-ngayindena-mubaba wurrakina aduwaba kuw-akakirumadiniyada Neningikarrawara-langwa ayakwa, akena nungkwurraja kirr-abuwarrkinama ayakwa ena-langwa aburruwa-manja kirrakina-da. Nara karna a-ngayinduma akina ayakwa akwa ngarningka nara a-makama wurrukwala-manja warnumamalya kirrakina-da. Aminakina-langwa ka-ngekburakajungwunama akina awurrariya nungkwurra-langwa-da," ni-yama Jesus wurrumurndakakina-manja warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa-da.

53 Biya kembirra ni-lalika arakba nakina Jesus ebina alikira nibina-langwa NuBarija nenungkwarba. Yadikina aburraja wurrumurndakibina warnikakakirumaka ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa akwa ngawa wurrumurndakibina WurruBarija warnumamalya aburrajukwaba ne-yengbeyinuma arakba ayakwa ayarrkiyarrkawarriya Jesus-langwa. Biya ne-yengbiyengbeyinumurre-ka ngawa wurrumurndakakina warningangkawura ayarrkiyarrkawarriya ayakwa enuwa-wa. Akwa neni-yengkilabenuma wurrakina ababurne-ka ayakwa eminimininingka enuwa-manja. Neni-yengkiyengkilabenuma ayakwa,

54 mena neni-ngayindanguma wurrakina warniki-kadiki-yada nakinu-wa Jesus ka-jungwa neniki-yengbi-yada ayakwa awurrariya. Neni-ngayindanguma warniki-lekbi-yada enuwa-wa wurrakina akena nare-ka kini-yengbina ayakwa ayarrkawarriya nakina Jesus-da.

12

Jesus nenu-madumurrukwa-mulangwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa WurruBarija-langwa warnumamalya akwa Neningikarrawara-langwa

1 Akini-yada ngawa aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya nawurra-murndukwunuma Jesus-manja wurrakina. Nawurraki-lyibilyidanguma akwudangwa akwa nawurraki-ngalyilyakijeyinuma wurrumurndakakina warnumamalya mena wurruwurrakwulyumida-baba wurrakina. Eneja kembirra arakba Jesus ni-yengbina nakina ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yama, "Wurrakine-ka WurruBarija warnungkwarba narramini-ngayindenama wurrukwala warnumamalya ke-yaminama wurrakina, 'Warningabe-ka wurrumurndakakina WurruBarija warnumamalya.' Akena wurruwurrariya wurrakina, akwa narrum-abuwarrkinama mangma aburra-langwa wurrukwala-langwa warnumamalya. Nungkwurraja kembirra nara e-yamama wurrumurndakakina wuburra warnungkwarba,

2 mena eningerribirra ebina nuw-abuwarrkajungwunama aduwaba kuw-abilyerrikajungwunama ambaka-murra akina.

3 Ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningki-yengbinuma nungkuwa ningkakina alarrumur•da-manja, kuw-engkirrikajame-ka aburraja warningerribirra warnumamalya alarradada-manja. Akwa ngarningka ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningki-yengbinuma ningkakina amurama alikira-manja arrawa, kuw-engkirrikajame-ka warningerribirra warnumamalya amurndakakinu-wa ayakwa nungkwa-langwu-wa-da, wuburra laka ningk-ardanguma angwurra ningkakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

4 "Amandangwa, kirribina ngakwurruwa-murrumurra," ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, "nare-ka akbar•duma warnumamalya-langwa wurribina wurrabarda awinyamba. Dukwa wurrakine-ka kabu-wardena kabi-jungwajina ningkakina-da. Akena kabu-wardena-manja ningkenumadangkwa akwa ki-jungwuna-manja ningkakina, nara arakba ebina akwala awurrariya nungkwa-langwa warniki-yama-langwa wurrakina-da.

5 Umba nganja yiba-wilyakajinama ngayuwa nibina nenumamalya ken-akbar•dijinama angwurra ningkakina. Nungkwaja k-akbar•denama ningkakina Neningikarrawara-langwa, mena narrubuda-baba nakina amandangwa. Eneja keni-ngayindena-manja nakina, kenu-wardenama nakina ningkenumadangkwa akwa ki-jungwunama, akwa ngarningka nakina kenu-wurrenama ningkenumawurrina awurrariya-wa angalya angwura-murru-wa. Kembirra yakwujina ngawa k-ambilyama ningkeningangkawura-da. Yawe-ka, yirra-madumurrukwunama ngayuwa nungkuwa-manja. Nakina-langwa-bina nenumamalya k-akbar•denama angwurra ningkakina, mena narrubuda-baba nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Neningikarrawara aken-akwurrajina-mulangwa ngakwurruwa ngarnumamalya

6 Biya ni-yengbina ngarningka enena ayakwa nakina Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. "Narrubuda Neningikarrawara nakina akwa ken-embirrajinama nungkuwa-manja," ni-yama. "Dukwa kirruwilyaba karnumamalya

yiku-beyindenama kirrakina wurrumangbala wurriyukwayuwa wurrajija eyu...kwujiya-
murra angwarnda-da. Umba eneja Neningikarrawara nakina nen-embirrajinama
warningerribirra wurrajija wurrakina wurrababurna-langwa. Nara nakina e-
yakuwabijuma a-ngwarndirruma wurruwilyuwilyaba umba nen-embirrajinama
wurrakina-manja ngawa.
7 Neningikarrawara nen-embirrajinama wurriyukwayuwa wurrajija, akwa ken-
embirrajinama nungkuwa-manja nungkwajukwaba akwa nara nakina e-yakuwabijuma.
Neningme-ka nakina mamungba nungkwa-langwa. Numa-murnduwarnama arakba
makina mamungba muwurrakwulyumida nungkwa-langwa. Neningma nakina! Nare-
ka kembirra nungkwaja akbar•duma, mena Neningikarrawara nen-akwurrajinama
nakina wurriyukwayuwa wurrajija, akwa ngin-akwurrajinama angwurra amandangwa
nungkuwa-manja nungkwajukwaba ningkenumamalya-manja. Ngin-akwurrajiname-ka
nungkuwa-manja mena ena-langwa-baba ningkakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

Nara ngakwurruwa e-yeliyuma Jesus-langwa

8 Biya ni-yama ngarningka Jesus, "Kirruwilyabe-ka karnumamalya yiki-yamina-
manja nakina wurrakinu-wa wurrukwala warnumamalya, 'Ngayuwe-ka ningena Je-
sus Christ-langwa ningenumamalya,' yiki-yamina-manja kirrakina akina ayakwa, kem-
birra nganja ngayamba-langwa ki-yaminama enena ayakwa. Ngayuwe-ka ningena,
ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ki-yaminama nganjuk-
waba, 'Nungkwaja ningkakina nganyangwa ningkenumamalya-da.' Enena ayakwa ki-
yengbinama ngayuwa kajungwa warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa kuw-
engkirrikaji-yada wurrakina ena-langwa-manja angalya abalkaya-da.
9 "Umba kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina-manja wurrukwalu-wa warnuma-
malya, 'Ngayuwe-ka ningena ningeningbala Jesus Christ,' yiki-yamina-manja kirrak-
ina akina ayakwa, yik-eningbalikajungwuna-manja kirrakina ngayuwa-langwa, kem-
birra nganja ngayamba-langwa ki-yaminama enena ayakwa. 'Nganjukwaba ningening-
bala ningkakina, nara nganyangwa ningkakina-da,' ki-yaminama. Enena ayakwa ki-
yengbinama ngayuwa kajungwa warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa kuw-
engkirrikaji-yada wurrakina aburrajukwaba ena-langwa-manja angalya abalkaya-da.
10 "Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yengbina-manja ayakwa awurruwur-
rariya ningibina-langwa ningi-rukwularrinu-mulangwa enena-manja angalya, kem-
birra eneja Neningikarrawara yikenumini-yakuwabijinama nakina ayakwa nungkwurra-
langwa. Umba yiki-yengbina-manja kirrakina ayakwa awurruwurrariya Amawurrina-
langwa Akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa-langwa, nara kembirra Neningikar-
rawara amini-yakuwabijuma amurndakakina ayakwa awurruwurrariya nungkwurra-
langwa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.
11 Biya ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, "Kabu-mena-manja ningkakina
wurruwurrariya warnungkwarba akwa kabu-wilyakina-manja ningkakina jinikakwu-
wa wurrakinu-wa wurrububungkawa warningijinikakwa, akwa ngawa wurrukwalu-wa
wurrububungkawa wurrimininingku-wa aburrajukwaba, nare-ka a-werrikawarriyaduma
ayakwa-langwa. Akwa nara a-lyangkiyamama, 'Karukwa, ki-yamarrkinama ki-
yengbinama ayakwa? Amiyambene-ka ayakwa ki-lawurrakajinama ngayuwa
wurrububungkawu-wa, kajungwa nari-yada a-warduma a-diduma ngayuwa aduwaba?'
Nare-ka a-lyangkiyamama akina, a-werrikawarriyaduma akina-langwa ayakwa,
12 mena akini-yada ngawa Amawurrina Akwurdukwurda Neningikarrawara-langwa
kaku-wilyakajina-mubaba ayakwa adirrbura ningkeniki-yengba-langwa ningkakina," ni-
yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

*Nara ngakwurruwa a-mungwur•dangmaduma akwa a-mar•dumar•duma amurndaki-
jika wurrukwala-langwa*

13 Eneja kembirra nuwilyaba nenungkwarba, nibina yakwujina ngawa n-ambilyuma
wurrumurndakakina-manja warnumamalya wurruwurrakuwilyarra, ni-yengbinuma
nakina ayakwa Jesus-uwa. Biya ni-yama, "Bungkawa," ni-yama, "nawarrka nara a-
ngayinduma nakina ngu-kwama ngayuwa-wa akwala angwarnda. Ni-jungwuma arakba
yina-langwa nungwarrka, kembirra yikini-larrmburrenama yinalakena angwarnda
iya amurndakijika akwa angalya nungwarrka-langwa, ekuwarra nawarrka-langwa
umba ekuwarra nganyangwa. Umba nungkwaja ningkakina yiminu-makina-langwa
nganyangwa nawarrka kajungwa kenu-kwuni-yada nganja akwala amurndakijika
nganyangwa ngayuwa-wa," ni-yama nakina nenungkwarba Jesus-uwa.
14 Eneja ni-yama Jesus, "Kada. Nara wurribina warningerribirra warnumamalya kabu-
kwa amukwiyadakina warka ngayuwa-wa. Nara nganja a-lyangkuwerribikajungwuma

ningena akina-langwa. Nara kembirra a-makama ngayuwa nawena-manja ningena-da,”
ni-yama Jesus enuwa-wa-da.
15 Biya kembirra Jesus ni-yengbinuma nakina ayakwa wurrumurndakakina-
manja ngawa warnumamalya wurrababurna-manja yakwujina. Ni-yama, “W-
engkirrikiya-langwa! Nare-ka a-mungwur•dangmaduma akwa a-mar•dumar•duma
eningerribirra amurndakijika wurrukwala-langwa. Nare-ka e-yamama akina. Mama
kirruminababurne-ka amurndakijika-murriya kirrakina, akena nare-ka akina a-
kwama amamalya akwanenibika eningaba nungkwurra-langwa-da. Kembirra
wurri-rringkajungwunama aduwaba-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya.
16 Kembirra arakba enena alawudawarra nenu-makama nakina aburruwa-wa.

Nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyumurra numinababurne-ka angwarnda iya aninga
akwa amurndakijika. Biya nu-war•danguma nakina mababurna-langwa mamawura
warka ena-langwa. Ni-lungkuwabijuwamurra nakina ababurna aninga amarda-
murra. Nu-war•duwar•dangu...wa. Ngalaja ababurne-ka amarda-murra amaninga
na-lungkuwarreyinuma ena-langwa-manja angalya mena eningaba-baba ajiringka
akina.
17 Bi...ya numa-war•dikama nakina mangma ena-langwa, kembirra ni-
yakuwerribikinuma arakba. Biya ni-lyangkiyama nakina, “Nara ebina angalya ningenik-
akumi-yada enena aninga awurrakwulyumida-da, mena ababurne-ka ena aninga
nganyangwa-da. Ki-yamarrkinama kemba ningena?
18 Wa! Ku-wurrenama ngayuwa amurndakenena alikira eninganinga eyukwayuwa,
umba ki-likirakinama akwala alikira ningena adidirrungwarna-langwa. Kemba arakba
ki-larrngkwaburrenama ababurna-langwa aninga iya amurndakijika nganyangwa
enikinikaduwa-manja alikira adidirrungwarna-manja-da.
19 Biya kembirra arakba ki-lyangkumakajungwunama ngayuwa, ‘Enena kembirra
laka ababurna eninginingaba-wiya nganyangwa arakba,’ ki-yaminama. ‘Kembirra nara
arakba a-war•duma ningena warka umba ku-ngwanjinama ningena warka-langwa nin-
geningangkawura ngayuwa-da. K-alyubarinama aruma aninga akwa ki-bekinama aruma
akubibeka ningeningangkawura-da. Ningiyekirrerre-ka k-ambilyama ngayuwa-da!’ ” ni-
yama nu-makajungwunuma nakina nenungkwarba.

Akina ayakwa ni-lyangkumakajungwunuma nakina nenungkwarba.
20 Umba eneja Neningikarrawara ni-yengbina nakina ayakwa enuwa-wa. Ni-yama,
“Ningkenubuwakide-ka ningkakina ningkenumamalya! Mema-manja marringa ki-
jungwunama ningkeningangkawura. Ningki-larrngkwaburranguma ningkakina
ababurna aninga-murriya nungkwa-langwi-yada aduwaba. Umba ki-jungwa-manja
ningkakina, angkaburra karru-menama amurndakenena aninga iya angwarnda akwa
amurndakijika nungkwa-langwa? Nare-ka ningkakina a-wilyakama nungkuwa-manja
amurndakakina ababurna-langwa nungkwa-langwa, umba aburraja wurrukwala
warnumamalya karru-menama ababurna-langwa nungkwa-langwa-da,” ni-yama nakina
Neningikarrawara enuwa-wa. Ena ngawa alawudawarra-da.
21 Biya ni-jerrukwa-mulangwa nakina Jesus akina alawudawarra, ni-yama
nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Akina wuburra ke-yaminama
wurrababurna-langwa warnumamalya wurribina narri-larrngkwaburrenama aduwaba
alarrngkababurna amukwiyadakina aburra-langwi-yada, akena nara ebina eningaba
aburra-langwa warniku-wilyakaja-langwa wurrakina Neningikarrawaru-wa-da,” ni-
yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja

22 Kembirra ni-yengbinuma nakina Jesus akwala ayakwa ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa. Ni-yama nakina, “Ngarra-makama arakba kirruminababurna-
langwa amurndakijika-murriya ngayuwa. Ningi-yamama, ‘Nara amurndakakina
amurndakijika a-kwama amamalya eningaba nungkwurra-langwa,’ ningi-yamama.
Kembirra aminakina-langwa nara nungkwurraja a-werrikawarriyaduma engkirrikuma
ebinu-wa aninga kirri-ngayindena-murruwa yik-ambilyi-yada karniba enena-manja
angalya. Nara ngarningka engkirrikuma dibinu-wa dumbala kirringa-ngayindena-
murruwa karnik-awiyeba-langwa kirrakina.
23 Kirr-akukwurrajinama kirrakina karnumadangkwa. Umba kirr-alyelyubarinama
aninga kirringbudi-yada, akwa kirr-awiyuwiyebenama duwabilya dumbala yiku-
wabilyadini-yada kirrakina. Umba kirrakina-bina karnumawurrina nungkwurra-langwa
yik-engkingkirrikajama akwa yik-akukwurrajinama kirrakina-da.

24 “Umba wi-yakuwerribikina kirrakina yingwu-wa,” ni-yama ngarningka Jesus. “Nara
yakina a-lungkuwabijuma arrangbama amadidira amaninga. Nara ebina alikira
eninganinga ena-langwa akena eneja Neningikarrawara kinu-kwunama nakina aninga
ena-langwa. Kembirra yikenu-kwunama amandangwa aninga nungkwurra-langwa,
mena nakina Neningikarrawara nen-akwurrajina-mubaba wurrajija akwa nungkwur-
ruwa nungkwurrajukwaba karnumamalya kirren-akwurrajinama nakina angwurra
amandangwa-da.
25 “Yirru-makina,” ni-yama ngarningka Jesus. “Yiku-werrikawarriyadina-manja kirrak-
ina karnik-ambilyinga-langwa karniba amiyerra enena-manja angalya, kembirra akina-
langwa yiku-werrikawarriyadina-mulangwa, dukwa yik-ambilya karna karniba muk-
wala mamawura amiyerra? Nare-ka.
26 Kembirra nara-manja kirrakina a-merrijirrirrakuma nungkwurra-langwa
mamawura enena-manja angalya, kajungwa amiyerra angwurra yik-ambilyi-yada
karniba, kembirra nare-ka a-werrikawarriyaduma aninga-langwa akwa dumbala-
langwa.
27 “Umba wi-yakuwerribikaja kembirra mebinu-wa numu-lungkuwarrina-murruwa
erriberriba-manja,” ni-yama nakina Jesus ngarningka. “Nara ngalaja mamurndakakina
mebina a-war•duma warka amini-ngekburakuma dumbala ngala-langwa menik-awiyebi-
yada makina. Arakburakba-kiya-wiya eneja Nubungkawa Jalumuna numinababurne-
ka amurndakijika nakina akwa n-awiyuwiyebeyinume-ka dumbala dukukwulyubene-ka.
Dakine-ka dumbala ena-langwa dukwulyubena dumurndakakina umba ngalaja mebina
meningaba mukwulyubena angwurra makina mamawalyuwa.
28 Eneje-ka Neningikarrawara numa-ngekburakama makina mukwulyubena mebina
akena meningaduwaya makine-ka mamawalyuwa. Muwilyaba-manja mamawura
kumu-lingbadenama mukwulyubena makina, umba mingka-manja mamawura kumi-
ngburingkadinama warenja-bawiya, kumi-jungwunama makina arakba. Dukwa ekalara-
manja kumu-dadinama makina. Umba nungkwurraja karnumamalya nare-ka kirrak-
ina a-werrikambilyuma Neningikarrawaru-wa, akena eneja nakina Neningikarrawara
yikenu-kwunama kirrakina dumbala karnik-awiyebi-yada amandangwa-da,” ni-yama
Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
29 Biya ni-yama ngarningka nakina aburruwa-wa, “Nara kembirra a-
lyangmilyangmurukwajuma a-werrikawarriyaduma aninga-langwa iya akubibeka-
langwa.
30 Umba aburraja warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya
Neningikarrawara na-lyangmurukweyiname-ka aninga-manja akwa ngawa akubibeka-
manja wurrakina-da. Eneja Nungwena Neningikarrawara neningme-ka ningki-
ngayindena-mulangwa ningkakina aninga-murriya akwa akubibeka-murriya kajungwa
k-ambilyi-yada ningkeniba aduwaba ningkakina-da.
31 Nara kembirra a-lyangmilyangmurukwajuma a-werrikawarriyaduma
amukwiyadakinu-wa, umba ki-lyangmurukweyinama nungkuwa kinumin-
engkirrikajama Neningikarrawaru-wa, mena nungkwa-langwa ngawa Nubungkawa
nakina-baba-da. Kembirra eneja Neningikarrawara kenu-kwunama amurndakibina
aninga akwa akubibeka-murriya nungkuwa-wa-da.
32 “Ngeniyerriya, kirrambawura karna karnumamalya nganyangwa,” ni-yama
ngarningka nakina Jesus. “Kembirra nara akbar•duma, mena Nungwenungwa
kirreni-ngayindena-mubaba kinu-bungkawadinama nakina nungkwurruwa-manja.
Ngarra-makama arakba nungkwurruwa-manja Neningikarrawara kirren-akwurrajina-
mulangwa kirrakina aduwaba.
33 Kembirra nungkwurraja yika-kwunama amurndakijika wurrukwalu-wa warnuma-
malya akwa yiku-menama angwarnda akina-murrada. Kembirra yika-kwunama ebina-
murrada ngawa angwarnda warningalyingmalyingma-wa warnumamalya-da aburra-
langwi-yada eningangkawura akina.
“Umba ki-yamina-manja nungkuwa akina, ku-menama kembirra enininginga-
wiya nungkwa-langwa ambaka-murra Neningikarrawara-langwa-manja angalya
abalkaya. Umba ngalaja amurndakakina enininginga-wiya alarrngekburna-
wiya Neningikarrawara-langwa-manja angalya nare-ka a-jerriduma akina. Enena-
manja angalya ningki-larrngkumurndukwunama ababurna amurndakijika, akena
amurndakakine-ka kuw-enungkwurakbadinama kuw-arriyadinama akina. Dukwa
akwala ka-lyumadinama akina. Dukwa aburraja warnumamalya wurrengkengmina
kuw-angmadama akwala amurndakibina nungkwa-langwa. Dukwa aburraja
wurrilukukwulyilya kuw-alyubarinama akwala wurrakina. Akena Neningikarrawara-
langwa-manja angalya abalkaya nara-da. Nara angmaduma wurrengkengmina

warnumamalya, akwa nara alyubaruma wurrilukukwulyilya yakwujina wurrakina-da. Ngalaja eningangkawura alarrngekburna nungkwa-langwa kuw-ambilyama akina yakwujina ngawa-da.

34 "Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nungkuwa-manja, kembirra nungkwa-langwa mada kumu-likajama ngawa enuwa-wa. Umba kumu-likaja-manja nungkwa-langwa mada amurndakijika-murriya-wa kirri-ngayindena-murruwa, nara kembirra Neningikarrawara a-bungkawaduma nakina nungkuwa-manja," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

Ak-embirrarina-mulangwa ngarruwerringmurndirra kini-lawurradina-murruwa Jesus yangkwurrangwa

35-36 Biya enena engka ayakwa nenu-makama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. "Yik-embirrarinama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, yik-andandiyama ki-lawurradina-murruwa ningena," ni-yama nakina. Biya nenu-makama enena alawudawarra wurrukwala-langwa warnikuminuwar•duwar•da nuw-embirrarinu-murrilangwa aburra-langwu-wa nubungkawa.

Nuwilyaba n-ambilyuma nakina nubungkawa ena-langwa-manja angalya. Biya nakina nubungkawa ni-likena neni-yekirrerrikama ena-langwa nenumamalya mena nakine-ka nenumamalya nanga-mangu-murrubaba dadingiyenikba ena-langwa. Biya nakina nubungkawa akwa ngawa wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba neni-yekirrerrikama nakina-manja nenumamalya akwa ne-yebukeyinuma aninga wurruwurrakawura-ma wurrakina.

Aburraja warnikuminuwar•duwar•da nakina-langwa nubungkawa nuw-embirrarinuma angalya-manja ngawa kini-lawurradina-murruwa aburra-langwa nubungkawa. Nuw-embimbirrarinuma na-mumirakwulaluma ngawa wurrakina. Nara ka-mungkwula, nara karring-aburawaka dumbala dadingikarrawara marringi-yada umba na-mirakwulaluma ngawa. Akwa ngarningka nara karri-jungwajuwa aburra-langwa bajananga.

Nuw-embimbirrarinu...wa. Kembirra arakba-langwa ni-yar•da eneja nibina nubungkawa. Aburraja nuw-engkirrikena wurrakina ni-ringbajanguma nakina akididijungwa-manja. Biya kembirra nara kuw-ambudidina umba warenja-bawiya na-warumajungwa, narru-ngwurrkbalijuwa akawiyuwiyeba akwa nen-awiyebajuwa arakba aburra-langwa nubungkawa wurrakina warnikuminuwar•duwar•da-da.

37-38 Dukwa marngkirngkuwilyarra, dukwa nara-wiya ke-kbadanga ni-lawurradinuma eneja nakina nubungkawa akena aburraja nuw-embimbirrarinuma ngawa wurrakina-da. Ni-lyelyingminuma nakina nubungkawa nara-baba ka-mungkwula ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da umba nuw-embimbirrarinuma ngawa wurrakina-baba. Biya nang-aburawaka ena-langwa dadingikarrawara dumbala akwa nu-manga nakina aninga akwa nen-angmakayijuwama wurrakina. Mama aburra-langwa nubungkawa nakina umba nenu-kwama arakba wurrakina. Umba ni-yekirrerriduma ngawa akwa neni-yekirrerrikama wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa-manja aburrajukwaba-da. Neni-yekirrerrikama amandangwa nakina nubungkawa wurrakina-manja warnikuminuwar•duwar•da-da nuw-embirrarinu-mulangwa enuwa-wa wurrakina-da. Ena ngawa alawudawarra-da.

39 Akine-ka alawudawarra nenu-makama Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-wa, "Nungkwurrajukwaba yik-embirrarinama kirrakina kirruwerringmurndirra ki-lawurradina-murruwa ngayuwa yangkwurrangwa enenu-wa angalya. Yik-embirrarinama kirrakina wurrumurndakib-ina wuburra warnikuminuwar•duwar•da. Akena nare-ka e-yamama wuburra nakina nabalija numinakina alikira. Nakine-ka neningbala neniki-lika-langwa nengkengmina nenungkwarba ena-langwu-wa alikira. Kin-eningmidinu-manja nakina nengkengmina-langwa neniki-lika-langwa nakina ena-langwu-wa angalya, kembirra nara-maka ken-awiyebajuwa nakina nengkengmina-na? Nare-ka. Kin-andeya-maka ngawa nakina nabalija alikira-da.

40 "Nungkwurraja nungkwurruwa karnikabuburrakiyuwa nganyangwa yik-embirrarinama ngawa kirrakina ngayuwa-wa, mena ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, ki-lawurradinama ngayuwa karningbala-wiya kirrakina. Ki-lawurradinama ngayuwa nara-manja andiyama karna karnumamalya-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Neningikarrawara-langwa warnikuminuwar•duwar•da ka-war•duwar•dena-mulangwa eningaba warka

41 Eneja kembirra Bida ni-yama nakina Jesus-uwa, “Bungkawa, akina alawudawarra yirru-makama yirruwa-manja, yirruwa-langwa yimbukwa yinda yirrababurna-langwa?” ni-yama.
42 Eneja ni-yama Nubungkawa Jesus Bida-wa akwa ena-langwu-wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa, “Yi-maka-langwa. Nibina nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nuwerrikidirrbura akwa aringkawa numiyambene-ka nakina? Eneja nubungkawa ena-langwa nenu-bungkawakama nakina nenikuminuwar•duwar•da nubungkawa wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da. Akwa nenu-war•duwar•dikinama arakba nakina wurrumurndakakina-manja warnungkwarba iya wurridarringka, akwa nenu-kukwunama aninga nubungakwa-langwa wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba iya wurridarringka mababurna-langwa marringa. Kini-yamarrkinama kembirra kinu-war•denama nakina warka nara-wiya nibina nubungkawa ena-langwa? Nakine-ka nenungkwarba kinu-war•denama eningaba warka neningangkawura kini-likaja-wiya engku-wa ena-langwa nubungkawa-da.
43 “Kembirra kini-lawurradina-manja eneja nakina nubungkawa angalyu-wa akwa keni-rringkina-manja ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da nu-war•danguma eningaba warka, kembirra kini-lyelyingminama nakina nubungkawa-da. Akwa niyekirrerra kin-ambilyama enejukwaba nibina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa-da.
44 Kembirra nakine-ka nubungkawa ena-langwa kenu-bungkawakinama nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa ababurna-manja amurndakijika ena-langwa-manja-da,” ni-yama Jesus.
45 Biya ngarningka ni-yama Jesus, “Akena nibina-murrada ngawa nenikumin-uwar•duwar•da dukwa kini-lyangkiyaminama nakina, ‘Nara a-lawurraduma umba n-ambudida nubungkawa-da,’ kini-yaminama. Biya arakba keni-larrkbarjenama nakina wurrumurndakibina-manja warnungkwarba iya wurridarringka kenu-war•dikina-murrumanja nakina. Nara arakba a-war•duma eningaba warka, umba erribirra kinu-war•denama awurrariya warka-da. Ababurne-ka aninga kin-alyubarinama nara-wiya nibina ena-langwa nubungkawa-da. Akwa kini-bekinama anija nakina, kinu-bungwurridinama-da.
46 “Bi...ya eneja ena-langwa nubungkawa kini-lawurradinama nakina arakba-da. Kini-yar•denama warenja-bawiya, nara-manja engkirrikuma nibina nenikuminuwar•duwar•da neniki-lawurrada-langwa nakina nubungkawa ena-langwa. Kembirra nakina nubungkawa kini-yamarrkinama dukwa ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da? Amandangwa kembirra kenu-wardenama nakina-da wuburra laka warnumamalya aburrajukwaba narra-wardenama wurruwurrariya-manja warnumamalya,” ni-yama Jesus.
47 “Akwa ena engka,” ni-yama ngarningka Jesus. “Nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nimininga-dangwa eneja neningma nakina ababurna-langwa neniki-yama-langwa nenumini-ngayindangu-mulangwiya ngawa nibina ena-langwa nubungkawa. Akena nara nakina aminu-war•duma eningaba warka. Kembirra eneja ena-langwa nubungkawa keni-larrkbarjenama angwurra nakina ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da nuwurrariya-manja.
48 Umba eneja ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da neningbala nakina nenikiyama-langwa nenumini-ngayindangu-mulangwiya ena-langwi-yada nubungkawa. Enejukwaba nara nakina aminu-war•duma eningaba warka. Kembirra eneja ena-langwa nubungkawa keni-larrkbarjenama ambaka-langwa nakina ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da nuwurrariya-manja, neningbala-baba nakine-ka-da,” ni-yama nakina Jesus.

Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Kembirra yikenu-kwuna-manja Neningikarrawara aruma warka nungkwurruwa-wa, nungkwurraja yikinumin-engkirrikajame-ka kirrakina enuwa-wa akwa yikinuminu-war•denama kirrumurndamurndirra alyangmandukwuna ngawa warka. Umba yikenu-kwuna-manja Neningikarrawara nungkwurruwa-manja warka, ebina aruma angwurra, kembirra yikinumin-engkirrikajame-ka akwa yikinuminu-war•denama angwurra ngawa kirrakina-da,” ni-yama nakina Jesus Bida-wa akwa ngawa ena-langwu-wa wurrukwala warnikabuburrakiyuwa.

Jesus ni-likenu-mulangwa enenu-wa angalya kini-lyangkuwerribikajungwuni-yada warnumamalya-langwa

49 Biya ni-yengbina nakina Jesus ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa wurrababurna-manja. Ni-yama, “Ngayuwe-ka ningena ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa ki-lyangkuwerribikajungwuni-yada karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba karna akwa ngawa warningaba-murrikba akwa

wurruwurrariya-murrikba aburrajukwaba wurrababurna-langwa wurrukwala warnumamalya. Ki-yaminama ngayuwa wuburra laka ke-kilarrkajama angwura kajungwa ki-dakini-yada ngayuwa alarrngkilarrngkawarriya amurndakijika. Karukwa! Ke-kalaridinuma arakba akina angwura,
50 akena nara ambaka e-kalariduma, mena adinuba-wiya ningeniki-lyandi-yada ngayuwa-baba-da.
"Ki-lyandina-manja ngayuwa, wuburra laka ku-ngwur•dirruwajungwunama ngayuwa akarrkwujaja-manja arrawa ke-yaminama akina. Ebina-wiya nenu-mingekingambajuwa-manja Janjana nuwilyaba nenungkwarba, eneja nakina nenungkwarba nu-ngwur•dirruwajungwunuma akungwa-manja. Umba ki-lyandina-manja ngayuwa, akine-ka wuburra ke-yaminama, wuburra laka ku-ngwur•dirruwajungwunama ngayuwa akarrkwujaja-manja arrawa. Karukwa! Ningu-werrikawarriyadiname-ka ngayuwa akina-langwa akarrkwujaja. Akwa ku-werrikawarriyadinama ngawa yanda-langwa ki-jerrukwuna-manja ngayuwa akina akarrkwujaja-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
51 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama, "Kirri-yamarrkinama kirr-engkirrikajama nungkwurruwa kembirra nganyangwa-langwa? Laka ningi-likenuma ningena enenu-wa angalya kajungwa ka-marumini-yada ngayuwa warnumamalya-langwa? Nare-ka. Ningi-likenuma ngayuwa enenu-wa angalya kajungwa warnumamalya ke-beyini-yada ngawa wurrakina akwa kuw-awinyambakeyini-yada nganyangwa-langwa wurrakina.
52 "Dukwa kuw-ambilyama aburraja wurrumangbala warnumamalya awilyaba-manja ngawa alikira. Kembirra aduwaba-langwa wurrubukalakina wurrubukabiyakarbiya karra-wirrikbinama wurrakinu-wa wurrambilyuma.
53 Dukwa wunenukwa-manja kenu-wirrikbijeyinama wunalakina-da. Umba dukwa aburringajukwaba wurringaburra-manja karringu-wirrikbajeyinama wurringalakina-da. Umba dukwa wurringadija-manja ngarningka ngawa karringu-wirrikbajeyinama aburringajukwaba-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
54 Biya kembirra ni-yengbinuma ngarningka nakina Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurna-langwu-wa. Akwa ni-yama, "Yiki-rringkina-manja kirrakina angubina ka-lumur•dina-manja akina akwa ka-lukwulyuwakena-manja akina akwaburrangarna-langwa, ka-warumajungwuna-manja akina, kembirra yiku-makijeyinama akina-langwa. Biya warenja-bawiya yiki-yaminama kirrakina, 'Yelyukwe-ka yubukwaya-da.' Ngalaja kembirra kini-larrinama amandangwa yelyukwa adinuba.
55 Umba yik-engkirrikaja-manja ngarningka arrirra dalada kuw-angkarrina-manja akina angwurra, kembirra yiki-yaminama kirrakina, 'Mubukwaya arakba mukwena-da,' yiki-yaminama kirrakina-da. Biya amandangwa-da.
56 "Karningme-ka karna yelyukwa-langwa yiki-rringkina-mulangwa angubina. Kemba miyambena-burra nara kirrakina a-miringkama ababurna-langwa Neningikarrawara ni-ngekburakina-mulangwa enena-manja angalya aduwaba? Karniniyerriya karnuma-malya, kirra-ngayindenama karna wurrukwala warnumamalya ke-yaminama wurrakina nungkwurra-langwa-langwa, 'Warningabe-ka warna warnumamalya,' akena kirruwur-rariya karnumamalya kirrakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnuma-malya wurrababurnu-wa-da.

Aki-lyangkuwerribikajungwuna-mulangwa ebina eningaba

57 Biya kembirra ngarningka Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Miyambena-burra nara a-lyangkuwerribikajungwuma kirrakina nungkwurrabakiya-ba ebina eningaba karniki-yama-langwa nungkwurruwa karnumamalya?
58 Dukwa eneja nuwilyaba nenumamalya keni-lekbajama nungkuwa-wa. Kembirra kinalakina ambaka-langwa yikini-lyelyimbukweyinama akina-langwa. Dukwa kenu-wilyakinama nakina nungkuwa nubungkawu-wa akina-langwa awurrariya ningki-yama-mulangwa. Kembirra kenu-wilyakina-manja ngawa ningkakina nibina yikini-lyelyimbukweyinama lukwakwa akina-langwa kinalakina-da, nungkuwa akwa nibina ngini-lekbuma nungkuwa-wa-da. Yikini-lyelyimbukweyinama nara-wiya e-yar•duma nubungkawa-langwa-manja alikira kinalakina-da. Nara ambudiduma ningkakina, umba kini-yekirrerrikinama nibina nenumamalya ningkakina-da, kajungwa kenumini-yakuwabijini-yada nakina ebina awurrariya ningki-yama-mulangwa ningkakina-da.
"Nara-manja nungkuwa e-yekirrerrikama nibina nenumamalya, nakine-ka kembirra kenu-wilyakinama dirrbura nungkuwa nubungkawu-wa ningkakina. Eneja nakina nubungkawa kini-lyangkuwerribikajungwunama karnumamalya-langwa, karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Nakine-ka kembirra nubungkawa kenu-kwunama nungkuwa nuwilyaba-manja nawinyamba nenungkwarba. Eneja kembirra

nakina nawinyamba nenungkwarba ken-awiyebajinama ningkakina akididijungwa-manja, keni-didenama ningkakina-da. Kemba yakwujina ngawa nungkwaja k-ambilyama ningkeningamiyerra-da. K-ambambilyama ngawa.

59 Nara-manja ningkakina a-kwama enuwa-manja ababurna-langwa angwarnda ebina ni-ngayindenama, nara kemba a-jadijuma ningkakina mibina-langwa medirra nibina nubungkawa nakina-da. Kinu-kwuname-ka angwarnda ababurna-langwa ningkakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa nakina-da.

13

Aku-wurrena-mulangwa awurruwurrariya

1 Akini-yada ngawa aburraja wurrukwala warnumamalya nenu-makama Jesus-manja enena ayakwa ni-yama-mulangwa nubungkawa Balida. Ne-yama wurrakina enuwa-wa, "Nakine-ka Balida nenu-makama ena-langwa-manja wurrawinyamba warnungkwarba, biya narra-wardanguma wurrakina wurrukwala-manja warnungkwarba WarningiKeliliya-manja," ne-yama. "Wurrakine-ka warnungkwarba WarningiKeliliya na-likenuma Keliliya-langwa akwa angerriba Jirujalemu-wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya, kajungwa kenuminu-wardeni-yada jiba-murriya Neningikarrawara-langwa yakwujina. Umba yakwujina ngawa wurribina wurrawinyamba warnungkwarba narra-wardanguma wurrakina-manja warnumamalya, nenu-maka-mubaba nubungkawa Balida. Ngalaja mibina merra aburra-langwa akwa ngawa jiba-murriya-langwa numu-ngwunyurrkweyinuma makina-da," ne-yama nenu-maka Jesus-manja wurrakina warnumamalya-da.

2 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Wurrumiyambena warnumamalya wurrumurn-dakakina? Na-jungweyinuma wurrakina wurruwurrariya-baba-na? Wurruwurrariya angwurra wurrukwala-manja warnumamalya WarningiKeliliya-na?

3 Nare-ka! Umba nungkwurraja karnumamalya, yiku-wurrenama aduwaba awurruwurrariya akwa yikinumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa kirrakina. Nara-manja a-wurruma kirrakina awurruwurrariya akwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra nungkwurrajukwaba yiki-jungwunama-da. Wuburra wurrumurndakibina WarningiKeliliya warnungkwarba yiki-yaminama kirrakina yiki-jerridinama karningangkawura.

4 "Umba wi-yakuwerribikaja wurrumurndakibinu-wa wurrukwala warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa Jirujalema-manja engemba angalya Jilawuma-manja. Wurrakine-ka namurndaki-jungweyinuma wurrumemberrkwa wurrumangbala wurrabiyakarbiya warnumamalya yakwujina. Ngalaja alikira na-ringkilarruma alingajirrirra akwa narraku-wardanguma wurrumurndakakina warnumamalya. Wurrumiyambena kemba wurrumurndakakina warnumamalya? Wurruwurrariya angwurra wurrakina wurrababurna-manja warnumamalya Jirujalema-manja-na?

5 Nare-ka! Umba nungkwurraja, yiku-wurrenama aduwaba awurruwurrariya akwa yikinumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Nara-manja a-wurruma kirrakina awurruwurrariya akwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra nungkwurrajukwaba yiki-jungwunama-da. Wurrumurndakibina wuburra warnumamalya Jirujalema-manja yiki-yaminama yiki-jerridinama karningangkawura kirrakina," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Meninganinga-ma-langwa manyungwunya

6 Biya enena kembirra alawudawarra eka-langwa nenu-makama Jesus wurrumurndakakina-manja warnumamalya.

Nuwilyaba nenungkwarba numa-lungkuwabijuwama nakina muwilyaba manyung-wunya ebina-manja ngawa angalya ni-lungkuwabijuwa-murrumanja nakina akwurena. Biya arngkawura ni-likenuma nakina n-aburangkama makinu-wa manyungwunya ma-maninga akena nara mibina kinum-akburrangarna nakina.

7 Biya nenu-makama nakina ena-langwa-manja nenikuminuwar•duwar•da. "Kwuja," ni-yama, "ningi-likenuma ngayuwa ebini-yada akilarrkardidarra ning-aburangkama ma-maninga. Arngkabiyakarbiya-ma akilarrkardidarra arakba ning-aburangkama ma-maninga mema-manja mememeka nganyangwa-manja, akena nara mibina. Na-mar•dena-mubaba ena angalya, kembirra yimini-ridena-langwa mema," ni-yama enuwa-wa.

8 Eneja ni-yama ena-langwa nenikuminuwar•duwar•da enuwa-wa, “Ma-lalika ambaka mema awilyaba ngarningka akilarrkardidarra abukwaya. Adinuba-wiya ngu-mungkadina-langwa ajiringka, kembirra kum-akumurnama yimi bulukwa-langwa yelakwa eningabi-yada ajiringka. Kum-ambilyama ngawa mema yanda-langwa engka-manja akilarrkardidarra.
9 Kembirra kuw-arrangbina-manja mamaninga ngala-langwa, eningaba akina. Ak-ena nara-manja arrangbama mamaninga makina, kembirra ambaka-murra yibamini-ridenama ngayuwa mema manyungwunya nungkwa-langwa,” ni-yama nakina neniku-minuwar•duwar•da, nenu-makama ena-langwa-manja nubungkawa. Ena ngawa.
Enena alawudawarra nenu-makama Jesus wurrumurndakibina-manja warnuma-malya.

Jesus nang-eningabaka-mulangwa didarringka dirrengmurnirna Jebuda-manja

10-11 Ngalaja dakina duwilyaba didarringka ying-ambilyumurra, akena narringa-wilyakama wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa ngaluwa-manja. Wurrakine-ka wurramukwa narring-angbilyuwakama dakina. Dadinungkwurakbe-ka angbilyuwa dak-ina yingaku-wardanguma, akwa nara dirrbura kingi-likena umba ying-abuluwenduma dadingangkawura ngawa. Yingi-yaminjamama ngawa dakinu...wa. Ying-abuluwenduma mememberrkwa mamangbala mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura.
Kembirra muwilyaba-manja mukwurdukwurda mamawura Jebuda dakina yingi-likenuma akinu-wa alikira jinikakwa. Umba akini-yada ngawa eneja Jesus nenu-wilyakajuwama yakwujina nakina warnumamalya-manja jinikakwa-manja.
12 Biya nanga-rringka-manja nakina Jesus, kembirra nang-ardijuwa dadiki-liki-yada enuwa-wa. “Ngeniyerriya, ngarr-enjungwurrenama arakba ngayuwa angbilyuwa-langwa,” ni-yama nakina ngaluwa-wa.
13 Biya nanga-mingekilyinga Jesus ayarrka-murra dakina-manja didarringka, umba arngkawura-wiya ngawa ngalaja yingi-dirrburada arakba dakina-da. Biya kembirra arakba yingini-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa dakina didarringka-da.
14 Akena eneja nubungkawa neningijinikakwa n-awinyambada nakina, mena Jebuda-manja nang-eningabaka-mubaba Jesus dakina didarringka. Biya kembirra ni-yengbina nakina nubungkawa enena ayakwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya yak-wujina. “Yaku-war•denama warka mamangbala muwilyaba-manja mamawura yalak-ena,” ni-yama, “akena aduwaba nare-ka a-war•duma yalakena mena Jebuda-baba ena-da,” ni-yama nakina aburruwa-wa. “Yika-ngayindena-manja karna yikab-eningabakina-manja warnumamalya angbilyuwa-langwa, nara kembirra Jebuda-manja aburangkama eningabakama warnumamalya angbilyuwa-langwa, umba yiki-likajama yangkwur-rangwa mamurndakibina-manja mamawura mamangbala muwilyaba-manja kirrakina,” ni-yama nubungkawa neningijinikakwa aburruwa-wa-da.
15 Eneja Nubungkawa Jesus ni-yama enuwa-wa akwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, “Karniniyerriye-ka karna kirrububungkawa,” ni-yama, “kirra-ngayindenama karna wurrukwala warnungkwarba ke-yaminama, ‘Warningabe-ka warna wurrububungkawa,’ ke-yaminama, akena kirri-kadikajungwunama kirrakina-da,” ni-yama. “Ningkeningerribirra ningkenumamalya k-aburawakinama bulukwa akwa dangki nungkwa-langwa Jebuda-manja akwa ku-wilyakinama akina akungwa-wa.
16 Ngalaja daka didarringka dadikaduwa Aburiyama-langwa dumirenikba daka-da, akena eneja Namukwa nanga-lamiranguma daka dadinungkwurakba-da. Memember-rkwa mamangbala mabiyakarbiya mamarika iya yinungkwura nara king-arjeya dirrbura daka umba aduwaba-manji-kba-da. Eningaba akina ngayuwa ninging-enjungwurrangu-mulangwa daka didarringka Jebuda-manja-na?” ni-yama nakina Jesus nibinu-wa nubungkawa neningijinikakwu-wa.
17 Umba ni-yengbinu-manja Jesus akina ayakwa, aburraja warnungkwarba yakwu-jina wurribina nenu-wirrikba-murrumurra Jesus-uwa wurrakina namurndakumini-yelijungwunuma, mena nen-arndirrangu-mubaba nakina Jesus wurrakina. Akena abur-raja wurrababurna warnumamalya na-werrikilyelyingmajungwunuma wurrakina ni-yama-mulangwa Jesus enininginingaba-da.

Neningikarrawara kinu-bungkawadina-mulangwa

18 Eneja kembirra Jesus ni-yengbinuma ngarningka ayakwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya nuw-ambilyu-murruwa yakwujina jinikakwa-manja. “Kini-yamarrkinama Neningikarrawara kinu-bungkawadina-manja nakina?” ni-yama. “Umba amiyambena ayakwa ka-makinama ngayuwa nungkwurruwa-manja kajungwa yik-eningmidini-yada kirrakina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara?” ni-yama. “Kwuja, kinu-bungkawadinama nakina adinuba-wiya wurrambawura-manja

warnumamalya. Bi...ya ngarningka wurruwurrakwulyumida-manja warnumamalya kinu-bungkawadinama Neningikarrawara kembirra arakba nakina-da.

19-21 “Kwuja, ngayuwa ka-makinama ambilyuma-kiya alawudawarra, awilyaba eka-langwa umba awilyaba damba-langwa,” ni-yama ngarningka Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

Nuwilyabe-ka nenungkwarba nu-manguma nakina awilyaba amadidira embirrkaluwa eyukwujiye-ka akwa ni-lungkuwabijuwa akina. Ngalaja kembirra na-lungkuwarrinuma akina amadidira yanda-langwa aruma eka nuw-arjeyuma akina. Kembirra aburraja wurrajija nuw-ambarrinuma ememeka-manja akwa narruma-ngekburakama miyerriya aburra-langwa yakwujina.

Umba ngarningka ngalaja duwilyaba didarringka yingu-manguma dakina akubudika iya bulawa akwa akungwa dambi-yada. E...yukwujiye-ka akubudika yingu-manguma dakina. Akena ngalaja akina akubudika eyukwujiya na-war•danguma damba-manja, yanda-langwa akina na-milyingkuwarumajungwunuma akwa na-budinuma aruma. Ak-ina ngawa alakina-kiya alawudawarra-da.

Biya ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Ka-makinama kembirra ngarningka ngayuwa kinu-bungkawadina-mulangwa nakina Neningikarrawara. Ke-yaminama akina wuburra laka ebina eyukwujiya amadidira na-lungkuwarrinama ajiringka-manja yanda-langwa adirrungwarna eka kembirra nuw-arjiyama akina. Akwa ke-yaminama ngarningka akina wuburra laka ebina eyukwujiya akubudika na-milyingkuwarumajinama akina damba kembirra adirrungwarna. Adinuba-wiya eneja Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina wurrambawura-manja warnumamalya. Umba ambaka-murrumurra kinu-bungkawadinama Neningikarrawara wurruwurrakwulyumida-manje-ka warnumamalya arakba nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya nakina-da.

Ak-awiyebena-mulangwa Neningikarrawara-langwa manja angalya eyukwujiya-langwiya akawiyuwiyeba

22 Nakine-ka Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narruma-yuwarnuma wurrakina mibina mamurukwa numu-likenuma Jirujalemu-wa. Nawurrak-alilikenu...wa. Biya lukwakwa wurrakina na-ngwanjinuma ababurna-manja angalya, waka aminababurna-manja alikira, umba waka aminambawura-manja alikira. Biya Jesus nen-akakirumakama ayakwa yakwujina wurruminakina-manja angalya warnumamalya akwa ngawa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba.

23 Umba eneja nuwilyaba nenumamalya ni-yama Jesus-uwa, “Bungkawa, Neningikar-rawara aken-enibikinama wulkwa ngarrambawura-manja ngarnumamalya?”

Eneja Jesus ni-lawurrakaja enena ayakwa enuwa-wa akwa ngarningka wurrukwalu-wa warnumamalya aburrajukwaba. Ni-yama,

24 “Yik-aburangkeyinama angwurra kirrakina karnumamalya karnik-awiyebi-yada Neningikarrawara-langwu-wa angalya. Yiki-yaminama wuburra laka kirr-awiyebenama alikira-manja e...yukwujiya-langwiya edirra. Kembirra yik-aburangkeyinama angwurra aduwaba mena aburrajukwaba wurrababurna warnumamalya kuw-aburangkeyinama wurrakina akinu-wa edirra warnik-awiyebi-yada, akena ka-lyangmuridinama wurrakina-da. Kembirra nungkwurraja yik-aburangkinama aduwaba angwurra kirrakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

25 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Eneja numinakina angalya nabalija kinu-warumajungwunama nakina akwa kini-didenama akina akididijungwa, akwurraka ngawa kin-akumurnama. Umba nungkwurraja errekba-manja-wiya yik-arjiyama akwa yik-ardenama enuwa-wa. ‘Bungkawa,’ yiki-yaminama, ‘yirr-awiyebajiya-langwa yirraja!’ yiki-yaminama. Akena eneja numinakina angalya kini-yaminama nungkwurruwa-wa, ‘Ningeningbala ningena nungkwurruwa. Karningamba-langwa kirrakina?’ kini-yaminama nakina-da.

26 “Umba nungkwurraja yiki-yaminama nungkwurramba-langwa enuwa-wa, ‘Kada, ngarribina ngakwurruwa ngarri-yebukeyinu-murrada aninga akwa ngarri-bekeyinu-murrada ngarruwurrakawura-ma akubibeka ngarribina-da. Umba nungkwaja yirru-wilyakajuwa-murrada ayakwa yirra-langwa-manja angalya ningkibina-da,’ yiki-yaminama kirrakina-da.

27 “Eneja kini-yaminama ngawa, ‘Ningeningbale-ka kirrakina, kirriminimininingke-ka karnumamalya. Jeyi! Karniniyerriya karnumamalya, engku-wa wurri-likaja yadada ngayuwa-langwa!’ kini-yaminama nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

28 “Errekba-manja-wiya ngawa yiku-ngwadeyinama kirrakina,” ni-yama Jesus. “Yiku-
ngwadungwadeyinama yiki-ringirriyadiname-ka yika-rringkina-mulangwa kirrakina
wurrubukalakina Aburiyama iya Ajika iya Jekaba akwa ngawa aburrajukwaba
wurrababurna-langwa WurruBuburabuda warnumamalya Neningikarrawara-langwa
ena-langwa-manja angalya. Akena nara kirrakina awiyebuma umba errekba-
manja-wiya ngawa yik-ambilyama. Yiku-ngwadeyinama angwurra kirrakina mena
wurrumurndakibina warnumamalya kuw-ambilyama arrawa warningadinakba nara
awiyebajuma kirrakina-da.
29 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya ka-likajama yenjerrikina
alyengmilyengma-langwa akwa akwaburrangarna-langwa. Engka-langwa iya engka-
langwa angalya ka-likajama wurrakina kuw-awiyebeyinama Neningikarrawara-
langwa-manja angalya. Biya kamurndak-ambarrinama kamurndaki-yebukeyinama
wurruwurrakawura-ma wurrumurndakibina warnumamalya, akena nungkwurraja
nara-da!” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
30 Biya ni-yama ngarningka Jesus, “Wurrukwale-ka warnumamalya kuw-
arijidinamurra aduwaba akena ka-lyengmename-ka akini-yada ngawa wurrakina-da.
Aburraja wurrukwala ka-lyengmenama aduwaba biya kembirra ka-likajama kuw-
arijidiname-ka arija-langwa akini-yada ngawa wurrakina-da,” ni-yama Jesus nenu-
makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya nakina-da.

Jesus ni-lyelyingminu-mulangwa Jirujalema

31 Akini-yada ngawa aburraja wurrubukwaya wurrukwala WurruBarija warnuma-
malya na-likenuma wurrakina Jesus-uwa. Biya ne-yama, “Nara yelakwa ambilyuma
amiyerra ena-manja angalya, umba jeyi, likaja yadada,” ne-yama, “mena Nubungkawa
Yerida ngini-ngayindenama kenu-wardenama ningkakina,” ne-yama wurrakina-da.
32 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Jeyi! Wurri-likaja Yeridu-wa. Yikinu-makine-
ka nganyangwa ayakwa nakina-manja nuwarnkarnyerra nenumamalya. Nganje-ka
ningena ningi-lyangmurukweyinama aduwaba, akwa ngarningka arnungkwaya ki-
lyangmurukweyinama ningena ngawa. Ku-war•denama ningena ka-jadijinama wurra-
mukwa warnumamalya-langwa akwa ka-ngekburakinama warnumamalya angbilyuwa-
langwa aduwaba akwa ngawa arnungkwaya. Umba mabiyakarbiya-manja mamawura
ki-jerrukwunama warka nganyangwa,” ni-yama Jesus.
33 “Akena Jirujalemu-wa ki-likajama ngayuwa,” ni-yama. “Kuma-yuwarnama mamu-
rukwa mibina numu-likajamurra Jirujalemu-wa aduwaba, akwa arnungkwaya, akwa
mingka-manja. Jirujalemu-wa ki-likajama ningena mena yirruwa YirruBurabuda yarnu-
mamalya Neningikarrawara-langwa nara aminukwala-manja angalya a-jungwuma yir-
rakina umba yiki-jungweyinama ngawa yarna yakwujina Jirujalema-manja-da,” ni-yama
Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnumamalya.
34 “Karukwa! Karnumamalya KarningiJirujalema!” ni-yama Jesus. “Neni-larrkenu-
manja nakina Neningikarrawara ena-langwa warnumamalya WurruBurabuda
nungkwurruwa-wa, kembirra kirr-ar•dirranguma wurrakina malarra-murra. Kirr-
errikbeyinuma malarra aburra-langwu-wa warnumadangkwa yanda-langwa kirra-
jungwajuwama warningangkawura wurrakina-da. Biya aduwaba kirri-yaminjaminama
kirrakina ngawa-da.
“Karukwa!” ni-yama Jesus. “Ngarra-ngayindanguma nganja ngayuwa kawurra-
murndukwama nungkwurruwa ngayuwa-manja wuburra laka dibina dirndarringba
jukwujukwa narringawurra-murndukwunama dakina wurriyukwayuwa ngala-langwa
ngaluwa-manja kajungwa wurringkinyungwurri-yada ngala-langwa-manja mememiyeja
wurrakina-da. Akena nungkwurraja kirru-warangume-ka kirrakina karnumamalya-da.
35 “Kembirra eneja nakina Neningikarrawara kini-lalikinama ena-langwa angalya
(Jirujalema-manja), akena nara arakba akwurrajuma akina. Nganjukwaba ka-lalikinama
kirrakina karnumamalya-da. Nara amandangwa a-rringkama karna ngayuwa yanda-
langwa yiki-yaminama kirrakina enena ayakwa, ‘Akini-yangmarngkwajina nibina
nenungkwarba neni-larrkama Neningikarrawara yangkwurrangwa kajungwa aken-
enibikini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya,’ yiki-yaminama kirrakina,”
ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja warnumamalya WurruBarija-
da.

14

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nenungkwarba nibina nangbilyuwa-ma

1 Bi...ya arngkawura Jesus ni-likenuma nakina alikira-wa nuwilyaba-langwu-wa nenungkwarba NuBarija. Narume-ka nubungkawa nakina WurruBarija-langwa warnumamalya. Biya Jesus ni-likenuma nakina ena-langwu-wa alikira Jebuda-manja nenik-alyubari-yada nakina aninga yakwujina enuwa-manja. Akena nakine-ka NuBarija nenungkwarba akwa ngawa wurrukwala warnumamalya aburrajukwaba neni-rruburringkama ngawa Jesus-uwa wurrakina.

2 Neni-rringka-manja wurrakina Jesus-uwa, eneja nuwilyaba nenungkwarba ni-likena nakina enuwa-wa. Akena namurndaki-rrangkuwanginume-ka alakba iya ayarrmurra ena-langwa.

3 Umba eneja Jesus ni-yengbina ayakwa wurrukwalu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa wurrukwalu-wa WurruBarija warnumamalya. Ni-yama nakina, “Karningma karna Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma. Kembirra ne-yamarrkinama ngarraku-makinama ena? Ak-eningabakinamanja ngarna warnumamalya Jebuda-manja angbilyuwa-langwa, eningaba akina yinda awurrariya?” ni-yama Jesus.

4 Aburraja nawurraki-yengminjada wurrakina. Umba Jesus nenu-minjirrkilyinga nibina-manja nenungkwarba akwa nen-eningabakama nakina akwa neni-larrka arakba angalyu-wa-da.

5 Biya Jesus ni-yama nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, “Kiningkilarrina-manja nenikuwena Jebuda-manja edirra-wa, kemba ki-yamarrkinama nungkuwa ningkakina? Akwa ke-ngkilarrina-manja bulukwa nungkwa-langwa edirra-wa Jebuda-manja, ki-yamarrkinama nungkuwa ningkakina? Mama Jebuda akina, umba warenja-bawiya kin-arrkirnama nenikuwena akwa k-arrkirnama ebina bulukwa nungkwa-langwa ngalajukwaba edirra-langwa-na?” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

6 Nara aburraja kenumini-lawurrakajuwa awilyuwilyaba ayakwa enuwa-wa umba narrakiyinduma ngawa wurrakina. Nawurraki-yengminjaduma ngawa wurrumurndakakina warnumamalya.

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

7 Eneja Jesus nenu-miringka wurrumurndakakina warnumamalya narrumar•dumar•du-mulangwa ebina eningaba angalya warnik-ambarringi-yada, mena na-lyangkiyamama wurrakina, “Ngarrarumuruma ngarnumamalya ngawa ngarna-da.” Kembirra nakina Jesus nenuwurraki-rringka-manja wurrakina, nenu-makama arakba enena ayakwa aburruwa-wa.

8 Ni-yama, “Ken-ardijina-manja nungkuwa ningkakina nuwilyaba nenungkwarba ena-langwu-wa alikira aningi-yada, nara kembirra nungkwaja a-mar•duma angalya eningabadangwa ningkenik-ambarringi-yada nungkuwa. Dukwa eneja nabalija alikira nenardijuwama nakina nuwilyaba naruma nenungkwarba enejukwaba aninga-wa. Akena ningkiyukwujiye-ka ningkakina umba eneja nakina naruma.

9 Nara kembirra a-mar•duma eningaba-dangwa angalya, nari-yada e-yamama nibina nabalija alikira nungkuwa-wa, ‘Jeyi! En-ambarriya-langwa naka nenungkwarba yelakwa umba erribaja-wiya ningkakina.’ Kini-yamina-manja nakina akina ayakwa nungkuwa-wa, kembirra ku-werrikiyeliyenama ningkakina akwa ki-lalikinama ebina angalya ningku-mar•dangu-mulangwa.

10 “Nara kembirra a-mar•duma eningaba angalya umba ki-likajama k-ambarrinama awurrariya-manja angalya. Mama nara a-rungekburakajungwuma ningkakina, umba k-ambarrinama yakwujina. Kembirra eneja kin-akwudangwukajungwuna-manja nibina nabalija alikira nungkuwa-wa, kini-yaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Ngeniyerriya, awurrariya ena angalya nungkwa-langwa. Angerriba likaja eningabu-wa angalya, rungekburakajungwuna ningkakina,’ kini-yaminama nakina nungkuwa-wa. Kini-yamina-manja akina ayakwa, kembirra ka-lyangkiyaminama aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yakwujina, ‘Wa! Kwuja, narume-ka nakina nenumamalya-na!’ ka-lyangkiyaminama wurrakina.

11 Amandangwa nara-manja a-ngkweningabakajungwuma ningkakina, kembirra Neningikarrawara kini-yaminama nakina nungkuwa-wa, ‘Ningkeningabe-ka ningkakina ningkenumamalya,’ kini-yaminama nakina. Akena ku-ngkweningabakajungwuna-manja ningkakina, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara arrkala keni-lyangkiyelijinama nungkuwa-manja nakina-da,” ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa-da.

12 Biya kembirra ni-yengbina Jesus akwala ayakwa nabaliju-wa alikira nenungkwarba. “Ka-murndukwajina-manja ningkakina warnumamalya kajungwa karniki-yebukaji-yada

aninga nungkwa-langwa-manja alikira, kembirra nara a-murndukwama warnumamalya nungkwa-langwa, wurribina nungwena-murriya, nawena-murriya, akwa wurribina wurrukwala wurruminababurna angwarnda warnumamalya. Aburramba-langwa dukwa kab-ardijinama wurrakina ambaka-murra aburra-langwu-wa alikira aningi-yada. Umba warningerribirra-langwa warnumamalya ka-murndukwunama nungkuwa-wa," ni-yama Jesus.

13 "Umba wurramukwiyadakena warnumamalya warningerribirra k-ardijinama nungkuwa-wa, wurrumurndakibina warningalyingmalyingma warnumamalya, wurrirrirrengmurrengmurnirna warnumamalya akwa ngawa wurrimimbimimba warnumamalya.

14 Mama nara wurrakina ardijuma nungkuwa aningi-yada aburramba-langwa umba eningaba ka-ngekburakajungwunama nungkwa-langwa. Eneja Neningikarrawara kiniyaminama eningaba nungkuwa-manja meningarija-langwa-manja mamawura kuwenibudina-manja ngarningka warninginingaba warnumamalya wurribina ka-jungwunamurrada," ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

Kuw-alyubarina-mulangwa warnumamalya aninga akini-yada kinu-bungkawadinamanja Neningikarrawara

15 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-engkirrika-manja amurndakibina ayakwa yakwujina ni-yengbinu-mulangwa Jesus, ni-yama nakina, "Ke-yekirrerridiname-ka wurrakina warnumamalya kuw-alyubarina-murrumurra aninga akini-yada ngawa kinubungkawadina-manja Neningikarrawara nakina-da," ni-yama nakina.

16 Eneja kembirra Jesus nenu-makama enena alawudawarra enuwa-wa.

Nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyumurra nakina. Neni-ngayindanguma nakina enalangwa warnumamalya wurrababurna warniki-liki-yada ena-langwu-wa alikira wurrakina kajungwa warniki-yebukaji-yada aninga yakwujina enuwa-manja. Kembirra nilarrka ayakwa aburruwa-wa adinuba-wiya warniki-liki-yada wurrumurndakakina warnumamalya. Aburraja kembirra ena-langwa warnikuminuwar•duwar•da arakba narridakama aninga eminimininga. Aruma aninga eningaba akwa ngawa akwalya narridakama wurrakina eningaba-da.

17 Kembirra na-walyuwa-manja arakba akwalya iya aninga, eneja nakina nubungkawa neni-larrka nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa wurrumurndakibinuwa warnumamalya, kajungwa kawurraki-likaji-yada ena-langwu-wa alikira. Eneja kembirra ni-likena arakba nakina nenikuminuwar•duwar•da. Biya ni-yama nakina wurrumurndakibina-manja warnumamalya, "Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!" ni-yama.

18 Akena aburraja narri-lyangkilyuwakajuwama wurruwurrakidirrbura aringka aburra-langwa wurrakina-da.

Ni-yama neningadinuba-wiya nenungkwarba enuwa-wa, "Kinu-makina nungkwalangwa nubungkawa ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena ningubeyindanguma angalya kajungwa ki-lungkuwabijini-yada amarda eninganinga nganyangwa. Akwa ningi-ngayindenama ki-likajama ngayuwa enena-wiya kirringkinama akina. Nara kembirra a-likama ngayuwa aduwaba-da," ni-yama nakina.

19 Eneja ni-likena ngarningka arakba nenikuminuwar•duwar•da ningku-wa nenungkwarba. "Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!" ni-yama.

Eneja ni-yama enuwa-wa, "Kinu-makina nubungkawa nungkwa-langwa ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena ningu-beyindanguma ememberrkwa bulukwa kakuminu-war•deni-yada warka nganyangwa. Kemba ningi-ngayindenama ki-likajama ngayuwa enena-wiya ki-rringkinama amurndakakina bulukwa nganyangwa eningabamurrikba akina. Nara kemba a-likama ngayuwa nungkwa-langwu-wa nubungkawa aduwaba," ni-yama nakina.

20 Eneja ni-likena ngarningka nenikuminuwar•duwar•da ningku-wa nenungkwarba. "Awalyuwa arakba aninga, umba kwa!" ni-yama nakina.

Eneja ni-yama enuwa-wa, "Adinube-ka ningena yirringi-yakajuma dadingiyarrka. Kembirra aminakina-langwa nara a-likama ngayuwa nungkwa-langwu-wa nubungkawa aduwaba-da," ni-yama nakina.

Eneja ni-yaminjamama ngawa nenumurndaki-yendabenuma nakina nenikuminuwar•duwar•da wurrababurnu-wa warnumamalya warniki-liki-yada wurrakina enalangwu-wa nubungkawa aningi-yada. Akena aburraja nawurraki-waranguma nara ka-likena wurrakina.

21 Eneja kembirra ni-lawurradina arakba angalyu-wa akwa nenu-maka amurndakibina ayakwa ena-langwa-manja nubungkawa.

Eneja kembirra n-awinyambade-ka nakina nubungkawa arakba amurndakibina-langwa ayakwa. Biya ni-yama nibinu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Jeyi! Likaja errekbu-wa mamurukwu-wa,” ni-yama. “Nara ambudiduma umba warenja likaja wurrukwalu-wa warnumamalya nuw-ambilya-murruwa enena-manja angalya. Ki-likaja maruma-langwiya mamurukwa akwa ngawa miyukwayuwa-langwiya mamurukwa. Biya k-aburangkina ningkakina warningerribirra warnumamalya, wurribina warninga-lyingmalyingma akwa ngawa wurrirrengmurrengmurnirna akwa ngawa wurribina wur-rimimbimimba warnumamalya. Kembirra ka-wilyakina wurramukwiyadakina war-numamalya yangkwurrangwa nganyangwu-wa angalya kajungwa kuw-alyubarini-yada enena aninga,” ni-yama nakina nubungkawa nenu-makama ena-langwa-manja neniku-minuwar•duwar•da-da.

22 Eneja ni-likena arakba-da.

Biya wurramukwiyadakina warnumamalya n-aburangkama nakina. Biya wur-rukwala nen-akburrangarnuma nakina akwa nenu-wilyakama arakba ena-langwu-wa nubungkawa-da. Biya ni-yama ena-langwu-wa nubungkawa, “Ningarra-wilyakama wur-rumurndakenena warnumamalya yangkwurrangwa akena aruma ngawa enena angalya-da,” ni-yama nakina.

23 Eneja kembirra nubungkawa ni-yama enuwa-wa, “Jeyi! Likaja mamurndakangaba-wa mamurukwa nara-murruwa alikira,” ni-yama. “K-aburangkina ningkakina yakwujina warningerribirra warnumamalya. Biya k-akburrangina-manja wurrakina ka-wilyakina yangkwurrangwa, kajungwa ena alikira nganyangwa ka-lyangburrukwuni-yada war-numamalya. Ka-warena-manja wurrakina, kembirra ki-yamina nungkuwa aburruwa-wa, ‘Yiki-likajama enena-wiya,’ ki-yamina, ‘mena nubungkawa nganyangwa nginu-maka-mubaba nakina ngayuwa-manja yiki-likaji-yada karningerribirra karnumamalya aningi-yada,’ ki-yamina nungkuwa aburruwa-wa.

24 “Amandangwa ningi-yaminama, wurrumurndakibina warnumamalya ka-likeni-yada warningadinuba-wiya nganyangwu-wa angalya nara arakba wurrakina alyubaruma ena aninga nganyangwa,” ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da-da. Ena-bu ngawa-da.

Enena alawudawarra nenu-makama Jesus nibinu-wa nenumamalya-da.

Akin-aburrakiyuwarna-mulangwa angwurra Jesus-manja

25 Bi...ya narruma-yuwarnuma ngawa mibina mamurukwa numu-dirrirnduma mak-ina Jirujalemu-wa nakina Jesus akwa wurribina ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Aburraja wurrilyimberrkwulyumide-ka warnumamalya namurndaki-likenuma makina-manja ngawa mamurukwa aburrajukwaba wurrakina.

Kembirra na-likenu-manja wurrakina lukwakwa nakine-ka Jesus nu-ngwanja akwa ni-nyakuwarrukwajungwa akwa ni-yengbina amurndakenena ayakwa wurrumurndakakinu-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya.

26 Ni-yama nakina, “Kirruwilyaba karnumamalya yiki-likaja-manja ngayuwa-wa akwa yiki-lyelyingmina-manja angwurra nungwenungwa iya dirndenungwa iya dadingiye-nungwa iya wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa, akwa ngawa narrkuwena-murriya iya darrkuwena-murriya umba yiku-warrngkilyelyingmina-manja ngayuwa, nara kem-birra aburrakiyuwama ngayuwa-manja kirrakina. Yiki-lyelyingminama angwurra ngayuwa-manja umba yiku-warrngkilyelyingmajungwunama kirrakina-da.

27 Akwa ki-lyelyingmajungwuna-manja ningkakina akwa ku-warena-manja ningkeniki-jungwa ngayuwa-langwa, nara kembirra aburrakiyuwama ngayuwa-manja ningkakina-da,” ni-yama Jesus nenu-makama wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

28 Biya ngarningka ni-yama nakina aburruwa-wa, “Yiki-ngayindena-manja kirrak-ina karniki-yuwi-yada ngayuwa-manja, kembirra yikuma-war•dikinama ambaka-langwa mangma nungkwurra-langwa,” ni-yama Jesus. “W-engkirrikiya-langwa. Ka-makinama ngayuwa ambilyuma eyukwujiya-kiya alawudawarra, awilyaba alikira-langwa umba awilyaba awinyamba-langwa,” ni-yama Jesus.

Nuwilyaba nenungkwarba kini-ngayindena-manja kini-likirakina-manja nakina alikira alingajirrirra, kembirra adinuba-wiya nara-wiya aburradaduma nakina warka kinuma-war•dikinama ambaka-langwa mangma ena-langwa. Kinu-murnduwarnama angwarnda ena-langwa, aruma-murrikba akina, kajungwa arngkawura-murri-yada ngawa kini-ngekburakini-yada akina alikira.

29 Nara-manja a-murnduwama nakina angwarnda ena-langwa adinuba-wiya, kinum-akumurnama jimenda yimbukwa dukwa-da umba nara akwala-da. Kemba nara a-likirakuma akina alikira ambaka nakina-da.

Kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya keni-rinjarrkinama enuwa-wa.

30 “Wayi!” ke-yaminama wurrakina. “Naka nenungkwarba n-aburradadanguma warka
ena-langwa, akena nara nakina kini-jerrukwa-na! Ekuwarra yimbukwa wulkwa ni-
likirakama, akena nara ambaka kini-jerrukwa akina-da,” ke-yaminama wurrakina-da.
Ena ngawa.
31 Umba nuwilyaba eneja nubungkawa keni-ngayindena-manja nakina neniku-
wardi-yada ningku-wa nubungkawa, enejukwaba kinuma-war•dikinama ambaka-
langwa mangma ena-langwa. Akwa kenu-murnduwarnama nakina ena-langwa
wurrawinyamba warnungkwarba nara-wiya a-likama awinyambu-wa. Dukwa
wurrilyimberrkwulyumide-ka 10,000 warnungkwarba wurrawinyamba ena-langwa,
umba eneja nuwilyaba-langwa nubungkawa wurrilyimberrkwulyumide-ka angwurra
dukwa nakina wurrawinyamba 20,000 warnungkwarba-da.
32 Kembirra nara eneja nakina ambudiduma umba keni-larrkajama warenja-
bawiya wurrukwala warnungkwarba ningku-wa nubungkawa kin-ambilya-murruwa
awilyikerra nakina ambaka. Aburraja ka-likajama akwa ke-yaminama, “Amiyambena
ningki-ngayindenama nungkuwa?” ke-yaminama enuwa-wa. “Umba yirraja yiki-
yamarrkinama yirruwa yarnumamalya nari-yada awinyamba?” ke-yaminama
wurrakina kenuminu-wilyakinama ayakwa aburra-langwa-langwa nubungkawa ningku-
wa nubungkawa wurrakina-da. Ena ngawa-da.
33 Biya kembirra nenu-makama Jesus wurrumurndakibina-manja warnumamalya,
“Kembirra wunalakina-kiya wuburra wunenungkwarba-kiya yiki-yaminama kirrakina
nungkwurrajukwaba. Ningkakina ningkuwilyaba yiki-ngayindena-manja ningkeniki-
yuwi-yada ngayuwa-manja, kembirra nara ningkakina a-waruma ningkeniki-lalika-
langwa eningerribirra amurndakijika nungkwa-langwa umba kuma-war•dikinama
mangma nungkwa-langwa,” ni-yama Jesus nakina-da.

Ngarri-yamina-mulangwa ngakwurruwa wuburra dilingena dibina dungwurrkwarda

34 Biya kembirra ni-yama ngarningka Jesus aburruwa-wa, “Karningme-ka karna dilin-
gena. Dadingabe-ka dakina. Akena kingu-milyingkambumadina-manja dakina dilingena,
aki-yamarrkinama ngarna kembirra kajungwa aking-eningabakini-yada dakina? Nare-
ka-da. Nara ngarna eningabakama dakina dilingena dadingungwurrkwarda-ma-baba
dakina,
35 umba akinga-wurrenama dakina ngarna-da. Nara ngarna akumama dakina
ajiringka-manja, mena nara-baba eningabakama dakina akina ajiringka. Akwa nara
ngarningka a-ngwunyirrkwajuma bulukwa-langwa-manja yimi, mena nara-baba
eningabakama dakina dilingena amarda-murriya. Nare-ka-da, duwurrariya-baba ngawa
dakina dilingena-da.
“Kembirra w-engkirraja angwurra amurndakakinu-wa ayakwa ngarra-maka-
murruwa. Yik-awiyebajina-manja akina nungkwurra-langwu-wa mada, nara kembirra
a-jadijuma mungarrkuwarru-wa mada akwa a-lyikbijuma akina ayakwa, umba
yiki-yakuwerribikaja ngawa ambaka-langwa amurndakakinu-wa,” ni-yama Jesus
wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrilyimberrkwulyumida-da.

15

Na-lyumadu-mulangwa jiba

1 Bi...ya aburraja wurrababurne-ka warnumamalya narrumurndaki-ngayindanguma
warnik-engkirriki-yada ayakwa wurrakina Jesus-langwa. Umba wurrilyimberrkuwarra
warnumamalya narraminu-war•danguma warka WarningiRawuma-langwa
wurrububungkawa wurrumurndakakina. Akwa narraminu-manguma angwarnda
wurrukwala-langwa WarningiJudiya warnumamalya kajungwa warniku-kwi-yada akina
aburra-langwu-wa wurrububungkawa. Biya nuw-akwudangwukajungwunuma Jesus-
uwa wurrakina aburruwa wurrukwala ngarningka warnumamalya wurruwurrariya
aburrajukwaba.
2 Akena aburraja WurruBarija warnumamalya akwa wurribina warnikakakirumaka
Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma na-ngwurrkiyengbeyinuma wurrakina. Biya
ne-yama, “Jesus-eka nakina nara a-larrkama wurruwurrariya warnumamalya engku-
wa, umba nen-ardijinama wurrakina enuwa-wa akwa n-alyubarinama aninga aburruwa-
manja-da,” ne-yama wurrakina.
3 Kembirra aminakina-langwa eneja Jesus nenu-makama abiyakarbiya alawudawarra
wurrumurndakakina-manja warnumamalya.
4 Nuwilyaba nenungkwarba n-akwurrajuwama nakina ababurna jiba
arngkumemberrkwa-ma arngkumemberrkwa ena-langwa. Umba awilyaba na-
lyumaduma akina. Kembirra kini-yamarrkinama nakina? Ngayuwe-ka kembirra arakba

ngarra-makinama nungkwurruwa-wa. Kini-lalikinama amurndakibina akwala jiba ena-langwa amarda-manja umba kini-likajama nakina kin-aburangkinama ebinu-wa awilyaba jiba na-lyumadu-murruwa ena-langwa-da.

Nakina ngawu...wa kin-aburangkinamu...wa, yanda-langwa kin-akburrangina-manja ebina na-lyumadu-murrada.

5 Biya kin-akburranga-manja akina, kinu-menama akwa kin-akumurnama ena-langwa-manja amurn•da. Niyekirrerre-ka arakba kembirra kinu-werrikilyelyingmajungwunama-da.

6 Kembirra kini-lawurradinama nakina angalyu-wa kini-ngabukwunama akina ena-langwa-manja amurn•da-da. Biya kenu-murndukwajinama warnumamalya ena-langwa akwa kini-yaminama aburruwa-wa, “Kwa, ngarri-yekirrerrikajungwuna-langwa arakba ngakwurruwa, mena ning-akburranga-mubaba arakba nganyangwa ebina na-lyumadu-murrada jiba,” kini-yaminama nakina-da, kenu-makinama ena-langwa-manja warnumamalya-da. Ena ngawa.

7 Biya kembirra ni-yengbina ngarningka akwala ayakwa nakina Jesus. Ni-yama, “Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-yekirrerridinama wurrakina ena-langwa-manja angalya abalkaya, kinu-wurrena-mulangwa nuwilyaba nenumamalya awurruwurrariya amurndakibina n-arriyakajungwunu-mulangwa nakina. Umba kwuja! Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-yekirrerridinama wurrakina wurrumurndakibina-langwa 99 warnumamalya ke-yamina-mulangwa eningininga wurrakina. Umba ke-yekirrerridinama angwurra wurrakina wurruwilyaba-langwa warnumamalya karru-wurrena-mulangwa awurruwurrariya amurndakibina nuw-arriyakajungwunu-mulangwa umba kenumini-yarrkuwarakina-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrakina-da,” ni-yama Jesus nakina-da.

Na-lyumadu-mulangwa embirrkaluwa angwarnda

8 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus, “W-engkirraja enenu-wa ngarningka alawu-dawarra,” ni-yama.

Duwilyaba dakina didarringka ying-akwurrajuwama ememberrkwa angwarnda eningilyamarmba ngala-langwa. Umba nuw-embirrkilyumaduma awilyaba akina. Kingi-yamarrkinama kembirra dakina didarringka? King-aburangkinama dakina angwurra ebina ngala-langwu-wa eyukwujiya angwarnda nuw-embirrkilyumadu-murruwa. Akwa king-abarrakajinama bajananga akwa kingi-yangbarrkinama ngala-langwa-manja alikira ambaka-langwa.

King-abuburangkinama ngawu...wa, yanda-langwa king-embirrkakburrangina-manja ebina nuw-embirrkilyumadu-murrada.

9 Kembirra king-akburranga-manja akina karringawurra-murndukwajinama dakina ngala-langwa warnumamalya. Kingi-yaminama aburruwa-wa, “Kwa, ngarri-yekirrerrikajungwuna-langwa aduwaba,” kingi-yaminama, “mena ngayuwa ning-akburranga-mubaba ebina angwarnda nganyangwa nuw-embirrkilyumadu-murrada,” kingi-yaminama dakina didarringka, karringa-makinama ngala-langwu-wa warnumamalya-da. Ena ngawa.

10 Biya kembirra ni-yengbina ngarningka akwala ayakwa nakina Jesus. Ni-yama, “Wuburra laka dibina didarringka kingi-yekirrerridinama, kembirra aburrajukwaba Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ke-yekirrerridinama wurrakina-da. Ke-yekirrerridinama wurrakina wurruwilyaba-langwa warnumamalya karru-wurrena-mulangwa awurruwurrariya amurndakibina nuw-arriyakajungwunu-mulangwa wur-rakina akwa kenumini-yarrkuwarakina-mulangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wurrakina-da,” ni-yama nakina Jesus.

Ni-lyumadu-mulangwa nenungkwarba

11 Biya enena ngarningka alawudawarra nenu-makama Jesus aburruwa-wa.

Nuwilyaba nakina nenungkwarba akwa wunambilyuma warnikuwabulena-kiya nabuk-ambilyuma yakwujina awilyaba-manja angalya wurrubukalakina.

12 Biya neningarija-langwa-dangwa nenikuwenikba ni-yama nungwenikba-wa, “Ngangwa,” ni-yama, “wu-murnduwarna arakba akwa wi-yebijebakina amurndakijika iya ajiringka nungkwa-langwa aduwaba kajungwa ku-meni-yada ekuwarra ngaya nganyangwa,” ni-yama. Eneja kembirra nungwenikba nu-murnduwarna nakina amurndakibina amurndakijika iya ajiringka. Nenuminilirrak-eyebijebakama arakba wunalakina-langwa wunenungkwarba-kiya, ekuwarra nawenikba-langwa umba ekuwarra nenikumarnjenikba-langwa.

13 Eneja kembirra arngkidarrba-langwiya nakina nijira-dangwa nenu-kwa ebina ajiringka ena-langwa wurrukwalu-wa warnumamalya umba nu-manga angwarnda

aburruwa-langwa akina-murrada. Akwa kembirra ni-likena emininggku-wa angalya nakina-da. Biya ni-likena arakba, nu-wilyakama ena-langwa amurndakijika iya angwarnda-da. Juju...j engku-we-ka ni-likenuma nakina.

N-alilikenu...wa, yanda-langwa ni-yar•da emininggka-manja angalya arakba aminababurna-manja alikira iya warnumamalya. Yakwujina n-ambilyuma nakina akena nara amurndamurndirra ambaka kinu-wilyaka ebina angwarnda, nara kin-engkirrikena nakina ambaka-murri-yada umba nu-wurrawaja ngawa warenja-bawiya akina-da. Ni-jerrukwama angkwulyumida-langwa ngawa nakina-da.

14 Nara ebina ajijira-mulangwa kinu-wilyaka ena-langwa-manja ayarrka, nu-mangbijerriduma nakina ngawa arakba-da. N-eningalyingmalyingmadume-ka nakina-da.

Umba akina-manja ngawa angalya na-warrngkijerridinuma ngalaja aninga akina. Kembirra nakine-ka nenungkwarba nu-mureyanguma akwa ni-ngayindanguma kin-alyubarinuma aninga.

15 Biya arakba ni-likena nakina nuwilyaba-langwu-wa nenungkwarba angalya, neni-yendabenuma warki-yada, akwa kembirra arakba nenuminu-war•danga nakina warka. Eneja nakina neni-larrka ena-langwu-wa bikibiki nenik-akwurraji-yada amurndakakina.

16 Umba ni-ngayindanguma nenik-alyubari-yada aninga bikibiki-langwa kajungwa neniki-ladikajungwi-yada nakina nenungkwarba, mena nara kenu-kwa warnumamalya aninga. Akine-ka bikibiki-langwa aninga na-jijanguma narru-wurrangu-mulangwa ebina amakwulya narr-alkuwayijuwa-mulangwa warnumamalya amamuwa-langwa aninga warnik-alyubara-langwa.

17 Biya kembirra arakba ni-yakuwerribika nakina akwa ni-lyangkiyama, “Wurrumurn-dakibina warnungkwarba nenuminu-war•duwar•denama warka nungwarrka-langwa, nuw-alyubarinama arume-ka aninga aburra,” ni-yama. “Umba nganja ningena yelakwa murumureya ning-ambilyama.

18-19 Ngi-likajama arakba ngi-lawurradina nungwarrku-wa. Ki-yaminama ngayuwa enuwa-wa, ‘Ngangwa, ningene-ka ning-arriyakajungwuma. Nara kembirra arakba wurrukwala e-yengbijuma ningena nungkwa-langwa ningenikuwena, mena nara k-engkirrikena ngayuwa ayakwa Neningikarrawaru-wa akwa nungkuwa-wa. Umba yirra-ngayindenama ningkakina ki-yaminama ngayuwa-manja wuburra laka wurrukwala-manja ningki-yaminama aduwaba warnumamalya buminu-war•duwar•dena-murrumanja nungkwa-langwa warka. Nganjukwaba ku-war•denama wuburra wurrumurndakenena warnikuminuwar•duwar•da buminu-war•denama, akena nara arakba ningenikuwena e-yamama ningena,’ ki-yaminame-ka ningena nungwarrku-wa-da,” ni-lyangkiyama nakina ni-lyangkumakajungwunuma nenungkwarba.

20 Biya kembirra nu-mirajanga nakina akwa ni-likena arakba ni-lawurradina nungwenikba-langwu-wa angalya-da.

N-alilikenu...wa. Akena awilyikerra-langwiya ngawa ni-likenu-wiya nakina ambaka nenungkwarba, eneja nungwenikba neni-rringka nubukwaya ni-lawurradinuma. Neni-rringka-manja nakina ni-lawurradinu-manja nenikuwenikba, n-errukwule-ka. Biya n-angkarra nakina nenu-kwurukwa, akwa nen-engkarrnga akwa neni-lawurangka nenikuwenikba-manja-da.

21 Kembirra ni-yama eneja nenikuwenikba nungwenikba-wa, “Ngangwa, ningene-ka ning-arriyakajungwuma. Nara k-engkirrikena Neningikarrawaru-wa akwa nungkuwa-wa. Nara kembirra arakba nungkwa-langwa ningenikuwena ningena mena ninguwurrariya-baba,” ni-yama.

22 Akena eneja nungwenikba nen-ardijuwa wurrumurndakibina warnumamalya nenuminu-war•duwar•danguma, biya ni-yama aburruwa-wa, “Kwa warenja, wurringa-lyilyiya dumbala dadingaba-langwa aken-awiyebaji-yada naka,” ni-yama. “Akwa wun-awiyebajiya eyukwujiya errumungkwa amamamuwa ena-langwa-manja amamamuwa ayarrka akwa wun-awiyebajina ngarningka ebina eningalika ena-langwa-manja alika.

23 Akwa yiki-likaja yiku-mena ebina eyukwujiya bulukwa engmurra. Yiku-wardena akwa yik-aburdena akina. Kembirra ak-alyubarinama ababurna amadangkwa iya aninga ngakwurruwa aki-yekirrerrikajungwunama,

24 mena naka nenikuwarrka nganyangwa ni-jungwu-murrada, akena aduwaba n-enibuduma arakba naka-da. Ningen-akburrangama arakba nibina ni-lyumadu-murrada-da,” ni-yama neniyuwangkwa nakina. Biya nuw-alyubarina arakba aninga wurrakina-da.

25 Akini-yada ngawa eneja nuwilyaba nenikuwenikba naruma-dangwa nu-war•danguma warka errekba-manja. Biya ni-lawurradinu-manja nakina angalyu-wa akwa n-akwudangwukajungwunu-manja alikira-wa, n-engkirrika nakina arakba akumalyumalyangka eningalukwanja na-malyangkeyinuma.

26 Biya kembirra nen-ardija nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da nungwenikba-
langwa akwa ni-yama, “Ne-yamarrkinama wurrakina?” ni-yama nakina.
27 Eneja nibina nenikuminuwar•duwar•da ni-yama enuwa-wa, “Nungkwa-langwa
nenikumarnjena ni-yar•duma naka. Kembirra eneja nungwena yirrenu-makama
yarniku-warda ebina eyukwujiya bulukwa engmurra, mena ni-lawurradinu-mubaba
karninikuwena ngawa neningaba nakina-da,” ni-yama.
28 Eneja kembirra naruma-dangwa nenikuwenikba nenak-ar•darra awinyamba. Nara
kini-ngayindanga kin-awiyebena alikira-wa. Kembirra eneja nungwenikba ni-jadinga
nakina alikira-langwa akwa ni-yama, “Nara errekba-manja ambilyuma umba kwa,
awiyeba-langwa marrakba arrawu-wa,” ni-yama.
29 Akena eneja ni-yama nungwenikba-wa, “Kwuja, ngayuwa yirraminu-war•danguma
warka nungkwa-langwa,” ni-yama. “Mababurne-ka mamarika iya yinungkwura ningu-
war•danguma, ningu-war•duwar•denama aduwaba ngawa ningena-da, wurrumurndak-
enena wuburra warnumamalya buminu-war•denama aburrajukwaba nungkwa-langwa.
Nara yibamini-yarrkuwurranga ebina yi-maka-mulangwa ayakwa nungkuwa, akena
nara kembirra yiku-kwa awilyuwilyaba nenukwuda ngayuwa-wa-da kajungwa yarnik-
alyubari-yada nganyangwa warnumamalya-da.
30 Akena naka eneja nenikuwena nungkwa-langwa ni-jerrukwama ebina angwarnda
nungkwa-langwa wurruwurrariya-manja wurridarringka. Umba ni-lawurradinu-manja
naka nungkwa-langwa nenikuwena angalyu-wa, kembirra nungkwaja ningkarra-
makama ningkakina nungkwa-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da, kembirra
narru-wardanguma engmurra eyukwujiya bulukwa ena-langwi-yada wurrakina-da,”
ni-yama nakina nenikuwenikba nungwenikba-wa.
31 Eneja kembirra nungwenikba ni-yama enuwa-wa, “Nenukwa, ngeniyerriya,” ni-
yama, “ningkene-ka ningk-ambambilyuma yelakwa ngayuwa-manja, akwa amurndake-
nena amurndakijika-murriya nganyangwa nungkwa-langwe-ka ababurna-langwa ena.
32 Umba ena yirr-alyubarinama yarna aninga yirri-yekirrerrikajungwunama
yarna. Eningabe-ka ena mena naka nenikuwarrka nganyangwa ni-jungwu-murrada,
akena aduwaba n-enibuduma arakba naka-da. Ni-lyumadu-murrada, akena ningen-
akburrangama ngayuwa,” ni-yama neniyuwangkwa, nenu-makama nenikuwenikba-wa-
da. Akwa ena ngawa-da.

Enena abiyakarbiya alawudawarra nenu-makama Jesus wurrumurndakibinu-wa war-
numamalya.

16

Numinilyenjirra-langwa mangma nenikuminuwar•duwar•da

1 Biya kembirra nenu-makama Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa enena
alawudawarra nuwilyaba-langwa nenikuminuwar•duwar•da.

Nuwilyaba n-ambilyumurra nenikuminuwar•duwar•da nakina. Umba eneja ena-
langwa nubungkawa numinababurne-ka alikira iya amurndakijika akwa angwarnda
nakina. Nakine-ka kembirra nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa numurndak-
akukwurrajuwama ababurna-langwa eningerribirra ena-langwa-langwa nubungkawa.

Bi...ya aburraja wurrukwala warnumamalya na-likenuma nakinu-wa nubungkawa
akwa ne-yamama, “Nakine-ka nenikuminuwar•duwar•da nungkwa-langwa nibina n-
akwurrajinama ababurna-langwa amurndakijika nungkwa-langwa nuwurrariye-ka
nenumamalya nakina,” ne-yama. “Ni-jerrukwuname-ka eningerribirra nungkwa-langwa
nakina. Ku-mangbijerridinama kembirra adinuba ningkakina,” ne-yama wurrakina
nenu-maka nakina-manja nubungkawa-da.
2 Eneja kembirra nubungkawa nen-ardijuwa nibinu-wa arakba nenikumin-
uwar•duwar•da. Nakine-ka ni-likena kembirra enuwa-wa. Umba ni-yama nakina
nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da, “Amiyambena ena ayakwa
bu-makama warnumamalya nungkuwa-langwa?” ni-yama. “Yirra-ngayindenama
nungkuwa ku-murnduwarnama aduwaba ababurna-langwa angwarnda nganyangwa.
Akwa yikumin-arrikarrenama jurra-manja akina ababurna-langwa akwa yiku-kwunama
akina jurra ngayuwa-wa, mena nara-baba arakba aminu-war•duma ningkena warka
nganyangwa yelakwa,” ni-yama nakina nubungkawa enuwa-wa.
3 Umba eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-lyangkumakajungwunuma
arakba. “Karukwa!” ni-yama. “Ki-yamarrkiname-ka ningena aduwaba? Nubungkawa
nganyangwa nu-warenama ngayuwa. Nara kembirra arakba aminu-war•duma ningena
warka ena-langwa-da. Ningeningarrubuda-me-ka ningena ningeniku-mungkada-langwa

edirra-da. Akwa nara e-yukwamajuma erribirra angwarnda iya aninga warningerribirru-
wa warnumamalya, ki-yeliyena-mubaba kembirra ningena ngayuwa akina-langwa-da.
4 Wa! Ningeningma kembirra arakba ningeniki-yama-langwa ngayuwa kajungwa nari-
yada a-waruma wurrukwala warnumamalya ngayuwa-da. Kembirra ki-jadena-manja
ngayuwa nubungkawa-langwa-langwa alikira, aburraja kab-awiyebajinama ambaka-
murra ngayuwa wurrakina warnumamalya aburra-langwu-wa alikira-da," ni-yama ni-
lyangkumakajungwunuma nakina nenikuminuwar•duwar•da-da.
5 Biya nen-ardijuwama nakina kembirra wurrumurndakibina warnumamalya
warniku-kwi-yada angwarnda iya aninga ena-langwu-wa nubungkawa.
Wurruwilyuwilyaba-wiya nen-ardijuwama nakina enuwa-wa wurrumurndakakina
warnumamalya wurrababurna-langwa. Biya ni-yama nakina nuwilyabu-wa,
"Ambarrngarna aninga ningkeniku-kwi-yada ningkena nubungkawa nganyangwa?"
ni-yama.
6 Eneja ni-yama, "Kinu-kwuname-ka ningena arngkumemberrkwa-ma arngkumember-
rkwa budila enuwa-wa aliba-langwa amalyirra," ni-yama.
Kembirra eneja ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da enuwa-wa, "A•a! Wu-
miya ena jurra nungkwa-langwa. Ambarriya akwa wu-warrukwajiya ena ekirra.
Nara arngkumemberrkwa-ma arngkumemberrkwa umba arngkumangbala-ma
arngkumemberrkwa k-arrikarrenama ningkakina yelakwa-da. Biya arngkumangbala-
ma arngkumemberrkwa kinu-kwunama budila enuwa-wa kembirra-da," ni-yama nakina.
7 Umba ningka-langwa nenungkwarba ni-likenuma enamba-langwa enuwa-wa. Kem-
birra ni-yama eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da, "Umba nungkwaja, ambarrn-
garna ningkena aninga ningkeniku-kwi-yada nubungkawa nganyangwa?" ni-yama.
Eneja ni-yama, "Kinu-kwuname-ka ningena 1,000 beka amadidira-murra amaninga
nungkwa-langwu-wa nubungkawa," ni-yama.
Kembirra eneja nakina nenikuminuwar•duwar•da ni-yama, "A•a! Wu-miya ena jurra
nungkwa-langwa. Nara 1,000 umba 800 k-arrikarrenama ningkakina," ni-yama nakina-
da.
8 Bi...ya n-engkirrika arakba eneja nubungkawa ayakwa nakina-langwa nikalya neniku-
minuwar•duwar•da ni-yama-mulangwa nakina. Biya ni-yama, "Nakakirume-ka nakina
nenikuminuwar•duwar•da nganyangwa. Milyenjirre-ka mangma ena-langwa," ni-yama
nakina nubungkawa. Ena-bu ngawa-da.
Biya kembirra Jesus nenu-makama ngarningka ayakwa ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yama nakina, "Akine-ka ni-yengbinuma nakina
nubungkawa ayakwa, mena warnumamalya wurribina na-lyelyingmina-murrumurra
wulkwa amurndakijika-murriya-manja na-likaja-mubaba milyenjirra-murra
mangma wurrakina. Warningme-ka wurrakina *warniku-wulda-langwa *warniku-
ngwur•da-langwa enena-manja angalya. Warningme-ka warniki-yama-langwa
warnumamalya-manja wurribina na-lyangmurukweyina-murrumanja aburrajukwaba
amurndakijika-manja umba nara akwala. Umba aburraja warnumamalya wurribina
na-lyelyingmina-murrumurra Neningikarrawara-langwa-manja alarradada na-
lyangmurukweyinama aburrajukwaba wurrakina enena-manja angalya akwa ngawa
ngarningka amurndakibina-manja Neningikarrawara-langwa-manja ngalajukwaba-
da. Kembirra enena-manja angalya narruma-wilyakinama wurrakina mangma
meningilyenjirra-ma amurndakijika-langwa. Warningbala warniki-yama-langwa
warnumamalya-manja wurribina na-lyangmurukweyina-murrumanja amurndakijika-
murriya-manja wurrakina umba nara akwala-manja," ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa.
9 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, "Kembirra ngarra-makinama
ena ayakwa nungkwurruwa-manja," ni-yama. "Nungkwurraja yika-mamurikajinama
kirrakina wurrukwala-manja warnumamalya. Yika-kwunama aninga iya amurndakijika
akwa angwarnda. Ambaka-murra kembirra yiki-jungwuna-manja kirrakina, nara arakba
a-ngayinduma amukwiyadakina kirrakina amurndakijika-murriya. Akini-yada ngawa
eneja Neningikarrawara nakina yikenu-wilyakinama kirrakina ena-langwu-wa angalya
abalkaya," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
10 Biya ni-yama nakina Jesus ngarningka aburruwa-wa, "Kirruwilyaba karnumamalya
yikinumin-akwurrajina-manja amurndamurndirra kirrakina eyukwujiya angwarnda
ningka-langwa nenumamalya akena nara-manja amini-jerrukwama akina, kembirra
ambaka-murra eneja yikenu-werrungwur•denama nungkwurruwa-manja akwa nungk-
wurraja yikinumin-akwurrajinama kirrakina ena-langwa adirrungwarna angwarnda-da.
Akena kirrikalya-manja kirruwilyaba karnumamalya, nara-manja akwurrajuma eyuk-
wujiya angwarnda ebina ambaka-langwa umba yikinumini-jerrukwuna-manja akina,

kembirra nara nakina a-werrungwur•duma nungkwurruwa-manja akwa nara kirrakina amin-akwurrajuma aruma angwarnda ena-langwa-da.

11 Nara-manja nungkuwa akwurrajuma ningkakina angwarnda iya amurndakijika ningkumurndamurndirra enena-manja angalya, amiyambena kembirra Neningikarrawara-langwa kinumin-akwurrajinama ningkakina? Nara-da. Nare-ka a-kwama Neningikarrawara eningerribirra ena-langwa nungkuwa-manja ningkenik-akwurraji-yada ena-langwa akina-da.

12 Amurndakenene-ka amurndakijika iya angwarnda nara nungkwa-langwa akina. Umba eneja Neningikarrawara nginu-kwunama ena-langwa angwarnda iya amurndakijika-murriya eningaduwaya nungkuwa-manja. Kembirra nara-manja akwurrajuma ningkakina amurndakakina eningaduwaya enena-manja angalya, ki-yamarrkinama ningkakina ambaka-murra? Eneja kenu-kwunama ningkakina Neningikarrawara eningaba ebina ena-langwa eningangkawura ena-langwa-manja angalya abalkaya-na? Nare-ka nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

13 Biya ni-yama ngarningka nakina aburruwa-wa, "Neningerribirra nenikumin-uwar•duwar•da nare-ka nakina aminu-war•duma warka wunalekbina-kiya-langwa wunubungkawa-kiya-langwa wunambilyuma. Dukwa kini-lyelyingminama nuwilyaba-manja nubungkawa, kinu-werrikambilyama enuwa-manja, umba dukwa kenu-wirrikbinama nakina ningka-manja akwa nara kembirra akwurrajuma angwurra nakina-manja-da. Akine-ka ngarra-makama mena-baba ka-bungkawadina-manja akina angwarnda nungkwurruwa-manja, kembirra Neningikarrawara nara a-bungkawaduma nakina nungkwurruwa-manja-da," ni-yama Jesus nenu-maka ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa abiyakarbiya akwala ayakwa

14 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnumamalya aburrajukwaba nuw-engkirrikenuma amurndakibina ayakwa Jesus-langwa. Kembirra nenu-marngkajuwama enuwa-wa mena na-lyelyingminu-mubaba angwurra angwarnda.

15 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Kirrakina-bina kirra-ngayindenama warnumamalya ke-yamina-mulangwa-da, 'Karningabe-ka KirruBarija kirrakina karnumamalya, kirruwerrikidirrbure-ka kirrakina-da.' Akina kirri-ngayindenama akena eneja Neningikarrawara neningma nakina mangma iya yukwudukwuda nungkwurra-langwa. Neningma angwurra nungkwurruwa-manja karnumamalya. Nara a-lyangkuwerribikajungwuma nakina wuburra kirrukwala karnumamalya kirri-lyangkuwerribikajungwunama kirrakina-da. Yiki-yamina-manja karnumamalya, 'Eningaba akina,' dukwa Neningikarrawara kini-yaminama arrkala, 'Awurrariya akina,' kini-yaminama dukwa nakina-da," ni-yama Jesus nenu-maka WurruBarija-manja-da.

16 Biya ngarningka ni-yama kembirra Jesus aburruwa-wa, "Arakburakba-kiya-wiya wurribina warnikakakirumaka warnumamalya narr-akakirumakama Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma narra-makama wurrukwala-manja warnumamalya. Akwa narr-akakirumakama ngarningka Neningikarrawara-langwa-langwa ayakwa amurndak-ibina WurruBuburabuda narra-maka-mulangwa wurrakina ena-langwa-manja warnu-mamalya. Amurndakakina-langwiya-bina ayakwa narr-akakirumakama wurrakina warnikakakirumaka wurrukwala-manja warnumamalya wurriyirrbiyirrba ngawa-da.

"Bi...ya aburraja warningaduwaba warnumamalya kembirra nuw-engkingkirrikenuma aburrajukwaba aduwaba amurndakakinu-wa-bina ngawa ayakwa wurrakina. Eneja kembirra Janjana Nenikumingekingambaja ni-yar•duma arakba enena-manja angalya. Kembirra ni-yar•dangu-mulangwa nakina Janjana, ngayamba-langwa ningarra-wilyakajuwama warnumamalya-manja eningaba ayakwa kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nakina. Kembirra aduwaba aburraja wurrababurna-langwe-ka warnumamalya neni-ngayindenama angwurra wurrakina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nakina aburruwa-manja.

17 Nungkwurraja kirri-yaminama karna karnumamalya, 'Nare-ka a-jerriduma amurn-dakakina angalya abalkaya akwa amurndakenena angalya arrawa ngalajukwaba,' kirri-yaminama. Umba amurndakibina ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa ngalajuk-waba nare-ka a-jerriduma akina. Akena ngarra-makinama nganja ngayuwa, amurndak-ibina angalya abalkaya iya amurndakenena angalya arrawa dukwa ka-jerridinama akina umba amurndakibina ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa nare-ka a-jerriduma akina. Nara ngawa awilyuwilyaba a-jerriduma akina-da.

18 “Arakburakba-kiya-wiya nenu-kwa-manja eneja Neningikarrawara enena ena-langwa ayakwa eningarumuruma nakina-manja Mawijija, ni-yamama nakina Neningikarrawara,

‘Nuwilyaba nenungkwarba kininga-lalikina-manja dadingiyenikba ena-langwa, umba kininga-mena-manja dingka-manja didarringka, kembirra wunalakina-kiya ngawa keni-rndirndirrkeyinama arakba. Akwa ngarningka nuwilyaba nenungkwarba kininga-lalikina-manja dadingiyenikba ena-langwa, akwa kembirra eneja ningka-dangwa nenungkwarba kininga-mena-manja dakina, kembirra nakine-ka nenungkwarba akwa ngawa dakina didarringka aburnajukwaba keni-rndirndirrkeyinama arakba wunalakina-da,’

ni-yamama Neningikarrawara,” ni-yama Jesus wurrumurndakibina-manja WurruBarija warnungkwarba-da.

Numinababurna-langwa amurndakijika nenumamalya akwa Lajirida-langwa

19 Biya kembirra arakba nenu-makama enena alawudawarra nakina Jesus wurrumurndakakina-manja WurruBarija warnumamalya.

Nuwilyaba naruma nenumamalya n-ambilyuma nakina awilyaba-manja angalya. Numinababurne-ka nakina amurndakijika iya angwarnda akwa aninga-murriya. Akwa n-awiyuwiyebenuma dumbala dukukwulyubena dibina nu-beyindanguma duminaruma angwarnda. Akwa n-alyelyubarinuma aninga eninginingaba-wiya mababurna-langwa mamawura iya marringa nakina-da.

20 Eneja nuwilyaba nenungkwarba n-ambilyuma nakina yakwujina enejukwaba ebina-manja ngawa angalya. Nenimikirra nakina Lajirida. Nakine-ka nenungkwarba neningalyingmalyingme-ka. Awurrakwulyumide-ka amarmarra n-arrirreyinuma ena-langwa-manja nenumadangkwa. Aburraja wurrukwala warnumamalya ena-langwa neni-lyilyanguma nakina nibina-langwu-wa naruma nenumamalya alikira. Neni-lyilyanguma wurrakina akwa neni-lalikama nen-angmakwulalijuwama nakina akawiyuwiyeba-manja akwudangwa.

21 N-alyubarinu-manja nibina naruma nenumamalya ebina aninga, kembirra ngalaja eyukwayuwa aninga n-alyubarinu-mulangwa nakina ne-ngkilarreyinuma akina ajiringka-wa. Eneja nakina Lajirida ni-ngayindanguma ebina aninga ne-ngkilarreyinu-mulangwa nenik-alyubari-yada akina. Aburraja wurruwarda na-likenuma enuwa-wa akwa narri-ngbijuwama amarmarra amurndakibina ena-langwa-da.

22 Bi...ya kembirra nakine-ka neningalyingmalyingma nenungkwarba ni-jungwa arakba. Umba aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja neni-ngkajika wurrakina nibina ni-jungwuma, akwa nenu-wilyakama karrawaru-wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya n-ambilyu-murruwa Aburiyama, kajungwa kin-ambilyi-yada ngawa enuwa-manja yakwujina akwudangwa.

Bi...ya kembirra eneja nibina nenumamalya numinababurna amurndakijika iya aninga ni-jungwa enejukwaba nakina. Aburraja neni-rungkwaba nenumadangkwa ajiringka-manja arakba-da.

23 Umba ni-likena arakba kembirra awurrariya-wa angalya warninikijungwa-langwu-wa nakina. Akena akina-manja ngawa angalya warninikijungwa-langwa-manja, n-arrkwujeyinuma nakina nenumamalya, ni-lyandinume-ka angwurra nakina-da. Biya nu-ngwundikadinga akwa nenilirraki-rringka wunalakina Aburiyama akwa Lajirida. Umba awilyikerra ngawa angalya aburnaja wunalakina nen-ambilyumurra-da.

24 Eneja kembirra n-ardanga nakina nenumamalya Aburiyamu-wa. “Namira...wu!” ni-yama. “Errukwuliya-langwa nganja akwa ni-larrkiya-langwa Lajirida ngayuwa-wa yangkwurrangwa, kajungwa kin-akumi-yada ayarrka amamuwa ena-langwa akungwa-manja akwa kinu-murndadiki-yada alyelyikba nganyangwa. Marrakba! Karukwa! Ningi-lyandiname-ka ningena enena-manja angalya angwura-wiya,” ni-yama nakina nenuma-malya Aburiyamu-wa-da.

25 Akena eneja ni-yama Aburiyama, “Engkirrikiya, namira,” ni-yama. “Ningk-ambilyu-wiya ningkeniba nungkuwa ningkakina, ningku-wilyakama ababurna amurndakijika iya aninga. Eneja naka Lajirida nara ebina amurndakijika iya aninga kinu-wilyaka enuwa-manja, neningalyingmalyingma neningangkawura n-ambilyuma nakina. Umba aduwaba kembirra niyekirrerra arakba naka yelakwa, umba nungkwaja ningkakina yakwujina ningk-arrkwujeyinama ngawa, ningki-lyandinama ningkeningangkawura.

26 Umba ngarningka ngalaja akina laka edirra angwujirira angwurn•dikirra nuw-ambilyama wilyarra, kajungwa wurribina karri-ngayindena-manja warniki-lika-langwa

yadada nungkuwa-wa nari-yada wurrakina a-likama-da. Akwa nara warninger-ribirra yadikina ningk-ambilya-mulangwa ningkakina a-kuwabijanguma yangkwur-rangwa yirruwa-wa-da," ni-yama Aburiyama enuwa-wa-da.

27 Eneja kembirra ni-yama nibina nenumamalya, "Aburiyama, marrakba, namira, ni-larrkiya-langwa kembirra Lajirida nungwarrka-langwu-wa angalya," ni-yama.
28 "Aburraja wurrakina yakwujina wurrumangbala nganyangwa narrkuwarrka-murriya nuw-ambilyama. Eni-likaja nakina abunu-makina abunu-madumurrukwuna, kajungwa nari-yada a-likama wurrakina enenu-wa awurrariya angalya akwulyandilyandu-wa, wuburra laka ngayuwa ningi-likenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya," ni-yama nakina nenumamalya Aburiyamu-wa-da.

29 Eneja Aburiyama ni-yama enuwa-wa, "Nungkwa-langwa narrkuwena-murriya narru-wilyakinama wurrumurndakakina akina ayakwa Mawijija-langwa akwa ngawa WurruBuburabuda-langwa," ni-yama. "Ab-engkirrikaja kembirra wurrakina amurndakakinu-wa ayakwa aburra-langwu-wa. Narra-madumurrukwa-mulangwa arakba, kembirra abarramin-engkirrikaja wurrakinu-wa akina ayakwa," ni-yama Aburiyama enuwa-wa-da.

30 Eneja kembirra nenumamalya ni-yama, "Nare-ka, namira," ni-yama nakina. "Ka-jungwuna-manja wurruwilyaba warnumamalya biya kembirra kuw-enibudina-manja wurrakina akwa ka-likaja-manja aburruwa-wa, kembirra kuw-engkirrikajame-ka aman-dangwa wurrakina akina ayakwa-da. Kembirra arakba wurrakina karru-wurrenama awurruwurrariya umba kuw-engkirrikajama arakba eningingingaba-wiya-da," ni-yama nakina nenumamalya Aburiyamu-wa.

31 Eneja ni-yama Aburiyama, "Nara-manja wurrakina engkirrikuma Mawijija-langwu-wa ayakwa akwa WurruBuburabuda-langwu-wa, nara kembirra wurrakina engkir-rikuma aduwaba wurrukwalu-wa warnumamalya. Kwuja! Kini-jungwuna-manja nuwilyaba nenumamalya biya kin-enibudina-manja nakina akwa kini-likaja-manja nakina yadada aburruwa-wa, kenu-madumurrukwuna-manja nakina wurrakina-manja, nare-ka wurrakina engkirrikuma ena-langwu-wa ayakwa," ni-yama Aburiyama nibinu-wa nenumamalya-da. Ena ngawa-da.

Enena alawudawarra nakina Jesus nenu-makama wurrumurndakibina-manja Wur-ruBarija warnumamalya-da.

17

Aka-kwudirrkina-mulangwa warnumamalya awurruwurrariya-wa akwa akamini-yakuwabijeyina-mulangwa wurrukwala warnumamalya

1 Biya kembirra Jesus ni-yengbinuma nakina ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. "Wurrukwala warnumamalya yikabu-kwudirrkiname-ka amandangwa nungkwurruwa-manja awurrariya-wa wurrakina," ni-yama Jesus aburruwa-wa. "Akena nara nungkwurraja karna a-ngwanjajuma wurrakina. Kembirra yiki-yamina-manja akina awurrariya, ka-ngekburakajungwunama ngalaja awurrariya nungkwurra-langwa ambaka-murra.
2 Umba yika-kwudirrkina-manja wurrukwala warnumamalya awurrariya-wa akwa ke-yamina-manja akina awurrariya, kembirra aminakina-langwa ka-ngekburakajungwunama awurrariya angwurra nungkwurra-langwa ambaka-murra.
3 Nungkwurraja kembirra yiki-rringkajungwunama angwurra kirrakina kajungwa nari-yada a-kwudirrkama wurrukwala warnumamalya awurrariya-wa," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, "Kini-yamina-manja nenikumarnjena awurrariya nungkuwa-manja, kembirra nungkwamba-langwa kinu-makinama enuwa-wa ebina-langwa awurrariya ni-yama-mulangwa nakina nungkuwa-manja. Umba kin-engkirrikaja-manja nakina nenikumarnjena ayakwa nungkwa-langwa akwa kinuma-warrukwajina-manja mangma ena-langwa, kembirra arrkala kinumini-yakuwabijinama ningkakina-da.
4 Umba kini-yamina-manja ngawa nakina, kini-ngekbungekburakina-manja nakina awurruwurrariya nungkuwa-manja neningangkawura, kembirra nungkwaja arrkala kinumini-yakuwabijinama ngawa ningkakina ningkeningangkawura-da. Dukwa arngk-ababurna kini-yaminjaminama nakina nungkuwa-wa, 'Marrakba, yimini-yakuwabijiya-langwa nganja akina.' Dukwa arngkumangbala arngkambilyuma kini-yaminama

nakina akina ayakwa nungkuwa-wa muwilyaba-murra-manja ngawa mamawura. Kembirra nungkwamba-langwa kinumini-yakuwabijinama ningkakina amurndakibina ena-langwa awurruwurrariya, mama amangbala ambilyuma akina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Aku-werrikambilya-mulangwa ngarna Jesus-manja akwa akinuminu-war•dena-mulangwa warka ena-langwa

5 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikilarrkilarrka warnungkwarba ne-yama wurrakina enuwa-wa, "Bungkawa, yirri-ngayindenama yarna yiku-werrikambilyama angwurra nungkuwa-manja," ne-yama wurrakina. "Yirru-mamurikajina yirraja ka-jungwa nari-yada a-minikalyikama nungkuwa, umba yiku-werrikambilyi-yada ngawa nungkuwa-manja yarningangkawura," ne-yama wurrakina.

6 Eneja ni-yama Nubungkawa Jesus aburruwa-wa, "Nara ambaka karna a-werrikambilyuma ngayuwa-manja-na!" ni-yama. "Ku-werrikambilya-manja ngawa ningkakina ngayuwa-manja, mame-ka ku-warrngkuwerrikambilya-manja ningkakina ngayuwa-manja, ki-yengbinamurra kembirra enena ayakwa ningkakina. Ki-yaminama enenu-wa eka, 'Warumajungwa, umba jeyi, likaja angerriba makardu-wa. Biya kembirra yakwujina k-akumurna amukayerra nungkwa-langwa kuw-arjiyi-yada makarda-manja,' ki-yamina ningkakina-da. Umba ngalaja enena eka kakumin-engkirrikajame-ka ayakwa nungkwa-langwa akina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnungkwarba warnikilarrkilarrka nakina-da.

7 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, "Awurmurra kirruwilyaba kar-numamalya yikini-larrkajama nungkwurra-langwa nenikuminuwar•duwar•da errekbu-wa warki-yada. Dukwa kinu-mungkadinama nakina ajiringka-da, dukwa jiba-manja kin-akwurrajinama-da. Biya kembirra larruwura kini-lawurradinama awurmurra nakina alikira-wa. Nara kembirra e-yamama kirrakina enuwa-wa, 'Kwa, warenja, ambarriya-langwa yelakwa ng-angkirna-wiya ngayuwa aninga nungkwa-langwa k-alyubarini-yada.' Nare-ka e-yamama nungkwurruwa enena ayakwa nungkwurra-langwu-wa nenikumin-uwar•duwar•da kirrakina-da.

8 Nare-ka! Kirrubungkawa ena-langwa kirrakina. Kembirra yiki-yaminama kir-rakina enuwa-wa, 'Yimini-dakina aninga nganyangwa. Kembirra k-awiyebenama ningkakina dadingaba-langwa dumbala akwa ku-wilyakinama ebina aninga ningki-daka-mulangwa yangkwurrangwa ngayuwa-wa, kajungwa k-alyubarini-yada ngayuwa akina aninga, akwa ki-bekini-yada akubibeka. Kembirra arija-langwa nungkwamba-langwa ki-jenama aninga nungkwa-langwa-da,' yiki-yaminama nungkwurra-langwu-wa nenikumin-uwar•duwar•da kirrakina-da.

9 "Nara ningkakina e-yangmarngkwajuma nungkwa-langwu-wa nenikumin-uwar•duwar•da nginuminu-war•dangu-mulangwa nungkwa-langwa warka, nginumin-engkirrikenu-mulangwa ayakwa nungkwa-langwa ningkibina ningkubungkawa ena-langwa. Nare-ka-da!

10 Kembirra nungkwurrajukwaba kirrakina yiki-lyangkumakajungwunama enena ayakwa. 'Ngarningerribirre-ka yanda ngarna. Ngarnikuminuwar•duwar•da wulkwa ngarri-yaminama, akwa ngarningaruma-ma,' yiki-lyangkiyaminama kirrakina. Umba yiki-jerrukwuna-manja kirrakina ababurna-langwa ebina Neningikarrawara kirrenu-maka-mulangwa karniki-yama-langwa, kembirra yiki-lyangkumakajungwunama enena ayakwa. 'Mama akina, ngarru-war•danguma ngakwurra-langwa warka, umba nara akwala,' yiki-lyangkiyaminama kirrakina-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikilarrkilarrka warnungkwarba nakina-da.

Nen-eningabaka-mulangwa Jesus wurrumemberrkwa warnungkwarba

11 Bi...ya na-likenuma ngawa wurrakina Jesus akwa ena-langwa warnikabubur-rakiyuwa mibina-langwiya ngawa mamurukwa numu-likenu-mulangwiya Jirujalemu-wa makina. Na-likenu-manja wurrakina, ngalaja akina angalya Keliliya ekalyarra-langwa nuw-ambilyuma, umba ngalaja Jameriya ekbuda-langwa nuw-ambilyuma akina. Nuw-alilikenu...wa.

12 Biya ne-yar•danga arakba wurrakina angalya-manja aminambawura-manja alikira iya warnumamalya. Yakwujina ngawa nara-wiya kuw-awiyebena akinu-wa angalya, aburraja wurrumemberrkwa warnungkwarba nenu-kwurukwa wurrakina Jesus-uwa arakba-da. Wurrakine-ka warnungkwarba nuw-alkilkayanguma ambaka awilyikerra, mena nuw-arrirreyinuma awurrakwulyumida amarmarra wurrakina-baba.

13 Biya nuw-ardanga Jesus-uwa. "Jesus...ayi!" ne-yama wurrakina. "Bungkawa...yi, errukwuliya-langwa yirraja...wu!" ne-yama wurrakina warnungkwarba, nuw-ardanguma engka-langwa Jesus-uwa.

14 Eneja Jesus neni-rringka wurrakina, akwa n-ardanguma nakina engka-langwa aburruwa-wa akwa ni-yama, “Jeyi! Wurri-likaja kembirra arakba Neningikarrawara-langwu-wa alikira...wu, kajungwa yikabu-rringkini-yada yakwujina WurruMinida war-nungkwarba...wu! Akwa yikabumini-rringkini-yada nungkwurra-langwa karnumak-wulya...wu!” ni-yama nakina Jesus. Kembirra na-likena arakba aburraja wurrakina wurrumemberrkwa warnungkwarba angerriba Neningikarrawara-langwu-wa alikira. Biya na-likenu-manja ngawa mamurukwa-langwiya, na-mungkwur•dadinuma lukwakwa warnumakwulya wurrakina-da.

15-16 Umba kembirra nuwilyaba nenungkwarba ni-rringkajungwa nakina n-eningabaduma arakba, akwa ni-lawurrada dirrbura Jesus-uwa. Nimininingke-ka nenungkwarba, NeningiJameriya nakina. Biya ni-yangkarjiyajungwunuma nakina neni-yangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa. “Neningabe-ka Nubungkawa Neningikarrawara!” ni-yama. Biya n-abuluwendinga n-engmudirruwajungwa nenumukwurra nakina ajiringka-wa akwudangwa Jesus-langwa-manja alika, akwa ni-yama nakina Jesus-uwa, “Ngeniyerriya, yiminu-mungkwur•dangu-murrada nganyangwa ningenumakwulya!” ni-yama nakina-da.

17 Eneja ni-yama Jesus, “Wurrumemberrkwa warnungkwarba ningarra-mungkwur•danguma warnumakwulya ngayuwa, akena wurrangamba wurrukwala wurrumangbala wurrabiyarbuwa?

18 Miyambena-burra naka nenungkwarba nimininingka ni-lawurradinuma nuwilyaba-ma nakwukawura ngayuwa-wa akwa neni-yangmarngkwajuwama nakina yimbukwa Neningikarrawara?” ni-yama Jesus.

19 Biya ni-yama nakina Jesus nakinu-wa nenungkwarba, “Mirajanga!” ni-yama. “Jeyi! Likaja arakba. Nara yiku-minikalyika ayakwa nganyangwa, umba ningk-eningmidinuma ngayuwa ka-mungkwur•dena-mulangwa warningerribirra-langwa war-numamalya. Kembirra akina-langwa ningk-eningabaduma arakba ningkakina-da,” ni-yama Jesus nakinu-wa nimininingka nenumamalya NeningiJameriya-wa-da.

Kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara

20 Bi...ya aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba neni-yendabena wurrak-ina Jesus-uwa. “Ngambi-yada-burra Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina ngarrababurna-manja ngarnumamalya?” ne-yama.

Eneja ni-yama Jesus, “Kinu-bungkawadina-manja Neningikarrawara, nara kirrakina a-rringkama menba-murra kinu-bungakwadina-mulangwa nakina.

21 Akwa nara e-yamama amukwiyadakena ayakwa, ‘Kwuja! Naka-bina!’ akwa ngawa, ‘Nangaba!’ nare-ka e-yamama kirrakina. Ngarra-makinama ngayuwa nin-gena, Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina akini-yada ngawa yikinumini-yarrkuwarakina-manja kirrakina ayakwa karnumamalya ena-langwa nungkwurra-langwa-manja mangma iya yukwudukwuda,” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba-da.

22 Biya kembirra ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Arngkingka-manja yiki-ngayindenama kirrakina karniki-rringki-yada ngayuwa ki-lawurradina-mulangwa yangkwurrangwa ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Yiki-ngayindenama karniki-rringki-yada ngayuwa aduwaya, wulkwa muwilyaba-ma ngawa mamawura, akena nara a-rringkama kirrakina ngayuwa-da.

23 “Aburraja kirrabu-makinama wurrukwala warnumamalya, ‘Kwuja! Nangaba!’ umba aburraja wurrukwala, ‘Naka-da!’ Akena nungkwurraja nara engkirrikuma aburruwa-wa, e-yuwama aburruwa-manja.

24 Nare-ka engkirrikuma aburruwa-wa, mena ki-lawurradina-manja ngayuwa, kembirra wurrababurna-langwe-ka warnumamalya kabu-rringkinama ngayuwa-wa. Wuburra laka yibina yibilyibilya kini-ngarningmindena-manja yakina, kembirra yikini-rringkina-manja kirrakina kini-larrkabarrakajinama angalya yakina angerriba iya angerriba, yakine-ka wuburra ki-lawurradinama nganja ningena. Aburraja kembirra kabu-rringkinama wurrababurna-langwa warnumamalya ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Kabu-rringkiname-ka aburra-langwa-murra menba wurrakina.

25 Akena adinuba-wiya nganja ki-lyandinama ningena ngayuwa angwurra, ka-warena-mulangwa ngayuwa warna warnumamalya warningaduwaba,” ni-yama Jesus nakina-da.

26-27 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus, “Arakburakba-kiya-wiya, n-ambilyu-wiya nakina Nawa, aburraja wurrakina warnumamalya namin-engkingkirrikajajungwunuma

ngawa warningangkawura. Ne-yaminjamama na-jijanguma aninga, ne-bibekinuma wurrakina akubibeka. Akwa ne-yakiyakeyinuma warnungkwarba iya wurridarringka, nuwambambilyuma ngawa. Ne-yaminjamama wurriyirrbiyirrba ngawa-da.

"Bi...ya eneja ni-jerrukwama ebina arakba warka nu-war•dangu-mulangwa nakina Nawa, numa-ngekburaka-mulangwa num-ar•dirrangu-mulangwa mibina mijiyanga memikirra arka. Kembirra n-awiyebenuma nakina akwa ena-langwa wurrukwala warnumamalya aburruwa. Kembirra ni-larrinuma ngalaja yibina yelyukwa. Umba nawurraki-jungweyinuma wurrumurndakibina warnumamalya wurruwurrakwulyumida. Wurrababurna-langwa na-jungweyinuma. Wulkwa eneja Nawa neniba n-ambilyuma nakina akwa ngawa ena-langwa warnumamalya. Kembirra akine-ka wuburra, ke-yaminama warnumamalya aburrajukwaba ki-lawurradina-manja ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Kaminengkingkirrikajajungwunama aburrajukwaba wurrakina ngawa-da.

28 "Akwa ngarningka arakburakba-kiya-wiya, n-ambilyu-wiya nakina Lada, aburraja WarningiJaduma warnumamalya namin-engkingkirrikajajungwunuma warningangkawura wurrakina aburrajukwaba. Ne-yaminjamama na-jijanguma aninga akwa ngawa ne-bibekinuma akubibeka. Namurndaku-beyindanguma akwa ngawa narri-lungkuwabijuwama amamarda aninga, akwa narri-ngekburakama alikira. Ne-yaminjamama wurriyirrbiyirrba ngawa wurrakinu...wa.

29 Akena ni-lalika-manja nakina Lada ebina angalya Jaduma, mibina-manja ngawa mamawura, eneja Neningikarrawara ni-larrkama angwura angubina-langwa ajiringka-wa. Ngalaja nawurraki-kalaridinuma akwa nawurraki-jungweyinuma wurrumurndakibine-ka WarningiJaduma warnumamalya. Wurrababurna-langwa na-jungweyinuma wurrakina, umba yimbukwa Lada neniba n-ambilyuma nakina.

30 Kembirra akine-ka wuburra, aburrajukwaba ke-yaminama warnumamalya, akini-yada ngawa k-abilyerrikajungwuna-manja ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Aburrajukwaba kaminengkirrikajajungwunama wurrakina ngawa-da.

31 "Akini-yade-ka ngawa, eneja kin-ambilya-manja nuwilyaba nenungkwarba ena-langwa-manja alikira karrawara ekbilyuwalya-manja, nara nakina a-dirrirnduma akwa awiyebuma arrawu-wa angkama amurndakijika ena-langwa. Umba enejukwaba ningka-langwa nenungkwarba kinu-war•dena-manja warka errekba-manja, nara nakina erriker-ruma akwa a-lawurraduma angalyu-wa.

32 Nungkwurraja yik-eningmidinama karna yingi-yama-mulangwa ying-errikerrinu-mulangwa dibina dadingiyenibka Lada-langwa. Kembirra yiki-yakuwerribikinama ambaka-langwa ngaluwa-wa kirrakina-da.

33 "Umba eneja nuwilyaba nenungkwarba nibina kini-lyelyingmajungwunama kini-ngayindena-manja ababurna-langwa amurndakijika enena-manja angalya umba kinu-warena-manja Neningikarrawara, kembirra kini-jungwunama neningangkawura nakina-da. Umba nibine-ka eneja nenungkwarba nara-manja a-waruma neniki-jungwangena-langwa umba ken-aburrakiyuwarna-manja ngayuwa-manja nakina, neniba kin-ambilyama neningangkawura nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

34 Biya kembirra ngarningka ni-yama nakina Jesus, "Ngarra-makinama ningena ngayuwa," ni-yama nakina, "akini-yada ngawa aburraja wurrambilyuma warnumamalya-kiya ka-mungkwula-manja marringa wurrakina muwilyaba-murra-manja ngawa mamukumungkwulinga alyarrngwalyilya, kembirra aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ka-wekbalyinama wurrakina wurruwilyaba-ma ngawa, umba karra-lalikinama wurrakina wurruwilyaba-ma-da.

35-36 Umba aburringaja wurringambilyuma wurringidarringka-kiya karringu-war•dena-manja warka wurringalakina akwa karringu-mamurikajeyina-manja karringi-rungkwulena-manja ebina amadidira, kembirra aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja ka-wekbalyinama wurrakina wurruwilyaba ngawa wurridarringka, umba karra-lalikinama wurrakina wurruwilyaba-ma-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

37 Aburraja ne-yama wurrakina, "Bungkawa," ne-yama, "nga-manja ke-yaminama akina?"

Eneja Jesus nenumini-lawurrakajuwa nakina enena ayakwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Akwa ni-yama nakina, "Ka-murrkwulijeyina-manja warnumadangkwa warninikijungwa ajiringka-manja, kembirra yakwujina akina-manja ngawa angalya yikini-rringkinama yukwurrijija-murriya kinuwurra-murndukwunama yakina-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

18

Dingaya-langwa akwa ngawa nubungkawa-langwa

1 Biya kembirra nenu-makama Jesus enena alawudawarra ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa, kajungwa warningmi-yada ngawa wurrakina ka-buriyamina-
mulangwa ngawa mababurna-langwa marringa akwa kembirra nari-yada a-
werrikilyangmuriduma a-werrikungwanjuma wurrakina.
2 Nuwilyaba nubungkawa n-ambilyuma nakina. Biya ni-
lyangkuwerribikajungwunuma nakina warnumamalya-langwa warningaba-murrikba
akwa wurruwurrariya-murrikba, mena ena-langwa warka akina. Akena nara nakina
kenumin-engkirrikena Neningikarrawaru-wa iya warnumamalyu-wa.
3-4 Ngalaja duwilyaba didarringka duminakina angalya yingi-likenuma enuwa-wa.
Dingaya dakina. "Marrakba," yingi-yama, "yi-mamurikajiya-langwa nganja, mena
nuwilyaba nenungkwarba nginumini-ngekburaka-mubaba awurrariya nganyangwa.
Kemba ki-lyangkuwerribikajungwunama nungkwaja ningkakina yinalakena-langwa
yinenumamalya-kiya, akwa yikumini-yengbinama ayakwa nungkuwa nganyangwa
enuwa-wa nuwarnkarnyerra-baba nakina-da," yingi-yama dakina.
Akena eneja nubungkawa nu-waranguma akwa n-ambudidina neningamiyerra nakina,
akwa nara kininga-mamurikajuwa kembirra dakina dingaya. Umba ngalaja ying-
alilikenuma ngawa diyirrbiyirrba enuwa-wa. Yingi-yaminjamama dakina ngawa-da.
Eneja nubungkawa nu-waranguma kembirra dakina ngawa.
Bi...ya arakba-langwa ni-lyangkiyama nakina kembirra, "Nara engkirrikuma ningena
ngayuwa Neningikarrawaru-wa iya warnumamalyu-wa akena,
5 daka-langwa dingaya ningu-warenama ning-erriburandiname-ka. Aminakina-
langwa kemba kinga-mamurikajinama ningena ngayuwa. Nara-manja a-
lyangkuwerribikajungwuma ningena ngala-langwa-langwa eningaba, ngalaja kembirra
king-alilikajama ngawa dakina ngayuwa-wa diyirrbiyirrba ngawa-da. Kembirra nganja
k-erriburandinama ngayuwa angwurra-da," ni-yama arakba nakina nubungkawa, ni-
lyangkumakajungwunuma-da. Enena ngawa-da.
6 Enene-ka alawudawarra Nubungkawa Jesus nenu-makama ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa. Biya kembirra ni-yama nakina aburruwa-wa, "Yiki-
yakuwerribikinama karna nakina-langwa nubungkawa ngarra-maka-mulangwa," ni-
yama. "Arakba-langwa kembirra eneja nanga-mamurikajuwama dakina-manja dingaya,
mama nakina nuwurrariya.
7 Umba eneja nakina Neningikarrawara n-engkingkirrikajama ayakwa ena-langwa-
langwa karnumamalya akwa kirren-akukwurrajinama nungkwurruwa-manja.
Kembirra yik-ardirdena-manja kirrakina enuwa-wa meningilida iya alyarrngwalyilya,
kin-engkirrikajama nakina akwa kini-lyangkuwerribikajungwunama nungkwurra-
langwa-langwa eningaba. Yikenumin-akwurrajinama karnumamalya kirribina
nu-wekbalyinuma nakina ena-langwi-yada karnumamalya kirrakina. Nara nakina
ambudirrkajungwuma,
8 umba yikenu-mamurikajinama kirrumurndakakina warenja-bawiya-da. Amandan-
gwa nganja ki-lawurradinama yangkwurrangwa ngayuwa, ningibina-murrada ningi-
rukwularrinuma enena-manja angalya. Dukwe-ka aburraja kuw-embirrarina warnuma-
malya ngayuwa-wa, akwa ka-werrikambilya ngawa ngayuwa-wa, dukwa nara-da," ni-
yama Nubungkawa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

NuBarija-langwa akwa nenikumurndumurndukwa-langwa angwarnda nenungkwarba

9 Enena ngarningka awilyaba alawudawarra Jesus-langwa. Nenu-makama
nakina enena alawudawarra wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina na-
ngkweningabakajungwunu-murruwa. Wurrakine-ka ne-yaminjamama wurrukwalu-wa
warnumamalya, "Yirre-ka yarningaba-wiya yarna yarnumamalya umba nungkwurraja
kirruwurrariya kirrakina-da," ne-yama wurrakina warnumamalya-da. Kembirra
aminakina-langwa nenu-makama Jesus enena alawudawarra.
10 Wunambilyuma wunenungkwarba-kiya nen-ambilyumurra Jirujalema-manja
wunalakina. Nuwilyaba NuBarija nenumamalya nakina, umba nuwilyaba nenuminu-
war•danguma warka WarningiRawuma-langwa wurrububungkawa akwa nuwurra-
murndukwama nakina angwarnda warnumamalya-langwa. Biya neni-likenuma
wunalakina-kiya Neningikarrawara-langwu-wa angalya kajungwa yakwujina wuneniku-
buriyami-yada Neningikarrawaru-wa wunalakina.
11 Nakine-ka NuBarija nenumamalya n-awiyeba akinu-wa angalya biya nu-
kuwarjeyuma nakwukawura ngawa, nu-buriyaminuma Neningikarrawaru-wa
yakwujina. Biya "Ningkeningikarrawara," ni-yama, "yirre-yangmarngkwajinama

nungkuwa-wa, mena nara-baba e-yamama ngayuwa wuburra wurrukwala warnumamalya ne-yaminjaminama wurrakina aduwaba. Nuw-angmadame-ka wurrakina angwarnda iya amurndakijika-murriya wurrukwala-langwa warnumamalya, akwa wurrumungwur•dangma wurrakina. Warniniyerriye-ka warnumamalya akwa na-rndirndirrkeyinama erribirra warningerribirra-manja wurridarringka. Nara nganja wurrumurndakakina wuburra warnumamalya e-yamama ningena. Akwa ngarningka nangaba wuburra nenungkwarba nuwurrariya nibina nenuminu-war•denama WarningiRawuma-langwa, nara ningena e-yamama enuwa wuburra ningena ningenumamalya ngayuwa.

12 Ngayuwe-ka ningena k-ambilyama murumureya muwilyaba-manja mamawura akwa mingka-manja ababurna-langwa wika, kajungwa yiba-yangmarngkwajini-yada ngayuwa nungkuwa-wa. Akwa ena ngarningka. Ku-mena-manja ngayuwa angwarnda nganyangwa, ku-murnduwarnama akina akwa yiba-kwunama awilyaba akina nungkuwa-wa umba amangbala abiyarbuwa ku-minambilyama ningeningangkawura-da," ni-yama nakina NuBarija nenumamalya Neningikarrawaru-wa nakina-da.

13 Eneja ningka-langwa nenungkwarba nara kin-akwudangwukajungwuna nakina warnumamalyu-wa umba nu-kuwarjeyuma nakwukawura engka-langwa-langwa. Nu-buriyaminu-manja nakina, nara kinu-ngwundikadina angubina-wa umba nu-wardijungwunuma yukwudukwuda-manja, mena ni-lyangkiyeliyangu-mubaba nakina. Ni-yama, "Ningkeningikarrawara, ninguwurrariye-ka ngayuwa, umba errukwuliya-langwa nganja ningena," ni-yama nakina. Ena ngawa.

14 Biya nenu-maka-mulangwa nakina Jesus enena alawudawarra wurrumurndakibina-manja warnumamalya, kembirra ni-yama aburruwa-wa, "Amandangwa eneja Neningikarrawara nara kenu-werrungwur•danga nakina nibina-manja NuBarija nenumamalya umba nenu-werrungwur•dangume-ka nakina-manja nenikumurndumurndukwa angwarnda nenungkwarba. Kembirra nara-manja a-ngkweningabakajungwuma kirrakina, kembirra Neningikarrawara enamba-langwa kini-yaminama nakina nungkwurruwa-wa, 'Ningkarume-ka ningkakina ningkenumamalya,' kini-yaminama nakina-da. Umba karningerribirra karnumamalya yiku-ngkweningabakajungwuna-manja kirrakina, kembirra Neningikarrawara enamba-langwa keni-yengkiyelijinama nungkwurruwa-wa nakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya-da.

Warnumamalya narra-lyilyangu-mulangwa wurriyukwayuwa Jesus-uwa

15 Aburraja kembirra wurrukwala warnumamalya narra-lyilyanguma wurriyukwayuwa aburra-langwa Jesus-uwa kajungwa neniku-minjirrkilyingi-yada Jesus wurrakina-manja wurriyukwayuwa. Umba aburraja warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa narra-rringkama wurrakina warnumamalya namurndaki-likenuma enuwa-wa. Biya na-ngwurrkiyengbeyinuma ayakwa aburruwa-wa mena na-warangu-mubaba warniki-lika-langwa wurrumurndakakina wurriyukwayuwa Jesus-uwa-da.

16 Akena eneja Jesus nen-ardijuwa nakina wurrumurndakakinu-wa wurriyukwayuwa warniki-liki-yada enuwa-wa. Ni-yama kembirra nakina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Nara kirrakina a-murndurrkwama wurrakina umba wurra-lalikina, abu-likaja wurriyukwayuwa ngayuwa-wa," ni-yama. "W-engkirrikiya! Yiki-likaja-manja karningerribirra karnumamalya Neningikarrawaru-wa wuburra laka wurrumurndakenena wurriyukwayuwa na-likenuma aduwaba ngayuwa-wa, kembirra yik-eningmidinama kirrakina Neningikarraware-ka nakina nu-bungkawadina-mulangwa arakba nungkwurruwa-manja.

17 Akena karningerribirra karnumamalya nara-manja a-werrikambilyuma kirrakina Neningikarrawaru-wa, karningbala kembirra kirrakina kinu-bungkawadina-mulangwa Neningikarrawara nungkwurruwa-manja. Umba yiku-werrikambilyame-ka kirrak-ina Neningikarrawaru-wa nungkwurrajukwaba, wuburra laka wurrumurndakenena wurriyukwayuwa na-werrikambilyama Neningikarrawaru-wa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Numinababurna-langwa amurndakijika-murriya nenungkwarba nibina ni-likenuma Jesus-uwa

18 Bi...ya eneja nuwilyaba nubungkawa NeningiJudiya nubukwaya ni-likena nakina Jesus-uwa. Akwa ni-yama, "Ningkeningaba ningkenikakakirumaka, yi-makina, ki-yamarrkinama ngayuwa kajungwa k-ambilyi-yada ngayuwa ningeniba ningeningangkawura?" ni-yama nakina Jesus-uwa.

19 Eneja ni-yama Jesus, “Miyambena-burra ningki-yaminama ngayuwa-wa, ‘Ningkeningaba?’ Nara wurribina warnumamalya warningaba-da. Wulkwa Neningikarrawara nuwilyaba-ma neningabe-ka nakina-da.
20 Ningkeningma Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma. Ngarraku-makinama akina ayakwa ngakwurruwa-wa nari-yada a-rndirndirrkajuma ngarna, akwa nari-yada a-lamukwarriduma ngarna, akwa nari-yada angmaduma, akwa nari-yada amini-kikaduma ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya, umba aka-werrikiyangmarngkwajini-yada ngarna wurrungungwanyungwa iya wurrirndirndanyungwa ngakwurra-langwa-da,” ni-yama Jesus enuwa-wa.

21 Eneja ni-yama nakina nenungkwarba kembirra Jesus-uwa, “Yawe-ka,” ni-yama. “Ningeningma ngayuwa. Ningu-wilyakama amurndakakina ayakwa ningiyukwujiya-wiya ngayuwa, biya ningi-yarrkiyarrkuwarakama akina ningeningangkawura yanda-langwa aduwaba-da,” ni-yama.

22 N-engkirrika-manja eneja Jesus amurndakakina ayakwa, kembirra ni-yama nakina enuwa-wa, “Ena engka awilyaba ki-yaminama ningkena,” ni-yama nakina. “Ka-kwunama angwarnda nungkwa-langwa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya. Adinuba-wiya ki-lyilyenama nungkwa-langwa amurndakijika wurrukwalu-wa warnumamalya, biya ku-warrukwajinama amurndakakina amurndakijika angwarndu-wa. Biya kembirra akine-ka angwarnda ningku-manguma nungkuwa warnumamalya-langwa ka-kwunama ningkakina angkwulyumida-langwa akina wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina warningalyingmalyingma-wa. Ki-yamina-manja akina nungkuwa ningkakina, kembirra ambaka-murrumurra eneja Neningikarrawara kenu-kwunama nungkuwa-manja ababurna eninginingaba ena-langwa-manja angalya abalkaya. Ki-yaminame-ka adinuba-wiya akina yirra-maka-mulangwa, kembirra arija-langwa ki-lawurradinama nungkuwa ngayuwa-wa akwa yiki-yuwarnama ngayuwa-manja ningkakina-da,” ni-yama Jesus nakinu-wa nenungkwarba.

23 Eneja n-engkirrika-manja nakina nenungkwarba amurndakakina ayakwa Jesus-langwa, nu-werrikawarriyada arakba. Numinababurne-ka angwarnda iya amurndakijika-murriya nakina-baba, kembirra n-arrirriyade-ka nenumukwurra arakba-da.

24 Umba eneja neni-rringka nakinu-wa nenungkwarba nakina Jesus nu-werrikawarriyadu-mulangwa akwa ni-yama, “Ke-yamarrkiname-ka warnumamalya wurruminababurna angwarnda iya amurndakijika? Ke-yamarrkinama warnik-awiyeba-langwa wurrakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya?
25 Eneja nuwilyaba nenumamalya, nibina numinababurne-ka angwarnda iya amurndakijika, nara warenja-bawiya a-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja nakina. Akwa nara ngarningka warenja-bawiya awiyebuma nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya. Yi-makina enena. Ngalaja duwilyaba kamila dibina darumadangwa kingi-rukawiyebena dakina e...yukwujiya-langwa edirra-na? Nare-ka-da! Nare-ka a-rukawiyebuma dakina. Umba eneja nenumamalya numinababurna angwarnda iya amurndakijika kin-awiyebenama nakina warenja-bawiya Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkaya-na? Nare-ka-da! Nara nakina awiyebuma-da,” ni-yama Jesus nakinu-wa nenungkwarba.

26 Aburraja wurrukwala warnumamalya nuw-engkirrikenu-mulangwa amurndakakina ayakwa Jesus-langwa ne-yakikbijangeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, “Wurrumiyambene-ka kembirra warnumamalya ken-enibikinama eneja nakina Neningikarrawara wurrakina?” ne-yama.

27 Ni-yama kembirra eneja nakina Jesus, “Kini-yaminame-ka Neningikarrawara ababurna-langwa nakina. Aburraja na-lyangmuridinama warnumamalya akena nakina Neningikarrawara nara-da,” ni-yama nakina.

28 Eneja kembirra ni-yama Bida, “Umba yirraja yirruwa yarna yirri-lalikama ababurna-langwa yirra-langwa, akwa nungkuwa-wa ngarre-yuwarnuma,” ni-yama nakina Bida Jesus-uwa.

29 Eneja ni-yama Jesus Bida-wa akwa ngawa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurrababurnu-wa aburrajukwaba, “Mungkwa-da!” ni-yama. “Umba nungkwurraja kirruwilyaba karnumamalya dukwa yiki-lalikinama kirrakina alikira nungkwurra-langwa iya nungwenungwa iya dirndenungwa iya nawenungwa iya dadingiyenungwa akwa wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa aburrajukwaba. Yiki-lalikinama kirrakina ababurna-langwa nungkwurra-langwa kajungwa Neningikarrawara kinu-bungkawadini-yada nungkwurruwa-manja nakina.

30 Yiki-lalikina-manja kirrakina ababurna nungkwurra-langwa, kembirra eneja
Neningikarrawara yikenumini-lawurrakajinama nakina ababurna nungkwurruwa-
wa. Kembirra nungkwurraja yiku-mename-ka kirrakina eningaba ababurna angwurra
enena-manja angalya. Akwa ngarningka yiki-jungwuna-manja kirrakina, yiki-likajama
Neningikarrawara-langwu-wa angalya abalkayu-wa akwa yik-ambilyama yakwujina
karningangkawura-da," ni-yama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-
da.

Jesus ni-yengbinu-mulangwa ngarningka neniki-jungwangena-langwa

31 Bi...ya Jesus nenu-wilyakama arakba nakina ena-langwa warnikabuburrakiyuwa
wurrumemberrkwa wurrambilyuma nara-murruwa wurrukwala warnumamalya.
Biya ni-yengbinuma amurndakenena ayakwa aburruwa-manja. Ni-yama nakina,
"W-engkirraja ena ayakwa nganyangwa," ni-yama. "Ngarri-likajama arakba ngarna
angerriba Jirujalemu-wa. Arakburakba-kiya-wiya aburraja wurrumurndakibina
WurruBuburabuda warnumamalya ne-yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa,
ningibina ningi-rukwularru-mulangwa enena-manja angalya. Kembirra ngalaja
ayakwa aburra-langwa nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja akina. Kembirra
amurndakakina ababurna-langwa ne-yengbinu-mulangwa wurrakina adinuba-wiya
ka-ngekburakajungwunama akina yakwujina Jirujalema-manja-da.
32 "Umba aburraja wurrukwala warnungkwarba yakwujina Jirujalema-manja kabu-
wilyakinama ngayuwa WarningiJudiya-murru-wa warnumamalya. Aburraja kembirra
wurrumurndakakina warnumamalya kabu-wurrumalyakinama, kabu-rinjarrkinama
akwa kabu-kwurarrkinama ngayuwa-manja wurrakina-da.
33 Biya kembirra kabu-larrkbarjenama ngayuwa akwa ngawa kabi-jungwajinama-
da. Akena mabiyakarbiya-manja mamawura ku-mirajanginama ngayuwa ki-jungwuna-
mulangwa-da," ni-yama Jesus.
34 Akena aburraja wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nara
karru-mumiringka ena-langwa ayakwa. Nuw-engkirrikenuma mada-murra wurrakina
akena nawurraki-lyumadinuma amurndakakina ayakwa mena warningbala-wiya-baba
ambaka wurrakina-da.

Jesus nen-eningabaka-mulangwa nuwilyaba nimimba

35 Biya kembirra narruma-yuwarnuma ngawa wurrakina Jesus-murriya mibina ma-
murukwa numu-likenuma makina Jirujalemu-wa. Namurndak-alilikenu...wa. Biya nuw-
akwudangwukajungwa wurrakina Jerika-manja arakba. Umba eneja nuwilyaba ne-
nungkwarba nimimba n-angmungmakwulaluma nakina yakwujina mulikarrkbidjina-
manja mamurukwa. Kembirra wurrukwala warnumamalya na-likenu-manja neni-
yarruwarnu-manja wurrakina nakina-manja nimimba, neni-yukwamajuwama nakina
angwarnda aburruwa-wa.
36 N-engkirrika-manja nakina nimimba wurrumurndakibina wurrababurna warnuma-
malya wurrarrijinungkwa nawurraki-likenuma, neni-yendabena kembirra wurrukwalu-
wa warnumamalya. "Ne-yamarrkinama wurrakina angakuba?" ni-yama nakina.
37 Aburraja ne-yama, "Jesus NeningiNejirida naka-da akwa ni-likajama memema-
langwiya mamurukwa-da."
38 Eneja kembirra nakina n-ardanga nimimba Jesus-uwa. "Jesus...ayi!" ni-yama.
"Ningkumirenikba Deyibida-langwa, errukwuliya-langwa nganja ningena...wu!" ni-
yama.
39 Aburraja na-lyengmanguma wurribina warnumamalya na-ngwurrkiyengbeyinuma
enuwa-wa. "Yengminjada!" ne-yamama wurrakina.

Akena ngarningka ngawa n-ardanga eneja nakina angwurra Jesus-uwa. "Ningku-
mirenikba Deyibida-langwa...wu!" ni-yama. "Errukwuliya-langwa nganja...wu!" ni-yama.
40 Eneja kembirra n-arjiyinga Jesus, akwa nenu-maka wurrukwala-manja warnungk-
warba. "Wunu-wilyakina nangaba yangkwurrangwa ngayuwa-wa," ni-yama. Aburraja
wurrukwala nenu-wilyaka kembirra nakina Jesus-uwa arakba-da. Umba ni-yama nakina
Jesus enuwa-wa,
41 "Ki-yamarrkinamurra ngayuwa nungkuwa-manja ningena yi-ngayinduma?" ni-
yama.

Eneja ni-yama, "Bungkawa, ningi-ngayindenama ningena k-andiyama ngarningka," ni-
yama.
42 Kembirra ni-yama arakba eneja nakina Jesus nimimbu-wa, "Andiya kembirra
arakba! Nara yiku-minikalyika nungkuwa umba ningk-eningmidinuma ngayuwa
yib-eningabakina-mulangwa ningkakina. Kembirra aminakina-langwa ningk-
eningabaduma arakba-da," ni-yama Jesus enuwa-wa-da.

43 Arngkawura-wiya ngawa eneja nenungkwarba n-andiyinga arakba nimimba-
murrada nakina. Biya neni-yuwarna Jesus-manja, akwa neni-yangmarngkwajuwama
Neningikarrawaru-wa nakina. Umba aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya
yakwujina nuw-ambilyuma neni-rringkama nakina n-andeyuma arakba menba, akwa
neni-yangmarngkwajuwama aburrajukwaba Neningikarrawaru-wa wurrakina-da.

19

Jesus-langwa akwa Jekiyija-langwa

1 Biya Jerika-manja arakba wurrakina namurndaki-yar•duma Jesus-murriya. Ak-
ena nara ka-ngwanjina wurrakina yakwujina umba dirrbura namurndaki-likenuma
narruwurraku-warrukwama alikira.

2 Umba eneja n-ambilyuma nakina yakwujina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra
Jekiyija. Numinababurne-ka angwarnda iya amurndakijika nakina. Niyukwujiya
nubungkawa nakina umba nenuminu-war•danguma warka WarningiRawuma-langwa
wurrububungkawa. Nuwurra-murndukwama angwarnda warnumamalya-langwa ka-
jungwa neniku-kwi-yada akina ena-langwu-wa wurrububungkawa.

3 Nakina Jekiyija neningma arakba Jesus-murriya wurrubukwaya namurndaki-
likenuma wurrakina. Akwa neni-ngayindanguma neniki-rringki-yada nenumukwurra
Jesus-langwa, mena neningbala-baba nakina. Akena nirukwudarrbe-ka nakina
nenungkwarba, akwa aburrajukwaba wurrababurne-ka warnumamalya mamurukwa-
manja na-murndukwunuma akwa nawurraki-lyibilyidanguma wurrakina.

4 Nakine-ka kembirra ni-lyengmanga arakba, n-angkarra eningabu-wa eka
akuwurduwurdu-wa. Biya nu-wurdanga arakba nakina karrawaru-wa eku-wa kajungwa
nenik-andiyingi-yada Jesus-uwa kinu-warrukwuna-murruwa akina eka-da.

5 Eneja kembirra n-akwudangwukajungwunumurra arakba Jesus ebinu-wa eka n-
ambilyu-murruwa Jekiyija. Biya n-andiyinga nakina Jesus karrawaru-wa enuwa-wa.
Ni-yama nakina Jekiyiju-wa, “Dirrirndiya warenja enena-wiya mena-baba ki-likajama
ningena nungkwa-langwu-wa alikira aduwaba,” ni-yama.

6 Kembirra warenja-bawiya ni-dirrirndinga eneja Jekiyija ajiringka-wa biya nenu-
wilyaka Jesus ena-langwu-wa alikira. Niyekirrerre-ka arakba nakina nenungkwarba nen-
awiyebajuwa Jesus ena-langwa-manja alikira.

7 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya neni-rringka Jesus ni-likenuma nakina
Jekiyija-langwu-wa alikira akwa na-ngwurrkiyengbeyinuma wurrakina. “Nuwurrariye-
ka nakina Jekiyija akena Jesus ni-likenuma ena-langwu-wa alikira-da!” ne-yama wurrak-
ina.

8 Eneja Jekiyija n-arjiyinga akwa ni-yama nakina Nubungkawu-wa Jesus,
“Ningkubungkawa,” ni-yama, “ka-kwunama ngayuwa ababurna amurndakijika
nganyangwa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya. Ekuwarra ku-
minambilyama nganyangwa umba ekuwarra ka-kwunama aburruwa-wa. Umba
ebina angwarnda ningu-manguma ngayuwa wurrukwala-langwa warnumamalya
ningarra-kadika-mulangwa, kembirra kamini-lawurrakajinama arakba ababurna,
arngkabiyarbuwa-ma ebina ningu-manguma kamini-lawurrakajinama akina ngayuwa-
da,” ni-yama nakina Jekiyija-da.

9 Eneja ni-yama Jesus, “Aduwaba memema-manja mamawura eneja Neningikarrawara
nen-enibikama nakina warna warnumamalya enena-manja alikira. Nake-ka nenungk-
warba n-ambilyama nenikaduwa numirenikba Aburiyama-langwa.

10 Umba ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya,
ningi-likenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya kajungwa k-aburangkini-yada
wurribina na-lyumadinu-murrada warnumamalya akwa k-enibikini-yada ngayuwa
wurrakina-da,” ni-yama Jesus Jekiyiju-wa-da.

Akinuminu-war•dena-mulangwa warka eningaba Neningikarrawara-langwa

11 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya Jekiyija-langwa-manja alikira nuw-
engkirrikenu-manja ayakwa Jesus-langwa, na-lyangkiyama wurrakina, “Adinube-ka
Neningikarrawara kinu-bungkawadinama nakina enena-manja angalya.” Akine-ka na-
lyangkiyamama mena nakina Jesus Jirujalema-manja akwudangwa n-ambilyu-mubaba
arakba.

12 Kembirra nenu-makama arakba nakina Jesus enena alawudawarra aburruwa-wa.

Nuwilyaba naruma nenungkwarba n-ambilyumurra nakina. Neniki-liki-yada engku-wa emininguku-wa angalya kajungwa nakina nubungkawa naruma-dangwa neningak-wujina kenu-bungkawakini-yada nakina nenungkwarba nubungkawa wurrababurna-manja warnumamalya ena-langwa-manja angalya. Kembirra yadikina neniki-lawurrada nakina ena-langwu-wa angalya naruma arakba nubungkawa.

13 Akena nara-wiya kini-likena nakina engku-wa, nen-ardijuwama lukwuniyawa ena-langwa wurrumemberrkwa warnikuminuwar•duwar•da enuwa-wa. Biya nenu-kwama angwarnda aburruwa-wa wurruwilyuwilyaba-wiya-manja nakina. “Ki-likajama ningena,” ni-yama nakina aburruwa-wa. “Nara-wiya ningibina, yikuminu-war•denama enena warka nganyangwa. Yikumin-arumurrkinama ngawa enena angwarnda nganyangwa. Kembirra akine-ka angwarnda nganyangwa kuw-arumidinama ngawa ki-lawurradina-manja ngayuwa yangkwurrangwa,” ni-yama nakina nenungkwarba ena-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da. Biya ni-likena nakina arakba-da.

14 Akena aburraja wurruminibina angalya warnumamalya nenu-wirrikbama angwurra nakina-manja nenungkwarba. Kembirra narra-larrkenuma wurrukwala warnungkwarba arakba nibinu-wa nubungkawa naruma. Aburraja na-likena wurrakina biya ne-yama enuwa-wa, “Yarne-ka yirrababurna-langwa yarnumamalya yirru-warenama nakina nenungkwarba, nara a-bungkawaduma nakina yirruwa-manja yirrababurna-manja,” ne-yama.

15 Akena eneja nubungkawa naruma-dangwa nara kenumin-engkirrikena akina ayakwa aburra-langwa. Aburraja kembirra na-lawurradina arakba yadikina angalyu-wa wurrakina-da.

Bi...ya arakba-langwa enejukwaba ni-lawurradina nakina angalyu-wa nenungkwarba, nibina-murrada nenu-kwa-murrada angwarnda ena-langwa-manja warnikuminuwar•duwar•da. Narume-ka nubungkawa arakba nakina wurrababurna-manja wurruminibina-langwa-manja angalya warnumamalya. Biya kembirra nen-ardijuwa nakina wurrumurndakibina warnikuminuwar•duwar•da ena-langwa wurruwilyuwilyaba-wiya enuwa-wa, ni-ngayindangu-mubaba ayakwa ebina-langwa angwarnda.

16 Eneja kembirra neningadinuba-wiya ni-likena nenikuminuwar•duwar•da enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “yu-kwama awilyaba-ma ngawa angwarnda nara-wiya ki-likena nungkuwa engku-wa, umba ememberrkwa arakba amurndakakenena aduwaba-da,” ni-yama nakina.

17 Eneja kembirra ni-yama nakina nubungkawa enuwa-wa, “Wa! Eningabe-ka! Eningaba warka yiminu-war•danguma, kirrinjeya! Kembirra yiba-kwunama aruma warka mena yirra-werrungwur•dangu-mubaba ngayuwa eyukwujiya-langwa warka yiminu-war•dangu-mulangwa nganyangwa. Ku-bungkawadinama arakba ningkakina ememberrkwa-manja angalya aminababurna-manja alikira iya warnumamalya,” ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa nenikuminuwar•duwar•da.

18 Kembirra ngarningka ningka-langwa enejukwaba ni-likena nenikumin-uwar•duwar•da enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “ebina-wiya yu-kwama ngayuwa-manja awilyaba angwarnda, umba amangbala arakba amurndakenena nungkwa-langwa aduwaba-da,” ni-yama.

19 Kembirra ni-yama eneja nakina nubungkawa enuwa-wa, “Kembirra ku-bungkawadinama arakba ningkakina amangbala-manja angalya aminababurna-manja alikira iya warnumamalya,” ni-yama.

20 Kembirra ngarningka ngawa ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da ni-likena enejukwaba enuwa-wa. “Bungkawa,” ni-yama, “wiya, ena arakba angwarnda nungkwa-langwa yu-kwa-murrada ebina. Ebina-wiya ning-abuwarrkama ngayuwa dumbala-ma.

21 Ning-akbar•duma nungkuwa-langwa, ningeningma-baba ngayuwa ningkilyangkarnyerra-baba ningkakina ningkenumamalya. Ningku-mumenama ebina aburra-langwa akwa ningk-arrangbinama ebina amaninga narri-lungkuwabijuwamurra wurrukwala-langwa warnumamalya. Akina-langwa kembirra yirraminu-wilyakama ena angwarnda nungkwa-langwa engkinyungwurra ngawa-da,” ni-yama nakina nenikuminuwar•duwar•da ena-langwu-wa nubungkawa-da.

22 Kembirra eneja ni-yama arakba nakina nubungkawa enuwa-wa, “Ningkuwurrariye-ka ningkakina. Yirr-arndirrename-ka ningkakina warka-langwa. Ngayuwa yiba-lekbajama ningkakina amurndakakina-murra ayakwa ningki-yengbinu-mulangwa ningkabakiya-ba. Ningki-yamama dangba nungkuwa ngayuwa-wa, ‘Ningkeningma nungkuwa ningilyangkarnyerra ningubungkawa ningena, ningibina ningu-mumenama ebina aburra-langwa akwa ning-arrangbinama amaninga aburra-langwa,’ ningki-yamama ningkakina ngayuwa-wa.

23 Kembirra miyambena-burra nara ka-kwa ena angwarnda nganyangwa wurrukwalu-
wa warnungkwarba na-war•duwar•dena-murruwa warka angwarnda-manja?
Ka-kwa-manja nungkuwa ebina-wiya nganyangwa angwarnda aburruwa-wa,
kemba ku-manguma ngayuwa aduwaba ebina-murrada angwarnda akwa ngawa
akwala ngarningka ngayuwa-da," ni-yama nakina nubungkawa ena-langwu-wa
nenikuminuwar•duwar•da-da.
24 Biya kembirra nenu-maka nakina wurrukwala-manja warnikuminuwar•duwar•da,
"Wunu-murrakajiya arakba akina angwarnda, umba yikinu-kwuna akina nibinu-wa nu-
wilyakina-murruwa ememberrkwa angwarnda nakina," ni-yama nakina nubungkawa-
da.
25 Aburraja ne-yama, "A•a! Ememberrkwa arakba akina ena-langwa-da!" ne-yama
wurrakina.
26 Eneja kembirra ni-yama nakina nubungkawa aburruwa-wa, "Mama akina-da. Umba
kinu-kwuna-manja ngayuwa nuwilyaba nenumamalya eyukwujiya warka nganyangwa,
akwa kenuminu-war•dena-manja nakina eningaba warka akwa kin-aburrakijerrukwuna-
manja akina, kembirra ngayuwa kinu-kwunama aruma warka ngarningka enuwa-
wa. Umba kinu-kwuna-manja ngayuwa nuwilyaba nenumamalya eyukwujiya warka
nganyangwa akena nara-manja a-jerrukwama akina, kembirra kinu-makinama ngayuwa
nakina-manja kini-lalikina-mulangwa nakina arakba akina warka. Kembirra ngayuwa
kinu-kwunama ebina-murrada warka ningku-wa nenungkwarba kajungwa nenikuminu-
war•di-yada nganyangwa akina warka enamba-langwa-da.
27 "Wurribina-murrada warnumamalya bumurndaku-wirrikba-murrada ngayuwa-wa,
akwa namurndaku-warangu-murrada ngayuwa aburra-langwi-yada ningubungkawa,
yika-wilyakinama wurrakina yangkwurrangwa ngayuwa-wa. Akwa yika-wardenama
kirrakina yelakwa kajungwa ka-rringkini-yada ngayuwa ka-jungwuna-manja wurrak-
ina," ni-yama nakina nubungkawa-da. Ena ngawa-da.
Ni-jerrukwa-mulangwa akina Jesus alawudawarra, kembirra ni-jadinga nakina
Jekiyija-langwa-langwa alikira akwa ni-lalika arakba ebina angalya Jerika-da.

Jesus ni-likenu-mulangwa Jirujalemu-wa dangki-murra

28 Biya ni-likena arakba Jesus num-aburrakiyuwarna ngawa mibina mamurukwa
numu-wurdanguma Jirujalemu-wa, aburruwa warnikabuburrakiyuwa ena-langwa.
29 Bi...ya nuw-akwudangwudina ngalaja ambilyuma arakba angalya eyukwujiya-kiya
emikirra Bebaja akwa Bediniya. Alakina-kiya nuw-ambilyuma angakarjiyinga-manja
narri-lungkuwabijuwa-murrumanja eninganinga eka emikirra aliba. Aminakina-langwa
emikirra angalya Alibumanja akina.
30 Biya ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa ena-langwa wunenikaburrakiyuwa, "Jeyi!"
ni-yama. "Wuni-likaja amurndakangaba-wa alikira. Yakwujina kinalakina yikining-
akburranginama diyukwujiya dangki dadinungkwarba. Nara ambaka warnumamalya
ka-wurdanga-langwa ngala-langwa-manja mirirrba. Ying-ararikajungwunama dak-
ina akena yikining-aburawakina dakina akwa yikininga-wilyakina yangkwurrangwa
ngayuwa-wa.
31 Umba wurruminakina angalya warnumamalya yikabi-yengkilabaja-manja wurrak-
ina, 'Miyambena-burra kinalakena kining-aburawakinama dakina?' kembirra yikini-
yamina aburruwa-wa, 'Nubungkawe-ka nanga-ngayinduma daka dangki,' yikini-yamina
kinalakina," ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa.
32 Kembirra aburnaja neni-likena arakba wunalakina akwa nening-akburranga dibina
dangki ebina-langwiya ayakwa ni-yengbinu-mulangwiya Jesus.
33 Nening-aburawaka-manja dakina dangki wunalakina wunenungkwarba-kiya, abur-
raja ne-yama wurruminakina dangki wunalakina-kiya-wa, "Miyambena-burra kinalak-
ina kining-enjungwurrenama dakina dangki yirra-langwa?" ne-yama.
34 Neni-yama aburnaja aburruwa-wa, "Nubungkawa nanga-ngayinduma daka-baba,"
neni-yama.
35 Kembirra neninga-wilyaka arakba wunalakina dakina dangki Jesus-uwa-da. Biya
nening-akumarna aburna-langwa dumbala dangki-langwa-manja mirirrba, akwa nenu-
wurdijuwa arakba nakina Jesus dakina-manja dangki-da.
36 Eneja kembirra ni-likenuma arakba nakina Jesus dangki-murra. Aburraja ena-langwa
warnumamalya narring-akumarna aburra-langwa dumbala ajiringka-manja lukwakwa,
kajungwa dadiki-liki-yada dumbala-manja dakina dangki. Ne-yamamurra akina ka-
jungwa warningmi-yada warnumamalya Jesus nakina naruma nubungkawa nilyengma.
37 Biya na-wurdanguma ngawa karrawaru-wa angakarjiyinga-wa wurrakina
yanda-langwa karrawara ne-yar•duma arakba. Umba wurruwurrakwulyumida

warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa namurndaki-likenuma aburrajukwaba Jesus-manja. Biya nawurraki-dirrirndingu-wiya amurndurrkwangaluba angakbilyuwalyu-wa wurrumurndakakina, nawurraku-werrikilyelyingmajungwunume-ka arakba kembirra wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa. Neni-yangmarngkwajuwa wurrakina Neningikarrawara narri-rringka-mulangwa amurndakibina engbingbuda ni-yama-mulangwa nakina.

Biya ne-yangkarjiyajungwunuma nuw-ardanguma wurrakina angwurra.

38 Biya ne-yama wurrakina,

"Ngeni-yangmarngkwajina nubungkawa nibina Neningikarrawara neni-larrkama yangk-wurrangwa
kajungwa kinu-bungkawadini-yada ngakwurruwa-manja ena-langwa-manja ngar-numamalya!
Neningikarrawara ngarrenumini-lyurrkwakinama yukwudukwuda ngakwurra-langwa!
Ngeni-yangmarngkwajina Neningikarrawaru-wa neningaba-baba!"
namurndaki-yama wurrumurndakakina warnumamalya-da.

39 Yakwujina wurrumurndakakina-manja ngawa warnumamalya wurribina na-likenu-murrumanja Jirujalemu-wa, aburraja warnungkwarba wurrukwala WurruBarija aburrajukwaba na-likenuma wurrakina. Biya ne-yama wurrakina WurruBarija Jesus-uwa, "Bungkawa, wurra-makina warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa ke-yengminjadini-yada warna!" ne-yama wurrakina-da.

40 Ni-yama eneja Jesus, "Ngarra-makinama ngayuwa nungkwurruwa-wa, ke-yengminjadina-manja warna, kembirra ngalaja angwarnda amurndakenena na-murrkwulijeyinama ajiringka-manja kuw-ardenama amandangwa akina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija nakina-da.

Jesus nenuminu-ngwadinu-mulangwa angwada WarningiJirujalema-langwa warnumamalya

41 Bi...ya n-akwudangwukajungwunuma arakba nakina Jesus Jirujalemu-wa, akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Umba ni-rringka-manja akina angalya engka-langwa nakina Jesus, nu-werrikubarrnguma akina-langwa angalya, biya nu-ngwadina arakba angwada.

42 "Karukwa, karnumamalya KarningiJirujalema," ni-yama, "yik-eningmidinuma ngayuwa memema-manja mamawura! Eneja nakina Neningikarrawara ngini-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa kajungwa yiki-likaji-yada nungkwurruwa karnumamalya yilyurrkwa-murra yukwudukwuda, akena karningbala ambaka ngayuwa kirrakina-da," ni-yama Jesus.

43 Biya ni-yama ngarningka, "Ambaka-murrumurra ka-ngekburakajungwunamurra awurrariya nungkwurra-langwa. Aburraja kembirra wurrawinyamba wurribina yikabu-wirrikbina-murrumurra nungkwurruwa-manja kuw-alkayenama yikabu-ngwurrkwarrnginama wurrakina yalina iya yalina. Karri-didename-ka ababurna-langwa akawiyuwiyeba nari-yada a-jaduma kirrakina a-lyumaduma. Biya karruwurrak-akumurnama engkubarrngwarrngwa eka iya ajiringka yadada akwa ngawa yadikina biya kembirra karruwurra-dirralijinama, nari-yada a-jaduma nungkwurruwa karnumamalya a-lyumaduma.

44 Kembirra karrumurndaku-burrijiname-ka alikira nungkwurra-langwa, yikabumini-jerrukwunama eningangkawura amurndakakina. Biya yikabu-wardenama nungkwurruwa kirrababurna-langwa, nungkwurruwa akwa ngarningka wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa aburrajukwaba. Kuw-errikbeyiname-ka ababurna-langwa angwarnda nungkwurra-langwa-langwa alikira arrawu-wa ajiringka-wa. Amandangwa ke-yaminama yikabi-jerrukwunama kirrakina-da, kirru-warangu-mulangwa Neningikarrawara kirrakina-da. Eneja ni-likenuma nakina yangkwurrangwa yiken-enibikini-yada nungkwurruwa akena kin-angkungkuwabijuwama nakina-da," ni-yama Jesus ni-rringka-mulangwa Jirujalema nakina-da.

Jesus ni-yar•dangu-mulangwa Jirujalema-manja Neningikarrawara-langwa-manja angalya

45 Bi...ya Jesus ni-yar•da Jirujalema-manja arakba nakina, akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburruwa. Biya ni-likena nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya. N-awiyebena nakina arrawu-wa akena neni-rringka yakwujina warnungkwarba narra-kukwama wurrajija-murriya wurrukwalu-wa warnumamalya wurribina na-beyindangu-murruwa angwarnda-murra wurrumurndakakina wurrajija-murriya. Biya kembirra neni-jadijuwa arakba nakina Jesus wurrumurndakakina warnungkwarba wurribina narra-kukwama wurrajija-murriya ebina-ma angwarnda.

46 Biya ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa, “Arakburakba-kiya-wiya ena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ni-yamama nakina Neningikarrawara,
‘Nganyangwa angalya karniku-buriyami-yada awilyaba ngayuwa-wa akina,’
ni-yamama Neningikarrawara nakina arakburakba-kiya-wiya. Akena kirr-arriyakama karna ena angalya-da. Kirrengkingkengmina-langwa ena angalya karnumamalya aduwaba arakba-da!” ni-yama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.
47 Biya yadikina-langwa nenu-wilyakajuwama Jesus wurrababurna warnumamalya Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Mababurna-langwa mamawura nenu-wilyakajuwama. Akena aburraja WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma iya warnikakakirumaka wurribina Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa wurribina wurrububungkawa warnumamalya-langwa neni-ngayindangume-ka wurrakina angwurra warniku-wardi-yada Jesus. Neni-ngayindanguma wurrakina warniku-wardi-yada nakina,
48 akena na-lyangmuridinuma, mena wurrababurna-langwa warnumamalya nara karri-ngayindanga ka-kwiyerrbena awilyuwilyaba ayakwa Jesus-langwa umba nuw-engkingkirrikenuma ngawa ena-langwu-wa ayakwa wurrakina-da.

20

Numiyambena nenumamalya nenu-makama Jesus-manja neniki-yama-langwa nakina?

1 Muwilyaba-manja mamawura nenumurndaku-wilyakajuwama ngawa eneja Jesus wurrumurndakakina warnumamalya Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Nenu-wilyakajuwama ayakwa Neningikarrawara-langwa eningaba kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa ena-langwa wurrakina. Aburraja kembirra nawurraki-likena wurrakina Jesus-uwa WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma iya warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa wurribina wurrarumuruma aburrajukwaba warnungkwarba.
2 Namurndaki-yama, “Ningki-yamarrkinamurra ena-manja angalya? Yirru-makina arakba. Numiyambena nenumamalya nginu-makama nungkuwa-manja ningkeniki-yama-langwa amurndakibina ningki-yaminjamamurra yelakwa ena-manja angalya?” ne-yama.
3 Eneja ni-yama Jesus, “Nganjukwaba ngarre-yengkilabajama karna ayakwa nungkwurruwa-wa. Yirru-makina-langwa ngayuwa-wa.
4 Ebina-wiya nenu-mingekingambajuwama eneja Janjana warnumamalya ebina-manja adalyuma. Numiyambena kembirra nenumamalya nenu-makama Janjana-manja neniku-mingekingambaja-langwa warnumamalya nakina? Neningikarrawara yinda warnumamalya?” ni-yama Jesus aburruwa-wa.
5 Aburraja kembirra nawurraki-lyelyimbukweyinuma. Biya na-makijeyinuma wurrakina akwa ne-yama, “Amiyambena ayakwa akinumini-lawurrakajinama ngarna akinu-kwunama? Aki-yamina-manja ngarna, ‘Neningikarraware-ka nenu-makama Janjana-manja,’ kembirra enamba-langwa nakina kini-yaminama ngakwurruwa-wa, ‘Miyambena-burra kinu-minikalyikama nakina kembirra Janjana kirrakina?’ kini-yaminama nakina.
6 Umba aki-yamina-manja ngarna, ‘Wurrukwala warnumamalya nenu-makama Janjana-manja wurrakina,’ kembirra wurrumurndakenena wurrababurna warnumamalya akabu-ngajinama ngakwurruwa-manja malarra-murra-da. Wurrababurna-langwe-ka warnumamalya akabu-ngajinama ngarna, mena namurndaki-yama-mubaba wurrakina, ‘Janjane-ka nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina,’ namurndaki-yamama wurrakina-baba,” namurndaku-makijeyinuma wurrumurndakakina warnungkwarba-da.
7 Biya kembirra ne-yama Jesus-uwa, “Kada! Yarningbala. Dukwa angkaburra nenu-makama nakina-manja Janjana?”
8 Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Nara kembirra a-makama arakba ngayamba-langwa nungkwurruwa-manja nganjukwaba nibina-langwa nenumamalya nenimikirra nginu-maka-mulangwa ningeniki-yami-yada amurndakenena,” ni-yama Jesus nakina-da.

Warnikakukwurrajungwa-langwa warnungkwarba akwurena

9-10 Biya kembirra Jesus nenu-makama arakba enena alawudawarra yakwujina wurrumurndakakina-manja wurruwurrakwulyumida warnumamalya.

Nuwilyaba nenungkwarba ni-lungkuwabijuwama nakina akwurena ena-langwa-manja angalya. Ababurne-ka akina akwurena awurrakawura-ma ni-lungkuwabijuwama.

Biya nenu-kwama warka wurrukwala-manja warnungkwarba kajungwa warnik-embirraji-yada akina-manja akwurena ena-langwa. Kembirra ngalaja ekuwarra ebina amaninga ena-langwi-yada umba ekuwarra aburra-langwi-yada akina. Biya ni-lalikama ebina angalya arakba ena-langwa, umba ni-likenuma engku-we-ka nakina emininguku-wa angalya. Biya yakwujina ngawa n-ambilyumurra nakina-da.

N-ambambilyumurra ngawa nakina, bi...ya akilarrkakwurena arakba. Kembirra ni-ngayindanguma nakina arakba ena-langwa akwurena. Biya neni-larrka nuwilyaba nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa yadikina angerriba ena-langwu-wa angalya, ka-jungwa kenumin-angkarni-yada nakina amurndakibina akwala akwurena awalyuwa-dangwa ena-langwa. Eneja kembirra ni-likena arakba nakina nenikuminuwar•duwar•da.

Biya yakwujina ni-yar•da. Biya neni-yukwamajuwa wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba akwala akwurena kajungwa kenuminu-wilyakini-yada akina ena-langwu-wa nubungkawa. Akena aburraja wurrumurndakakina warnungkwarba narru-marrukwama nara kenu-kwa umba neni-larrkbarjanga nakina-manja nenikuminuwar•duwar•da biya na-minangkirreyinuma engku-wa wurrakina-da. Kembirra eneja ni-lawurradina nakina arakba ena-langwu-wa nubungkawa, akena nara kinu-wilyaka akina akwurena, numamungkwur•da ni-likenuma nakina-da.

11 Bi...ya kembirra ngarningka eneja nibina nabalija angalya neni-larrka arakba nakina ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa nenik-angki-yada akina ak-wurena. Akena aburraja warnungkwarba wurruwurrariye-ka ngawa wurruwarnkarny-erra wurrakina. Akwa ayarrkawarriya ne-yengbinuma ayakwa wurrakina enuwa-wa, neni-rinjarrkame-ka. Biya angwurre-ka neni-larrkbarjanguma ngawa biya na-minangkirreyinuma enejukwaba-da. Kembirra ni-lawurradinuma enejukwaba nakina numamungkwur•da ena-langwu-wa nubungkawa nakina-da.

12 Bi...ya ngarningka eneja nibina-murrada nabalija angalya neni-larrka nuwilyaba ningka-langwa nenikuminuwar•duwar•da ena-langwa angerriba wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba. Neni-larrkbarjanguma ngawa enejukwaba akwa na-minangkirreyinuma wurrakina-da. Kembirra eneja ni-lawurradinuma nakina amarmarra-wiya neni-larrkbarjangu-mulangwa wurrakina-da.

13 Eneja ni-yama nabalija angalya nakina, “Ki-yamarrkinama ngayuwa?” ni-yama. “Karukwa! Kini-larrkajama ngayuwa nenikuwarrka. Ningi-lyelyingminama nakina akena ke-yamarrkina dukwa wurrumurndakibina warnumamalya wurruwurrariya? Nenikuwarrka naka-baba akwa nara dukwa warna a-larrkbarjuma-da,” ni-yama. Biya kembirra neni-larrka arakba ena-langwa nenikuwenikba ebinu-wa angalya ena-langwu-wa. Eneja kembirra ni-likena arakba-da.

14 Akena aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba neni-rringka-manja nubukwaya ni-likenuma nakina nenikuwenikba, na-lyelyimbukweyinuma arakba. Biya na-makijeyinuma ayakwa. “Naka-bina nenikuwenikba arakba nubungkawa-langwa,” ne-yama. “Kini-jungwuna-manja nakina nungwenikba, kembirra naka-bina nenikuwenikba kini-lyinginama enena angalya enamba-langwa nakina-da. Ngenu-wardena arakba enena-wiya, kembirra enena angalya akwa ngawa amurndakenena akwurena ngakwurra-langwi-yada!” ne-yama na-makijeyinuma wurrakina.

15 Biya kembirra neni-rndirrka, akwa neni-jadijuwa wurrakina ebina-langwa angalya akwa na-lamukwarridinuma nakina-manja arakba-da. Ena-bu ngawa-da.

Jesus nenu-makama enena alawudawarra wurrumurndakibina-manja warnumamalya biya ni-yama aburruwa-wa, “Kini-yamarrkiname-ka kembirra nibina nabalija angalya? Ka-makinama ngayuwa.

16 Kini-likajama nakina ena-langwu-wa angalya akwa kenu-wardenama wurrumurn-dakibina warnungkwarba wurruwurrariya. Biya kenu-kwunama akina angalya ena-langwa arakba wurringku-wa warnungkwarba kajungwa kini-likaja-manja nakina engku-wa, kembirra kenumin-akwurrajini-yada ena-langwa akwurena yakwujina,” ni-yama Jesus aburruwa-wa.

Aburraja kembirra nuw-engkirrika-mulangwa wurrakina akina ayakwa Jesus-langwa, namurndaki-yama, “Kardi! Nare-ka akina e-yamama nakina-da!” ne-yama wurrakina-da.

17 Eneja kembirra nenumurndaki-rringka Jesus wurrakina-murru-wa arakba-da. Biya ni-yama, “Amurndakenena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ne-yaminama akina,

‘Wurrukwala warnungkwarba nuw-ambilyumurra wurribina warniki-likiraki-yada alikira angwarnda-murra. Kembirra narruwurra-murndukwama ebina ababurne-ka angwarnda adinakba wurrakina. Biya awilyaba angwarnda eyebijeba narr-akumarnuma engka-langwa-langwa mena na-warangu-mubaba akina. Umba

ambaka-murra ngarningka narru-manguma ebina-murrada angwarnda na-
warangu-murrada adinuba-wiya. Akena eningaba-dangwa amurndangekburna-
dangwa alyengma akina eningadinuba-wiya angwarnda-da,'
ne-yaminama akina ayakwa."

Biya kembirra ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Yiki-yakuwerribikajama karna ambaka-langwa amurndakakinu-wa ayakwa," ni-yama,

18 "mena yikaku-mungkwurrarjiya-manja kirruwilyaba karnumamalya ebina angwarnda, kembirra adidira nungkwurra-langwa ke-ngkarrnginama eyukwayuwa-wiya. Umba ke-ngkilarrina-manja akina angwarnda nungkwurruwa-manja kembirra yikakuminu-wurrakadabajenama adidira nungkwurra-langwa amangwarra-wiya," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnumamalya.

WarningiJudiya warnumamalya narra-kwa-mulangwa angwarnda WarningiRawumu-wa wurrububungkawa

19 Aburraja kembirra wurrumurndakakina warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma aburrajukwaba neni-ngayindangume-ka wurrakina warniki-rndarrki-yada Jesus akina-wiya ngawa. Na-lyandarrkenume-ka wurrakina ni-yengbinu-mulangwa Jesus ayakwa aburruwa-langwa nenu-maka-mulangwa nakina ebina alawudawarra wurruwurrariya-langwa warnumamalya. Akena nuw-akbar•danguma wurrakina wurrumurndakibina-langwa warnumamalya nenuwurraki-ngayindangu-murrilangwa Jesus wurrakina-da.

20 Biya neni-rruburringkama ngawa wurrakina Jesus-uwa mamawura iya marringa-da.

Biya narra-makama arakba wurrukwalu-wa warnungkwarba wurruwurrariya-wa, "Jeyi! Wurri-likaja Jesus-uwa," ne-yama. "Kwureya, yikini-yendabaja ayakwa enuwa-wa wuburra laka wurrilyangmilyangmandukwuna warnumamalya ne-yaminama wurrakina. Akena yikini-kadikinama kirrakina. Yikini-yendabaja ayakwa kini-lawurrakajiya-murrikba nakina awurrariya ayakwa nungkwurruwa-wa, kajungwa yikini-lekbaji-yada yirruwa nakina-manja. Yiki-likaja-manja karna, ka-kwunama angwarnda yarna-da," ne-yama. Neni-ngayindanguma wurrakina neniki-yengbi-yada nakina Jesus awurrariya ayakwa, kajungwa kenu-kwuni-yada kembirra nubungkawu-wa nakina Jesus NeningiRawumu-wa wurrakina-da.

21 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnungkwarba wurruwurrariya na-likena wurrakina arakba Jesus-uwa. "Bungkawa," ne-yama, "yarningma yarna ayakwa nungkwa-langwa ayarrkidirrbura-wiya. Ka-rringkinama ningkakina warnumamalya wurrarumuruma akwa ngawa warningaruma-ma wurruwurrakididirrbura wurrakina. Kembirra ka-dirrburakina-manja nungkuwa ningkakina warnumamalya-manja, kembirra ki-yengbinama ningkakina alyangmilyangmandukwuna-wiya ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa.

22 Kembirra yirru-makina-langwa. Karru-murndukwuna-manja warnungkwarba angwarnda ngakwurra-langwa, NgarningiJudiya-langwa-langwa angwarnda, kajungwa karri-larrkaji-yada akina angerriba engku-wa Rawumu-wa Nubungkawu-wa Kajara, kembirra eningaba akina? Akinu-kwunama ngarna yinda nara a-kwama nakina?" ne-yama.

23 Eneja Jesus neningma mangma aburra-langwa. Neningma narruma-yangkwuruwurrkama aburra-langwa mangma wurrakina.

24 Biya ni-yama, "Yu-kwa-langwa angwarnda awilyaba. Yi-mukangbijiya-langwa. Yindukwureya, numiyambena naka nenumukwurra enena-manja angwarnda yikini-rringkinama? Akwa amiyambena ekirra kirri-rringkinama?" ni-yama.

Aburraja ne-yama, "Nubungkawa Kajara-da akwa ena-langwa ekirra-da."

25 Ni-yama kembirra Jesus aburruwa-wa, "Nakina-bina-da. Kembirra yikinu-kwunama enuwa-wa ababurna-langwa ebina ena-langwa umba yikinu-kwunama enejukwaba Neningikarrawaru-wa ababurna-langwa ebina ena-langwa kirrakina-da," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

26 Aburraja kembirra warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ngawa WurruMinida warnungkwarba wurrarumuruma kembirra nawurraki-yengminjada arakba. Ne-yakikbijangeyinuma amurndakibina-langwa ayakwa Jesus-langwa. Kembirra na-lyangmuridinuma arakba wurrakina, akena nara ken-arndirranga Jesus wurrakina, mena wurrababurna-baba warnumamalya nuw-ambilyumurra wurrakina yakwujina-da.

Ak-enibudina-mulangwa aki-jungwuna-murrada ngakwurruwa

27 Aburraja kembirra wurrukwala warnungkwarba na-likenuma Jesus-uwa. Warningi-
Judiya wurrakina warnumamalya warnimikirra WurriJedija. Wurrumurndakakine-
ka WurriJedija warnumamalya ne-yaminjamama, “Aki-jungwuna-manja ngarna ngar-
numadangkwa, kembirra nare-ka ngarna enibuduma ngarningka,” ne-yaminjamama
wurrakina. Biya wurrukwala na-likenuma Jesus-uwa.
28 “Bungkawa,” ne-yama, “arakburakba-kiya-wiya Mawijija n-arrikarranguma nakina
enena ayakwa eningarumuruma ngakwurra-langwa-manja jurra. Ni-yamama,

‘Kini-jungwuna-manja neningiyadikba duwilyaba-langwa didarringka akwa
wuneningarijira-murra-manja wunalakina-kiya, kembirra nenikumarnjenikba
enamba-langwa kininga-menama dakina dingaya ena-langwi-yada didarringka-
da. Kininga-menama dakina dingaya kajungwa aburna-langwa warijira wuburra
nawenikba-langwa, nenikijungwa-langwa, kuw-ambilyi-yada wurrakina,’

ni-yamama nakina Mawijija.

29 “Umba aburraja arngkawura wurrumangbala wurrambilyuma warnungkwarba
wurrumangadiyerra-manja nuw-ambilyumurra wurrakina. Biya neningadinuba-wiya
nadarringka-ma nakina, akena wuneningarijira-ma wunalakina. Biya kembirra ni-
jungwuma arakba nakina.
30 “Bi...ya nenikumarnjenikba nuwilyaba nanga-manguma enamba-langwa dibina-
murrada didarringka.
31 Akena neningarijira-ma ngawa ni-jungwuma enejukwaba nakina.

“Bi...ya enamba-langwa nuwilyaba ningka nenikumarnjenikba nanga-manguma
dibina-murrada. Akena neningarijira-ma ngawa ni-jungwuma enejukwaba nakina.

“Bi...ya ne-yaminjamama wurrakina ngawa, wurrababurna-langwe-ka
wurruwilyuwilyaba-wiya narringa-manguma dibina didarringka duwilyaba-murrada
ngawa-da. Akena warningarijira-ma ngawa wurrakina na-jungweyinuma-da.
32 Biya arakba-langwa yingi-jungwuma ngalamba-langwa dakina-da arakba-da.

33 “Yirru-makina kembirra, Bungkawa. Makina-manja mamawura ak-enibudina-
manja ngarrakina aki-jungwuna-murrada, kingi-yamarrkiname-ka kembirra dibina di-
darringka? Wurrumurndakibina warnungkwarba wurrumangbala wurrambilyuma
narringa-manguma ne-yakiyakeyinuma ngaluwa-manja. Wurruwilyuwilyaba-wiya ne-
yuweyinuma wurrakina. Numiyambena kembirra neningiyadikba?” ne-yama wurru-
murndakakina WurriJedija warnumamalya.

34 Eneja kembirra arakba ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Enena-manja angalya war-
nungkwarba akwa wurridarringka ne-yar•dijeyinama wurrakina.
35-36 Akena Neningikarrawara-langwa-manja angalya abalkaya nara arakba e-
yakajuma ena-langwa warnumamalya. Ka-jungwuna-manja wurrumurndakakina-
bina warnumamalya ena-langwa, kembirra eneja Neningikarrawara ken-enibikinama
wurrakina, akwa kini-yaminama, ‘Warningabe-ka warna warnumamalya.’ Akwa
kenu-wilyakinama wurrakina ena-langwu-wa angalya kajungwa enuwa-manja kuw-
ambilyi-yada warningangkawura wurrakina. Nara a-jungwuma ngarningka akwa
nara e-yakajuma wurrakina. Akena aburraja warnikumamurikaja Neningikarrawara-
langwa nara wurrakina a-jungwuma-da. Kembirra wurrumurndakakina wuburra
warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa ke-yaminama kuw-ambilyama
wurrakina aburrajukwaba warnumamalya-da. Kembirra Neningikarrawara-langwa
wurriyukwayuwa kuw-ambilyama wurrakina, mena-baba ka-jungwuna-manja
wurrakina kuw-enibudina-mubaba ngarningka-da.

37 “Umba nungkwurraja KirriJedija karnumamalya kirri-yaminame-ka, ‘Nara ngarna
enibuduma aki-jungwuna-murrada,’ kirri-yaminama kirrakina. Akena nare-ka. Eneja
Mawijije-ka nakina ngarrenumin-abilyerrikama ayakwa akina amandangwa ak-
enibudina-mulangwa aki-jungwuna-murrada. Karningme-ka karna Mawijija-langwa
ayakwa n-arrikarranguma nakina arakburakba-kiya-wiya. N-arrikarranguma nakina
ayakwa ebina-langwa eka. Nara ambaka akina ka-jerridina na-dadinu-murrada akina.
Akwa akini-yada ngawa n-arrikarranguma ngarningka amurndakenena ayakwa
Neningikarrawara-langwa. Ni-yamama Neningikarrawara Mawijiju-wa,

‘Ngayuwe-ka ningena Ningeningikarrawara Aburiyama-langwa akwa ngawa Ajika-
langwa akwa ngarningka Jekaba-langwa,’

ni-yamama nakina.
38 Nakine-ka Neningikarrawara nara warninikijungwa-manja warnumamalya a-
bungkawaduma nakina umba Nubungkawa nakina n-ambilyama warniba-langwa

warnumamalya, mena wurrababurna-langwa warnumamalya wurribina namurndaku-
werrikambilyama Neningikarrawara-manja enena-manja ngawa angalya warniba-
babe-ka arakba wurrakina-da," ni-yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnungkwarba
WurriJedija-da.
39 Aburraja wurrukwala warnikakakirumaka warnungkwarba Mawijija-langwa
ayakwa eningarumuruma ne-yama wurrakina Jesus-uwa, "Akina-bina-da. Eningaba
ayakwa ayarrkidirrbura nungkwa-langwa ningkarra-makama ningkakina WurriJedija-
wa warnumamalya-da," ne-yama wurrakina.
40 Kembirra nara arakba keni-ngayindanga wurrakina keni-yendabena ayakwa Jesus-
uwa, ne-yeliyangu-mubaba-da akwa nuw-akbar•dangu-mubaba wurrakina-da.

Ayakwa NuMejaya-langwa-langwa

41 Eneja kembirra Jesus ni-yengbinuma ayakwa wurrumurndakakinu-wa
warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma akwa ni-yama, "Na-
lyelyimbukweyinama NuMejaya-langwa-langwa warnumamalya wurrakina. Na-
makijeyinama akwa ne-yaminama wurrakina, 'Nakine-ka NuMejaya nenikaduwa
numirenikba Deyibida-langwa nakina,' ne-yaminama wurrakina. Amandangwa akina
ayakwa aburra-langwa?
42 Ngarningma ngarna amurndakenena ayakwa Deyibida-langwa ebina n-
arrikarranguma nakina jurra-manja. Ni-yamama nakina,
'Nubungkawa Neningikarrawara ni-yamame-ka nakina nganyangwu-wa Nubungkawa:
Ambarriya-langwa yelakwa ningekbuda-langwa.
K-ambilya ngayuwa-manja akwudangwa
43 yanda-langwa yiba-bungkawakinama ngayuwa ningkakina wurrumurndakibina-
manja warnumamalya b-angmar•dena-murrumanja nungkuwa-da,'
ni-yamama arakburakba-kiya-wiya Deyibida-da.
44 "Ni-yengbinu-manja nakina Deyibida amurndakenena ayakwa NuMejaya-langwa-
langwa neni-yengbijuwama nakina ena-langwa Nubungkawa nakina-da. Kembirra
aminakina-langwa ngarningma ngarna nakina NuMejaya nenikaduwa numirenikba
Deyibida-langwa nakina akwa ngawa Deyibida-langwa nubungkawa ngarningka-na?" ni-
yama Jesus wurrumurndakibinu-wa warnikakakirumaka Mawijija-langwu-wa ayakwa
eningarumuruma-da.

*Jesus nenu-madumurrukwa-mulangwa warnumamalya-manja warnikakakirumaka-
langwa warnumamalya*

45 Biya kembirra nakina Jesus ni-yengbinuma arakba akwala ayakwa ena-langwu-
wa warnikabuburrakiyuwa. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya nuw-
engkirrikenuma ayakwa ena-langwa aburrajukwaba.
46 Ni-yama Jesus, "Wurri-rringkajungwuna kembirra wurrumurndakakina-langwa
warnungkwarba warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma.
Wurri-rringkajungwuna kajungwa nari-yada wurrakina e-kadikama nungkwurruwa-
manja. Aburraja wurrumurndakenena warnikakakirumaka ka-lyelyingminame-ka kuw-
awiyuwiyebeyinama dumbala dilingajirrirra, kajungwa wurrukwala warnumamalya
karra-rringkini-yada wurrakina. Aburraja karra-rringkinama akwa ke-yaminama,
'Wurrarumurume-ka warnungkwarba wurrakina,' ke-yaminama wurrakina. Akwa
ngarningka, aburraja ka-likaja-manja wurrumurndakakina warnikakakirumaka
warnungkwarba wurruwurrakuwilyarru-wa warnumamalya, ka-lyelyingminame-ka
ke-yengbina-mulangwa warnumamalya enininingaba-wiya ayakwa aburruwa-wa.
Akwa ngarningka ka-lyelyingminame-ka wurrakina angalya enininingaba warnik-
ambarringi-yada wurrakina, waka Neningikarrawara-langwa-manja alikira, waka
wurrukwala-langwa-manja alikira akini-yada ngawa ke-yebukeyina-manja aninga
wurrakina.
47 Akwa ngarningka nuw-angmungmadama wurrakina alikira wurringaya-langwa
wurridarringka. Biya kembirra ka-buriyaminama Neningikarrawaru-wa ababurna-
murra ayakwa. Ke-yengbiyengbinama ngawa ayakwa wurrakina karra-rringkina-
murrumanja warnumamalya. Amukwiyadakina ne-yaminjaminama wurrakina-da.
Kembirra nungkwurraja wi-yakuwerribikina karna meningarija-langwu-wa mamawura,
mena akini-yada ngawa Neningikarrawara keni-lekbajama wurruwurrariya-wa
warnumamalya. Umba warnikakakirumaka ayakwa Mawijija-langwa angwurra
keni-lekbajama Neningikarrawara nakina-da!" ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa-da.

21

Dingaya yinginu-kwa-mulangwa angwarnda Neningikarrawaru-wa

1 Biya n-ambilyu-manja nakina Jesus Neningikarrawara-langwa-manja angalya
Jirujalema-manja, n-andeya nakina akena neni-rringkama wurrakina warnumamalya
wurruminababurna angwarnda na-likenuma yenjerrikina. Aburraja narr-
akumarnuma angwarnda wurrakina bada-manja, kajungwa warniku-kwi-yada akina
Neningikarrawaru-wa.
2 Umba Jesus nanga-rringka ngarningka nakina duwilyaba dingaya dadingalying-
malyingma dubukwaya yingi-likenuma ngalajukwaba ebinu-wa bada. Umba ying-
embirrkawiyebajuwama ngalamba-langwa akina angwarnda, akena embirrkambilyuma
eyukwujiya-kiya akina-da.
3 Kembirra eneja Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Arume-ka
angwarnda narr-akumarnuma wurrukwala warnumamalya bada-manja, umba ngalaja
daka dingaya eyukwujiya angwarnda ying-akumarnuma. Akena ngaluwa eningaba
angwurra yingi-yamama amandangwa dakina-da.
4 Aburraja wurrumurndakangaba warnumamalya narr-akumarnuma aruma
angwarnda, akena aruma ngawa na-minambilyama aburra-langwa. Umba daka
dadingalyingmalyingma dingaya ying-akumarnuma arngkuwilyaba ababurna-langwa
angwarnda ngala-langwa. Arngkawura yingi-jerrukwama-da, kembirra nara ebina
ambilyuma arakba ngaluwa-manja-da," ni-yama Jesus nakina-da.

Warnumamalya karru-burrijina-mulangwa Neningikarrawara-langwa angalya Jirujalema-manja

5 Aburraja kembirra wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa na-
lyelyimbukweyinuma wurrakina yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-
manja angalya Jirujalema-manja. "Eningabe-ka akwulyubena ena alikira," ne-yama.
"Eningininga ba-wiya amurndakeyena angwarnda. Ngalajukwaba eningininga ba-wiya
amurndakijika narru-wilyakama warnumamalya yangkwurrangwa akwulyubeni-yada
angalya Neningikarrawara-langwa," ne-yama na-makijeyinuma wurrakina.
Eneja ni-yama Jesus,
6 "Amurndakenena amurndakijika-murriya kirri-rringkinama karna aduwaba, nara
eningangkawura ambilyuma akina yelakwa. Umba aburraja wurruwurrariya warnuma-
malya karru-burrijinama ambaka-murrumurra ena-da. Karru-burrijiname-ka ababurna-
langwa angwarnda, kembirra kawurra-murrkwulijeyinama akina ajiringka-manja-da,"
ni-yama Jesus nakina-da.

Jesus nenu-madumurrkwa-mulangwa warnumamalya-manja meningarija-langwa-langwa mamawura

7 Aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa ne-yama wurrakina enuwa-wa,
"Bungkawa, yirru-makina angwurra. Ngambi-yade-ka akina? Umba ke-yamarrkinama
akina kajungwa yik-eningmidini-yada yirruwa nara-wiya a-larruma enena alikira?"
ne-yama.
8 "Wurri-rringkajungwuna kirrumurndamurndirra," eneja ni-yama Jesus. "Wurri-
rringkajungwuna nari-yada e-kadikama kirrakina wurribina wurrikikalya warnuma-
malya. Wurrababurne-ka warnungkwarba kamurndaki-yaminama wurrakina, 'Ngarra-
makinama yarna Neningikarrawara-langwa ayakwa nungkwurruwa-wa,' ke-yaminama
wurrakina. Biya yikabi-kadikinama wurrakina akwa ke-yaminama wurruwilyuwilyaba-
wiya, 'W-engkirraja ena ayakwa nganyangwa. Ngayuwe-ka ningena NinguMejaya!' ke-
yaminama wurrakina, akwa ngarningka, 'Aduwaba memema-manja marringa ababurna-
langwa ka-jerridinama akina angkawura!' ke-yeminama. Kembirra nare-ka engkir-
rikuma amurndakakinu-wa ayakwa aburra-langwu-wa ekikalyu-wa akwa e-yuwama
aburruwa-manja.
9 Umba yik-engkirrikaja-manja kirrakina ayakwa awinyamba-langwa, dukwa
nungkwurra-langwa-manja angalya, dukwa engka-manja iya engka-manja angalya,
mama ka-wardiyinama aburruwa-kiya, mama ka-wardiyinama wurrimininga ka
warnumamalya, nare-ka akbar•duma. Amukwiyadakina awurruwurrariya ka-
ngekburakajungwunama adinuba-wiya, akena nara warenja-bawiya a-jerriduma
ababurna-langwa," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
10 Biya kembirra ngarningka ni-yama nakina Jesus aburruwa-wa, "Wurruwur-
rakuwilyaba warnumamalya ka-likajama wurrakina karri-ngekburakinama awinyamba
wurruwurrakuwilyaba-manja warnumamalya. Ka-ngajeyiname-ka.

11 Engka-manja iya engka-manja angalya ngalaja ajiringka ka-makburridenama
angwurra akwa ka-makbarrinama akina-da. Akwa ngawa aburraja warnumamalya
ka-jungweyinama ka-likaja-mulangwa murumureya wurrakina-da. Akwa ngawa
ngalaja angbilyuwa adirrungwarna karraku-wardenama warnumamalya-manja, biya
ke-ngbijangeyinama warnumamalyu-wa angerriba iya angerriba akina-da. Ngalaja
eminimininga awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama angubina-manja.
Kembirra aburraja warnumamalya kuw-akbar•denama angwurra amurndakakina-
langwa, ka-murndaburridename-ka wurrakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa.

12 Biya ni-yama ngarningka Jesus, "Akena nara-wiya a-ngekburakajungwuma
ababurna-langwa amukwiyadakina awurruwurrariya, adinuba-wiya kembirra aburraja
wurruwurrariya warnumamalya yikabu-menama kirrakina, akwa yikabumini-
ngekburakinama awinyamba nungkwurra-langwa. Yikabu-wilyakinama wurrakina
jinikakwu-wa amurndakibinu-wa alikira Neningikarrawara-langwu-wa. Umba
aburraja wurrububungkawa yikabu-lekbajama kirrakina yakwujina akwa yikabu-
didenama wurrakina medirra-manja arrawa kirrakina. Yikabu-wilyakinama
ngarningka wurrarumuruma-wa wurrububungkawa, akwa ngawa wurrukwalu-wa
wurriyukwayuwa wurrububungkawa. Ke-yaminjaminama ngawa amukwiyadakina
wurrakina bu-wirrikbina-mulangwa ngayuwa akwa yikabu-wirrikbina-mulangwa
nungkwurrajukwaba kirrakina-da.

13 "Akini-yada-bina ngawa kirrakina yikumini-yengbinama ayakwa.

14 Kembirra adinakba-kiya-wiya yiki-lyangkuwerribikajungwunama kirrakina nari-
yada a-werrikawarriyaduma ayakwa-langwa. Nara a-lyangkiyamama, 'Kabu-lekbaja-
manja wurrakina ngayuwa-manja, amiyambene-ka ayakwa ki-lawurrakajinama ningena
aburruwa-wa?' Nara a-lyangkiyamama aduwaba akina,

15 mena ngayuwe-ka-bina ka-kwunama akini-yada ngawa amurndakingekburna
ayakwa nungkwurruwa-manja, kajungwa yikumini-yengbini-yada ayakwa
kirrakina. Ka-kwuname-ka milyenjirra mangma akwa ngawa engbingbuda
ayakwa. Aburraja warnumamalya wurribina yikabu-wirrikbinama nungkwurruwa-
wa kuw-engkirrikaja-mulangwa amurndakakina ayakwa nungkwurra-langwa,
kembirra ka-lyangmuridiname-ka wurrakina akwa nara a-lawurrakajuma
nungkwurruwa-wa awilyuwilyaba ayakwa wurrakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa.

16 Biya ngarningka ni-yama nakina, "Nungkwurra-langwe-ka warnumamalya akwa
ngarningka wurrungungwenungwa iya wurrirndirndenungwa akwa wurrarrkwur-
rkuwenungwa yikabu-wilyakinama kirrakina wurrububungkawu-wa. Kembirra abur-
raja wurrububungkawa yikabi-jungwajinama kirrakina kirrukwala.

17 Wurrababurna-langwa warnumamalya yikabu-wirrikbinama wurrakina mena
nganyangwa kirrakina-baba karnumamalya.

18 Akena nare-ka akbar•duma,

19 mena yiki-likaja-manja kirrumungkwurrkidirrbura Neningikarrawara-
langwa-manja mamurukwa, kembirra Neningikarrawara yikenumin-enibikinama
karnumawurrina nungkwurra-langwa karningangkawura nakina-da," ni-yama Jesus
ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Warnumamalya karru-burrijina-mulangwa Jirujalema

20 Biya kembirra ni-yengbinuma ngarningka Jesus amurndakenena ayakwa ena-
langwa-manja warnikabuburrakiyuwa. Ni-yama, "Yikawurraki-rringkina-manja
wurruwurrakwulyumida wurrawinyamba warnungkwarba kawurrak-alkayena-manja
karru-ngwurrkwarrngina-manja enena angalya Jirujalema errekba-langwiya, kembirra
yik-eningmidinama kirrakina kumu-darrbudinama arakba mamawura makina warniku-
burrija-langwa wurrakina nungkwurra-langwa alikira.

21 "Kembirra akini-yada ngawa kirrababurna-langwa karnumamalya kirribina
Judiya-manja kirr-ambilya-murrumurra yikumurndak-angkirreyinama kirrakina
akwa yiku-wurdenama angakarjiyinga-wa, kajungwa yik-abuwarrkajungwuni-yada
kirrakina yakwujina. Nungkwurrajukwaba kirribina kirr-ambilya-murrumurra yelakwa
Jirujalema-manja arrawa yiki-lalikinama kirrakina alikira nungkwurra-langwa umba
yik-angkirreyinama engku-wa. Umba kirribina errekba-manja-wiya kirr-ambilya-
murrumurra karnumamalya nara kirrakina awiyebuma Jirujalemu-wa arrawu-wa-da.

22 "Akini-yade-ka ngawa eneja Neningikarrawara yikenu-banijumindenama ena-
langwa karnumamalya. Akini-yada ngawa ngalaja ababurna-langwa awurruwurrariya

amurndakibina nuw-arrikarrijungwunuma arakburakba-kiya-wiya amandangwa ka-
ngekburakajungwunamurra akina-da. Ka-ngekburakajungwunama akina kajungwa
alyangmandukwuni-yada amurndakakina ayakwa-da," ni-yama nakina Jesus.
23 Biya ni-yama ngarningka nakina, "Ngeniyerriya nungkwurraja kirridarringka
kirribina yiku-mambakina-murrumurra wurrangariya nungkwurra-langwa akini-
yada, akwa ngarningka kirribina yika-ngwunjikina-murrumurra wurriyukwayuwa
nungkwurra-langwa yiku-werrikawarriyadiname-ka. Yikenu-banijumindena-manja
Neningikarrawara ena-langwa karnumamalya awurruwurrariya-langwa, kembirra
kirrababurna-langwa karnumamalya yiki-lyandiname-ka angwurra.
24 "Kirrukwale-ka yikuwurraki-jungweyinama karnumamalya yelakwa Jirujalema-
manja yikab-ar•dirrena-mulangwa wurrukwala kaliwanga-murra. Umba kirrukwala
yiki-likajama engku-wa kirrakina eminimininingku-wa angalya, mena wurrakina
wurriminimininingke-ka warnumamalya yikabu-wilyakina-mubaba aburra-langwu-
wa angalya akwa yikabu-didenama yakwujina akididijungwa-manja wurrakina-
da. Aburraja kembirra wurruminjirrkingka warnumamalya ka-bungkawadinama
Jirujalema-manja wurrakina-da. Ke-yaminjaminama wurrakina yanda-langwa
Neningikarrawara yiken-enjungwurrenama nakina karnumamalya ena-langwa.
Nakine-ka Neningikarrawara yiken-enjungwurrenama kirrakina mibina-manja ngawa
mamawura ni-lyangkuwerribikajungwunu-murrumanja enabakiya-ba adinakba-kiya
nakina-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus kini-lawurradina-mulangwa ngarningka yangkwurrangwa

25 Biya kembirra ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Yiku-ngwundikadina-
manja kirrakina angubina-wa yikuma-rringkinama mamawura kuma-miningkadinama
makina. Ngalajukwaba yimawura kinu-miningkadinama yakina. Ngalajukwaba
dakilyingajanga kingu-miningkadinama dakina. Umba yik-andiya-manja kirrakina
angerriba makardu-wa yikuma-rringkinama kum-arumidinama. Kembirra yik-
akbar•dename-ka angwurra kum-akakadena-mulangwa makarda akwa kum-arumidina-
mulangwa makina. Kirrangkwulyumida-langwe-ka karnumamalya ababurna-manja
angalya yikumurndaku-werrikawarriyadinama kirrakina.
26 Kembirra yikumurndaki-yendabijeyinama kirrakina. 'Amiyambene-ka akwala awur-
ruwurrariya ka-ngekburakajungwunama aduwaba?' yiki-yaminama kirrakina-da. Yik-
akbar•dename-ka kirrakina angwurra-da. Kembirra yiku-murndaburridenama iya yiki-
yikarrnginama, yiki-kbilyarrnginama ajiringka-wa kirrakina, mena nakina Neningikar-
rawara kini-yerrerrikinama eningerribirra angubina-manja amurndakibina engbing-
buda ababurna-langwa akina-da.
27 "Biya kembirra yiki-rringkinama arakba ngayuwa ningibina-murrada ningi-
rukwularrinuma enena-manja angalya. Yiki-rringkinama akini-yada ngawa
ki-lawurradina-manja ngayuwa enenu-wa angalya. Ngayuwa ki-dirrirndama
angubina-langwa yangkwurrangwa ningibina ningingbuda ningilyengma akwa ku-
kwulyarriyiname-ka.
28 "Umba ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina eminimininingka, kuw-
aburradadijungwuna-manja akina, kembirra nara akbar•duma kirrakina karnumamalya
nganyangwa wuburra kuw-akbar•denama wurrukwala warnumamalya. Umba
kirrumungkwurrkidirrbura yiki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja
mamurukwa kirrumarngba-da, mena-baba adinube-ka arngkidarrba-langwiya
Neningikarrawara nakina yiken-enjungwurrenama kirrakina-da," ni-yama nakina
Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
29 Biya ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, "Wi-yakuwerribikaja mibinu-
wa manyungwunya akwa ngarningka akwalu-wa eka.
30 Kumu-lingbijangina-manja mamangwurrajija ngala-langwa, kembirra ngarningma
ngarrakina akaburarruwa arakba, umba akilarrkardidarra abukwaya adinuba akina.
31 Kembirra yiki-rringkina-manja ababurna-langwa amurndakibina awurruwurrariya
ngarra-maka-mulangwa nungkwurruwa-wa ngayuwa aduwaba, kembirra yik-
eningmidinama nungkwurrabakiya-ba akini-yada ngawa kinu-bungkawadinama nakina
Neningikarrawara adinuba-da.
32 "Ababurna-langwe-ka amurndakibina ngarra-makama ngayuwa nungkwurruwa-
manja aduwaba ka-ngekburakajungwunama akina nara-wiya a-larruma kirrababurna-
langwa karnumamalya karningaduwaba.
33 Ngalaja angubina iya enena angalya ka-jerridinama alakena, akena ngalaja
ababurna-langwa ayakwa nganyangwa nara akina a-jerriduma. Eningangkawura

ngawa kuw-ambilyama akina-da," ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

Aki-rringkajungwuna-mulangwa ngarrumurndamurndirra

34 Akwa ni-yama ngarningka nakina Jesus, "Wurri-rringkajungwuna kirrumurndamurndirra," ni-yama. "Nara engkirrikuma aninga-wa yimbukwa iya anija-wa yimbukwa. Yiki-lyangmurukweyina-manja kirrakina amukwiyadakina-manja, akwa yikuwerrikawarriyadina-manja yik-engkingkirrikaja-manja amurndakakinu-wa amurndakijika yiki-ngayindena-murruwa karna yik-ambilyi-yada enena-manja angalya, kembirra warenja-bawiya yikam-akburranginama mibina meningarija-langwa mamawura narawiya engkirrikuma kirrakina makinu-wa.

35 Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya amurndakenena-manja angalya awurrakwulyumida-manja karruma-rringkinama makina mamawura nara-wiya engkirrikuma wurrakina makinu-wa. Wuburra laka yibina yinungwakarda ni-dirrirndama nu-menama warenja-bawiya akwalya, ngalajukwaba kumi-ngbijanginame-ka warenjabawiya mamawura meningarija-langwa makina-da.

36 "Aminakina-langwa kirrinjeya kembirra, ngarra-makinama, yikirringkajungwunama karningangkawura. Nara a-ngwanjuma umba yikububuriyaminama ngawa Neningikarrawaru-wa, kajungwa ka-ngekburakajungwunamanja amurndakibina awurruwurrariya, kembirra yikeni-ngbudirrkini-yada nakina kirrakina karnumamalya. Kembirra nara e-ngkilarruma kirrakina umba kirringbuda ngawa yik-arjiyama, yanda-langwa aku-kwurukweyinama ngarrakina, ngayuwa, ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya, akwa nungkwurruwada. Akina-bina ngawa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa nakina-da.

37 Biya mababurna-langwa mamawura nen-akakirumakama warnumamalya-manja, neni-dirrburakama nakina Jesus yakwujina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Umba mababurna-langwa meningalyarrngwalyilya nu-wurdanguma nakina ebinu-wa angakarjiyinga angalya emikirra Alibumanja. Biya yakwujina ngawa nambilyuma nakina marringa-ma.

38 Biya mababurna-langwa meninguwurdarriya-wiya mamawura ngarningka nilawurradinuma nakina Jesus Jirujalemu-wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya ayakwi-yada. Aburrajukwaba wurrababurna-langwa warnumamalya namurndakilikenuma yenjerrikina kajungwa warnik-engkirriki-yada wurrakina ayakwa ena-langwa yakwujina-da.

22

Neni-ngayindangu-murrilangwa wurrububungkawa warniku-wardi-yada Jesus

1 Akwudangwe-ka arakba kuw-ambarrinama ebina Akwurungkuwarrukwa WarningiJudiya warnumamalya akwa kuw-alyubarinama wurrakina ebina damba eningakubudika-murra. Wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya nawurramurndukwunuma arakba Jirujalema-manja Akwurungkuwarrukwi-yada wurrakina. Namurndaki-likenuma yenjerrikina engka-langwa iya engka-langwa angalya.

2 Aburraja wurrumurndakibina wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba akwa ngarningka wurrumurndakibina warnikakakirumaka Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma aburrajukwaba neni-ngayindangume-ka warniku-wardi-yada Jesus. Akena na-lyangkirerrminuma mena nuw-akbar•dangu-mubaba wurrakina wurribinamurra-langwa warnumamalya narri-ngayindangu-murrilangwa ayakwa warnikengkirriki-yada wurrakina Jesus-langwa. Kembirra nuw-embirrarinuma wurrakina kenu-mena-murruwa nakina Jesus kin-ambilya-murruwa nakwukawura nakina-da.

Ni-lyangkuwama-mulangwa Judija neniku-kwi-yada Jesus wurrububungkawu-wa

3-4 Kembirra arakba eneja Namukwa n-awiyebuma nakina nuwilyaba-manja nenikaburrakiyuwa. Nenimikirra nakina Judija Yijikariyada. Kembirra Judija nenilalika nakina Jesus akwa wurrumurndakibina wurrukwala warnikabuburrakiyuwa umba ni-likena nakina wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba. Biya Judija na-lyelyimbukweyinuma wurrarumuruma-manja WurruMinida warnungkwarba akwa ngawa wurrukwala-manja wurrububungkawa wurribina na-bungkawadinuma warnungkwarba-manja warnikakukwurrajungwa Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Na-lyelyimbukweyinuma biya nenu-makama wurrakina warnungkwarba Judija-manja kenu-kwunama nakina Jesus aburruwa-wa,

5-6 umba kenu-kwunama arrkala angwarnda Judija-manja. Biya ni-lyangkuwamamanja Judija, kembirra na-lyelyingmeyinuma arakba wurrumurndakakina

wurrububungkawa. Eneja ni-likena Judija arakba nakina-da. Biya n-embirrarinuma nakina ambaka neniku-kwi-yada Jesus aburruwa-wa, warningbala-wiya wurrababurna warnumamalya-da.

Nenu-maka-mulangwa Jesus wunenikaburrakiyuwa ena-langwa wunenik-akumi-yada adinakba aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa

7 Kembirra nuw-arakbada akina arakba warnik-alyubari-yada wurrakina WarningiJudiya warnumamalya akina damba eningakubudika-murra. Kembirra nuw-arakbada ngalajukwaba warniku-wardi-yada wurrakina eyukwayuwa jiba Akwurungkuwarrukwa-langwa.

8 Kembirra eneja nenilirraki-larrka arakba Jesus wunalekbina Bida akwa Janjana wuneniki-lyengmi-yada Jirujalemu-wa wunalakina. “Wuni-likaja arakba Jirujalemu-wa,” ni-yama Jesus aburnuwa-wa. “Yikini-lyengmena kinalakina, biya yikinu-mena amadangkwa iya aninga akwurdukwurda Akwurungkuwarrukwa-langwa biya yikin-akumurna adinakba kajungwa ak-alyubarini-yada akina,” ni-yama Jesus wunalakina-kiya-wa.

9 Aburnaja neni-yama, “Nga-manja akina?”

10 Eneja ni-yama Jesus, “Yikini-yar•diya-manja Jirujalema-manja kinalakina yikin-akburrangama yakwujina nuwilyaba nenungkwarba. Nakine-ka kinuma-wilyakinama maruma menarlamba meningamilyumilyinja. Ngalaja akungwa akina ka-lyangburrukwunama. Kemba nungkwurnaja yikini-yuwarna nakina-manja. Biya kin-awiyebena-manja nakina alikira-manja, yikin-awiyebena nungkwurnajukwaba akinu-wa alikira.

11 Biya yikini-yamina nabaliju-wa numinakinu-wa alikira, ‘Nenikakakirumaka yirra-langwa kin-alyubarinama amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa yelakwa enena-manja alikira nungkwa-langwa, enuwa akwa yarnikabuburrakiyuwa ena-langwa. Angamba kemba angalya yarnik-alyubari-yada aninga?’ yikini-yamina enuwa-wa.

12 Kembirra nakina eneja nenungkwarba yikenu-wilyakajinama aruma angalya kar-rawara. Eningaba akina angalya, mena eningerribirra aki-ngayindenama amurndakak-ina yakwujina. Kemba yakwujina ngawa yikin-akumurna adinakba amadangkwa iya aninga-murriya kinalakina-da,” ni-yama nakina Jesus Bida-wa akwa Janjanu-wa.

13 Aburnaja neni-likena arakba wunalakina wunenungkwarba-kiya. Biya nen-akburranga ababurna-langwa nenu-maka-mulangwiya ebina Jesus. Biya yakwujina ngawa nen-akumarna adinakba eyukwujiya jiba awalyuwa iya aninga iya akubibeka, kajungwa Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa kuw-alyubarini-yada Akwurungkuwarrukwa-langwa amadangkwa iya aninga-da.

Nubungkawa Jesus akwa ena-langwa warnikilarrkilarrka ne-yebukeyinu-mulangwa amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa

14 Kembirra nuw-arakbada warniki-yebukaji-yada amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa. Kembirra ni-likena arakba eneja Jesus Jirujalemu-wa nakina akwa ena-langwa warnikilarrkilarrka warnungkwarba aburruwa. Biya nuw-awiyebeyina arakba aburrajukwaba ebina-manja alikira nen-awiyebeyinu-murrumanja adinakba Bida akwa Janjana. Biya yakwujina akina-manja ngawa alikira namurndak-ambarringa karrawara wurrakina Jesus akwa ena-langwa warnikilarrkilarrka wurrumemberrkwa wurrambilyuma.

15 Ni-yama kembirra nakina Jesus aburruwa-wa, “Ngayuwe-ka ningena ngarra-ngayindanguma angwurra ak-alyubarinama ngarna enena amadangkwa iya aninga Akwurungkuwarrukwa-langwa nara-wiya a-lyanduma ngayuwa.

16 W-engkirrikiya! K-alyubarinama aduwaba enena ngayuwa, akena nara arakba alyubaruma ningena ngayuwa Akwurungkuwarrukwa-langwa amadangkwa iya aninga kinu-bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina ena-langwa-manja warnuma-malya. Kembirra akini-yada ngawa kuw-eningmidinama aburraja warnumamalya, karru-mumiringkinama enena-langwa Akwurungkuwarrukwa,” ni-yama Jesus nakina-da.

17 Kembirra nu-manga arakba amalyirra akwurena-langwa menarlamba-murra akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya ni-yama nakina ena-langwu-wa warnungkwarba warnikilarrkilarrka, “Kirruwilyuwilyaba-wiya yikuma-mena memema menarlamba, biya yiki-bekina yiku-kweyina kirrababurna-langwa.

18 Ngarra-makinama ngayuwa, nganja ki-bekinama enena aduwaba, kembirra
nara arakba e-bekuma ningena akwurena-langwa amalyirra aduwaba-langwa kinu-
bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina-da," ni-yama Jesus. Biya kembirra
namurndaki-bekina wurruwilyuwilyaba-wiya arakba wurrakina-da.
19 Kembirra nu-manga Jesus damba akwa neni-yangmarngkwajuwa nakina
Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya ni-ngkarrngarna akina akwa nenu-
kwa aburruwa-wa. Ni-yama nakina, "Enena amadangkwa wuburra nganyangwa
ngarra-kwunama nungkwurra-langwi-yada. Yik-alyubarinama enena kajungwa yiki-
yakuwerribikaji-yada ngayuwa-langwa," ni-yama Jesus.
20 Biya ne-yebukeyinuma wurrakina arakba akina amadangkwa iya aninga
Akwurungkuwarrukwa-langwa. Kembirra narri-jerrukwama arakba. Umba ne-
yebukeyinu-mulangwa wurrakina, numa-manga Jesus muwilyaba mingka menarlamba,
ebina-wiya wuburra, nara-wiya ke-yebukeyina wurrakina. Nenu-kwa makina
menarlamba aburruwa-wa akwa ni-yama nakina, "Enena amalyirra akwurena-langwa
merra wuburra mema nganyangwa. Enene-ka kirraku-wilyakajinama Neningikarrawara
kini-yarrkakumurna-mulangwa nakina ayakwa eningarumuruma enikaduwa-
dangwa nungkwurra-langwi-yada. Kini-yaminama nakina akina nganyangwa-murra
merra mibina kaminu-kwularrijinamurra ningena," ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnungkwarba warnikilarrkilarrka nakina.
21 Kembirra ni-yama ngarningka Jesus, "Kirruwilyaba karna karnungkwarba
yelakwa yika-kwunama ngayuwa wurrububungkawu-wa kajungwa kabu-wardeni-yada.
Ngayuwa-manja kirr-alyubarinuma arakba kirrakina aduwaba amadangkwa iya aninga
yelakwa enena-manja angalya, akena yika-kwunama ngayuwa wurrububungkawu-wa
kajungwa kabu-wardeni-yada ngayuwa wurrakina-da.
22 Ngayuwa ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya ki-
jungwunama amandangwa ngayuwa, ni-lyangkuwerribikajungwunu-mulangwiya
nakina adinuba-wiya Neningikarrawara ningeniki-jungwa-langwa. Akena ka-
ngekburakajungwunama awurrariye-ka kirrakina-langwa karnumamalya kirribina
yika-kwuna-mulangwa ngayuwa wurrububungkawu-wa-da kajungwa kabu-wardeni-
yada ngayuwa-da," ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikilarrkilarrka-da.
23 Aburraja kembirra namurndaki-lyelyimbukweyinuma arakba wurrumurndakakina
warnungkwarba. Namurndaki-yendabijeyinuma akwa ne-yama wurrakina,
"Ngarrumiyambene-ka kembirra ngarnungkwarba ngarna ngarruwilyaba aki-yaminama
enena aduwaba?" namurndaki-yama wurrakina-da.

Aki-yamina-mulangwa wuburra ngarnikuminuwar•duwar•da

24 Biya kembirra wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa namurndaku-
merribeyinuma wurrakina. Biya ne-yama, "Ngarrumiyambena angwurra ngarraruma
ngarrumurndakeyina-manja? Umba ngarrumiyambena aku-bungkawadinama
ngarrukwala-manja ngarnungkwarba?" nawurraki-yama wurrakina.
25 Umba eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa arakba, "Wurrumurndakakina warnuma-
malya wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara, aburraja aburra-langwa
wurrububungkawa wurringbingbuda-wiya wurrakina. Narra-war•dikinama angwurra
aburra-langwa-manja warnumamalya akena karra-makinama wurrakina enena ayakwa
wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Ke-yaminama, 'Kirrakine-ka karnuma-
malya yiki-yengbinama enena ayakwa yirruwa-wa. Yiki-yaminama, Kirrumarngkirra
iya kirrumekba karna kirrububungkawa-da, yiki-yaminama kirrakina-da,' ke-yaminama
wurrakina wurrububungkawa-da.
26 "Akena nara akina e-yamama yelakwa nungkwurruwa-manja nganyangwa-manja
karnikabuburrakiyuwa. Umba kirruwilyaba karnumamalya kirraruma-dangwa yiki-
yaminama kirrakina wuburra laka niyukwujiya nenungkwarba kini-yaminama nakina-
da. Akwa kirruwilyaba kirrubungkawa yiku-war•denama kirrakina warka wuburra laka
nenikuminuwar•duwar•da nenumamalya nenuminu-war•denama warka wurrukwala-
langwa nakina-da.
27 "Eneja nuwilyabe-ka nenumamalya kin-alyubarinama aninga ebina nenumini-
daka-mulangwa wurringka warnumamalya. Kembirra nungkwurraja yirru-makina,
numiyambene-ka nenumamalya yikini-yengbijinama kirrakina naruma angwurra? Ka-
makinama ngayuwa nungkwurruwa-wa. Wurrukwala warnumamalya kenumini-
dakina-manja aninga ena-langwa, kembirra nakina-bina nenumamalya nibina nara a-
dakuma iya a-war•duma nakina-bina kembirra naruma-da. Akena nganja ngayuwa
ning-ambilyama ningena yelakwa enena-manja angalya nungkwurruwa-manja wuburra

ningenikuminuwar•duwar•da karnumamalya-langwa ngayuwa-da,” ni-yama Jesus ena-
langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
28 Akwa ni-yama ngarningka nakina Jesus aburruwa-wa, “Ebina-wiya bu-wirrikba-
wiya ngayuwa-wa warnumamalya akwa ngawa bumini-ngekburaka-manja wurrakina
awurrariya nganyangwa, nungkwurraje-ka kirru-manjikbudangumurra ngayuwa-manja
angwurra kirrakina karningangkawura.
29 Eneja nakina Nungwarrka nginu-bungkawakama arakba ngayuwa. Kembirra
ngayamba-langwa ka-bungkawakinama ngayuwa nungkwurruwa karnumamalya
nungkwurrajukwaba.
30 Ngayuwe-ka ka-bungkawakinama karna ambaka-murrumurra kenu-bungkawakina-
manja ngayuwa Nungwarrka wurrababurna-manja warnumamalya. Kembirra yiku-
bungkawadinama kirrakina wurrilyimberrkumemberrkwa-manja wurrilyimberrkambi-
lyuma WarningiYijireyila warnumamalya. Akini-yada ngawa yik-alyubarinama aninga
iya yiki-bekinama akubibeka ngayuwa-manja nganyangwa-manja angalya-da,” ni-yama
Jesus aburruwa-wa.

Jesus nenu-maka-mulangwa Bida-manja kin-eningbalikajungwuna-mulangwa nakina

31 Biya ni-yama Jesus Jayumuna Bida-wa, “Nungkuwa Jayumuna, engkirrikiya-langwa.
Nakina Namukwa eneja kirreni-ngayindanguma yikeni-labajama kirrakina karningaba-
murrikba. Kembirra neni-yendabenuma nakina Neningikarrawaru-wa akena nara
nakina Neningikarrawara a-ngwanjajuma nakina Namukwa-da. Kembirra yikeni-labaja-
manja Namukwa nungkwurruwa-manja, yiken-eyebijebakinama kembirra karnuma-
malya karningaba-langwa iya kirruwurrariya-langwa nakina-da.
32 “Akena yirraminu-buriyaminuma arakba ngayuwa Neningikarrawaru-wa, Jayu-
muna, kajungwa ku-werrikambilyi-yada ningkiyirrbiyirrba ningkakina ngayuwa-manja.
Adinube-ka yiki-lalikinama ngayuwa ningkakina. Kembirra k-eningbalikajungwunama
ngayuwa-langwa. Akena ambaka kembirra ki-lawurradinama ngarningka ngayuwa-
wa. Akwa ki-lawurradina-manja nungkuwa ngayuwa-wa kembirra ke-ngbudirrkinama
ningkakina nungkwa-langwa warnumamalya-da,” ni-yama Jesus Jayumuna Bida-wa.
33 Eneja ni-yama Jayumuna Bida Jesus-uwa, “Bungkawa, ngayuwa ningeniki-lika-
langwa eningerribirru-wa angalya nungkuwa ki-likaja-murruwa. Aburraja kabu-
didena-manja nungkuwa medirra-manja, kembirra nganjukwaba kabu-didenama
ngayuwa. Kabi-jungwajina-manja nungkuwa wurrakina, kembirra nganjukwaba kabi-
jungwajinama ngayuwa. Nare-ka a-waruma ningena a-rukuwurruma ningkakina!”
ni-yama Bida Jesus-uwa.
34 “A•a!” ni-yama Jesus. “Mema-manja ngawa meningalyarrngwalyilya, nara-wiya ng-
arduma dadinungkwarba jukwujukwa, ki-yaminama nungkuwa arngkabiyakarbiya-ma
enena ayakwa, ‘Ningeningbala ngayuwa naka nenungkwarba,’ ki-yaminama ningkakina-
da,” ni-yama nakina Jesus Jayumuna Bida-wa-da.

Angwarnda-langwa iya amurndakijika-langwa akwa kaliwanga-langwa

35 Biya ni-yama kembirra Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Ebina-wiye-
ka ngarra-larrkena-manja ngayuwa kirrakina engku-wa iya engku-wa angalya, nara yiku-
wilyaka angwarnda iya amurndakijika akwa eningalika nungkwurruwa-manja, umba
erribirra kirrumamungkwur•da ngarra-larrkenuma ngayuwa kirrakina karnumamalya.
Akena kirri-likenuma karningaba, kirr-ambilyuma wurrukwala-langwa-manja alikira
akwa kirr-alyubarinuma aninga aburra-langwa-na?”
Aburraja, “Yawe-ka,” namurndaki-yama.
36 “Umba aduwaba-langwa,” ni-yama Jesus, “yiki-likaja-manja yiku-wilyakina
angwarnda iya amurndakijika akwa kaliwanga nungkwurruwa-manja. Nara-manja
ebina kaliwanga nungkwurruwa-manja, kembirra yiku-warrukweyinama dumbala
akwa wurrukwala-langwa kaliwanga. Nungkwurra-langwa kembirra akina kaliwanga-
da.
37 “Arakburakba-kiya-wiya enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Ne-yaminama
akina,
‘Ni-jungwuma nakina wuburra laka warniniyerriya warnungkwarba na-
jungweyinamurra wurrakina,’
ne-yaminama akina ayakwa. Ngarra-makinama ngayuwa aduwaba, ene-ka
ayakwa na-makijajungwunuma ngayuwa-langwa ena-da. Ki-jungwuname-
ka amandangwa ngayuwa wuburra laka warniniyerriya warnungkwarba na-
jungweyinamurra wurrakina-da. Kembirra amandangwa akina-langwiya ayakwa
ka-ngekburakajungwunama akina-da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

38 Aburraja ne-yama, “Kwuja, Bungkawa! Alakena-kiya kaliwanga-kiya nungkwa-
langwi-yada!” ne-yama.
Akena ni-yama eneja Jesus aburruwa-wa, “Ngawa arakba!”

Nu-buriyaminu-mulangwa Jesus angakarjiyinga-manja angalya Alibumanja

39 Biya ni-dirrirndingu-manja Jesus arrawu-wa ni-jadinga nakina alikira-langwa
errekbu-wa. Biya ni-likena arakba angerriba angakarjiyinga-wa angalya Alibumanju-
wa ebinu-wa adaka angalya n-alilikenu-murruwa nakina. Aburraja ena-langwa
warnikabuburrakiyuwa namurndaki-likenuma enuwa-manja wurrakina.
40 Biya kembirra yakwujina ne-yar•da arakba. Ni-yama Jesus ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa, “Yelakwa-wiya wurr-ambilya akwa yiku-buriyamina
Neningikarrawaru-wa arakba, kajungwa yikeni-labaja-manja nakina Namukwa
nungkwurruwa-manja, kembirra kirringbuda ngawa yik-arjiyi-yada,” ni-yama nakina
aburruwa-wa.
41 Biya yakwujina ngawa neni-lalikama Jesus wurrumurndakakina warnungkwarba
umba ni-likena nakina arngkidarrba akwa ni-nginakilarrina ajiringka-manja akwa nu-
buriyamina nakina Neningikarrawaru-wa.
42 “Ngangwa,” ni-yama nakina, “ningeniki-jungwi-yada arakba ngayuwa, akena nare-
ka! Yimini-larrkaja, marrakba, nari-yada a-lyanduma ngayuwa aduwaba. Akena
ningki-lyangkuwerribikajungwunu-mubaba arakba nungkuwa, kembirra mama ngawa
ki-yaminama ngayuwa nungkwa-langwa-langwiya mangma aduwaba. Mama ku-
warenama ngayuwa umba ki-lyandinama amandangwa ningena,” ni-yama nakina Jesus
Nungwenikba-wa.
43 Kembirra nu-buriyaminu-wiya ngawa nakina Jesus Nungwenikba-wa, aburraja
wurruwilyaba warnikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nuw-abilyerrikajungwa
enuwa-manja. Neningikarrawara-langwa-langwa angalya abalkaya-langwa na-likenuma
na-larrinuma wurrakina akwa neni-ngbudirrkama kembirra arakba Jesus-manja.
44 Akena angwurra ngawa nu-werrikawarriyadinume-ka nakine-ka Jesus. Akwa ngar-
ningka nu-buriyaminuma nakina Nungwenikba-wa. Nu-buburiyaminu...wa. Mukwene-
ka numi-jadanguma arakba makina wuburra merre-ka ena-langwa-langwa nenumadan-
gkwa akwa numu-kwularrinuma ajiringka-wa-da.
45 Biya ni-jerrukwa arakba nakina Jesus ayakwa nu-buriyaminu-mulangwa. Biya nu-
mirajanga akwa ni-lawurrada arakba nakina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.
Umba aburraja na-mungkwulijeyina ngawa marringa mena na-werrikawarriyadinu-
mubaba wurrakina.
46 Ni-yama Jesus aburruwa-wa, “Wa! Marringa-manja karna-na? Wurru-mirajangina
arakba, kajungwa yiku-buriyamini-yada, kajungwa yikeni-labaja-manja nakina Na-
mukwa nungkwurruwa-wa, kembirra kirringbuda ngawa yik-arjiyi-yada-da,” ni-yama
nakina Jesus-da.

Wurrukwala warnungkwarba nenu-mangu-mulangwa Jesus

47 Akena ni-yengbinu-wiya ngawa ayakwa nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, aburraja wurrubukwaye-ka wurrababurna warnumamalya namurndaki-
likenuma nawurraki-lyibilyidanguma wurrakina. Wurrumurndakibina warnungk-
warba WurruMinida wurrarumuruma wurrukwala akwa wurrumurndakibina wur-
rububungkawa warnikakukwurrajungwa-langwa Neningikarrawara-langwa-manja an-
galya Jirujalema wurrukwala akwa wurrumurndakibina wurrarumuruma warnungk-
warba wurrukwala nawurraki-likenuma kajungwa warniki-rndarrki-yada Jesus. Umba
eneja nibina nuwilyaba nenikaburrakiyuwa nenungkwarba Jesus-langwa nenimikirra
Judija ni-lyengmanguma nakina akwa nenu-wilyakama wurrumurndakakina Jesus-uwa.
Biya ni-likena dirrbura Jesus-uwa akwa neni-lawurangka nakina-da.
48 Eneja ni-yama Jesus Judiju-wa, “Ningkena yi-lawurangkama ngayuwa-manja
kajungwa kabu-meni-yada ngayuwa warna warnumamalya wurrawinyamba-na!
Yi-lawurangkama ngayuwa ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-manja
angalya-da!” ni-yama nakina Jesus Judiju-wa.
49 Umba aburraja wurrumurndakibina wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-
langwa neni-rringka-mulangwa nakinu-wa Judija, warningma arakba wurrakina ke-
yamina-mulangwa akina. Biya, “Bungkawa,” ne-yama, “yirrumini-ngayindenama yiku-
wardiyinama kaliwanga-ma-na?”
50 Biya nuwilyaba ni-ngkarbaja kaliwanga ena-langwa biya neni-ngaja nuwilyaba-
manja nenungkwarba akwa nenumini-ngarrkarrngarna ena-langwa mada mekbuda-
langwa nakina. Nakine-ka nenungkwarba nenuminu-war•duwar•danguma warka

naruma nubungkawa NuMinida Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja.
51 Umba eneja ni-yama Jesus, “Ngawa arakba! Ni-lalika!” Biya numa-lyinga arakba mibina mada akwa num-eningabaka makina-da.
52 Biya kembirra ni-yengbina Jesus ayakwa wurrumurndakibinu-wa WurruMinida wurrarumuruma iya wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa warnikakukwurrajungwa-langwa akwa wurrumurndakibinu-wa wurrarumuruma warnungkwarba. Akwa ni-yama, “Kirri-likenuma karna ngayuwa-wa kaliwanga-murra akwa eka-ma, akena ningeningengkengmina-ma nganja ningena.
53 Ning-ambambilyuma ngawa ngayuwa nungkwurruwa-manja Neningikarrawara-langwa-manja angalya arngkababurna-langwa. Akena nara nungkwurraja yiku-manga umba aduwaba-manji-kba. Akena yiku-menama ngayuwa ningena aduwaba mena nakina Neningikarrawara nara a-ngwanjajuma kirrakina, akwa ngawa kirringbuda-baba karna karniniyerriya karnungkwarba aduwaba-da,” ni-yama Jesus aburruwa-wa nakina-da.

Bida n-eningbalikajungwunu-mulangwa Jesus-langwa

54 Kembirra aburraja wurrukwala warnungkwarba neni-rndarrka nakina Jesus, akwa nenu-wilyakama angerriba nubungkawa-langwu-wa angalya nibinu-wa naruma nubungkawa NuMinida. Umba eneja engka-langwiya neni-yuwarna nakina Bida.
55 Wurrakine-ka ne-yar•da arakba nubungkawa-langwa-manja angalya. Biya wurrakina warnungkwarba nen-awiyebajuwa Jesus angerriba alikira-wa umba errekba-manja-wiya ngawa nuw-ambilyuma wurrakina. Biya nawurrak-ambarringa angwura-manja yakwujina.
Eneja arija-langwa ni-yar•da Bida akwa n-ambarringa enejukwaba yakwujina angwura-manja.
56 Umba ngalaja duwilyaba dadikuminuwar•duwar•da yinginu-miringka Bida n-angmakwulaluma angwura-manja nakina, akwa yingini-rringka dirrbura enuwa-wa. Yingi-yama, “Naka nenungkwarba enejukwaba n-ambilyumurra Jesus-manja.”
57 Eneja Bida n-eningbalikajungwuna nakina. “Ningeningbale-ka nakina nenungkwarba-da!” ni-yama nakina-da.
58 Kembirra arngkidarrba-langwiya nuwilyaba enejukwaba nenungkwarba nenu-miringka nakina Bida. “Nungkwajukwabe-ka nangaba-langwa ningkenumamalya ningkena-da!” ni-yama.
Eneja Bida ni-yama, “Nara ngayuwa!”
59 Bi...ya eneja ningka-langwa arakba ngarningka nenungkwarba ni-yama, “Amandangwa, ningkena-bina ningk-ambambilyumurra nangaba-manja nenungkwarba-da. Ki-neningiKeliliya kinalakina-da!” ni-yama.
60 Eneja ni-yama Bida, “Ningeningbala akina-langwa!” ni-yama. Umba awilyaba-wiya ayakwa Bida-langwa ngalaja jukwujukwa dadinungkwarba ying-ardanga arakba dakina-da.
61 Eneja Nubungkawa ni-nyakuwarrukwajungwa nakina akwa neni-rringka dirrbura Bida-wa. Akini-yada ngawa eneja n-engkirrikenuma nakina Bida Jesus-langwu-wa ayakwa ni-yengbinu-murruwa. Ebina-wiya ni-yamama Jesus enuwa-wa, “Nara-wiya arduma jukwujukwa mema-manja ngawa meningalyarrngwalyilya nungkuwa ningkakina k-eningbalikajungwunama ngayuwa arngkabiyakarbiya-ma,” ni-yamama nakina Jesus Bida-wa-da.
62 Biya kembirra ni-jadinga arakba nakina Bida ebina-langwa angalya-da. Nu-werrikawarriyadinume-ka, biya nu-ngwadina arakba aruma angwada-da.

Nenu-marngkajuwa-mulangwa warnungkwarba Jesus-uwa akwa neni-ngaja-mulangwa

63 Aburraja wurrukwala warnungkwarba nen-embirrajuwama Jesus-manja wurrakina. Nenu-marngkajuwama akwa neni-ngajama wurriyirrbiyirrba ngawa wurrakina.
64 Kembirra nenuminu-mungkwurrkararikama menba ena-langwa dumbala-murra. Biya ne-yama, “NingkuBurabude-ka ningkenumamalya ningkakina, kembirra kwurukwa! Numiyambena nenungkwarba ngini-ngajama nakina?”
65 Akwa ababurne-ka amukwiyadakina ayakwa awurruwurrariya ne-yengbinuma enuwa-wa. Neni-rinjarrkame-ka enuwa-manja wurrakina warnungkwarba.

Nenu-wilyaka-mulangwa Jesus wurrububungkawu-wa

66 Ne-yaminjamama ngawa wurrakina warnungkwarba makina-manja ngawa meningalyarrngwalyilya. Bi...ya marngkirngkuwilyarra. Ne-yaminjamama ngawa

wurrakina yanda-langwa ne-kbadanguma arakba akina-da. Kembirra aburraja nawurra-
murndukweyinuma arakba wurrarumuruma WarningiJudiya warnumamalya, akwa
ngawa wurrarumuruma WurruMinida akwa ngawa warnikakakirumaka Mawijija-
langwa ayakwa eningarumuruma. Nawurra-murndukweyinuma akwa namurndak-
alambarringa ayakwi-yada. Biya nen-ardijuwa arakba Jesus-uwa kajungwa kini-likaji-
yada nakina aburruwa-wa. Aburraja kembirra wurrawinyamba nenu-wilyaka arakba
Jesus angerriba aburruwa-wa ayakwi-yada.
67 Aburraja ne-yama enuwa-wa wurrakina wurrububungkawa, "NingkuMejaya-manja
ningkakina ningkenumamalya, kembirra yirru-makina arakba," ne-yama.
Eneja ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Ka-makina-manja ayakwa ngayuwa
nungkwurruwa-manja kembirra yiku-minikalyikinama ngayuwa-da.
68 Umba ngayuwa ke-yendabaja-manja ayakwa arrkala ngayamba-langwa
nungkwurruwa-wa, nara kembirra kirrakina a-lawurrakajuma ayakwa ngayuwa-wa-da.
69 Akena aduwaba-langwa ngayuwa ningibina-murrada ningi-rukwularrinuma enena-
manja angalya k-ambarrinama k-angmungmakwulalinama nekbuda-langwa Neningikar-
rawara nibina narrubuda-dangwa," ni-yama Jesus.
70 Aburraja namurndaki-yama, "Kembirra Neningikarrawara-langwa
Ningkenikuwenikba ningkakina-na?"
Enamba-langwa ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Amandangwa akina akena nara
nganyangwa ayakwa umba nungkwurra-langwa akina," ni-yama.
71 Aburraja kembirra na-makijeyina arakba ayakwa wurrakina wurrububungkawa.
"Ngawa arakba," ne-yama, "mena enabakiya ni-yamama nakina-baba,
'Ningenikuwenikba ngayuwa Neningikarrawara-langwa,' ni-yamama. Nara kembirra
ardijuma ngarna wurrukwala warnumamalya yangkwurrangwa a-lekbuma enuwa-wa,
mena ngarr-engkirrikenu-mubaba ngakwurrabakiya ena-langwa ayakwa ngarna-da,"
namurndaki-yama wurrakina-da.

23

Neni-lyilyangu-mulangwa Jesus Balidu-wa

1 Biya kembirra nawurraku-warumajungwa arakba wurrumurndakakina
wurrububungkawa wurrababurna-langwa akwa nenu-wilyaka wurrakina Jesus Balidu-
wa. Balide-ka nakina nubungkawa NeningiRawuma akwa nu-bungkawadinuma
wurrababurna-manja warnumamalya WarningiJudiya-manja.
2 Kembirra yakwujina Balida-langwa-manja ngawa angalya nenumurndaki-lekbenuma
arakba Jesus-uwa wurrakina.
Ne-yama wurrakina Balidu-wa, "Naka nenungkwarba yin-akburrangama yarna
ni-yengbiyengbinuma ayakwa awurruwurrariya. Nenu-wilyuwilyakajuwama
warnumamalya-manja awurruwurrariya ayakwa. Akwa ni-yama aburruwa-wa,
'Nare-ka a-kwama angwarnda angerriba Nubungkawu-wa Kajara,' ni-yamame-ka naka
nenungkwarba. Akwa ngarningka ni-yamama, 'NinguMejaya ngayuwa, Ningubungkawa
ningena,' ni-yamame-ka naka nenungkwarba-da," namurndaki-yama wurrakina Balidu-
wa-da.
3 Ni-yama eneja Balida Jesus-uwa, "Nungkuwa ningkakina WarningiJudiya-langwa
Ningkubungkawa-na?"
Eneja ni-yama Jesus, "Nungkwa-langwa-bina ayakwa akina-da."
4 Kembirra ni-yengbina arakba eneja Balida ayakwa wurrarumuruma-manja
WurruMinida warnungkwarba akwa wurrumurndakibina-manja warnumamalya
wurruwurrakwulyumida-manja aburrajukwaba. Ni-yama nakina, "Nara ngayuwa
k-akburrangarna awurrariya naka-manja nenungkwarba-da," ni-yama nakina Balida.
5 Akena wurriyirrbiyirrba ngawa aburraja namurndaki-yama Balidu-wa,
"Amandangwa, awurruwurrariya ayakwa nenu-wilyuwilyakajuwama warnumamalya-
manja nakina. Akwa n-aburradadanguma awinyamba aburruwa-manja. N-
aburradadanguma adinuba-wiya angaba-manja angalya Keliliya-manja nakina,
kembirra yadikina ababurna-manja ngawa angalya Judiya-manja yanda-langwa
enena-manja angalya arakba ni-yar•duma naka. Kembirra yelakwa ngawa ni-
ngekbungekburakinama awinyamba niyirrbiyirrba ngawa naka-da," namurndaki-yama
wurrakina warnungkwarba-da.

Neni-larrka-mulangwa Jesus Yeridu-wa

6 N-engkirrika-manja eneja nakina Balida akina ayakwa, ni-yama nakina, "NeningiKe-
liliya naka nenungkwarba-na?" Aburraja na-lyangkuwamina.

7 Kembirra warenja-bawiya nakina Balida neni-larrka arakba Jesus angerriba
Nubungkawu-wa Yerida, mena Yerida nu-bungkawadinu-mubaba nakina
WarningiKeliliya-manja warnumamalya. Yeride-ka nakina Jirujalema-manja n-
ambilyuma enejukwaba akini-yada.
8 Aburraja arakba nenu-wilyaka wurrukwala wurrawinyamba nakina Jesus Yeridu-wa.
Eneja Yerida ni-yekirrerride-ka neni-rringka-mulangwa nakina Jesus. Nenungkwurakbe-
ka neni-ngayindanguma nakina keni-rringkama Jesus, n-engkirrikenu-mulangwa
ababurna alawudawarra ena-langwa-langwa. Biya neni-ngayindanguma nakina keni-
rringkama neniki-yama Jesus eningerribirra engbuda emininga nakina.
9 Aminakina-langwa kembirra neni-yendiyendabenuma arakba nakina Yerida
ababurna ayakwa Jesus-manja. Akena ni-yengminjada eneja Jesus. Nara kini-
lawurrakajuwa ayakwa Yeridu-wa-da.
10 Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba iya warnikakakirumaka
Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma warnungkwarba nuw-alkilkayanguma
yakwujina akwa namurndaki-yama, “Nuwurrariye-ka naka. Amandangwa naka
nuwurrariya nenumamalya!” Ne-yaminjamama ngawa ne-yengbiyengbinuma neni-
lekbulekbenuma ayarrkingbuda-murra ayakwa wurrakina-da.
11 Kembirra eneja Yerida akwa ngawa ena-langwa wurrawinyamba neni-rinjarrkama
Jesus-uwa akwa nenu-marngkajuwama nakina. Biya nakina Yerida nenu-makama
ena-langwa-manja wurrawinyamba biya nen-awiyebajuwa kembirra wurrakina dumb-
ala dukwulyubena Jesus-manja, akwa nenu-wilyakama arakba neni-lawurrakajuwama
nakina Balidu-wa.
12 Yadikina-langwa aburnaja wunalakina wunubungkawa-kiya Yerida akwa ngawa
Balida wunenubiyakaja arakba, nen-awinyambakeyinu-murrada wunalakina-da.

*Balida nenu-kwa-mulangwa Jesus wurrarumuruma-wa WurruMinidu-wa warnungk-
warba warniku-wardi-yada Jesus wurrakina*

13 Biya kembirra Balida nenuwurra-murndukwama wurrumurndakibina wurrarumuruma
WurruMinida warnungkwarba iya wurrumurndakibina wurrububungkawa
wurrarumuruma WarningiJudiya akwa wurrumurndakibina wurruwurrakwulyumida
warnumamalya aburrajukwaba.
14 Biya ni-yama Balida aburruwa-wa, “Kinu-wilyakama karna naka nenungkwarba
yangkwurrangwa ngayuwa-wa mena kirri-yama-mubaba kirrakina, ‘Nuwurrariya
nilyengma naka akwa awurruwurrariya-wiya ayakwa nenu-wilyakajuwama
warnumamalya-manja,’ kirri-yamama kirrakina. Umba nganja ningeni-yendabenuma
ebina-wiya ngayuwa enuwa-wa, kirr-engkirrikenu-wiya ayakwa nganyangwa. Akena
nare-ka k-akburrangarna ngayuwa awurrariya kini-lekbenu-mulangwa kirrakina.
15 Enejukwaba nakina Yerida nara kin-akburrangarna awurrariya enuwa-manja.
Kembirra erribirra neni-lawurrakajuwama naka yangkwurrangwa ngarningka
ngakwurruwa-wa. Eneja naka nenungkwarba amandangwa nara kini-yama awurrariya
akwa nara kembirra nganja a-warduma nakina-da.
16 Kembirra ngayuwa ka-makinama arakba nganyangwa-manja wurrawinyamba
akwa keni-larrkbarjenama wurrakina nakina-manja. Kembirra ngayuwa
kin-enjungwurrenama naka nenungkwarba-da,” ni-yama nakina Balida
wurrumurndakakinu-wa wurrababurnu-wa warnumamalya nakina-da.
17 (Akini-yada ngawa Akwurungkuwarrukwa-manja neniki-jadija nakina nubungkawa
Balida nuwilyaba nenungkwarba ni-didikajungwunu-murrada. Kenumini-jadijinama
warnumamalya-langwa nuwilyaba nenungkwarba nakina Balida mena ni-yaminjama-
mubaba nubungkawa Judiya-langwa ababurna-manja Akwurungkuwarrukwa.)
18 Akena aburraja wurrumurndakibina warnumamalya wurruwurrakwulyumida
namurndak-ardanguma wurrakina. “Yikuminu-wardena nakina nenungkwarba umba
yikumini-jadijiya Baraba,” namurndaki-yama.
19 Ebina-wiya eneja nakina Baraba akwa wurrakina wurrababurna WarningiJudiya
warnumamalya na-wardiyinuma WarningiRawuma-manja warnumamalya yakwujina
Jirujalema-manja. Umba Baraba nenu-wardanguma nuwilyaba-manja nenungkwarba.
Akina-langwa ni-didijungwunuma nakina. Akwa nakina-bina neni-ngayindanguma
arakba aburraja wurrumurndakibina warnumamalya umba na-waranguma Jesus
wurrakina-da.
20 Nakine-ka Balida neni-ngayindanguma ken-enjungwurranguma ngawa nakina Jesus,
kembirra n-ardanga ngarningka wurrumurndakakinu-wa warnumamalya nakina.
21 Akena nuw-ardanguma angwurra aburraja wurrakina. “Wun-ar•dirrena eka-manja
na-mambalinu-murrumanja...wu! Wun-ar•dirrena...wu!” namurndaki-yama.

22 Eneja kembirra ngarningka ni-yama arakba Balida aburruwa-wa, “Miyambena-burra karna yirru-makina, mena amiyambena awurrariya ni-yamama naka nenungkwarba-burra? Nare-ka k-akburrangarna ngayuwa awurrariya enuwa-manja, akwa nara kembirra a-jungwajuma ningena. Kembirra aburraja keni-larrkbarjenama nganyangwa wurrawinyamba akwa ken-enjungwurrenama naka-da,” ni-yama nakina Balida-da.

23-24 Akena aburraja ne-yengbiyengbeyinuma wurrakina wurriyirrbiyirrba amurndakibina ayakwa Jesus-langwa-langwa. Nuw-ardanguma, ne-yangkarjiyajungwunuma wurrumurndakakina. Bi...ya eneja ni-lyangkuwaminuma arakba nakina Balida neningayindangu-mulangwa wurrakina akwa neni-yengkiyengkilabenu-mulangwa enuwa-wa akwa nuw-ardirdangu-mulangwa enuwa-wa wurriyirrbiyirrba ngawa wurrakina-da. Biya ni-yama nakina Balida aburruwa-wa, “Nake-ka nenungkwarba kini-jungwunama-da!” ni-yama nakina-da.

25 Biya kembirra nen-enjungwurranguma arakba nakina Balida nibina neningayingayindanguma wurrumurndakakina, nibina ni-didijungwunu-murrada awinyamba-langwa akwa nilamukwarra-baba nakina. Umba nenu-kwama Balida nakina Jesus ena-langwu-wa wurrawinyamba kajungwa ke-yamini-yada ken-ar•dirreniyada nakina ebina-langwiya narri-ngayindangu-mulangwiya wurrumurndakakina WarningiJudiya warnumamalya-da.

Wurrawinyamba nen-ar•dirrangu-mulangwa Jesus na-mambalinu-murrumanja eka

26 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrawinyamba nenu-wilyaka arakba Jesus Balida-langwa-langwa angalya akwa angerriba warnik-ar•darri-yada nakina ekamanja. Akena eneja Jesus enabakiya-ba ni-ngabukweyina ebina eka. Biya lukwakwa nuwakburranganja wurrakina nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jayumuna. NeningiJarena nakina, akena engka-langwa ni-likenuma nakina Jirujalemu-wa. Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba neni-rndarrka Jayumuna-manja, nenu-mambambijuwa ebina eka ena-langwa-manja mirirrba akwa nenu-maka kenumini-ngabukweyini-yada akina eka Jesus-langwa. Kembirra ni-lyengmanguma eneja Jesus umba n-arijidinuma Jayumuna arija-langwa nakina.

27 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya narre-yuwarnuma wunalakina-kiya-manja arija-langwa. Aburrajukwaba wurrukwala wurridarringka narre-yuwarnuma akwa na-ngwadeyinuma lukwakwa na-ringirriyadinuma wurrakina.

28 N-errikerra eneja Jesus akwa ni-yengbina ayakwa wurrumurndakakinu-wa wurridarringka. “KarningiJirujalema kirridarringka,” ni-yama, “nara a-ngwaduma ngayuwa-langwa, umba wurruminu-ngwadijungwuna nungkwurra-langwa-langwa akwa wurriyukwayuwa nungkwurra-langwa-langwa.

29 Adinube-ka aburraja ke-yaminama warnumamalya, ‘Wurriyekirrerre-ka wurridarringka wurribina warningarijira-ma wurruburubura!’ ke-yaminama wurrakina-da.

30 “Akini-yada ngawa ke-yaminama ngarningka wurrakina, ‘Karukwa, enumurndurrkwularrina yinijirra yamakumakwulyumida ngakwurruwa-wa, akwa ngarningka akenumurndak-abuwarrka yinijirra, nari-yada ambilyuma ngarniba ngarna amiyerra enena-manja angalya aduwaba,’ ke-yaminama wurrakina.

31 Kwuja, mama ningeningaba ningenumamalya ngayuwa umba nungkwurraja kirrirringkinama amurndakenena awurruwurrariya warne-ka wurrububungkawa buminingekburakinama wurrakina aduwaba. Karri-ngekburakina-manja amurndakenena awurruwurrariya ngayuwa-manja ningeningaba-manja aduwaba, kembirra ambakamurrumurra amandangwa karramini-ngekburakinama arija-langwa awurruwurrariya angwurra warniniyerriya-langwa warnumamalya wurrilyengma wurrakina-da,” niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa wurridarringka-da.

32 Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba narra-wilyakama ngarningka wunambilyuma wunenungkwarba-kiya wunuwurrariya-kiya, kajungwa warnik-ar•darriyada wunalakina aburnajukwaba Jesus aburrubukwurruwa.

33 Nuw-alilikenu...wa. Biya narr-akburrangarna arakba angalya emikirra “Aringkalangwa-manja amadidira.” Biya yakwujina ngawa nen-ar•dirranguma Jesus ekamanja na-mambalinu-murrumanja. Akwa narralirrak-ar•dirranguma aburnajukwaba wunalekbina wunuwurrariya-kiya wunenungkwarba eka-manja, nuwilyaba nekbudalangwa, nuwilyaba nekalyarra-langwa umba Jesus wilyarra.

34 Eneja kembirra nu-buriyamina nakina Jesus Neningikarrawaru-wa. “Ngangwa,” ni-yama, “wurramini-yakuwabijina warna b-ar•dirrangu-mulangwa, mena wurrikikamarra-baba ne-yamina-mulangwa,” ni-yama.

Aburraja wurrumurndakibina wurrawinyamba na-malyangkeyinuma akumalyangka kajungwa karringa-mangi-yada dibina dumbala Jesus-langwa. Biya kembirra arija-langwa na-murnduweyinuma dakina.
35 Aburraja wurruwurrakwulyumida warnumamalya nuw-alkilkayanguma yakwujina neni-rruburringkamurra Jesus-uwa. Umba aburraja wurribina wurrububungkawa nenu-marngkajuwama nakinu-wa wurrakina akwa ne-yama, “Naka nenungkwarba nenenibikama wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra eni-dirrirndiya enabakiya-ba ajiringka-wa. Ni-likenuma yangkwurrangwa nakina Neningikarrawara-langwa-na? Akwa nakine-ka Neningikarrawara nu-wekbalyinuma amandangwa ena-langwi-yada NuMejaya-na? Kembirra eni-dirrirndiya akwa nara kembirra a-jungwuma nakina-da!” ne-yama wurrakina-da.
36 Aburrajukwaba wurrawinyamba nenu-marngkajuwama wurrakina nakinu-wa Jesus-da. Narru-wilyakama ajirrkarnyerra amalyirra akwurena-langwa enuwa-wa kajungwa kini-bekini-yada nakina.
37 Akwa ne-yama wurrakina Jesus-uwa, “Ningkubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya ningkakina-na! Kembirra dirrirndiya arakba yadikina enena-wiya nari-yada a-jungwuma ningkakina!” ne-yama wurrakina-da.
38 Umba ebina-wiya aburraja wurrakina wurrawinyamba narr-akumarnuma ekirra karrawara eka-manja. Ngalaja ne-yamama amurndakakina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma, “Naka nenungkwarba Nubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,” ne-yamama akina ayakwa.
39 Kembirra eneja nuwilyaba nenungkwarba n-alyilyaduma eka-manja akwudangwa Jesus-manja neni-rinjarrkama arakba Jesus-uwa nakina. “Neningikarrawara-langwa ningkakina NingkuMejaya-na!” ni-yama. “Kemba dirrirndiya angerriba ajiringka-wa akwa yik-enibikina yinalakena yinenumamalya-kiya yinajukwaba!” ni-yama nakina-da.
40 Eneja ni-yama ningka-langwa nenungkwarba enuwa-wa, “Yengminjada arakba! Miyambena-burra ningkakina nara e-yeliyuma n-engkirrikaja-mulangwa Neningikarrawara amurndakakina ayakwa nungkwa-langwa?” ni-yama. “Ngarrubukwurruwa akubuki-jungweyinama ngarrubukalakena, ngarrabu-lekbenu-mubaba wurrububungkawa ngarrubukididirrbura.
41 Yarrabu-wardenama awurrariya-langwa yi-yama-mulangwa yalakena yakuwa, ak-ena naka eneja nenumamalya nara kini-yama awurrariya,” ni-yama nuwilyaba nuwur-rariya nenungkwarba ningku-wa.
42 Kembirra ni-yama arakba Jesus-uwa nakina, “Jesus, ki-yakuwerribikina ngayuwa-wa akini-yada ngawa ku-bungkawadina-manja ningkakina,” ni-yama.
43 Eneja ni-yama Jesus enuwa-wa, “Amandangwa yirra-makinama, mema-manja mamawura yak-akburrangeyinama yalakena akwulyubena-manja angalya aduwaba Neningikarrawara-langwa-manja,” ni-yama nakina.

Jesus ni-jungwunu-mulangwa

44 Bi...ya ngalaja mamawura numu-wurduwurdanguma makina karrawaru-wa. Memerrkuwilyarra arakba makina, akena ngalaja alarrumur•da nuw-abuwarrka makina mamawura. Nara arakba kumu-larrkabarrakina makina. Alyarrngwalyilya wuburra ne-yamama ngalaja akina arakba angalya. Bi...ya numi-yaminjamama makine-ka mamawura yanda-langwa numu-larruwurada makina.
45 Ngalaja kembirra Jirujalema-manja Neningikarrawara-langwa-manja alikira arrawa yingi-ngkarrnguma dibina dumbala ying-anjalkalyilyaduma yingu-ngwurrkwarrngarnuma akawiyuwiyeba akwurdukwurda-manja angalya yakwujina. Wilyarra-langwa yingu-kuwarruma kembirra dakina-da.
46 Kembirra n-ardanga eneja Jesus. “Ngangwa,” ni-yama, “yirra-kwunama arakba nganyangwa ningenumawurrina nungkuwa-wa,” ni-yama. Biya nu-werrikarrnga arakba-da.
47 Umba eneja nubungkawa wurrawinyamba-langwa ni-rringka-manja amurndakibina ne-yamama, neni-yangmarngkwajuwa kembirra nakina Neningikarrawaru-wa akwa ni-yama, “Nake-ka nenungkwarba amandangwa nilyangmandukwuna-da!” ni-yama.
48 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya wurribina nawurra-murndukwunuma yakwujina warniki-rringki-yada Jesus nawurraki-lawurradina angalyu-wa narri-rringka-mulangwa ebina ne-yama-mulangwa. Biya namurndaki-ngajajungwunuma yukwudukwuda-manja lukwakwa na-werrikawarriyadinu-mubaba wurrakina.
49 Umba aburraja Jesus-langwa warnumamalya nuw-alkilkayanguma ngawa neni-rringkama engka-langwa wurrakina Jesus-uwa. Wurrukwala wurrakina wurridar-ringka nawurraki-likenu-murrumurra Jesus-manja Keliliya-langwa akwa Jirujalemu-wa.

Wurrababurna-langwa nuw-alkayanguma engka-langwa akwa neni-rringkama wurrakina enuwa-wa.

Nen-akumarnu-mulangwa Jesus nenumadangkwa medirra-manja

50-51 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba neningaba nakina nilyangmandukwuna. NeningiJudiya nubungkawa nakina, umba Arumudiya ena-langwa angalya. Nara keni-ngayindanga neniki-jungwangena Jesus nakina nenungkwarba, umba n-embimbirrarinuma kinu-bungkawadina-murruwa Neningikarrawara nakina. Mama wurrukwala wurrububungkawa neni-ngayindanguma neniku-wardi-yada Jesus, umba nakina Jawijiba nenuminu-waranguma.

52 Biya ni-likena nubungkawu-wa arakba Balidu-wa. Neni-yendabena nakina-manja kajungwa neniki-rndirrki-yada nakina nenumadangkwa Jesus. Eneja ni-lyangkuwama kembirra Balida. Nakine-ka kembirra ni-lawurradina arakba Jawijiba n-ambilyu-murruwa Jesus.

53 Biya neni-larrijuwa nenumadangkwa Jesus, akwa nen-eyukumurndanga dumbalamurra akwa nenu-wilyaka engku-wa menikaduwa-wa medirra. Ebina-wiya makina aburraja wurrukwala warnungkwarba na-mungkadinumurra malarra-langwa, akena nara ambaka karr-akumarna warninikijungwa makina-manja.

54 Makine-ka mamawura Buradi akina. Kembirra akwudangwa mibina mamawura Jebuda, mena mamawura mamuk-awiyebi-yada arakba makina.

55 Umba aburraja wurrumurndakibina wurridarringka na-likenu-murrumurra Jesusmanja Keliliya-langwa akwa Jirujalemu-wa na-likenuma wurrakina Jawijiba-manja medirra-wa aburrajukwaba. Narruma-rringkama kembirra makina medirra akwa ngarningka narri-rringkama angalya nen-akumarnu-murrumanja Jesus nenumadangkwa medirra-manja arrawa.

56 Biya na-lawurradina arakba angalyu-wa, akwa narru-manguma adinakba bungabungwa amalyirra akwa engburingka amangwarra karr-akumurni-yada Jesuslangwa-manja nenumadangkwa ambaki-yada wurrakina. Biya na-ngwanjinuma arakba wurrakina Jebuda-manja, ebina-langwiya ayakwa eningarumuruma Neningikarrawaralangwa-da.

24

Murn•debirra-langwa medirra

1 Bi...ya Jandi arakba akina buwa-wiya. Biya wurrumurndakibina wurridarringka na-likenuma medirra-wa narruma-wilyakama mibina mirrijina. Wurrubukalakina wurrubukidarringka nabuki-likenuma makinu-wa medirra warnimikirra Meri DadinguMakidala iya Jawena akwa duwilyaba dingka Meri Jaminja-langwa dirndenikba. Wurrubukalakina-bina akwa ngawa wurrukwala wurridarringka aburrajukwaba namurndaki-likenuma wurrakina aburruwa.

2 Biya narrum-akburranga-manja makina medirra wurrakina, nuw-andeya akena aburraja wurrukwala warnumamalya narri-rnjirrkwajuwama akina arakba adirrungwarna angwarnda ebina narruma-ngwurrkidididanguma.

3 Kembirra nuw-awiyebeyina medirra-wa, akena nara ken-akburrangarna nenumadangkwa Nubungkawa Jesus arrawa-da.

4 Biya nuw-alkayanguma ambaka medirra-manja. Na-minandabumeyinuma angwurra wurrakina. Nuw-alkayangu-manja yakwujina ngawa wurrakina wurridarringka, aburnaja wunambilyuma wunenungkwarba-kiya neni-jadingama adirrariyaba nen-alkayanguma yakwujina aburruwa-manja akwudangwa. Nen-awiyebeyinuma wunalakina dukwulyadada dumbala yingu-kwulyarriyinuma.

5 Wurrakine-ka wurridarringka nuw-arndirndadinuma nuw-akbar•danguma angwurra akwa nuw-abuluwendijaja wurrakina ajiringka-wa-da.

Aburnaja neni-yama wunalakina aburruwa-wa, “Miyambena-burra kirraburangkinama yelakwa kirrakina nenibu-wa nenungkwarba warninikijungwa-langwamanja angalya?

6 Nara arakba nibina yelakwa. Umba eneja Neningikarraware-ka nen-enibikama nakina arakba-da. Wi-yakuwerribikaja ebina Jesus-langwa ayakwa ni-yengbinuma nungkwurruwa-wa ebina-wiya n-ambilyu-wiya nakina Keliliya-manja.

7 Eneja ni-yamama nakina, ‘Wurrukwala warnungkwarba kabu-menama ngayuwa ningibina-murrada ningu-rukwularrinuma enena-manja angalya. Kabu-menama karrakwunama warniniyerriya-wa warnumamalya. Kembirra aburraja kab-ar•dirrenama

ngayuwa eka-manja ka-mambalina-murrumanja. Umba mabiyakarbiya-manja mamawura k-enibudinama ki-jungwuna-murrada ngayuwa,' ni-yamama," neni-yama wunalakina wunenungkwarba-kiya wurrumurndakakinu-wa wurridarringka-da.

8 Aburraja nuw-engkirrikenuma akwa narru-marngkirringkama wurrakina ebinu-wa ayakwa ni-yengbinu-murruwa Jesus adinuba-wiya.

9-10 Biya narruma-lalika mibina medirra akwa na-lawurradina arakba angalyuwa. Biya narra-makama amurndakibina ne-yama-mulangwa akina Jesus-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurruwilyaba-manja, akwa ngawa wurrukwala-manja warnumamalya Jesus-langwa aburrajukwaba.

11 Akena nuw-engkirrika-manja aburraja wurrakina warnikilarrkilarrka amurndakakina ayakwa aburra-langwa, narra-minikalyikama ebina. Wuburre-ka enubuwakida ayakwa ne-yamama akina aburra-langwa.

12 Umba nu-mirajanga arakba eneja Bida akwa n-angkarra mibinu-wa medirra nakina. Biya num-akburranga arakba. N-abuluwendinga n-andirrarina. Nanga-rringka dumbala yimbukwa, nara akwala. Kembirra arakba ni-lawurrada angalyu-wa enejukwaba nu-minandabumeyinuma ni-yakikbijanginuma angwurra nakina Bida-da.

Wunenungkwarba-kiya neni-likenu-mulangwa Emeyiju-wa

13 Mibina-manja ngawa mamawura Jesus n-enibudu-manja, aburnaja wunambilyuma-kiya wunenikabuburrakiyuwa ena-langwa neni-likenuma wunalakina Jirujalema-langwa angerriba awilyabu-wa angalya emikirra Emeyija. Akine-ka angalya Emeyija awarrngkuwilyikerra akina. Biya neni-likenu-manja mamurukwa-langwiya wunalakina,

14 neni-lyelyimbukweyinuma ababurna-langwa ne-yama-mulangwa akina.

15 Neni-lyelyimbukweyinu-manja lukwakwa, kembirra eneja Jesus n-akwudangwukajungwa aburnuwa-manja akwudangwa. Biya nabuki-likena arakba aburrubukwurruwa mamurukwa-langwiya.

16 Neni-rringkame-ka wunalakina Jesus akena nen-angkungkuwabijuwame-ka nakina, nara kenu-mumiringka wunalakina Jesus nakina-da.

17 Eneja Jesus ni-yama, "Amiyambena ayakwa kini-lyelyelyimbukweyinama kinalakina kini-yengbiyengbinama lukwakwa?" ni-yama.

Aburnaja nenu-ngwanja arakba wunalakina, akena wunuwerrikawarriya-kiye-ka akwa nen-arrirriyadinuma wunenumukwurra-kiya ngawa.

18 Biya nuwilyaba nenimikirra Kiliyubeja ni-yama nakina Jesus-uwa, "Mena Jirujalema-manja ningkakina ningk-ambilyuma nungkuwa akwa kembirra ningkeningbala ayakwa ningkakina? Umba aburraja wurrababurne-ka warnumamalya warningma umba nungkuwa yimbukwa ningkuwilyaba-ma ningkeningbala akina-na!" ni-yama nakina.

19 "Amiyambena ayakwa?" ni-yama eneja Jesus.

"Kada. Jesus NeningiNejirida nen-ar•dirrangu-mulangwa nakina akwa ni-jungwunu-mulangwa mingki-yada nakina-da," neni-yama wunalakina. "Nakine-ka nenungkwarba Neningikarrawara-langwa nenikumakumaka ayakwa nakina. Ngalaja engbingbuda warka amurndakibina nu-war•dangu-mulangwa akwa engbingbuda ayakwa ni-yengbinu-mulangwa ngarraku-wilyakajuwama amurndakakina Neningikarrawara-langwa nenu-werrungwur•dangu-mulangwa nakina. Aburrajukwaba wurrababurna-langwa warnumamalya nenu-werrungwur•danguma nakina.

20 Akena aburraja ngakwurra-langwa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba akwa ngawa ngakwurra-langwa wurrububungkawa nenu-kwama nakina Jesus Baliduwa kajungwa ena-langwa wurrawinyamba warniku-wardi-yada nakina-da. Wurrakine-ka kembirra nen-ar•dirranguma arakba eka-manja na-mambalinu-murrumanja-da.

21 Yirraja yirri-lyangkiyamama, 'Dukwa nakina-bina nibina keni-larrkajama Neningikarrawara nenik-enjungwurri-yada NgarningiYijireyila ngarnumamalya,' yirri-yamama. Akena nara-da. Akwa ngarningka ena engka. Mabiyakarbiya arakba mamawura nakina ni-jungwunuma yanda-langwa aduwaba.

22-23 "Aburraja wurrukwale-ka wurridarringka yirra-langwa na-likenuma wurrakina buwa-wiya medirra-wa, akena nara ken-akburrangarna nenumadangkwa. Biya na-lawurradinuma wurrakina yirruwa-wa akwa ne-yama, 'Yirralirraki-rringkama yarna wunambilyuma-kiya wunenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nen-abilyerrikajungwunuma yirruwa-manja. Umba yirrabu-makama wunalakina n-enibudu-mulangwa arakba nakina Jesus,' ne-yama wurrakina wurridarringka. Yirraja kembirra yirri-yakikbijangeyinume-ka akina-langwa ayakwa n-enibudu-mulangwa Jesus yirrakina.

24 Umba aburrajukwaba wurrukwala warnungkwarba yirra-langwa na-likenuma
medirra-wa. Biya amandangwa narruma-rringkama wurrakina mibina medirra meye-
birra, amurndakakina-langwiya-bina ayakwa wurridarringka-langwa ne-yengbinuma-
da. Akena nara keni-rringka nakina Jesus-da," neni-yama wunalakina Jesus-uwa-da.
25 Kembirra ni-yama eneja Jesus wunalakina-kiya-wa, "Kineningbala-kiya-burra
kinalakena Neningikarrawara-langwa ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma jurra-manja?
Nara ambaka yikin-eningmidina alyangmandukwuna akina-na? Muwurrariye-ka
mangma nungkwurna-langwa.
26 Nungkwurnuwa yikin-eningmidinuma nakina NuMejaya neniki-larrka-langwa
Neningikarrawara yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa, neniki-lyandi-yada nakina
nara-wiya Neningikarrawara a-bungkawakama nakina-da," ni-yama Jesus aburnuwa-
wa-da.
27 Biya nenu-wilyakajuwama Jesus wunalakina-kiya-manja ababurna-langwa
ayakwa ena-langwa-langwa nuw-arrikarrijungwunu-mulangwa arakburakba-kiya-wiya
Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Nenu-makama Mawijija-langwa ayakwa akwa
ngarningka akwala warnikumakumaka-langwa ayakwa Neningikarrawara-langwa.
28 Biya kembirra akwudangwa arakba nabuki-likena nabuk-akwudangwukajungwuna
Emeyiju-wa. Umba Jesus kinu-warrukwajungwuni-yada ngawa narrijinungkwa kini-
likeni-yada nakina,
29 akena nenu-murndurrkwa wunalakina-kiya. Neni-yama wunalakina, "Ambilya
yelakwa yinuwa-manja," neni-yama. "Arngkidarrba arakba ena ka-larrumur•duma,"
neni-yama.
Eneja kembirra n-awiyebena nakina Jesus aburna-langwu-wa alikira arrawu-wa akwa
n-ambilya aburnuwa-manja yakwujina.
30 Biya n-ambarringa nakina aningi-yada arakba akwa ni-rndarrka damba akwa
neni-yangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa akina-langwa. Biya kembirra ni-
ngkarrngarna akina damba akwa nenu-kwa.
31 Ngalaja kembirra numu-rngbala menba aburna-langwa, akwa kembirra nenu-
mumiringka arakba-da, akena eneja nu-marngkilyumada arakba Jesus nakina-da.
32 Aburnaja nenu-makijeyina wunalakina akwa neni-yama, "Yu-
werringekburadinume-ka yalakena ni-yengbinu-mulangwa nakina Jesus yakuwa-
wa lukwakwa, akini-yada ngarrubuki-likenu-manja yangkwurrangwa mamurukwa-
langwiya. Yu-werringekburadinuma yarrenu-wilyakajuwa-mulangwa amurndakibina
Neningikarrawara-langwa ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma," neni-yama.
33 Biya arngkawura-wiya nenilirraku-warumajungwa wunalakina akwa neni-
lawurradina arakba Jirujalemu-wa. Biya narr-akburranga wurrumurndakibina
Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwa wurruwilyaba. Aburraja
nawurra-murndukwunuma wurrakina akwa ngarningka wurrukwala Jesus-langwa
warnumamalya aburruwa.
34 Biya namurndaki-yama, "N-enibuduma amandangwa Nubungkawa! Ni-jadingame-
ka Jayumuna-manja nakina-da!" ne-yama wurrumurndakakina warnumamalya-da.
35 Kembirra aburnamba-langwa Kiliyubeja-kiya narra-makama ayakwa nabuk-
akburranganju-mulangwa Jesus mulikilikarrkuwilyarra mamurukwa, akwa ebina
ayakwa ni-yengbinu-mulangwa Jesus Neningikarrawara-langwa-langwa akwa
ngarningka nenu-mumiringka-mulangwa wunalakina ni-ngkarrngarnu-manja ebina
damba nakina Jesus-da.

N-abilyerrikajungwunu-mulangwa Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa

36 Kembirra neni-yengbinu-wiya wunalakina wunenikabuburrakiyuwa-kiya,
adirrariyaba ni-jadinga eneja Nubungkawa Jesus wurruwurrakuwilyarra. Ni-yama
aburruwa-wa, "Yilyurrkwa yukwudukwuda wurr-ambilya," ni-yama.
37 Akena aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nuw-arndirndadinume-ka wur-
rakina akwa nuw-akbar•duma angwurra. Wurramukwa-bu namurndaki-yama wurrak-
ina.
38 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, "Miyambena-burra kirr-akbar•denama karna?
Umba ngarningka mena-burra yirru-minikalyikinama?
39 Yirrumini-rringka alakena ayarrka-kiya akwa alika-kiya nganyangwa. Ngayuwe-
ka ningena ningenumamalya! Yirru-minjirrkilyingina ningenumadangkwa nganyangwa
kajungwa yik-eningmidini-yada amandangwa ningena ngayuwa. Yirri-rringkinama
karna ningenumadangkwa iya ningenumadidira. Nara wurramukwa a-wilyakuma wur-
rakina adidira iya amadangkwa, kembirra ningeningamukwa-ma umba ningenuma-
malya amandangwa ningena," ni-yama Jesus aburruwa-wa-da.

40 Biya kembirra nenu-mukangbijuwa arakba Jesus ayarrka akwa alika ena-langwa.
41 Aburraja kembirra ne-yekirrerriduma arakba. Akena na-minandabumeyinuma
ngawa wurrumarngkeningbala-wiya-baba ambaka wurrakina. Ni-yama kembirra eneja
Jesus aburruwa-wa, “Akina aninga k-alyubarini-yada ngayuwa?”
42 Aburraja nenu-kwa akwalya awalyuwa.
43 Biya neni-rringka kembirra wurrakina n-alyubarinuma nakina-da.
44 Eneja ni-yama nakina Jesus, “Yirri-rringkama arakba ngayuwa ning-enibuduma
amandangwa ningi-jungwu-murrada. Akina-bina ngarra-makama ebina-wiya ngarri-
yakeyinu-wiya ngarna ngarruwurrakawura-ma. Arakburakba-kiya-wiya aburraja Maw-
ijija akwa ngawa wurrumurndakibina warnikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-
langwa ne-yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa wurrakina. Akwa ngawa wurrumurn-
dakibina warnumamalya wurribina narr-arrikarranguma emeba Neningikarrawara-
langwa-langwa warniki-yangmarngkwaji-yada Neningikarrawara aburrajukwaba ne-
yengbinuma ayakwa ngayuwa-langwa. Ababurna-langwe-ka ayakwa amurndakib-
ina ne-yengbinuma wurrakina na-lyangmandukwunadinume-ka kembirra akina, mena
Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunu-mubaba nakina-da,” ni-yama Jesus
wurrumurndakakina-murru-wa-da.
45 Biya neni-dirrburakama nakina Jesus wurrakinu-wa warnikabuburrakiyuwa ena-
langwa kajungwa karru-mumiringkini-yada Neningikarrawara-langwa ayakwa.
46 Biya ni-yama, “Enene-ka ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma akina. Ne-yamama
akina,
‘Neniki-lyandi-yada nakina NuMejaya, akwa neniki-jungwi-yada nakina akwa ngar-
ningka mabiyakarbiya-manja mamawura nenik-enibuda-langwa nakina,’
ne-yamama akina ayakwa.
47 Aburraja Neningikarrawara-langwa warnumamalya karra-makinama wurrukwala-
manja warnumamalya akina ayakwa NuMejaya-langwa-langwa engka-manja iya
engka-manja angalya. Adinuba-wiya Jirujalema-manja bi...ya kembirra ababurna-
manja angalya karra-makinama wurrababurna-manja warnumamalya akina ayakwa.
Karra-makinama warnumamalya-manja kajungwa warniki-larrngkuwurri-yada ebina
awurruwurrariya aburra-langwa ne-yama-mulangwa akwa ngawa warnikumini-
yarrkuwaraki-yada ayakwa Neningikarrawara-langwa, kajungwa Neningikarrawara
arrkala kenumini-yakuwabijini-yada ebina nakina awurruwurrariya ne-yama-
mulangwa wurrakina-da.
48 Umba nungkwurraja kirrakina karnikabuburrakiyuwa nganyangwa karningma
karna ababurna-langwa ne-yama-mulangwa akina enena-manja angalya, mena kirri-
rringka-mubaba nungkwurra-langwa-murra menba akina. Kembirra aminakina-langwa
nungkwurruwa-bine-ka yika-makinama wurrukwala-manja warnumamalya ababurna-
langwa kirri-rringka-mulangwa akwa ngawa kirr-engkirrikenu-mulangwa kirrakina.
49 “Nungwarrke-ka nakina kirreni-yarrkakumarnuma ena-langwa ayakwa yiku-mena-
mulangwa kirrakina Amawurrina ena-langwa. Kembirra ngayuwe-ka-bina ki-larrkajama
akina Amawurrina nungkwurruwa-wa. Umba nungkwurraja karna yik-ambilyama
yelakwa Jirujalema-manja, yik-embirrarinama Amawurrina Neningikarrawara-langwa
ka-dirrirnda-murruwa engbuda akina, akwa yikaki-lyingina-murruwa nungkwurruwa-
manja akina-da,” ni-yama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa-da.

Jesus ni-lawurradinu-mulangwa angubina-wa Nungwenikba-wa

50 Biya ni-jerrukwa-manja nakina Jesus amurndakakina ayakwa, nenu-wilyakama wur-
rumurndakakina warnikabuburrakiyuwa ena-langwa Jirujalema-langwa akwa anger-
riba akwudangwa Bediniyu-wa. Kembirra yakwujina ngawa n-alkayijuwa ayarrka ena-
langwa karrawaru-wa akwa ni-yengbinuma eningaba ayakwa kajungwa eningaba ka-
ngekburakajungwuni-yada aburra-langwa.
51 Biya ni-yengbinu-wiya ambaka nakina ayakwa, nuw-errbalina arakba nakina Jesus
aburruwa-langwa, biya ni-rukwilyumada arakba angubina-wa nakina-da.
52 Aburraja kembirra warnikabuburrakiyuwa ena-langwa neni-yangmarngkwajuwa
nakina Jesus biya na-lawurradina arakba wurrakina Jirujalemu-wa. Nu-
ngwurrkbalinuma angwurra yukwudukwuda aburra-langwa.
53 Biya yadikina Neningikarrawara-langwa-manja angalya Jirujalema-manja
nuw-ambilyuma ngawa wurrakina. Neni-yangmiyangmarngkwajuwame-ka
Neningikarrawaru-wa yakwujina wurrakina-da.
Ena-bu ngawa-da.

Janjana

Nibina-murrada ngarrenuminabilyerrika-mulangwa Neningikarrawara ngakwurra-langwi-yada

1 Adinu...ba-wiya arakburakba-kiya-wiya nambilyumurra eneja nakina Jesus Christ nibina ngarrenuminabilyerrikama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara ngakwurruwa-langwa. Nara-wiya ambaka nakina Neningikarrawara kiningekburaka amurndakenena angubina iya angalya, akini-yada ngawa nakina-murrada nambilyu-murra arakba Neningikarrawara-manja. Biya nakina-murrada akwa Neningikarrawara wunalakina wunididirrbura-kiya ngawa-da.

2 A...rakba-wiye-ka adinu...ba-wiya nambilyuma nakina-murrada Neningikarrawara-manja.

3 Eneja nakina Neningikarrawara ningekburakama angubina-murriya iya angalya-murriya iya warnumamalya akwa enejukwaba nakina-murrada ningekburakama amurndakenena nenungwunyirrkwajuwama wunalakina wunididirrbura. Angkwulyumida-langwa aduwaba ngakwurraja ngarrirringkinama ngarna ngarnumamalya, wunalakina neningekburakama nakina-murrada ngawa akwa Neningikarrawara.

4 Nakine-ka kenuminabilyerrikinama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara warnumamalya-langwa akwa kenenibikinama warningangkawura wurrakina. Wuburra-kiya wurrakina nenuminabarrakajinama bajananga alarrumur.da-manja warnumamalya-langwa warnikirringki-yada dirrbura, ngalaja ena-langwa ayakwa nuwabilyerridinuma warnikumiringki-yada ngawa dirrbura enuwa-langwa.

5 Wuburra-kiya bajananga ebina nuwabarrakajinama ngawa akina-manja alarrumur.da, nakina-murrada-bina ngawa niyaminjamama nenuminabilyerrikama Neningikarrawara warnumamalya-langwa. Aburraja wurrukwala narrumadidanguma aburra-langwa mada akena wurrakina-murrada ngawa nara kenungwanjajuwa nakina kenuminabilyerrika nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara wurrukwala-langwa.

6 Umba eneja nakina Neningikarrawara nenilarrkama nuwilyaba nenungkwarba enenu-wa angalya. Nenimikirra nakina Janjana.

7 Biya nilikenuma nakina ngarnumamalyu-wa nenikumaki-yada amamalya alyang-mandukwuna ayakwa Jesus-langwa nibina-langwa nenimkirra Nenikilarrkabarraka. Biya ngarrenumakama ayakwa kajungwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akuwerrikambilyi-yada nakinu-wa Nenikilarrkabarraka.

8 Nare-ka nakina Janjana Nenikilarrkabarraka umba nibina nenilarrkama Neningikar-rawara yangkwurrangwa nenikuminiyengbi-yada ayakwa nakina-langwa Nenikilarrk-abarraka.

9 Nakina Nenikilarrkabarraka niyirrbiyirrba ngawa niyengbiyengbinama alyangman-dukwuna ayakwa akwa nilikenuma ngarnumamalyu-wa kajungwa kuwabilyerridini-yada ena-langwa ayakwa ngarnikumuringki-yada ngawa dirrbura Neningikarrawara-langwa ngarrumurndakeyina.

10 Aburnaja wunalakina nakina-murrada akwa Neningikarrawara neningekburakama ababurna-langwa. Biya nakina-murrada ngawa nilikenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya, biya ngarnumamalya-manja arakba nambilyuma nakina. Akena nara ngakwur-raja akinumumiringka.

11 Nilikenuma nakina ena-langwu-wa ngarnumamalya NgarningiJudiya, akena ngar-ruwaranguma ngarrakina, nara akiningayindanga.

12 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya neningayindanguma nakina, nara kawaranga umba nawerrikambilyuma enuwa-manja. Kembirra niyamama wurrumurndakibina-manja warnumamalya nawerrikambilyu-murrumanja enuwa-wa, “Amandangwe-ka Neningikarrawara-langwa kirriyukwayuwa yikiyamini-yada kirrakina,” niyamama nakina-murrada.

13 Akena aburraja wurrakina wurriyukwayuwa, nara keyama karukwularrina wuburra wurrakina narrarrangbinama wurrangariya, akwa nara wurrirndarringba akwa wur-rungwarringba karrarukwularrijuwa wurrakina, umba eneja nakine-ka Neningikar-rawara, nakina-bina nenirukwularrijuwama ena-langwi-yada wurriyukwayuwa.

14 Umba eneja nibina-murrada ngarrenuminabilyerrikama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Neningikarrawara ngakwurruwa-langwa, nenumamalyidinuma nakina wuburra ngakwurruwa. Nirukwularruma nuwilyakama amadangkwa iya adidira

akwa kembirra nambilyuma yelakwa yirriyakeyinuma yarnumamalya-manja. Numinababurna akwulyelyingma numarngkirre-ka nakina akwa niyirrbiyirrba ngawa niyengbiyengbinuma alyangmandukwuna ayakwa. Yirraja yirruwa yinirringkama nakina narrubuda nukwulyubena nilyengma, nibina nuwilyaba-ma Nenikuwenikba nilikenuma angaluba ena-langwa-langwa Nungwenikba akwa yangkwurrangwa.

15 Umba eneja nakina Janjana nenumakama alyangmandakwuna ayakwa ena-langwa-langwa warnumamalyu-wa akwa niyama, “Naka-langwa-bina nibina ngarramakama ngayuwa. Ningiyamama, ‘Nakina kinarijidinama kinilikajama ngayuwa-manja arija-langwa nubukwaya. Narume-ka nilyengma nakina nenumamalya umba nganja ningaba-kiya ningena mena nakina neningadinakba arakba nambilyuma nara-wiya ngayuwa kirukwularrina,’ ningiyamama,” niyama nakina Janjana.

16 Numinababurna akwulyelyingma ena-langwa akwa numarngkirra, kembirra arakba niyamama eningaba ngakwurruwa-manja ngarrababurna-manja akwa niyaminjami-nama ngawa aduwaba-da.

17 Eneja nakina Neningikarrawara nenukwama eningarumuruma ayakwa ena-langwa nakinu-wa Mawijija. Akena nenilarrka-manja Jesus Christ nenikenumamalyidi-yada, eneja kembirra ngarrenuwilyakajuwama nilyelyingminu-mulangwa numarngkirradinu-mulangwa ngakwurruwa-manja akwa niyengbiyengbinu-mulangwa alyangmanduk-wuna ayakwa.

18 Nare-ka aburraja warningerribirra warnumamalya kenirringka-langwa nakina Neningikarrawara. Umba eneja yimbukwa Nenikuwenikba ena-langwa nenirringkama nakina, mena wunididirrbura-kiya wunalakina akwa nenarndakilyangbadama Nungwenikba-manja. Kembirra Nenikuwenikba ngarrenuminabilyerrikama nabuwarrukwajungwunu-mulangwa Nungwenikba ngakwurruwa-langwa ngarnikeningmidi-yada.

Janjana nibina Nenikumingekingambaja nenumaka-mulangwa ayakwa warnumamalya-manja Jesus-langwa

19 Aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa narralarrka wurrumurndakakina WurruMinida warnungkwarba iya WurruBarija warnungkwarba akwa wurribina war-nungkwarba nawar.duwar.danguma warka Neningikarrawara-langwa-manja angalya angaluba Jirujalema-langwa akwa angerriba nambilyu-murruwa Janjana kajungwa warnikiyengkilabi-yada enuwa-wa ayakwa. Biya nenirringka-manja wurrakina Janjana, neyama enuwa-wa, “Ningkumiyambena ningkena ningkenumamalya?”

20 Eneja Janjana nara kinuwaranga umba nenuminilawurrakaja ayakwa dirrbura aburruwa-wa akwa niyama nakina, “Nara ngayuwa ningena ningibina kenuminijiraba kenijirrkumarna amalyirra Neningikarrawara ningeningadinuba-wiya ningeningadi-nakba,” niyama Janjana.

21 Biya, “Ningkumiyambena kembirra ningkena? Elaya-na?” neyama wurrakina. Eneja niyama Janjana, “Nara ngayuwa ningena Elaya.” “Umba ningkumiyambena-na? Jerriya ningkakina ningkibina ningkingka-dangwa Neningikarrawara-langwa ningkenikumaku-maka ayakwa nibina nenikilarrka ambaka-murra?” neyama wurrakina. Eneja niyama ngawa, “Nara!”

22 Kembirra aburraja neyama enuwa-wa, “Yirrumaka arakba! Ningkumiyambena ningkakina? Aba yikilawurrakaji-yada ayakwa angerriba wurrumurndakibinu-wa war-nungkwarba wurribina yirrabularrkenu-murruwa yirruwa. Kembirra yengbijajung-wuna ningkumiyambena ningkenimikirra!” neyama wurrakina Janjanu-wa.

23 Eneja niyama Janjana, “Arakburakba-kiya-wiya niyamama nakina Ajaya, ‘Nuwilyaba nenumamalya nardirdenama nakina alarrkingburingka-langwa angalya nara-murrilangwa alikira. Enena kembirra ayakwa ena-langwada: Wurrumadirrburakina mamurukwa kirrakina kajungwa nenikiliki-yada nakina Nubungkawa makina-manja,’ niyamama nakina Ajaya. Ningakina-bina ngayuwa ningibina ningardirdanguma ningenumamalya-da! Kembirra ningena arakba-da!” niyama Janjana aburruwa-wa.✡

24-25 Aburraja WurruBarija warnungkwarba neyama enuwa-wa, “Nara ningkakina ningkibina kenijirrkumarna Neningikarrawara ningkeningadinuba-wiya akwa nara ningkakina Elaya akwa nara ningkakina ningkibina Neningikarrawara-langwa ningkenikumakumaka ayakwa, umba miyambena-burra ningkena kembirra ningkarramingekingambajinama warnumamalya?” neyama wurrakina.

26 Eneja niyama Janjana wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba, “Akungwa-murra ngayuwa ningena ningarramingekingambajinama warnumamalya umba wurruwilyaba

✡ **1:23** Ajaya 40:3

warna ngarningka yelakwa warnumamalya nuwambilyama karningbala ambaka nungk-
wurruwa.
27 Nakina-bina nibina nenikilika ambaka-murrumurra arija-langwa ngayuwa-manja-
da. Akena ngayuwa ningena ningeningeningaba-ma ningenikuwar.da-langwa ena-
langwa warka akwa ningenikaburawaka-langwa ena-langwa eningalika," niyama nakina
Janjana aburruwa-wa.
28 Akina-bina angalya Bediniya neyengbeyinu-murrumanja amurndakakina ayakwa
Janjana akwa wurrumurndakakina warnungkwarba, ebina alyengmilyengma-langwa
adalyuma emikirra Jardina, nambilyu-murrumanja Janjana nenumingekingambajuwa-
murrumanja warnumamalya. Janjana niyengbinu-mulangwa ayakwa Jesus-langwa-
langwa.
29 Mingka-wiya mamawura Janjana nenirringka nakina Jesus nilikenuma enuwa-
wa akwa niyama ena-langwu-wa warnumamalya, "Kwurruwa! Kwuja! Wunirringka
nangaba nenungkwarba! Neningikarrawara-langwa nakina. Nakaka-bina wuburra
ebina jiba narruwarduwardangumurra niyaminama. Naka-bina ngarnikuminuwurri-
yada awurruwurrariya ngakwurra-langwa-da!
30 "Akiyadibina-wiya ningiyamama ngayuwa ngarramakama, 'Nuwilyaba nenungk-
warba nubukwaya yangkwurrangwa kinilikajama kinarijidinama arija-langwa. Ak-
ena narume-ka nilyengma nakina umba ningaba-kiya ningena mena neningadinakba
arakba nambilyumurra nara-wiya ngayuwa kirukwularrina nganjukwaba,' ningiya-
mama ningibina adinakba-kiya. Kembirra naka-bina-da ngarramaka-murrada-da!
31 "Akini-yada ngawa ningiyengbinu-manja amurndakakina ayakwa ngayuwa,
ningeningbale-ka nganjukwaba nakina-langwa nenungkwarba. Mama ningeningbala
nakina umba ningilikenuma ngayuwa yangkwurrangwa ningenikumingekingambaji-
yada akungwa-murra nungkwurruwa-wa KarningiYijireyilu-wa karnumamalya,
karnikeningmidi-yada nakina-langwa aduwaba," niyama nakina Janjana ena-langwu-wa
warnumamalya.
32-33 Kembirra niyama nakina nenumakamurra, "Ningeningbale-ka nganjukwaba
nakina umba ebina-wiya Neningikarrawara nginilarrkama ningenikumingekingambaji-
yada karnumamalya karna, akwa niyamama nakina Neningikarrawara ngayuwa-wa,
'Kinirringkinama nungkuwa Nenumawurrina kinijadenama kinidirrirndama akwa
kinambarrinama nuwilyaba-manja nenungkwarba. Nakina-bina nenungkwarba
nenikuminilyangburrukwaji-yada Nungwurriyaka Nenumawurrina nungkwurra-
langwa yukwudukwuda,' niyamama Neningikarrawara ngayuwa-manja. Kembirra
amandangwa ningenirringke-ka Nenumawurrina nijadinga abalkaya-langwa, biya
nidirrirnda numurndamurndirra namburringa arakba nibina-manja nenungkwarba,
ningeningbala-wiya nganjukwaba nakina. Wuburra laka dimirra ambaka-langwa
yingambarrinama, niyamama enejukwaba Nenumawurrina nakina, nambarrinuma
nibina-manja nenungkwarba. Ningeningbale-ka amandangwa nakina,
34 umba nganyangwa-murra menba ningenirringkame-ka nakina Nenumawurrina.
Kembirra ngarramakinama ningena nakina nenungkwarba Neningikarrawara-langwa
Nenikuwenikba nakina-da!" niyama Janjana ena-langwu-wa warnumamalya.

Wuneningadinuba-wiya nenaburrakiyuwarnu-mulangwa Jesus-manja

35 Mingka-wiya mamawura Janjana nenumingekingambajuwa-mulangwa Jesus,
enuwa Janjana akwa wunambilyuma wunenikabuburrakiyuwa ena-langwa
nabukalkilkayanguma akwiyakbidjina adalyuma emikirra Jardina.
36 Biya nenirringka Jesus nakina nalilikena yakwujina. Biya niyama Janjana
wunalakina-kiya-wa, "Kwurnuwa! Kwuja! Wunirringka nangaba nenungkwarba!
Neningikarrawara-langwa nakina! Wuburra jiba niyaminama," niyama.
37 Kembirra aburnaja wunalakina wunenikabuburrakiyuwa Janjana-langwa
nenengkirrikena nakina niyengbinuma ayakwa. Kembirra nenilalika nakina Janjana
umba nenilikena wunalakina neniyuwarna Jesusuwa.
38 Eneja nerrikerra nakina Jesus akwa nenirringka wunalakina neniyuwarnuma
enuwa-manja akwa niyama, "Miyambena kinandiyama kinalakina?" Aburnaja
neniyama, "Rebaya, nga-manja ningkena ningkumungkumungkwulama?" neniyama.
Akine-ka ekirra Rebaya neyaminama "Nenikakakirumaka."
39 Eneja niyama, "Kwa, ngarrubukwurruwa ngarrubukilikaja kajungwa yikinirringkini-
yada ebina angalya ngayuwa ningumungkumungkwula-murrumanja," niyama Jesus.
Kembirra nabukilikena-da. Akena nalarruwurada arakba. Kembirra nenambilya wu-
nalakina enuwa-manja makini-yada meningilarruwura.

40 Nuwilyaba nakina nenungkwarba Endiruwa nenimikirra, wunumangadiyerra-
manja Jayumuna Bida-langwa.
41 Biya warenja-bawiya ngawa nilikena nenakburranga ena-langwa nerrkuwenikba
Jayumuna akwa niyama enuwa-wa, “Yirruwe-ka yarna yinakburrangama nibina
Neningikarrawara nenikilarrka yangkwurrangwa nibina nenuminijirabama nenijir-
rkumarnuma amalyirra neningadinuba-wiya neningadinakba,” niyama Endiruwa.
Akine-ka ekirra “Christ” neyaminama “Nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma
amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba.”
42 Kembirra nenuwilyaka nerrkuwenikba Jayumuna Jesusuwa. Eneja Jesus nenir-
ringka enuwa-wa, akwa niyama, “Nungkuwa ningkena Jayumuna-na? Ningkibina
ningkenikuwenikba Janjana-langwa-na? Kembirra aduwaba-langwa ningkena kabiyeng-
bijinama nungkuwa ningkena ningkenimikirra Bida,” niyama Jesus enuwa-wa. Akine-ka
ekirra neyaminama “Angwarnda yinijirra.” Jesus nuwekbalyinu-mulangwa Biliba akwa
Nedeniyela
43-44 Biya arakba ngarningka mingka-manja mamawura nakina Jesus nilyangkuwer-
ribikajungwunuma nenikiliki-yada akinu-wa aruma angalya emikirra Keliliya. Kembirra
yakwujina ngawa nakina nenakburrangama Biliba nibina nambilyuma akina-manja an-
galya eyukwujiya Bejeda, ebina-manja ngawa nenambilyu-murrumanja Endiruwa akwa
ngawa Bida. Biya Jesus niyama Bilibu-wa, “Kwa! Likaja ngayuwa-manja!”
45 Eneja kembirra nakina Biliba nilikena akwa nenuminandeya Nedeniyelu-wa akwa
nenakburranga akwa niyama enuwa-wa, “Ningkeningma nibina nenungkwarba ebina
narrarrikarrangu-mulangwa Mawijija akwa Neningikarrawara-langwa warnikumaku-
maka ayakwa? Naka arakba amandangwa yinakburrangame-ka. Jesus-eka nakina
NeningiNejirida nenungkwarba, Jawijiba-langwa nenikuwenikba,” niyama Biliba.
46 Niyama eneja Nedeniyela, “A.a! Nara ebina eningaba angekburakajungwuma
alikama akina-langwa angalya Nejirida!” niyama nakina. Eneja Biliba niyama enuwa-wa,
“Kwa! Likaja nungkwabakiyaba andiya!” niyama Biliba.
47 Eneja Jesus nenirringka nakina Nedeniyela nilikenuma enuwa-wa akwa niyama
Jesus wurrumurndakakinu-wa warningakwujina warnumamalya Nedeniyela-langwa,
“Nakaka-bina nenungkwarba nubukwaya nilikajamurra, nilyangmandukwuna
nenikaduwa numirarrngba ngakwurra-langwa-langwa wurrumirumiranyungwa
WarningiYijireyila-langwa! Naka nenumamalya nara ekadikama ngarnumamalya-
manja,” niyama Jesus aburrawa-wa.
48 Eneja Nedeniyela niyama enuwa-wa, “Nga-manja ningkena-bina ningkeningmid-
inuma ngayuwa-langwa?” Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Ebina-wiya Biliba nardanga-
wiya nungkuwa-wa, ngayuwa yirrarringkama nungkuwa manyungwunya-manja,”
niyama nakina.
49 Umba niyama Nedeniyela, “Mungkwa-ba, nungkuwa ningkakina Neningikarrawara-
langwa Ningkenikuwenikba akwa Ningkumikbiyiya-dangwa YarningiYijireyila-langwa,”
niyama nakina.
50 Kembirra eneja Jesus niyama, “Wa! Jerriya ningkuwerrikambilya kembirra ngayuwa-
manja arakba yirramaka-mulangwa ningena yirrarringka-mulangwa nungkuwa mibina-
manja manyungwunya? Ambaka-murra kembirra nungkuwa kirringkinama engbing-
buda,” niyama nakina enuwa-wa.
51 Kembirra niyama ngarningka Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya,
“Wengkirrikiya! Yikirringkinama akina angalya Neningikarrawara-langwa
kangwur.dangminama karrawara akwa Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja
kawurrakuwurdenama karrawaru-wa akwa kawurrakidirrirndama ngayuwa-
manja ningibina-murrada ningirukwularrinu-murrumanja enena-manja angalya.
Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama Jesus aburruwa-wa.

2

Jesus nikuwarrukwajuwa-mulangwa akungwa akwurena-langwu-wa amalyirra

1 Biya mambilyuma marringa numularrina arakba makina. Kembirra makini-yada
ngawa aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikenuma akinu-wa angalya
emikwulyumida Keliliya biya neyar.duma eyukwujiya-manja angalya emikirra Key-
ina. Nalikenuma wurrakina yenjerrikina mena nuwilyaba nakina nawurrumukuma
keniyakeyini-yada dakina duwilyaba dadiyara. Ngalajukwaba Jesus-langwa dirndenikba
dakina yakwujina.

2 Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa aburrajukwaba nawurrakilikenuma
wurrakina yenjerrikina. Biya nawurrakambarringa warnikalyubari-yada aninga akwa
warnikibeki-yada amalyirra akwurena-langwa.
3 Nebibekeyinu...wa, biya najerrida arakba akina amalyirra akwurena-langwa. Kem-
birra ngalaja Jesus-langwa dirndenikba yinginuwakwalya enuwa-wa akwa yingiyama,
“Wayi! Nara arakba ebina amalyirra akwurena-langwa najerriduma,” yingiyama dakina.
4 Eneja Jesus niyama, “Nara ena nungkwa-langwa ningkenikiyama-langwa, umba waka
nganyangwa ena kiyamina-mulangwa,” niyama nakina Jesus ngaluwa-wa. “Nara ambaka
ningena nalikaja-wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa nilyengma
Neningikarrawara,” niyama.
5 Kembirra ngalaja dakina dirndenikba yingilikena wurrakinu-wa warnikumin-
uwar.duwar.da akwa yingiyama, “Kwurruwa! Wurriyamina arakba kirrenumakina-
mulangwiya nakina nungkwurruwa-wa,” yingiyama dakina-da.
6 Umba akina-manja alikira nuwambilyuma amangbala awilyaba adidirrungwarna
budila angwarnda-murra-da. Aburraja WarningiJudiya warnumamalya narrilyangbur-
rukwajuwama akungwa akina-manja budila warnikilarrngkwajarri-yada amurndakijika
akwa warnikumangbajarri-yada ayarrka aburra-langwa. Biya neyaminjamama ngawa
wurrakina arngkababurna-langwa narriyuwarnuma eningarumuruma-manja ayakwa
aburra-langwa-manja.
7 Niyama eneja Jesus wurrakinu-wa warnikuminuwar.duwar.da, “Wurrilyangburruk-
wajina akungwa awurrakingaba-manja budila,” niyama nakina. Kembirra narrilyang-
burrukwajuwa yanda-langwa namurndakilyangburrukwuna amurndakibina budila.
8 Kembirra niyama ngarningka aburruwa-wa, “Wurrijirabina eyukwujiya akungwa
akwa wuniyikaja nibinu-wa nenungkwarba nembimbirrajina-murruwa aninga-
murriya,” niyama Jesus. Kembirra neniyikena akungwa enuwa-wa.
9 Akina-wiya ngalaja akina akungwa nekuwarrukwajungwunuma wuburra amalyirra
akwurena-langwa. Kembirra nilabenu-manja nakina, niyama, “Wa! Eningabe-ka
ena!” Neningbale-ka nakina ebina-langwa nalikenu-mulangwa akina amalyirra. Ak-
ena aburraja warnikuminuwar.duwar.da wurribina narrijirabama akungwa warningma
wurrakina-da. Kembirra eneja nenardijuwa nibinu-wa nawurrumukuma
10 akwa niyama nakina enuwa-wa, “Ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akamini-
jirabinama eningaba-dangwa amalyirra akwurena-langwa adinuba-wiya ngakwurra-
langwi-yada warnumamalya. Kembirra kebekina-manja wurrakina adirrungwarna
amalyirra, karrumilyakungwarndirrenama akwa kembirra akaminijirabinama awar-
rngkeningaba arija-langwa. Akena nungkwaja ningkakumarnuma eningaba-dangwa
amalyirra akwurena-langwa arija-langwa akina-da,” niyama nakina nenungkwarba
nibinu-wa nawurrumukuma.
11 Akine-ka arrubuda niyamama Jesus akina-manja angalya Keliliya akina-manja
Keyina, eningadinuba-wiya akina ebina ngarrakuwilyakajuwama ngarna nilikenu-
mulangwa Neningikarrawara-langwa. Yakwujina ngawa nakina nabilyerrikama ar-
rubuda ena-langwa nuwabuwarrukwajungwunu-mulangwa. Yadikina-langwiya kem-
birra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa nawerrikambilyuma enuwa-manja
arakba-da.
12 Bi...ya kembirra Jesus akwa dirndenikba akwa wurrarrkwurrkuwena akwa ena-
langwa warnikabuburrakiyuwa nawurrakilikenuma nawurrakidirrirnduma Keyina-
langwa angerriba Kabuniyumu-wa. Akwa nuwambilyuma yakwujina wurrakina mam-
bawura marringa.

Jesus nilikenu-mulangwa Neningikarrawara-langwu-wa angalya ebina Jirujalema-manja

13 Biya nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-yada WarningiJudiya war-
numamalya Akwurungkuwarrukwi-yada kajungwa warnikiyakuwerribiki-yada aburra-
langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa.
Eneja nakina Jesus nilikena arakba Jirujalemu-wa Neningikarrawara-langwu-wa angalya.
14 Biya nawiyeba nakina arrawu-wa akena nenirringka warnungkwarba yakwujina
narrakukwama bulukwa iya jiba akwa darrawurukukwa-murriya wurrukwalu-
wa warnumamalya nabeyindangu-murruwa angwarnda-murra amurndakakina
bulukwa-murriya warnikuminidaki-yada Neningikarrawara-langwa. Akwa ngarningka
nenirringka nakina warnungkwarba nuwangmakayanguma yakwujina aburra-langwa-
manja debila akwa narrumanguma angwarnda wurrukwala-langwa warnumamalya
umba narrakwama emininga angwarnda Neningikarrawara-langwa-langwa angalya
warnikubeyindi-yada amurndakakina bulukwa-murriya.

15 Neyama-mulangwa amurndakibina arrawa, kembirra nuwerrikawarriyada akwa numakburranga makina merra yakwujina arrawa akwa nuwurrakijiranga makina-ma merra amurndakakina jiba iya bulukwa yadikina Neningikarrawara-langwa-langwa angalya angerriba errekbu-wa. Akwa nuwurrakabuluwendijuwa amurndakibina debilamurriya akwa nuwurrakijiraba angwarnda ebina narrumangu-mulangwa warnungkwarba yakwujina arrawa.
16 Biya niyangkarjiyajungwuna Jesus wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba narrakwa-murruwa dumurndakakina darrawurukukwa warnumamalyu-wa akwa niyama, “Wurringawurrakumena daka umba jeyi errekbu-wa! Nara amanguma angwarnda wurrajija-murriya-langwa yelakwa Nungwarrka-langwa-manja angalya! Umba jeyi wurrilikaja arakba yadada!” niyama Jesus.
17 Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa neyakuwerribika ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuwarrikarrijungwunuma. Neyaminama, “Ninguwerrikubarrnginama nganja nungkwa-langwa-langwa angalya ningena,” neyaminama akina ayakwa.✡
18 Aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa neniyengkilabena Jesus-uwa akwa neyama, “Yirruwilyakajiya kembirra arrubuda nungkuwa kajungwa yikeningmidiniyada yirraja wurribina bumaka-mulangwa ningkarndakbudadika-mulangwa ningkakina,” neyama wurrumurndakakina wurrububungkawa-da.
19 Enamba-langwa Jesus nenuminilawurrakajuwa ayakwa wurrumurndakakinu-wa warnungkwarba akwa niyama, “Yikiburrija-manja ena alikira Neningikarrawaralangwa, kembirra mabiyakarbiya-manja mamawura kilikirakinama ngayuwa ngarningka akina-da,” niyama Jesus aburruwa-wa.
20 Kembirra neyama, “Nare-ka! Nara ningkakina alikirakama akina alikira mabiyakarbiya-manja mamawura!” neyama wurrakina. “Aburraja yirra-langwa warnumamalya narrilikirakama enena alikira warnungkwurakba arakba 46 mamarika iya yinungkwura!” neyama wurrakina-da.
21 Umba eneja nakina Jesus numiniyengbijajungwunuma ayakwa nenikijungwalangwa nenumadangkwa. Ena-langwa nenumadangkwa wuburra Neningikarrawaralangwa alikira akina neyamama.
22 Kembirra nakina nuwarumajungwunu-manja nijungwunu-mulangwa mabiyakarbiya mamawura, aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa neyakuwerribikinuma ebina niyengbinu-mulangwa Jesus ayakwa. Kembirra narrumiringkama ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuwarrikarrijungwunumulangwa akwa ngawa ebina niyengbinu-mulangwa nakina Jesus.
23 Nambilyu-wiya Jesus Jirujalema-manja Akwurungkuwarrukwi-yada, aburraja wurrababurna warnumamalya narrirringkama arrubuda niyama-mulangwa akwa kembirra nawerrikambilyuma enuwa-manja.
24 Akena nara Jesus kenuwerrungwur.danga wurrumurndakakina warnumamalya nenuwerrikirringka-mulangwa wurrababurna-langwa.
25 Nara keningayindanga warnikuminumakajaja-langwa ayakwa aburruwa-langwa mena neningma-baba aburra-langwa-manja mangma arrawa narruwilyakama ayakwada.

3

Nikidima nilikenu-mulangwa Jesus-uwa

1 Eneja nakina nuwilyaba NuBarija nenungkwarba nubungkawa WarningiJudiyalangwa warnumamalya nambilyuma nakina nenimikirra Nikidima.
2 Nilikenuma nakina alyarrngwalyilya Jesus-uwa akwa niyama, “Wayi, nungkuwa! Nara wurribina warningerribirra warnumamalya warnikiyama-langwa amurndakibina arruburrubuda ningkiyamina-mulangwa nungkuwa umba kinambilya-manja yimbukwa Neningikarrawara aburruwa-manja, kembirra keyaminama wurrakina arruburrubuda aburramba-langwa-da. Umba nungkwaja arakba ningkiyamama arruburrubuda ningkakina. Kembirra yarningma yirraja arakba nungkuwa ningkena ningkenikakakirumaka ningkibina ningkilikenuma abalkaya-langwa yangkwurrangwa Neningikarrawaralangwa,” niyama Nikidima Jesus-uwa.
3 Eneja niyama Jesus Nikidimu-wa, “Engkirraja! Nara karningerribirra-manja karnumamalya abungkawaduma nakina Neningikarrawara umba kirribina yikirukwularrinamanja yimbukwa ngarningka, kembirra kinubungkawadinama nakina-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” niyama Jesus-da.

✡ **2:17** Emeba 69:9

4 Kembirra niyama eneja Nikidima, “Akiyamarrkinama ngarna ngarningka akirukwu-
larrinama ngarraruma-manja? Nare-ka ngarrakina alawurraduma angerriba arrawu-wa
ngarningka wurrirndirrka-langwu-wa mulkwa-da ngarnikirukwularri-yada-da!” niyama
Nikidima-da.
5 Eneja Jesus niyama ngarningka nakina, “Engkirraja! Nara karningerribirra-manja
karnumamalya abungkawaduma nakina Neningikarrawara kirribina kirrirukwularrinu-
murrumanja wurrirndenungwa-langwa umba yikirukwularrina-manja yimbukwa
ngarningka Neningikarrawara-langwa-murra Nenumawurrina, kirrakina-bina kembirra
kinubungkawadinama nakina nungkwurruwa-manja-da. Amandangwa engburingka
ayakwa akina!
6 Adinuba-wiya kirrumurrkbalya-wiya, kirrirukwularrinuma wurrirndenungwa-
langwa kirrakina-da. Umba yikirukwularrina-manja ngarningka Neningikarrawara-
langwa-murra Nenumawurrina, kembirra yikenirukwularrijinama nakina ena-langwa-
murra Nenumawurrina ena-langwi-yada kirriyukwayuwa.
7 Nara eyakikbijanguma akina-langwa ayakwa yirramaka-mulangwa nungkuwa-wa
ningkenikirukwularra-langwa ngarningka.
8 Nara arringkama nakina Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa
kenirukwularrijina-mulangwa nungkuwa ningkakina. Nare-ka! Akena nungkwaja
ningkeningma alyangmandukwuna akina ayakwa. Nakina Nenumawurrina wuburra
laka ebina arrirra nuwangkarrinama eminibina-langwa angalya nangayindena-
murruwa. Kengkirrajama ningkakina akinu-wa arrirra kabukwuna-murruwa, akena
ningkikikamarra akina angalya eminibina-langwa kuwangkarrina-mulangwa akwa
angerriba kalikaja-murruwa. Wuburra laka arrirra neyaminama, nara ningkakina
arringkama enuwa Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa kenirukwularrijina-
manja ningkakina nungkuwa,” niyama Jesus Nikidimu-wa.
9 Niyama eneja Nikidima, “Akiyamarrkinama kembirra ngarna akirukwularrinama
ngarningka?” niyama.
10 Kembirra niyama nakina Jesus, “Jerriya ningkakina ningkenikakakirumaka
WarningiJudiya-langwa warnumamalya, umba ningkikikamarra akina-langwa ayakwa?
11 Engkirraja! Yarna yirriyengbinama ayakwa ebina-langwa yirreningmidina-
mulangwa akwa yirrirringkina-mulangwa yirra-langwa-murra menba. Akena nara
kirribina kirruwilyuwilyaba KarningiJudiya karnikakakirumaka awerrungwur.duma
enenu-wa ayakwa yirra-langwu-wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
12 Yirramaka-manja akina ayakwa nangekburakajungwuna-mulangwa enena-manja
angalya akwa angkwulyumida-manja, yiminikalyikama ngayuwa. Kembirra yikamakina-
manja nangekburakajungwuna-mulangwa Neningikarrawara-langwa-manja angalya
abalkaya, nara ngawa aminuwerrungwur.duma nganyangwu-wa ayakwa.
13 Akena nara kirribina kirruwilyuwilyaba karnumamalya yikilikena-langwa ambaka
karrawaru-wa, umba ngayuwa yimbukwa ningibina-murrada ningidirrirnduma yangk-
wurrangwa angaluba abalkaya-langwa akwa ningirukwularrinuma enena-manja an-
galya.
14 “Arakburakba-kiya-wiya eneja nakina Mawijija ningkajikama yingarna yiididija-
murra karrawara eka-manja alarrkburingka-manja angalya. Nenirringka-manja
wurrumurndakibina warnumamalya yakinu-wa yingarna, kembirra eneja nakina
Neningikarrawara neneningabakama wurrakina angbilyuwa-langwa. Amandangwe-ka
akina wuburra keyaminamurra wurrakina warnungkwarba kabingkajikinama ngayuwa
ningibina-murrada ningirukwularrinuma enena-manja angalya,
15 kajungwa karningerribirra karnumamalya kirribina yikuwerrikambilyama
ngayuwa-manja, kembirra nakina Neningikarrawara yikenenibikini-yada
karningangkawura kirrakina-da,” niyama Jesus Nikidimu-wa.
16 Eneja nakina Neningikarrawara nilyelyingminuma angwurra ngarna
ngarnumamalya ababurna-langwa angalya. Kembirra ngarrenuminilarrkenuma ena-
langwa Nenikuwenikba nuwilyaba-ma yangkwurrangwa kajungwa ngarrababurna-
langwa ngarribina akuwerrikambilyama enuwa-manja, nari-yada ngarnumawurrina
arukwulyuwakama alikama ngarreyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa
umba nakina Neningikarrawara akenenibikini-yada ngakwurruwa akambilyi-yada
enuwa-manja ngarningangkawura.
17 Nare-ka kenilarrkena ena-langwa Nenikuwenikba enenu-wa angalya
nenikilekbi-yada ngakwurruwa-wa umba nenikenibiki-yada ngakwurruwa-manja
ngarningangkawura nakina Nenikuwenikba-da.
18 Biya kembirra ngarningerribirra ngarnumamalya akuwerrikambilya-manja
Nenikuwenikba-manja, kembirra nara nakina Neningikarrawara alekbuma

ngakwurruwa-wa. Akena ngarningerribirra ngarribina nara awerrikambilyuma enuwa-wa, ngarrenilekbenuma arakba ngakwurruwa-wa ngarnumamalya mena nara-baba akuwerrikambilya ena-langwa-manja Nenikuwenikba nuwilyaba-murra-manja.

19 Miyambena-burra Neningikarrawara ngarrenilekbajama ngakwurruwa-wa? Ka-makinama kembirra nungkwurruwa-wa. Eneja nakina Neningikarrawara nenilar-rkenuma Nenikilarrkabarraka enenu-wa angalya. Akena nara ngarnumamalya alyely-ingmama alarradada umba ngarrilyelyingminama alarrumur.da-manja. Nara eyamama eninginingaba umba ngarriyaminama awurruwurrariya.

20 Ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngarribina ngarriyaminama awurruwur-rariya, ngarruwurrikbinama alarradada. Nara kembirra alikama nakinu-wa Neningikar-rawara ngakwurruwa mena ngarriyeliyena-mubaba akenirringkina-mulangwa nakina ngarriyama-mulangwa awurruwurrariya.

21 Umba ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina ngarriyuwarnama alyangmandukwuna ayakwa, ngarrilikajama nakinu-wa Nenikilarrkabarraka kajungwa akenirringkini-yada nakina ngarriyamina-mulangwa ngenuminiyarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarrakina-da.

Janjana nenuminiyengbinu-mulangwa Jesus-langwa

22 Bi...ya kembirra Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa narrilalika ak-ina Jirujalema umba nawurrakilikena angerriba eminingku-wa angalya nara-murruwa alikira Judiyu-wa. Akwa nuwambilyuma yakwujina aduwaya-wiya wurrakina. Umba aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikenuma wurrakina Jesus-uwa. Kembirra nakina eneja Jesus arakba nenumingekingambajuwa wurrakina warnuma-malya akina-manja angalya.

23 Enejukwaba nakina Janjana nenumingekingambajuwama warnumamalya akina-manja angalya Ayinena. Akine-ka angalya akwudangwa engemba-manja Jalima-manja nuwambilyuma. Nakina Janjana nenumingekingambajuwama wurrakina yakwujina mena aruma-baba akungwa akina. Aburrajukwaba wurrababurna warnumamalya nawurrakilikenuma enuwa-wa akwa kembirra nenumingekingambajuwama wurrakina.

24 Nilikenu-manja nakina Jesus yenjerrikina, nara ambaka nakina Janjana kinididijungwuna-langwiya-da.

25 Aburraja wurrukwala Janjana-langwa warnikabuburrakiyuwa narriyarrkingir-rajuwama WarningiJudiya-langwa-langwa eningarumuruma ayakwa aburruwa nuwilyaba NeningiJudiya nenumamalya. Nalyelyimbukweyinuma wurrakina ayakwa narriyuwarnu-mulangwa aburra-langwa-manja eningarumuruma ayakwa warnikajarra-langwa ayarrka iya amurndakijika.

26 Biya nalikena wurrakina Janjanu-wa akwa neyama enuwa-wa, “Wayi, nungkuwa! Ningkeningma nibina nenungkwarba nambilyuma nungkuwa-manja ayakingaluba adalyuma emikirra Jardina, nibina ningkenuminiyengbinu-mulangwa nungkuwa? Kwuja! Nakina arakba nenumingekingambajinama warnumamalya aduwaba akwa wurrababurna-langwa nawurrakilikajamurra enuwa-wa-da!” neyama wurrakina Janjana-langwa warnikabuburrakiyuwa.

27 Eneja niyama Janjana, “Yikarringkina-manja wurrakina warnumamalya eningaba warka keyaminama wurrukwala-manja, karningma kirrakina Neningikarrawara wur-rakina kenumakinama warnikiyama-langwa.

28 Kwurruwa, ebina-wiya ngarramakama akwa ningiyamama, ‘Nara ningena ningib-ina kenuminijiraba kenijirrkumarna amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya ningeningadinakba umba nginilarrkama ngayuwa ningilyengmanguma adinuba-wiya,’ ningiyamama ningibina. Akwa kirrengkirrikenuma kirrakina nganyangwa ayakwa.

29 Mama wurrakina warnumamalya neniyuwarnama Jesus-uwa umba nganja ningena wuburra Jesus-langwa yinenubiyakaja. Enena kembirra alawudawarra ngarramaki-nama. Akini-yada ngawa wunalakina wunenikiyakaji-yada nawurrumukuma nenungk-warba akwa didarringka, eneja nibina nenumamalya nawurrumukuma-langwa wunenu-biyakaja kiningalyilyena dibina didarringka nibinu-wa nawurrumukuma. Kembirra kinirungwudarra nakina nenumamalya akwa kenuminengkirrikaja nibina-langwu-wa nawurrumukuma ayakwa. Kembirra arakba kiniyekirrerridina nakina kinengkirrikaja-mulangwa ena-langwu-wa ayakwa. Akina-bu ngawa alawudawarra. Nganja ningena wuburra nakina nenumamalya. Kiniyekirrerridina nakina kinengkirrikaja-mulangwa nawurrumukuma-langwu-wa ayakwa umba ningene-ka ningiyekirrerra wurrakina-langwa warnumamalya nalikaja-mulangwa Jesus-uwa.

30 Amandangwe-ka naruma-dangwa numikbiyiya nilyengma nakina umba nganja ningena ningiyukwujiya,” niyama nakina Janjana ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa nijerrukwa ena-langwa ayakwa arakba-da.
31 Nakina nibina nilikenuma angaluba karrawara-langwa, naruma-dangwa nakina numikbiyiya nilyengma umba ngakwurraja ngarriyukwayuwa ngarnumamalya ngarna ngarrababurna-langwa enena-manja angalya. Ngarna ngarribina ngarriyengbinama ayakwa amurndakibina-langwa nangekburakajungwuna-mulangwa yelakwa enena-manja angalya umba eneja naruma-dangwa nibina nilikenuma angaluba abalkaya-langwa yangkwurrangwa, niyirrbiyirrba ngawa niyengbinama ayakwa amurndakibina-langwa nangekburakajungwuna-mulangwa karrawara,
32 akwa ngarrenumakinama nakina amurndakibina nirringka-mulangwa akwa nengkirrikenu-mulangwa ngakwurruwa-wa. Akena nara ngarribina ngarruwilyuwilyaba akawiyebajuwa ena-langwa ayakwa.
33 Umba ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akawiyebajina-manja ena-langwa ayakwa, kembirra akabuwerrikirringkinama wurrukwala warnumamalya nakina Neningikarrawara nilyangmandukwuna-da.
34 Nakina nibina Neningikarrawara nenilarrkama yangkwurrangwa, nenilyangburrukwajinama ena-langwa Nenumawurrina niyirrbiyirrba ngawa enuwa-manja. Kembirra alibina-wiya ngawa niyengbinama nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa.
35 Umba Nungwenikba nilyelyingminama ena-langwa Nenikuwenikba akwa nenubungkawakama ababurna-manja.
36 Ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akenuminiyarrkuwurrenama Nenikuwenikba-langwa ayakwa, nara enibikama Neningikarrawara akena akenilekbajama nakina ngarningangkawura ngawa umba ngarningerribirra ngarnumamalya ngarribina akuwerrikambilyama Nenikuwenikba-manja, akenenibikinama ngarningangkawura nakina.

4

1 Eneja Jesus neningma WurruBarija warnungkwarba nuwengkirrika-mulangwa nawurrakilikenu-mulangwa wurrababurna warnumamalya Jesus-uwa umba wurrambawura Janjanu-wa wunenikumingekingambaji-yada wurrakina.
2 Akena eneja Jesus nara enabakiyaba kenumingekingambajuwa wurribina warnumamalya, umba ena-langwa warnikabuburrakiyuwa yimbukwa narramingekingambajuwama wurrakina.

Jesus niyengbinu-mulangwa diminingku-wa didarringka DadingiJameriya-langwu-wa

3 Kembirra arakba Jesus nilalika akina angalya Judiya umba nilawurradina angerriba akinu-wa angalya Keliliyu-wa.
4 Biya lukwakwa nilyangkuwerribikajungwunuma nenikilika-langwa akina-langwiya angalya Jameriya aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa.
5 Biya nawurrakiyar.da wurrakina yakwujina Jameriya-manja akwa narrakburranga angalya aminababurna alikira emikirra Jakara. Akina angalya akwudangwa nuwambilyuma errikbilya angalya ebina Jekaba nenukwama ena-langwu-wa nenikuwenikba Jawijibu-wa.
6-8 Yakwujina ngawa ngalaja Jekaba-langwa emedirra akungwa nuwambilyuma akina. Eneja nakina Jesus nuwanbijungwuma nilikenu-mulangwa yeya engka-langwa akwa nambarringa akwudangwa akina-manja emedirra akungwa nakwukawura. Umba aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nalikenuma wurrakina ngawa warnikubeyindiyada aninga. Memerrkuwilyarra mamawura makina arakba-da. Ngalaja DadingiJameriya didarringka yingilikenuma yenjerrikina dadikakarrngi-yada akungwa dakina. Eneja kembirra Jesus niyama ngaluwa-wa, “Yukwa-langwa nganja akungwa marrakba.”
9 Ngalaja yingiyama dakina didarringka Jesus-uwa, “Wa! Nungkuwa ningkena NingkeningiJudiya umba nganja ningena NingeningiJameriya ningidarringka-da! Miyambena-burra nungkuwa yiyengkilabajama ngayuwa-wa akungwi-yada? Mungkwa yeningbala-yaminjaja-kiya yalakena!” yingiyama dakina-da. Aburraja WarningiJudiya warnumamalya nara kuwawurikeyina WarningiJameriya-langwa amurndakijika eningerribirra wurrakina-da.
10 Eneja Jesus niyama ngaluwa-wa, “Karukwa-maka ningkena keningmidinuma ebina nenikukwa-langwa Neningikarrawara nungkuwa-wa akena nungkwaja ningkeningbala ningkakina ngayuwa-da. Nungkuwa keningmidinu-maka ningkakina, kembirra yikiyengkilabenu-maka ngayuwa-wa akwa yibakwi-yada akwenenibika akungwa,” niyama Jesus.

11 “A, nungkuwa,” yingiyama dakina didarringka, “angamba bajikala nungkwa-langwa?
Angwujire-ka ena emedirra akungwa! Ngamba-langwa kembirra ningkakina kakarrngi-
nama akina akwenenibika akungwa?
12 Eneja yakwa-langwa numiranyungwa neningarakburakba-kiya nakina Jekaba yer-
renukwama yakuwa-wa enena emedirra. Nakina nibekinuma enena-langwa emedirra
akungwa aburruwa ena-langwa warninikuwena akwa ngawa ena-langwa jiba-murriya
iya bulukwa-murriya aburrajukwaba. Wa! Aba jerriya nungkuwa ningkena ningkaruma
umba Jekaba nakina naba-kiya-na?” yingiyama dakina didarringka Jesus-uwa-da.
13 Eneja Jesus niyama, “Yirramakinama ningena nungkuwa-wa kirribina kirrababurna-
langwa karnumamalya yikibekinama enena-langwa emedirra akungwa, kembirra
yikiyakwurrinama kirrakina ngarningka-da.
14 Umba nungkwurraja karningerribirra karnumamalya yikibekina-manja akina
akungwa ebina kakwunama ngayuwa nungkwurruwa-wa, nara kembirra kirrakina
eyakwurruma arakba-da. Ngalaja ebina akungwa ngayuwa kakwunamurra,
akwenenibika akungwa, akina keyaminama wuburra laka ebina amukwa akungwa
nabulbeyinama ajiringka-langwa. Akina akwenenibika akungwa yikakenibikinama
karnumamalya karningangkawura-da,” niyama nakina.
15 Ngalaja yingiyama, “A, nungkuwa, kembirra nganja yibekajiya-langwa akina
akungwa kajungwa nari-yada eyakwurruma ngarningka akwa nari-yada arakba alikama
akarrnguma yangkwurrangwa akungwa,” yingiyama yinginuminilawurrakaja Jesus-uwa
dakina.
16 Eneja niyama Jesus ngaluwa-wa, “Jeyi! Likaja nangkirna nungkwa-langwa
neningiyena akwa yikinilawurradina yangkwurrangwa nungkwurnuwa,” niyama
nakina.
17 Ngalaja yingiyama, “Ningeningenungkwarba-ma ningena!” Eneja Jesus niyama,
“Amandangwa alyangmandukwuna ebina ayakwa ningkiyengbinuma ningkiyamama,
‘Ningeningenungkwarba-ma ningena.’
18 Nungkuwe-ka ningkarrawarrukwajuwama ningkiyar.danguma wurrumangbala
warnungkwarba umba eneja nakina nuwilyaba nibina kiniyakeyinama aduwaba,
nara nakina nungkwa-langwa nenumamalya neningiyena. Akena nungkuwa
ningkilarrkbularrkbakama yimakama ngayuwa-manja,” niyama nakina.
19 “Wa!” ngalaja yingiyama dakina didarringka. “Nungkuwa, jerriya kembirra ningkak-
ina ningkenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa?
20 Aburraja yirra-langwa wurrumirumiranyungwa warningarakburakba-kiya
WarningiJameriya neniyangmiyangmarngkwajuwama Neningikarrawaru-wa enena-
manja angakarjiyinga angalya. Akena nungkwurraja KarningiJudiya kirriyaminama,
‘Jirujalema-manja yimbukwa akiniyangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa
ngakwurruwa-da,’ kirriyaminama kirrakina,” yingiyama dakina-da.
21 Eneja Jesus niyama ngaluwa-wa, “Yirramakinama enena ayakwa alyangmanduk-
wuna nungkuwa-wa. Adinuba arakba nara karna eyangmarngkwajuma ngakwurra-
langwu-wa Nungwenyungwa yelakwa enena-manja angakarjiyinga angalya akwa yakwu-
jina angaba-manja angalya Jirujalema-manja umba yikiniyangmarngkwajinama enuwa-
wa eningerribirra-manja angalya.
22-23 Mama ebina angalya ngeniyangmiyangmarngkwajina-murrumanja, umba
eneja Nungwanyungwa ngarreningayindenama aduwaba akiniyangmarngkwajinama
enuwa-wa ngarruwerrikilyangmandukwuna muwilyaba-ma ngawa mangma.
Nungkwurraja KarningiJameriya karnumamalya karningbala kirrakina nibina-
langwa kiniyangmarngkwajina-murrilangwa nungkwurruwa umba yirraja yarna
YarningiJudiya yarnumamalya yarningma yarna nibina-langwa yiniyangmarngkwajina-
murrilangwa. Eneja Neningikarrawara yirrenuwilyakajuwama yirruwa-wa
akenenibikina-mulangwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya nakina. Niyama-
mulangwa akina, kembirra yarningma yarna nibina-langwa yiniyangmarngkwajina-
murrilangwa.
24 Numiyambena kembirra naka Neningikarrawara-na? Nenumawurrina nakina-da!
Ngakwurraja kembirra ngarribina ngeniyangmarngkwajina-murrumurra enuwa-wa,
akiniyangmarngkwajinama ngarruwerrikilyangmandukwuna muwilyaba-ma ngawa
mangma,” niyama nakina Jesus ngaluwa-wa.
25 Ngalaja yingiyama dakina didarringka enuwa-wa, “Ngayuwa ningeningma arakba
nakina nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara
neningadinuba-wiya neningadinakba nenimikirra Christ kinilikajama yangkwurrangwa.
Kembirra nakina kinilikaja-manja, yikenumakinamurra ababurna-langwa yirruwa-wa,”
yingiyama dakina-da.

26 Eneja Jesus niyama, “Ngayuwa-bina ningena-da, ningibina ningiyengbiyengbinama
ayakwa aduwaba nungkuwa-manja-da,” niyama nakina Jesus-da.
27 Akini-yada ngawa aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa nalawurrad-
inuma yenjerrikina akwa kembirra wurrakina nawurrakarndirndadinuma nenirringka-
mulangwa nakina Jesus niyengbinu-mulangwa ayakwa dakina-manja didarringka. Ak-
ena nara wurrakina wurruwilyuwilyaba keyengbina aburnuwa-wa umba narrakilir-
rakungwurranga wurrakina aburnuwa-wa. Nara keyama ngaluwa-wa, “Miyambena
ningkumangayinduma?” Akwa nara keyama Jesus-uwa, “Miyambena-burra nungkuwa
ningkiyengbinama ayakwa dakaka-manja didarringka?” Nara keyama wurrakina.
28 Kembirra ngalaja dakina didarringka yingilalika yakwujina ngala-langwa budila
adingira-murra umba yingilawurradina erribaja angalyu-wa. Akwa yingiyama
warningakwujina-manja warnumamalya,
29 “Kwurruwayi! Kwa wurrilikaja! Wunirringka nangaba nenungkwarba nginu-
makamurra ngayuwa-manja ababurna-langwa amurndakibina ningiyama-mulangwa!
Dukwa-bina nibina nenijirrkumarnuma neningadinuba-wiya nakina-na?”
30 Aburraja wurrababurna warnumamalya narrilalika akina angalya umba nalikena
angerriba Jesus-uwa.
31 Yingilikenu-wiya dakina didarringka erribaja angalyu-wa, aburraja wurrakina
warnikabuburrakiyuwa nenumarrakbakama Jesus-uwa akwa neyama, “Marrakba,
alyubarina-langwa aninga nungkwaja!” neyama wurrakina.
32 Akena eneja niyama aburruwa-wa, “Ene-ka aninga arakba nganyangwe-ka
ningenikalyubari-yada akena karningbala nungkwurruwa aduwaba ebina-langwa,”
niyama nakina Jesus.
33 Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa neyengkilabajeyina akwa
neyama, “Dukwa arakba wurrukwala neniyikenuma naka aninga-da?” neyama wurrak-
ina.
34 Eneja nakina Jesus niyama, “Kinuminiyarrkuwarakinama ningena ayakwa nibina-
langwa nginilarrka-mulangwa yangkwurrangwa enenu-wa angalya akwa ngarningka
kijerrukwunama akina warka ebina nginukwama ngayuwa-wa ningenikiyama-langwa.
Kiyamina-manja amurndakakina-langwiya ningena, kembirra kiladenama akwa kiyekir-
rerridinama ningena wuburra laka kiladikinama amurndakakina aninga.
35-37 Umba aburraja warnumamalya keyaminjaminama, ‘Yabiyarbuwa-manja
yimawura kembirra arakba amaninga kawalyuwenama akwa ngakwurraja kembirra
akarrangbinama,’ keyaminama wurrakina. Ngayuwa ngarramakinama nungkwurr-
uwawa: Kwuja! Wurrandiya wurrarringka wurrangabu-wa warnumamalya!
Wurrumurndakakine-ka warnikuwerrikambilyi-yada Neningikarrawara-manja.
Wurrakina wuburra neyaminama amaninga ebina nawalyuwadinama warnikarrangbi-
yada warnumamalya. Aburraja kembirra wurrakina warnikuwar.duwar.da
karrarrangbinama amurndakakina amaninga. Umba eneja nakina Neningikarrawara
nenenibikinama arakba wurribina nawerrikambilyama enuwa-wa warningangkawura,”
niyama nakina Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Akwa ngarningka niyama,
“Ena engka ayakwa neyaminama, ‘Nuwilyaba nenungkwarba kinilungkwaburijinama
amamamuwa amadidira umba nuwilyaba ningka nenungkwarba kinarrangbinama
amaninga nakina,’ neyaminama akina. Alyangmandukwuna akina ayakwa. Wunalakine-
ka wunambilyuma-langwa ngawa keniyekirrerridinama kembirra-da.
38 Kirrakina wuburra nibina narrangbinama amaninga. Kembirra nganja ngayuwa
ngarralarrkajama nungkwurruwa ebinu-wa angalya nara-murruwa nungkwurruwa
yikuwar.danga warka kajungwa yikamakini-yada warnumamalya Neningikarrawara-
langwa kawerrikambilyi-yada wurrakina enuwa-manja. Nara yikuwar.danga yakwujina
nungkwurruwa yikamaka umba aburraja wurrukwala narramakama adinakba
Neningikarrawara-langwa akina-manja angalya akwa warnikuwerrikambilyi-yada
arakba enuwa-manja,” niyama nakina Jesus.
39 Ngalaja dakina didarringka yinginuminiyengbinuma ayakwa Jesus-langwa-langwa
wurrumurndakakina-manja WarningiJameriya warnumamalya akwa yingiyama,
“Nginumakamurra nakina ababurna-langwa amurndakibina ningiyama-mulangwa
ngayuwa,” yingiyama. Kembirra amurndakakina-langwa ayakwa ngala-langwa-langwa,
aburraja wurrababurne-ka warnumamalya nawerrikambilyumurra Jesus-manja.
40 Biya kembirra wurrakina nawurrakilikena Jesus-uwa akwa nenumarrakbaka enuwa-
wa nenikambilyingi-yada aburruwa-manja. Akwa kembirra Jesus nambilya yakwujina
mambilyuma marringa-da.
41 Aburraja arakba kembirra wurrababurne-ka warnumamalya nawerrikambilyuma
enuwa-manja mena nuwengkirrikenu-mubaba ena-langwa ayakwa aburrabakiyaba.

42 Biya narringamaka wurrakina dakinu-wa didarringka akwa neyama, “Nungkuwa
yirrumakama ayakwa akwa kembirra yirruwerrikambilyuma arakba Jesus-manja yarna.
Akena yirruwa yirrabakiyaba yirrengkirrikenuma ena-langwa ayakwa akwa yarningme-
ka angwurra yarna nakina Jesus nibina akenenibikinama ngarrababurna-langwa ngar-
numamalya enena-manja angalya ababurna-manja,” neyama wurrakina.

Jesus neneningabaka-mulangwa nubungkawa-langwa nenikuwenikba

43-44 Eneja Jesus niyamama adinakba-kiya ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa,
“Warnumamalya nara awerrungwur.duma wurrakina warnikumakumaka ayakwa
Neningikarrawara-langwa wurribina nalikaja-mulangwa aburra-langwa-langwa
angalya umba wurribina nalikaja-mulangwa emininga-langwa angalya yimbukwa
narrawerrungwur.denama,” niyamama nakina. Kembirra mambilyuma marringa
numijerrida akwa nilalika akina angalya Jameriya umba nilikena nakina yadikina
Keliliyu-wa.

45 Aburraja WarningiKeliliya warnumamalya nawurrakilikenuma adinakba
Jirujalemu-wa warnikambarringi-yada Akwurungkuwarrukwi-yada kajungwa
warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa
nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa. Narrirringkama arruburrubuda ebina
niyamamurra Jesus yakwujina Jirujalema-manja. Kembirra niyar.du-manja nakina
Jesus Keliliya-manja, wurrumurndakakina warnumamalya neniyekirrerrikama nakina
nilikenu-mulangwa yenjerrikina aburra-langwu-wa angalya.

46 Nambilyu-wiya nakina Jesus yakwujina Keliliya-manja, kembirra nilawurradinuma
akinu-wa angalya eyukwujiya Keyina ebina nikuwarrukwajuwa-murruwa akungwa
akwurenu-wa. Umba aburnaja nubungkawa akwa ena-langwa nenikuwenikba nenambi-
lyuma yakwujina engka-manja angalya eyukwujiya-manja engemba-manja Kabuniyuma.
Akena nakina nenikuwenikba nangbilyuwadinuma.

47 Nakina nenungkwarba nengkirrika-wiya niyar.du-mulangwa nakina Jesus Judiya-
langwa, nilikena Jesus-uwa akwa neniyengkilabena enuwa-manja nenikiliki-yada
Kabuniyumu-wa kajungwa nakina keneningabakini-yada ena-langwa nenikuwenikba
nibina nenikijungwangena arngkidarrba.

48 Eneja Jesus niyama nubungkawu-wa, “Nara-manja nungkwurruwa karnumamalya
arringkama ngayuwa awar.duma engbingbuda warka, kembirra nara kirrakina awer-
rikambilyuma ngayuwa-manja,” niyama nakina.

49 Kembirra niyama nakina nenungkwarba Jesus-uwa, “Kwa! Likaja ngayuwa-manja!
Nara-manja ningkena alikama, kembirra nganyangwa niyukwujiya kinijungwunama!”
niyama nakina.

50 Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Nungkwa-langwa nenikuwena kineningabadinama
ngarningka. Jeyi! Likaja lawurradina angalyu-wa enuwa-wa!” niyama nakina. Eneja
nenungkwarba nenuminuwerrungwur.danguma niyengbinu-mulangwa Jesus akwa ni-
likenuma angalyu-wa arakba.

51 Aburraja nuwakburrangaja nungwenikba akwa wurrukwala warnikumin-
uwar.duwar.da nubungkawa-langwa mulikarrkuwilyarra mamurukwa akwa neyama
enuwa-wa, “Ningkeningma? Nungkwa-langwa nenikuwena neningabaduma arakba!”
neyama wurrakina.

52 Eneja niyama nubungkawa aburruwa-wa, “Ngambi-yada neningabaduma nakina?”
Neyama aburraja enuwa-wa, “Yarrungkwa memerrkuwilyarra-manja mamawura,
nakina numurndakuwarruwalyuma,” neyama wurrakina.

53 Eneja nakina nungwenikba nilyandarrkena ebinu-wa ayakwa nenumaka-murruwa
Jesus nenikeningabada-langwa ena-langwa nenikuwenikba, niyengbinuma mibina-
manja ngawa meningiyarrungkwa memerrkuwilyarra-manja mamawura. Kembirra
nakina nenungkwarba akwa wurrababurna ena-langwa warnumamalya nawerrikambi-
lyuma arakba Jesus-manja.

54 Akina kembirra arakba arngkambilyuma-ma arrubuda Jesus niyamama akini-
yada ngawa nilalika-mulangwa Judiya umba nilikenu-mulangwa angerriba Keliliyu-
wa. Ebina arrubuda ngarrakuwilyakajuwama ngarningka ngarna nilikenu-mulangwa
Neningikarrawara-langwa.

5

Jesus neneningabaka-mulangwa nuwilyaba nenungkwarba

1 Bi...ya aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJudiya nawurramurndukweyinuma nuwambarrinuma ayakwi-yada yakwujina Jirujalema-manja kajungwa

keyakuwerribikaji-yada ebina niyama-mulangwa Neningikarrawara arakburakba-wiya aburruwa-manja. Enejukwaba nakina Jesus nilikenuma yenjerrikina Jirujalemu-wa.

2 Umba akina-manja ngawa angalya ngalaja adirrungwarna akungwa nakuwabal-inuma angwarnda-manja nuwambilyuma. Akwa amangbala akwulyubena amiy-erriya angwarnda-murra nuwalkayanguma yakwujina nakwurdakama akwiyakbid-jina akina-manja akungwa. Akina akungwa emikirra Bedijeda Yiburuwa-murra ekirra akina. Yakwujina ngawa nuwambilyuma akwudangwa ebina-manja dawa nangwurrkwarrngajungwunu-murrumanja Jirujalema-manja. Akine-ka dawa emikirra Jiba-langwa Dawa.

3 Aburraja wurruwurrakwulyumide-ka warnumamalya wurrangbangbilyuwa-murra nakwunumurrkwulijeyinuma amiyerriya-manja wurrakina yakwujina. Wurrukwala warnumamalya wurrimimba umba wurrukwala wurrilandarrkawarriya akwa ngawa wurrukwala wurrirrengmurnirna wurrumurndakakina. Nuwembirrarinuma ngawa karukwulyuwakenu-murruwa akina akungwa.

4 Adadinuba eneja nakina nenikumamurikaja Neningikarrawara-langwa nilikenuma nidirrirnduma yenjerrikina akinu-wa akungwa akwa nirukwulyuwakajuwama akina. Kembirra nuwembirrarinuma ngawa wurrakina kinirukwulyuwakajina-murruwa nakina. Kembirra warningadinuba-wiya warnumamalya wurruwilyaba-ma wurrangbilyuwa-ma wurribina narrakburrangarnuma akungwa narukwulyuwakenu-manja, kembirra nuweningabadinuma eningerribirra-langwa angbilyuwa.

5 Umba enejukwaba nakina nuwilyaba nenungkwarba nambilyuma yakwujina ngawa nuwilyakama angbilyuwa numurndakayuwanguma 38 mamarika iya yinungkwura.

6 Eneja Jesus niyar.duma arakba akina-manja akungwa akwa nenirringka nakina ne-nungkwarba nukukwunumurrkwuluma yakwujina. Akwa neningma arakba nakina ne-nungkwarba nangbilyuwadinuma neningarakba-kiye-ka. Kembirra niyama Jesus enuwa-wa, “Ningkingayindena keningabadinama nungkuwa-na?” niyama.

7 Eneja nakina nenungkwarba niyama, “Mungkwa akena, akini-yada ngawa karukwulyuwakena-manja akina akungwa, nara wurribina warnumamalya yelakwa warnikakumi-yada ngayuwa akungwa-manja. Ningiyaminama ningilikajama ningena, akena wurrukwala warnumamalya arakba nalyengmenama narrakburranginama akina akungwa adinuba-wiya,” niyama nakina.

8 Eneja Jesus niyama enuwa-wa, “Mirajanga, mamiya makina nungkwa-langwa maki-rakirakajungwa akwa likaja,” niyama Jesus nakinu-wa nenungkwarba.

9 Kembirra arngkawura-wiya eneja nakina nenungkwarba neningabada arakba akwa numarndirrka ena-langwa makirakirakajungwa akwa nilikena arakba nakina-da. Makina-manja ngawa mamawura memikirra Jebuda.

10 Kembirra aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya neyengbinuma ayakwa nakinu-wa nenungkwarba neningabadinu-murruwa akwa neyama, “A! Nungkuwa! Jebuda aduwaba-da. Ningkeningbalidinamurra-bina ngakwurra-langwa eningarumuruma ayakwa? Nara ningkakina awilyakama makina nungkwa-langwa makirakirakajungwa Jebuda-manja,” neyama wurrakina.

11 Eneja niyama nakina nenungkwarba, “Nibina nenungkwarba ngineningabakama ngayuwa-manja, nginumakama ningenikirndirrki-yada mema nganyangwa makiraki-rakajungwa akwa ningenikiliki-yada yeya,” niyama nakina.

12 Kembirra aburraja neniyengkilaba enuwa-wa akwa neyama, “Numiyambena nakina nenungkwarba nibina nginumakama nungkuwa-wa ningkenikirndirrki-yada makina nungkwa-langwa makirakirakajungwa akwa ningkenikiliki-yada yeya?” neyama wurrak-ina wurrububungkawa enuwa-wa-da.

13 Akena eneja nakina nenungkwarba nibina neningabadinu-murradungwa neningbala nakina nenumamalya neneningabaka-mulangwa enuwa-manja, mena wurrababurne-ka wurrakina warnumamalya yakwujina akina-manja-baba angalya akwa kembirra Jesus numarngkilyumada yadikina nakina-da.

14 Bi...ya nakina Jesus nenakburrangaja nakina arrawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya yakwujina Jirujalema-manja akwa niyama, “Kwuja, nungkuwa ningkeningabaduma arakba ningkena. Mama ningkenungkwurakba nungkuwa ningkangbilyuwadinuma umba eyukwijiya angbilyuwa akina. Ngwanja arakba kembirra awurruwurrariya-langwa ningkiyamina-mulangwa! Akena nara-manja nungkuwa angwanjuma akina-langwa awurrariya, kembirra kumininingekburakajungwunama arume-ka awurruwurrariya nungkwa-langwa-langwa,” niyama nakina Jesus.

15 Kembirra eneja nakina nenungkwarba nenumumiringkama nakina Jesus akwa nilalika arakba akina angalya Neningikarrawara-langwa umba nilikena

wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa WarningiJudiya akwa niyama aburruwa-wa, “Nakina-bina Jesus ngineningabakama ngayuwa-da,” niyama nakina-da.
16 Aminakina-langwa aburraja kembirra nenuminiyirrbinuma awinyamba Jesus-langwa, mena nakina ngawa niyaminjamama neneningabakama warnumamalya Jebuda-manja. Nalyangkiyama nuwar.danga-bu warka nakina umba ngalaja Mawijija-langwa ayakwa eningarumuruma neyamamurra, “Nara awar.duma warka makina-manja ma-mawura Jebuda-manja,” neyamamurra akina.
17 Eneja niyama Jesus aburruwa-wa, “Nganyangwa Nungwarrka nuwar.duwar.denamurra ngawa ena-langwa warka aduwaba umba nganjukwaba ningena ninguwar.duwar.denamurra ebina-murradungwa ngawa warka,” niyama nakina.
18 Kembirra aburraja wurrumurndakakina wurrububungkawa WarningiJudiya nalyangkuwerribikajungwunuma angwurra warnikuwardi-yada nakina Jesus. Miyambena-burra? Nalyangkiyama-mubaba wurrakina nenuminarriyaka-mulangwa Jesus Mawijija-langwa ayakwa ebina neyamamurra, “Nara awar.duma warka Jebuda-manja.” Akwa engka neniyengbijuwa-mubaba Jesus nakina Neningikarrawara ena-langwa Nungwenikba akwa kembirra wunididirrbura-kiya wunalakina-da.
19 Eneja kembirra nakina Jesus niyama aburruwa-wa, “Wengkirraja! Nara ngayuwa eyamama ebina ngayabakiyaba Ningenikuwenikba umba ebina yimbukwa niyami-nama nganyangwa Nungwarrka, akina-bina ngayuwa ningiyaminamurra. Nganja ningenirringkinama niyamina-mulangwiya nakina, kembirra ningenuminiyuwarnama ngayamba-langwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina.
20 Umba nakina eneja Nungwarrka nilyelyingminama ningena Ningenikuwenikba akwa nginuwilyakajinama ngayuwa ababurna-langwa ebina niyamina-mulangwa en-abakiyaba. Kenuwilyakajinama nakina ngayuwa-manja arumuruma-dangwa warka ningenikiyama-langwa ambaka-murra akwa kembirra nungkwurraja yikiyakikbijangey-inama kirrakina.
21 Wuburra laka nganyangwa Nungwarrka niyaminama nenuwarumajinama ne-nenibikinama wurrumurndakibina warnumamalya najungweyina-murrumurra, kem-birra nganjukwaba Ningenikuwenikba ningiyaminama ningarrenibikinama wurru-murndakibina warnumamalya ningarrangayindena-murruwiya.
22 Eneja nganyangwa Nungwarrka nara alyangkuwerribikajungwuma karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba akena nginukwama ngayuwa-wa Ningenikuwenikba-wa akina warka kajungwa ngayuwa kilyangkuwerribikajungwuni-yada kirrababurna-langwa karnumamalya.
23 Nginukwama akina warka ngayuwa-wa kajungwa nari-yada kirrababurna-langwa karnumamalya amarrungwayinduma umba yikiyangmarngkwajini-yada akwa yikingkubarrngajini-yada Ningenikuwenikba-wa wuburra laka kiningkubarrngajinama Nungwarrku-wa. Akena nungkwurraja karningerribirra kirribina karnumamalya nara engkubarrngajuma ngayuwa-wa Ningenikuwenikba-wa, kembirra nara kirrakina engkubarrngajuma nganyangwu-wa Nungwarrka nginilarrka-murruwa yangkwurrangwa ngayuwa-da,” niyama Jesus.
24 Biya niyama ngarningka Jesus, “Wengkirrikaja! Karningerribirra karnumamalya yikengkirrikaja-manja nganyangwu-wa ayakwa akwa yikuwerrikambilya-manja nibinu-wa nginilarrka-murruwa ngayuwa, kembirra nara alekbuma Neningikarrawara nungkwurruwa-wa, nara kirrakina alikama akinu-wa angalya warninikijungwa-langwu-wa umba yikilikajama angerriba akinu-wa angalya yikambilya-murruwa karniba karningangkawura. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
25 Adinuba arakba aburraja warnumamalya wurribina najungweyinu-murrumurra, kabuminengkirrikajama nganyangwu-wa ningenumayakwa Neningikarrawara-langwu-wa Ningenikuwenikba akwa kuwambilyama kembirra warniba wurrakina. Amandangwe-ka makina mamawura kumakwudangwudinama.
26 Keyamarrkinama akina-na? Adinuba-wiya eneja nakina Nungwarrka nakina-bina kenenibikinama wurrakina warnumamalya enabakiyaba akwa nganjukwaba Ningenikuwenikba kenibikinama warnumamalya akwa nungkwurrajukwaba mena nginukwa-mubaba nakina Nungwarrka akina warka adidirrbura ngayuwa-wa.
27 Akwa ngarningka nginubungkawakama akina-manja warka ningenikilyangkuwerribikajungwi-yada karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Ngayuwa ningena ningibina-murrada kirrengkirrikena-murrada ningenimikirra ningirukwularrinuma enena-manja angalya. Aminenena-langwa ekirra, kembirra nginubungkawakama nakina.✡

✡ **5:27** Janjana 1:51

28 “Nare-ka eyakikbijanguma enena-langwa. Adinuba aburraja wurrakina ngawa na-
jungweyinuma warninikijungwa warnumamalya wurribina errikbilya-manja angalya,
kuwengkirrikajama nganyangwa ningenumayakwa-da.
29 Biya kembirra wurrakina kawurrakijadenama yadikina aburra-langwa-langwa
angalya errikbilya-langwa. Wurribina warnumamalya neyama-murruwiya eningaba,
kawarumajungwunama akwa kuwenibudinama akwa eneja nakina Neningikarrawara
kenuwerrungwur.denama wurrumurndakakina umba wurribina warnumamalya
neyama-murruwiya awurruwurrariya, kawarumajungwunama akwa kuwenibudinama
akena eneja nakina Neningikarrawara kenilekbajama wurrakinu-wa-da. Amandangwe-
ka makina mamawura kumakwudangwudinama. Nare-ka kembirra eyakikbijanguma,”
niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa WarningiJudiya-wa-da.

Jesus nara kiniyengbina enabakiyaba

30 Biya niyama ngarningka Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa
WarningiJudiya-wa, “Nare-ka ngayuwa ningena eyamama awar.duma warka
ngayabakiyaba. Kilyangkuwerribikajungwuna-manja ngayuwa karnumamalya-langwa
karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba, kiyaminama ngawa ebina-
langwiya kenumakina-mulangwiya Neningikarrawara ngayuwa-manja. Eningerribirra
warka ngayuwa kuwar.denama, nara eyamama ebina ningingayindenama umba
ebina yimbukwa kiyaminama kiningayindenama nibina nginilarrkama ngayuwa
yangkwurrangwa. Kuwar.dena-mulangwa ena-langwa yimbukwa warka, kembirra
kilyangkuwerribikajungwuna-manja ngayuwa, eningaba yimbukwa kiyaminama
ningena,” niyama nakina.
31 Biya niyama nakina, “Kuminiyengbijajungwuna-manja nganyangwa-langwa
ayakwa, kembirra nara kirrakina awerrungwur.duma nungkwurruwa ngayuwa-manja.
32 Umba eneja ngarningka ningka-langwa nenumamalya nakina nginuminiyengbi-
nama ayakwa nganyangwa-langwa akwa nganja ngayuwa ningeningma amurndakibina
ayakwa alyangmandukwuna-wiya niyengbinama ngayuwa-langwa.
33 “Nungkwurraja kirralarrkama nungkwurra-langwa wurrayakwa-murra nakinu-wa
Janjana akwa eneja nginuminiyengbinuma ayakwa alyangmandukwuna nganyangwa-
langwa.
34 Mama nara karningerribirra karnumamalya aminiyengbuma ayakwa ngayuwa-
langwa umba ngarramakinama enena ayakwa nakina-langwa Janjana kajungwa
Neningikarrawara yikenenibikini-yada nungkwurruwa.
35 Eneja nakina Janjana bajananga wuburra niyamama ebina kirrakuminabarrakaji-
nama mamurukwa karnikiliki-yada. Kirrenuwilyakajuwama karnikilika-langwa akwa
kirriyekirrerriduma kirrakina. Kembirra kinuminilyelyingmama akinu-wa ayakwa ena-
langwu-wa.
36 “Eneja nakina Janjana nginuminiyengbinuma alyangmandukwuna ayakwa
ngayuwa-langwa. Umba ngalaja ngarningka engka yikakuwilyakajinama
nungkwurruwa-manja nganyangwa-langwa. Amiyambena akina? Eneja nakina
Nungwarrka nginuwar.dikinama ngayuwa-manja ena-langwa warka ningenikiyama-
langwa. Kembirra akine-ka warka yikakuwilyakajinama ngayuwa-langwa akwa
yikakeningmikinama kirrakina nginilarrka-mulangwa Nungwarrka ngayuwa
yangkwurrangwa.
37 “Umba ngarningka Nungwarrka nibina nginilarrkama ngayuwa, enejukwaba ngin-
uminiyengbinuma ayakwa nganyangwa-langwa akena nara kirrakina yikinuminengkir-
rikena ena-langwa ayakwa akwa nara yikinirringka nenumukwurra,
38 akwa nara kirrakina yikingayindanga yikuwerrikambilya ngayuwa-manja ningibina
nginilarrka-murrumanja Nungwarrka. Kirriyama-mulangwa amurndakakina, kembirra
kirrakina kirriyarrkuwurranguma ena-langwa ayakwa.
39-40 “Nungkwurraja KarningiJudiya kirrububungkawa kirringayindenama yikam-
bilyama karniba karningangkawura. Kirrilyangkiyaminama numadadinama num-
aburangkinama mangma nungkwurra-langwa Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa.
Akena nara ngawa-da! Kirruwarenama nara awerrikambilyuma ngayuwa-manja.
Amandangwe-ka akina ayakwa Neningikarrawara-langwa kirrakumakinama ngayuwa-
langwa. Umba ngayuwa-manja yimbukwa yikuwerrikambilya-manja, kembirra yikam-
bilyama karniba karningangkawura kirrakina.
41 “Mama yikiyangmarngkwajinama ngayuwa-manja akwa mama nara eyangmarngk-
wajuma ngayuwa-wa umba nara kembirra kirrakina awerrikawarriyakama ningena.
42 Ningeningma nganja ngayuwa nara kirrakina alyelyingmama Neningikarrawara
umba kirrikadikajungwunama.

43 Nara ngayabakiyaba kilikena yangkwurrangwa umba Nungwarrka ningena
nginilarrkama yangkwurrangwa. Akena nungkwurruwa karningiyekirrerru-ma
ningilikenu-mulangwa ngayuwa enenu-wa angalya. Umba kalikaja-manja wurrukwala
aburrabakiyaba kaminiyengbijajungwuna-manja yikabumakina-manja kirrakina,
kembirra yikiyekirrerridinama warnikilika-langwa yangkwurrangwa nungkwurruwa-
wa.
44 Umba kirruwarenama kirrakina nara angayinduma nakina Neningikar-
rawara eyangmarngkwajuma nungkwurruwa-wa. Umba kirriyekirrerrid-
inama kirrabiyangmarngkwajina-mulangwa warnumamalya yimbukwa.
Kirriyamarrkinamurra-bina yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-wa?
45 "Dukwa kirrilyangkiyama-bu kirrakina ngayuwa kilikajama Nungwarrku-wa akwa
kalekbajama ningena. Akena nara-da! Nakine-ka Nungwarrka yikenilekbajama
nungkwurruwa mena-baba kirrilyangmuridinama karnikuminaburrakiyuwa ababurna-
langwa ayakwa eningarumuruma Mawijija-langwa.
46-47 Akwa ngarningka kirrilyangkiyaminama-bu kirruwerringwur.denama ena-
langwa-manja eningarumuruma ayakwa. Amandangwe-ka Mawijija nginuminar-
rikarranguma nganyangwa-langwa! Akena nara kirrakina yikuwerrungwur.danga
ena-langwa-manja ayakwa ebina narrikarrangu-murrumanja arakburakba-kiya-wiya.
Nara kirrakina yikuwerrungwur.danga ena-langwa-manja ayakwa-baba, kembirra
kirrakina nara awerrungwur.duma nganyangwa ayakwa nganjukwaba-da akwa
nara awerrikambilyuma ngayuwa-manja-da," niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa
wurrububungkawa WarningiJudiya-wa.

6

*Jesus nenukwa-mulangwa aninga wurrilyimberrkwulyumida-manja 5,000 warnungk-
warba*

1-4 Bi...ya nakina Jesus nilawurradinuma erribaja akinu-wa angalya Keliliyu-wa
aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa. Biya nuwakwudangwudina arakba
warnikambarringi-yada warnikilarrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya
Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-
wa wurrarumuruma wurribinu-wa nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa.
Wurrakina arakba kembirra narraburrungkuwarrukwa akina aruma akungwa
mijiyangu-ma. Aminambilyuma ekirra nawilyakama akina akungwa Keliliya
akwa Daburiyeja. Nuwangkidikarrinu...wa, biya neyar.da ayakuwarra. Kembirra
nawurrakilikena angakarjiyingu-wa angalya akwa nawurrakambarringa wurrakina
yakwujina. Aburraje-ka wurruwurrakwulyumida warnumamalya narrirringkama
arrubuda warka Jesus-langwa neneningabaka-mulangwa wurrangbangbilyuwa-murra
warnumamalya. Kembirra neniyuwarnuma arakba enuwa-wa.
5 Eneja Jesus nandiyinga akena nenirringka wurrakina wurruwurrakwulyumida war-
numamalya nalikenumurra enuwa-wa. Biya niyama Jesus Bilibu-wa, "Nga-manja
ngarna akubeyindenama aninga akakwuni-yada wurrumurndakeyina warnumamalya?"
niyama.
6 Jesus nenilabenuma niyengbinuma akina ayakwa Biliba-manja neningma-baba
arakba nenikiyama-langwa.
7 Eneja niyama Biliba enuwa-wa, "Mama akuwilyakama arume-ka angwarnda, umba
akilyangmuriduma ngarna ngarnikubeyinda eyukwayuwa aninga warnikalyubari-yada
wurrumurndakeyina warnumamalya wurruwilyuwilyaba-wiya," niyama nakina Biliba.
8 Eneja nuwilyaba ningka-dangwa nenikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nambilyuma
nakina yakwujina. Nenimikirra Endiruwa nibina Jayumina Bida-langwa nenikumarn-
jenikba. Niyama nakina Endiruwa Jesus-uwa,
9 "Naka nenjarrngalyilya nuwilyakinama amangbala damba eyukwayuwa akwa
ambilyuma-kiya akwalya eyukwujiya-kiya. Akena nara ngarna arijakbama aladikama
wurrababurna-baba warnumamalya ena-murra aninga eyukwayuwa," niyama nakina
Endiruwa.
10 Eneja Jesus niyama, "Wurrambarrijina wurrumurndakakina warnumamalya
amarda-manja," niyama nakina. Ababurne-ka amarda akina yakwujina akina-manja
angalya. Aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya nawurrakambarringa. Akena
wurrilyimberrkwulyumide-ka 5,000 warnungkwarbe-ka wurruwurrakakina.
11 Kembirra arakba eneja Jesus nirndirrka amurndakibina damba akwa
neniyangmarngkwajuwa Neningikarrawaru-wa. Nukuwarranga niyukwayuwaka akwa
nenukwa ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa. Aburraja kembirra narreyikena

wurruwilyuwilyaba-wiya-wa warnumamalya wurribina nuwangmakayangu-murruwa yakwujina. Niyamama ngawa ngarningka akwalya-manja. Kembirra aburraja neyebukeyinuma ngawa wurrakinu...wa yanda-langwa namurndakilada.

12 Namurndakilada-manja arakba kembirra wurrakina eneja Jesus niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Wurrarrumurndukwuna ebina eyukwayuwa narrilalika-murrumurra umba nara arndakbudadikama,” niyama nakina Jesus.

13 Kembirra aburraja narrarrumurndukwama ebina aninga narrilalika-mulangwa wurrakina warnumamalya akwa narrilyangburrukwajuwama ememberrkwa ambilyuma-manja aruma ajamurnda ebina aninga eyukwayuwa amangbala-langwa damba amurndakibina-langwa nuwalyubarinu-mulangwa warnumamalya.

14 Aburraja wurrakina warnumamalya narrirringkama arrubuda ebina niyama-mulangwa Jesus akwa namakijeyinuma wurrakina akwa neyama, “Amandangwe-ka naka Neningikarrawara-langwa nenikumakumaka ayakwa nibina nenikilarrka nakina yangkwurrangwa enenu-wa angalya-da!” neyama wurrumurndakakina-da.

15 Akena eneja arakba nakina Jesus neningma warnikilika-langwa akwa warnikirndirrki-yada wurrakina enuwa warnikangkijiri-yada kajungwa kenubungkawakini-yada nakina Jesus. Kembirra yadikina nilikena arakba ngarningka angerriba angakarjiyingu-wa angalya nakwukawura-da.

Jesus nijirrkingalyaka-mulangwa karrawara akungwa-langwiya

16 Biya numamerrkbalina arakba mamawura. Kembirra aburraja ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nadirrirnda angerriba ebinu-wa adirrungwarna akungwa Keliliya

17 akwa namurndakirijawudija mijiyanga-manja arakba akwa narraburrindada erribaja akinu-wa angalya emikirra Kabuniyuma. Biya nalyarrngwalyilyada arakba akina. Eneja Jesus nara kinilikena aburruwa-wa-da.

18 Kembirra ngalaja arakba arrubuda arrirra nuwadirrbulanga akwa nawarumajung-wunuma akina akungwa.

19 Kembirra aburraja arakba wurrakina warnikabuburrakiyuwa namideyinumurra ngawa amiyerra. Biya kembirra nenirringka nakina Jesus nijirrkingalyakama karrawara akungwa-langwiya nilikenuma nakwudangwukajungwunuma makinu-wa mijiyanga. Akena aburraja wurrakina nawurrakakbar.de-ka arakba.

20 Umba niyama eneja nakina Jesus aburruwa-wa, “Ngayuwa ningenu...wa!” niyama. “Nare-ka akbar.duma!” niyama nakina-da.

21 Aburraja kembirra neningayindanguma wurrakina nakina Jesus warnikirijawudiyi-yada makina-manja mijiyanga akena arngkawura-wiya arakba ngalaja numamindirruwajungwa ariba-manja akwudangwa akina-manja angalya nalikenu-murruwa wurrakina-da.

Warnumamalya nenuminaburangka-mulangwa Jesus-uwa

22 Kembirra mingka-manja mamawura aburraja wurribina warnumamalya nuwambilyu-murrumurra angakuba aburrungkwungaluba, nalyelyimbukweyinuma aburruwa-kiya akwa neyama, “Ngambu-wa nibina kembirra nenungkwarba nilikenuma? Yelakwa nibina ngenirringkama akena nara nibina-da. Ngarrumarringkama yimbukwa muwilyaba-ma mijiyanga yarrungkwa akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nalikenuma narijawudiyinuma akena nara nibina Jesus kinilikena aburruwa-manja-da,” neyama wurrakina warnumamalya-da.

23 Umba ngalaja mamurndakakina mukwala mijiyanga meningiDaburiyeja numa-murndakumindirruwajungwunuma mijiyelya-manja akwudangwa ebina-manja angalya neniyangmarngkwajuwa-murrumanja Jesus ebina-langwa damba Neningikarrawaru-wa nenukwa-murrumanja yakwujina wurrakina-manja warnumamalya.

24 Aburraja narrarringka-manja wurrakina warnumamalya narrilalikama Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa akina angalya, kembirra narijawudija wurruk-wala mamurndakakina-manja mijiyanga akwa nalikena angerriba akinu-wa angalya Kabuniyumu-wa nenuminandeyuma wurrakina Jesus-uwa.

Jesus nakina nidamba Nakwenenibika ngakwurra-langwa

25 Bi...ya nuwakburrangaja arakba nakina Jesus jinikakwa-manja akina-manja an-galya Kabuniyuma wurrumurndakakina warnumamalya yakwujina ayakuwarra akwa neyama enuwa-wa, “A nungkuwa! Ngambi-yada ningkena ningkiyar.duma yelakwa?” neyama wurrakina.

26 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Mena-burra karna yirruminaburangkama ngayuwa-wa? Kirrumumiringka-mubaba arrubuda ningiyama-mulangwa ningena-na? Nare-ka! Yirruminaburangkama ngayuwa-wa mena kirralyubarinu-mubaba damba akwa kirriladangu-mubaba nungkwurruwa.
27 Nare-ka aburangkama kengmandina-murruwa aninga umba wurraburangkina ebinu-wa aninga yikakukwuna-murruwa akwenenibika nungkwurruwa-manja yikambilyi-yada karniba kembirra karningangkawura. Amandangwa engburingka ayakwa akina! Eneja Neningikarrawara Nungwarrka kirrenuwilyakajuwama nungkwurruwa-wa nginuwerrungwur.dena-mulangwa ngayuwa-manja. Nginuwerrungwur.denama ngayuwa-manja ningibina-murrada ningurukwularrinu-murrumanja enena-manja angalya. Kembirra nganja ngayuwa kakwunama amukwiyadakina aninga nungkwurruwa-wa,” niyama nakina Jesus aburruwa-wa-da.
28 Aburraja kembirra neyama wurrakina enuwa-wa, “Miyambena yirreningayindenama Neningikarrawara yarnikiyama-langwa yarna yarnikiladikajungwa-langwa akina aninga?” neyama wurrakina-da.
29 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, “Enena-bina awilyaba-ma kirrenumininingayindenama nakina Neningikarrawara karnikiyama-langwa nungkwurruwa karnikuwerrikambilyingi-yada ngayuwa-manja ningibina nginilarrka-murrumanja yangkwurrangwa enenu-wa angalya,” niyama nakina Jesus.
30 Neyama aburraja enuwa-wa, “Amiyambena kembirra arrubuda nungkwaja kiyaminama kajungwa yikuminabilyerrikini-yada nungkuwa Neningikarrawara-langwa arrubuda yirra-langwa akwa yikuwerrungwur.deni-yada nungkwa-langwa-manja ayakwa? Kiyamarrkinama kembirra nungkuwa?
31 Aburraja ngakwurra-langwa warningarakburakba-kiya wurrumirumiranyungwa nuwalyubarinuma ebina aninga alarrkingburingka-manja angalya. Ngalaja enena nuwarrikarrijajungwunuma ayakwa akwa neyaminamurra, ‘Nenukwamurra nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya akina damba angaluba karrawara-langwa warnikalyubari-yada,’ neyaminamurra akina ayakwa,” neyama wurrakina-da.✡
32 Eneja niyama nakina Jesus, “Wurrengkirraja! Nare-ka nakina Mawijija yikenukwa akina damba karrawara-langwa angubina-langwa nungkwurruwa-wa, umba eneja nganyangwa Nungwarrka nakina-bina nenukwama aburruwa-wa akwa ngarningka yikenukwunama amamalya-dangwa damba karrawara-langwa nungkwurrajukwaba nungkwurruwa-wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
33 Umba nganja ningena ningibina ningidirrirnduma yangkwurrangwa abalkaya-langwa, ningiyaminamurra akina wuburra damba yikenukwunama Neningikarrawara nungkwurruwa-wa. Akwa ngarningka kakwunama kirrababurnu-wa karnumamalya akwenenibika ngayuwa yikambilyi-yada karniba karningangkawura-da,” niyama nakina Jesus.
34 Kembirra aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, “A nungkuwa, yikukukwuna ngawa akina damba,” neyama.
35 Eneja niyama ngarningka Jesus, “Ngayuwe-ka ningena ningibina ningidamba kakwuna-mulangwa akwenenibika nungkwurruwa-wa yikambilyi-yada karniba karningangkawura,” niyama Jesus. “Umba nungkwurraja kirribina karningerribirra yikilikaja-manja yikiyuwarna-manja ngayuwa-wa akwa yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja, nare-ka kembirra kirrakina amureyuma akwa ngarningka nare-ka eyakwurruma umba yikiladenama ngawa kirrakina,” niyama.
36 “Umba ngarramakamurra arakba ebina-wiya yirrirringkama ngayuwa nungkwurruwa akena nungkwurraja nara yikuwerrikambilya ngayuwa-manja.
37-38 Nara kidirrirnda abalkaya-langwa ningenikiyami-yada ngayuwa nganyangwa-langwiya mangma umba ningilikena yangkwurrangwa ningenikiyami-yada ngayuwa ena-langwa-langwiya mangma nibina nginilarrka-mulangwa. Ningiyamina-mulangwa amurndakakina-langwiya, kembirra nare-ka aminangkirrajuma ngayuwa karningerribirra karnumamalya yadada kirribina yikilikaja-murrumurra ngayuwa-wa. Kirrababurna-langwa karnumamalya kirribina nginukwamurra Nungwarrka ngayuwa-wa arakba, yikilikajama ngayuwa-wa-da.
39 Umba enena-bina ngawa nginumininingayindenama nibina-murrada nginilarrkama ngayuwa ningenikiyami-yada. Nakina aduwaba nginingayindenama kakwurrajini-yada ngayuwa nungkwurruwa-manja. Nakina nginukwama nungkwurruwa ngayuwa-wa akwa nara kembirra ningena alarrkama karningerribirra ngayuwa-langwa umba kirrababurna-langwa kumandakwuliyinama ngayuwa akwa kawarumajinama

✡ **6:31** Exodus 16:4

kenibikinama nungkwurruwa makina-manja meningarija-langwa mamawura kawarumajungwuna-murrumanja wurribina warningma-murrumurra nakina Neningikarrawara.
40 Akwa ngarningka enena-bina aduwaba ningayindenama nganyangwa Nungwarrka. Kirrumurndakibina yikirringkina-murrumurra ngayuwa Ningenikuwenikba akwa yikuwerrikambilya-murrumurra ngayuwa-manja, yikambilyama karniba karningangkawura ngawa kirrakina-da. Akwa nganja ngayuwa kembirra kawarumajinama kenibikinama nungkwurruwa meningarija-langwa-manja mamawura," niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya-da.
41 Kembirra arakba aburraja wurrakina warnumamalya nangwurrkiyengbeyinuma enuwa-langwa niyengbijajungwunu-mulangwa nakina nidamba nibina nidirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-langwa angubina-langwa.
42 Biya neyama wurrakina, "Jawijiba-langwa nenungkwarba nenikuwenikba Jesus nakina-na? Ngarningma ngarna ena-langwa nungwenikba akwa dirndenikba. Nareka nakina amakama ngarna nidirrirndu-mulangwa abalkaya-langwa yangkwurrangwa!" neyama wurrakina.
43 Eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, "Wurrungwurrkiyengminjadina arakba nara angwurrkiyengbajuma!
44 Nara karna karningerribirra alikama eyuwama ngayuwa-wa nungkwurrabakiyaba. Nare-ka-da! Yikeniyangkijirena-manja Nungwarrka yimbukwa nungkwurruwa nibina nginilarrkama ngayuwa, kembirra yikilikajama kirrakina ngayuwa-wa. Akwa kawarumajinama kirrakina kenibikinama mibina-manja ngawa meningarija-langwa-manja mamawura.
45 Eneja nakina nuwilyaba nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa narrikarranguma enena ayakwa neyaminamurra, 'Eneja Neningikarrawara nakina yikenakakirumakinama kirrababurna-langwa karnumamalya,' neyaminamurra akina ayakwa. Nungkwurraja kirrababurna-langwa kirribina kirrengkirrikaja-murrumurra Nungwarrku-wa akwa kirreningmidina-murrumurra enuwa-langwa, yikilikajama ngayuwa-wa kirrakina.✡
46 Akena nara eyamama akina ayakwa, 'Kirrakina kirrukwala karnumamalya arakba kinirringkama Nungwarrka,' nara eyamama akina. Ngayuwa yimbukwa ninguwilyaba-ma ningenirringkama nganyangwa Nungwarrka, ningibina ningilikenuma Neningikarrawara-langwa," niyama nakina Jesus.
47 Biya niyama ngarningka Jesus, "Wurrengkirraja! Kirribina karningerribirra yikuwerrikambilyama ngayuwa-manja, kembirra yikambilyamurra karniba nungkwurruwa karningangkawura.
48 Ngayuwe-ka ningena ningidamba kenibikina-mulangwa karningangkawura kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
49 Aburraja nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya nuwalyubarinuma akina aninga alarrkingburingka-manja angalya. Biya najungweyinumurra wurrakina wuburra neyaminamurra wurrababurna-langwa warnumamalya najungweyinama.
50 Umba enena ngalaja waka damba ebina nadirrirnduma yangkwurrangwa karrawara-langwa, karningerribirra yikalyubarina-manja, nara nungkwurraja kirrakina ajungwuma akwa arukwulyuwakama alikama karnumawurrina kirriyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa,
51 umba yikambilyama karniba karningangkawura enuwa-manja. Ngayuwa-bina ningena ningidamba kenibikina-mulangwa kirrakina ningibina ningidirrirnduma yangkwurrangwa abalkaya-langwa. Ebina damba kakwunama nungkwurruwa-wa ningenumadangkwa akina. Kakwunama akina kirrababurna-langwa karnumamalya kajungwa yikambilyi-yada karniba karningangkawura kirrakina-da," niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
52 Kembirra arakba aburraja wurrumurndakakina warnumamalya WarningiJudiya nuwawinyambakeyinuma nebeyinuma aburruwa-kiya akwa neyama, "Kiniyamarrkama kembirra naka nenungkwarba akenukwunama ena-langwa nenumadangkwa ngarnikalyubari-yada ngakwurruwa? Nare-ka-da!" neyama wurrakina-da.
53 Kembirra eneja Jesus niyama aburruwa-wa, "Wurrengkirraja! Nara-manja kirrakina nungkwurruwa alyubaruma nganyangwa ningenumadangkwa ningibina-langwa ningirukwularrinu-mulangwa enena-manja angalya akwa nara-manja ebekuma nganyangwa merra, kembirra nara ambilyuma karniba karningangkawura kirrakina-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

✡ **6:45** Ajaya 54:13

54 Umba yikalyubarina-manja ningenumadangkwa akwa ngawa yikibekina-manja
nganyangwa merra, kembirra yikambilyama karniba karningangkawura akwa nganja
ngayuwa kawarumajinama kenibikinama nungkwurruwa mibina-murrada ngawa
meningarija-langwa mamawura.
55 Umba nganyangwa ningenumadangkwa ningena wuburra amamalya akwalya akwa
ngalajukwaba nganyangwa merra makina wuburra amamalya akubibeka.
56 Nungkwurraja kirribina karningerribirra yikalyubarina-murrumurra nganyangwa
amadangkwa akwa yikibekina-murrumurra nganyangwa merra, akiyakeyinama
ngarruwurrakawura-ma enena-manja angalya.
57 Eneja Nungwarrka nginilarrkama ngayuwa. Akwa nganja ningena ningambilyama
ningeniba mena nginukwa-mubaba akwenenibika ngayuwa-manja. Kembirra nungk-
wurrajukwaba yikalyubarina-manja nganyangwa amadangkwa, karniba yikambilyama
mena kenibikina-mubaba ngayuwa kirrakina.
58 Umba ngayuwa ningena ningidamba ningibina ningidirrirnduma yangkwurrangwa
karrawara-langwa. Akena enena damba nara wuburra akina aninga ebina nuwalyubar-
inuma nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya akwa na-
jungweyinuma. Nungkwurraja kirribina karningerribirra yikalyubarina-manja enena
damba, yikambilyama karniba karningangkawura kirrakina-da,”
59 niyama nakina Jesus nenuwilyakajuwama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya
yakwujina akina-manja jinikakwa akina-manja angalya Kabuniyuma.

*Jesus niyengbinu-mulangwa ayakwa akambilya-mulangwa ngarniba ngar-
ningangkawura*

60 Kembirra aburraja wurrakina wurrababurna warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa
nawurrakengkirrikenuma amurndakakinu-wa ena-langwu-wa ayakwa akwa neyama,
“Nare-ka, akina ayakwa ngarrilyangmuridinama ngarnikeningmidi-yada ngakwurruwa.
Angkaburra kembirra kuwengkirrikiyi-yada akinu-wa ayakwa?” neyama wurrakina.
61 Umba eneja nakina Jesus nenumilyakwenuma arakba ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa nangwurrkiyengbeyinuma aminakina-langwa ayakwa. Biya
niyama kembirra Jesus aburruwa-wa, “Jerriya kembirra kirruwarenama ena ayakwa
nganyangwa kajungwa kirrakina nari-yada eyuwama ngayuwa-manja?
62 Nungkwurruwa yikirringkina-manja ngayuwa ningibina-murrada ningirukwu-
larrinuma enena-manja angalya kuwarumajungwuna-manja ningena kilikaja-manja
karrawaru-wa akinu-wa angalya ebina ningambilyu-murruwa adinuba-wiya, kembirra
yikiyamarrkinama yikeningmidinama kirrumurndakeyina?
63 Nakina-bina eneja Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa yikenenibikinama
karningangkawura kirrakina. Umba nungkwurraja kirrilyangmuridinama nungk-
wurrabakiyaba karnikiyama-langwa. Umba enena ayakwa ebina ningiyengbinuma
nungkwurruwa-wa, yikuwerrungwur.dena-manja akina, kembirra eneja Nenumawur-
rina Neningikarrawara-langwa yikenenibikinama karningangkawura kirrakina.
64 Akena nara karna kirrukwala awerrungwur.duma akina-manja ayakwa,” niyama
Jesus. Arakba-wiya Jesus naburradadangu-wiya ena-langwa warka, nakina neningma
arakba wurrakina warnumamalya kawerrikambilya-murrumurra enuwa-manja akwa
ngarningka wurribina wurruwilyaba nara-murrumurra awerrikambilyuma enuwa-
manja, wurrakina-bina karrakwunama nakina Jesus wurrukwalu-wa warnumamalya
kenuwurrikbina-murruwa.
65 Biya niyama ngarningka nakina Jesus, “Nara karna karningerribirra alikama
ngayuwa-wa. Yikenangkijirena-manja yimbukwa nganyangwa Nungwarrka kirrak-
ina, kembirra yikilikajama ngayuwa-wa. Nara karna awerrungwur.duma akina-manja
ayakwa-baba, kembirra ngarramakama amurndakakina ayakwa nungkwurruwa-wa,”
niyama nakina Jesus.
66 Yadikina-langwiya ngawa aburraja wurrababurna warnikabuburrakiyuwa ena-
langwa namurndakilyangkarrngajungwa akwa nara arakba keniyuwarna enuwa-manja
wurrumurndakakina-da.
67 Eneja Jesus nenirringka-manja wurrumurndakibina nenilalikama nakina arakba,
kembirra niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa wurrumemberrkwu-wa
wurrambilyuma, “Nungkwurrajukwaba kirringayindena yikilikaja arakba yikilalikina
ngayuwa?” niyama nakina Jesus-da.
68 Eneja niyama nakina Jayumina Bida enuwa-wa, “Nara-murruwa wurribina
warningaba yarnikiliki-yada yarna! Ningkakina-bina yirramakama yarna ebina ayakwa
yikakenibikinama yarningangkawura.

69 Kembirra arakba yarne-ka yirruwerrikambilyama nungkuwa-manja akwa yarn-
ingma ningkakina ningkibina ningkungwurriyaka ningkuwilyaba-ma nginilarrkama an-
galuba Neningikarrawara," niyama nakina Bida.
70 Kembirra eneja Jesus niyama aburruwa-wa, "Ngayuwa ninguwekbalyinuma kir-
rumemberrkwa kirrambilyuma-na? Akena kirruwilyaba karna yelakwa Namukwa-
langwa-da!" niyama nakina Jesus aburruwa-wa-da.
71 Nakine-ka Jesus niyengbinuma Judija-langwa nibina nenikuwenikba nakina-
langwa Jayumina NeningiKariyada. Nakina-bina nuwilyaba nibina wurrumemberrkwa
wurrambilyuma-langwa warnikabuburrakiyuwa akena nakina-bina nenikukwi-yada
nakina Jesus wurrakinu-wa wurrukwala warnumamalya nenuwurrikbina-murruwa
nakina-da.

7

Nara wurrakina kawerrikambilya Jesus-manja

1 Bi...ya eneja Jesus nilikenuma yenjerrikina engku-wa iya engku-wa angalya yakwu-
jina Keliliya-manja. Aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa neningayindanguma
warnikuwardi-yada nakina Jesus. Kembirra aminakina-langwa nara kiningayindanga
arakba Jesus kinilikena angerriba Judiyu-wa.
2 Ngalaja arakba nuwakwudangwukajungwunuma warnikambarringi-yada
warnikilarrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya wurrababurna-langwa
amurndakibina-manja amiyerriya nalungkwayangu-murrumanja warnikalyubari-yada
aninga-murriya akwa warnikilyelyimbukwaji-yada ayakwa aburra-langwa-langwa
wurrarumuruma. Akina emikirra kembirra Akwulungkwayija.✡
3 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikumarnjena nenirinjarrkama akwa neyama
enuwa-wa, "Wulalika ena angalya umba jeyi! Likaja angerriba akinu-wa angalya
Judiya kajungwa wurrakina warnikabuburrakiyuwa nungkwa-langwa karrirringkini-
yada amukwiyadakina arruburrubuda warka wuburra ningkuwar.danguma.
4 Kangayindena-manja warnumamalya kuweningmidina-manja nungkwa-langwa-
langwa warka, kembirra nara abuwarrkama awar.duma nungkwa-langwa warka
amurama ningkakina. Umba kuwar.denama warka ningkabilyerra kaburringkina-
murrumanja wurrakina wurrababurna-langwa warnumamalya," neyama wurrakina
warnikumarnjena enuwa-wa.
5 Nara aburrajukwaba ena-langwa warnikumarnjena kawerrikambilya enuwa-manja
wurrakina.
6 Eneja kembirra Jesus niyama aburruwa-wa, "Nara ambaka ningena nalikaja-
wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa nilyengma Neningikar-
rawara. Umba nungkwurraja nungkwurra-langwa mamawura meningerribirra makina
karnikiyama-langwa.
7 Aburraja warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja, nara
awurrikbama nungkwurruwa-wa umba ngayuwa-wa buwurrikbinama wurrakina
ningarralekbenu-mulangwa ngawa neyamina-mulangwa awurruwurrariya.
8 Nungkwurraja jeyi! Wurrilikaja wurrilyengmena arakba akinu-wa Akwulungkway-
ija nara-baba ningena alikama akinu-wa Akwulungkwayija, nara-baba ambaka nin-
gena nalikaja-wiya ningenikabilyerrika-langwa nibina narrubuda-dangwa nilyengma
Neningikarrawara," niyama Jesus.
9 Kembirra nambilyuma ngawa yakwujina nakina akina-manja angalya Keliliya-da.

Jesus nilikenu-mulangwa Akwulungkwayiju-wa

10 Aburraja kembirra Jesus-langwa warnikumarnjena nalyengmanguma wurrakina
Jirujalemu-wa adinakba akinu-wa Akwulungkwayija warnikambarringi-yada
amurndakibina-manja amiyerriya. Akwa ngarningka aburrajukwaba wurrababurne-
ka warnumamalya nalikenuma yenjerrikina akinu-wa Akwulungkwayija. Eneja Jesus
nakina narijidinuma arija-langwa. Nara kinabilyerrikajungwuna umba numurama
nenuwurrakiyuwarnuma.
11 Akini-yada ngawa aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya nenu-
minembirrarinuma nuwaburangkeyinuma nakinu-wa Jesus akwa narreyengkilabenuma
wurrumurndakakina-manja warnumamalya warningakwujina-manja akwa neyama,
"Nangamba nibina nenungkwarba?" neyama wurrakina.
12 Aburraja wurrababurna warnumamalya wurribina nuwambilyuma yakwujina, na-
lyelyimbukweyinuma naminijirakajeyinuma ayakwa wurrakina enuwa-langwa akwa

✡ **7:2** Leviticus 23:33-44

neyama wurrakina wurrukwala, “Neningabe-ka nakina nenungkwarba.” Umba wurrukwala aburraja neyama, “Nare-ka! Ngarrenikadikinama ngarna ngarnumamalya nakina,” neyama wurrumurndakakina.

13 Akena nuwakbar.danguma wurrumurndakakina-langwa wurrububungkawa WarningiJudiya-langwa karrangajina-mulangwa wurrakina. Kembirra nara karrabilyerrika ayakwa enuwa-langwa umba narriyukwujiyakama nalyelyimbukweyinuma.

14 Bi...ya akina Akwulungkwayija nara kajerridina ambaka umba nuwakwuleyinuma makina-manja ambaka mamawura. Kembirra eneja nakina Jesus nilikena Neningikarrawara-langwu-wa angalya akwa arakba nenakakirumakama wurrumurndakakina-manja warnumamalya yakwujina.

15 Aburraja kembirra wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya neyakikbijangeyinuma angwurra akwa neyama, “Nakaka nenungkwarba nare-ka kinambarrina nakina adinakba-kiya wurrarumuruma-manja warnikakakirumaka ngakwurra-langwa-manja. Umba niyamarrkama kembirra naka neningmidinuma ababurna-langwa?” neyama wurrakina namakijeyinuma.

16 Kembirra eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Enena ayakwa ngarrakakirumakinama ebina, nginukwama Neningikarrawara nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa. Nara nganyangwa ayakwa ena umba nibina-langwa.

17 Nungkwurraja yikilyangkuwerribikajungwuna-manja karnikiyama-langwa ebina kirrenumininingayindena-mulangwiya Neningikarrawara, kembirra yikeningmidinama akina ayakwa nganyangwa ebina nginukwa-murrikba Neningikarrawara akwa ningiyengbina-murrikba ayakwa ngayabakiyaba nganyangwa-langwiya mangma.

18 Kangayindangu-manja ningena kabiyangmarngkwajini-yada akwa kabingkubarrngajini-yada wurrukwala ngayuwa-manja, kembirra kuminiyengbijajungwunuma ngayabakiyaba. Akena nganja ningeningayindenama kiningkubarrngajini-yada nakinu-wa Neningikarrawara nibina nginilarrka-murruwa ngayuwa yangkwurrangwa. Ningeningayindena-mulangwa kiningkubarrngajini-yada enuwa-wa, kembirra ningiyengbinama ena-langwa ayakwa, nara ningena ekadikama umba ningilarrkularrkbakinama ningena.

19 Eneja Mawijija kirrenumakama eningarumuruma ayakwa Neningikarrawara-langwa-na? Akena nara kirruwilyuwilyaba kirrakina yikuminiyarrkuwaraka akina ayakwa akwa kirriyaminama ngawa kirrakina aduwaba-da. Miyambeni-yada kirrilyangkuwerribikajungwunama yikuwardena-mulangwa ngayuwa kirrakina-na?” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa WarningiJudiya warnumamalya.

20 Aburraja kembirra wurrumurndakibina warnumamalya neyama wurrakina, “Ningkarrawilyakinama wurruwilyaba wurruwurrariya wurramukwa ningkenabina-na! Nare-ka yarna angayinduma awarduma nungkuwa-manja!” neyama wurrumurndakakina.

21 Eneja niyama Jesus aburruwa-wa, “Kirriyakikbijangeyinuma kirrarndadinuma nungkwurruwa ninguwar.dangu-mulangwa ngayuwa ebina awilyaba warka arrubuda Jebuda-manja.

22 Eneja arakburakba-wiya Mawijija nenumakama nungkwurra-langwa-manja warnumamalya ebina ayakwa yikaringandena-mulangwa yikamukaduwamurrikina-mulangwa nungkwurra-langwa wurrangaringariya warninikuwenungwa mamangbala mabiyakarbiya-manja mamawura. Akena nara nakina Mawijija kiniyengbina akina ayakwa kinabilyerrika umba aburraja nungkwurra-langwa wurrumirumirenungwa warningarakburakba-kiya neyengbinuma akina. Mama Jebuda makina mamawura umba yikamukaduwamurrikinama ngawa warnungkwarba wurrangariya makina-manja ngawa mamawura-da,

23 kajungwa yikinuminiyarrkuwarakini-yada Mawijija-langwa-manja eningarumuruma ayakwa. Kembirra miyambena-burra kirrawinyambadina ngayuwa-manja ningeneningabaka-mulangwa nibina nenungkwarba Jebuda-manja?

24 Kirrilyangkuwerribikajungwunama ngarnumamalya-langwa ngarningabamurrikba akwa ngarruwurrariya-murrikba ngarrakina. Kirrilyangkuwerribikajungwunuma arakba ninguwurrariya-murrikba ngayuwa kirrakina. Nara alyangkuwerribikajungwuma karna warningikarrawara-langwa warnumadangkwa umba warningarrawa-langwa wurraminilyangkuwerribikajungwuna ebina-langwiya alyangmandukwuna,” niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.

Warnumamalya nenuminilyelyimbukweyinu-mulangwa nibina-langwa nenijirrkumarnu-mulangwa Neningikarrawara neningadinakba

25 Aburraja wurrakina warnumamalya WarningiJirujalema nenirringkama nakina Jesus nenakakirumakama wurrumurndakakina-manja warnumamalya niyengbinuma abilyerra ayakwa. Akena nara aburraja wurrakina wurrububungkawa kuwawinyambadina akwa nara keniba enuwa-wa. Kembirra wurrukwala warnumamalya naminandabumeyinuma akwa neyama, “Nakina-bina nenungkwarba nibina neningayindanguma kenuwardanguma wurrububungkawa wurrakina-na?

26 Akena kwuja! Nara aminilawurrakajuma ayakwa enuwa-wa umba niyengbinama abilyerra ayakwa. Dukwa warningma ngakwurra-langwa wurrububungkawababa nakina-bina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba.

27 Dukwa nara-da! Ngarningma ngarna akina angalya nilikenu-mulangwa nakina nenungkwarba narumidinu-mulangwa. Akena kinilikaja-manja nakina-murrada yangkwurrangwa, ngarningbala akina angalya kinilikaja-mulangwa nakina,” neyama wurrakina warnumamalya.

28-29 Eneja Jesus nenakakirumakama ngawa yakwujina Neningikarrawara-langwamanja angalya. Akwa niyangkuwarumajungwunuma nakina ayakwa akwa niyama, “Dukwa karningma ngayuwa, dukwa karningbala-da! Akwa dukwa karningma akina angalya ningilikenu-mulangwa ngayuwa, dukwa nara ngawa-da! Akena nara kilikena ngayabakiyaba yangkwurrangwa nganyangwa-langwiya mangma umba ningilikenuma nibina-langwa nginilarrka-mulangwa ngayuwa enenu-wa angalya akwa nilyangmandukwuna-dangwa nakina. Nungkwurruwa karningbala nakina umba ngayuwa yimbukwa ningeningmidinama-da!” niyama Jesus nakina-da.

30 Kembirra aburraja wurrumurndakakina warninungkwarba wurrukwala neningayindanguma warnikirndirrki-yada nakina Jesus akena nara ngawa kenuminjirrkilyinga wurrakina enuwa-manja mena nara ambaka numinilikenu-wiya nenikuminabilyerrika-langwa nibina-langwa nenilarrka-mulangwa Neningikarrawara nakina-bina narrubuda-dangwa nilyengma.

31 Akena aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurrababurna nawerrikambilyuma enuwa-manja umba naminandabumeyinuma akwa neyama wurrakina, “Nakaka nenungkwarba ngarrenuminabilyerrikama arrubuda Neningikarrawara-langwa ebina nuwabuwarrukwajungwunu-mulangwa. Kinilikaja-manja yangkwurrangwa nibina nenuminijirrkumarnuma Neningikarrawara neningadinakba, kembirra eningumiyambena warka kinuwar.denama nakina yelakwa? Arrubuda-dangwa yinda aba-kiya? Nara nakina awar.duma amurndakayuwaya-na?” neyama wurrakina warnumamalya-da.

32 Aburraja wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba nuwengkirrikenuma wurrumurndakakina warnumamalya nangwurrkiyengbeyinu-mulangwa Jesus-langwa. Kembirra wurrumurndakakina WurruBarija akwa ngawa wurrububungkawa WurruMinida warnungkwarba narralarrka wurrukwala wurrakina warnikakukwurraja Neningikarrawara-langwa angalya yenjerrikina warnikirndirrki-yada akwa warnikididiyada enuwa.

33 Akena eneja Jesus niyama, “Ngayuwa ningena ningambilyama yelakwa aduwayawiya. Kembirra arakba kilikajama nibinu-wa nginilarrka-murruwa ngayuwa yangkwurrangwa.

34 Yikabuburangkeyinama kirrakina ngawa ngayuwa-wa akena nara akburrangama. Nara karna alikama ngayuwa kilikaja-murruwa. Aminakina-langwa kembirra nara karna akburrangama ngayuwa,” niyama nakina.

35 Kembirra aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa neyama, “Ngambu-wa-bina naka kinilikajama kembirra nara ngakwurruwa akburrangama? Yinda kinilikajama angerriba emininguku-wa angalya nuwambilya-murruwa wurribina ngakwurra-langwa warnumamalya kajungwa kenuwilyakajini-yada ayakwa wurribina WarningiJudiya-ma warnumamalya-na?

36 Ngarrenumakama nenikilika-langwa yenjerrikina akwa ngakwurruwa akinuminaburangkina-mulangwa enuwa-wa akena nara akburrangama nakina ngakwurruwa mena nara-baba ngarna alikama kinilikaja-murruwa. Kembirra dukwa neyamarrkama amurndakibina ayakwa ngarrenumakama niyengbinuma?” neyama wurrakina.

Akwenenibika akungwa kakwularrina-mulangwa

37 Kembirra numarakbada makina meningarija-langwa mamawura meningilarrngekburna akina-langwa Akwulungkwayija nuwambarrinu-mulangwa warnumamalya amurndakibina-manja amiyerriya warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwa-langwa

wurrarumuruma.✡ Eneja Jesus narjiyinga akwa niyengbina niyangkuwarumajungwuna akwa niyama, “Kirribina karningerribirra yikiyakwurrina-manja akungwa, kwa! Yikilikaja ngayuwa-wa kajungwa kebekajini-yada.

38 Ngalaja arakburakba-kiya-wiya enena ayakwa nuwarrikarrijungwunuma akwa neyamama, ‘Karningerribirra-langwa karnumamalya kirribina yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja, kembirra arrawa-langwa nungkwurra-langwa-langwa yukwudukwuda kakwularrinama akwenenibika akungwa wuburra amukwa akungwa neyaminama,’ neyamama akina ayakwa,” niyama nakina Jesus.

39 Biya nenumaka-manja amurndakibina ayakwa akungwa-langwa, niyengbinuma Neningikarrawara-langwa-langwa Nenumawurrina. Akena akini-yada ngawa nara ambaka nakina Jesus kinijungwuna akwa kinuwarumajungwuna mabiyakarbiya-manja mamawura. Kembirra nara eneja Neningikarrawara ambaka kenilarrkena nakina Nenumawurrina warnumamalyu-wa. Umba ambaka-murra wurrumurndakibina warnumamalya kawerrikambilya-murrumurra Jesus-uwa, kembirra kenumenama nakina Nenumawurrina wurrakina. Akwa enamba-langwa kenumamurikajinama warnikiyama-langwa eninginingaba-wiya arngkababurna-langwa wuburra laka amukwa akungwa eningaba nabulbeyinama arngkababurna-langwa.

Warnumamalya neningirrajuwa-mulangwa Jesus-langwa

40 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya nuwengkirrikena amurndakakina ayakwa Jesus niyengbinu-mulangwa akena naminandabumeyinuma akwa nenangkuwabijuwama wurrakina. Biya wurrukwala neyamamurra, “Amandangweka nakina nenikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa nibina nenikilarrka nakina yangkwurrangwa,” neyama wurrakina.

41 Wurrukwala neyamama, “Nakina-bina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba!” Aburraja wurrukwala neyamama, “A.a! Nara arukwularruma nakina-murrada neningadinuba-wiya akina-manja angalya Keliliya! Nare-ka!

42 Ebina ayakwa nuwarrikarrijajungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra, ngarrakumakinama numinakina-langwa enejukwaba kinilikaja-mulangwa nenikaduwa numirenikba Deyibida-langwa-langwa akwa nenikirukwularra-langwa nakina Deyibida-langwa-manja angalya Bediliyema-manja,” neyama wurrakina. Akena warningbala wurrakina nirukwularru-mulangwa Jesus Bediliyema-manja.

43 Kembirra arakba nawurrabarriyinuma Jesus-langwa.

44 Wurrukwala neningayindanguma warnikirndirrki-yada nakina Jesus akena nara kenuminjirrkilyinga wurrakina.

45 Aburraja wurrumurndakibina warnungkwarba narrakukwurrajuwa-murrumurra Neningikarrawara-langwa angalya, wurrumurndakibina-murrada warnikirndirrki-yada Jesus, nalawurradinuma angaluba Jesus-langwa akwa wurrakinu-wa wurrububungkawa WurruMinida akwa WurruBarija warnungkwarba akwa aburraja neyama aburruwa-wa, “Miyambena-burra nara yikinuwilyaka nibina nenungkwarba yangkwurrangwa?” neyama wurrakina.

46 Aburraja namurndakiyama wurrakina, “Nara ambaka wurribina warningerribirra warnumamalya keyengbina-langwa ayakwa Neningikarrawara-langwa wuburra naka nenungkwarba niyengbinuma,” neyama wurrakina.

47 Neyama aburraja WurruBarija, “Wayi! Kirrenikadikama nakina nungkwurrajukwaba!

48 Nara wurruwilyuwilyaba wurrububungkawa kawerrikambilya wurrakina Jesus-manja akwa yirrajukwaba YirruBarija.

49 Wurrumurndakibina wurrumurndakangaba warnumamalya nuwengkirrenu-murrumurra Jesus-uwa, warningbala eningarumuruma ayakwa Mawijija-langwa. Kembirra nakine-ka Neningikarrawara kenikbajinama wurrakina biya alibina-wiya keyaminama ngalaja awurrariya aburruwa-manja,” neyama wurrakina WurruBarija nalyangkiyama akena nara-da.

50 Nuwilyaba NuBarija nenungkwarba Nikidima, nibina nilikenu-murrada Jesus-uwa ebina-wiya, nara kinilyangkuwamina warnikuwardi-yada Jesus umba niyarrkabuwarrkama ngawa akwa niyama nakina wurrukwalu-wa WurruBarija warnungkwarba,

---

✡ **7:37** Janjana 7:2

51 “Ngakwurra-langwa eningarumuruma ayakwa ngarrakumakinama nara alekbama
ngarna warnumamalya nara-wiya engkirrikama aburra-langwa ayakwa umba adinuba-
wiya akeningmikajungwunama wurrumurndakakina-langwa warnumamalya neyama-
mulangwa biya kembirra ngarna akalekbajama wurrakina. Nara kembirra ngarna
awarduma eningiyanda-langwa nakina,” niyama nakina Nikidima.
52 Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, “Nungkwajukwaba ningkena
kinuminawilyaba-ma angalya Keliliya-bina-na? Jerriya neningaba nakina nibina
nenungkwarba NeningiKeliliya? Wurringkina kemba Neningikarrawara-langwa
jurra keningmidini-yada ngawa nara wurribina warnikumakumaka ayakwa
Neningikarrawara-langwa kalikena-langwa Keliliya-langwa akwa nara alikama ngawa-
da,” neyama wurrakina.

Narringakburrangu-mulangwa dibina didarringka nuwilyaba-manja nenungkwarba

53 Aburraja kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya namurndakilikena
arakba aburra-langwu-wa angalya

8

1 umba eneja Jesus nilikena angakarjiyingu-wa angalya Alibumanju-wa.
2 Biya kembirra nekbadu-manja wurdarriya-wiya angalya, nilawurradina Jesus
angerriba Neningikarrawara-langwu-wa angalya Jirujalemu-wa. Kembirra aburraja
wurrababurna-langwa warnumamalya nawurrakilikena enuwa-wa. Eneja nambarringa
yakwujina akwa nenuwilyakajuwa wurrumurndakakina.
3 Aburraja WurruBarija warnungkwarba akwa warnikakakirumaka ayakwa
Mawijija-langwa narringawilyaka duwilyaba didarringka nakinu-wa Jesus. Aburraja
wurrukwala warnumamalya narringakburrangama nuwilyaba-manja nenungkwarba
dakina. Wurrakine-ka WurruBarija akwa warnikakakirumaka narringarjiyaja
wurrilyimbilyimberrkuwilyarra-manja warnumamalya.
4 Kembirra neyama wurrakina Jesus-uwa, “Bungkawa, daka wurrangaba narringakbur-
rangama nuwilyaba-manja nenungkwarba yingumungkwuluma!
5 Neyamama akina ayakwa Mawijija-langwa ngarrakumakinama akingawardenama
akingajungwajinama malarra-murra dadikarriyakajungwa-manja dadikiyaminjama di-
darringka. Kembirra nungkwaja ningkiyamarrkina?” neyama wurrakina.
6 Neyengbinuma akina ayakwa wurrakina kajungwa warnikukwudirrki-yada nakina
Jesus nenikiyami-yada awurrariya akina warnikilekbi-yada, akena eneja Jesus nab-
uluwendinga ajiringka-wa akwa narrikarranga ena-langwa-murra ayarrka ajiringka-
manja.
7 Neyaminjama ngawa neniyengkiyengkilabenu...wa. Eneja kembirra Jesus nuwaru-
majungwa akwa niyama aburruwa-wa, “Kirribina nara yikiyama awurruwurrariya kir-
ruwilyuwilyaba, kembirra wurrumamena meningadinuba-wiya malarra akwa yikerrik-
bina yikingar.dirrena,” niyama Jesus.
8 Biya nabuluwendinga ngarningka akwa narrikarranga ajiringka-manja.
9 Aburraja wurrumurndakakina WurruBarija warnungkwarba akwa warnikakakiru-
maka ayakwa Mawijija-langwa nuwengkirrikenu-manja akina ayakwa niyengbinuma
Jesus, nawurrakijadanga arakba wurrarumuruma wurruwilyuwilyaba-wiya adinuba-
wiya, kembirra angerriba wurriyukwayuwa-wa. Neyaminjamama ngawa bi...ya Jesus
yimbukwa nuwilyaba nambilya nakwukawura akwa dibina didarringka.
10 Kembirra Jesus nuwarumajungwa akwa niyama dakinu-wa didarringka, “Wa!
Ngambu-wa wurrumurndakibina yelakwa warnumamalya? Kada nara wurribina
yelakwa kabulekbenuma nungkuwa?” niyama nakina.
11 Ngalaja yingiyama enuwa-wa, “Nare-ka wurribina kirrinjeya!” Kembirra Jesus
niyama ngaluwa-wa, “Ningena nganjukwaba nara alekbuma nungkuwa-wa, umba jeyi!
Likaja akwa nara arakba arriyakajungwuma awurrariya-wa!” niyama Jesus nangamaka.

Jesus nambilya-mulangwa Nenikilarrkabarraka ngarnumamalya-langwa

12 Eneja nakina Jesus nambilyuma yakwujina ngawa Neningikarrawara-langwa-
manja angalya Jirujalema-manja. Biya niyengbinuma arakba ayakwa ngarningka
nakina wurrumurndakibinu-wa warnumamalya akwa niyama, “Ngayuwe-ka ningena
Ningenikilarrkabarraka kirrababurna-langwa karnumamalya enena-manja angalya.
Karningerribirra-langwa kirribina yikiyuwarna-manja ngayuwa-manja, nara kembirra
kirrakina alikama alarrumur.da-langwiya akwa nara angkungkuwabijuma alyangman-
dukwuna ayakwa umba yikilikajama nganyangwa-langwiya akilarrkabarraka akwa kam-
inabilyerrikinama Neningikarrawara nungkwurra-langwa nibina yikenenibikinama kir-
rakina karningangkawura,” niyama nakina Jesus.

13 Aburrajukwaba WurruBarija warnungkwarba nuwambilyuma wurrakina
yakwujina akwa nangwurrkiyengbinuma akwa neyama Jesus-uwa, “Nungkuwa
ningkena ningkuminiyengbijajungwunama ayakwa akena nungkwa-langwa ayakwa
eningilyangmandukwuna-ma akina!” neyama wurrakina WurruBarija Jesus-uwa-da.
14 “A.a! Nare-ka!” niyama nakina Jesus. “Ningeningma ngayuwa akina-langwa angalya
ningilikenu-mulangwa yangkwurrangwa akwa akinu-wa angalya ngarningka kilikaja-
murruwa ningena. Akena nungkwurraja karningbala ambaka yadikina ningilikenu-
mulangwa akwa yenjerrikina kilikaja-murruwa ngayuwa. Ningeningma arakba akina
angalya nganyangwa, kembirra mama ningena ninguminiyengbijajungwunama ayakwa
nganyangwa-langwa, umba alyangmandukwune-ka nganyangwa ayakwa ena.
15 Nungkwurraja kirrakina kirrilyangkuwerribikajungwunama warnumamalya-
langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba wurrakina nungkwurra-
langwa-langwiya mangma kirriyakuwerribikaja-mulangwiya. Umba nganja ngayuwa
nara alyangkuwerribikajungwuma warnumamalya-langwa aduwaba
16 umba ambaka-murra kilyangkuwerribikajungwunama ngayuwa warnumamalya-
langwa, akwa kembirra kilyangkuwerribikajungwunama dirrbura ngawa mena nara-
baba ngayabakiyaba eyamama umba yinaja yinuwa yinilyangkuwerribikajungwunama
warnumamalya-langwa yinalakena ngayuwa akwa nibina nginilarrkama yangkwur-
rangwa. Nara ningena ngayabakiyaba, kembirra alyangmandukwuna nganyangwa
ayakwa akina.
17 Ngalaja nungkwurra-langwa arumuruma ayakwa awilyaba neyaminama,
‘Kirrambilyuma-kiya karnumamalya yikaminiyengbina-manja ayakwa adidirrbura
wurrukwala-langwa warnumamalya kinalakina, kembirra alyangmandukwuna akina
ayakwa nungkwurna-langwa,’ neyaminama ayakwa akina.
18 Ngayuwa ninguminiyengbijajungwunama ayakwa nganyangwa-langwa akwa ene-
jukwaba nganyangwa Nungwarrka nginuminiyengbinama nganyangwa-langwa nibina
nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa nakina-da,” niyama nakina Jesus-da.
19 Aburraja neyama wurrakina WurruBarija warnungkwarba enuwa-wa, “Nangamba
kembirra Nungwena nungkwa-langwa?” neyama wurruwurrakakina. Eneja neniyeli-
juwama nakina Jesus aburruwa-wa akwa niyama, “Kirrilyangkiyaminama karningma
ngayuwa-langwa kirrakina akena nara-da! Umba karningma-manja karna ngayuwa,
kembirra yikeningmidinama enejukwaba nganyangwa Nungwarrka,” niyama nakina
Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.
20 Niyengbinuma akina ayakwa nakina akini-yada ngawa nenakakirumaka-
manja warnumamalya yakwujina arrawa Neningikarrawara-langwa-manja angalya
narrakakumarnu-murrumanja eyukwayuwa bada eningangwarnda-langwa. Akena
nare-ka wurrakina kenumanga kenuwilyaka nakina mena nara-baba ambaka
numinilikenu-wiya nenikuminabilyerrika-langwa nibina-langwa nenilarrka-mulangwa
Neningikarrawara nakina-bina narrubuda-dangwa nilyengma.

Nara kirrakina alikama akinu-wa angalya kilikaja-murruwa ngayuwa

21 Biya niyama ngarningka nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa warnumamalya,
“Ngayuwa kilikajama ningena engku-wa. Nungkwurraja yikuminandiyama ngayuwa-
wa akena nara kirrakina akburrangama-da. Nara kirrakina alikama akinu-wa an-
galya kilikaja-murruwa ngayuwa umba yikambilyama yelakwa yikijungwunama mena
kirriyaminjamina-mubaba awurruwurrariya kirrakina,” niyama nakina Jesus.
22 Kembirra aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya naminand-
abumeyinuma akwa neyama namakijeyina, “Niyamama nakina, ‘Nara kirrakina alikama
akinu-wa angalya kilikaja-murruwa ngayuwa,’ niyamama. Dukwa amiyambena akina
ayakwa? Dukwa nakina kinuwardijungwuni-yada,” neyama wurrakina.
23 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Nungkwurra karna karningiyelakwa enena-
langwa angalya umba nganja ningena ningeningangaluba karrawara-langwa. Nara
ningena ningeningiyelakwa enena-langwa angalya.
24 Aminakina-langwa-bina ningiyamama ngarramakama nungkwurruwa-wa, ‘Yikam-
bilyama yelakwa nungkwurruwa yikijungweyinama mena kirriyaminjamina-mubaba
awurruwurrariya kirrakina,’ ningiyamama. Yikijungwunama nungkwurruwa nara-
manja kirrakina awerrikambilyuma ngayuwa-manja ningibina ningenimikirra ‘Ningam-
bilyama ningena ningibina-murrada ningambilyama arngkababurna-langwa,’ ningen-
imikirra,” niyama nakina Jesus.
25 Aburraja neyama wurrakina wurrububungkawa enuwa-wa, “Ningkumiyambena
ningkakina nungkuwa-burra?” neyama wurrakina. Eneja Jesus niyama,

“Ngayuwa-bina ningibina-murrada ngarramaka-murrada kirrakina ebina-wiya
nuwaburradadijungwunu-wiya.
26 Dukwa kiyengbiyengbinama ngayuwa ningiyirrbiyirrba ababurna ayakwa
nungkwurra-langwa-langwa akwa kalekbajama nungkwurruwa-wa ababurna-
langwa akena nara-da! Eneja nibina nginilarrkama ngayuwa yangkwurrangwa
nilyangmandukwune-ka nakina akwa kamakinama ngayuwa warnumamalya ayakwa
ebina yimbukwa ningengkirrikenu-mulangwa enuwa-langwa,” niyama nakina Jesus.
27 Akena nara aburraja wurrumurndakakina karrumumiringka akina ayakwa nakina
niyengbinuma aburruwa-wa Nungwenikba-langwa.
28 Kembirra eneja Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa, “Yikiyamina-manja
yikuwurdijina-manja kirrakina eka-manja ngayuwa ningibina ningirukwularruma
enena-manja angalya, kembirra karningma kirrakina ningenimikirra ‘Ningambilyama
ningena ningibina-murrada ningambilyama arngkababurna-langwa,’ ningenimikirra.
Akwa ngawa karningma kirrakina nara ngayuwa ningena eyamama awar.duma warka
ngayabakiyaba umba ebina nginuwilyakajuwa-mulangwiya Nungwarrka akina-langwa
yimbukwa ningiyaminama ngayuwa-da.
29 “Umba eneja nibina nginilarrkama ngayuwa nara nakina alalikama umba nam-
bilyama ngawa ngayuwa-manja. Nganje-ka ningiyaminjaminama ngawa ningenumin-
uwerrikilyelyingmajinama, kembirra nara alalikama ngayuwa-manja nakina,” niyama
Jesus.
30 Aburraja wurrababurna warnumamalya nawerrikambilyuma Jesus-manja
nuwengkirrikenu-mulangwa amurndakibina ayakwa niyengbinu-mulangwa nakina.

Neningikarrawara akenenjungwurrena-mulangwa ngakwurruwa-manja

31 Eneja Jesus niyama wurrumurndakibinu-wa WarningiJudiya warnumamalya
nawerrikambilyu-murruwa, “Nungkwurraja kirrakina kirrilyangkiyaminama
kirruwerrikambilyama ngayuwa-manja akena kirrikadikajungwunama!
Yikiyarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, amandangwa kirrakina kembirra
nganyangwa karnikabuburrakiyuwa.
32 Akwa karningma arakba ebina alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa akwa
yikenenjungwurrena-mulangwa kirrakina,” niyama Jesus.
33 “A.a!” neyama aburraja wurrakina. “Yarne-ka waka yirra Aburiyama-langwa yir-
rumirumirena yarnikinikaduwa akwa nara wurribina warningerribirra yikabuwar.dika-
langwa warka. Kembirra ningkiyamarrkinama ningkiyengbinama nenikenjungwurra-
langwa Neningikarrawara yarna?” neyama wurrakina.
34 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Wurrengkirraja! Kirrumurndakibina karninger-
ribirra karnumamalya kirriyaminjaminama awurruwurrariya, akina-bina kirrakarrkir-
nama kirrakuwar.dikinama kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
35 Yikiyaminjamina-manja ngawa awurruwurrariya, kembirra kirrakina karnikumin-
uwar.duwar.da arakba wuburra wurrububungkawa-langwa yikabilyingina-mulangwa.
Aburraja wurrakina warnikuminuwar.duwar.da warka-langwa yimbukwa umba eneja
nakina nenikuwenikba kinumameni-yada nungwenikba-langwa mamurukwa arija-
langwi-yada. Kembirra numiyambena nungkwurra-langwa nungwenungwa?
36 Ngayuwa ningibina Neningikarrawara-langwa Ningenikuwenikba kenjungwurrena-
manja kirrakina, amandangwe-ka kembirra nara arakba akina awurrariya arrkama
alyingama nungkwurruwa.
37 Ningeningma ngaya ningena kirrakina Aburiyama-langwa kirrumirumirena
karnikinikaduwa. Akena kirrakina kirrilyangkuwerribikajungwunuma yikuwardeni-
yada ningena mena nara-baba akukukweyina kirruwerringmungkwur.da ngawa, nara-
baba eningmiduma nganyangwu-wa ayakwa.
38 Ngaya ningiyengbiyengbinama arngkababurna-langwa ebina nginuwilyakajuwa-
mulangwiya Nungwarrka nganyangwa umba nungkwaja ningkiyaminama ebina
nungkwa-langwa numirena nginumaka-mulangwiya,” niyama nakina Jesus.
39 Umba aburraja neyama wurrakina, “Aburiyama nakina yirra-langwa numirarrka,”
neyama. Eneja niyama Jesus, “Amandangwa-manja kirrakina kirriyukwayuwa
Aburiyama-langwa, kembirra yikiyaminama yikuwar.denama warka ebina-
murradungwa nuwar.dangu-murrada Aburiyama, akena nara-da.
40 Umba ngayuwe-ka ningena ningenungkwarba ningibina ngarramakama
nungkwurruwa-wa alyangmandukwuna ayakwa ebina ningengkirrenuma ngayuwa
Neningikarrawara-langwa. Akena nungkwurraja yirringayindenama karnikuwardi-
yada ngayuwa enena-langwa ayakwa. Akena nara eneja nakina Aburiyama kiniyama
amukwiyadakina.

41 Nungkwurraja kirriyaminjaminama kirruwar.duwar.denama amurndakibina warka
nungkwurra-langwa-langwa wurrungwungwenungwa kirrakina-da," niyama nakina
Jesus-da. Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, "Nare-ka yarna warningerribirra-
langwa nungwarrka-murriya yirra-langwa, umba nuwilyaba-ma yimbukwa
nungwanyungwa nibina-murradungwa Neningikarrawara," neyama wurrakina.

42 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, "Amandangwa nungkwurra-langwa Nung-
wenungwa Neningikarrawara-na! Kembirra yikumumiringkinama yikilyelyingminama
ngayuwa. Akena nara-da! Ningilikenuma ngayuwa Neningikarrawara-langwa akwa nin-
genena arakba yelakwa. Nara kilikena yangkwurrangwa ngayabakiyaba umba nginilar-
rkama enuwa. Nginilarrka-mulangwa nakina, kembirra yikilyelyingminama ngayuwa-
da.

43 Miyambena-burra nungkwurruwa nara eningmiduma ayakwa ningiyengbina-manja
ngayuwa? Mena kirruwarena nganyangwa ayakwa nara engkirrikama karna.

44 Kirrakina nungkwurra Namukwa-langwa karnikabuburrakiyuwa. Nakina-bina
kiniyuwarnama kirrakina. Ebina ningayindenama nakina, kirringayindenama ngawa
yikiyaminjaminama. Eneja nakina nilamukwarra ebina-wiya nuwaburradadijungwunu-
mulangwiya. Nare-ka nakina kiningayindanga kinengkingkirrikena akinu-wa ayakwa
alyangmandukwunu-wa mena neningilyangmandukwunama-baba nakina. Kiniyam-
injaminama ngawa kinikikadeyinama kiniyengbiyengbinama ayakwa mena nikalya-
dangwa nilyengma nakina-baba akwa warnumamalya-langwa nubungkawa nakina-baba
wurribina-langwa wurrikikalya.

45 "Umba nganje-ka alyangmandukwuna ayakwa ngayuwa ningiyengbinama ningi-
larrkbularrkbakinama umba nungkwurraja kembirra nara kirrakina eningmiduma
nganyangwa ayakwa.

46 Kirrumiyambena-murruwiya yikilekbajama ngayuwa-wa ningiyama-mulangwa
awurruwurrariya ngayuwa? Nara karna eyamama eyengbuma. Kembirra
ningiyengbinu-manja alyangmandukwuna ayakwa, miyambena-burra nara
eningmiduma nganyangwa ayakwa nungkwurruwa?

47 Aburraja wurribina Neningikarrawara-langwa warnumamalya kuwengkirrikajama
ena-langwu-wa ayakwa. Akena nungkwurraja nare-ka Neningikarrawara-langwa kir-
rakina, kembirra nare-ka engkirrikama," niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa
warnumamalya.

Nara-wiya Aburiyama, Jesus nambilyuma neningadinakba

48 Aburraja kembirra neniyelijuwama wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya
Jesus-uwa akwa neyama, "Nungkuwa ningkena NingkeningiJameriya ningkenumamalya
akwa ningkarrawilyakinama wurramukwa wurruwurrariya nungkuwa-manja! Alyang-
mandukwuna akina ayakwa yirra-langwa-na?" neyama wurrakina.

49 Eneja niyama nakina Jesus, "Nara ningena ngaya awilyakama wurramukwa.
Ningeniyangmarngkwajinama nganyangwu-wa Nungwarrka akena nungkwurraja kir-
riyengbinama awurrariya ayakwa ngayuwa-langwa.

50 Nara ningena angayinduma aminengkirrikajajungwuma ngayabakiyaba. Umba
aburraja wurrakina wurruwilyaba nuwambilyama wurribina narrangayindenama
kabiyangmarngkwajini-yada akwa kabingkubarrngajini-yada wurrukwala
warnumamalya ngayuwa-wa. Akwa wurrakina kalyangkuwerribikajungwunama
ngayuwa-langwa ningeningaba-murrikba.

51 Wurrengkirraja! Nungkwurraja yikuminiyarrkuwarakina-manja nganyangwa-
langwa ayakwa, kembirra nare-ka karnumawurrina arukwulyuwakama alikama kir-
reyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa umba nakina Neningikarrawara yike-
nenibikinama kirrakina yikambilyi-yada enuwa-manja karningangkawura. Amandan-
gwa engburingka ayakwa akina!" niyama nakina Jesus-da.

52 Kembirra aburraja namurndakiyama wurrakina wurrububungkawa Warningi-
Judiya enuwa-wa, "Yarningma arakba amandangwa nungkuwa ningkarrawilyakinama
wurruwurrariya wurramukwa! Eneja nakina nenumawurrina Aburiyama-langwa ni-
likenuma warninikijungwa-langwu-wa angalya. Amandangwe-ka nijungwunuma akwa
ngawa warnikumakumaka ayakwa warnumamalya Neningikarrawara-langwa najijung-
weyinuma aburrajukwaba wurrakina. Akena ningkiyamama nungkwaja ningkak-
ina, 'Karningerribirra karnumamalya yikuminiyarrkuwarakina-manja nganyangwa-
langwa ayakwa, kembirra yikambilyama kirrakina karniba Neningikarrawara-manja
karningangkawura,' ningkiyamama.

53 Jerriya nara ningkakina ajungwuma? Jerriya nungkuwa ningkaruma-dangwa umba
yirra-langwa numiranyungwa Aburiyama naba-kiya-na? Nare-ka! Nakine-ka nijung-
wuma akwa ngawa aburrajukwaba wurribina warnikumakumaka ayakwa warnuma-
malya Neningikarrawara-langwa najungweyinuma. Umba ningkumiyambena kembirra
ningkiyaminamurra-bina?" neyama wurrakina.
54 Eneja niyama nakina Jesus, "Ngayuwa kumininingkubarrngajungwunu-manja akwa
kuminiyangmarngkwajungwunu-manja nganyangwa-langwa, kembirra yikiyaminama
kirrakina, 'Nungkuwa ningkeningeningaba-ma ningkakina,' yikiyaminama nungkwur-
ruwa. Eneja nganyangwa Nungwarrka, nakina-bina ngininingkubarrngajinama ngayuwa-
manja nibina-murrada kirriyamama, 'Nakina-bina Neningikarrawara yirra-langwa,' kir-
riyamama.
55 Akena karningbale-ka kirrakina nakina umba ngayuwa yimbukwa ningeningma
nakina. Kiyama-manja ngayuwa, 'Ningeningbala nakina,' kembirra ningikalya
ningakina-da wuburra nungkwurruwa kirrikikalya-da. Akena ningeningma ngayuwa
nakina akwa ningenuminiyarrkuwarakinama ena-langwa ayakwa.
56 Eneja nakina nungkwurra-langwa numirenungwa Aburiyama nuwerrikilyelying-
minuma nakina numamarngkirringka-mulangwa mibina mamawura nganyangwa. Nu-
marringkama makina mamawura kiyar.dena-manja yelakwa ngayuwa akwa niyekir-
rerridinuma nakina-da," niyama nakina Jesus-da.
57 Aburraja neyama wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya enuwa-wa, "Nara
ambaka ningkakina ningkeniyerringka akena ningkiyamama ningkenirringkama nakina
Aburiyama!" neyama wurrumurndakakina.
58 Eneja niyama nakina Jesus aburruwa-wa, "Wurrengkirraja! Nara-wiya nakina
Aburiyama ambaka kinirukwularrina, ngayuwa ningena ningambilyuma adinakba.
Amandangwa engburingka ayakwa akina!" niyama nakina Jesus.
59 Aburraja wurrumurndakibina warnumamalya narrumamanga malarra
warnikuwardi-yada enuwa-wa. Akena eneja nakina Jesus numarngkilyumada akwa
nilalika akina angalya Neningikarrawara-langwa nakina-da.

9

Jesus nenuminungwur.dangmajuwa-mulangwa menba nibina nirukwularrinumurra nimimba

1 Biya muwilyaba-manja mamawura Jebuda-manja nakina Jesus nilikenuma aburruwa
ena-langwa warnikabuburrakiyuwa akina-manja ngawa Jirujalema. Biya nenakbur-
ranga nuwilyaba nenungkwarba nibina nirukwularrinumurra nimimba.
2 Kembirra aburraja wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa neyama enuwa-
wa, "A! Nungkuwa! Wurrumiyambena neyamama awurrariya, naka nimimba nenungk-
warba yinda dirndenikba yinda nungwenikba? Jerriya wurrukwala neyamama awur-
rariya biya kembirra naka nenungkwarba nirukwularrinumurra nimimba?" neyama
wurrakina warnikabuburrakiyuwa Jesus-uwa-da.
3 Eneja Jesus niyama, "A.a! Nara nakaka nenungkwarba kiningekburaka awurrariya
akwa ngawa aburnajukwaba wunalakina dirndenikba iya nungwenikba keningekburaka
awurrariya. Nare-ka! Nakine-ka nimimbadinuma kajungwa yikinuminirringkini-yada
kirrakina arrubuda warka Neningikarrawara-langwa nakina-manja nenungkwarba.
4 Numambilya-wiya meningilida, kembirra ngakwurruwa akuwar.duwar.denama
amurndakibina warka arrubuda nibina-langwa nginilarrka-mulangwa ngayuwa yangk-
wurrangwa. Umba ngalaja makina meningalyarrngwalyilya kumulikajama arakba biya
kembirra nara karningerribirra karnumamalya awar.duma warka kirrakina.
5 Ningambilya-wiya ningena enena-manja angalya, ngayuwe-ka ningena
Ningenikilarrkabarraka kirrababurna-langwa karnumamalya," niyama nakina Jesus
wurrumurndakakinu-wa warnikabuburrakiyuwa.
6 Biya kembirra nakina Jesus nukwurarrma ningkalyika ajiringka ena-langwa-murra
alyukwalya biya numanga akina akwa nenuminilyungkwena nakina-langwa-manja ne-
nungkwarba menba.
7 Kembirra niyama enuwa-wa, "Jeyi! Likaja angerriba ajarrijungwuna ningkenumuk-
wurra angabu-wa akungwa emikirra Jayilawuma," niyama nakina Jesus. Akine-ka ekirra
neyamamurra "Akungwa ebina narradikarrijungwunuma." Kembirra nilikena eneja
arakba nakina nenungkwarba akungwa-wa najarrijungwunuma nenumukwurra akena
nandiyinga arakba. Biya nilikena angalyu-wa ena-langwu-wa warnumamalya.
8 Kembirra aburraja wurrakina akwa ngarningka wurrukwala warnumamalya wur-
ribina nenirringkama neniyukwamajuwama angwarnda akwa aninga adinuba-wiya,

namakijeyinuma ayakwa wurrakina akwa wurrukwala neyama, “Jerriya nakina nibina-
murrada niyukwiyukwaminuma angwarndu-wa?” neyama wurrakina.
9 Umba wurrukwala neyama, “Nakina-bina nibina-murrada-da!” Umba wurrukwala
neyama, “A.a! Wuburre-ka enuwa nakina!” neyama wurrakina. Akena niyama eneja
nakina nenungkwarba, “Ngayuwa-bina ningena ningibina-murrada ningenungkwarba-
da!” niyama nakina.
10 Aburraja neyama enuwa-wa, “Numiyamarrkama nungkwa-langwa menba numung-
wur.dangma?” neyama wurrakina.
11 Eneja kembirra niyama nakina nenungkwarba nenumaka wurrakinu-wa, “Nibina ne-
nungkwarba nenimikirra Jesus ningkalyikama akina ajiringka ena-langwa-murra alyuk-
walya biya numanguma akina akwa nginuminilyungkwena nganyangwa-manja menba.
Kembirra niyama ngayuwa-wa, ‘Jeyi! Likaja angerriba ajarrijungwuna ningkenumuk-
wurra angabu-wa akungwa emikirra Jayilawuma,’ niyamama nakina. Kembirra nganja
ningilikenuma ningakina akinu-wa akungwa akwa ningajarrijungwuna ningenumuk-
wurra akena arakba ningandiyinga,” niyama nakina nenungkwarba.
12 Aburraja neyama wurrakina warnumamalya nakina-manja neniyengkilabena,
“Nangamba kembirra nakina nenungkwarba?” Eneja niyama nakina nenungkwarba,
“Ningeningbale-ka ngaya nakina!” niyama nakina-da.

*Neniyengkilabenu-mulangwa WurruBarija nakina-manja nenungkwarba nandiyingu-
mulangwa*

13 Kembirra aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nenuwilyaka nakina ne-
nungkwarba nibina nimimbadinu-murrada wurrumurndakakinu-wa WurruBarija war-
nungkwarba.
14 Ngalaja mibina mamawura ningkalyika-manja Jesus akina ajiringka ena-langwa-
murra alyukwalya akwa nenuminungwur.dangmajuwa-manja nenungkwarba-langwa
menba, Jebuda makina.
15 Kembirra aburrajukwaba wurrakina WurruBarija warnungkwarba neniyengkilabe-
numa nakina-manja nenungkwarba akwa neyama, “Numiyamarrkama nungkwa-langwa
menba numungwur.dangma?” neyama wurrakina. Eneja niyama nakina, “Nginumini-
lyungkwena nakina akina ajiringka nganyangwa-manja menba akwa ningajarrijung-
wunuma ningenumukwurra akena ningandiyinga arakba-da,” niyama nakina nenungk-
warba.
16 Aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba namakijeyinuma ayakwa wur-
rakina akwa neyama, “Nare-ka nakina nenungkwarba Neningikarrawara-langwa! Ne-
nungwur.dangmajuwama nimimba-langwa menba Jebuda-manja! Warke-ka akina!
Nare-ka nakina aminiyarrkuwarakama akina ayakwa eningarumuruma Jebuda-langwa,”
neyama wurrakina. Umba wurrukwala neyama, “Kiniyamarrkinama nuwurrariya
nenungkwarba kinuwar.denama amukwiyadakina warka arruburrubuda? Nara-da!”
neyama wurrakina. Biya nawurrabarrinuma wurrakina, wurrumurndakuwarra neyeng-
beyinuma eminingka ayakwa umba aburrajukwaba wurrumurndakukwala eminingka
neyengbeyinuma ayakwa.
17 Biya kembirra wurrakina WurruBarija warnungkwarba neniyengkilabena
ngarningka nakinu-wa nenungkwarba akwa neyama, “Nungkwaja, amiyambena
ayakwa kiyengbinama nakina-langwa numambijangajuwa-mulangwa nungkwa-langwa
menba?” neyama wurrakina. Eneja niyama nakina nenungkwarba, “Nenikumakumake-
ka ayakwa Neningikarrawara-langwa nakina nenungkwarba,” niyama nakina.
18 Akena aburraja wurrakina wurrububungkawa WarningiJudiya nara keningayin-
danga wurrakina kenuminikalyika nakina nimimbadinuma adinuba-wiya yanda-langwa
nandeyumurra arakba. Nara wurrakina kenuminikalyika nakina yanda-langwa nenardi-
juwama ena-langwa dirndenikba akwa nungwenikba aburruwa-wa.
19 Biya neyama wurrakina aburnuwa-wa, “Jerriya naka nungkwurna-langwa nan-
gariya? Jerriya kiniyamama kinalakena, ‘Naka nirukwularrinuma nimimba,’ kiniya-
mama? Kembirra niyamarrkama naka nandiyingama arakba?” neyama wurrumurn-
dakakina.
20 Aburnaja neniyama wunalakina, “Yineningma-kiya yinalakena nakina yina-langwa
nangariya nakina nirukwularrinuma nimimba.
21 Akena yineningbala-kiya yinalakena nandeyu-mulangwa naka akwa ngarningka yi-
neningbala nibina nenumamalya nenuminungwur.dangmajuwama ena-langwa menba.
Kembirra wuniyengkilabaja! Naruma arakba nakina. Akwa kinuminiyengbijajungwu-
nama ayakwa enabakiyaba!” neniyama wunalakina.

22 Neniyengbina amurndakakina ayakwa mena nenakbar.dangu-mubaba
wurrumurndakakina-langwa wurrububungkawa WarningiJudiya-langwa wunalakina
dirndenikba iya nungwenikba. Aburraja ebina-wiya arakba nalyangkuwerribika-
jungwunuma wurrumurndakakina wurrububungkawa WarningiJudiya nari-yada
awiyebajuma akinu-wa alikira jinikakwu-wa wurribina warningerribirra keyaminama
keniyengbijinama, “Nibina nenuminijirabama nenijirrkumarnuma amalyirra
Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba, nakina-bina Jesus.”
23 Aminakina-langwa kembirra aburnaja wunalakina dirndenikba akwa nungwenikba
neniyamama, “Naruma arakba nakina. Kembirra wuniyengkilabaja!” neniyamama
wunalakina.
24 Umba arngkambilyuma ngawa aburraja wurrumurndakakina WurruBarija war-
nungkwarba nenardijuwama nimimba-murrada akwa neyama wurrakina enuwa-wa,
“Nara ekadikama umba yengbina alyangmandukwuna ayakwa yirruwa-wa kajungwa
kinengkirrikaji-yada Neningikarrawara. Yarningma yarna nuwurrariya nakina ne-
nungkwarba,” neyama wurrakina.
25 Eneja niyama nakina nimimba-murrada, “Dukwa nuwurrariya nakina, dukwa
nara-da! Ningeningbala. Umba awilyaba yimbukwa ningeningma ningakina,
ningimimbadinu-murrada akena ningandiyama arakba,” niyama nakina.
26 Kembirra aburraja neyama, “Niyamarrkama nakina nginuminambijangajuwama
nungkwa-langwa menba?” neyama wurrumurndakakina.
27 Eneja nakina niyama nimimba-murrada, “Ngayuwa ngarramakama arakba
nungkwurruwa-wa akena nara kirrakina yikuminengkirrikena. Miyambena-
burra yirrumininingayindenama ngayuwa kiyengbina ayakwa ngarningka?
Dukwa nungkwurrajukwaba kirrakina kirringayindenama ena-langwi-yada
karnikabuburrakiyuwa-na!” niyama nakina.
28 Kembirra aburraja wurrumurndakakina nenirinjarrkama enuwa-wa akwa neyama,
“Nungkuwa ningkakina nakina-langwa nenungkwarba ningkenikabuburrakiyuwa umba
yirraja yarna Mawijija-langwa yarnikabuburrakiyuwa.
29 Kwuja! Ngakwurraja ngarna ngarningma niyengbinuma ayakwa nakina Neningikar-
rawara Mawijiju-wa. Umba nakina nenungkwarba dukwa neningamba-langwa? Ngar-
ningbala ngarna ngakwurruwa!” neyama wurrakina.
30 Eneja niyama nakina nimimba-murrada, “Wa! Marrakba! Karningbala kirrakina
nakina nilikenu-mulangwa akena nginuminambijangajuwama nganyangwa menba!
31 Ngarningma ngarna nakina Neningikarrawara nara engkirrikuma wurruwurrariya-
wa warnumamalya umba nengkirrikajama wurribinu-wa warnumamalya
neniyangmarngkwajina-murruwa enuwa-wa akwa neyamina-murruwa wurrakina
ebina nenumininingayindenama nakina.
32 Yadikina-langwa ningekburaka-manja Neningikarrawara angalya iya angubina, nara
akengkirrikena ngarningerribirra ngarnumamalya ayakwa wurruwilyaba-langwa war-
numamalya kenuminambijangajuwa-mulangwa menba nibina-langwa nenumamalya
nirukwularrinu-mulangwa nimimba.
33 Nara-manja kinilikena nakina nenungkwarba Neningikarrawara-langwa, nara-maka
kembirra nakina kiniyama,” niyama nakina nimimba-murrada wurrumurndakakinu-wa
WurruBarija warnungkwarba.
34 Kembirra aburraja neyama enuwa-wa, “Nungkuwa ningkakina ningkirukwular-
rinuma ningkuwurrariya akwa ningkuwurrariya ngawa aduwaba. Nare-ka amaku-
makama amukwiyadakina ayakwa yirruwa-wa!” neyama wurrakina. Biya arakba
wurrakina naminangkirraja yadikina jinikakwa-langwa nakina akwa neyama enuwa-
wa, “Jeyi! Likaja akwa nara alawurraduma ningkakina yangkwurrangwa!” neyama
wurrakina.

Ngarrikadikajungwuna-mulangwa ngarnumamalya wuburra ngarrimimba

35 Eneja nakina Jesus nengkirrika ayakwa wurrakina naminangkirraju-mulangwa
nakina nimimba-murrada angerriba. Biya Jesus nenuminandeya nibinu-wa nenungk-
warba biya nenakburranga akwa niyama, “Ningkuwerrikambilya ambaka ningkena
nibina-manja nirukwularru-murrumanja enena-manja angalya?” niyama nakina Jesus.
36 Eneja niyama nakina nenungkwarba, “A! Numiyambena nakina nenungkwarba?
Yimakinama ngayuwa-manja kajungwa kuwerrikambilyi-yada kembirra enuwa-manja,”
niyama nakina.
37 Eneja niyama nakina Jesus enuwa-wa, “Kwuja! Ningkenirringkama arakba
nungkuwa nakina. Ngayuwa-bina ningena ningenungkwarba ningiyengbinama
nungkuwa-manja aduwaba-da,” niyama nakina Jesus.

38 Kembirra eneja niyama nakina nenungkwarba enuwa-wa, “Ninguwerrikambilyama arakba nungkuwa-manja, Ningkumikbiyiya-dangwa,” niyama akwa neniyangmarngkwa-juwa arakba nakina Jesus-manja-da.

39 Eneja niyama nakina Jesus, “Ningilikenuma yangkwurrangwa enenu-wa angalya kilyangkuwerribikajungwuni-yada karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba nungkwurruwa. Wuburra laka wurribina warnumamalya wurrimimba-murrumurra neyaminama, kirruwurrakuwarra kirrakina kirriyaminama mena karningbala-baba Neningikarrawara. Umba nganja ningena ningilikenuma yangkwurrangwa kajungwa yikeningmidini-yada nakina. Umba kirruwurrakukwala kirrilyangkiyama kirrakina karningma nakina-da! Akena nara-da! Nungkwurrajukwaba kirrumimbadinama wuburra wurrimimba neyaminama,” niyama nakina Jesus.

40 Umba aburraja wurrukwala WurruBarija warnungkwarba wurribina nuwambi-lyuma yakwujina Jesus-manja, nuwengkirrikenuma ena-langwa ayakwa akwa neyama enuwa-wa, “Wa! Dukwa yirrimimba yarna yirrajukwaba-na?” neyama wurrakina.

41 Kembirra eneja niyama nakina Jesus, “Yawa! Akena nara kirrakina wuburra wur-rimimba warningbala-murrumurra Neningikarrawara. Nare-ka-da! Kirriyaminama nungkwurraja, ‘Yarningma yarna Neningikarrawara,’ kirriyaminama akena kirrikadika-jungwunama! Aminakina-langwa kembirra eneja Neningikarrawara yikenilekbajama nungkwurruwa-wa kirruwurrariya ngawa,” niyama nakina Jesus wurrumurndakakinu-wa WurruBarija warnungkwarba.

10

Jesus nakina nenikumungkakwurraja jiba

1 Biya Jesus niyama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Wurrengkirrikaja! Nuwilyaba nenungkwarba nara-manja nakina awiyebuma jiba-langwu-wa angalya ebina-langwa dawa nuwawiyebena-mulangwa jiba, umba kinuwurdiya-manja engka-langwa-langwa akwa kinidirrirndiya-manja biya kinawiyeba-manja arrawu-wa, nakina nenungkwarba nuwurrariye-ka nengkengmina.

2 Umba nibina nenungkwarba kinawiyebenama dawa-langwa jiba-langwu-wa angalya ebina-langwa nuwawiyebena-mulangwa jiba, nakina-bina nibina nenungkwarba neniku-mungkakwurraja jiba-da. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

3 “Eneja ningka-dangwa nenungkwarba kinambilyama akwudangwa ngawa dawa-manja nakina kenuminambijangajinama dawa kinawiyebeni-yada nakina nenikumungkakwurraja jiba. Kembirra eneja nenikumungkakwurraja jiba kinardijinama nakina ena-langwa jiba, kinumurndakiyengbijinama ekirra ngala-langwa. Kembirra ngalaja jiba kenakuminumiringkiname-ka ena-langwa ayakwa. Biya kinumurndakijadijinama amurndakibina jiba errekbawa-da.

4 Kinilyengmenama nakina umba ngalaja jiba kenakiyuwarnama arija-langwa enuwa-manja, mena-baba akakirume-ka ena-langwa ayakwa-da.

5 Akena kinardijina-manja nimininga nenungkwarba, nare-ka kembirra eyuwama akina jiba enuwa-manja umba kuwangkirreyinama akina, kuwakbar.denama nakina-langwa nenungkwarba-da, mena ekikamarra-baba ayakwa ena-langwa-da,” niyama Je-sus.

6 Jesus nenumakama ena alawudawarra jiba-langwa, akena nara karrumumiringka ayakwa wurrakina warnumamalya.

7 Biya ngarningka niyama Jesus aburruwa-wa, “Wurrengkirrikaja! Ngayuwe-ka nin-gena wuburra akina dawa jiba-langwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

8 Wurrababurna-langwa warnungkwarba wurribina nalyengmanguma adinuba-wiya ngayuwa-manja, wurrakina wurrengkengmina wurruwurrariya. Ngalaja akina jiba nara karrakuminengkirrikena ayakwa aburra-langwa kembirra.

9 Ngayuwe-ka ningena wuburra akina dawa. Kirribina karningerribirra yikilikaja-manja arrawu-wa akina-langwa dawa nganyangwa-langwiya, yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja kirrakina, kembirra arakba nganyangwa kirrijiba akwa kenibikinama ngayuwa karningangkawura. Kembirra kirrakina yikawiyebenama akwa yikijadenama akwa yikakburranginama aninga akwa akiyakeyinama ngarruwurrakawura-ma.

10 “Wurribina wurrengkengmina, kalikajama warnikangmadingi-yada akwa warnikuburriji-yada akwa warnikuwardi-yada. Wurrikalya wurrakina! Umba nganja ningena ningilikenuma yangkwurrangwa kajungwa kirrababurna-langwa karniba yikambilyi-yada kirruwurrangekburna kirrakina-da.

11 “Ngayuwe-ka ningena ningeningaba ningenikumungkakwurraja jiba. Ningena-
bina nara awaruma ningenikuminijungwa-langwa ningenikuminididirraka-langwa
nganyangwa-langwa jiba.
12 Umba aburraja wurribina warnikuminuwar.duwar.da karrakwurrajinama
jiba, warningeningaba-ma wurrakina warnikumungkakwurraja. Nare-ka aburra-
langwa amurndakakina jiba umba nibina-langwa nenungkwarba nabalija-langwa
kenukwuna-mulangwa angwarnda kenubeyindena-mulangwa wurrakinu-wa
warnikuminuwar.duwar.da kenuminakwurrajina-mulangwa amurndakakina.
Kembirra amandangwa karrarringkina-manja wurrakina warnikuminuwar.duwar.da
wurrubukwaya warnungwenimbaluba kalikaja-manja, karrilalikinama amurndakibina
jiba umba kuwangkarrinama. Kembirra wurrakine-ka warnungwenimbaluba
karrilarrmenama kawardeni-yada awilyaba jiba umba ngalaja ebina akwala
kuwangkirreyinama kawurrakerrbalinama.
13 Wurrakine-ka aburraja kembirra warnikuminuwar.duwar.da kamarrungwayinde-
nama karrilalikinama amurndakakina jiba mena nara-baba aburra-langwa akina.
14 “Ngayuwe-ka ningena ningeningaba ningenikumungkakwurraja jiba.
Ningakakirume-ka nganyangwa jiba akwa ngalajukwaba akina jiba nganyangwa
akakiruma ngayuwa-da,
15 wuburre-ka Nungwarrka enejukwaba nakakiruma ngayuwa, akwa ngayuwa
nganjukwaba ningakakiruma Nungwarrka-da. Kembirra nare-ka ngayuwa awaruma
ningenikuminijungwi-yada jiba-langwa.
16 “Ngalaja nganyangwa akwale-ka jiba nuwambilyama emininga-manja angalya.
Ekikamarra nganyangwa ayakwa akwa nara ambaka eyuwama ngayuwa-manja. Nganja
ningena kuwurramurndukwajinama amurndakakina jiba ngalajukwaba. Kembirra
akine-ka jiba kuwengkirrikajama nganyangwu-wa ayakwa akwa awurrakawura-ma
amurndakakina kuwambilyama-da. Kembirra ngayuwa ngawa ningena ninguwilyaba-
ma ningenikumungkakwurraja jiba ababurna-langwa kambilyama-da,” niyama Jesus
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
17 Biya Jesus niyama ngarningka, “Ngayuwa kijungwunama ningena ngayabakiyaba
kajungwa kenibudini-yada ngarningka. Kembirra eneja nganyangwa Nungwarrka nu-
minilyelyingminamurra angwurra ngayuwa-langwa.
18 Nara warna warningerribirra awarduma ngayuwa umba ngayabakiyaba
kilyangkuwerribikajungwunama kijungwuna-mulangwa akwa kenibudina-mulangwa
ngarningka. Enena-bina ebina Nungwarrka nginumakama ningenikiyama-langwa-da,”
niyama Jesus.
19 Kembirra aburraja wurrumurndakakina WarningiJudiya warnumamalya
nawurrabarriyinuma nangwurrkiyengbeyinuma Jesus-langwa neniyengbijuwa-
mulangwa Jesus nakina Neningikarrawara ena-langwa Nungwenikba.
20 Wurrukwala neyama wurrakina, “Wurramukwa-dangwa naka nenuwilyakinama
enuwa-manja! Nenubuwakida nakina! Miyambena-burra kinuminengkirraja enuwa-
wa?” neyama wurrakina.
21 Umba wurrukwala neyama, “A.a! Kenuwilyakina-manja wurramukwa nakina ne-
nungkwarba, nara nakina eyengbuma amukwiyadakina ayakwa! Namukwiyadakina
nenungkwarba nara eningabakama nenikandiyinga menba nibina nimimba!” neyama
wurrakina.

WarningiJudiya warnumamalya nawarangu-mulangwa Jesus-manja

22 Akilarrkumurndada arakba akina. Aburraja nawurramurndukwunuma
WarningiJudiya warnumamalya Jirujalema-manja warnikiyakuwerribiki-
yada aburra-langwu-wa wurrumirumirarrngwa warningarakburakba-kiyu-wa
narrukwurdukwurdaka-murruwa Neningikarrawara-langwa angalya.
23 Eneja Jesus nilikenuma akina-langwiya alingajirra amiyerriya angwarnda-murra ni-
yarruwarnuma Neningikarrawara-langwa-manja angalya. Akine-ka amiyerriya emikirra
Jalumuna-langwa Amiyerriya.
24 Aburraja wurrakina warnumamalya nawurramurndukwunuma enuwa-manja.
Biya neyama, “Ningkena ngawa yikikukwurukwunama ayakwa ningkeningamiyerra-
na? Nginuminijiraba-manja nginijirrkumarnu-manja amalyirra Neningikarrawara
ningkeningadinuba-wiya ningkeningadinakba ningkakina, kembirra yirridirrburakina
yirraja!” neyama wurrakina.
25 Eneja Jesus niyama aburruwa-wa, “Ngarramakama arakba kirrakina akena nara
yikuminuwerrungwur.danga nganyangwa ayakwa. Nganja ninguwar.duwar.denama

warka ebina Nungwarrka nginukwama ngayuwa ningenikiyami-yada. Akine-ka warka yikakidirrburakinama ngayuwa-langwa.
26 Akena nungkwurruwa nara awerrungwur.duma ngayuwa-manja mena nara-baba kirrakina nganyangwa jiba.
27 Nganyangwa jiba akakiruma nganyangwa ayakwa akwa nganja ningakakiruma ngala-langwa, akwa kakaburrakiyuwarnama ngayuwa-manja.
28 Akwa nganja ngayuwa kenibikinama kuwambilyi-yada eningangkawura eniba akwa nari-yada kembirra eyibiyuwajuma akijungwa akwa nari-yada warningerribirra amurrakajuma akina ngayuwa-langwa.
29 Nganyangwa Nungwarrka nginukwama amurndakakina jiba ngayuwa-wa. Nara wurribina wurrukwala wuburra enuwa. Nara kembirra warningerribirra amurrakajuma akina nganyangwa-langwa Nungwarrka.
30 Ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka yinuwilyaba-ma yinalakena," niyama Jesus.
31 Kembirra ngarningka aburraja WarningiJudiya warnumamalya narrumamurndakumanga malarra kenijungwajuwi-yada Jesus-manja.
32 Akena eneja Jesus niyama, "Ningene-ka arakba ngarrawilyakajuwama ababurna warka eningininga amurndakibina Nungwarrka nginukwama ningenikiyama-langwa. Kembirra amiyambena-langwa warka karna yikijungwajinama makina-murra malarra?" niyama Jesus.
33 Aburraja neyama wurrakina enuwa-wa, "Nara yarna ajungwajuma nungkuwa ningkiyama-mubaba eningaba warka ningkakina umba kijungwunama ningkiyengbinumulangwa awurrariya ayakwa Neningikarrawara-langwa. Ningkilyangkiyama-bu nungkuwa akwa Neningikarrawara kinalakina kinuwilyaba-ma. Akena yande-ka ningkakina ningkenumamalya!" neyama wurrakina.
34 Eneja Jesus niyama, "Neningikarrawara-langwa-manja jurra nuwarrikarrijajungwunama akwa neyaminama, 'Neningikarrawara niyamama, Nungkwurruwa kirrakina wuburra ngayuwa Ningeningikarrawara, niyamama.'✡
35 Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa alyangmandukwuna akwa kuwambilyama ngawa eningangkawura. Nakina-bina Neningikarrawara neniyengbijuwama wurrumurndakakina warnumamalya wuburra enuwa Neningikarrawara, wurrumurndakibinu-wa niyengbinu-murruwa ena-langwa ayakwa arakburakba-kiya-wiya.
36 Miyambena-burra kembirra yirrilekbajama ngayuwa nungkwurruwa ngarramakamulangwa ngayuwa ningena Ningenikuwenikba Neningikarrawara-langwa? Eningawurrariya-ma akina ayakwa nganyangwa! Nakine-ka Neningikarrawara, nakinabina Nungwarrka nuwekbalyinuma ngayuwa akwa nginilarrkama enenu-wa angalya ningenikuminuwar.di-yada enena warka.
37 Nara-manja ningena awar.duma adidirrbura warka wuburra nganyangwa Nungwarrka nuwar.denama, kembirra nara kirrakina awerrungwur.duma akwa awerrikambilyuma ngayuwa-manja.
38 Umba kuwar.dena-manja ngayuwa adidirrbura warka wuburra Nungwarrka nuwar.denama, kembirra mama kirrakina nara awerrungwur.duma nganyangwamanja ayakwa umba nganyangwa-manja warka yikuwerrungwur.denama kirrakina. Yikuwerrungwur.denama ngayuwa-manja kajungwa yikeningmidini-yada akwa yikumumiringkini-yada ngayuwa ningambilya-mulangwa Nungwarrka-manja akwa nganyangwa Nungwarrka nambilya-mulangwa ngayuwa-manja. Nungwarrka akwa ngayuwa yinalakena-kiya yinuwilyaba-ma ngawa," niyama Jesus wurrumurndakakinuwa WarningiJudiya warnumamalya.
39 Ngarningka arngkawura-langwa warnikirndirrki-yada wurrakina Jesus akena eneja numarngkilyumada aburruwa-langwa.
40 Biya yadikina nilawurradina arakba niyakuwarrukwa adalyuma EningiJardina ebina Janjana nenumingekingambajuwa-murrumanja warnumamalya ebina-wiya akwa nambilya yakwujina.
41 Aburraja wurrababurna warnumamalya nawurrakilikena yenjerrikina Jesus-uwa akwa namakijeyinuma namurndakiyama, "Nara Janjana kiniyaminjama arrubuda umba ababurna-langwa ayakwa alyangmandukwuna-wiya yirrenumakama naka-langwa nenungkwarba," neyama wurrakina.
42 Kembirra arakba wurrilyimberrkuwarra warnumamalya wurrababurna nawerrikambilyumurra enuwa-manja.

✡ **10:34** Emeba 82:6

11

Lajirida nijungwu-mulangwa

1 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Lajirida nangbilyuwadinuma.
Nambilyuma nakina engemba-manja angalya Bedini-manja, aburrubukwurruwa
derrkuwenikba-kiya Mada akwa Meri.
2 Dakine-ka Meri dibina-murrada yingijiraba-murrada Jesus-langwa-manja alika ebina
bungabungwa eningaba akwa yinginumininingburingkaka-murrada ena-langwa alika
ngala-langwa-murra mamungba. Nakina-bina nerrkuwadikba ngala-langwa Lajirida
nangbilyuwadinuma nakina.
3 Aburraja Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa nuwambilyuma engka-
manja angalya wurrakina. Kembirra Lajirida-langwa derrkuwenikba-kiya narringilar-
rkama ayakwa Jesus-uwa akwa narringiyama, “Ningkumikbiyiya-dangwa, nungkwa-
langwa nenumamalya nibina ningkilyelyingminama, nijungwuname-ka angbilyuwa,”
narringiyama wurringalakina.
4 Eneja Jesus nengkirrika-manja akina ayakwa, niyama ena-langwu-wa
warnikabuburrakiyuwa, “Angbilyuwe-ka nenakuwardanguma nakina Lajirida, akena
nare-ka ajungwuma alarruma nakina. Akine-ka angbilyuwa nenakakburrangama
kajungwa kirrababurna-langwa karnumamalya yikiniyangmarngkwajini-yada
Neningikarrawaru-wa, akwa ngarningka yikeningmidini-yada kirrakina ningena
ngayuwa Ningenikuwenikba Neningikarrawara-langwa ningarrubuda-dangwa
nilyengma,” niyama Jesus wurrumurndakakinu-wa warnikabuburrakiyuwa.
5 Jesus nilyelyingminuma angwurra Mada-kiya-manja akwa nerrkuwarringba-manja.
6 Akena nengkirrika-manja ebina ayakwa nangbilyuwadinu-mulangwa Lajirida, nam-
bilyuma ngawa yakwujina mambilyuma marringa ebina-manja angalya nambilyu-
murrumanja nakina.
7 Biya niyama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Kwa, ngarrilikaja ngarrilawur-
radina Judiya-wa,” niyama Jesus.
8 Aburraja warnikabuburrakiyuwa wurribina ena-langwa neyama, “Nara! Wurrakina
warnumamalya warningakwujina bungayindenama kabuwardenama malarra-murra.
Jerriya ngawa ngarningka ningkena ningkingayindenama kilawurradinama akinu-wa
angalya?” neyama Jesus-uwa.
9 Kembirra eneja Jesus niyama, “Kumambijangina-mulangwa mamawura akwa
kumawiyebena-murruwa, akirringkinama angalya akilikaja-murrumanja akwa
ngarrumilyukwa. Kilikaja-manja ningena meningilida, nara wurrakina angajuma.
10 Umba kumawiyebena-manja mamawura yimbukwa, kinilyangkuwerribikajungwuna-
manja Neningikarrawara yimbukwa warnikiyami-yada wurrakina, kembirra
aburramba-langwa kabingajinama.
11 Eneja ngakwurra-langwa nenumamalya nakina numungkwulingama marringa, ak-
ena ningena kilikajama enuwa-wa kajungwa kinumirajangajini-yada marringa-langwa
nakina-da,” niyama Jesus.
12 Kembirra aburraja warnikabuburrakiyuwa ena-langwa neyama, “Kinumungkwula-
manja nakina, kinenibudinama kineningabadiname-ka,” neyama.
13 Nalyangkiyamama Jesus niyengbinuma nakina numungkwulingama-bu
meningiyanda marringa nakina Lajirida. Akena eneja Jesus neningma arakba nakina
Lajirida nijungwuma.
14 Kembirra Jesus nenumungkidirrburaka arakba wurrumurndakakina warnungk-
warba akwa niyama aburruwa-wa, “Lajirida nijungwuma arakba,
15 akena mama nara ningibina ngayuwa kambilya yakwujina akini-yada ngawa
nijungwu-manja nakina nenungkwarba umba eningaba akina, kajungwa nungkwurruwa
yikuwerrikambilyi-yada ngayuwa-wa. Kwa, ngarrilikaja arakba enuwa-wa,” niyama
nakina.
16 Eneja kembirra nuwilyaba nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa nenimikirra Damija,
nenumaka ayakwa wurrumurndakibinu-wa wurrukwalu-wa warnungkwarba. Nakine-
ka nuwilyakama ambilyuma-kiya ekirra, Damija akwa Didimija. Akine-ka ekirra
Didimija neyaminama “Nenirukwularreyinuma duwilyabama-langwa dirndarringba
muwilyabama-manja ngawa mamawura,” neyaminama akina. Nakine-ka Damija
niyama, “Kwa, ngarruwurrakilikaja naka-manja Numikbiyiya-dangwa ngakwurruwa,
kajungwa akijungweyini-yada ngarruwurrakidirrbura enuwa-manja,” niyama nakina.

Jesus nenilirrakuwerringekburaka-mulangwa Mada-kiya-manja

17 Biya nalikena arakba Jesus akwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa Bedini-wa, biya
neyar.da wurrakina yakwujina. Aburraja wurrukwala warnumamalya wurruminakina

angalya nenumaka Jesus-manja nenakumarnu-mulangwa nenumadangkwa medirra-manja arrawa. Mabiyarbuwa arakba marringa nambilyuma nakina yakwujina.

18-19 Aburraja wurrababurne-ka warnumamalya namurndakilikenuma Jirujalema-langwa Bedini-wa. Akina angalya Jirujalema nara awilyikerra Bedini-langwa, umba awar-rngkakwudangwa akina. Kembirra namurndakilikenuma yadikina Bedini-wa narrawer-ringekburakama wurringalakina-kiya-wa wurringidarringka-kiya, nijungwu-mulangwa nerrkuwarringba.

20 Ngalaja Mada yingengkirrika-manja dakina nakina Jesus nubukwaya nilikenuma aburrunguwa-wa, yingilikena arakba yinginukwurukwa. Umba ngalaja Meri yingang-makwulala dakina alikira-manja arrawa.

21 Kembirra yingiyama Mada Jesus-uwa, “Karukwa! Yelakwa kambilyu-manja ningkena, nara-maka ningena kijungwuna,” yingiyama.

22 “Akena nganja ningeningma aduwaba kiniyengkilabaja-manja nungkuwa ningkak-ina eningerribirra ebina kingayindena-manja nungkuwa, kembirra nakina Neningikar-rawara kenukwunama nungkuwa ningkakina aduwaba,” yingiyama.

23 Eneja niyama Jesus Mada-wa, “Nerrkuwena nungkwa-langwa kinumirajanginama kinenibudinama nakina,” niyama Jesus nangamaka.

24 Ngalaja yingiyama, “Ningeningma ningena kinenibudinama nakina, akena nara aduwaba umba ambaka-murrumurra mibina-manja meningarija-langwa-manja ma-mawura kawarumajungwuna-murrumanja wurribina warningma-murrumurra nakina Neningikarrawara,” yingiyama dakina Mada.

25 Eneja Jesus niyama kembirra ngaluwa-wa, “Ngayuwe-ka ningena ningibina kenibik-inama kirrakina yikambilyi-yada karniba karningangkawura. Mama karningerribirra karnumamalya yikijungwunama umba yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja, kem-birra kirrakine-ka karniba yikambilyama karningangkawura.

26 Nara karnumawurrina arukwulyuwakama alikama kirreyebijeba ambilyuma Neningikarrawara-langwa kirrakina umba karniba karningangkawura yikambilyama yikuwerrikambilya-manja ngayuwa-manja. Nungkwaja ningkeningma ena ayakwa?” niyama Jesus ngaluwa-wa.

27 “Yawe-ka, Ningkumikbiyiya-dangwa,” yingiyama ngalamba-langwa. “Amandan-gwa ningeningma nungkuwa ningkakina ningkibina yiminijirabama yijirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara ningkeningadinuba-wiya ningkeningadinakba, ningkibina nenikilarrka enenu-wa angalya, Ningkenikuwenikba ningkakina-da,” yingiyama Mada Jesus-uwa-da.

28 Biya kembirra yingilawurradina dakina arakba angalyu-wa akwa nangardija derrkuwadikba-wa yingijiraka ayakwa nangamaka ngaluwa-wa akwa yingiyama, “Naka arakba Numikbiyiya-dangwa niyar.duma. Nginingayinduma nakina kiniyengbinama ayakwa nungkuwa-wa,” yingiyama.

29 Ngalaja Meri yingengkirrika-manja dakina akina ayakwa, yingumirajanga dakina biya yingenjirrikaja yingilikena Jesus-uwa yinginukwurukwa.

30 Eneja nakina Jesus ambaka nambilyuma ngawa ebina-manja angalya yinginakburranga-murrumanja Mada lukwakwa mamurukwa-manja.

31 Aburraja warnumamalya wurribina narringawerringekburaka-murrumurra Meri-manja ebina-manja alikira, narringarringka dakina yingilikenuma yingenjirrikenuma errekbu-wa. Nalyangkiyama yingilikena-bu medirra-wa dakina dadikungwadi-yada yak-wujina angwada. Kembirra narringayuwarna dakinu-wa.

32 Ngalaja Meri yinginirringka-manja dakina Jesus, yingabuluwendinga enuwa-manja akwa yingiyama, “Ngeniyerriya! Yelakwa kambilyu-manja ningkena, nara-maka nganyangwa nerrkuwarrka kinijungwuna,” yingiyama.

33 Eneja Jesus nangarringka Meri yingungwadina dakina, akwa wurrukwala warnuma-malya aburrajukwaba biya nakine-ka nenikbarrngajuwama nakinu-wa nuwerrikawar-riyadinuma.

34 Niyama nakina, “Nga-manja kinakumarnuma nenumadangkwa?” niyama. Aburraja neyama, “A! Angakuba! Kwa likaja kumarringkini-yada medirra nungkwabakiyaba,” neyama.

35 Kembirra enejukwaba Jesus nungwadina-da.

36 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nenirringka-manja Jesus nungwadina-manja enejukwaba, namakijeyinuma wurrakina. “Kwuja!” neyama wurrukwala. “Amandangwa nilyelyingminu-mubaba nakina nenumamalya,” namurndakiyama.

37 Umba wurrukwala neyama, “Nenumineningabakama Jesus nimimba-langwa menba-
na? Kembirra keneningabaka-maka naka Lajirida-da nari-yada kinijungwuna-da,”
neyama.

Jesus nenumirajangajuwa-mulangwa Lajirida-manja

38 Kembirra eneja Jesus nuwerrikubarrngwarrngwadinume-ka nakina ngawa. Niyar.da
arakba mibina-manja medirra numudidikajungwunu-murrumanja adirrungwarna-
murra angwarnda.
39 Kembirra nenumaka Jesus wurrukwalu-wa warnungkwarba akwa niyama, “Wurri-
jirena akina angwarnda medirra-langwa,” niyama. Ngalaja Mada yingiyama enuwa-wa,
“Kardi! Numingbajame-ka makina medirra. Nakine-ka nenumadangkwa nambilyuma
yakwujina arrawa medirra-manja mabiyarbuwa arakba marringa,” yingiyama dakina.
40 Kembirra eneja niyama Jesus ngaluwa-wa, “Yirramakama arakba ngayuwa
nungkuwa-wa, kuwerrikambilya-manja nungkuwa ngayuwa-wa aduwaba, kembirra
kirringkinama akina arrubuda-dangwa Neningikarrawara-langwa,” niyama Jesus Mada-
wa.
41 Kembirra aburraja wurrukwala warnungkwarba narrirnjirrkwajuwa ebina
angwarnda medirra-langwa. Umba nungwundikadinga arakba Jesus karrawaru-
wa akwa niyama, “Ngeniyerriya Ngangwa, ngarreyangmarngkwajinama mena-baba
ningkengkirrikenuma ayakwa nganyangwa aduwaba.
42 Ningeningme-ka ningena ningkakina ningkengkingkirrikajama ngayuwa-wa, akena
ebina ayakwa ningarraminiyengbinuma warna warnumamalya yelakwa nuwengkir-
rikajama. Ningiyengbinuma akina kajungwa kuweningmidini-yada warna yilarrka-
mulangwa nungkuwa yangkwurrangwa ningena,” niyama Jesus Nungwenikba-wa
Neningikarrawaru-wa.
43 Biya nijerrukwa-manja arakba, nardanguma nakina. “Lajirida...wu! Kwa
jadiya...wu!” niyama.
44 Eneja nijungwu-murrada nibina nijadinga kembirra medirra-langwa-da. Ena-
langwa ayarrka akwa alika namurndakeyukumurndijajungwunuma ngawa dumbala-
murra, akwa nenumadangkwa akwa ngawa aringka. Umba niyama Jesus nenumaka
wurrukwalu-wa warnungkwarba, “Wunuminumurndakaburawakina dakina dumbala
akwa wunilarrkiya enilikaja arakba,” niyama Jesus aburruwa-wa.

Nenuminilyelyimbukweyinu-mulangwa warnikuwardi-yada Jesus

45 Aburraja warnumamalya wurribina narringangarranguma Meri-wa nenirringkama
niyama-mulangwa Jesus. Kembirra arakba wurrababurna nawerrikambilyuma enuwa-
manja wurrakina,
46 umba wurrukwala nalawurradinuma angerriba WurruBariju-wa warnungkwarba
akwa nenuminumakinuma niyama-mulangwa Jesus wurrumurndakakina-manja war-
nungkwarba.
47 Kembirra arakba aburraja wurrarumuruma WurruMinida akwa WurruBarija
warnungkwarba narrawurramurndukwama WarningiJudiya wurrububungkawa akwa
namurndakambarringa ayakwi-yada akwa neyama, “Kwuja! Niyaminjamarrkinama
nakina amukwiyadakina arrubuda? Akiyamarrkinama kembirra ngarna-na?
48 Umba akiyaminjamina-manja ngawa ngarna nara-manja angwanjajuma nakina,
kembirra wurrababurna-langwa warnumamalya kawerrikambilyama arakba enuwa-
manja. Kembirra aburraja WarningiRawuma wurrububungkawa kalikajama wurrakina
karruburrijinama Neningikarrawara-langwa angalya akwa ngakwurruwa-mulangwa,”
neyama wurrakina.
49 Wurrumurndakakina-langwa WurruMinida, eneja nuwilyaba naruma nubungkawa
NuMinida nenimikirra Kayubaja. Akwa niyama nakina wurrumurndakakinu-wa, “Kirru-
murndakeyina karnumamalya karningaringkama-wiya!
50 Umba enena-bina eningaba-da! Wurruwilybaba-ma warnumamalya akabumini-
jungwunama ngarruwurrakwulyumida-langwa ngarnumamalya, kajungwa nari-yada
WarningiRawuma wurrububungkawa aburrijuma ngarrilyimberrkwulyumida-langwa
ngarnumamalya. Kirreningbalidinamurra-bina?” niyama nakina Kayubaja.
51 Nara nakina kiniyengbina enabakiyaba umba Neningikarrawara nenungwurrku-
mambambijuwama amurndakakina ayakwa nenikiyengbi-yada mena-baba akini-yada
ngawa nakina naruma nubungkawa NuMinida nilyingama. Umba Neningikarrawara
nenumakama enuwa-manja Jesus nenikuminijungwi-yada wurrababurna-langwa
WarningiJudiya

52 akena nara yimbukwa WarningiJudiya-langwa aminijungwuma umba
wurruwurrakwulyumida-langwa Neningikarrawara-langwa warnumamalya engka-
langwa iya engka-langwa angalya wurruwurrakawura-ma kuwambilyi-yada.
53 Kembirra yadikina arakba aburraja WarningiJudiya wurrububungkawa nenumini-
lyelyimbukweyina warnikuwardi-yada Jesus.
54 Aminakina-langwa kembirra eneja Jesus nara nabilyerra kinilikena yenjerrikina
Judiya-wa umba nilikena erribaja eyukwujiyu-wa angalya engembu-wa Yibureyima.
Akine-ka angalya nuwambilyuma akwudangwa alarrkingburingka. Nakina ngawa nam-
bilyuma yakwujina aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa.
55 Biya nuwakwudangwudina arakba warnikambarringi-yada warnikilarrmi-yada
emeba WarningiJudiya warnumamalya Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa
warnikiyakuwerribiki-yada aburra-langwu-wa wurrarumuruma wurribinu-wa
nawurrakijadangu-murruwa Yijiba-langwa. Aburraja kembirra wurrababurna-langwa
WarningiJudiya warnumamalya nawurrakilikenuma emininga-langwa iya emininga-
langwa angalya nawurramurndukweyinuma yenjerrikina Jirujalemu-wa kajungwa
kararrkajungwuni-yada arakba adinakba warnikambarringi-yada akina.
56 Wurrakine-ka arakba nenuminaburangkeyinume-ka Jesus-uwa. Nawurramurn-
dukweyinuma arakba Neningikarrawara-langwa-manja angalya akwa namakijeyinuma
wurrakina, “Kwureya! Dukwa kinilikaja nakina yangkwurrangwa enenu-wa Akwu-
rungkuwarrukwa, dukwa nara-da!” namurndakiyama wurrumurndakakina.
57 Aburraja wurrumurndakakina wurrarumuruma WurruMinida akwa WurruBarija
warnungkwarba narramakama warnumamalyu-wa akwa neyama, “Karningerribirra
karnumamalya yikinirringkina-manja Jesus, kwa yikeningmikina yikilikaja yikumakina
kajungwa yikinumiyi-yada kembirra nakina,” neyama wurrakina.

12

Meri yingi-jirabama-langwa bungabungwa Jesus-langwa-manja alika

1 Bi...ya mamangbala muwilyaba marringa num-akwudangwudinuma arakba
warnik-ambarringi-yada warniki-larrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya
Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warniki-yakuwerribiki-yada aburra-langwu-
wa wurrarumuruma. Eneja arakba nakina Jesus ni-lawurradinuma erribaja Bedini-wa
ebinu-wa angalya nenu-warumajuwamurru-wa nen-enibikamurru-wa Lajirida.
2 Aburraja wurrakina nenumin-akumarna arakba adinakba aninga Jesus-
langwa. Enejukwaba nakina Lajirida n-ambilyumurra yakwujina aburruwa
wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa. Biya ne-yebukeyinuma wurrakina
wurruwurrakawura-ma umba ngalaja dakina Mada yingi-lyilyanguma amurndakibina
aninga aburruwa-wa.
3 Kembirra ngalaja Meri yingu-manga ebina akwulyubena bungabungwa yingu-
beyindanguma aminaruma angwarnda eyukwujiya-ma budila akwa yingi-jiraba akina
Jesus-langwa-manja alika. Kembirra yinginumini-ngburingkakama ngala-langwa-murra
mamungba akwa nuw-angkarrkwulyuwakenuma ne-ngbajuma eningaba arrawa alikira-
manja.
4 Eneja nakina Judija NeningiKariyada, nibina nuwilyaba nenikaburrakiyuwa Jesus-
langwa, nibina neniku-kwi-yada Jesus wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa
warniku-wardi-yada, ni-yama nakina aburruwa-wa,
5 “Miyambena-burra nara yika-kwa wurrumurndakangabu-wa akina bungabungwa
kajungwa yiku-meni-yada adirrungwarna angwarnda akwa yika-kwuni-yada wurribinu-
wa warningmalyingmalyingma warnumamalya?” ni-yama nakina.
6 Akena nakina Judija nu-marrungwayindangumurra wurrakina warningmalying-
malyingma warnumamalya umba numa-wilyuwilyakama mibina meningangwarnda
beka enuwa-manja. Akwali-yada n-angkangmaduma angwarnda ena-langwi-yada. Ni-
yamama-langwa amurndakibina, kembirra nakina ni-yengbinuma amurnadakakina
ayakwa-da.
7 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, “Nga-lalika daka! Ena yingu-
minambambilyuma eningadinakba bungabungwa kangumini-lyungkweni-yada
nganyangwa-manja ningenumadangkwa ki-jungwa-manja ngayuwa.
8 Nganja ningena nara ambilyinguma arngkababurna-langwa nungkwurruwa-manja
umba wurrakina warningmalyingmalyingma warnumamalya kuw-ambilyamurra
arngakbaburna-langwa nungkwurruwa-manja,” ni-yama Jesus-da.

Nenumini-lyelyimbukweyinuma-langwa warniku-warda-langwa Lajirida

9 Aburraja wurrababurna warnumamalya WarningiJudiya nuw-engkirrikenuma Jesus ni-yar.duma-langwa Bedini-manja arakba biya kembirra aburrajukwaba nawurraki-likenuma yenjerrikina Bedini-wa. Nara warniki-rringki-yada yimbukwa nakina Jesus umba enejukwaba nakina Lajirida warniki-rringki-yada nibina-murrada nenu-warumajuwa-murrada nen-enibika-murrada Jesus.
10-11 N-enibudinuma-langwa ngarningka nakina Lajirida, kembirra wurrumurndakakina warnumamalya na-werrikuwaranguma wurrarumuruma-langwa WurruMinida umba na-werrikambilyuma Jesus-manja. Kembirra aburraja wurrumurndakakina WurruMinida ne-yawijamama akwa nenumini-lyelyimbukweyinuma warniku-wardalangwa nakina Lajirida.

Jesus ni-likenuma-langwa Jirujalemu-wa dangki-murra

12 Mingki-yada arakba makina mamawura, aburraja wurribina wurrababurna warnumamalya nawurraki-likenu-murrumurra Jirujalemu-wa warnik-ambarringi-yada akina-manja Akwurungkuwarrukwa, nuw-engkirrika ni-likenuma-langwa Jesus enejukwaba akinu-wa angalya.
13 Kembirra nenumurndaku-manga yilyarra yinumawarruwalya warniku-warriji-yada ayarrka-murra akwa nawurraki-likena nenu-kwurukwa enuwa-wa. Ne-yangkuwarumajungwunuma wurrakina enuwa-wa akwa ne-yama, “Yirre-yangmarngkwajina yirra-langwa Ningkumikbiyiya-dangwa! Yirre-yangmarngkwajina ningkibina ngini-larrkama yangkwurrangwa Neningikarrawara! Ngeni-yangmarngkwajina Nubungkawa NgarningiYijireyila-langwa!” ne-yama wurrakina.✡
14 Eneja Jesus nang-akburranga duwilyaba dangki akwa ni-rijawudija dakina-manja. Ni-yamama nakina Jesus ebina-langwiya ayakwa nuw-arrikarrijajungwunuma-langwiya arakburakba-kiya Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ngarraku-makinama akina ngakwurruwa-wa akwa ne-yaminama,
15 “KarningiJirujalema karnumamalya, nara akbar.duma! Umba kwuja! Wuni-rringka nubukwaya ni-likajama nungkwurra-langwa nubungkawa dangki-murra,” ne-yaminama akina ayakwa.✡
16 Adinuba-wiya aburraja Jesus-langwa warnikabuburrakiyuwa narr-angkungkuwabijuwa amurndakakina ayakwa kinu-bungkawadinama-langwa Jesus akwa ni-likenuma-langwa dangki-murra. Akena ambaka-murra nu-warumajungwunu-manja Jesus ni-jungwunuma-langwa mabiyakarbiya mamawurakembirra nuw-eningmidinuma arakba amurndakakina ayakwa ebina nuw-arrikarrijajungwunuma-langwa enuwa-langwa akwa ngarningka amurndakakina ne-yamama-langwa akina-langwiya ayakwa.
17-18 Miyambena-burra wurrakina wurrababurna warnumamalya nawurraki-likena nenu-kwurukwa Jesus-uwa? Wurrakina nawurraki-likenuma yenjerrikina mena nuw-engkirrikenuma-baba Jesus n-ardanguma Lajirida medirra-langwa akwa nen-enibikama. Kembirra narra-makama narri-yarrkbalijuwama wurrukwala-manja warnumamalya akina-langwa arrubuda ni-yamama-langwa Jesus.
19 Kembirra aburraja WurruBarija warnungkwarba na-werrikawarriyadinuma na-makijeyinuma akwa ne-yama, “Kardi! Ne-yamarrkinama-bina warna? Kwuja! Wurrangkwulyumida-langwa warna arakba neni-yuwarnama enuwa-wa! Ngarne-ka ngakwurruwa ngarri-lyangmuridinama nara e-yamama!” namurndaki-yama wurrakina.

Nenumin-andeyuma-langwa Jesus-uwa wurrukwala WarningiJudiya-ma warnumamalya

20 Aburraja wurruwurrakwulyumida-langwa warnumamalya emininga-langwa iya emininga-langwa angalya nawurraki-likenuma Jirujalemu-wa warnik-ambarringi-yada warniki-larrmi-yada emeba akina-langwa Akwurungkuwarrukwa warniki-yakuwerribiki-yada WarningiJudiya-langwu-wa wurrarumuruma. Wurrukwala wurrakina WarningiJudiya-ma warnumamalya.
21 Umba eneja nibina-murrada Biliba n-ambilyuma yakwujina ebina-manja angalya eyukwujiya-manja Bejeda-manja Keliliya-manja, nakina yakwujina enejukwaba. Aburraja wurrumurndakibina WarningiJudiya-ma warnumamalya na-likenuma Bilibu-wa akwa ne-yama enuwa-wa, “Wayi! Nungkuwa! Yarne-ka yini-ngayindenama yikini-rringkinama Jesus!” ne-yama wurrakina.
22 Kembirra Biliba ni-likena nenu-maka Endiruwa-manja akwa wunalakina ngawa neni-likena akwa nenu-maka Jesus-manja.

✡ **12:13** Emeba 118:25,26 ✡ **12:15** Jekaraya 9:9

23 Eneja Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Na-darrbudinama arakba ena adinuba ebina yikenumin-abilyerrikinamurra Neningikarrawara nungkwurraja ngayuwa-bina ningena ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma, ningibina ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya.
24 Wurr-engkirraja! Ebina wuburra-kiya awilyaba amaninga amadidira na-lungkuwabijajungwuna-manja ajiringka-manja, kembirra nuw-eyebirredinama ebina eningarrawa umba na-lingbijanginama akwa na-lungkuwarringinama akwa ababurne-ka amadidira nuw-arrangbijeyinama. Ebina eningadinuba-wiya amadidira nuw-eyebirredinama akwa arakba na-jungwunama. Akena nara-manja a-lungkuwabijajungwuma akina ajiringka-manja, akwa kuw-ambilya-manja engburingka, kembirra nara a-lungkuwarruma akwa arrangbijajuma ababurna amadidira umba awilyaba-ma yimbukwa amadidira aminakwukawura kuw-ambilyama. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
25 Kirribina karningerribirra nara-manja amin-engkirrikama wurrukwalu-wa umba yiki-lyelyingmajungwuna-manja nungkwurrabakiyaba-langwa, kembirra nara karniba ambilyuma karningangkawura. Umba yikumini-yakuwabijajungwuna-manja akwa yikamini-yakuwerribikaja-manja wurrukwala-langwa, kembirra karniba yik-ambilyama karningangkawura.
26 Kirribina karningerribirra yiki-ngayindena-manja ngayuwa ningubungkawa nungkwurra-langwa, kembirra kirrakina nganyangwa karnikuminuwar.duwar.da akwa yiki-yuwarnama ngayuwa-manja kajungwa ngayuwa-manja yik-ambilyi-yada ababurna-manja angalya ki-likajamurra-manja ngayuwa. Akwa eneja Nungwarrka yikeni-kbarrngajinama karningerribirra kirribina yikuminu-war.denama warka nganyangwa,” ni-yama Jesus.

Jesus numini-yengbijajungwunuma-langwa neniki-jungwi-yada

27 Biya Jesus ni-yama ngarningka wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Ki-yamarrkinama ningena? Ninguwerrikubarrnge-ka ningena arakba. Kinu-makina ningena Nungwarrka nari-yada a-lyanduma. Akena mama akina! Aminakina-langwa-baba ningena ningi-likenuma yangkwurrangwa ningeniki-yami-yada.
28 Ngangwa, wurra-dirrburakina wurrumurndakeyina-manja warnumamalya ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena ningkilyengma,” ni-yama nakina Jesus. Kembirra ngalaja akina amayakwa Nungwenikba-langwa ne-yengbina angaluba karrawara-langwa akwa ne-yama, “Ngayuwa arakba ningarra-dirrburakama akwa ngarningka ngawa ka-dirrburakinama nganja ningibina ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma,” ne-yama akina amayakwa.
29 Umba aburraja wurrumurndakakina warnumamalya nuw-engkirrikenuma akina amayakwa angaluba karrawara-langwa. Yibilyibilya-bu na-lyangkiyama aburra wurrukwala umba aburraja wurrukwala nenikumamurikaja-bu Neningikarrawara-langwa ni-yengbinumurra Jesus-uwa na-lyangkiyama wurrakina.
30 Eneja kembirra Jesus ni-yama wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Akina ebina amayakwa nara kakumini-yengbina ngayuwa-langwa umba nungkwurruwa-langwa kirrakumini-yengbinuma,” ni-yama nakina.
31 “Ngalaja arakba na-darrbudinama ena yikeni-lekbajama-langwa nakina Neningikarrawara nungkwurruwa-wa kirrababurnu-wa akwa ngawa kin-ambilyama-langwa neningarrubuda-ma nibina nubungkawa enena-langwa angalya akwa angkwulyumida-langwa.
32 Kabu-wurdijina-manja wurrakina ngayuwa enena-langwa angalya, kembirra nganja ningena k-angkijirenama wurrababurna-langwa warnumamalya emininga-langwa iya emininga-langwa angalya nganyangwi-yada,” ni-yama Jesus.
33 Jesus ni-yengbinuma akina ayakwa kajungwa warnumamalya kuw-eningmidini-yada adinakba enuwa-langwa nenikumini-jungwa-langwa wurrababurna-langwa warnumamalya ka-mambalinamurra-manja eka.
34 Aburraja kembirra wurrumurndakakina warnumamalya namin-andabumeyinuma akwa ne-yama Jesus-uwa, “Neningikarrawara-langwa-manja ayakwa nuw-arrikarrijajungwunama ngarraku-makinama nakina kin-ambilyama neniba neningangkawura nibina nenumini-jirabama neni-jirrkumarnuma amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya neningadinakba. Kembirra ki-yamarrkinama nungkuwa kabu-wurdijinama ningkakina yadada, ningkibina-murrada ningki-rukwularrinu-murrada enena-manja angalya? Ningki-yamarrkinama ningkakina ningki-yengbijajungwunama ningkenimikirra ningki-rukwularrinuma enena-manja angalya?” ne-yama wurrakina.

35 Kembirra eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Ngayuwa ningena Ningenikilarrk-
abarraka ningibina-murrada ngarramin-abilyerrikinama Neningikarrawara-langwa
nungkwurruwa-manja akena ning-ambilyama nungkwurruwa-manja arngkidarrba
yimbukwa. Yiki-likaja-manja karningerribirra alarrumur.da-langwiya, kembirra yik-
angkuwabijinama karniki-lika-langwa dirrbura kirrakina. Yik-angkuwabijinama
alyangmandukwuna ayakwa Neningikarrawara-langwa umba yiki-yaminama ngawa
awurruwurrariya. Kembirra ning-ambilya-wiya ningena Ningenikilarrkabarraka
nungkwurruwa-manja, yiki-likajama nganyangwa-manja akilarrkabarraka kajungwa
yiku-miringkini-yada dirrbura Neningikarrawara-langwa akwa nari-yada akina
alarrumur.da akburranguma nungkwurruwa-manja kirri-yaminjamina-wiya
awurruwurrariya.
36a Ning-ambilya-wiya ngayuwa nungkwurruwa-manja, yiku-werrikambilyama
ngayuwa-manja ningibina Ningenikilarrkabarraka kajungwa nungkwurramba-langwa
yiki-yamini-yada wuburra karnikilarrkabarraka wurrukwalu-wa warnumamalya
warniku-miringki-yada dirrbura Neningikarrawara-langwa,” ni-yama Jesus.

WarningiJudiya warnumamalya wurrubina nara ka-werrikambilya Jesus-manja

36b Ni-jerrukwama-langwa ayakwa Jesus, kembirra ni-lalika akina angalya Jirujalema
umba n-abuwarrkajungwa wurrumurndakakina-langwa warnumamalya warningakwu-
jina.
37 Mame-ka nakina Jesus ni-yamama ababurna arruburrubuda neni-rringkamurra-
manja wurrumurndakakina warnumamalya, akena nara ngawa ambaka wurrakina ka-
werrikambilya enuwa-manja,
38 kajungwa akina ayakwa ka-lyangmandukwunadini-yada ebina n-arrikarranguma
arakburakba-kiya nakina nenikumakumaka Neningikarrawara-langwa ayakwa
nenimikirra Ajaya. Akine-ka ayakwa ne-yaminama, “Karukwa! Yikabuminu-
werrungwur.danguma yirra-langwa ayakwa! Akena nara wurribina-da! Akwa
nungkwaja nungkuwa ningkarramin-abilyerrikama nungkwa-langwa arrubuda! Akena
nara ngawa wurribina-da!” ne-yaminama akina ayakwa.✡
39 Wurrakina ngawa nara ka-werrikambilya mena ni-yengbinuma-baba Ajaya ngar-
ningka engka awilyaba ayakwa. Akine-ka ne-yaminama,
40 “Neningikarrawara nenuminu-mimbakama aburra-langwa menba, akwa nenumini-
lyangbudirrkama aburra-langwa aringka, kajungwa karr-angkuwabijuwi-yada aburra-
langwa-murra menba akwa nari-yada karru-mumiringka aburra-langwa-murra
mangma. Umba Neningikarrawara ni-yamama, ‘Ngayuwa arakba ningi-yengbinuma
akina ayakwa, kajungwa nari-yada a-lyangbulawurraduma wurrakina ngayuwa-wa,
akwa nari-yada eningabakama aburruwa-manja,’ ni-yamama Neningikarrawara,” ne-
yaminama akina ayakwa Ajaya-langwa. Aminakina-langwa ayakwa kembirra wurrakine-
ka warnumamalya nara ka-werrikambilya Jesus-manja.✡
41 Miyambena-burra ena Ajaya ni-yengbinuma? Dukwa nenu-marngkirringkama-baba
Jesus narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma. Kembirra nenumini-yengbinuma
enuwa-langwa.
42 Kada wurrumurndakakina WarningiJudiya wurrububungkawa wurrababurna-
langwa nenumini-yarrkuwaranga Jesus. Nara-da! Umba aburraja wurrukwala na-
werrikambilyuma enuwa-manja akena nara ke-yengbina abilyerra enuwa-langwa,
mena nuw-akbar.danguma-baba wurrakina WurruBarija-langwa warnungkwarba.
Wurrumurndakakine-ka WurruBarija warnungkwarba narra-makama adinakba
warnumamalya-manja nari-yada a-werrikambilyuma enuwa-manja. Akena ka-
werrikambilya-manja warningerribirra enuwa-manja, kembirra wurrumurndakakina
WurruBarija warnungkwarba ka-minangkirreyinama amurndakakina-langwa
jinikakwa kajungwa nari-yada e-yangmarngkwajuma Neningikarrawaru-wa yakwujina.
43 Akwa ngarningka wurrakina WarningiJudiya wurrububungkawa narra-
ngayindanguma wurrumurndakakina warnumamalya nari-yada kuw-engkirrikena
Neningikarrawaru-wa neniku-werrungwur.di-yada aburruwa-wa umba karra-
werrungwur.deni-yada angwurra aburruwa-manja.

Jesus-langwa ayakwa ka-lyangkarrngajungwunama-langwa ngakwurruwa-wa

44 Eneja Jesus ni-yengbina ni-yangkuwarumajungwunuma akwa ni-yama, “Kirrib-
ina karningerribirra yiku-werrikambilya-murrumurra ngayuwa-manja, nara yimbukwa
ngayuwa-manja a-werrikambilyuma kirrakina umba ngarningka Nungwarrka-manja
yiku-werrikambilyama, nibina ngini-larrkamurra-manja ngayuwa yangkwurrangwa.

✡ **12:38** Ajaya 53:1 ✡ **12:40** Ajaya 6:10

45 Yiki-rringkina-manja kirrakina ngayuwa-wa, kembirra yikini-rringkinama enejuk-
waba nibina ngini-larrkama ngayuwa.
46 Nganja ningena Ningenikilarrkabarraka ningibina ningi-likenuma enenu-wa angalya
kajungwa karningerribirra-langwa kirribina yiku-werrikambilya-murruwiya ngayuwa-
wa nari-yada alarrumur.da-manja ambilyuma kirrakina yiken-angkuwabijini-yada
Neningikarrawara umba alarradada-langwiya yiki-likaji-yada yikinu-miringkini-yada
enuwa-manja.
47 “Umba kirrumurndakibina yik-engkirraja-murruwiya nganyangwa ayakwa
yikumini-yarrkuwurrena-manja akina, nara nganja kembirra a-lekbuma
nungkwurruwa-manja. Nara ngayuwa ningena ki-likena ningeniki-lekbi-yada kirrakina
umba ningi-likenuma ningena ningenik-enibiki-yada kirrilyimberrkwulyumida-langwa
karnumamalya engka-langwa iya engka-langwa angalya.
48 Umba arrkala ngalaja ngarningka ambaka awilyaba yikaki-lekbajama kirribina yiku-
warenama akwa yikumini-yarrkuwurrenama nganyangwa ayakwa. Amurndakibina
ayakwa ningi-yengbinuma-langwa ngayuwa, akina-bina ka-lyangkarrngajungwunama
ka-lawurradinama nungkwurruwa-wa akwa yikaki-lekbajama meningarija-langwa-
manja mamawura kini-lyangkuwerribikajungwuna-manja Neningikarrawara
karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba.
49 Akina-bina amandangwa alyangmandukwuna mena nara-baba ki-yengbina
ngayabakiyaba umba ebina yimbukwa Nungwarrka nginu-makama-langwiya ningeniki-
yengba-langwa, akina-langwa-bina kembirra ningi-yengbinuma, nakina nibina ngini-
larrkama ngayuwa yangkwurrangwa.
50 Ningeningma ningena amurndakibina ayakwa nginu-makama-langwa Nungwarrka
ngayuwa-manja, yiku-werrungwur.dena-manja amurndakibina-manja, kembirra yiken-
enibikinama nakina karningangkawura yik-ambilyi-yada kirrakina. Aminakina-langwa-
bina ebina ababurna-langwa ningi-yengbinama-langwa, akina-bina Nungwarrka ngin-
makinama ngayuwa-wa ningeniki-yengbi-yada,” ni-yama nakina Jesus.

13

Jesus nenumin-ajirranguma-langwa alika ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa

1 Muwilyaba-ma arakba num-akwudangwudinuma makina mamawura warnik-
ambarringi-yada warniki-larrmi-yada emeba WarningiJudiya warnumamalya
Akwurungkuwarrukwa-langwa kajungwa warniki-yakuwerribiki-yada aburra-langwu-
wa wurrarumuruma. Eneja arakba Jesus neningma nakina na-darrbudinuma neniki-
lalika-langwa enena angalya umba neniki-liki-yada Nungwenikba-langwu-wa angalya.
Ni-lyelyelyingminuma nakina wurrababurna-langwa wurrumurndakibina neni-
yuwarnu-murrumurra enuwa-manja enena-manja angalya akwa ni-lyelyingminuma
nakina neningangkwura yanda-langwa ni-jungwunuma.
2 Kembirra num-awiyeba-manja mamawura, Jesus akwa ena-langwa warnikabubur-
rakiyuwa ne-yebukeyina aninga wurruwurrakawura-ma. Akena nara-wiya ambaka kuw-
alyubarina aninga wurrakina, eneja arakba nakina Namukwa nenu-kwudirrka Judija
nibina nenikuwenikba Jayumuna NeningiKariyada-langwa, kajungwa kenu-kwi-yada
Jesus wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa kenu-wardangi-yada nakina.
3 Eneja Jesus neningma arakba nakina nenu-bungkawakama-langwa Nungwenikba
angkwulyumida-manja. Akwa ngarningka neningma ni-likenuma-langwa nakina an-
galuba Neningikarrawara-langwa akwa neniki-lawurrada-langwa yenjerrikina ngar-
ningka enuwa-wa.
4 Nuw-alyubarinu-wiya ngawa wurrakina akina aninga, Jesus nu-mirajanga akwa
nang-abuwaraka dadingikarrawara dumbala umba ngarnumadangkwa dumbala n-
abaldamura dawula-murra.
5 Kembirra ni-jiraba akungwa marumu-wa damba-langwu-wa mamurndakijika
akwa nenumin-ajirranga alika ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa
wurruwilyuwilyaba-wiya-langwa akwa nanga-rndirrka dibina-murrada dumbala n-
abaldamurinuma akwa nenumini-ngburingkaka aburra-langwa alika.
6 N-abuluwendingu-manja arakba Jayumuna Bida-manja, eneja kembirra ni-yama
nakina, “Wa, nungkuwa! Jerriya ningkena yikumin-ajirrenama alika nganyangwa-na?”
ni-yama nakina.
7 Eneja Jesus ni-yama, “Ningk-angkuwabijinama enena ningi-yaminama-langwa
aduwaba umba ambaka-murra kembirra ningkakina ku-mumiringkinama,” ni-yama
nakina.

8 Eneja Bida ni-yama, “A.a! Nare-ka amin-ajarruma nganyangwa alika!” ni-yama nakina. Eneja Jesus ni-yama, “Nara-manja ajarruma ngayuwa nungkuwa-manja, nara kembirra arakba ningkakina nganyangwa yenubiyakaja-da,” ni-yama nakina.
9 Eneja Jayumuna Bida ni-yama, “Kembirra nara alika yimbukwa amin-ajarruma umba ayarrka akwa aringka yimin-ajirrena ngarningka,” ni-yama nakina.
10 Jesus ni-yama nakina, “Warningerribirra-langwa wurribina warnumamalya nuw-ajarrijungwuna-murrumurra akwa wurrumungkwur.da-murrumurra, nara ngarningka ajarrijungwuma umba alika yimbukwa karr-ajirrenama aburra-langwa. Umba nungkwurraja nganyangwa-wiya karnikabuburrakiyuwa karna kirruminjirrmungkwur.da akena ningkuwilyaba ningkena yelakwa ningkeninguminjirrmungkwur.da-ma,” ni-yama nakina.
11 Jesus neningma nibina kenu-kwunama-langwa nakina wurrumurndakakinuwa wurrububungkawa warniku-wardi-yada. Neningma arakba nakina-baba adinakba-kiya, kembirra nakina ni-yamama, “Ningkuwilyaba ningkena yelakwa ningkeningumungkwur.da-ma,” ni-yamama nakina.
12 Biya nenumin-ajirranguma-langwa Jesus aburra-langwa alika, kembirra nangarndirrka dadingikarrawara dumbala akwa n-awiyebena akwa n-ambarringa ebina-manja angalya ena-langwa-manja ne-yebukeyinumurra-manja aninga akwa ni-yengbina ayakwa aburruwa-wa akwa ni-yama, “Kirru-mumiringka karna ambaka ebina ningiyamama-langwa ngayuwa aduwaba?
13 Yirri-yengbijinama Ningumikbiyiya-dangwa akwa Ningenikakakirumaka nungkwurra-langwa. Akine-ka eningaba mena amandangwa ningena ngayuwa nungkwurra-langwa Ningumikbiyiya-dangwa akwa Ningenikakakirumaka.
14 Ngayuwa nganja nungkwurra-langwa Ningumikbiyiya-dangwa akwa Ningenikakakirumaka ngarramin-ajirranguma nungkwurra-langwa alika wuburra ngayuwa ningenikuminuwar.duwar.da nungkwurra-langwa. Kembirra nungkwurramba-langwa yiki-yamini-yada arrkala yikumin-ajarrijeyini-yada nungkwurra-langwa alika akwa yikuminu-war.dijeyini-yada warka.
15 Enena wuburra ngarra-wilyakajuwama ngayuwa nungkwurruwa-manja, yikiyamini-yada ngarningka wurrukwala-manja.
16 “Wurr-engkirraja! Jerriya warnikuminuwar.duwar.da wurraruma umba naba-kiya eneja aburra-langwa nubungkawa? Nara-da! Jerriya wurrayakwu-ma wurraruma umba naba-kiya eneja nibina neni-larrkama? Nare-ka-da! Nara ngarna angkuwurrijajuma umba ngarruwurrakidirrbura ngawa ngarna. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
17 Karningma karna arakba nganyangwa ayakwa alyangmandukwuna. Yikuminiyarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra Neningikarrawara kiniyaminama eningininga-baba-wiya nungkwurruwa-manja.
18 “Ningeningma arakba ningeningadinakba ningu-wekbalyinu-murrumurra kirribina ngayuwa. Akena nara ningena e-yengbuma kirrababurnu-wa umba kirruwilyabuwa. Umba ngalaja akina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma Neningikarrawara-langwa-manja jurra, ka-lyangmandukwunadinama akina ebina-murrada ne-yaminama, ‘Nibina nuwilyaba n-alyubarinuma ngayuwa-manja, nginu-marngkilyerrikama akwa nginuwurrikbama nakina,’ ne-yaminama akina ayakwa.✡
19 Amandangwa ningena ngarra-makinama amurndakenena ka-ngekburakajungwunamurru-wa, kajungwa ka-ngekburakajungwuna-manja amurndakakina ambaka-murra, karningmi-yada kirrakina arakba ngayuwa-bina ningibina-murrada neniki-larrki-yada Neningikarrawara yangkwurrangwa.
20 “Wurr-engkirraja! Kamini-larrkajama nganyangwa wurrayakwu-ma. Karningerribirra-langwa yika-werringekburakina-manja wurrayakwa-murrumurra, kembirra wuburra laka yiki-yaminama yiku-werringekburakinama ngayuwa-manja. Akwa ngarningka karningerribirra-langwa yiku-werringekburakina-manja ngayuwa-manja, kembirra wuburra laka nibina-manja ngini-larrkamurra-manja ngayuwa, yikiyaminama yikinu-werringekburakinama enejukwaba. Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama Jesus.

Nenu-makamurra-langwa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa ebina warniki-yama-langwa wurrukwala enuwa-manja

21 Biya ni-jerrukwama-langwa Jesus amurndakakina ayakwa, nuwerrikubarrnge-ka arakba nakina. Akwa ni-yengbina ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Wurr-engkirraja! Kirruwilyaba kirrumurndakeyina-langwa yika-kwunama ngayuwa

✡ **13:18** Emeba 41:9

wurrumurndakakinu-wa wurrububungkawa warniku-wardi-yada. Amandangwa eng-
buringka ayakwa akina!” ni-yama Jesus.
22 Aburraja wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa na-rringkajeyinuma
wurruwilyuwilyaba-wiya namin-andabumeyinuma wurrakina.
23 Nibina nuwilyaba ni-lyelyelyingminu-murrada Jesus, ni-rrakarjiyinga akwudangwa
enuwa-manja.
24 Kembirra eneja nakina Jayumuna Bida nenu-kweyinuma menba-murra nakinu-wa
akwa ni-yama, “Ni-yendabiya nakina numiyambena-langwa nakina ni-yengbinama,” ni-
yama nakina Bida.
25 Eneja nibina nenikabuburrakiyuwa n-arndadadilyuma akwudangwa Jesus-manja
akwa ni-yama, “Yirrumiyambena?”
26 Eneja Jesus nu-manga damba akwa ni-ngkarrnga eyukwujiya akwa ni-yama,
“Ngayuwa ki-ngambajiyama ena akwa kinu-kwunama enuwa-wa. Kembirra nakina-
langwa-bina ningena ningi-yengbinuma,” ni-yama Jesus. Kembirra arakba ni-ngambaja
akina damba akwa nenu-kwa nibinu-wa Judija, Jayumuna NeningiKariyada-langwu-wa
nenikuwenikba.
27 Eneja Judija ni-rndirrka ebina damba umba akina-wiya ngawa eneja nakina Na-
mukwa nu-werrikawiyeba Judija-manja. Eneja Jesus ni-yama Judiju-wa, “Jeyi! Warenja
likaja akwa ki-yamina nungkwaja ningkeniki-yami-yada!” ni-yama nakina.
28 Aburraja wurrumurndakakina wurribina nuw-alyubarinu-murruwiya yakwujina
aninga, narr-angkuwabijuwa ebina ayakwa ni-yengbinuma Jesus.
29 Wurrukwala na-lyangkiyama wurrakina Jesus neni-larrkama neniku-beyindi-
yada ebina narri-ngayindanguma Akwurungkuwarrukwi-yada, umba aburraja
wurrukwala na-lyangkiyama-bu wurrakina ni-lyilyanguma akina angwarnda
warningmalyingmalyingma-wa warnumamalya, mena nubungkawa-baba nakina ebina
ni-lyingama aburra-langwa angwarnda.
30 Eneja Judija ni-rndirrkama-langwa ebina damba, arngkawura-wiya nu-
warumajungwa akwa ni-jadinga errekbu-wa. Ngalaja arakba akina na-larrumur.da
angalya.

*Enikaduwa-langwa eningarumuruma ayakwa ngakwurra-langwa ngarniki-
yarrkuwaraki-yada*

31 Judija ni-likenuma-langwa ebina-langwa angalya, eneja kembirra nakina Jesus ni-
yengbina ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa akwa ni-yama, “Kirrababurna-langwa
arakba karna karnik-eningmidi-yada ngayuwa ningena ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma, ningibina ningi-rukwularrinuma enena-manja angalya. Akwa ngarningka k-abilyerrikini-yada ngayuwa-ma nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-
langwa nibina narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma enejukwaba.
32 Akwa k-abilyerrikina-manja ngayuwa-ma nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-
langwa nibina narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma, kembirra enamba-langwa
nakina yikenumin-abilyerrikinama ngayuwa-langwa ningibina ningarrubuda-dangwa
ningukwulyubena ningilyengma, ningibina ningi-rukwularrinuma enena-manja an-
galya.
33 “Ngeniyerriya aku-ngwarndirrija arakba! Nara ningena ambilyuma ningeningamiy-
erra nungkwurruwa-manja yelakwa umba ningeningaduwaya ningena ning-ambilyama.
Nungkwurraja kum-aburangkinama menba ngayuwa-wa akena nara arakba akbur-
ranguma ngayuwa. Ebina-murrada ayakwa ningarra-maka-murrada WarningiJudiya-
manja wurrububungkawa, ngarra-makinama arakba karna. Ningi-yamama aburruwa-
wa, ‘Nara karna a-likama ngayuwa ki-likajamurru-wa,’ ningi-yamama.
34 Kembirra arakba ngarra-makinama enikaduwa-dangwa eningarumuruma ayakwa
kajungwa yiki-lyelyingmajeyini-yada warningerribirra-langwa warnumamalya.
Wuburra laka ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkwurruwa, yiki-yamini-yada yiki-
lyelyingmajeyini-yada kirrakina.
35 Kirribina yiki-lyelyingmajeyina-manja, kembirra wurrababurna-langwa kuw-
eningmidinama wurrakina nganyangwa karnikabuburrakiyuwa kirrakina,” ni-yama
Jesus.

Jesus nenu-makama-langwa Bida-manja kin-eningbalikajungwunama-langwa enuwa

36 Eneja ni-yama nakina Jayumuna Bida, “A nungkuwa! Ngambu-wa-bina ningkena ki-
likajama?” Eneja Jesus ni-yama, “Nara arakba ningkakina aburrakiyuwama ngayuwa-
manja ki-likajamurru-wa, umba ambaka-murra kembirra ningkakina yiki-yuwarnama,”
ni-yama Jesus.

37 Eneja nakina Bida ni-yama, “Miyambena-burra nungkuwa ningki-yaminama nara
aburrakiyuwama ngayuwa nungkuwa-manja? Ngayuwa ningena ningenikumini-jungwi-
yada arakba nungkwa-langwa,” ni-yama nakina Bida.
38 Eneja Jesus ni-yama, “Jerriya amandangwa arakba ningkena yikumini-jungwuni-
yada nganyangwa? Engkirraja! Nara-wiya dakina ardingama dadinungkwarba juk-
wujukwa, ningkena k-eningbalikajungwunama ngayuwa-langwa arngkabiyakarbiya-ma.
Amandangwa engburingka ayakwa akina!” ni-yama nakina Jesus Bida-wa.

14

Jesus nakina numamurukwa ngarniki-liki-yada Nungwarrku-wa

1 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Nare-ka
karna a-werrikawarriyaduma umba wunu-werrungwur.dena Neningikarrawara-manja
akwa ngawa nganjukwaba ngayuwa-manja.
2 Ngalaja akina angalya Nungwarrka-langwa karrawara, aminababurna angalya
na-wilyakinama yik-ambilyama-langwa nungkwurruwa yakwujina karningangkawura.
Ningena nganja arakba ningeniki-liki-yada akinu-wa angalya kamini-ngekburakini-yada
adinakba nungkwurra-langwi-yada. Nara ngayuwa ningena ekikalya ayakwa a-makama-
na?
3 Umba ki-likaja-manja ngayuwa kamini-ngekburakina-manja angalya
nungkwurra-langwa, kembirra ngarningka ngayuwa ningena ki-lawurradinama
yangkwurrangwa k-angkirnama nungkwurruwa-wa akinu-wa angalya aki-yakeyini-yada
ngarruwurrakawuru-ma karningangkawura ebina-manja angalya k-ambilyamurra-
manja ngayuwa.
4 Karningme-ka arakba kirrakina makina mamurukwa ebinu-wa angalya ki-
likajamurru-wa ngayuwa,” ni-yama Jesus.
5 Eneja Damija ni-yama, “A.a! Yarningbala ambaka yarna ki-likajamurru-wa nungkuwa!
Yiki-yamarrkama kembirra yarna yik-eningmiduma makina mamurukwa yarniki-lika-
langwa yirruwa yenjerrikina?” ni-yama nakina Damija.
6 Eneja Jesus ni-yama enuwa-wa, “Ngayuwa-bina ningena ningumamurukwa
Nungwarrka-langwu-wa angalya akwa ngarramin-abilyerrikinama ngawa
alyangmandukwuna ayakwa enuwa-langwa akwa k-enibikinama kirrakina yik-ambilyi-
yada enuwa-manja karniba karningangkawura. Nara ningkakina nungkwabakiyaba
a-likama nganyangwu-wa Nungwarrka, umba ki-likaja-manja yimbukwa nganyangwa-
langwiya ningumamurukwa, kembirra ki-likajama enuwa-wa ningkakina,” ni-yama
Jesus.
7 Biya ngarningka ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Karningma
arakba karna ngayuwa, kembirra nungkwurruwa yik-eningmidinama Nungwarrka ene-
jukwaba. Aduwaba-langwa karningma kirrakina enuwa akwa kini-rringkama arakba,”
ni-yama Jesus.
8 Eneja Biliba ni-yama enuwa-wa, “Wa! Yirru-wilyakajiya kembirra yirraja nungkwa-
langwa Nungwena akwa ngawi-yada arakba!” ni-yama Biliba nakina.
9 Eneja Jesus ni-yama Bilibu-wa, “Ngarri-yakiyakeyinuma arakba ngarnungkwurakba
enena-manja angalya ngarna-da. Umba ningkumiyambena ningkenumamalya ningkena
ningkeniku-murnandaba-manja? Karningma arakba ngayuwa ningena, kembirra karn-
ingma arakba nganyangwa Nungwarrka enejukwaba. Miyambena-burra ningkakina yi-
yengkilabaja Nungwarrka-langwa ngayuwa-wa ningeniku-wilyakaji-yada-na?
10 Aba nara-bina ningkena a-werrungwur.duma nganyangwa ayakwa? Ngayuwa ning-
ambilyama Nungwarrka-manja ningena umba eneja Nungwarrka n-ambilyama ngan-
jukwaba ngayuwa-manja akwa yinuwilyaba-ma yinalakena. Amurndakenena ebina
ayakwa ningi-yengbinama nungkwurruwa-wa, nara ngayabakiyaba e-yengbuma umba
Nungwarrka nginuminu-war.dikinama amurndakakina ningeniki-yengba-langwa nibina
n-ambilyama ngayuwa-manja.
11 Yirru-werrungwur.dena ngayuwa-manja ebina-langwa ayakwa ngarra-makinama-
langwa yinuwilyaba-ma yinalakena ngayuwa akwa Nungwarrka. Akena nara-manja
aminu-werrungwur.duma nganyangwa-manja ayakwa, kembirra yiku-werrungwur.dena
amurndakibina-langwa ningu-war.danguma-langwa ngayuwa.
12 “Wurr-engkirraja! Karningerribirra yiku-werrikambilya-manja ngayuwa-manja,
kembirra yiku-war.denama warka ngayuwa wuburra ningi-yamama. Adinuba arakba
nganja ki-likajama Nungkwarrka-langwu-wa angalya akwa k-ambilyama enuwa-manja.

Ki-likajama-langwa arakba ningena Nungwarrku-wa, kembirra nungkwurraja yiku-war.denama arrubuda-dangwa warka umba yanda amurndakibina warka ngarra-wilyakajuwama kirrakina. Amandangwa engburingka ayakwa akina!
13 Ngarnubiyakaja ngarna-baba, kembirra eningerribirra-langwa ebina yiki-yengkilabajama ngayuwa-wa, akina-bina kembirra ki-yaminama ningena kajungwa ngayuwa kamin-abilyerrikini-yada nungkwurruwa-wa Nungwarrka-langwa nibina narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma.
14 Ngarnubiyakaja-baba akwa yiki-yengkilabaja-manja ngayuwa-wa eningerribirra-langwa, kembirra ngayuwa ki-yaminama akina," ni-yama Jesus.

Jesus nenu-makama-langwa neniki-larrka-langwa Neningikarrawara ena-langwa Nenumawurrina aburruwa-wa

15 Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Yiki-lyelyingmina-manja ngayuwa, kembirra yikumini-yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa.
16 Nganja ngayuwa kamini-yengkilabajama Nungwarrka yikenumini-larrkaji-yada wurruwilyaba wurringka warnumamalya yikabu-mamurikajini-yada wurribina kuw-ambilyama nungkwurruwa-manja warningangkawura.
17 Umba wurrakina wurribina wurruwilyaba nakina-bina enuwa Nenumawurrina, nibina yikenumini-dirrburakinama nungkwurruwa-langwi-yada ebina amamalya Neningikarrawara-langwa. Aburraja warnumamalya warningbala-murruwiya ngayuwa, nara wurrakina eningmiduma nakina Nenumawurrina akwa kembirra nara a-werrungwur.duma nakina-da. Umba arrkala nungkwurraja yikenu-werrungwur.denama nakina, mena kin-ambilyama-baba nungkwurruwa-manja arrawa akwa akwudangwa nirungekburna.

18 "Nara ningena a-lalikama nungkwurruwa-kiya akwurrajajuma umba ki-lawurradinama ngarningka yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa.
19 Arngkidarrba warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa, nara a-rringkama wurrakina ngayuwa-wa, umba nungkwurraja kirribina karningma-murrumurra ngayuwa yiki-rringkinama ngarningka. Nganja k-enibudinama ngarningka ningena. Kembirra nungkwurrajukwaba karniba kirrakina.
20 Akini-yada ngawa kembirra yik-eningmidinama kirrakina ning-ambilyama-langwa ngayuwa Nungwarrka-manja akwa nungkwurruwa-manja nungkwurrajukwaba umba nungkwurramba-langwa arrkala yik-ambilyama-langwa ngayuwa-manja.
21 Kirribina yikumini-yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa, kirrakina-bina kirri-lyelyingminamurra ngayuwa-manja. Akwa yiki-lyelyingmina-manja ngayuwa, kembirra enamba-langwa Nungwarrka kini-lyelyingminama kirrakina akwa ngayamba-langwa ki-lyelyingminama kirrakina akwa k-abilyerrikajungwunama nungkwurruwa-manja," ni-yama nakina Jesus.

22 Eneja nakina Judija (nara Judija NeningiKariyada umba ningka-dangwa Judija) ni-yama, "A nungkuwa ngarnubiyakaja! Ki-yamarrkinama nari-yada abilyerrikajungwuma ningkakina wurribina-manja warnumamalya warningbala-murrumanja nungkuwa umba yirruwa-manja k-abilyerrikajungwuni-yada?" ni-yama nakina Judija.
23-24 Eneja Jesus ni-yama, "Karningerribirra-langwa nara-manja a-lyelyingmama ngayuwa-manja, kembirra yikumini-yarrkuwurrenama nganyangwa ayakwa. Umba yiki-lyelyingmina-manja ngawa ngayuwa-manja, kembirra kirrakina yikumini-yarrkuwarakinama nganyangwa ayakwa akwa enamba-langwa Nungwarrka kini-lyelyingminama nungkwurruwa. Yinalakena kembirra yikin-akwudangwukajungwunama ngarningka nungkwurruwa-wa akwa yikin-ambilyama nungkwurruwa-manja. Amurndakeyina ayakwa nganyangwa ebina kirr-engkirrikenuma, nara ngayuwa ki-yengbina akina ngayabakiyaba umba Nungwarrka nginu-ngwurrkumambambijuwama ningeniki-yengbi-yada, nibina ngini-larrkama yangkwurrangwa.
25 Ning-ambilya-wiya ngawa ningena nungkwurruwa-manja, ngarra-makama amurn-dakenena ayakwa.
26 Umba nibina nenikumamurikaja, nibina Neningikarrawara-langwa Nungwurriyaka Nenumawurrina, nakina yikeni-dirrburakinama akwa yiken-eningmikinama ababurna-langwa amurndakibina ngarra-makama nungkwurruwa-wa, nibina keni-larrkajama Nungwarrka nenikumini-rndirrki-yada nganyangwa mamurukwa.

27 “Ki-likaja-manja ngayuwa yenjerrikina, kembirra ningena kamini-lyurrkwakinama
nungkwurra-langwa yukwudukwuda. Aburraja wurribina warnumamalya warningbala-
murruwiya ngayuwa, na-lyangkiyaminama nenu-wilyakinama yilyurrkwa yukwudukwuda. Akena nara-da! Umba yaka wuburra yilyurrkwa yukwudukwuda nganyangwa
ni-yaminama, kamini-lyurrkwakinama kembirra nungkwurramba-langwa nungkwurra-
langwa. Kembirra nara a-werrikawarriyaduma akwa akbar.duma kirrakina umba wurri-
yakuwerribikaja amurndakibinu-wa ayakwa.
28 “Dukwa nara a-lyelyingmama angwurra ngayuwa-manja umba kirri-
kadikajungwunama. Arakba kirr-engkirrikenuma karna nganyangwa ayakwa
ningeniki-lika-langwa akwa ningeniki-lawurrada-langwa yangkwurrangwa. Eneja
Nungwarrka naruma numikbiyiya-dangwa nakina umba nganja ningaba-kiya ningena.
Naruma ngawa numikbiyiya-dangwa nakina-baba, kembirra yiki-lyelyingmina-manja
amandangwa ngayuwa, yiki-yekirrerridinama ki-lawurradinama-langwa nganyangwu-
wa Nungwarrka. Akena nara-da!
29 Amandangwa ningena ngarra-makama amurndakenena ka-
ngekburakajungwunamurru-wa, kajungwa ka-ngekburakajungwuna-manja
amurndakakina ambaka-murra, yik-eningmidini-yada nganyangwa ayakwa.
30 Eneja naka arakba nimininga nubungkawa nubukwaya ni-likajama
yangkwurrangwa nibina nu-bungkawadinama enena-manja angalya akwa
angkwulyumida-manja. Ni-likajama-baba nakina, kembirra arngkidarrba ki-
jerrukwunama nganyangwa ayakwa. Akena nara nakina angkuwurruma ngayuwa-
manja a-rndirrkuma nganyangwa mamurukwa.
31 Nganja ningena ningi-yarrkuwarakinama Nungwarrka-langwa ayakwa kajungwa
wurrababurna-langwa enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja kuw-
eningmidini-yada ngayuwa ningi-lyelyingminama-langwa nakina Nungwarrka. “Kwa!
Ngarri-likaja arakba yadada enena-langwa angalya,” ni-yama Jesus.

15

Jesus nakina wuburra amamalya akwurena ememeka

1 Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Ngayuwe-
ka ningena ningibina wuburra amamalya akwurena ememeka umba eneja nganyangwa
Nungwarrka n-akwurrajinama akina akwurena.
2 Amurndakibina nganyangwa ememeka eningikarrawara amakirnda nara-manja ar-
rangbama amaninga, akina kembirra nakina kini-ngkarrnginama. Umba arrkala kuw-
arrangbina-manja amaninga ngala-langwa, kembirra ka-jerrida-manja akina amaninga,
kini-ngkarrnginama numurndamurndirra ambaka-langwa ebina amukayerra eningikar-
rawara amakirnda ememeka-langwa kin-arndirrdebirrakinama kajungwa kembirra
ambaka-murra ka-lungkuwarrini-yada kuw-arrangbini-yada ababurna amaninga ngar-
ningka.
3 Umba nungkwurraja wuburra karnumemeka kirrakina nganyangwa akwa ngalaja
ebina ayakwa nganyangwa kirraku-ngwurriyakikama awurruwurrariya-langwa arakba,
ebina ngarra-makama-langwa ngayuwa nungkwurruwa-wa.
4 “Ke-yemberrkiyerrerrikeyina-manja eningikarrawara amakirnda akwukawura
eyebijeba ememeka-langwa, kembirra nara arrangbama ngala-langwa amaninga.
Wuburra laka akina, kirrakwukawura-manja ngarreyebijeba ngayuwa-langwa, kembirra
nara kirrakina arrangbama amaninga, kirruwerridebirra. Akina wuburra nalirra-
dakwuliyinama amakirnda ememeka-manja, kembirra yiku-mandakwuliyinama ngawa
ngayuwa-manja. Nganjukwaba ngawa arrkala ki-yamini-yada nungkwurruwa-manja.
5 Ngayuwa ningena ningi-yemberrkarjiyama umba nungkwurraja kirrakina
nganyangwa karningikarrawara karnumemeka. Karningerribirra kirri-
lyangmuridinama karniki-yama-langwa nungkwurrabakiyaba. Yiku-mandakwuliyina-
manja yimbukwa kirrakina ngayuwa-manja akwa nganjukwaba ngawa ki-yamini-
yada nungkwurruwa-manja, nara kembirra kirrakina kirruwerridebirra umba yik-
arrangbinama ababurna amaninga akwa yika-werrikiladikinama wurrukwalu-wa
warnumamalya.
6 Akena nara-manja a-mandakwulijuma akina ememeka eningikarrawara amakirnda
ebina-manja ne-yemberrkarjiyamurra-manja, kembirra ke-ngburingkadinama
akwa aburraja karru-murndukwunama akwa karri-dakinama angwura-manja.
Nungkwurramba-langwa kembirra nara-manja a-mandakwulijuma ngayuwa-manja,
akina wuburra engburingka eka, kini-yaminama Neningikarrawara kenu-wurrenama
kirrakina.

7 “Umba ngayuwa-manja ngawa yiku-mandakwuliyina-manja kirrakina akwa
yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra ngarnubiyakaja arakba
ngarna akwa yikini-yengkilabajama nganyangwa Nungwarrka eningerribirra yiki-
ngayindenama-langwa. Kembirra eneja kini-yaminama nungkwurra-langwa-langwiya
ayakwa nakina.
8 Umba yik-arrangbina-manja ababurna amamamuwa amaninga akwa yika-
werrikiladikina-manja wurrukwalu-wa warnumamalya, kembirra aburraja
warningerribirra kuw-eningmidinama nungkwurruwa kirrakina nganyangwa
karnikabuburrakiyuwa akwa kirrakina-murrada ngawa yikamin-abilyerrikinama
wurrakina nakina Nungwarrka narrubuda-dangwa nukwulyubena nilyengma.
9 Nganyangwa wuburra Nungwarrka ni-lyelyingminama ngayuwa, nganjukwaba
ngawa ningi-lyelyingminama nungkwurruwa. Wurru-mandakwuliyina ngawa ngayuwa-
manja kajungwa ki-lyelyingmini-yada ngawa nungkwurruwa-manja.
10 Yiki-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra ngayuwa ki-
lyelyingminama k-abulirrangkwunama ngawa kirrakina, wuburra laka nginumini-
yarrkuwarakama Nungwarrka-langwa ayakwa nganjukwaba akwa kembirra ni-
lyelyingminama ngin-abulirrangkwunama ngawa ngayuwa nakina.
11 “Ngayuwa arakba ngarra-makama amurndakakina kajungwa nungkwur-
ruwa yiku-werrikilyelyingmajungwuni-yada wuburra nganjukwaba ningu-
werrikilyelyingmajungwunama.
12 Kembirra arakba ngarra-makinama nungkwurruwa-wa, yiki-yamini-yada ngawa
yiki-lyelyingmajeyini-yada kirrakina, wuburra laka nganjukwaba ningi-lyelyingminama
nungkwurruwa.
13 Ka-lyelyingmina-manja angwurra warnumamalya aburra-langwa-manja
warnubiyakaja, kembirra dukwa karramini-jungwunama wurrakina aburruwa-langwa.
Amukwiyadakine-ka akwulyelyingma eningaba-dangwa.
14 Yikumini-yarrkuwarakina-manja nganyangwa ayakwa, kembirra nganyangwa ngar-
nubiyakaja kirrakina.
15 Aburraja warnikuminuwar.duwar.da warningma warniku-war.di-yada warka
umba warningbala ambaka wurrakina aburra-langwa-langwa nubungkawa kini-
ngayindenama-langwiya neniki-yama-langwa nakina umba wurruminakina-langwa
nubungkawa warnubiyakaja, warningma arakba neniki-yama-langwa. Nara kembirra
arakba kirrakina nganyangwa karnikuminuwar.duwar.da umba ngarnubiyakaja arakba
ngarna-da, mena ngayuwa arakba ngarra-makama-baba ababurna-langwa ebina nginu-
makama-langwiya Nungwarrka.
16 “Nara nungkwurruwa yiku-wekbalyina ngayuwa umba nganja ngayuwa ningu-
wekbalyinuma kirrakina nungkwurruwa yikuminu-war.deni-yada warka nganyangwa
akwa alibina-wiya yika-werrikiladikini-yada wurrukwalu-wa. Amukwiyadakina warka
eyirrbiyirrba ngawa ka-war.dikajungwunama. Yiki-yamina-manja kembirra kirrak-
ina, nganyangwa Nungwarrka yikenu-kwunama ebina yikini-yengkilabajama-langwiya
mena ngarnubiyakaja ngarna-baba.
17 Ngayuwa ngarra-makinama ningi-yaminama, ‘Wurri-lyelyingmajeyina
karningerribirra-langwa!’ ” ni-yama Jesus.

Wurribina warnumamalya warningbala-murruwiya Jesus akabu-wurrikbinama ngakwurruwa-wa

18 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, “Yikabu-
wurrikbina-manja warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa
nungkwurruwa-wa, kembirra yiki-yakuwerribikajama ne-yamamurra bu-wurrikbama
ngayuwa-wa nganjukwaba adinuba-wiya.
19 Kirrakina yiki-yakeyina-manja wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa,
nara kembirra wurrakina a-wurrikbama nungkwurruwa-manja umba yikab-
abulirrangkwunama wuburra ne-yaminama narr-abulirrangkwunama aburra-langwa
warnumamalya. Akena nganja ngayuwa ningu-wekbalyinuma kirrakina ngarr-
abulirrangkwama akwa ngarr-eyebijabakama wurrakina-langwa warnumamalya.
Nara kembirra e-yakajuma aburruwa-manja umba kirreyebijaba waka kirrakina
yik-ambilyama. Kirreyebijaba-baba kirrakina, kembirra warnumamalya wurribina
warningbala-murruwiya ngayuwa, kirrabu-wurrikbinama nungkwurruwa.
20 “Wurri-yakuwerribikaja ebina ayakwa ngarra-makamurra nungkwurruwa-wa akwa
ningi-yamama, ‘Jerriya warnikuminuwar.duwar.da wurraruma umba naba-kiya eneja
aburra-langwa nubungkawa? Nara-da!’ ningi-yamama. Aburraja wurrukwala warnuma-
malya wurribina warningbala-murruwiya ngayuwa, bumini-ngekburakama awinyamba

nganyangwa akwa kembirra ningi-lyandinuma. Akina wuburra ke-yaminama wurrakina nungkwurrajukwaba nungkwurruwa-manja akwa kembirra yiki-lyandinama. Umba aburraja wurrukwala waka bumini-yarrkuwarakama nganyangwa ayakwa akwa ngarningka akina wuburra ke-yaminama yikabumini-yarrkuwarakinama nungkwurralangwa ayakwa nungkwurrajukwaba.
21 Ne-yamama wuburra ngayuwa-manja, kembirra ke-yaminama ngawa nungkwurrajukwaba nungkwurruwa-manja. Miyambena-burra wurrakina ke-yaminama? Nganyangwa-baba arakba kirrakina ngarnubiyakaja akwa warningbala ambaka wurrakina nibina ngini-larrkama yangkwurrangwa ngayuwa.
22 "Nara-manja ningena ki-likena akwa ki-yengbina wurribinu-wa warningbalamurruwa ngayuwa, kembirra nara amini-yelijajungwuma wurrakina awurruwurrariyalangwa. Akena ningi-likenuma nganja yangkwurrangwa aburruwa-wa akwa ningiyengbinuma-da. Nara kembirra aburraja edirremama awurrariya-langwa ne-yamamalangwa umba wurrakakiruma arakba wurrakina.
23 Aduwaba warningerribirra wurribina bu-wurrikbinama ngayuwa, kembirra neyaminama ngawa nenu-wurrikbinama enejukwaba Nungwarrka nganyangwa.
24 Nara ambaka aburraja wurrukwala ke-yama-langwa ebina amukwiyadakina ningiyamama ngayuwa. Nara-manja wurrakina kabu-rringka amurndakibina ningi-yamama ngayuwa, nara kembirra a-lekbuma Neningikarrawara aburruwa-wa. Akena arakba bu-rringkama amurndakakina ningi-yamama akwa aduwaba bu-wurrikbinama ngawa ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka enejukwaba.
25 Akena ena na-ngekburakajungwunuma ne-yamama kajungwa ebina ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma aburra-langwa-manja eningarumuruma ayakwa, kalyangmandukwunadini-yada. Akine-ka ayakwa ne-yaminama, 'Bu-wurrikbama ngayuwa eningiyanda-langwa,' ne-yaminama akina ayakwa.✡
26 "Nganja ngayuwa kamini-larrkajama nungkwurruwa-wa nibina Nenikumamurikaja Nenumawurrina nakina-bina yikenumin-abilyerrikinama ebina alyangmandukwuna ngayuwa-langwa. Nakina-bina kini-likajama yangkwurrangwa Nungwarrka-langwa akwa kenumini-yengbinama ngayuwa-langwa.
27 Yadikina-langwiya ngawa ebina ning-aburradadanguma-langwiya ngarrawilyakajuwama-langwiya nungkwurruwa-wa, nungkwurruwa arakba kembirra ngarri-yakeyinuma ngayuwa. Ngarri-yakeyinuma-langwa ngarna, nungkwurrajukwaba yikumini-yengbinama ngayuwa-langwa.

16

1 "Nganja arakba ngarra-makama amurndakenena ayakwa nungkwurruwa-wa kajungwa nari-yada kirrakina amini-yarrkuwurruma nganyangwa ayakwa umba yikuwerrungwur.deni-yada ngawa ngayuwa-manja.
2 Aburraja ka-minangkirreyinama kirrakina amurndakakina-langwa jinakakwa kajungwa nari-yada kirrakina e-yangmarngkwajuma Neningikarrawara yakwujina. Arngkidarrba warna arakba yikabu-wardenama kirrukwala-manja. Yikabu-wardenamanja wurrakina, kembirra ka-lyangkiyaminamurra kenuminu-war.denama eningaba warka Neningikarrawara-langwa.
3 Miyambena-burra ke-yamina amukwiyadakina wurrakina? Yindi! Nuweningbalidinama-baba ngayuwa akwa nganyangwa Nungwarrka-na?
4a Nganja ngarra-makama arakba karna kajungwa mibina-manja mamawura kangekburakajungwuna-manja amurndakakina, kembirra kirrakina yiki-yakuwerribikajiyada ebinu-wa ngarra-makamurru-wa ngayuwa," ni-yama Jesus.

Nenumawurrina Nungwurriyaka akenuminu-war.denama-langwa ngakwurruwalangwa

4b Biya Jesus ni-yama ngarningka ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Akiniyada ngawa yirr-aburrakiyuwarnu-manja adinuba-wiya ngayuwa, nara ka-maka karna ke-yaminama-langwa wurrukwala nungkwurruwa-manja mena ngayuwa ngarriyakeyinuma-baba karna.
5 Nganja arakba ningeniki-liki-yada nibinu-wa ngini-larrkamurru-wa ngayuwa yangkwurrangwa akwa kembirra ngarra-makama arakba amurndakibina. Akena nara kirruwilyuwilyaba yiki-yama ngayuwa-wa, 'Ngambu-wa nungkuwa?' yiki-yama.
6 Akena nungkwurraja kirru-werrikubarrnginuma arakba kirr-engkirrikenumalangwa amurndakibina.

✡ **15:25** Emeba 35:19; 69:4

7 Umba nganje-ka ngayuwa ningi-yengbinama alyangmandukwuna ayakwa ningi-larrkbularrkbakinama. Ki-likaja-manja arakba ngayuwa, nara awurrariya akina umba eningaba akina-da. Nara-manja ngayuwa a-lalikama nungkwurruwa umba k-ambilya-manja ngawa, eneja kembirra nara-maka nakina Nenikumamurikaja a-likama nungkwurruwa-wa. Umba ki-likaja-manja ningena, nganja kembirra arrkala kini-larrkajama nakina nungkwurruwa-wa-da.

8 "Kini-likaja-manja eneja Nenumawurrina nungkwurruwa-wa, nakina keni-dirrburakinama wurrababurna-langwa warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja kuw-eningmidini-yada ne-yaminama-langwa awurrariya akwa ngayuwa-langwa ningibina ningeninguwurrariya-ma ninguwerrikidirrbura akwa ngawa keni-lekbajama-langwa Neningikarrawara aburruwa-wa ambaka-murra. Wurrakine-ka na-makijajungwunama wurrakakiruma akena nara ngawa-da.

9 Wurrakina narr-angkuwabijinama ebina awurrariya mena nara-baba wurrakina a-werrikambilyuma ngayuwa-manja.

10 Akwa ngarningka b-angkuwabijinama ngayuwa ningibina ninguwerrikidirrbura mena ngayuwa-baba ningena ki-likajama Nungwarrku-wa akwa kembirra nara karna arakba a-rringkama ngayuwa.

11 Akwa ngarningka nen-angkuwabijinama wurrakina keni-lekbajama-langwa Neningikarrawara warnumamalyu-wa ne-yamamurru-wa awurrariya mena arakba neni-lekbenuma-baba Neningikarrawara nibinu-wa nu-bungkawadinamurru-wa enena-manja angalya akwa ngarningka angkwulyumida-manja.

12 "Ababurna ayakwa ngarningka ka-makinama nungkwurruwa-wa akena yikuminu-marngkuwarenama-baba kirrakina-da.

13 Umba kini-likaja-manja eneja nibina Nenumawurrina nungkwurruwa-wa, nakina-bina yikenumini-dirrburakinama nungkwurraja ebina alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa, yiken-akakirumakinama ababurna-langwa alyangmandukwuna. Nara nakina enabakiyaba e-yengbuma nungkwurruwa-wa umba amurndakibina yimbukwa ayakwa kin-engkirrikajama-langwiya ebina ki-yengbinama-langwiya ngayuwa neniki-yengba-langwa nakina akwa enamba-langwa yikenu-makinama ebina-langwa ka-ngekburakajungwunama-langwa ambaka-murra.

14 Nakina kenumin-engkirrikajama amurndakakina ayakwa nganyangwa akwa enamba-langwa yikenu-makinama nungkwurruwa-wa. Yikenu-makinama-langwa karna, kembirra nungkwurraja kirrakina yik-eningmidinama ngayuwa ningena ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma.

15 Ababurna-langwa ebina Nungwarrka-langwa, amurndakakina nganjukwaba nganyangwa. Ababurna-langwa ayakwa amurndakibina ningi-yengbinama, na-likajama-baba Nungwarrka-langwa, kembirra ngayamba-langwa ngarra-makinama nakina-langwa Nenumawurrina kin-engkirrikajama-langwa nganyangwu-wa ayakwa akwa kembirra enamba-langwa yikenu-makinama ngarningka nungkwurruwa-wa," ni-yama Jesus.

Awerrikawarriya ke-kuwarrukwajungwunama-langwa eyekirrerru-wa

16 Biya ngarningka Jesus ni-yama ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa, "Arngki-darrba kirrakina nara arakba a-rringkama ningena umba awarrngkambaka-murra yiki-rringkinama karna ngarningka," ni-yama nakina aburruwa-wa.

17 Aburraja kembirra namin-andabumeyinuma akwa na-lyelyimbukweyina aburruwa-kiya wurrakina akwa ne-yama, "Amiyambena-kiya ebina ambilyuma ayakwa ngarrenu-makinama ngarna? Eningadinuba-wiya ngarrenu-makinama nara ngarna a-rringkama nakina arngkidarrba umba awarrngkambaka-murra akini-rringkinama ngarningka. Kembirra eningarija-langwa-dangwa ngarrenu-makinama kini-likajama-langwa Nungwenikbu-wa.

18 Dukwa amiyambena kembirra ayakwa akina 'arngkidarrba'? Ngarningbala ngawa ngarna nara a-mumiringkama ebina ni-yengbinuma-da!" ne-yama wurrakina.

19 Eneja neningma arakba Jesus keni-yengkilabajama-langwa enuwa-wa amurndakibina-langwa ayakwa ena-langwa-langwa. Kembirra ni-yama aburruwa-wa, "Ningi-yamama ningibina, 'Arngkidarrba kirrakina nara arakba a-rringkama ningena umba awarrngkambaka-murra yiki-rringkinama karna ngarningka,' ningi-yamama. Aminenena-langwa-bina ebina kirri-yengkiyengkilabajeyinuma-na?

20 Wurr-engkirraja! Nungkwurraja kirrakina yiku-ngwadeyinama yiki-ringirriyadinama umba aburraja warnumamalya warningbala-murruwiya

ngayuwa, wurriyekirrerra kuw-ambilyama wurrakina. Akena nungkwurra-langwa awerrikawarriya ke-kuwarrukwajungwunama ngarningka eyekirrerru-wa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

21 “Ngalaja yingu-werribikajungwuna-manja arakba dibina didarringka dadik-arrangbi-yada wurrangariya, narringu-wardiyinama akina akarrkwujaja. Kembirra na-rukwularrina-manja wurrangariya, nara arakba e-yakuwerribikama akarrkwujaju-wa umba arakba diyekirrerra yingumini-rukwularrama-langwa wurrangariya.

22 Nungkwurraja kirrakina dakina wuburra didarringka kirri-yaminama. Kirru-werrikubarrnginama ningeniki-lika-langwa arakba umba ngayuwa ambaka-murra aki-rringkeyinama ngarningka. Kembirra yiki-yekirrerridinama ngarningka akwa nara warningerribirra wurrakina a-werrikungwanjajuma kirrakina.

23 Akini-yada ngawa nara kembirra nungkwurraja kirrakina e-yengkilabama ngayuwa-wa nganyangwa-langwa ayakwa umba nakina nibina Nenumawurrina yikeni-dirrburakinama kirrumurndakakina. “Wurr-engkirraja! Ngarna ngarnubiyakaja-baba arakba, kembirra ababurna-langwa ebina yikeni-yengkilabajama nganyangwu-wa Nungwarrka, eneja kini-yaminama amurndakakina-langwiya nungkwurra-langwa-langwiya ayakwa. Amandangwa engburingka ayakwa akina!

24 Nara ambaka karna yikini-yengkilabena-langwa awilyuwilyaba ngarri-yaminama-langwa ngarnubiyakaja. Kemba wuni-yengkilabaja, nakine-ka kembirra kini-yaminama nungkwurra-langwa kajungwa yiku-werrikilyelyingmajungwuni-yada kirrakina.

25 “Ningeningamiyerra nara ki-yengbiyengbina adirrbura umba alawudawarra nganyangwa-langwiya ngarra-makumakama nungkwurruwa-wa ningenik-akakirumaki-yada. Akena arngkidarrba nara arakba a-makama alawudawarru-ma umba dirrbura arakba ki-yengbinama Nungwarrka-langwa nungkwurruwa-wa.

26 Makina-manja mamawura nara ningena amini-yengkilabama nganyangwu-wa Nungwarrka nungkwurra-langwa awilyuwilyaba umba nungkwurruwa nungkwurrabakiyaba yikini-yengkilabaja mena ngarnubiyakaja-baba,

27 akwa ngarningka ni-lyelyingminama-baba Nungwarrka nungkwurruwa. Nungkwurraja kirri-lyelyingminama ngayuwa akwa kirr-eningmidinuma arakba ningi-likenuma-langwa Neningikarrawara-langwa. Kembirra enamba-langwa ni-lyelyingminama angwurra nungkwurruwa.

28 Nganja ngayuwa angaluba ningi-likenuma Nungwarrka-langwa enenu-wa an-galya akena adinuba arakba ki-lalikinama enena angalya umba ki-lawurradinama nganyangwu-wa Nungwarrka,” ni-yama Jesus.

29 Aburraja wurrakina warnikabuburrakiyuwa ena-langwa ne-yama enuwa-wa, “Nara arakba ningkena a-makama alawudawarra umba adirrbura ningki-yengbinama.

30 Yirraja yarna arakba yarningma ningkakina yirrumini-rringkinama yirra-langwa mangma. Kembirra nara arakba e-yengkilabama ayakwa ngarningka. Yirrumini-rringkinama-langwa yirra-langwa mangma, kembirra yirr-eningmidinuma ningkakina ningki-likenuma-langwa angaluba Neningikarrawara-langwa,” ne-yama wurrakina.

31 Eneja Jesus ni-yama aburruwa-wa, “Kada arakba yirru-werrungwur.denama ngayuwa-manja?

32 Adinuba arakba kirrababurna-langwa yikuwurrak-errbalinama yiki-lalikinama ngayuwa umba yiki-lawurradinama nungkwurra-langwu-wa angalya. Umba eneja Nung-warrka kin-ambilyama ngayuwa-manja akwa kembirra nara ningakwukawura ambi-lyingama ningena. Amandangwa memema mamawura akwudangwa arakba.

33 Nganja arakba ngarra-makama amurndakakina nungkwurruwa-wa kajungwa kini-lyurrkwadini-yada nungkwurra-langwa yukwudukwuda ngarri-yakeyinuma-langwa ngarruwurrakawuru-ma. Aburraja warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja yikabumini-ngekburakinama nungkwurra-langwa awinyamba akena nganja ngayuwa arakba ningi-jerrukwama akina arrubuda Namukwa-langwa akwa ena-langwa-langwa warnikuminuwar.duwar.da wurrikikalya enena-manja angalya. Wurru-werrikiyangmarngkwajungwuna kembirra!” ni-yama Jesus ena-langwu-wa warnikabuburrakiyuwa.

17

Nu-buriyaminuma-langwa Jesus Nungwenikba-wa

1 Biya ni-jerrukwama-langwa ni-yengbinuma-langwa Jesus ayakwa ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa, kembirra nu-ngwundikadinga karrawaru-wa akwa ni-yama, “Ngangwa, enena-bina arakba kamin-abilyerrikini-yada k-eningmikini-yada nungkuwa

warnumamalya-manja ngayuwa-langwa, ningibina-langwa nungkwa-langwa-langwa Ningenikuwena, ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma. K-eningmikinama wurrakina kajungwa ngayamba-langwa k-eningmikini-yada arrkala nungkuwa-langwa, ningkibina ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena ningkilyengma nungkwajukwaba.

2 Nungkuwa yi-bungkawakama ngayuwa wurrababurna-manja warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja, kajungwa ngayuwa k-enibikini-yada wurrababurna-langwa warniba warningangkawura wurrumurndakibina yu-kwama ngayuwa-wa.

3 Kuw-eningmidina-manja wurrakina nungkuwa ningkibina ningkuwilyaba-ma ningkilyangmandukwuna Ningkeningikarrawara akwa kuw-eningmidina-manja ngayuwa ningibina yi-larrkama nungkuwa yangkwurrangwa, kembirra kuw-ambilyama warniba warningangkawura wurrakina.

4 Ningi-jerrukwa arakba amurndakibina warka yu-kwama nungkuwa ngayuwa-wa ningeniki-yami-yada. Ningi-yamama-langwa amurndakakina, kembirra arakba ngayuwa ningarramin-abilyerrikama warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja warnik-eningmidi-yada nungkuwa ningkarrubuda-dangwa ningkukwulyubena ningkilyengma.

5 Kembirra nungkuwa Ngangwa, yiki-lawurrakajina ngayuwa ebinu-wa ning-ambilyumurru-wa ningeningadinakba wuburra laka nungkuwa y-akumarnuma ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma nara-wiya ambaka ki-ngekburaka ababurna-langwa ningkakina," ni-yama Jesus.

Jesus nenuminu-buriyaminuma-langwa ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa

6 Biya ngarningka ni-yama Jesus, "Nungkwaja yu-kwama ngayuwa-wa warna warnikabuburrakiyuwa enena-langwa angalya umba ngayuwa ningarramin-abilyerrikama ningarr-eningmikama wurrakina nungkuwa-langwa. Adinuba-wiya nungkwa-langwa wurrakina akena nungkuwa yu-kwama wurrakina ngayuwa-wa. Aburraja bumini-yarrkuwarakama nungkwa-langwa ayakwa.

7 Warningma arakba ababurna-langwa amurndakibina nganyangwa-murruwiya, yiminu-wilyakama nganyangwa-wi-yada.

8 Nganja ngayuwa arakba ningarra-makama nganyangwa warnikabuburrakiyuwa ababurna-langwa ayakwa amurndakibina nungkuwa yi-makama ngayuwa-manja umba aburraja narru-werringwur.danguma akina-manja. Warningme-ka amandangwa warna ningi-likenuma-langwa ngayuwa yadikina nungkuwa-langwa akwa ningkakina-bina yi-larrkama-langwa ngayuwa.

9 "Nganja ningena ningarraminu-buriyaminama wurrumurndakenena-langwa. Nara ningena aminu-buriyamama wurrumurndakibina-langwa warningbala-murrilangwa ngayuwa umba wurribina-langwa yimbukwa yu-kwama-langwa ngayuwa-wa ningarraminu-buriyaminama, mena nungkwa-langwa-baba wurrumurndakenena.

10 Aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurribina nganyangwa, nungkwajukwaba wurrakina nungkwa-langwa. Umba wurrumurndakakina warnumamalya wurribina nungkwa-langwa, nganjukwaba nganyangwa wurrakina y-awurakeyinama. Wurrakine-ka karramin-abilyerrikinama karr-eningmikinama wurrukwala warnumamalya ngayuwa-langwa ningibina ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma.

11 "Ngangwa Ningkungwurriyaka ningkakina umba ningubukwaya arakba ningi-likajama nungkuwa-wa. Arngkidarrba arakba nara ngayuwa ningena ambilyama enena-manja angalya, umba nganyangwa warnikabuburrakiyuwa kuw-ambilyama yelakwa arija-langwa. Nungkwaja ningkakina ningkarrubuda akwa yi-ngbudirrkama ngayuwa. Kembirra ka-didirrakinama warna kajungwa wurruwilyaba-mi-yada wurrakina wuburra yakuwa yuwilyaba-ma yalakena.

12 Ning-ambilyu-wiya nganja ngayuwa aburruwa-manja, ningarra-didirrakama wurrakina yi-ngbudirrkama-langwa ngayuwa. Ningarr-akwurrajuwama akwa nara wurruwilyuwilyaba ka-rukuwurriyina warna. Akena nuwilyaba-ma yimbukwa nenungkwarba kini-jungwunama akwa kinu-rukwulyuwakenama nenumawurrina ena-langwa. Kini-yamina-manja nakina, kembirra ngalaja akina ayakwa nungkwa-langwa ka-lyangmandukwunadinama ebina nuw-arrikarrijajungwunuma arakburakba-kiya-wiya.

13 "Ningubukwaya nganja arakba ningi-likajama nungkuwa-wa, umba ningi-yengbinama amurndakenena ayakwa nganyangwu-wa warnikabuburrakiyuwa

ning-ambilya-wiya ngayuwa ambaka enena-manja angalya, kajungwa ka-werrikilyelyingmajungwuni-yada wuburra ngayuwa.
14 Nganja ningarra-makama arakba warna amurndakibina ayakwa yu-kwama nungkuwa ngayuwa-wa. Wurrumurndakibina warnumamalya warningbala-murruwiya nungkuwa, nara wurrakina abulirrangkwama nganyangwa warnikabuburrakiyuwa, wuburra nara wurrakina abulirrangkwama nganjukwaba ngayuwa. Nara-baba wurrakina abulirrangkwama aburruwa-manja, kembirra narra-wurrikbinama aburruwa-wa wuburra laka bu-wurrikbinama ngayuwa-wa.
15 Ngangwa, nara ningena e-yengkilabama nungkuwa-wa ningkeniku-wilyaka-langwa ningkakina nganyangwa warnikabuburrakiyuwa enena-langwa angalya nuw-ambilyamurra-langwa wurrumurndakibina warningbala-murruwiya nungkuwa umba yirra-yengkilabajama nungkuwa kajungwa ka-didirrakini-yada nibina-langwa nuwurrariya nikalya.
16 Wurrumurndakibina warnumamalya warningbala-murruwiya nungkuwa, nara wurrakina abulirrangkwama nganyangwa warnikabuburrakiyuwa, wuburra nara wurrakina abulirrangkwama nganjukwaba ngayuwa.
17 “Ngangwa, nungkwa-langwa ayakwa alyangmandukwune-ka eningangkawura. Akina-murra ayakwa, k-abulirrangkwunama ningkakina warna wurribina-langwa warningbala-murruwiya nungkuwa.
18 Nganja arakba ningarra-larrkajama warna enenu-wa angalya akwa ababurnu-wa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya warningbala-murruwiya nungkuwa, wuburra laka nungkuwa yi-larrkama nganjukwaba ngayuwa yangkwurrangwa aburruwa-wa.
19 Ngayuwa ngarra-ngayindenama nungkuwa yik-abulirrangkwuni-yada ngayuwa ka-jungwa kembirra aburramba-langwa ka-ngayindeni-yada nungkuwa k-abulirrangkwuni-yada wurrumurndakakina,” ni-yama Jesus.

Jesus nenuminu-buriyaminuma-langwa wurrababurna-langwa wurribina ka-werrikambilya-murruwiya ambaka-murra

20 Biya ngarningka ni-yama Jesus Nungwenikba-wa, “Nara ningena e-yengkilabama wurrumurndakenena-langwa warnikabuburrakiyuwa yelakwa yimbukwa, umba ngarningka aburrajukwaba wurrukwala-langwa ningarramini-yengkilabajama wurrumurndakibina-langwa ka-werrikambilyama-langwa ambaka ngayuwa-manja kuw-engkirrikajama-langwa ebinu-wa ngawa ayakwa ke-yengbinamurru-wa nganyangwa warnikabuburrakiyuwa.
21 Ngangwa, ngayuwa ningarra-ngayindenama kuw-ambilyi-yada wurrababurna-langwa wurruwilyaba-ma ngawa wurruwurrakawuru-ma akwa kuw-ambilyi-yada yakuwa-manja wuburra laka nungkuwa ningk-ambilyama ngayuwa-manja akwa nganjukwaba ngayuwa ning-ambilyama nungkuwa-manja akwa yuwilyaba-ma yalakena. Aburraja kembirra aki-yakeyini-yada wurrakina yakuwa-manja kajungwa wurrukwala warnumamalya enena-langwa angalya akwa angkwulyumida-langwa kuw-eningmidini-yada yi-larrkama-langwa ningkakina ngayuwa yangkwurrangwa.
22 “Nganja ngayuwa ningarra-ngbudirrkama akwa ningarra-kwulyubenikama ngayuwa-murra nganyangwu-wa warnikabuburrakiyuwa, wuburra laka nungkuwa y-akumarnuma ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma kajungwa kembirra wurruwurrakawura-murri-yada wuburra laka yakuwa yuwilyaba-ma yalakena.
23 Ngayuwa ningena arakba ning-ambilyama aburruwa-manja umba nungkuwa arakba nungkwajukwaba ningk-ambilyama ngayuwa-manja, kajungwa wurrakina ke-yakeyini-yada ngawa karruma-wilyakini-yada muwilyaba-ma mangma. Karruma-wilyakinama-langwa muwilyaba-ma mangma, kembirra aburraja wurrababurna-langwa warnu-mamalya wurribina warningbala-murruwiya nungkuwa, kuw-eningmidinama wur-rakina yi-larrkama-langwa ningkakina ngayuwa yangkwurrangwa akwa ngarningka ningki-lyelyingminama nungkuwa nganyangwa warnikabuburrakiyuwa wuburra laka nungkuwa ningki-lyelyingminama nganjukwaba.
24 “Ngangwa, nungkuwa arakba yu-kwama warna nganyangwa warnikabubur-rakiyuwa ngayuwa-wa akwa kembirra ngayuwa ningarra-ngayindenama kuw-ambilyi-yada ngayuwa-manja ebina-manja angalya k-ambilyamurra-manja ningena. Aburraja kembirra wurrakina kabu-rringkinama ningena ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma. Nungkwaja nungkuwa ningki-lyelyingminuma ngayuwa adinuba-wiya nara-wiya ambaka ki-ngekburaka ababurna-langwa. Ningki-lyelyingminuma-langwa nungkuwa ngayuwa-manja, kembirra y-akumarnuma ngayuwa ningarrubuda-dangwa ningukwulyubena ningilyengma.

25 Ngangwa, ningkibina Ningkuwerrikidirrbura, aburraja wurrumurndakakina
warnumamalya enena-manja angalya akwa angkwulyumida-manja warningbala-wiya
nungkuwa akena ngayuwa ningeningma nungkuwa akwa aburrajukwaba nganyangwa
warnikabuburrakiyuwa warningma nungkuwa yi-larrkama ngayuwa yangkwurrangwa.
26 Ngayuwe-ka arakba ningarramin-abilyerrikama ningarr-eningmikama wurrakina
nungkuwa-langwa akwa ningiyirribiyirrba ngawa ki-yaminjaminama ningena kajungwa
kembirra ka-lyelyingmajeyini-yada wurrakina wuburra nungkuwa nungkwajukwaba
ningki-lyelyingminama ngayuwa akwa ngarningka nganja k-ambilyi-yada aburruwa-
manja yirruwilyaba-ma. Amandangwa," ni-yama nakina Jesus Nungwenikba-wa.

18

Wurrukwala warnungkwarba nenu-manguma-langwa Jesus

1 Eneja Jesus ni-jerrukwama-langwa nu-buriyaminuma-langwa, nu-warrukwa angak-
bilyuwalya angalya emikirra Kidirena aburruwa ena-langwa warnikabuburrakiyuwa,
akwa na-likena aminababurnamurru-wa eka-murriya na-lungkuwarrinumurru-wa,
2 ebinu-wa angalya nawurra-murndukweyinumurru-wa arngkirngkawura-wiya.
Eneja nibina Judija neningma arakba akina angalya, nibina neniku-kwi-yada Jesus
wurrumurndakibinu-wa wurrububungkawa kajungwa warniku-wardi-yada nakina.
3 Kembirra aburraja wurrarumuruma WurruMinida akwa WurruBarija
warnungkwarba narra-larrkama wurrukwala warnungkwarba Judija-manja.
Wurrukwala WarningiRawuma wurrawinyamba umba wurrukwala wurribina
warnikumungkakwurraja angalya Neningikarrawara-langwa Jirujalema-manja.
Biya nawurraki-likena narru-wilyakama kaliwanga akwa bajananga akwa narri-
kekuwarakama amukwa angwura. Biya na-likena arakba ebinu-wa angalya nuw-
ambilyumurru-wa Jesus-murriya wurrakina.
4 Eneja arakba Jesus neningma nakina warniki-yama-langwa wurrakina nara-wiya ke-
yar.danga. Kembirra Jesus nenu-kwurukwa Judija-murriya-wa akwa ni-yama aburruwa-
wa, "Wayi! Angkaburra-wa kirramin-aburangkinama karna?" ni-yama nakina.
5 "Jesus NeningiNejiridu-wa!" ne-yama aburraja. Biya enamba-langwa ni-yama Jesus,
"Ningena ngaya-da!" Eneja Judija nu-kuwarjeya yakwujina ngawa aburruwa-manja,
nibina neniku-kwi-yada Jesus aburruwa-wa.
6 Umba aburraja nuw-engkirrika-manja wurrakina warnungkwarba akina ayakwa
Jesus-langwa, arngkawura-wiya nawurraku-ngwudarra erribaja arngkidarrba wurrak-
ina, akwa namurndaki-ngkilarra ajiringka-wa.
7 Kembirra eneja ngarningka ni-yama Jesus aburruwa-wa, "Angkaburra-wa kirramin-
aburangkinama karna?" ni-yama. "Jesus NeningiNejiridu-wa," ne-yama aburraja.
8 Enamba-langwa kembirra ni-yama nakina Jesus, "Ngarra-makama arakba ningena
ngaya. Yikumin-aburangkina-manja ngayuwa-wa yimbukwa, kembirra wurra-larrkiya
warna abu-likaja arakba," ni-yama nakina.
9 Ena ayakwa ni-yengbinuma Jesus kajungwa ka-lyangmandukwunadini-yada ebina
ayakwa ni-yengbinuma adinuba-wiya Nungwenikba-wa. Ni-yamama, "Ngangwa, wur-
rumurndakibina warnumamalya yu-kwama ngayuwa-wa, nara wurruwilyuwilyaba ka-
rukuwurriyina warna umba ngarr-akwurrajuwama ningena," ni-yamama. Kembirra
amandangwa enena ayakwa.✡
10 Eneja Jayumuna Bida nu-wilyakama kaliwanga enuwa-manja. Kembirra ni-
ngkarbaja nakina akwa neni-rida nuwilyaba-manja nenungkwarba, nenumini-
ngkarrnga mada mekbuda-langwa-langwa. Nakine-ka nenungkwarba nenimikirra
Melkija nibina nenuminu-war.danguma warka naruma-langwa nubungkawa NuMinida.
11 Eneja kembirra ni-yama Jesus nakina Bida-wa, "Wu-lawurrakajiya akina kaliwanga
nungkwa-langwa," ni-yama. "Ki-lyandiname-ka ngayuwa amandangwa ebina-langwiya
nginu-makama-langwiya Nungwarrka arakba-wiya ngayuwa ningeniki-lyanda-langwa,"
ni-yama nakina Jesus.

Wurrukwala warnungkwarba nenu-wilyakama-langwa Jesus nakinu-wa Enija

12 Aburraja wurrumurndakakina wurrawinyamba WarningiRawuma, nubungkawa
aburra-langwa akwa ngawa wurrumurndakibina WarningiJudiya warnikumungkakwur-
raja angalya Neningikarrawara-langwa Jirujalema-manja, nenu-manga arakba nakina
Jesus. Biya nenumin-ararika ayarrka ena-langwa
13 akwa nenu-wilyaka arakba Enija-langwu-wa angalya. Eneja nakina Enija Neningi-
Judiya narngkiyenikba Kayubaja-langwa nibina naruma nubungkawa NuMinida akini-
yada ngawa. Umba neningadinakba nakina Enija nara-wiya Kayubaja.

✡ **18:9** Janjana 6:39

14 Nakina-murrada Kayubaja nenu-makama ebina-wiya wurrububungkawa-
manja WarningiJudiya ni-yamama, “Wurruwilyaba-ma warnamamalya akabumini-
jungwunama ngarrumurndakwulyumida-langwa ngarnumamalya,” ni-yamama nakina
nubungkawa.

Bida n-eningbaliyaminjajungwunuma-langwa Jesus-langwa

15 Aburnajukwaba kembirra Jayumuna Bida akwa ngawa nuwilyaba ningka nenikabur-
rakiyuwa Jesus-langwa neni-likena nen-aburrakiyuwarna nakina-manja Enija-langwu-
wa angalya. Eneja n-awiyeba Jesus arrawu-wa akwa enejukwaba nakina ningka nenungk-
warba n-awiyeba, mena neningma-baba nubungkawa Enija nakina.
16 Akena nara eneja Bida kin-awiyebena umba errekba-manja ngawa n-arjeyuma
dawa-manja. Eneja kembirra ni-jadinga ngarningka nibina ningka-dangwa nenikabur-
rakiyuwa Jesus-langwa akwa ni-yengbina ayakwa duwilyabu-wa dadiyara dibina ying-
akwurrajuwamurru-wa angalya. Ngalaja kembirra yinginuminu-ngwur.dangmajuwa
dawa. Kembirra ningka-dangwa nenungkwarba nenu-wilyaka Bida enejukwaba arrawu-
wa arakba.
17 Ngalaja yingi-yama dadiyara Bida-wa, “Ningkena-bina nungkwajukwaba
ningkenikaburrakiyuwa nangaba-langwa nenungkwarba-na?” yingi-yama dakina.
“A.a! Nara ngaya-da!” ni-yama eneja Bida nakina-da.
18 Aburraja wurrukwala warnumamalya wurruminakina angalya wurribina
nenuminu-war.danguma warka Enija-langwa akwa wurrukwala wurribina
warnikumungakwurraja angalya Neningikarrawara-langwa, narri-lirakama
angwura mamukumurndada-baba, akwa nuw-alkayanguma angwura-manja na-
wabilyakajungwunuma wurrakina. Eneja kembirra Bida ni-likena nawurrak-
alkayangumurru-wa warnungkwarba akwa n-arjiyinga aburruwa-manja nu-
wabilyakajungwunuma enejukwaba nakina-da.

Enija neni-yengkilabenuma-langwa Jesus-uwa ayakwa

19 Eneja kembirra nubungkawa Enija neni-yengkilabena Jesus-uwa ena-langwa-langwa
warnikabuburrakiyuwa. Biya ni-yama, “Amiyambena ayakwa ningkarr-akakirumakama
wurrumurndakakina-manja?” ni-yama.
20 Eneja Jesus ni-yama, “Ningena ngawa ningi-yengbiyengbinuma ababurna ayakwa
nganyangwa nuw-engkingkirrikenumurra-manja wurruwurrakwulyumida-langwa war-
numamalya. Ningarr-akakirumakama arngkababurna-langwa engka-manja iya engka-
manja angalya Neningikarrawara-langwa-manja alikira jinikakwa-manja akwa ngawa
ena-langwa-manja angalya Jirujalema-manja. Nara ki-yengbina ngayuwa ayakwa amu-
rama, umba ningabilyerra ningi-yengbinuma.
21 Miyambena-burra kembirra yi-yengkilabajama ngayuwa-wa? Wurre-yengkilabaja
kembirra wurrukwala warnumamalya wurribina nuw-engkirrikenuma ayakwa
nganyangwa. Warningme-ka wurrakina, kemba wurre-yengkilabajama ebina-langwiya
ningarra-makama-langwiya,” ni-yama Jesus Eniju-wa.
22 Umba eneja nuwilyaba nenikumungkakwurraja angalya Neningikarrawara-langwa
n-engkirrika akina ayakwa ni-yengbinuma Jesus, biya neni-laburrbaja nenumukwurra-
manja ayarrka-murra akwa ni-yama, “Ningkiyukwujiye-ka ningkeningaruma-ma akena
ayarrkawarriya ayakwa ningki-yengbinama nubungkawa-wa!” ni-yama nakina Jesus-
uwa.
23 Eneja Jesus ni-yama, “Ebina ayakwa ningi-yengbinuma, awurrariya-manja
amurndakakina, wurra-maka kemba wurrangkwulyumida-manja warnumamalya
aminakina-langwa, umba eningaba-manja, kembirra miyambena-burra yi-laburrbaja
ningenumukwurra-manja?” ni-yama nakina.
24 Eneja kembirra nubungkawa Enija neni-larrka Jesus narumu-wa nubungkawa
NuMinidu-wa Kayubaja. Neni-larrkama n-ararikajungwunuma ngawa nakina-da.

Bida n-eningbaliyaminjajungwunuma-langwa Jesus-langwa ngarningka

25 Eneja Bida ngawa n-arjijeyuma yakwujina nu-wabilyakajungwunuma. Aburraja
kembirra wurrukwala warnumamalya ne-yama enuwa-wa, “Ningkena-bina amandan-
gwa ningkenikaburrakiyuwa nangaba-langwa nenungkwarba-na?” ne-yama. Eneja Bida
ni-lyangkilyuwakajuwa aringka. “Ngarra!” ni-yama. “Nara ngaya-da.”
26 Eneja nuwilyaba ningka nenungkwarba yakwujina nibina nenuminu-war.danguma
warka Enija-langwa, ni-yengbina arakba ayakwa Bida-wa. Nakine-ka nenungkwarba
wunakali-yaminjaja nibina nenumini-ngkarrngarnuma mada Bida. Biya ni-yama nakina
Bida-wa, “Jerriya ningkena-bina ningkibina ngayuwa yirra-rringkama ebina-manja an-
galya nenu-mangumurra-manja?” ni-yama nakina Bida-wa.

27 Eneja Bida ni-lyangkilyuwakaja ngarningka aringka n-eningbaliyaminjajungwa.
Ngalaja akina-wiya ngawa dadinungkwarba jukwujukwa ying-ardinga arakba dakina.

Neni-lyilyanguma-langwa Jesus Balidu-wa

28 Kembirra aburraja buwa-wiya ngawa wurrukwala WarningiJudiya warnungkwarba
nenu-wilyaka arakba Jesus errekbu-wa akwa angerriba emininingku-wa alikira.
Namurndaki-likenuma Kayubaja-langwa-langwa angalya akwa ningku-wa nubungkawa
nenimikirra Balida. Nakine-ka nubungkawa NeningiRawuma ni-lyingama akina-manja
angalya Judiya. Akena nara wurrakina WarningiJudiya kuw-awiyebena arrawu-
wa akinu-wa alikira NeningiRawuma-langwu-wa umba nuw-ambilyuma ngawa
errekba-manja. Nara wurrakina kuw-awiyebena arrawu-wa, kajungwa nari-yada
ka-ngkwabukwabakajungwuna ka-kwurdukwurdakajungwuna. Neni-ngayindanguma
wurriyada kajungwa kuw-alyubarini-yada Akwurungkuwarrukwa-langwa aninga
wurrakina.

29 Kembirra eneja Balida ni-jadinga nenu-kwurukwa akwa ni-yama
wurrumurndakakinu-wa warnumamalya, “Kwurruwa, miyambena-burra kini-lekba
naka nenungkwarba? Ni-yamarrkama naka-bina?” ni-yama.

30 Aburraja ne-yama, “Neningaba-manja naka, nara-maka yikinu-wilyaka, akena
nuwurrariya naka akwa akina-langwa yinu-wilyakama yangkwurrangwa,” ne-yama wur-
rakina Balidu-wa.

31 Eneja Balida ni-yama, “Nungkwurrabakiya kemba wunu-wilyakina arakba nakina
akwa yiki-lyangkuwerribikajungwuna nuwurrariya-murrikba nungkwurra-langwa-
langwiya eningarumuruma ayakwa,” ni-yama Balida aburruwa-wa. Akena aburraja
WarningiJudiya warnumamalya ne-yama, “Nara yarna a-jungwajuma warnumamalya.
Umba nungkwurra-langwa eningarumuruma ayakwa eningiRawuma yirraku-makinama
nara yarna a-jungwajuma warnumamalya,” ne-yama.

32 Ebina-wiya eneja ni-yengbinu-manja Jesus ayakwa ena-langwu-wa warnikabubur-
rakiyuwa, nenu-makama nakina kenu-wurdijinama-langwa warnungkwarba eka-manja
akwa keni-jungwajinama-langwa nakina. Kembirra na-lyangmandukwunadinuma
amurndakakina ayakwa amandangwa-da.

33 Eneja Balida n-awiyeba ngarningka arrawu-wa alikiru-wa akwa nen-ardija Jesus-
uwa akwa ni-yama, “Nungkuwa ningkena Ningkubungkawa WarningiJudiya-langwa
warnumamalya-na?” ni-yama.

34 Eneja Jesus ni-yama, “Jerriya nungkwabakiyaba ningkena yi-yendabajama? Dukwa
wurrukwala bu-makama ngayuwa-langwa-na?” ni-yama.

35 Eneja Balida ni-yama, “Wa! Ngayuwa ningena NingeningiJudiya-na! A.a! Nungkwa-
langwa warnumamalya akwa wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba bi-
lyilyanguma nungkuwa ngayuwa-wa-da. Ningki-yamarrkama ningkena-burra?” ni-yama
nakina.

36 Eneja Jesus ni-yama, “Nara ningena a-bungkawaduma enena-manja angalya wuburra
wurrukwala na-bungkawadinama. Wurrakine-ka wurrukwala karra-kirriyakama
WarningiJudiya-manja wurrububungkawa nari-yada ngayuwa kabu-manga. Ngarra!
Nara kuw-awinyambada nganyangwa warnumamalya umba wurrumilyukwa wurrakina
nuw-ambilyuma. Ngarrumineyebijeba ngarna ngarru-bungkawadinama, waka ngaya
umba waka nungkwurraja!” ni-yama nakina Jesus Balidu-wa.

37 Kembirra eneja Balida ni-yama enuwa-wa, “Aba jerriya-bina ningkena
ningkubungkawa?” ni-yama. Eneja Jesus ni-yama, “Nungkwabakiyaba arakba yi-
makama ngayuwa ningubungkawa ningena. Nganja ningi-rukwularrinuma akwa
ningi-likenuma enenu-wa angalya kajungwa ki-yengbini-yada warnumamalya-manja
Neningikarrawara-langwa-langwa ayakwa alyangmandukwuna umba nara akwala-
langwa. Aburraja warningerribirra warnumamalya kabumin-engkirrikaja-manja
ayakwa alyangmandukwuna-dangwa, kuw-engkirrikajama wurrakina ngayuwa-wa,”
ni-yama.

38a Eneja Balida ni-yama, “Aki-yamarrkinama dukwa ak-eningmidini-yada ngarna
ayakwa alyangmandukwuna-dangwa?” ni-yama.

Balida nenu-kwama-langwa Jesus wurrarumuruma-wa WurruMinida warnungkwarba warniku-wardi-yada Jesus wurrakina

38b Biya kembirra Balida ni-lawurrada errekba-wa WarningiJudiya-wa warnumamalya
akwa ni-yama aburruwa-wa, “Nara naka a-lekbuma ningena, neninguwurrariya-ma-
baba. Umba neningaba ngawa naka.

39 Akena nungkwurra-langwa-langwiya ayakwa eningarakba-kiya-langwa
nganja ngayuwa keni-jadijinama wurruwilyaba warnungkwarba wurribina

na-didikajungwunuma. Ningi-yaminjaminamurra nganja ababurna-langwa Akwurungkuwarrukwa. Yiku-makina kembirra! Nungkwurraja kini-ngayindena ngayuwa kin-enjungwurrenama naka Nubungkawa KarningiJudiya-langwa karnumamalya?" ni-yama.

40 Biya ne-yangkarjiyajungwunuma enuwa-wa, "Nara nakina! Yirru-warenama nakina umba yini-ngayindenama Baraba. Yirrumini-jadijiya nakina ni-didikajungwunuma-langwa!" ne-yama. Umba eneja Baraba nibina ni-ngekbungekburakama awinyamba nakina-da.

19

1 Eneja kembirra Balida nenu-maka wurrukwala-manja wurrawinyamba. "Wunu-wilyakina arakba naka nenungkwarba angerriba akwa yikini-larrkbarjena merra-murra," ni-yama.

2 Aburraja kembirra wurrumurndakakina wurrawinyamba narr-ararikama amakirnda akwurrirra eningaringki-yada. Kembirra nenumin-akumarna Jesus-langwa-manja aringka akwa nen-awiyebajuwa ngarningka dumbala wuburra nibina naruma nubungkawa n-awiyebenuma.

3 Biya ne-yama wurrumurndakakina wurrawinyamba Jesus-uwa, "Wayi! Jerriya nungkuwa Ningkubungkawa WarningiJudiya-langwa warnumamalya?" ne-yama, akwa nenu-marngkajuwama nen-abadakalyakama akwa neni-laburrbajanguma wurrakina nenumukwurra-manja ayarrka-murra-da.

4 Eneja kembirra Balida ni-jadinga nakina errekbu-wa nuw-ambilyumurru-wa wurruwurrakwulyumida warnumamalya. Biya ni-yama Balida aburruwa-wa, "Wurr-engkirrikiya! Ning-aburangkama ena-langwa awurruwurrariya nenaka-langwa, ak-ena nara k-akburrangarna-da. Kembirra kinu-wilyakinama nakina yangkwurrangwa nungkwurruwa-wa yik-eningmidini-yada nungkwurramba-langwa neningawurrariya-ma," ni-yama nakina-da.

5 Kembirra Jesus enejukwaba ni-jadinga errekbu-wa, nu-wilyakama ngawa ebina amakirnda akwurrirra aringka-manja akwa dibina dumbala n-awiyebenuma. Eneja ni-yama Balida wurrumurndakibinu-wa warnumamalya wurruwurrakwulyumida-wa, "Kwuja! Wuni-rringka! Naka-bina arakba-da!" ni-yama nakina-da.

6 Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba akwa wurrukwala warnikumungkakwurraja Neningikarrawara-langwa angalya neni-rringka Jesus-uwa wurrakina akwa ne-yangkarjiyajungwunuma ne-yama, "Wun-ar.dirrena nakina eka-manja...wu! Yikin-ar.dirrena eka-manja ka-mambalinamurra-manja...wu!" ne-yama wurrakina. Eneja Balida ni-yama aburruwa-wa, "Wunu-wilyakina nungkwurrabakiyaba akwa yikin-ar.dirrena eka-manja ka-mambalinamurra-manja! Mena nara-baba ningena k-akburrangarna awurrariya enuwa-manja-da!" ni-yama nakina wurrakinu-wa.

7 Aburraja WarningiJudiya warnumamalya namurndaki-yama, "Yirra-langwa ayakwa eningarumuruma ngarraku-makinama neniki-jungwa-langwa nakina, ni-yamama-langwa nakina, 'Neningikarrawara-langwa Ningenikuwenikba ningena,' ni-yamama nakina," ne-yama wurrakina.

8 Eneja n-engkirrika-manja Balida akina ayakwa, kembirra n-akbar.de-ka angwurra,

9 akwa ni-lawurrada, nenu-wilyaka Jesus ngarningka arrawu-wa alikiru-wa akwa ni-yama Balida Jesus-uwa, "Amiyambena angalya nungkwa-langwa k-arrangbama?" Akena eneja nara kini-yengbina ayakwa Jesus, ni-yengminjade-ka.

10 Eneja ni-yama kembirra Balida enuwa-wa, "Miyambena-burra nara e-yengbuma ngayuwa-wa? Jerriya ningkeningbala ngayuwa ningena ningubungkawa ning-angkarrijinama angalya akwa nungkwurruwa? Kembirra ki-lyangkuwerribikajungwunama yib-enjungwurrena-murrikba akwa kab-ar.dirrena-murrikba ningkakina eka-manja-da," ni-yama Balida Jesus-uwa-da.

11 Eneja ni-yama Jesus Balidu-wa, "Y-angkarrijinama ningku-bungkawadinama ngayuwa-manja ningkakina mena-baba Neningikarrawara ngin-akumarnuma ningkubungkawa. Umba eneja nakina nenungkwarba nibina nginu-kwama ngayuwa nungkuwa-wa ni-yamama awurrariya-dangwa alyengma nakina," ni-yama Jesus Balidu-wa.

12 Yadikina-langwa kembirra eneja Balida neni-ngayindanguma nakina angwurra ken-enjungwurranguma Jesus. Akena aburraja WarningiJudiya warnumamalya namurndaki-yangkarjiyajungwunuma wurrakina Balidu-wa akwa ne-yama, "Kin-enjungwurrena-manja ningkakina naka nenungkwarba, kembirra yikin-awinyambakeyinama nungkuwa akwa ngawa nungkwa-langwa nubungkawa Kajara kinalakina-da. Kini-yengbijajungwuna-manja neningerribirra nenumamalya nubungkawa naruma nakina,

kembirra nara nakina amin-engkirrikama nakinu-wa nubungkawa Kajara-da,” ne-yama wurrakina-da. Nakine-ka Kajara naruma-dangwa nubungkawa NeningiRawuma.

13 Eneja n-engkirrika-manja Balida amurndakakina ayakwa, nenu-wilyaka arakba Jesus ngarningka errekbu-wa wurruwurrakwulyumida-wa warnumamalya. Biya n-ambarringa Balida eningayakwa-langwa-manja angalya. Aburraja narri-ngekburakama akina angalya malarra-murra. Narrum-akumarnuma ajiringka-manja marumuruma malarra miremburemberrbirra. Akine-ka angalya nibina-langwa nubungkawa ni-lyangkuwerribikajungwunuma-langwa warnumamalya-langwa warningaba-murrikba akwa wurruwurrariya-murrikba. Yiburuwa-murra ayakwa akina emikirra “Kabada”.

14 Ngalaja arngkidarrba arakba memerrkuwilyarra. Kembirra mingka-manja mamawura Akwurungkuwarrukwa akina warniki-yakuwerribiki-yada WarningiJudiya warnumamalya aburra-langwa-langwa wurrarumuruma. Eneja kembirra ni-yama Balida wurruwurrakwulyumida-wa warnumamalya, “Kwurruwa...yi! Nenaka nubungkawa nungkwurra-langwa naruma-dangwa-da!” ni-yama nakina.

15 Akena aburraja ne-yangkarjiyajungwunuma Balidu-wa akwa ne-yama, “Wunu-wardena nakina...wu! Yikin-ar.dirrena ka-mambalinamurra-manja eka arakba...wu!” namurndaki-yama wurrakina. Eneja Balida ni-yama, “Yirri-ngayindena amandan-gwa ngayuwa kamin-ar.dirrenama nubungkawa nungkwurra-langwa naruma-dangwa eka-manja-na?” ni-yama nakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya. Aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba ne-yangkarjiyajungwunuma Balidu-wa akwa ne-yama, “Nuwilyaba-ma ngawa ngakwurra-langwa nubungkawa naruma-dangwa Kajara nakina, umba nara wurribina wurrukwala!” ne-yama wurrakina.

16a Eneja Balida nenu-kwa Jesus aburruwa-wa arakba-da, warnik-ar.darri-yada Jesus wurrakina ka-mambalinamurra-manja eka-da.

Wurrawinyamba nen-ar.dirranguma-langwa Jesus na-mambalinumurra-manja eka

16b Aburraja kembirra wurrumurndakibina wurrawinyamba neni-rndarrka Jesus arakba-da.

17 Biya nenu-wilyaka arakba angerriba engembu-wa angalya emikirra “Aringka-langwa-manja amadidira”, emikirra Yiburuwa-murra “Kalikada”. Umba eneja Jesus enabakiyaba ni-ngabukweyina ebina eka warnik-ar.darri-yada wurrawinyamba akina-manja nakina.

18 Biya yakwujina ngawa nen-ar.dirranga Jesus ebina-manja eka ni-ngabukweyinumurra-manja nakina. Aburnajukwaba narralirrak-ar.dirranguma wunambilyuma wunenungkwarba-kiya ambilyuma-kiya-manja eka, nuwilyaba nekbuda-langwa-langwa, nuwilyaba nekalyarra-langwa-langwa umba Jesus wilyarra.

19 Biya kembirra narr-akumarna akarrikarra karrawara akina-manja eka nen-ar.dirrangumurra-manja Jesus. Akina akarrikarra Balida n-arrikarranguma. Ne-yama akina, “Naka nenungkwarba Jesus NeningiNejirida Nubungkawa naruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnumamalya.”

20 Aburraja wurrababurna WarningiJudiya warnumamalya narri-ridimindanguma amurndakakina ayakwa, akwudangwa ngawa-baba nuw-alkayanguma ababurna alikira. Akine-ka akarrikarra nuw-arrikarrijajungwunuma eminimininga-murra ayakwa Yiburuwa-murra iya Ledina-murra iya Kirika-murra.

21 Akena aburraja wurrarumuruma WurruMinida warnungkwarba ne-yama Balidu-wa wurrakina, “Nara arrikarruma, ‘Naka nubungkawa naruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnumamalya,’ umba wurr-arrikarrena, ‘Naka nenungkwarba ni-yamama, Ngayuwa ningena ningubungkawa ningaruma-dangwa WarningiJudiya-langwa warnu-mamalya,’ ” ne-yama wurrakina Balidu-wa.

22 Eneja Balida ni-yama, “Akina ngawa-da. Akina ayakwa ning-arrikarranguma, kuw-ambilyamurra ngawa eningarngkuwilyaba,” ni-yama nakina.

23 Aburraja nen-ar.dirranguma-langwa Jesus wurrakina wurrawinyamba wurrabi-yarbuwa, nenumini-rndirrka kembirra dumbala ena-langwa akwa na-murnduweyina duwilyuwilyaba-wiya. Akwa ngarningka nenumini-rndirrka dingka dadingikarrawara dumbala dingbulirra.

24 Biya na-lyelyimbukweyina wurrakina wurrawinyamba akwa ne-yama, “Nara daka dumbala ngu-kuwarruma, umba ngarru-malyangkeyina ngarr-akwuleyina ngarr-embirrkuwurrena akina biya aki-rringkina ngarrumiyambena aku-wurdiya ak-aburijaja,” ne-yama. Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara-langwa ayakwa ngalaja nuw-arrikarrijajungwunuma akwa ne-yamama, “Na-murnduweyinumurra

dumbala nganyangwa akwa na-malyangkeyinumurra nuw-akwuleyinuma narr-embirrkuwurranguma akina biya narri-rringka wurrumiyambena na-wurdingama nuw-aburijajuma warniki-rndirrka-langwa dadingikarrawara dumbala nganyangwa," ne-yamama akina ayakwa. Kembirra na-malyangkeyinu-manja wurrakina wurrawinyamba, akina ayakwa na-lyangmandukwunadinuma amandangwa arakba-da.✡

25 Aburraja wurrukwala wurridarringka nuw-alkilkayanga ngawa eka-manja akwu-dangwa. Jesus-langwa dirndenikba dakina iya dirndenikba-langwa dadiyamarnjadikba iya duwilyaba didarringka dadimikirra Meri, DadinguMakidala dakina, akwa ngawa duwilyaba dingka didarringka dadimikirra ngalajukwaba Meri, dibina dadingiyenikba Kiliyubeja-langwa.

26 Eneja kembirra n-andeya Jesus karrawara-langwa biya neni-rringka nibina nenungk-warba ni-lyelyingminuma nakina-manja, akwa ngawa dirndenikba nen-alkilkayanguma wunalakina yakwujina. Kembirra ni-yama Jesus dirndenikba-wa, "Ngeniyerriya, kir-radiyuwangkwa! Nungkwa-langwa arakba nakina naburrena arija-langwi-yada," ni-yama ngaluwa-wa.

27 Kembirra ni-yengbina ayakwa nakinu-wa nenungkwarba enamba-langwa akwa ni-yama, "Dirndena dakina arakba." Kembirra yadikina ngawa eneja nanga-wilyaka dakina dirndenikba Jesus-langwa ena-langwu-wa angalya akwa ying-ambilyuma enuwa-manja dadingangkawura. Dirndenikba arakba kembirra dakina nanga-yengbijuwama.

Jesus nu-werrikarrnguma-langwa

28 Eneja kembirra neningma arakba Jesus ni-jerrukwama-langwa warka ena-langwa akwa ni-yama, "Ningi-yakwurra ningena arakba akungwa," ni-yama. Ni-yengbinu-manja akina ayakwa, kembirra na-lyangmandukwunadinuma Neningikarrawara-langwa ayakwa ebina nuw-arrikarrijajungwunuma arakburakba-kiya-wiya.

29 Ngalaja muwilyaba menarlamba num-ambilyuma yakwujina, numi-lyangburrukwunuma makina alyikarrbuda ajirrkarnyerra akubibeka. Aburraja narru-manga alingajirra eka wuburra enungkwa akwa narri-lamuranguma wuburra alyukwurra-murra akwa narri-ngambajuwa ajirrkarnyerra akungwa akwa narri-ngkajika Jesus-langwu-wa alyelyikba.

30 Nenu-ngwurrkalyikama nakina. Biya ni-yama, "Ningi-jerrukwama arakba warka nganyangwa," ni-yama. Kembirra nu-mikarrngaja aringka ena-langwa akwa nu-werrikarrnga arakba-da.

Nuwilyaba nawinyamba nen-ar.dirranguma-langwa Jesus memirrkwura-manja

31 Aburraja kembirra wurrukwala warnungkwarba WarningiJudiya na-likena nubungkawu-wa Balida. Biya neni-yengkilabena wurrakina warniki-ngkarrngi-yada alakba wurribina-langwa warnungkwarba narra-wardanguma-langwa, akwa warniki-larriji-yada warnumadangkwa ebina-langwa eka, mena Buradi akina. Na-waranguma warnumadangkwa warnik-ambilyinga akina-manja eka maminakina-manja marringa mibina Jebuda, mena-baba makina mukwurdukwurda-baba mamawura makina MeningAkwurungkuwarrukwa.

32 Aburraja kembirra wurrukwala wurrawinyamba na-likena akwa narri-ngkarrngarnuma alakba nuwilyaba-langwa akwa ngarningka ningka-langwa wunalekbina narra-wardanguma-langwa aburrubukwurruwa Jesus.

33 Kembirra neni-ngarranga wurrakina Jesus-uwa, biya nuw-andeya akena neni-rringka nakina ni-jungwuma arakba. Kembirra nara karri-ngkarrngarna alakba ena-langwa. Engkinyungwurra ngawa numin-ambilyuma.

34 Akena eneja nuwilyaba nawinyamba nen-ar.darra arakba nakina Jesus memirrkwura-manja. Kembirra akina-wiya ngawa ngalaja numu-kwularrina merra numi-jirrkungwurrkwaja akungwa.

35 Eneja nibina-murrada nenungkwarba yakwujina n-arjijeyuma akwa neni-rruburringkama ena-langwa-murra menba biya n-arrikarranguma nakina amurndakenena ayakwa kajungwa nungkwurruwa karnumamalya yik-eningmidini-yada nungkwurrajukwaba. Eningikalyu-ma enena umba amandangwe-ka alyangmandukwuna ena. Neningme-ka ni-larrkbularrkbakinama nakina enena ayakwa.

36-37 Arakburakba-kiya-wiya nuw-arrikarrijajungwunuma ena ayakwa Neningikarrawara-langwa. Ne-yamama akina, "Nara awilyuwilyaba amini-ngkarrnguma adidira ena-langwa," ne-yamama akina. Akwa ena awilyaba engka ayakwa

✡ **19:24** Emeba 22:18

Neningikarrawara-langwa ne-yamama, “Wurrakina warnumamalya wurribina nen-ar.dirranguma nakina, keni-rringkinama enuwa-wa,” ne-yamama. Kembirra arakba alakina-kiya ayakwa na-lyangmandukwunadinuma amandangwa.✡

Nen-akumarnuma-langwa Jesus nenumadangkwa medirra-manja

38 Eneja nuwilyaba nenungkwarba nenimikirra Jawijiba. NeningiJudiya nakina engemba-langwa angalya Arumudiya-langwa. Biya ni-likenuma nakina Balidu-wa akwa neni-yengkilabenuma kenu-meni-yada nenumadangkwa Jesus. Nakina Jawijiba nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa enejukwaba akena nara kenu-maka wurrukwala-manja, mena n-akbar.danguma nakina WarningiJudiya-langwa wurrububungkawa. Eneja kembirra Balida ni-lyangkuwama. Biya eneja ni-likena Jawijiba akwa nenu-manga nenumadangkwa Jesus.

39 Umba eneja nuwilyaba ngarningka nenungkwarba nenimikirra Nikidima neni-likenuma aburnuwa nibina-murrada ni-likenu-murrada Jesus-uwa alyarrngwalyilya. Umba numa-wilyaka makina mababurna mirrijina, 30 kilogrammes. Amangwarra akina ebina na-kirruwanjuma eningaba, emikirra mura, akwa ngawa alibina-wiya na-ngwunyurrkwajeyinuma emikirra akina alawa.

40 Kembirra wunalakina nenu-manga nenumadangkwa Jesus, akwa nen-errikbina mirrijina akwa nenu-wurumbijuwa neni-lamuranga dumbala-murra. Amukwiyadakina ne-yaminjamamurra aburraja WarningiJudiya warnumamalya akini-yada narr-akumarnu-manja warnumadangkwa wurrakina medirra-manja.

41-42 Ebina-manja angalya nenu-wardangumurra-manja Jesus, nuw-alkayanguma ngalaja eninganinga eka. Akwa medirra ngarningka makina num-ambilyuma yakwujina akwudangwa Kalikada-manja. Menikaduwe-ka makina medirra, murn.debirra ngawa num-ambambilyuma. Warnik-akumi-yada warnumadangkwa makina-manja akena nara ambaka. Biya nuw-akwudangwudina arakba akina Jebuda. Aburnaja kembirra wunalakina nen-akumarnuma Jesus nenumadangkwa yakwujina arrawa-manja akwa nenuma-didanga medirra aruma-murra angwarnda.

20

Murn.debirra-langwa medirra

1 Ngalaja kembirra mambilyuma marringa numi-jerrida. Biya Jandi arakba akina. Na-larrumur.dinu-wiya ambaka buwa-wiya, yinguma-ngarranga Meri Dadingu-Makidala makinu-wa medirra. Ying-andeya akena yinguma-rringka arakba makina medirra numu-ngwur.dangminuma. Akine-ka angwarnda na-rnjirrkwajungwunuma akwukawura mulirrekbidjinu-wa medirra.

2 Biya yingi-lawurrada arakba ying-angkarrinuma dakina ebinu-wa angalya nen-ambilyumurru-wa wunalakina Jayumuna Bida akwa ningka nenikaburrakiyuwa nibina Jesus ni-lyelyingminumurra. Nangalirraku-maka makina-langwa medirra akwa yingi-yama, “Nenu-manguma wurrukwala warnumamalya nenumadangkwa Numikbiyiya-dangwa mangaba-langwa medirra. Dukwa nga-manja nen-akumarnuma nakina-da? Yarningbala yarna yirra-da,” yingi-yama dakina aburnuwa-wa.

3 Aburnaja kembirra wunalakina Bida akwa ngarningka nakina ningka nenikaburrakiyuwa Jesus-langwa nenu-mirajanga arakba akwa neni-likena aburnajukwaba makinu-wa medirra.

4 Nen-angkirreyinuma ngawa wunalakinu...wa. Akena nuwilyaba ngawa ningka-dangwa n-angkarrina angwurra ni-lyengmanguma, biya num-akburranga adinuba-wiya enuwa medirra.

5 N-abuluwendinga n-andirrarina akwa nanga-rringka dumbala yakwujina ying-anjalmurrkwuluma akena nara kin-awiyebena nakina. Errekba-manja ngawa n-ambilyuma.

6 Kembirra enamba-langwa Jayumuna Bida ni-yar.da arakba yakwujina medirra-manja. Nara kin-ambudidina amiyerra nakina errekba-manja umba nu-warrukwajungwa n-awiyeba makinu-wa medirra. Biya enejukwaba nanga-rringka dibina dumbala ying-anjalmurrkwuluma deyebijeba yakwujina

7 akwa ngarningka dingka dadingaringka dumbala ying-anjalmurrkwuluma deyebijeba yingi-lamurijungwunuma.

8 Kembirra enejukwaba ningka-dangwa nenungkwarba nibina num-akburrangu-murrada mibina medirra adinuba-wiya, n-awiyeba arrawu-wa-da. Nanga-rringka-manja

✡ **19:36-37** Exodus 12:46; Numbers 9:12; Emeba 34:20; Jekaraya 12:10

nakina dibina dumbala, kembirra neningma arakba amandangwa Jesus n-enibuduma nakina.
9 Akena nara ambaka wurrakina karru-mumiringka-langwa ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa nuw-arrikarrijajungwunuma arakburakba-kiya-wiya, ebina ne-yamamurra kin-enibudinama-langwa Jesus.
10 Kembirra neni-lawurradinuma angalyu-wa wunalakina.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus Meri-manja DadinguMakidala-manja

11 Ngalaja Meri ngarningka yingi-lawurradinuma mibinu-wa medirra narringa-makama-langwa wunalakina-kiya, biya yakwujina-wiya ngawa ying-ambilyuma dakina. Biya yingu-ngwadina arakba dakina. Ying-arjijeyuma ngawa yingu-ngwadungwadinuma medirra-manja errekba-manja dakina. Ying-abuluwendinga, ying-andirrarina arrawu-wa medirru-wa
12 akena narringa-rringka wunambilyuma wunenikumamurikaja-kiya Neningikarrawara-langwa. Nen-awiyebeyinumurra wunalakina dumbala dukwulyadada, akwa yakwujina nen-angmakayanguma n-ambilyumurra-manja Jesus nenumadangkwa adinuba-wiya, nuwilyaba aringka-langwa umba ningka alika-langwa.
13 Kembirra neni-yama wunalakina ngaluwa-wa, “Nungkuwa! Miyambena-burra ningku-ngwadungwadinamurra ningkena?” neni-yama. Ngalaja yingi-yama Meri aburnuwa-wa, “Nenu-manguma-baba nganyangwa Numikbiyiya-dangwa nenumadan-gkwa. Dukwa ngambu-wa nenu-wilyakama nakina? Ningeningbala ningena-da,” yingi-yama dakina-da.
14 Kembirra yingi-nyakuwarrukwajungwa akwa yingini-rringka Jesus n-arjeyuma yak-wujina akena yingin-angkuwabijuwa nibina Jesus.
15 Eneja Jesus ni-yama, “Nungkuwa! Miyambena-burra ningku-ngwadungwadinamurra ningkena?” ni-yama. “Angkaburra-wa ningkarramin-aburangkinama?” ni-yama. Ngalaja yingi-lyangkiyama dakina numinakina-bu angalya nenungkwarba n-akukwurrajuwama ebina eninganinga eka. Kembirra yingi-yama enuwa-wa, “A nungkuwa! Yi-manguma ngayuwa ningenumadangkwa? Yi-maka kembirra angalya ebina y-akumarnumurra-manja, kajungwa ki-likaji-yada akwa kumini-majungwuni-yada kumini-lawurrakajungwuni-yada,” yingi-yama Meri enuwa-wa-da.
16 Umba eneja Jesus ni-yama ngaluwa-wa, “Adiyuwangkwa!” Ngalaja yingi-nyakuwarrukwajungwa enuwa-wa akwa yingi-yengba aburra-langwa-murra ayakwa Yiburuwa-murra, “Wa! Rabawuni!” yingi-yama. Akina ayakwa ne-yaminamurra “Ningkenikakakirumaka.”
17 Eneja ni-yama Jesus, “Nara a-lyingama ningena mena nara ambaka-baba ki-likena-langwa karrawaru-wa Nungwarrku-wa. Umba likaja dirrbura wurrukwalu-wa warnikabuburrakiyuwa nganyangwu-wa akwa ka-makina ayakwa ena nganyangwa, ‘Ki-likajama ningena karrawaru-wa nganyangwu-wa Nungwarrka akwa nungkwurra-langwu-wa Nungwenungwa, nibinu-wa ngawa Neningikarrawara nganyangwu-wa akwa Neningikarrawara nungkwurra-langwu-wa,’ ki-yamina nungkuwa wurrumurndakakina-manja warnumamalya,” ni-yama Jesus Meri-wa.
18 Ngalaja kembirra yingi-likena ebinu-wa angalya nuw-ambilyumurru-wa wurrumurndakibina warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa akwa narringa-maka aburruwa-manja yingini-rringkama-langwa Numikbiyiya-dangwa akwa ebina ayakwa ni-yengbinuma-langwa ngaluwa-manja-da.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa

19 Bi...ya akini-yada Jandi alyarrngwalyilya nuw-ambilyuma warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa wurruwurrakawura-ma alikira-manja arrawa. Narruwurraki-didikajungwunuma nuw-akbar.danguma-baba wurrububungkawa-langwa. Eneja Jesus ni-jadinga adirrariyaba akwa n-arjiyinga wurruwurrakuwilyarra akwa ni-yama, “Yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurr-ambilya,” ni-yama.
20 Kembirra nenu-wilyakajuwa ayarrka ena-langwa akwa memirrkwura. Aburraja na-werringekburadinume-ka angwurra neni-rringkama-langwa Numikbiyiya-dangwa.
21 Eneja Jesus nenu-maka ngarningka akwa ni-yama, “Yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurr-ambilya. Wuburra Nungwarrka ngini-larrkama enenu-wa angalya, ki-yaminama ngayuwa nganjukwaba ka-larrkajama yikuminu-war.deni-yada warka nganyangwa,” ni-yama.
22 Kembirra nenu-bukwa nakina Jesus aburruwa-wa akwa na-murndabala arrirra ena-langwa akwa ni-yama, “Wunu-mena Nenumawurrina Neningikarrawara-langwa.

23 Yikamini-yakuwabijina-manja awurruwurrariya wurrukwala-langwa, eneja
kembirra Neningikarrawara kenumini-yakuwabijinama. Akena nara-manja amini-
yakuwabijuma nungkwurruwa awurruwurrariya wurrukwala-langwa, kembirra
wurruwurrariya ngawa wurrakina-da," ni-yama nakina.

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus Damija-manja

24 Eneja nakina nenikaburrakiyuwa nenimikirra Damija, nibina wurrumember-
rkwa wurrambilyuma-langwa, nara aburruwa-manja kin-ambilya akini-yada ngawa ni-
jadinga-manja Jesus yakwujina.
25 Aburraja wurrukwala nenu-makama Damiju-wa akwa ne-yama, "Yarna yirra
yini-rringkama Numikbiyiya-dangwa." Eneja ni-yama Damija aburruwa-wa, "Nara-
manja a-rringkama yinungwurnda ena-langwa-manja ayarrka ebina baja nenak-
ar.dirrangumurra-manja akwa nara-manja yakina-murrada a-lyingama akwa ngarningka
nara-manja awiyebajuma ayarrka nganyangwa ena-langwa-manja memirrkwura,
kembirra kamini-kalyikinama kirrakina ayakwa nungkwurra-langwa," ni-yama nakina
Damija.
26 Bi...ya kembirra mamangbala mambilyuma marringa aburraja wurruwurrakawura-
murra nuw-ambilyuma wurrakina warnikabuburrakiyuwa alikira-manja arrawa, ebini-
yada wuburra, Damija aburruwa. Mama nawurraki-didikajungwunuma umba ngar-
ningka adirrariyaba ni-jadinga eneja Jesus akwa n-arjiyinga wurruwurrakuwilyarra
akwa ni-yama, "Yilyurrkwa-murra yukwudukwuda wurr-ambilya," ni-yama aburruwa-
wa.
27 Biya kembirra Jesus ni-yengbina ayakwa Damiju-wa akwa ni-yama, "W-akuma
ayarrka nungkwa-langwa yelakwa akwa yimini-rringka ayarrka nganyangwa akwa
wu-lawulawajiya ayarrka nungkwa-langwa akwa w-awiyebajiya edirra-manja
memirrkwura-manja. Nara amini-kalyikuma umba eningmidina ngayuwa ningena,"
ni-yama Jesus Damiju-wa.
28 Eneja Damija ni-yama Jesus-uwa, "Wa! Ngeniyerriya Ningkumikbiyiya-dangwa
nganyangwa akwa Ningkeningikarrawara nganyangwa ningkakina-da!" ni-yama Damija
Jesus-uwa.
29 Eneja kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, "Ningk-eningmidina arakba nungkuwa yi-
rringkama-langwa ngayuwa. Nara aburraja wurrababurna warnumamalya a-rringkama
ngayuwa umba amandangwa kuw-eningmidinama ngayuwa-manja aburrajukwaba.
Eneja kembirra Neningikarrawara kini-yaminama enininingaba-wiya aburruwa-
manja," ni-yama Jesus nakina-da.

Miyambena-burra Janjana n-arrikarranguma amurndakenena ayakwa?

30 Eneja Jesus nenuminu-war.danguma ababurna akwala warka arruburrubuda
ena-langwa-langwa warnikabuburrakiyuwa akena nara ababurna-langwa kuw-
arrikarrijungwuna enena-manja jurra.
31 Akena amurndakenena nuw-arrikarrijungwuna enena-manja jurra kajungwa
nungkwurruwa yik-eningmidini-yada Jesus-langwa, nibina nenumini-jirabama-
langwa neni-jirrkumarnuma-langwa amalyirra Neningikarrawara neningadinuba-wiya
neningadinakba, nibina-langwa Nenikuwenikba Neningikarrawara-langwa. Kembirra
yiku-werrikambilya-manja enuwa-manja, karniba yik-ambilyama karningangkawura
kirrakina-da.

21

N-abilyerrikajungwunuma-langwa Jesus wurrumangbala wurrambilyuma-manja warnikabuburrakiyuwa

1 Ambaka-murra eneja Jesus ni-jadingama ngarningka ena-langwa-manja
warnikabuburrakiyuwa wurrumangbala wurrambilyuma akina-manja angalya emikirra
EningiDaburiyeja Akungwa. Aruma akungwa akina angalya. Akine-ka angalya
aminambilyuma ekirra, EningiDaburiyeja akwa ngawa EningiKeliliya Akungwa.
2 Aburraja wurrumurndakakina warnikabuburrakiyuwa warnimikirra Jayumuna Bida
iya Damija iya Nedeniyela, nibina nenungkwarba numinakina angalya Keyina Keliliya-
manja, iya wunambilyuma nenikuwenikba-kiya Jebediya-langwa, akwa ngawa wunam-
bilyuma wunenungkwarba-kiya.
3 Numa-merrkawiyebu-manja mamawura, eneja kembirra Jayumuna Bida ni-
lyangkuwarumanguma akwalyu-wa akwa ni-yama nakina aburruwa-wa, "Ngi-likajama
ningena akwalyu-wa. Yiki-yamarrkinama karna? Ngakwurruwa?" ni-yama nakina.
Aburraja ne-yama, "Yawa! Ngakwurruwa ngarri-likajama," ne-yama. Kembirra nuw-
ambilyuwar.da akungwa-manja akwa narruma-larrijuwa arakba madirrungwarna

meningakwalya makirndirndirrka makina. Akena nara ambaka karru-manga ngawa wurrakina. Ngarningka makina meningakwalya narruma-larrijuwama akena nara ngawa-da. Ne-yaminjamama ngawa wurrakinu...wa bi...ya ne-kbada.

4 Kembirra num-ambijangu-manja mamawura, eneja Jesus n-abalkayukwuna akwu-dangwa akungwa-manja akena warningbala ngawa nakina Jesus. Ngalaja makina mi-jiyanga awarrngkakwudangwa 100 metres num-ambilyuma ariba-langwa.

5 Eneja Jesus n-ardanga aburruwa-wa. "Kwurruwa...yi! Laka akwalya kirru-manga?" ni-yama nakina. "Nara ambaka!" ne-yama aburraja.

6 Eneja Jesus ni-yama, "Wurr-errikba makina meningakwalya mekbuda-langwa-langwa mijiyanga, kembirra kirrakina yiku-menama akwalya," ni-yama Jesus. Aburraja akina-langwiya ngawa ayakwa ne-yamama wurrakina. Dam! Adirrariyaba numi-ngkubarrnga makina meningakwalya. Ngalaja ababurne-ka akwalya num-awiyebeyinuma arakba. Nara kembirra karrum-arrkarna wurrakina.

7 Eneja kembirra nakina nenikaburrakiyuwa nibina Jesus ni-lyelyingminuma ni-yama Bida-wa, "Nakake-ka Numikbiyiya-dangwa!" Eneja n-engkirrika-manja Jayumuna Bida akina ayakwa, "Nakake-ka Numikbiyiya-dangwa," kembirra n-awiyeba dadingikar-rawara dumbala dibina nang-aburawaka-murrada adinuba-wiya, akwa nu-kuwabijanga akungwa-wa.

8 Umba aburraja wurrukwala wurrakina mijiyanga-murra na-likenuma, narrum-arrkarnuma ngawa makina meningakwalya abulalu-wa akungwa mena numi-lyangburrukwuma-baba makina akwalya.

9 Kembirra na-kuwabijangeyinu-manja makina-langwa mijiyanga, narri-rringka angwura mijiyelya-manja. Ngalaja akina yakwujina eningadinakba akwalya akwa damba nuw-ambilyuma amarnina-manja.

10 Eneja Jesus ni-yama, "Wayi! Wurru-wilyakina akwala akwalya yangkwurrangwa ebina aduwaba kirru-manguma," ni-yama.

11 Eneja kembirra Jayumuna Bida ngarningka ni-njawudija mijiyanga-manja akwa num-arrkarna makina meningakwalya ariba-wa. Mama makina numi-lyangburrukwuma umba nara kumi-ngkarrngina. Ngalaja adidirrungwarna-wiye-ka akwalya 153 awurrakakina nuw-awiyebeyinuma.

12 Eneja Jesus ni-yama kembirra aburruwa-wa, "Kwa, wurr-alyubarina-langwa!" Abur-raja wurrababurna-langwa warnungkwarba nara karri-ngayindanga keni-yengkilabena ke-yama, "Ningkumiyambena ningkena?" Nara ke-yama mena warningma wurrakina Numikbiyiya-dangwa nakina-baba-da.

13 Eneja kembirra ni-lika nakina Jesus n-akumarnumurru-wa ebina damba akwa nenu-kwa. Akwa ngarningka ni-yamama ngawa akwalya-manja.

14 Akine-ka arngkabiyakarbiya-ma ni-jadanguma Jesus ena-langwa-manja warnikabuburrakiyuwa n-enibuduma-langwa nakina-da.

Jesus ni-yengbinuma-langwa ayakwa Bida-manja

15 Aburraja kembirra narri-jerrukwama-langwa Jesus akwa ena-langwa warnikabubur-rakiyuwa ebina damba akwa akwalya, Jesus ni-yama Jayumuna Bida-wa, "Jayu-muna, ningkenikuwenikba Janjana-langwa, yi-maka! Jerriya wurrangaba aburra na-lyelyingminama yandiyanda ngayuwa-manja umba nungkwaja nungkuwa ningki-lyelyingminama angwurra ngayuwa-manja-na?" ni-yama nakina. Eneja Jayumuna ni-yama, "Yawa marrakba! Nungkwaja ningkeningma ningkena ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkuwa," ni-yama nakina. Kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, "Yimin-akwurrajina kembirra nganyangwa angaringariya jiba!" ni-yama nakina.

16 Ngarningka Jesus ni-yama Jayumunu-wa, "Jayumuna, ningkenikuwenikba Janjana-langwa, yi-maka! Jerriya ningki-lyelyingminama ngayuwa?" ni-yama nakina. Eneja Jayumuna ni-yama enuwa-wa, "Yawa marrakba! Nungkwaja ningkeningma ningkena ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkuwa," ni-yama nakina. Kembirra Jesus ni-yama enuwa-wa, "Yimin-akwurrajina kembirra nganyangwa jiba!" ni-yama nakina.

17 Ngarningka arngkabiyakarbiya-ma Jesus ni-yama enuwa-wa, "Jayumuna, ningkenikuwenikba Janjana-langwa, yi-maka! Jerriya ningki-lyelyingminama ngayuwa?" Eneja kembirra Bida nu-werrikawarriyada neni-yengkilabenuma-langwa enuwa-manja Jesus arngkabiyakarbiya-ma ebina ayakwa ni-yamama, "Jerriya ningki-lyelyingminama ngayuwa?" Eneja Bida ni-yama Jesus-uwa, "Ningkumikbiyiya-dangwa, nungkwaja nungkuwa ningkeningma ababurna-langwa. Kembirra nungkuwa ningkeningma ngayuwa ningi-lyelyingminama nungkuwa-manja," ni-yama nakina. Kembirra ni-yama Jesus, "Yimin-akwurrajina kembirra nganyangwa jiba!

18 Engkirraja! Ebina-wiya ningk-ambilyu-wiya ningkawurrumukuma, ningki-yaminjamama ningk-awiyuwiyebenuma dumbala ningkabakiyaba akwa ningki-likenuma erribirra amurndakibinu-wa ningki-ngayindangumurru-wa ningkakina. Akena ambaka k-eniyuwangkidinamurru-wa nungkuwa, aburraja warningerribirra warnumamalya kab-awiyebajinama dumbala akwa kabu-wilyakinama ebinu-wa angalya nara-murruwa a-ngayinduma nungkuwa a-likama umba akini-yada ngawa kabuminilirraku-mambalijinama nungkwa-langwa ayarrka-kiya. Amandangwa engburingka ayakwa akina!" ni-yama Jesus.
19 (Ni-yengbinuma akina ayakwa kajungwa ngarna ak-eningmidini-yada adinakba neniki-jungwa-langwa Bida amurndakakina-langwiya ayakwa akwa kembirra ambaka-murra ngakwurraja ngarniki-yangmarngkwaji-yada ngarniki-ngkubarrngaji-yada Neningikarrawaru-wa.) Kembirra Jesus ni-yama Bidu-wa, "Kwa! Yi-yuwarna ngayuwa-manja!" ni-yama nakina.

Jesus ni-yengbinuma-langwa ena-langwa-langwa nenikaburrakiyuwa nibina ni-lyelyingmama-langwa

20 Aburnaja Jesus akwa Bida neni-likenuma wunalakina lukwakwa. Akena Bida n-errikerra akwa neni-rringka nuwilyaba nenikaburrakiyuwa nibina ni-lyelyingminuma Jesus nen-aburrakiyuwarnuma enejukwaba aburnuwa-manja. (Nakina nibina nibina-murrada nenungkwarba nibina n-arndadadilyuma akwudangwa Jesus-manja ebina-manja nuw-alyubarinumurra-manja Akwurungkuwarrukwa-langwa aninga akwa ni-yama Jesus-uwa, "Yirrumiyambena yirruwilyaba yika-kwunama nungkuwa wurrububungkawu-wa warnungkwarba warniku-wardi-yada?" ni-yamama nakina Jesus-uwa.)
21 Eneja Bida neni-rringka-manja nakina nenungkwarba, ni-yama Jesus-uwa, "A nungkuwa! Kini-yamarrkinama naka?" ni-yama nakina.
22 Eneja Jesus ni-yama Bidu-wa, "Kini-ngayindena-manja ngayuwa naka kin-ambilya-manja neniba yanda-langwa ngawuya ki-lawurradina-manja yangkwurrangwa, nara nungkwa-langwa enena umba waka nganyangwa ningakwukawura-murra-langwa ningen-akwurrajinama-langwa nakina ningena. Nungkwaja kembirra, yi-yuwarna ngayuwa-manja," ni-yama Jesus.
23 Aburraja wurrukwala warnikabuburrakiyuwa Jesus-langwa nuw-engkirrika enena ayakwa. Na-lyangkiyama nakina nenungkwarba nara a-jungwuma. Akena Je-sus nara akina kini-yama, "Nara a-jungwuma nakina," umba ni-yamama, "Kini-ngayindena-manja ngayuwa naka kin-ambilya-manja neniba yanda-langwa ngawuya ki-lawurradina-manja yangkwurrangwa, nara nungkwa-langwa enena umba waka nganyangwa ningakwukawura-murra-langwa ningen-akwurrajinama-langwa nakina ningena," ni-yamama nakina Jesus.
24 Nakina-bina nenungkwarba nibina-murrada nibina kirrenu-makinama nungk-wurruwa amurndakenena-langwa-da. Kirrenumin-arrikarranguma ababurna-langwa ayakwa enena-manja jurra. Aduwaba-langwa ngarningma ngarna alyangmandukwuna-wiya amurndakibina ni-yamama nakina.
25 N-ambilyu-wiya neniba Jesus, ni-yamama ngarningka ababurna arruburrubuda warka. Dukwa ningena ngawa-maka k-arrikarrikarranguma ababurna-langwa awilyuwilyaba-wiya jurra-manja amurndakibina ni-yamama-langwa. Akena nara-maka ebina angalya ningeniki-lyangburrukwaja-langwa enena-manja angalya angkwulyumidi-yada jurra k-arrikarranguma-langwa ngayuwa. Ena ngawa.

Bawula-langwa jurra ni-larrkamurra WarningEbijiju-wa Warnumamalya

Nakina Bawula n-arrikarranguma ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya wurribina nuw-ambilyu-murruwa Ebijija-manja. Akwa nenu-makama kuw-ambilya-mulangwa wurrakina wurruwurrakawura-ma Jesus Christ aburruwa. Wurrakine-ka kuw-engkingkirrikajama ngawa Jesus Christ ni-lyelyingminu-mulangwa aburruwa. Akwa ngarningka kuw-engkingkirrikajama nu-marngkirradinu-mulangwa nakina Jesus aburruwa-manja akwa nenumini-yakuwabijuwa-mulangwa awurruwurrariya ebina ne-yama-mulangwa.

1 Ngayuwa ningena Bawula ning-arrikarrenama enena-manja jurra kajungwa ki-larrkaji-yada enena nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-langwu-wa karnumamalya, kirribina kirr-ambilya-murruwa Ebijija-manja. Eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma ngayuwa ningenikilarrkilarrka kajungwa kinuminu-war•deni-yada warka Jesus Christ-langwa. Kembirra enena ayakwa nganja ning-arrikarrenama aduwaba nungkwurruwa-wa kirribina kirru-werrikambilya-murruwa Jesus Christ-manja.
2 Ngarra-ngayindenama Nungwanyungwa Neningikarrawara akwa ngawa Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa kenu-marngkirradinama wunalakina nungkwurruwa-manja karnumamalya kirribina kirr-ambilya-murrumanja Ebijija-manja. Akwa ngarra-ngayindenama wunalakina yikabumini-lyurrkwakinama nungkwurra-langwa yukwudukwuda.

Enininginga-langwa ngarrenu-wekbilyangu-mulangwa Neningikarrawara

3 Ngeni-yangmarngkwajina Neningikarrawara, nibina-murrada Neningikarrawara akwa Nungwenikba Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Numarngkirre-ka nakina, akwa ngarrenu-wekbilyangumurra enininginga ena-langwa-langwa angalya abalkaya. Amurndakakina enininginga ngarrenu-wekbilyangumurra ngakwurra-langwa-langwa ngarnumawurrina, mena ngakwurruwa ngarri-yakeyinama ngarna ngarruwurrakawura-ma Christ arakba-da.
4 Arakburakba-kiya-wiya nara-wiya kini-ngekburaka eneja Neningikarrawara amurndakenena angalya, nu-wekbalyinuma nakina ngakwurruwa ngarna ena-langwi-yada ngarnumamalya. Nu-wekbalyinuma ngakwurruwa ngarri-yakeyina-mulangwa ngarna ngarruwurrakawura-ma Christ. Akwa Neningikarrawara ngarreni-ngayindenama kinumin-eyebijebakajungwuni-yada ngarna ngarnumamalya akwa ngarruwerringekburni-yada. Ni-lyelyingminama nakina angwurra ngakwurruwa ngarnumamalya.
5 Biya kembirra arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma neniki-rukwamalyi-yada ngakwurruwa aken-enibikina-mulangwa Jesus Christ. Enena-bina Neningikarrawara ni-ngayindanguma adinuba-wiya, akwa aminakina-langwa ni-yekirrerridinuma nakina.
6 Ngakwurraja ngeni-yangmarngkwajina arakba Neningikarrawaru-wa, mena numarngkirre-ka nilyengma nakina akwa ngarrenu-wekbilyangu-mubaba Nenikuwenikba Jesus Christ, nibina ni-lyelyingminama angwurra nakina.
7 Eneja Christ ngarrenumini-jungwunuma nakina. Ngarrenuminu-kwularrijuwama merra ena-langwa akwa ngarren-enjungwurranguma ngakwurruwa. Eneja kem-birra Neningikarrawara ngarrenumini-yakuwabijuwama awurruwurrariya ngakwurra-langwa. Nu-marngkirradiname-ka ngakwurruwa-manja.
8 Yawe-ka, nu-marngkirradiname-ka ngakwurruwa-manja ngarnumamalya.
Nakine-ka Neningikarrawara aringkawa nilyengma nakina.
9-10 Aminakina-langwa kembirra arakburakba-kiya-wiya ni-lyangkuwerribikajungwunuma adinuba-wiya kenu-bungkawakina-mulangwa Christ nubungkawa. Akwa ni-lyangkiyamama nakina, “Ngayuwa kinu-bungkawakinama Christ, akwa narume-ka nubungkawa numikbiyiya-dangwa kin-ambilyama nakina. Kinu-bungkawadiname-ka nakina ababurna-manja, amurndakenena-manja nganyangwa-manja angalya abalkaya akwa ngawa amurndakangaba-manja awurrakwulyumida-manja angalya arrawa-manja,” ni-yamama Neningikarrawara nakina. Akena ngakwurraja ngarna ngarnumamalya ngarningbala-wiya ambaka akina ayakwa ena-langwa. Bi...ya kembirra arija-langwa eneja Neningikarrawara n-abilyerrikajungwunuma arakba nakina akwa neni-larrkama Christ ngakwurruwa-wa

enenu-wa angalya. Enena-bina ni-ngayindanguma nakina akwa nenaki-yekirrerrikama. Akwa kembirra ngarren-eningmikama arakba akina ayakwa kenu-bungkawakina-mulangwa nakina Christ nubungkawa.

Dukwa ngambi-yada Neningikarrawara kenu-bungkawakinama Jesus Christ nubungkawa? Ngarningbala-wiya ambaka ngarna, umba eneja Neningikarrawara neningma nakina. Umba ngarningma ngarna amandangwa Neningikarrawara kenu-bungkawakinama Christ nubungkawa ababurna-manja.

11-12 Ebina-wiya yirraja YarningiJudiya yarnumamalya, yirribina yirru-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja, yirri-yakeyinuma Christ yirruwurrakawura-ma. Umba akini-yada eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma yirruwa ena-langwi-yada yarnumamalya, mena arakburakba-kiya-wiya ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba akina. Nakina-bina enuwa nu-war•dikinama ababurna-langwa ena-langwa-langwiya mangma. Kembirra nu-wekbalyinuma yirruwa, yirribina yarningadinuba-wiya yirru-werrikambilyuma Christ-manja, kajungwa yikini-yangmarngkwajini-yada yarna enuwa-wa. Yirrakine-ka kembirra yikini-yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa mena nukwulyubene-ka numurndangekburna nilyengma nakina.

13 Umba nungkwurrajukwaba Neningikarrawara-langwa karnumamalya kirrakina. Nungkwurrajukwaba kirr-engkirrikenuma ayakwa alyangmandukwuna, ebina eningaba ayakwa Christ yiken-enibikina-mulangwa. Nungkwurrajukwaba kirru-werrikambilyama arakba Christ-manja aduwaba kirrakina. Adinuba-wiya eneja Neningikarrawara ni-yarrkakumarna ena-langwa ayakwa akwa ni-yamama nungkwurruwa-wa, “Ka-kwunama ngayuwa akwurdukwurda Amawurrina nganyangwa nungkwurruwa-manja kajungwa ka-jirrkumakajungwuni-yada nganyangwa-manja karnumamalya,” ni-yamama nakina. Kembirra kirrenu-kwama amandangwa-da.

14 Ngakwurraja ngarningma ngarna Neningikarrawara ngarrenu-wekbilyanguma arakba ngakwurruwa-wa ena-langwu-wa ngarnumamalya Amawurrina ena-langwa. Aminakina-langwa kembirra ngarningma ngarna akenu-wekbilyenama nakina ngar-ningka eninginingaba-wiya ngakwurra-langwa-langwa ngarnumawurrina, akwa aken-enjungwurrenama ngarrakina ngarningangkawura. Kembirra ngeni-yangmarngkwajina arakba Neningikarrawara mena nukwulyubene-ka numurndangekburna nilyengma nakina.

Nu-buriyaminu-mulangwa Bawula Neningikarrawaru-wa

15-16 Aminakina-langwa, amurndakibina-langwa ayakwa ningi-yengbinu-mulangwa ngayuwa nungkwurruwa-wa, ningene-ka ningeni-yangmiyangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa aduwaba, kirru-werrikambilya-mulangwa Nubungkawa Jesus-manja kirrakina karnumamalya. Ebina-wiya, kirru-werrikambilyu-manja adinuba-wiya Nubungkawa Jesus-manja kirrakina, aburraja bu-makama warnumamalya ayakwa nungkwurruwa-langwa. Ne-yamama, “Warna WarningEbijija warnumamalya na-lyelyingminame-ka wurrababurna-langwa warnumamalya Neningikarrawara-langwa,” ne-yamama bu-makama. Akini-yada ngawa nganja ningeni-yangmarngkwajuwama ngayuwa Neningikarrawaru-wa, akwa ningi-yaminjamama ngawa ningeni-yangmarngkwajuwama enuwa-wa akina-langwa yanda-langwa aduwaba. Akwa ngarningka ningu-buriyaminama ngayuwa Neningikarrawaru-wa nungkwurruwa-langwa.

17 Nakina-bina Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa Neningikarrawara. Nung-wanyungwa nakina akwa narume-ka numikbiyiya nilyengma. Kembirra ningeni-yengkilabajama ngayuwa kajungwa yikenu-kwuni-yada milyenjirra mangma, akwa kin-abilyerrikajungwuni-yada kajungwa yik-eningmidini-yada angwurra Neningikarrawara kirrakina.

18 Akwa ngarningka ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara kajungwa yikenuminu-ngwurrkbalijini-yada nakina nungkwurra-langwa mangma iya yukwudukwuda, kajungwa yiku-marngkirringkini-yada ena-langwa alarradada kirrakina. Akwa ngarra-ngayindenama ngayuwa nungkwurruwa yiku-werrikembirrarini-yada Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka yik-eningmidini-yada nungkwurruwa akenu-wekbilyena-mulangwa Neningikarrawara ababurna-langwa eninginingaba ngakwurra-langwi-yada ngarnumawurrina. Akenu-wekbilyenama nakina aduwaba akwa eningangkawura.

19 Ngarra-ngayindename-ka nungkwurruwa yik-eningmidini-yada Neningikarraware-ka nakina narrubuda nilyengma. Nara wurribina wurrukwala wurrarrubuda wuburra

enuwa. Nakine-ka narrubuda akwa akeni-ngbudirrkinama ngakwurruwa ngarribina ena-langwa ngarnumamalya.
20 Neningikarrawara narrubude-ka nakina nen-enibika-mulangwa Christ. Akwa ngarningka narrubuda nakina nenu-wurdijuwa-mulangwa Christ karrawara ena-langwa-manja angalya abalkaya. Neningikarrawara nakina nen-ambarrijuwama Christ nekbuda-langwa-langwa, mena Christ narume-ka numikbiyiya nilyengma nakina.

21 Aburraja warningerribirra wurrububungkawa wurrarumuruma wurrumikbiyiya wurrakina. Mama wurrumikbiyiya wurrakina, eneja Christ naruma nakina numikbiyiya angwurra. Nu-bungkawadinama neningangkawura nakina wurrangkwulyumida-manja wurramukwiyadakina-manja wurrububungkawa wurribina nuw-ambilya-murrumanja karrawara akwa ngawa amurndakeyina-manja angalya arrawa. Akwa ekirra ena-langwa amikbiyiya angwurra, mena enuwa nakina numikbiyiya-baba angwurra. Numikbiyiye-ka nakina aduwaba akwa neningangkawura.
22 Eneja Neningikarrawara nakina nen-akumarnuma Christ Nubungkawa ababurna-manja. Ngarrenu-kwama nakina ngakwurruwa-manja kajungwa kinu-bungkawadini-yada ngakwurruwa-manja ngarribina ngarr-ambilya-murrumanja Neningikarrawara-langwa.
23 Akena eneja Jesus Christ nara ambilyuma nakwukawura, umba ngakwurraja ngak-wurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya wuburra laka ena-langwa nenu-madangkwa ngarr-ambilyama ngarruwurrrakawura-ma. Umba nakine-ka Christ n-ambilyama ababurna-manja angalya akwa nu-war•denama ena-langwa warka ababurna-manja angalya.

2

Neningikarrawara ngarren-enibika-mulangwa

1 Nara-wiya nungkwurraja yik-eningmidina Neningikarrawara, kirreyebijeba kirr-ambilyuma kirrakina enuwa-langwa. Wuburra wurribina na-jungwunu-murrumurra warnumamalya kirri-yamama kirrakina, mena nungkwurruwa kinumini-yarrkuwurranguma ayakwa Neningikarrawara-langwa akwa kirr-arriyakajungwunu-mubaba awurruwurrariya-langwa kirrakina.
2 Akini-yada kirri-yaminjamama ngawa wuburra warnumamalya wurribina warningbala-murruwiya Neningikarrawara. Nungkwurruwe-ka karniniyerriya karnumamalya akwa kirr-arriyakajungwunuma ngawa awurruwurrariya-langwa karningangkawura. Namukwa-langwa kinumin-engkirrikenuma ayakwa. Nakina-bina Namukwa nu-bungkawadinama wurruwurrariya-manja wurrububungkawa warningikarrawara nakina. Akwa nu-war•denama ena-langwa warka aduwaba ngawa warningerribirra-manja warnumamalya wurribina nenumini-yarrkuwurrena-murrumanja Neningikarrawara-langwa ayakwa.

3 Umba ngakwurrajukwaba ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ngenumini-yarrkuwurranguma Neningikarrawara-langwa ayakwa. Ngarri-yamama ngarribina ngakwurrabakiya-ba ebina ngarri-ngayindanguma. Eningerribirra ebina ngakwurra-langwa mangma na-ngayindanguma ngarri-yamama akina ngarrakina. Umba eningerribirra ebina ngarnumadangkwa ngarri-ngayindanguma ngarri-yamama ngarningka ngarrakina. Akwa amurndakibina warningerribirra warnumamalya ne-yamamurra wurrakina ngarri-yamama akina ngakwurruwa ngarnumamalya ngakwurrajukwaba.

Akina-langwa eneja Neningikarrawara kin-awinyambadinuma nakina ngakwurruwa-wa ngarrababurna-langwu-wa ngarnumamalya,
4-5 akena n-errukwulinume-ka ngakwurruwa. Umba ngakwurraja ngarr-arriyakajungwunu-manja ngawa awurruwurrariya-langwa, wuburra na-jungwunu-murrumurra warnumamalya ngarri-yamama ngarrakina. Umba ngalaja akwerrukwula Neningikarrawara-langwa eningangkawura ngawa akina akwa nara a-jerriduma. Neningikarraware-ka nakina ni-lyelyingminame-ka angwurra ngakwurruwa ngarnumamalya. Numinababurna akwerrukwula iya akwulyelyingma nakina. Kembirra ngarren-enibikama ngakwurruwa kajungwa aki-yakeyini-yada ngarruwurrakawura-ma Christ. Ngarren-enibikama mena numarngkirra nakina-baba.
6 Akwa nen-enibikama Jesus Christ akwa nenu-wilyakama karrawaru-wa ena-langwu-wa angalya, akwa nen-ambarrijuwama nakina yakwujina kajungwa kinu-bungkawadini-yada nakina. Akwa Neningikarrawara ngarrenu-wilyakama ngakwurrajukwaba

karrawaru-wa ena-langwu-wa angalya akwa kembirra ngakwurrajukwaba ngarru-bungkawadinama ngakwurruwa Jesus Christ, mena ngarri-yakeyina-mubaba ngarna ngarruwurrakawura-ma Jesus Christ-manja aduwaba.

7 Neningikarraware-ka nakina ngarrenu-bungkawakama ngarna kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya warningmi-yada wurrakina numarngkirra nilyengma nakina neningangkawura. Aminakina-langwa kembirra neni-larrkama Jesus Christ ngakwurruwa-wa kajungwa nenik-abilyerriki-yada ni-lyelyingminu-mulangwa angwurra ngakwurruwa.

8-9 Mama ningkeningaba nungkwaja, mama ningki-yamama eningaba ningkeningangkawura, akena nare-ka k-enibikajungwuna ningkakina. Ngalaja amukwiyadakina enininginingaba ningki-yama-mulangwa ningkibina, nara akina kak-enibika nungkuwa ningkakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara nu-marngkirradinuma nungkuwa-manja akwa ngin-enibikama nungkuwa ningku-werrikambilyu-mulangwa Jesus Christ-manja. Neningikarrawara ngin-enibikama nungkuwa enabakiya kajungwa nari-yada nungkuwa a-ngkweningabakajungwuma ningk-enibudu-mulangwa ningkakina.

10 Neningikarraware-ka nakina ngarren-enibikama ngakwurruwa. Ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina, akwa ni-yamama, “Ka-ngekburakinama nganyangwa warnumamalya kajungwa eningaba ke-yamini-yada wurrakina,” ni-yamama. “Eningaba ke-yaminama wurrakina mena ke-yakeyina-mubaba Jesus Christ wurruwurrakawura-ma,” ni-yamama nakina Neningikarrawara.

Ngarri-yakeyina-mulangwa Christ-manja

11 Wi-yakuwerribikina ena, nungkwurruwa kirribina KarningiJudiya-ma karnumamalya. Karningma kirrakina amukwiyadebina ayakwa yirruwa yirri-yengbiyengbeyinuma yirribina YarningiJudiya yarnumamalya nungkwurruwa-wa. Yirri-yamama yirrakina, “Nara kirrakina Neningikarrawara-langwa karnumamalya, mena nara yiki-ringandijungwuna yiku-mukaduwamurrikajungwuna karna. Ngarreyebijeba kirrakina YarningiJudiya-langwa yarnumamalya. Yirraja yirruwa yimbukwa yarna Neningikarrawara-langwa yarnumamalya, mena yirru-mukaduwamurrikajungwunuma yarna-baba,” yirri-yamama yarna, yirru-ngkweningabakajungwunuma.

12 Akini-yada ngawa nungkwurraja kirreyebijeba Christ-langwa kirr-ambilyuma. Akwa kirrimininga kirrakina nungkwurra YarningiJudiya-langwa yarnumamalya, yirribina Neningikarrawara nu-wekbalyinu-mulangwa. Karningbale-ka ayakwa amurndakib-ina Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma ena-langwa-langwa yarnumamalya. Nara nakina kini-yarrkakumarna ayakwa nungkwurra-langwa-langwa umba yirra-langwa-langwa YarningiJudiya yarnumamalya ni-yarrkakumarnuma. Akini-yada ngawa karn-ingbala kirrakina Neningikarrawara. Kembirra nara yiku-werrikambilya enuwa-manja nungkwurruwa, akwa nara kembirra yik-engkirrikena arnungkwaya-langwa akwa yingka-langwa yimawura yik-ambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja kirrakina.

13 Akena nungkwurruwa kirrakina kirri-yakeyinama arakba kirruwurrakawura-ma Jesus Christ-manja aduwaba. Engka-manja kirrakina kirr-ambilyuma adinuba-wiya Neningikarrawara-langwa awilyikerra. Umba aduwaba eneja Neningikarrawara kirren-akwudangwukama enuwa-manja, mena Christ kirrenuminu-kwularrijuwama merra ena-langwa akwa kirrenumini-jungwunu-mubaba nakina.

14 Nakina-bina Christ ngarrenuminu-ngwanjajuwama awinyamba, yirruwa Yarningi-Judiya yarnumamalya akwa ngarningka kirrakina kirribina KarningiJudiya-ma kar-numamalya. Ni-jungwu-manja nakina ngarrenuminu-ngwanjajuwama awinyamba ngarnikuwarduwardija kajungwa aki-yakeyini-yada ngarruwurrakawura-ma ngarna. Nakina-bina enuwa nuwilyaba ni-yamama akina, umba nara wurribina wurrukwala. Aminakina-langwa kembirra ngarri-yakeyinama arakba ngarna ngarruwurrakawura-ma aduwaba.

15-16 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara nenu-makama Mawijija-manja eningarumuruma ayakwa ena-langwa. Enamba-langwa Mawijija nenu-makama amurn-dakakina ayakwa eningarumuruma ena-langwa-manja warnumamalya. Ngalaja kem-birra amurndakakina eningarumuruma ayakwa ngarrak-eyebijebakama yirruwa akwa nungkwurruwa. Umba eneja Christ ngarrenumini-jungwunuma nakina eka-manja, akwa ngarrenu-marumama ngakwurruwa ngarnumamalya akwa ngarren-akumarnuma ngak-wurruwa ngarruwurrakawura-ma arakba. Ngarrenu-murndukwajuwama ngakwur-ruwa, yirruwa akwa ngarningka nungkwurruwa nungkwurrajukwaba, kajungwa akeni-lawurrakajini-yada ngakwurruwa Neningikarrawaru-wa. Ngalaja kembirra aduwaba na-jerriduma amurndakibina ayakwa eningarumuruma nara arakba eyebijebakama

ngarna, umba ngakwurraja ngarruwurrakididirrbura ngarr-ambilyama ngarna arakba. Mame-ka YarningiJudiya yarnumamalya yarna, umba nungkwurraja karnumamalya KarningiJudiya-ma kirrakina, ngarruwurrakawura-ma aduwaba ngarna.
17 Eneja ni-likenu-manja Christ enenu-wa angalya, ni-yengbinuma ayakwa nungkwurruwa-wa kirribina kirr-ambilyu-murruwa awilyikerra Neningikarrawara-langwa akwa ngarningka yirruwa-wa yirribina yirr-ambilyu-murruwa akwudangwa Neningikarrawara-manja. Ni-yamama Christ, “Nara awinyuwinyambakajajuma,” ni-yamama nakina, “umba yiki-likaja ngayuwa-wa kajungwa ka-marumini-yada ngayuwa kirrakina,” ni-yamama nakina ngarrababurna-murruwa.
18 Ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa ngarraku-mamurikajinama ngakwurruwa aduwaba kajungwa aki-likaji-yada ngarna ngarrababurna-langwa Nungwarrku-wa, mena Christ ngarrenumini-jungwunu-mubaba nakina.
19 Aminakina-langwa nara arakba nungkwurraja kirrimininga karna KarningiJudiya-ma karnumamalya yirruwa-langwa, akena ngakwurraja ngarruwurrakididirrbura ngawa ngarr-ambilyama aduwaba. Ngarruwurrakawura-ma arakba ngarna Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya, wuburra ngarradiyerra-manja ngawa aduwaba.
20-21 Ngarna ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya, yirruwa akwa nungkwurruwa, ngarr-ambilyama ngarna awilyaba-me-ka wuburra aruma alikira. Neningikarrawara-langwa wuburra alikira ngarri-yaminama ngarna. Umba akine-ka amamalya alikira ena-langwa akwurdukwurde-ka, akwa ngakwurruwa ngarna ngeniyangmarngkwajinama Neningikarrawaru-wa yakwujina. Ngalaja alikira nuw-arjiyama akina akwurraka-manja angwarnda. Umba yirraja yarnikilarrkilarrka yarnungkwarba, yirribina Neningikarrawara nu-wekbalyinuma yarningadinuba-wiya, akwa ngarningka wurribina warnikumakumaka ayakwa Neningikarrawara-langwa ena-langwuwa wurrukwalu-wa warnumamalya aburrajukwaba, ebina wuburra angwarnda yirriyaminama yarna. Umba eneja nakina Jesus Christ akina wuburra aruma-dangwa angwarnda, ebina eningilyamarmba alarrngekburna Neningikarrawara-langwa-manja alikira. Nakina-bina Jesus Christ ngarrenu-murndukwama ngakwurruwa ngarriminimininga ngarnumamalya, kajungwa ngarruwurrakawura-ma ak-ambilyi-yada aduwaba. Akine-ka wuburra laka ngarruwurraki-lakwulijeyinama ngarna ngarnumamalya awilyaba-murra-manja ngawa alikira akwurdukwurda-manja.
22 Umba eneja nakina Neningikarrawara ngarrenu-murndukwunama aduwaba kajungwa aki-yakeyini-yada ngarna ngarruwurrakawura-ma Jesus Christ. Kembirra yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa nungkwurruwa karnumamalya kirribina KarningiJudiya-ma kirrakina ngarr-akwudangwukajeyinama arakba ambakalangwa ngarna. Ngarri-yaminama amandangwa ebina wuburra alikira amamalya Neningikarrawara-langwa. Yakwujina ngawa nuw-ambilyama ena-langwa Amawurrina eningangkawura akina.

3

Bawula nenuminu-war•dangu-mulangwa warka WarningiJudiya-ma warnumamalya

1 Nganja ngayuwa ningi-didijungwunama ningena, mena ngarra-makumaka-mubaba ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa nungkwurruwa-wa. Mama ningi-didijungwunama ngayuwa, ningu-buriyaminama ngawa Neningikarrawaru-wa nungkwurruwa-langwa, mena ningeningma ngayuwa nungkwurruwa kirribina KarningiJudiya-murra karnumamalya Neningikarrawara-langwa nungkwurrajukwaba kirrakina.
2 Dukwe-ka kirr-engkirrikenume-ka kirrakina ayakwa nu-marngkirradinu-mulangwa Neningikarrawara ngayuwa-manja? Dukwa nara? Eneja nu-wekbalyinuma ngayuwa ningeniku-maki-yada nungkwurruwa-manja enuwa-langwa, mena eningaba-baba ena karnik-eningmida-langwa nungkwurruwa.
3 Neningikarrawara nginumin-abilyerrikama arakba enena ayakwa ebina nuwabuwarrkajungwunuma adinuba-wiya. Nganja ningena arakba ning-arrikarranguma akwala ayakwa akina-langwa.
4 Nungkwurraja yiki-ridimindena-manja kirrakina amurndakakina akwala ayakwa, yiku-mumiringkinama ning-eningmidinu-mulangwa ngayuwa amurndakakina ayakwa Christ-langwa-langwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya.
5 Arakba-wiya eneja Neningikarrawara nara kenu-maka wurruwilyuwilyaba-manja warnumamalya akina ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma. Umba aduwaba Neningikarrawara yirrenu-makama akina ena-langwa-murra Amawurrina. Yirrenuminabilyerrikama amurndakakina ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma yirruwa-wa

ena-langwu-wa yarnikilarrkilarrka yarnungkwarba akwa ngarningka ena-langwu-wa warnikumakumaka ayakwa aburrajukwaba.

6 Neningikarraware-ka nakina yirrenumin-abilyerrikama kini-yamina-mulangwa eningaba yirruwa-manja YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngawa nungkwurruwa-manja KarningiJudiya-ma karnumamalya ngarrididirrbura, mena Jesus Christ ngarrenumini-jungwunuma ngakwurruwa-langwa. Ngakwurraja ngarri-yakeyinama nungkwurruwa akwa yirruwa ngarruwurrakawura-ma. Ngalaja kembirra amurndakibina ayakwa Neningikarrawara ni-yarrkakumarnuma yirruwa-langwa, kembirra nungkwurrajukwaba ngarningka nungkwurra-langwa akina, mena Jesus Christ ngarrenumini-jungwunuma ngarrababurna-langwa.

7 Neningikarraware-ka nakina nu-wekbalyinuma ngayuwa kajungwa ningeniku-war•di-yada warka ena-langwa, ningeniku-maki-yada ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa wurrukwala-manja. Nakine-ka numarngkirra ngayuwa-manja, akwa nginu-mamurikajuwama ngayuwa, nginu-kwa-mulangwa amawurrina ena-langwa ningenikuminu-war•di-yada ena-langwa warka.

8 Ambaka aburraja warnumamalya Neningikarrawara-langwa nuw-ambilya warningubungkawa-ma? Nganja ngayuwe-ka angwurra ningena ningeningubungkawa-ma. Akena eneja Neningikarrawara nginu-kwama enena eningaba warka nganyangwa ka-makina-mulangwa nungkwurruwa-wa nungkwurrajukwaba eningaba ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa. Ngalaja enene-ka eningaba ayakwa ngarraku-makinama nakina Christ numinababurna eninginingaba. Ngakwurraja nara a-jerrukwama ngarna eningmiduma eninginingaba ena-langwa.

9 Aduwaba eneja Neningikarrawara nginu-kwama warka ngayuwa-manja nganjukwaba ningenik-abilyerriki-yada enena ayakwa nungkwurruwa-wa akwa wurrababurna-langwu-wa warnumamalya neniki-yama-langwa ebina ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina. Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-ngekburakama ababurna-langwa, akena n-abubuwarrkama akina ayakwa yanda-langwa aduwaba.

10 N-abuwarrkama akina kajungwa aduwaba warningerribirra wurrububungkawa warningikarrawara kuw-eningmidini-yada wurrakina Neningikarrawara aringkawa nakina akwa neningma ababurna-langwa. Aburraja kuw-eningmidinama wurrak-ina karra-rringkina-mulangwa Neningikarrawara-langwa warnumamalya kenumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrakina.

11 Arakburakba-kiya-wiya nakine-ka Neningikarrawara ni-lyangkuwerribikajungwunuma ena, ngakwurruwa ngarrababurna-langwa ngarnik-ambilyinga-langwa ena-langwa ngarnumamalya, yirruwa YarningiJudiya yarnumamalya akwa ngarningka nungkwurrajukwaba KarningiJudiya-ma karnumamalya. Akwa nakina ni-lyangkuwerribikajungwunuma ena. Eneja Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa nakina-bina aken-akumurnama ngarna Neningikarrawara-langwi-yada ngarnumamalya.

12 Aduwaba kembirra ngakwurraja ngarna nare-ka akbar•duma umba ak-akwudangwukajungwunama ngarrumarngba Neningikarrawaru-wa. Aki-likajama ngarrumarngba Neningikarrawaru-wa mena ngarri-yakeyina-mubaba ngarruwurrakawura-ma Christ akwa ngarningka ngarru-werrikambilya-mubaba Christ-manja.

13 Ngakwurruwa-murra karnumamalya, nara a-werrikungwanjuma ningi-didijungwuna-mulangwa alikira-manja arrawa. Mama arrawa ningena ning-ambilyama ngarra-maka-mulangwa ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa nungkwurruwa-wa, umba eningaba nungkwurra-langwa ka-ngekburakajungwunama arija-langwa akina, ning-ambilya-mulangwa yelakwa ngayuwa aduwaba.

Akwulyelyingma Christ-langwa-langwa

14 Nganja ngayuwa ningeni-yangmarngkwajinama Nungwanyungwu-wa mena ningen-ingma aduwaba ayakwa ena-langwa, ebina nuw-abuwarrkajungwunuma adinuba-wiya. Ningeningma aduwaba Neningikarrawara kirren-enibika-mulangwa nungkwurruwa KarningiJudiya-ma karnumamalya, wuburra laka yirren-enibikama yirruwa Yarningi-Judiya yarnumamalya yarna.

15 Eneja Neningikarrawara Nungwanyungwa nakina ngarningerribirra-langwa akwa wurrababurna-langwa warnumamalya amurndakenena-manja angalya akwa ngar-ningka ena-langwa-manja angalya abalkaya akwa ngakwurra-langwa ekirra amamalya ngarru-wilyakinama enuwa-langwa.

16 Neningikarraware-ka ningbuda nakina akwa numinababurna arrubuda. Nganja kembirra ningu-buburiyaminama arngkababurna-langwa ngawa amurndakenena ayakwa enuwa-wa. “Wurre-ngbudirrkina wurruwurrakakina WarningEbijija warnumamalya nungkwa-langwa-murra Amawurrina,” ningi-yaminama. “Wurre-ngbudirrkina kajungwa marrubuda mangma karruma-wilyakini-yada wurrakina warniki-yama-langwa eningaba.

17 Akwa ngarningka en-ambilya eneja Christ aburruwa-manja mena na-werrikambilya-murrubaba angwurra enuwa-manja. Akwa ngarningka wurrakine-ka ab-eningmidina akwulyelyingma ena-langwa warningangkawura. Akwa kuw-engkirrikaja-manja wurrakina ni-lyelyingmina-murrilangwa wurrakina-manja, ab-arjiya kembirra wurringbuda ngawa wurrakina warnumamalya.

18-19 Akwa ngarningka aburra-wilyakina milyenjirra mangma wurrababurna-langwa warnumamalya nungkwa-langwa ababurna-langwa angalya kajungwa warningmi-yada Christ ni-lyelyingmina-mulangwa angwurra wurrakina. Ab-eningmidina nara nakina a-ngwanjuma umba kini-lyelyingminama wurrakina angwurra neningangkawura nakina. Ngalaja Christ-langwa akwulyelyingma amakwulyumide-ka akina akwa yirraja yik-eningmidina-manja akina nare-ka yarna a-jerrukwama. Kembirra ab-eningmidina Christ ni-lyelyingmina-mulangwa wurrakina kajungwa karruma-lyangkiyuwarni-yada nungkwa-langwa-manja mangma akwa ke-yamini-yada wuburra nungkuwa. Amandan-gwa,” ningi-yaminama ngayuwa Neningikarrawaru-wa.

20 Kwurruwa-yi, ngeni-yangmarngkwajina arakba Neningikarrawaru-wa, mena narrubuda-baba nakina nilyengma akwa nu-war•dena-mubaba aduwaba ngakwurruwa-manja nakina. Akena nara ngarna a-marngkirringkama amurndakakina engbingbuda kini-yaminama nakina ngakwurruwa-manja.

21 Ngeni-yangmarngkwajina kembirra Neningikarrawara ngarrababurna-langwa ngarnumamalya ena-langwa. Akwa keni-rringkina-manja warnumamalya Christ-manja, kembirra abuni-yangmarngkwajina Neningikarrawara aburrajukwaba. Ngeni-yangmarngkwajina ngawa Neningikarrawara aduwaba akwa angkawura.

4

Aki-likaja-mulangwa ngarruwurrakawura-ma wuburra ngarruwilyaba-ma ngarnu-madangkwa

1 W-engkirraja kembirra enena ayakwa ngarra-makinama ngayuwa, ningibina ningi-didijungwunama ngawa yelakwa mema-manja medirra. Ningi-didijungwunuma ngayuwa mena-baba ningenumamalya ningena Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Eneja nakina Neningikarrawara nu-wekbalyinuma kirrakina ena-langwi-yada karnumamalya. Kembirra nungkwurraja kirribina Neningikarrawara-langwa karnumamalya kirrumungkwurrkidirrbura yiki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa kirrakina.

2 Nara kembirra a-ngkweningabakajungwuma, umba ambaka-langwa yiki-likajama kirrakina Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa. Akwa kirrumurndamurndirra ngawa yiki-likajama nungkwurruwa kirruwerringmurndirra. Akwa nara a-marngkwajajuma umba yiki-lyelyingmajeyinama ngawa karningangkawura kirrakina.

3 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-murndukwama nakina ena-langwa-murra Amawurrina kajungwa ngakwurruwa-murri-yada ngarna. Kembirra nungkwurraja yiki-ngayindenama angwurra kirrakina karnik-ambilyingi-yada ngawa kirruwurrakawura-ma, karniki-lyelyingmajaji-yada akwa karniku-mamurikaji-yada kirrakina yilyurrkwa-murra yukwudukwuda karningangkawura.

4 Ngakwurraja Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarruwurrakuwilyaba ngarrididirrbura ngarna. Awilyaba-ma wuburra amadangkwa ngarr-ambilyama ngarna. Umba eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama nakina ena-langwa Amawurrina awilyaba-ma ngakwurruwa-wa ngarrababurnu-wa. Nu-wekbalyinuma nakina ngarrididirrbura ngawa ngarna, kajungwa aku-werrikembirrarini-yada ngarna ngarruwurrakidirrbura enuwa-wa.

5 Nuwilyaba-me-ka ngawa Nubungkawa naruma-dangwa. Ngakwurraja ngarru-werrikambilyama ngarna ngarrididirrbura enuwa-manja. Umba aburraja warnuma-malya ngarrabu-mingekingambajuwama ngakwurruwa ngarrididirrbura ngarrakina.

6 Nuwilyaba-me-ka Neningikarrawara akwa nuwilyaba-me-ka Nungwanyungwa nakina ngarrababurna-langwa ngarnumamalya. Nu-bungkawadinama nakina ngarrababurna-manja ngarnumamalya akwa ngarningka ababurna-manja angalya.

Akwa ngarrenu-wilyakinama ngakwurruwa ngarniku-war•di-yada warka ena-langwa akwa n-ambilyama wilyarra ngakwurruwa-manja.

7-10 Ngalaja Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarraku-makinama Christ-langwa ni-lawurradinu-mulangwa Nungwenikba-langwu-wa angalya. Ne-yamama akina,

“Ni-lyengmanguma nakina Neningikarrawara-langwu-wa angalya karrawaru-wa.
Akwa nenu-wilyakama wurrababurna warnumamalya enuwa-mulangwa.

Umba neni-yuwarnuma wurrakina enuwa-manja arija-langwa.
Kembirra nenu-wekbilyanguma nakina eningininingaba-wiya ena-langwu-wa warnu-mamalya,”

ne-yamama akina. Nungkwurraja karningme-ka karna adinuba-wiya ni-dirrirnduma nakina Christ karrawara-langwa, ni-rukwularruma nakina wuburra laka ngarnumamalya ngarri-rukwularreyinuma ngarna, akwa n-ambilyumurra nakina wuburre-ka laka ngarnumamalya ngarr-ambilyamurra ngarrakina enena-manja angalya. Kembirra nibina-murrada ni-dirrirnda-murrada nu-warumajungwunuma karrawaru-wa, kajungwa kin-ambilyi-yada nakina ababurna-manja angalya akwa akenu-wekbilyeni-yada enininingaba-wiya. Christ ngarrenu-wekbilyanguma nakina enininingaba-wiya ngarruwilyuwilyaba-wiya-wa.

11 Amiyambena enininingaba Christ ngarrenu-kwama nakina? Christ ngarrenu-kwama nakina ena-langwu-wa ngarnumamalya eminimininingka warka akwa ngarrenu-mamurikajinama ngarniki-yami-yada akina. Ngarrukwala nu-wekbalyinuma Christ ngarnikilarrkilarrka ngarnumamalya. Umba ngarrukwala nu-wekbalyinuma nakina ka-jungwa ngarniku-maki-yada ena-langwu-wa warnumamalya ena-langwa ayakwa. Umba ngarrukwala nu-wekbalyinuma nakina kajungwa ngarniku-maki-yada ayakwa ena-langwa-langwa wurribinu-wa warningbala-murruwa enuwa, kajungwa aburrajukwaba ka-werrikambilyi-yada enuwa-manja. Umba ngarrukwala nu-wekbalyinuma nakina ngarnik-akwurraji-yada ena-langwa warnumamalya. Umba ngarrukwala ngarnik-akakirumaki-yada ena-langwa ayakwa aburruwa-wa.

12 Yawu. Akina-bina-da. Ngarrumurndakeyina ngarnikuminuwar•duwar•da nu-wekbalyinuma eneja nakina Christ, kajungwa aki-ngbudirrkeyini-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya. Ngakwurraja aki-ngbudirrkeyinama ngarna ngarniku-war•da-langwa ena-langwa warka ngarningangkawura.

13 Kembirra ngakwurruwa ngarna aku-mamurikajeyinama yanda-langwa ngarruwur-rakidirrbura aku-werrikambilyama ngarrababurna-langwa Neningikarrawara-langwa-manja Nenikuwenikba. Akwa ngarningka aku-mamurikajeyinama ngarna yanda-langwa ak-eningmidinama nakina ngarruwurrakidirrbura akwa yanda-langwa aki-ngbudidinama ngarrakina ngarringbuda ngawa. Kumu-ringbirradini-yada mangma ngakwurra-langwa wuburra laka Christ-langwa mangma miringbirra. Kembirra aku-mumiringkinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Nara e-yamama ngarna wurriyuk-wayuwa wuburra, wurribina nara ambaka a-mumiringkama ayakwa wurrakina.

14 W-engkirrikiya. Dukwa aburraja wurrukwala warnumamalya akabu-makinama wurrakina ekikalya ayakwa alyangkilyangkadawa. Dukwa aburrabakiya-ba karri-ngekburakinama ayakwa eminimininingka akwa akabu-ngayindenama akabu-wilyakajinama ngakwurruwa-wa. Umba ngakwurraja nare-ka ngarna engkirrikuma amukwiyadebinu-wa ayakwa alyangkilyangkadawu-wa, umba ngarringbuda aki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa mulikarrkidirrbura-manja ngarna.

15 Umba aki-yengbinama alyangmandukwuna-wiya ayakwa. Nara amarngkawinyamba-murra ayakwa e-yengbuma ngarna wurrukwalu-wa, umba amarngkuwarruwalya-murra ayakwa aki-yengbinama wurrukwala-manja warnumamalya, kajungwa warningmi-yada ngarri-lyelyingminama wurrakina-manja. Akwa aki-yaminama kajungwa ak-ambilyi-yada wuburra Christ, nibina nu-bungkawadinama ngakwurruwa-manja. Nakine-ka Christ wuburra aringka umba ngakwurruwa wuburra ena-langwa nenumadangkwa,

16 nibina nu-wilyakinama ayarrka iya alakba. Ngalaja akina aringka na-war•dikinama amurndakibina ayarrka iya alakba. Ka-war•dena-manja alakba nungkwa-langwa eningaba warka akwa ke-ngbudidina-manja akina, akwa ka-war•dena-manja ayarrka nungkwa-langwa eningaba warka ngalajukwaba akwa ke-ngbudidina-manja akina, ngalaja kembirra nungkwa-langwa amadangkwa ka-war•denama eningaba warka akwa ke-ngbudidinama akina. Akine-ka wuburra eneja akenu-war•dikinama Christ ngakwurruwa-manja, Neningikarrawara-langwa-manja ngarnumamalya. Umba

ngarruwilyuwilyaba-wiya ngarna aku-war•duwar•denama eningaba warka akwa aki-lyelyingmajeyinama ngawa. Kembirra aki-ngbudirrkeyinama ngarruwurrakawura-ma ngarna.

Wurr-aburradadiya ebina eningaba wuburra karnikaduwa karnumamalya

17 Ngayuwe-ka ningena ningenumini-yengbinama ayakwa nungkwurruwa-wa Nubungkawa Jesus Christ-langwa, akwa kembirra ngarra-madumurrukwunama. Nare-ka e-yaminjamama wuburra wurrukwala warnumamalya warningbala-murrumurra Neningikarrawara wurrakina. Muwurrariye-ka mangma aburraja narruma-wilyakinama. Nare-ka kembirra nungkwurraja e-yamama wurrumurndakakina wuburra warnumamalya.

18 Aburraja wurrumurndakakine-ka warnumamalya wurrukwurrake-ka. Na-warenama Neningikarrawara akwa nenu-kwunama mirirrba. Nare-ka a-wilyakama amamalya akwanenibika ebina ngarrenu-kwunama Neningikarrawara. Alarrumur•da-manja na-likajama. Wurrimimba na-likajama.

19 Nara arakba wurrakina amini-yelijajungwuma amurndakibina-langwa ne-yama-mulangwa. Na-lyangkuwerribikajungwunuma wurrakina warnik-arriyakajungwi-yada awurrariya-langwa. Nara kembirra engkirrikuma wurrakina eningabu-wa, umba awurrariya-wa wulkwa nuw-engkingkirrikajama ngawa wurrakina. Na-rndirndirrkeyiname-ka erribirra. Eningerribirre-ka awurruwurrariya eminimininga ne-yaminjaminama wurrakina warnumamalya, wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara.

20 Umba aburraja wurrumurndakibina warnumamalya kirrab-akakirumaka-murrumurra kirrakina nara yikabu-maka karniki-yami-yada amukwiyadakina.

21 Kirrab-akakirumakama kirrakina alyangmandukwuna ayakwa Jesus-langwa-langwa. Kembirra nungkwurraja kirr-engkirrikenuma aburra-langwa ayakwa akwa kembirra kirr-eningmidinama kirrakina enuwa-langwa.

22 Kembirra nara arakba e-yamama ebina adinuba-wiya kirri-yamama, mena amurndakibina awurruwurrariya kirri-ngayindanguma kirrak-arriyakame-ka kirrakina. Umba wurri-larrngkuwurriya arakba awurruwurrariya, wuburra laka kirring-anjalkuwurrenama kirrakina dumbala dibina duwurrariya dadinungkwurakba.

23 Umba yiki-yaminama enininingaba-wiya mamungkwur•da-murra mangma, wuburra laka kirr-awiyebenama dumbala dadingaba dadikaduwa-langwa.

24 Wurr-aburradadiye-ka ebina enikaduwa eningaba wuburra karnikaduwa karnu-mamalya, mena Neningikarrawara kirren-enikaduwaka-mubaba enuwe-ka wuburra. Kembirra wurri-likaja kirruwerringekburna kirruwerrikidirrbura Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa karningangkawura.

25 Kembirra aminakina-langwa nara e-kadikama warningerribirra-manja warnumamalya. Yiki-lyelyimbukweyina-manja kirrakina karnumamalya Neningikarrawara-langwa, yiki-larrkbularrkbakinama mena ngarruwurrakawura-murra Christ-manja ngarna wuburra ngakwurruwa-murra.

26 Kak-ar•dirrena-manja awinyamba ningkakina, kembirra nara arriyakajungwuma awurrariya-wa. Akwa nara a-werrikawinyambaduma nungkuwa yanda-langwa al-yarrngwalyilya.

27 Akwa ngarningka nara awiyebajuma Namukwa nungkuwa-manja.

28 Kirrengkingkengmina karnumamalya kirribina kirr-angmukangmadama kirrakina wurr-erriminja arakba engkengmina, akwa nara angmaduma arakba kirrakina umba wurru-war•dena warka arakba. Wurru-war•dena warka eningaba nungkwurrabakiya-ba, kajungwa yiki-larrmburreni-yada angwarnda alyangmandukwuna wurribinu-wa warningalyingmalyingma-wa warnumamalya.

29 Akwa ena engka. Nara e-yengbuma ayakwa erribirra ayarrkawarriya umba yiki-yengbinama wulkwa ayakwa ayarrngekburna, kajungwa yika-mamurikajini-yada kirrak-ina wurrukwala warnumamalya akwa yike-ngbudirrkini-yada wurrakina.

30 Eneja Neningikarrawara nakina nu-wekbalyinuma kirrakina, kajungwa ena-langwi-yada karnumamalya yik-ambilyi-yada. Akwa kirrenu-wekbilyanguma ena-langwa Amawurrina akwurdukwurda kajungwa karningmi-yada amandangwa ena-langwa kir-rakina, akwa karningmi-yada yiken-enjungwurrenama amandangwa nakina. Kembirra nare-ka a-werrikawarriyakuma Amawurrina Neningikarrawara-langwa kirrakina.

31 Wurri-yarrkuwurrena ayakwa ayarrkiyarrkawarriya akwa ayarrkiyarrkardidarra. Nara e-yangiyangarraduma. Nara a-rinjarrkuma wurrukwalu-wa warnumamalya. Akwa nara aminu-makumakuma awurruwurrariya ayakwa wurrukwala-langwa warnuma-malya. Akwa nara a-wurruwirrikbijajuma

32 umba wurr-errukwuliyamajeyina akwa wurri-lyelyingmajeyina. Akwa wurrumini-
yakuwabijeyina awurruwurrariya kirrukwala-langwa karnumamalya, wuburra
enejukwaba Neningikarrawara kirrenumini-yakuwabijinama nakina awurruwurrariya
nungkwurra-langwa-da. Nakine-ka Neningikarrawara kirrenumini-yakuwabijinama
mena Jesus Christ kirrenumini-jungwunu-mubaba nakina-da.

5

Ak-ambilya-mulangwa alarradada-manja

1 Nungkwurraja Neningikarrawara-langwa kirriyukwayuwa kirrakina, kirribina
Neningikarrawara ni-lyelyingminamurra angwurra nakina. Kembirra wurri-
yaminjamina ngawa kwureya kajungwa enuwa wuburra yiki-yamini-yada kirrakina.
2 Yiki-lyelyingmajeyinama karningangkawura, wuburra laka Christ ni-
lyelyingminume-ka ngakwurruwa. Nakine-ka ngarrenumini-jungwunuma eka-
manja mena ni-lyelyingminu-mubaba ngakwurruwa angwurra. Kembirra eneja
Neningikarrawara nenu-werrungwur•danguma angwurra nakina-manja.
3 Nara kembirra engkirrikuma awurrariya-wa. Nara a-rndirndirrkajuma,
akwa nara engkirrikuma amangumangwu-wa. Akwa ngarningka nara a-
mar•dumar•duma a-mungwur•dangmaduma eningerribirra wurrukwala-langwa.
Nare-ka a-lyelyimbukwajuma amukwiyadakina-langwa awurruwurrariya mena
Neningikarrawara-langwa karnumamalya kirrakina-baba.
4 Akwa nara e-yengbiyengbuma ayarrkiyarrkawarriya ayakwa. Umba yiki-yengbinama
wulkwa ayakwa eningaba-wiya akwa yikini-yangmarngkwajinama Neningikarrawaru-
wa.
5 Nare-ka e-yakuwabijuma ena. Yik-arriyakajungwuna-manja kirrakina akwa
yiki-rndirndirrkeyina-manja akwa yik-engkingkirrikaja-manja amangumangwu-wa
akwa yiku-mungwur•dangmadina-manja yiku-mar•dumar•dena-manja eningerribirra
wurrukwala-langwa, nare-ka a-likama kirrakina Neningikarrawaru-wa. Yiku-
mar•dena-manja eningerribirra wurrukwala-langwa, kembirra akine-ka wuburra laka
nara kirrakina engkirrikuma Neningikarrawaru-wa umba yiki-yaminama yikumin-
engkirrikajama alawudawarra-murruwa amurndakijika. Kembirra yiki-yamina-manja
amukwiyadakina awurruwurrariya nare-ka e-yakajuma kirrakina warnumamalya-
manja wurribina nenu-bungkawadina-murrumanja wunalakina Neningikarrawara
akwa Christ.
6 Wurrukwala warnumamalya yikabu-ngayindena-manja warniki-kadiki-
yada nungkwurruwa-manja enubuwakida-murra ayakwa awurrumalya-murra,
kembirra nare-ka engkirrikuma wurrakinu-wa. Yikabu-ngayindenama karniki-
yami-yada awurrariya-wa. Akena nara-manja amini-yarrkuwarakama kirrakina
Neningikarrawara-langwa ayakwa umba yiki-yaminjamina-manja awurruwurrariya
karningangkawura, kembirra nakine-ka Neningikarrawara kin-awinyambadiname-ka
kirrakina-manja karnumamalya.
7 Aminakina-langwa nungkwurraja nare-ka a-likama wurramukwiyadakina-manja
warnumamalya wurruwurrariya, umba kirreyebijeba wurr-ambilya aburruwa-langwa.
8 Nara-wiya nungkwurruwa Neningikarrawara-langwa, kirr-arriyakajungwunuma
awurruwurrariya-langwa, wuburra laka kirr-ambilyuma kirrakina alarrumur•da-manja.
Umba aduwaba Neningikarrawara-langwa karna. Akine-ka wuburra laka alarradada-
manja kirr-ambilyama aduwaba. Kembirra alarradada-manja ngawa wurr-ambilya,
9 mena yik-ambilya-manja nungkwurruwa alarradada-manja, kembirra yik-ambilyama
karningaba, kirruwerrikidirrbura akwa kirrilyangmandukwuna.
10 Akwa wurr-eningmidina arakba ebina ni-ngayindena-mulangwa Nubungkawa Jesus
Christ.
11 Yiku-warename-ka ababurna-langwa awurruwurrariya ebina ne-yaminama wurrib-
ina warnumamalya na-likaja-murrumurra alarrumur•da-manja. Umba yiki-yaminama
aburruwa-wa, “Amurndakibina kirri-yaminjaminama awurruwurrariye-ka akina,” yiki-
yaminama.
12 Ngakwurraje-ka ak-engkirrikaja-manja ngarna akinu-wa awurrariya ne-yamina-
murruwa wurruwurrariya warnumamalya amurama, kembirra aki-yeliyename-
ka ngakwurruwa. Yawe-ka, ngarri-yeliyenama angwurra akwa nare-ka ngarna a-
lyelyimbukwajuma amukwiyadakina-langwa awurrariya.
13 Wurrumurndakibina warnumamalya kuw-engkirrikaja-manja nungkwurruwa-
manja kembirra ke-yaminamurra akina wuburra laka yiki-jadijinama kirrakina

alarrngkilarrngkawarriya alarrumur•da-langwa angalya akwa aangerriba errekbu-wa alarradadu-wa.
14 Akine-ka alarradada kuw-abilyerrikinama ababurna-langwa. Aminakina-langwa enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunuma. Ne-yaminama,
“Nungkwurruwa karnumamalya kirru-mungkwulame-ka.
Karninikijungwa wuburra karnumamalya kirri-yaminama karna,
umba wurru-mirajangina arakba!
Kembirra Christ yikenumin-abarrakajinama nungkwurra-langwi-yada nakina,”
ne-yaminama akina ayakwa.
15 Kembirra nungkwurraja yiki-yakuwerribikajama kirrumurndamurndirra ambaka-langwa yiki-yamina-mulangwa yik-ambilya-mulangwa enena-manja angalya. Nare-ka e-yamama wuburra wurribina warningbala-murrumurra warniki-yama-langwa eningaba, umba yiki-yaminame-ka kirrumurndamurndirra wuburra warnumamalya aringkawa.
16 Wurru-war•dena arakba warka Neningikarrawara-langwa mababurna-langwa ma-mawura. Akwa nara a-kuwabarrngwarrngwaduma a-likama Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, mena wurrababurna warnumamalya ne-yamina-mubaba eninger-ribirra awurruwurrariya eminimininga.
17 Nare-ka kembirra a-wakiduma, umba wurr-eningmidina angwurra ebina kirreni-ngayindenama Nubungkawa karniki-yama-langwa kirrakina.
18 Nare-ka a-bungwurriduma anija-langwa, mena yikak-arriyakinama karna akina. Akwa nara a-lyangburrukwajuma mulkwa nungkwurra-langwa anija-wiya, umba wurru-mena wurri-lyangburrukwajina Amawurrina Neningikarrawara-langwa.
19 Yiki-lyelyimbukweyina-manja kirrakina karnumamalya kirribina Neningikarrawara-langwa yiku-makijeyinama ena-langwa-langwa. Wurru-werrikilyelyingmajungwuna akwa wurru-mebeyina emeba enuwa-wa. Nara eningerribirra a-mebuma, umba yiningaba-murra yukwudukwuda yiku-mebeyinama emeba ena-langwi-yada.
20 Yikini-yangmarngkwajinama Nungwanyungwa Neningikarrawara karningangkawura. Akwa yikini-yangmarngkwajina-manja Neningikarrawara kirrakina, kembirra yiki-yengbijinama ekirra ngakwurra-langwa-langwa Nubungkawa Jesus Christ.

Warnungkwarba-langwa akwa wurridarringka-langwa

21 Nungkwurraja nara amin-engkirrikajungwuma, umba yikamin-engkirrikajama kir-rakina wurrukwalu-wa warnumamalya mena kinu-werrikiyangmarngkwajina-mubaba Christ.
22-23 Ningkidarringka, eni-lyengmena neningiyena, umba nungkwaja k-arijidinama ngawa enuwa-manja. Eningaba akina. Eneja Christ ni-lyengmenama nakina, umba ngakwurraja Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarr-arijidinama ngawa enuwa-manja. Kini-lyengmena-manja neningiyena, kembirra eningaba ngawa akina. Nakine-ka Christ ngarren-enibikinama ngakwurruwa ena-langwa ngarnumamalya. Ni-lyengmenama nakina akwa ngarrenu-war•dikinama ngakwurruwa. Eningaba akina. Kembirra kini-lyengmena-manja nuwilyaba nenungkwarba akwa kininga-war•dikina-manja dadingiyenikba, eningaba ngawa ena.
24 Ngakwurraja ngarna Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarrenumin-engkirrikajama enuwa-wa. Kembirra nungkwajukwaba ningkidarringka numin-engkirrikaja neningiyena nungkwa-langwu-wa.
25 Umba nungkwaja ningkenungkwarba, lyelyingmina didarringka nungkwa-langwa dadingiyena, wuburra laka Christ ni-lyelyingminama ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Nakine-ka Christ ni-lyelyingminuma ngakwurruwa akwa ngarrenumini-jungwunuma,
26 kajungwa ak-ambilyi-yada Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Akwa ngarrenu-kwama ayakwa ena-langwa, ebina akakuminu-mungkwur•denama mada iya mangma. Ngakwurraja ngarnumamalya akinga-mungkwur•denama ngarrakina dum-bala ngakwurra-langwa aking-ajirrena-mulangwa dakina akungwa-murra. Akine-ka wuburra, eneja nakina Christ akenu-mungkwur•denama ngakwurruwa.
27 Christ ni-jungwunuma kajungwa ngarruwerringekburni-yada akwa kembirra kinu-kwajungwuni-yada ngakwurruwa enuwa-wa, wuburra laka nuwilyaba neningiyadikba kinu-kwajungwunama dukukwulyubena-wa dadingiyenikba. Ni-jungwunuma kajungwa ngarrababurna-langwa ngarnumamalya Neningikarrawara-langwa ak-ambilyi-yada ngarninguwurrariya-murra.

28 Amandangwa Christ ni-lyelyingminama angwurra ngakwurruwa. Umba
nungkwajukwaba ningkenungkwarba, ki-lyelyingminama didarringka dadingiyena
nungkwa-langwa. Ningki-lyelyingminama ningkakina ningkenumadangkwa, ningk-
embimbirrajajungwunama mababurna-langwa marringa. Kembirra ki-lyelyingminama
ngalajukwaba dadingiyena mababurna-langwa marringa. Ki-lyelyingmina-manja
dadingiyena nungkuwa, kembirra amandangwa ki-lyelyingmajajungwunama.
29-30 Ningkenungkwarba, ningk-angmar•dijungwunama ningkenumadangkwa-
na? Nare-ka-da! Ningki-lyelyingminama ningkenumadangkwa, ningk-
embimbirrajajungwunama. Ningki-lyelyingmajajungwunama ningkakina.
Amandangwa akina. Umba eneja nakina Christ ni-lyelyingminame-ka ngakwurruwa
Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Ngakwurruwa ngarna wuburra ena-
langwa ayarrka iya alakba, kembirra ni-lyelyingminama ngakwurruwa akwa ngarren-
embirrajinama ngarrababurna-langwa neningangkawura.
31 Arakburakba-kiya-wiya eneja Neningikarrawara ni-yamama,

“Nuwilyaba nenungkwarba kini-yar•dena-manja dadingiyenikba, kembirra kenilirraki-
lalikinama nakina nungwenikba akwa dirndenikba umba kini-likajama
dadingiyenikba-wa. Keni-yakeyina-manja wunalakina-kiya, nuwilyaba
nenungkwarba akwa duwilyaba didarringka ena-langwa, kembirra wuburra
wunuwilyaba-ma wunenumamalya kenilirraki-likajama arakba wunalakina-da,”

ni-yamama Neningikarrawara.
32 Ngalaja akina ayakwa Neningikarrawara-langwa ngarraku-makinama ngakwurruwa-
wa Christ-langwa akwa ngakwurruwa-langwa Neningikarrawara-langwa-langwa
ngarnumamalya enena-manja angalya. Adinuba-wiya akina ayakwa nuw-
abuwarrkajungwunuma umba aduwaba nganja ngarramin-abilyerrikinama arakba
nungkwurruwa-langwa ningena.
33 Karnungkwarba, kirruwilyuwilyaba-wiya yiki-lyelyingminama wurridarringka
nungkwurra-langwa, wuburra kirri-lyelyingmajajungwunama. Umba arrkala
nungkwurraja kirradidingiyarrngwa kirruwilyuwilyaba-wiya yikamin-engkirrikajama
warninginingiyenungwa-langwa kirrakina.

6

Wurriyukwayuwa-langwa iya wurrungungwarrngwa-langwa iya wurrirndirndarrngwa-langwa

1 Nungkwurraja kirriyukwayuwa, kirrumurndamurndirra w-engkirrikajama
enenu-wa ayakwa ngarra-makina-murruwa. Yikamin-engkingkirrikajama kirrakina
ayakwa wurrungungwenungwa-langwa iya wurrirndirndenungwa-langwa. Yiki-
yaminjaminama kirrakina yikamin-engkingkirrikajama ngawa, mena Neningikarrawara
kirrenu-maka-mubaba akina nungkwurruwa-manja, akwa eningaba-baba akina. Nara
amini-yarrkuwurruma aburra-langwa ayakwa, umba yikamin-engkingkirrikajama
ngawa akinu-wa.
2-3 Karningma amurndakibina ayakwa eningarumuruma Neningikarrawara yirrenu-
kwamurra arakburakba-kiya-wiya YarningiJudiyu-wa yarnumamalya. Awilyaba ayakwa
ngarraku-makinama akina,

“Yika-werrikiyangmarngkwajinama ngawa kirrakina wurrungungwenungwa iya
wurrirndirndenungwa kajungwa eninginingaba ka-ngekburakajungwuni-yada
nungkwurra-langwa, akwa yik-ambilyi-yada nungkwurra-langwa-manja angalya
yanda-langwa yik-eniyuwangkwudinama akwa yik-adiyuwangkwudinama
karna,”

ngarraku-makinama Neningikarrawara-langwa ayakwa. Akine-ka eningadinuba-
wiya ayakwa ngarraku-makinama kini-yamina-mulangwa Neningikarrawara
eningaba ngakwurruwa-manja. Kembirra nungkwurraja kirriyukwayuwa yika-
werrikiyangmarngkwajinama ngawa wurrungungwenungwa iya wurrirndirndenungwa
aduwaba.
4 Umba nungkwurraja kirrungungwarrngwa, nara a-werrikawinyambaduma
nungkwurra-langwu-wa wurriyukwayuwa, umba wurr-errukwuliyamajina wurrakina-
manja, nari-yada wurrakina awinyambaduma aburramba-langwa nungkwurra-langwa-
langwa ayakwa. Yik-arumurrkwunama wurrakina kirrumurndamurndirra. Yika-
wilyuwilyakajinama ambaka-langwa, kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa
Jesus Christ-langwa wurrakina, akwa kajungwa Neningikarrawara-langwa ayakwa
karraku-mungkwurrkidirrburakini-yada wurrakina.

Wurrububungkawa-langwa akwa warnikuminuwar•duwar•da-langwa narra-beyindangu-mulangwa angwarnda-murra

5 Nungkwurraja kirrukwala karnumamalya, wurrububungkawe-ka kirrabuminu-beyindanguma angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya kajungwa yiku-war•deni-yada warka wurrakina-langwa wurrububungkawa. Nara e-kikadikama wurrumurn-dakakina wurrububungkawa nungkwurra-langwa umba kirrumungkwurrkidirrbura kirrilyangmandukwuna wurr-ambilya. Mama kirru-minjirrkakbar•denama aburruwa-langwa kirrakina, umba wurramin-engkirrikaja mababurna-langwa mamawura. Wurraminu-war•dena warka aburra-langwa wuburra laka yikinuminu-war•denama warka Christ-langwa.

6 Nara erribirra a-war•duma, umba eningaba warka wurraminu-war•dena. Yikabu-rringkina-manja wurrakina akwa ngarningka nara-manja a-rringkama nungkwurruwa-wa, kembirra yikaminu-war•denama eningaba warka. Yiki-yaminame-ka kirrumurn-damurndirra ababurna-langwa Neningikarrawara yikeni-ngayindenama nakina.

7 Akwa nare-ka a-ngwurrkiyengbuma a-ngwurrmiluma kirrakina, umba wurru-war•dena eningaba warka, mena Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa karnuma-malya kirrakina-baba. Kembirra yikaminu-war•dena-manja warka wurrukwala-langwa warnumamalya, yiku-war•denama warka wuburra laka yikinuminu-war•denama warka Jesus Christ-langwa.

8 Yiki-yamina-manja eningaba kirrakina, kembirra eneja Nubungkawa Jesus Christ kini-yaminama nakina eningaba nungkwurruwa-manja. Mama kirrukwala kirraminu-war•denamurra warka wurrububungkawa-langwa wurribina kirrabuminu-beyindangu-mulangwa angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya. Mama kirrukwala kirraminu-war•denamurra warka wurrububungkawa-langwa wurribina kirrabu-kwuna-mulangwa angwarnda, nara-baba aburra-langwa kirrakina. Eneja kini-yaminama eningaba nungkwurruwa-manja kirrababurna-manja.

9 Umba nungkwurraja kirrububungkawa kirru-beyindangu-murrumurra warnuma-malya nungkwurra-langwi-yada warnikuminuwar•duwar•da, nungkwurrajukwaba kirrilyangmandukwuna kirrumungkwurrkidirrbura wurr-ambilya. Nare-ka e-yamama enena ayakwa aburruwa-wa, “Nara-manja karna aminu-war•duma eningaba warka, kembirra ngayuwa ka-larrkbarjenama nungkwurruwa-manja!” nara e-yamama. Eneja nakina Neningikarrawara kirreni-rringkinama nungkwurruwa-wa kirrububungkawa akwa ngawa nungkwurra-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da kirruwurrakididirrbura. Nubungkawa nakina kirrababurna-langwa, kirrububungkawa-langwa akwa ngarningka nungkwurra-langwa-langwa warnikuminuwar•duwar•da aburrajukwaba. Nare-ka e-yamama Neningikarrawara, “Naka nenungkwarba dukwa nubungkawa, umba nenikuminuwar•duwar•da dukwa-da,” nara e-yamama nakina. Umba kini-yaminama, “Naka nenungkwarba dukwa neningaba, umba nuwurrariya dukwa-da,” kini-yaminama Neningikarrawara nakina.

Yikinu-wardiyina-mulangwa nungkuwa akwa Namukwa

10 Ngeniyerriya, ngakwurruwa-murra, nara ningena amiyerra a-makama ayakwa nungkwurruwa-wa, umba ambawura arakba ayakwa ka-makinama ngarningka. Wurr-ambilya Nubungkawa-manja akwudangwa. Nakine-ka Nubungkawa numikbiyiya ni-lyengma, ningbude-ka. Kembirra nara a-lalikama nakina, umba akwudangwa wurr-ambilya enuwa-manja, kajungwa yikeni-ngbudirrkini-yada nakina.

11 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama engbingbuda eningawinyamba ngakwurra-langwa kajungwa aku-wardiyini-yada awinyamba ngakwurruwa akwa Namukwa. Nungkwurraja kembirra yiku-menama akwa yik-awiyebenama amurndakakina kajungwa yikeni-kadikina-manja kwureya nakina Namukwa yikenu-kwudirrkini-yada awurrariya-wa, kembirra dirrbura ngawa yik-abalkayukwuni-yada kirrakina.

12 Amandangwa ngarru-wardiyiname-ka arakba ngakwurruwa akwa Namukwa. Nara awinyambakuma ngarna warnumamalya-manja umba Namukwa-manja, akwa ena-langwa-manja wurramukwa wurruwurrariya-manja. Aburraja na-bungkawadinama wurrakina enena-manja ngawa angalya alarrumur•da-manja akwa ngarningka wurruwurrariya wurrilyengma wurrakina karrawara angubina-manja. Wurrababurne-ka wurriminimininingka wurramukwa Namukwa-langwa akwa wurringbingbuda awurrariya-langwa wurrakina wurrababurna-langwa.

13 Kembirra nungkwaja wu-mena amurndakibina engbingbuda eningawinyamba ababurna-langwa nginu-kwama Neningikarrawara awinyambi-yada Namukwa-manja kajungwa ka-likaja-manja Namukwa akwa ena-langwa wurramukwa wurruwurrariya

nungkuwa-wa, kembirra k-abalkayukwuni-yada dirrbura. Ku-menama amurndakakina
engbingbuda kajungwa nari-yada a-larruma umba dirrbura ngawa k-abalkayukwuni-
yada ningkakina.
14 Kembirra arjiya akwa ki-yamina wuburra ningkawinyamba ningkenumamalya
Neningikarrawara-langwa! Ki-yengbina nungkuwa ayakwa alyangmandukwuna
amurndakibina kenu-kwunama Neningikarrawara. Kembirra akine-ka ke-yaminama
wuburra k-akbaldamirenama eningawinyamba engbingbuda ningkakina. Ki-likaja
ningkeningaba ningkumungkwurrkidirrbura ngawa akwa nara a-ngayinduma
ningkakina awurrariya. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra k-awiyebenama
ningkakina didija yukwudukwuda-manja.
15 Ku-wilyakina Neningikarrawara-langwa ayakwa eningininingaba
wurriminimininingku-wa warnumamalya. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra
k-awiyebenama akukwurraka alika-manja. Ku-wilyakinama Neningikarrawara-langwa
ayakwa aburruwa-wa kajungwa akine-ka ayakwa karrakumini-lyurrkwakini-yada
aburra-langwa yukwudukwuda.
16 Ku-werrikambilya Neningikarrawara-manja ningkeningangkawura nungkuwa.
Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra laka ku-wilyakinama ningkakina eka
alingakbaluwala ningkeningangkawura kajungwa nari-yada a-ngajuma enungkwa
angwura-murra Namukwa-langwa nungkuwa-wa.
17 K-eningmidina nungkuwa Jesus Christ ngin-enibikama. Kembirra akine-ka ke-
yaminama wuburra laka k-awiyebenama eningaringka balmarna akwurraka ebina nuw-
awiyebenama wurrawinyamba warnungkwarba. Akwa ku-wilyakina Neningikarrawara-
langwa ayakwa. Kembirra akine-ka ke-yaminama wuburra kaliwanga. Umba
ngalaja Amawurrina Neningikarrawara-langwa kaku-mamurikajinama nungkuwa
ku-minangkirreyini-yada Namukwa Neningikarrawara-langwa-murra ayakwa, wuburra
laka wurrawinyamba warnungkwarba na-minangkirreyinamurra warnumamalya
kaliwanga-murra.
18 Akwa ku-buriyamina Neningikarrawaru-wa ningkeningangkawura. Ngalaja ena-
langwa Amawurrina kaku-wilyakajinama ayakwa ningkeniki-yengba-langwa enuwa-
wa. Nara kembirra a-ngwanjuma a-buriyamama, umba mababurna-langwa marringa
kini-yengkilabajama ngawa ningkakina Neningikarrawaru-wa kenu-mamurikajini-yada
nakina nungkuwa-manja, akwa ngarningka akenu-mamurikajini-yada ngarrababurna-
langwa ngarnumamalya ena-langwa.
19 Akwa ngarningka, ngarra-ngayindenama kirrakina karnumamalya yikini-
yengkilabajama Neningikarrawara kenu-mamurikajini-yada ngayuwa nganjukwaba.
Wuni-yengkilabaja nakina kenu-kwuni-yada ngayuwa ayakwa eningaba, akwa nari-yada
akbar•duma ngayuwa akini-yada ngawa ka-makina-manja ngayuwa wurrukwalu-wa
warnumamalya amurndakibina ayakwa eningininingaba nuw-abuwarrkajungwunuma
Jesus Christ-langwa-langwa, umba ningumarngba ngawa k-ambilyi-yada ngayuwa.
20 Mama ngayuwe-ka ningena ningi-didijungwunama alikira-manja arrawa, umba
kinuminu-war•denama ngawa warka Jesus Christ-langwa akwa kinumini-yengbinama
ngawa. Kembirra wuni-yengkilabaja enuwa-wa keni-ngbudirrkini-yada ngayuwa, ka-
jungwa kinumini-yengbiyengbini-yada ngayuwa eningaba ayakwa ningumarngba nin-
geningangkawura ngayuwa-da.

Eningarija-langwa ayakwa

21-22 Ngayuwa ngarra-ngayindenama nungkwurruwa karnumamalya yik-eningmidini-
yada ngayuwa-langwa. Kembirra ningeni-larrkama arakba Dikikaja nungkwurruwa-
wa, nibina ningi-lyelyingminama akwa nenuminu-war•duwar•denama eningaba
warka Nubungkawa-langwa Jesus Christ. Eneja nakina yikenu-makinama kembirra
ayakwa eningaba ngayuwa-langwa akwa yirrababurna-langwa yarnumamalya
Neningikarrawara-langwa enena-manja angalya. Nara kembirra nungkwurraja a-
werrikawarriyaduma.
23 Nganja ngayuwa ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara Nungwanyungwa,
kajungwa yikabumini-lyurrkwakini-yada enuwa akwa Jesus Christ nungkwurra-langwa
yukwudukwuda, akwa yiki-lyelyingmajeyini-yada ngawa, akwa yiki-lyelyingmini-
yada angwurra Neningikarrawara akwa yiku-werrikambilyi-yada enuwa-manja
karningangkawura.
24 Akwa ningeni-yengkilabajama Neningikarrawara kinu-marngkirradini-yada
nakina nungkwurruwa-manja kirribina kirri-lyelyingmina-murrumanja amandangwa
Nubungkawa Jesus Christ kirrakina-da.
Ena ngawa.

Bawula-langwa jurra eningadinuba-wiya ni-larrkamurra Dimidi-wa

1 Ngayuwa ningena Bawula ning-arrikarrenama enena ayakwa nungkuwa-wa, Dimidi.
Aburnaja wunalakina-kiya Neningikarrawara akwa Jesus Christ nenu-wekbalyinuma
ngayuwa ningibina ningenikilarrkilarrka Jesus Christ-langwa. Bu-makama ngayuwa
ningeniki-yarrkbaliji-yada ayakwa Jesus-langwa warnumamalyu-wa ababurnu-wa an-
galya. Neningikarraware-ka nakina ngarren-enibikama ngakwurruwa akwa nakina-
bina Jesus Christ akenuwurraku-warakinama ngakwurruwa Neningikarrawara-langwu-
wa angalya abalkaya.
2 Nungkwaja wuburre-ka nganyangwa ningkenikuwarrka ningkakina, mena ngayuwa
ningeningadinuba-wiya yirra-maka-mubaba ayakwa Jesus Christ-langwa-langwa
nungkuwa-wa. Kembirra arakba nungkuwa ningku-werrikambilyama ningkakina
enuwa-manja aduwaba.

Nganja ningarra-ngayindenama wunalakina Nungwanyungwa Neningikarrawara
akwa Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa kenu-marngkirradinama nungkuwa-
manja wunalakina akwa ngawa ken-errukwulinama nungkuwa akwa ngawa kabumini-
lyurrkwakinama nungkwa-langwa yukwudukwuda.

Ayarrkikalya-langwa ayakwa

3 Ningi-likenu-manja lukwakwa ngayuwa engembu-wa Mejideniya, yirra-rringkama
nungkuwa yakwujina Ebijija-manja akwa ningi-yamama ngayuwa nungkuwa-wa,
“Ambilya yelakwa ngawa Ebijija-manja,” ningi-yamama. Yirr-angkijiranguma ngayuwa
nungkuwa-manja, kembirra yakwujina ngawa ningk-ambilyuma ningkakina. Yirra-
ngayindename-ka yakwujina ngawa k-ambilyama nungkuwa, mena-baba wurrukwala
wurruminakina angalya warnumamalya narr-akakirumakina-mubaba ayarrkikalya
ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya. Awurrariye-ka akina. Kembirra ka-makina
ningkakina amurndakenena ayakwa nganyangwa aburruwa-wa. “Nara akakirumakama
ayarrkikalya ayakwa warnumamalya-manja,” ki-yamina ningkakina. “Nare-ka e-
yamama,
4 akwa nare-ka engkirrikuma eningawurrumalyu-wa alawudawarra akwa a-
lyangmurukwajuma warningarakburakba-kiya-manja warnimikirra warnumamalya-
langwa-manja. Yik-engkingkirrikaja-manja ngawa amurndakakinu-wa, kembirra
yiki-bibeyinama kirrakina. Ngalaja amukwiyadakina ayakwa nara a-mamurikajuma
ngakwurruwa-manja kajungwa ak-eningmidini-yada amurndakibina Neningikarrawara
akeni-ngayindenama nakina ngarniki-yami-yada. Umba aku-werrikambilya-manja
enuwa-wa, kembirra ngarningma ngarna amurndakibina Neningikarrawara akeni-
ngayindenama nakina ngarniki-yami-yada ngakwurruwa,” ki-yamina nungkuwa
wurrumurndakibina-manja warnumamalya.

5 Ki-yengbinama ningkakina amurndakakina ayakwa kajungwa ka-lyelyingmajeyini-
yada wurruminakina angalya warnumamalya. Karruma-wilyakina-manja meningaba
mangma mamungkwur•da, akwa ke-yamina-manja amurndakibina kuw-eningmidinama
wurrakina eningaba akina, akwa ka-werrikambilya-manja Neningikarrawaru-wa, kem-
birra akwulyelyingma amamalya karru-wilyakinama wurrakina.
6 Akena wurrukwale-ka wurruminakina angalya warnumamalya nara arakba
e-yamama amukwiyadakina aduwaba, umba narri-yarrkiyarrkingirrajuwama
enubuwakida-murra ayakwa. Wurrakina wuburra ne-yaminama wurribina
warnumamalya na-marrawarnama akwa narri-larrkuwabijinama.
7 Narra-ngayindenama wurrakina warnik-eningmika Neningikarrawara-langwa
ayakwa eningarumuruma wurrukwalu-wa warnumamalya, akena nare-ka wurrakina a-
mumiringkama ebina ayakwa ne-yengbinama. Ayarrkumarngba ayakwa aburra-langwa
wuburra aringkawa-langwa warnumamalya, akena wurrikikamarre-ka wurrakina.

8 Ngakwurraja ngarna ngarningma Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumu-
ruma eningaba akina aki-yarrkuwarakina-mulangwa akina ambaka-langwa ngakwur-
ruwa.
9 Ngarningma ngarna amurndakakina ayakwa eningarumuruma na-
ngekburakajungwunuma nara warningininga-langwa warnumamalya umba
wurruwurrariya-langwa wulkwa warnumamalya. Na-ngekburakajungwunuma akina

wurruwurruwurrariya-langwa warnumamalya wurribina nenumini-yarrkuwurrena-murrilangwa ayakwa Neningikarrawara-langwa akwa ngarningka narramini-yarrkuwurrena-murrilangwa wurrukwala-langwa ayakwa ngalajukwaba. Wurrakine-ka warnumamalya nenu-kwunama mirirrba Neningikarrawaru-wa. Nenu-wirrikbinama wurrakina enuwa-wa, akwa nuw-ambilyama erribirre-ka. Awurruwurrariya ne-yaminjaminama ngawa wurrakina. Wurrukwala wurramukwiyadakina warnumamalya na-lamukwarridiname-ka wurrukwala-manja warnumamalya, akwa ngarningka narra-wardenama narra-jungwajinama wurrungwarringba-manja akwa wurrirndarringba-manja.

10 Akwa na-rndirndirrkeyiname-ka erribirra wurrakina. Narri-ngekbungekburakinama eningerribirra awurruwurrariya wurramukwiyadakina warnungkwarba iya wurridarringka aburra-langwa-manja warnumadangkwa. Akwa ngarningka nuw-angmadama wurrukwala warnumamalya akwa narra-lyumadikinama-da. Akwa ne-yengbinama ekikalya ayakwa akwa namini-kadikajeyinama ayakwa wurrukwala-langwa. Ne-yaminjaminame-ka wurrakina amukwiyadakina eningerribirra awurruwurrariya. Umba eneja nakina Neningikarrawara ngarren-akakirumakama ngakwurruwa ngarniki-yama-langwa eningaba.

11 Akwa Neningikarrawara nakina nginu-kwama ngayuwa-wa eningininga ba ayakwa kajungwa ningeniku-maki-yada ngayuwa wurrukwala-manja warnumamalya. Akwa narume-ka numikbiyiya nilyengma nakina akwa ngakwurraja akini-yangmarngkwajinama enuwa-wa.

Bawula neni-yangmarngkwajuwa-mulangwa Neningikarrawaru-wa ena-langwa-langwa akwerrukwula

12 Nganja ningena ningeni-yangmarngkwajinama Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa. Nakina-bina ngini-ngbudirrkama ngayuwa kajungwa kinuminu-war•deni-yada ena-langwa warka. Akwa ningeni-yangmarngkwajinama nakina mena nginu-werrungwur•dena-mubaba akwa nu-wekbalyinu-mubaba ngayuwa kajungwa ningenikuminu-war•di-yada ningena ena-langwa.

13 Ningi-yengbiyenginuma ayakwa awurruwurrariya ena-langwa-langwa adinuba-wiya akwa ningenu-wirrikbama. Kembirra ningi-ngekburakama awinyamba Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya. Ninguwarnkarnyerre-ka ngayuwa akwa ningu-ngkweningabakajungwunuma. Akena eneja Neningikarrawara n-errukwulinuma ngayuwa mena ningeningbala-baba ambaka ningakina Jesus ena-langwa Nenikuwenikba, akwa kembirra ningeningbala-wiya ningi-yamama awurrariya ngayuwa.

14 Biya kembirra Neningikarrawara ngakwurra-langwa nu-marngkirradinume-ka ngayuwa-manja. Nginu-mamurikajuwama nakina kajungwa ku-werrikambilyi-yada ngayuwa Jesus Christ-manja akwa ki-lyelyingmini-yada wurrukwala-manja warnumamalya, mena ngarrababurna-langwa ngarnumamalya akwa Jesus Christ ngarri-yakeyina-mubaba ngarruwurrakawura-ma ngarna.

15 Eneja Jesus Christ ni-dirrirnduma nakina angubina-langwa ngakwurruwa-wa yen-jerra enenu-wa angalya kajungwa nenik-enibiki-yada nakina ngakwurruwa ngarruwur-rariya ngarnumamalya. Akine-ka ayakwa alyangmandukwuna. Kembirra ngakwurraja ngarnumamalya ak-engkirrikajama angwurra akinu-wa. Umba ngayuwe-ka ningena ninguwurrariya ningilyengma.

16 Akena eneja Neningikarrawara n-errukwulinuma ngayuwa kajungwa Jesus Christ kenu-wilyakajini-yada wurrukwala warnumamalya kin-embimbirrarina-mulangwa aburruwa-wa. Nakine-ka Jesus Christ n-embimbirrarinuma ngawa ngayuwa-wa, ningibina-murrada ninguwurrariya ningilyengma, yanda-langwa ningu-werrikambilyuma enuwa-manja. Neni-ngayindanguma nakina wurrukwala warnumamalya kuw-eningmidini-yada wurrakina kin-embirrarina-mulangwa aburruwa-wa aburrajukwaba, wuburre-ka n-embirrarinuma ngayuwa-wa. Kin-embirrarinama nakina aburruwa-wa ka-werrikambilya-murruwa enuwa-manja akwa ken-enibikinama nakina warningangkawura.

17 Akini-yangmarngkwajinama ngarna Neningikarrawaru-wa ngakwurra-langwu-wa Nubungkawa. Nakine-ka nu-bungkawadinama neningangkawura nakina. Nara nakina a-jungwuma umba kin-ambilyama neningangkawura ngawa nakina. Nare-ka ngarna a-rringkama nakina ngakwurra-langwa-murra menba, umba enuwa yimbukwa Neningikarrawara nakina. Kembirra ngenu-werrikiyangmarngkwajiname-ka enuwa-wa ngarningangkawura mena narrubuda nilyengma nakina. Amandangwa.

18 Nganyangwa wuburra ningkenikuwarrka ningkakina, akwa ki-yamina
nungkuwa amurndakibina yirra-makinama ngayuwa nungkuwa-manja, mena
ningi-yuwarna-mubaba ngayuwa amurndakibina ayakwa Neningikarrawara nenu-
ngwurrkumambambijuwama wurrukwalu-wa warnumamalya adinuba-wiya, ebina-
wiya ne-yengbinu-manja wurrakina ayakwa nungkwa-langwa-langwa. Yikinu-
wardiyina-manja nungkuwa akwa Namukwa, kembirra ki-yakuwerribikajama ambaka-
langwa amurndakakinu-wa ayakwa ne-yengbinu-murruwa wurrakina.
19 Akwa ku-werrikambilyama ningkakina ngawa Jesus Christ-manja akwa ki-yaminama
amurndakibina eningaba ningk-eningmidinu-mulangwa ningkakina.
Aburraja wurrukwala warnumamalya warningma wurrakina ebina eningaba
warniki-yami-yada akena nare-ka ke-yama akina umba nuw-arriyakajungwunuma
awurruwurrariya-langwa. Kembirra aduwaba nara arakba a-werrikambilyuma
wurrakina Neningikarrawaru-wa.
20 Aburnaja wunalakina wunambilyuma-kiya wunenungkwarba-kiya Yemineyija akwa
Alijanda neni-yaminjamama amukwiyadakina awurruwurrariya aburnajukwaba. Umba
nganja ningenu-kwama wunalakina wunenumamalya-kiya Namukwu-wa-da, kajungwa
nakina Namukwa kenu-war•dikini-yada aburnuwa-manja-da. Kembirra aminakina-
langwa ken-eningmidinama wunalakina neni-yamama awurrariya akwa kembirra nara
arakba e-yengbuma wunalakina ayakwa awurruwurrariya Neningikarrawara-langwa-
langwa-da.

2

Aku-murndukwuna-mulangwa ngarna jebija-manja

1 Kwuja, Dimidi! Karningerribirra karnumamalya yiku-buriyamina-manja
Neningikarrawaru-wa, ngarra-ngayindenama ngayuwa yikini-yangmarngkwajini-yada
Neningikarrawaru-wa akwa yikini-yendabaji-yada kirrakina yikinu-marrakbakini-
yada Neningikarrawaru-wa kajungwa neniku-kwi-yada ngarrababurna-langwa
ngarnumamalya amurndakibina ngarri-ngayindena-mulangwa.
2 Yikaminu-buriyaminama kirrakina wurrarumuruma-langwa wurrububungkawa
akwa ngarningka wurriyukwayuwa-langwa wurrububungkawa aburrajukwaba.
Yikaminu-buriyaminama aburra-langwa kajungwa akab-embirrajini-yada
ngakwurruwa-manja wurrakina, akwa aki-likaji-yada ngarna ngarnumamalya ayarrirra-
manja angalya, akwa ngarningka akinumini-yarrkuwarakini-yada Neningikarrawara-
langwa ayakwa akwa aki-yamini-yada eningaba.
3 Aku-buriyamina-manja ngarna Neningikarrawaru-wa eningabe-ka akina. Kem-
birra enamba-langwa arrkala kin-engkirrikajama ayakwa ngakwurra-langwa akwa
akenu-werrungwur•denama kembirra ngakwurruwa. Nakina-bina ngarren-enibikinama
ngarna,
4 akwa ngarreni-ngayindenama nakina nenik-enibiki-yada ngarrababurna-langwa
ngarnumamalya. Akwa ngarningka ngarreni-ngayindenama ak-eningmidini-yada
ngarna ebina alyangmandukwuna,
5 mena nuwilyaba-ma yimbukwa-baba nakina Neningikarrawara umba nara-baba
wurribina wurrukwala wuburra enuwa.
Umba eneja nakina nuwilyaba-ma yimbukwa nenumamalya akenu-wilyakinama ngak-
wurruwa enuwa-wa kajungwa ak-ambilyi-yada ngarruwurrakawura-ma. Nakina-bina
Jesus Christ nibina-murrada n-enumamalyidinuma.
6 Nara kinu-marrukwajungwuna nakina Jesus umba ngarrenumini-jungwunuma
kajungwa akini-yada ngawa aken-enjungwurreni-yada ngarrababurna-langwa ngar-
numamalya. Aminakina-langwa ngarningma ngarna Neningikarrawara ngarreni-
ngayindenama nakina nenik-enibiki-yada ngakwurruwa ngarrababurna-langwa ngarnu-
mamalya.
7 Akwa aminakina-langwa eneja Neningikarrawara nu-wekbalyinuma nakina
ngayuwa-manja k-ambilyi-yada ningenikilarrkilarrka ngayuwa akwa ka-makini-
yada warnumamalya Jesus Christ-langwa-langwa. Amandangwa akina. Nara
nganja e-kaduma umba alyangmandukwuna ayakwa ningi-yengbinama ngayuwa
nungkuwa-wa. Ngini-larrkame-ka Neningikarrawara wurrumurndakakinu-
wa warnumamalya WarningiJudiya-murru-wa kajungwa ningeniku-maki-yada
ngayuwa alyangmandukwuna ayakwa aburruwa-wa, akwa kuw-engkirrikaji-yada
wurrumurndakakina akwa ngarningka ka-werrikambilyi-yada Jesus Christ-uwa.
8 Kwuja, engkirrikiya nungkuwa! Ka-likaja-manja warnumamalya jebiju-wa
akwa ka-murndukwuna-manja wurrakina, ningene-ka ningarra-ngayindenama

ngayuwa warnungkwarba ka-buriyaminama wurrakina Neningikarrawaru-wa. Wurrumurndakakine-ka wurribina karri-ngkajikinama aburra-langwa ayarrka warniku-buriyami-yada nare-ka e-bibajuma wurrakina yardidarra-murra yukwudukwuda umba ka-buriyaminama Neningikarrawaru-wa yuwerrikuwarruwalya-murra yukwudukwuda mena ena-langwa-baba warnumamalya wurrakina.

9 Akwa ngarningka ningene-ka ningarra-ngayindenama wurridarringka nari-yada awiyebuma duwurrariya dumbala dibina ngarrangi-yelijinama ngarrakina umba kuw-awiyebeni-yada dadingaba dumbala. Umba nara wurrakina a-kwulyubenakajungwuma akawulda-ma errumungkwa-murriya akwa akukwulyubena-ma arnarrirnarra akwa dumbala duminadirrungwarna-murra angwarnda akwa nara e-miningkikama aburra-langwa mamungba.

10 Umba ka-lyangmurukweyina-manja wurrakina ke-yamina-manja eningininga wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra ngalaja amukwiyadakina karraku-kwulyubenakinama wurrakina. Ka-makijeyina-manja wurrakina akwa ke-yamina-manja, “Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarna ngarribina ngeni-yangmarngkwajinama enuwa-wa,” ke-yamina-manja wurrakina, kembirra eningaba amukwiyadakina warka ka-war•denama. Kembirra wurrukwulyubena ngawa wurrakina wurridarringka.

11 Akwa karr-akakirumakina-manja warnungkwarba wurridarringka-manja, kembirra wurrumurndakakina wurridarringka nara e-yengbuma akwa nara a-ngkweningabakajungwuma umba kuw-engkirrikajama kaba-langwiya aburra-langwu-wa ayakwa wurrakina.

12 Nare-ka nganja a-ngayinduma akakirumakama wurrakina wurridarringka warnungkwarbu-wa akwa a-lyengmanguma aburruwa-manja. Umba kuw-engkirrikajama kaba-langwiya wurrakina aburra-langwu-wa ayakwa.

13 Ningi-yengbinama ngayuwa enena ayakwa nungkuwa-wa mena Neningikarrawara neni-ngekburakama nakina Eduma neningadinuba-wiya umba Yiba arija-langwa nanga-ngekburakama nakina.

14 Umba ngalaja yingarna nara keni-kadika Eduma-manja umba dakina-manja Yiba nanga-kadikama yakina. Umba dakina-bina didarringka nara kinginumini-yarrkuwaraka ayakwa Neningikarrawara-langwa umba yinginumin-engkirrikenuma ayakwa yingarna-langwa dakina.

15 Dadingerribirre-ka didarringka nara-manja e-yelijuma wurrukwala-manja warnu-mamalya umba kingi-lyelyingmina-manja wurrakina akwa kingu-werrikambilya-manja ngawa Neningikarrawaru-wa dakina akwa kinguma-wilyakina-manja mamungkwur•da mangma, kembirra eneja Neningikarraware-ka nakina kining-enibikinama dakina didar-ringka karringa-rukwularrijina-mulangwa wurrangariya-da.

3

Warningijebija-langwa wurrububungkawa

1 Umba aburraja warningerribirra warnungkwarba karra-ngayindena-manja ka-bungkawadini-yada Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya akwa karr-akwurrajini-yada wurrakina aburruwa-manja, kembirra karri-ngayindenama eningaba warka aburra-langwa. Amandangwa eningabe-ka akina warka.

2 Umba numiyambena nenumamalya kinu-bungkawadinama Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya? Neningabe-ka kin-ambilyama nakina neningangkawura. Akwa kininga-wilyakinama nakina duwilyaba-ma yimbukwa didarringka ena-langwa dadingiyenikba. Akwa ngawa kin-engkirrikajama nakina eningaba wulkwa. Akwa kini-yengbinama ambaka-langwa nakina numurndamurndirra nari-yada awinyambaduma. Ka-likaja-manja warningerribirra warnumamalya engka-langwa angalya, ken-ardijinama nakina wurrakina warnumamalya ena-langwu-wa angalya akwa keni-rukwungekburakinama wurrakina yakwujina. Akwa ngarningka neningaba ngawa nenumamalya ken-akakirumakinama wurrukwala-manja warnumamalya Neningikarrawara-langwa ayakwa.

3 Nara nakina a-bungwurriduma akwa a-warnkarnyerriduma wurrukwala-manja warnumamalya. Umba nakine-ka nenumamalya numurndamurndirra kini-likajama warnumamalya-manja, akwa kini-lyurrkwudinama ena-langwa yukwudukwuda. Akwa ngarningka nara nakina a-ngayinduma ababurna angwarnda.

4 Akwa ken-akwurrajinama ngawa nakina ena-langwa warnumamalya, akwa kinu-bungkawadinama ena-langwa-manja wurriyukwayuwa kajungwa kenumini-yarrkuwarakini-yada ayakwa ena-langwa nungwarringba-langwa wurrakina.

5 Umba nara-manja ng-akwurrajuma nakina ena-langwa warnumamalya, kembirra kini-yamarrkinama nakina nenungkwarba ken-akwurrajinama Neningikarrawara-langwa warnumamalya? Nare-ka nakina-da.

6 Umba nara nakina eningmiduma Neningikarrawara awarrngkadinuba, umba kin-eningmidinama neningamiyerra nakina. Kin-eningmidina-manja nakina awarrngkad-inuba, kembirra dukwa kinu-ngkweningabadinama nakina. Akwa kini-lyangkiyamina dukwa, “Ngayuwe-ka ningena ningaruma ningenumamalya.” Kini-lyangkiyamina-manja nakina akina ayakwa, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara kini-yaminama nakina, “Nuwurrariye-ka nakina nenumamalya.” Arakburakba-kiya-wiya Namukwa enejukwaba ni-lyangkiyamama, “Ningarume-ka ngayuwa.” Umba nakine-ka Neningikar-rawara ni-yamama, “Nuwurrariya Namukwa nakina.” Nara kembirra a-bungkawaduma namukwiyadakina nenumamalya Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya.

7 Umba nakine-ka nenumamalya nibina kinu-bungkawadinama Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya keni-rringkina-manja aburraja wurrumurndakakina warnumamalya wurribina warningbala-murrumurra Neningikarrawara, kembirra ke-yaminama, “Neningabe-ka nakina nenumamalya.” Umba ke-yamina-manja wurrakina, “Nuwurrariya nakina,” eneja kembirra nara a-bungkawaduma Neningikarrawara-langwa-manja warnumamalya mena nakina Namukwa kenu-war•dikina-mubaba nakina nenumamalya akwa keni-yengkiyelijina-mubaba enuwa-wa wurrumurndakibina warningbala-murrumurra Neningikarrawara.

Warningijebija-langwa warnikumamurikaja warnumamalya

8 Aburraja wurribina warningijebija warnikumamurikaja warnungkwarba kuw-ambilyama warningaba wurrakina aburrajukwaba. Aburraja wurrukwala warnuma-malya, karra-rringkina-manja wurrakina, ke-yaminama, “Neningabe-ka nakina nenu-mamalya.” Umba nare-ka wurrumarngkambilyuma ngi-likama wurrumurndakakina warnikumamurikaja warnumamalya. Akwa nare-ka e-bekuma ababurna akubibeka akwa ngarningka nare-ka a-mungwur•dangmaduma a-manguma ababurna angwarnda wurrakina-da.

9 Umba karri-lyinginame-ka ngawa ayakwa alyangmandukwuna amurndakibina Neningikarrawara ngarren-abilyerrikama nakina. Akwa ke-yaminjaminama ngawa amurndakibina eningaba nuw-eningmidinu-mulangwa wurrakina.

10 Warningerribirra warnumamalya karri-ngayindena-manja wurrakina akina warka, kembirra nungkuwa nungkwaja ka-labajama wurrakina warningaba-murrikba. Kembirra warningaba-manja ngawa, ka-war•denama wurrakina akina warka Neningikarrawara-langwa-da.

11 Akwa ngarningka aburraja warnikumamurikaja-langwa wurradidingiyarrngwa kuw-ambilyama warningaba wurrakina aburrajukwaba. Aburraja karra-rringkina-manja wurrukwala warnumamalya, kembirra ke-yaminama wurrakina, “Dadingabe-ka dakina didarringka.” Umba nare-ka wurrakina erribirra ngi-yarrkuwilyakama ayakwa wurrukwala-langwa-langwa warnumamalya akwa ngi-yarrkbalijuma akina angerriba iya angerriba akwa a-ngekburakuma awinyamba umba kuw-engkirrikajama wurrakina eningaba wulkwa. Akwa warningaba ngawa kuw-ambilyama wurrilyangmandukwuna warningangkawura wurrumurndakakina wurradidingiyarrngwa warnikumamurikaja-langwa warnungkwarba.

12 Eneja neningijebija nenikumamurikaja nenungkwarba kininga-wilyakinama nakina duwilyaba-ma ngawa didarringka. Ken-akwurrajinama ambaka-langwa ena-langwa wurriyukwayuwa akwa ngarningka wurrababurna-langwa warnumamalya ena-langwa aburrajukwaba-da.

13 Kinu-war•dena-manja nakina eningaba warka, kembirra aburraja warnumamalya keni-rringkinama nakina akwa ke-yaminama, “Eningabe-ka warka nakina nu-war•denama,” ke-yaminama wurrakina. Umba nakine-ka kini-yengbinama yimarngba-murra yukwudukwuda, akwa kenu-makinama nakina wurrukwala-manja warnumamalya ka-werrikambilya-mulangwa wurrakina Jesus Christ-uwa-da.

Aruma-langwa ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunu-mulangwa

14 Ngayuwe-ka ningena yirra-ngayindenama yiba-rringkinama nungkuwa. Ning-arrikarrena-wiya enena ayakwa nungkuwa-wa aduwaba, ningi-lyangkiyaminama ngayuwa ningeniki-rringki-yada adinuba nungkuwa.

15 Umba dukwa nara ningena a-rringkama warenja-bawiya ningkakina. Umba k-ambudidina-manja ningena awarrngkamiyerra, nungkwaja kembirra ki-ridimindena-manja enena ayakwa nganyangwa k-eningmidinama ningkakina ebina-langwa aki-yamina-mulangwa ngakwurruwa Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya. Ngak-wurraja Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya ngarna. Akwa nakina-bina nib-ina Neningikarrawara neniba aduwaba akwa neningangkawura. Akwa ngarrakina-bina ngarnumamalya Neningikarrawara-langwa ngarribina ngarri-lyinginama amurn-dakakina ayakwa alyangmandukwuna Neningikarrawara-langwa-langwa akwa ngarri-yarrkinyungwurrakinama akina.
16 Umba ngalaja ebina ayakwa Neningikarrawara-langwa eningabe-ka amandangwa. Arume-ka ayakwa ebina nuw-abuwarrkajungwunuma ebina-wiya ngarraku-makama ngakwurruwa-manja Jesus Christ-langwa-langwa:
Ni-likenuma nakina enenu-wa angalya, n-enumamalyidinuma nakina, akwa ngarnuma-malya wuburra ni-yamama nakina.
Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina ngarraku-wilyakajuwama ngakwurruwa-manja nakine-ka Jesus ni-yama-mulangwa ebina neni-ngayindanguma Neningikarrawara neniki-yama-langwa nakina.
Aburraja Neningikarrawara-langwa warnikumamurikaja neni-rringkama nakina.
Aburraja wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa narra-makama arakba aduwaba ena-langwa-langwa wurrukwala-manja warnumamalya emininga-manja iya emininga-manja angalya.
Umba aburraja wurrukwala warnumamalya wurribina-murrada amurndakakina-manja ngawa angalya warningma arakba nakina Jesus Neningikarrawara-langwa Nenikuwenikba nakina.
Eneja kembirra nakina Neningikarrawara neni-lawurrakajuwama arakba Jesus ena-langwu-wa angalya abalkaya-da.

4

Wurrikikalya-langwa warnikakakirumaka warnumamalya

1 Ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina ngarraku-makinama akina aduwaba ngakwurruwa-manja wurrukwala-langwa warnumamalya wurribina ka-warena-mulangwa ambaka-murra Neningikarrawara, na-werrikambilyu-murrada enuwa-wa adinuba-wiya wurrakina. Ka-werrikambilyame-ka wurrakina wurrikikalya-manja wurramukwa, akwa karramini-yuwarnama aburra-langwa-manja ayakwa.
2 Aburraja wurrukwala wurriyarrkikalya warnumamalya nara arakba engkirrikuma wurrakina ebinu-wa awurrariya ne-yama-murruwa, akwa nara arakba e-yeliyuma wur-rakina akina-langwa. Kembirra karri-yarrkbalijiname-ka amukwiyadakina ekikalya ayakwa wurrakina wurrumurndakakinu-wa warnumamalya.
3 Wurramukwiyadakina warnumamalya ke-yaminama wurrukwalu-wa warnuma-malya, “Nara e-yakajuma. Yiki-yakaja-manja kirrakina, awurrariye-ka akina,” ke-yaminama wurrakina. Akwa ke-yaminama ngarningka enena ayakwa, “Akwala aninga eningakalyelyubarangena-ma akina, kembirra nare-ka alyubaruma akina,” ke-yaminama wurrakina. Akena eneja Neningikarrawara numurndaki-ngekburakama amurndakakine-ka aninga ngarnik-alyubari-yada ngarna. Ngakwurraja ngarnuma-malya ngarribina ngarru-werrikambilya-murrumurra Neningikarrawara-manja akwa ngarribina ngarningma-murrumurra ayakwa ebina alyangmandukwuna akina, akini-yangmarngkwajinama enuwa-wa ngarrakina amurndakakina-langwa aninga akwa kem-birra ak-alyubarinama akina ngarna.
4-5 Eneja Neningikarrawara ni-ngekburakama ababurna-langwa ni-yengbinu-mulangwa arakburakba-kiya-wiya. Ngalaja ababurna-langwa ebina ni-ngekburakama Neningikarrawara eningabe-ka akina. Nara ngarna a-waruma akina aduwaba, umba aku-menama ebina aninga ngarrenu-kwama nakina akwa akini-yangmarngkwajinama akina-langwa. Akini-yangmarngkwajina-manja ngarna Neningikarrawaru-wa, kembirra akine-ka aninga kuw-eningabadinama ngarnik-alyubari-yada ngakwurruwa.

Jesus Christ-langwa-langwa neningaba nenikuminuwar•duwar•da

6 Nungkwaja ka-makina-manja ningkakina amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya, kembirra eningaba warka kinuminu-war•denama ningkakina Jesus Christ-langwa. Ku-wilyakinama ningkiyirrbiyirrba ngawa nungkwa-langwa-manja mada amurndakibina ayakwa nuw-eningmidina-mulangwa Neningikarrawara-langwa warnumamalya akwa k-aburrakiyuwarnama ngawa akina-langwiya ayakwa alyangmandukwuna-langwiya ningkakina ningkeningangkawura.

7 Aburraja wurrukwale-ka warnumamalya na-makijeyinama wurrakina awurruwurrariya alawudawarra enubuwakida. Umba nungkwaja nara engkirrikuma akinu-wa akwa nara a-makama wurrukwala-manja, mena awurrariye-ka akina-baba. Umba kiniyuwarnama ningkiyirrbiyirrba ngawa Neningikarrawara-manja ningkakina.

8 Ngakwurraja ngarnumamalya ak-akwurrajina-manja ngarna ngakwurra-langwa ngarnumadangkwa, eningaba akina. Umba aki-lyangmurukweyina-manja ak-engkirrikaja-manja Neningikarrawaru-wa ngarna, eningabe-ka akina angwurra. Aki-yamina-manja akina, kembirra eningaba ka-ngekburakajungwunama ngakwurra-langwa ngarr-ambilya-wiya ngarna yelakwa enena-manja angalya aduwaba akwa ngarningka eningangkawura akina ngawa.

9 Akine-ka ayakwa yirra-makinama nganja nungkuwa-wa aduwaba alyangmandukwuna. Kembirra nungkwaja ki-yakuwerribikinama akinu-wa akwa ku-wilyakinama akina nungkwa-langwa-manja mangma iya yukwudukwuda.

10 Ngakwurraja ngenuminu-war•denama Neningikarrawara-langwa warka umba nara a-ngwanjuma. Ngarriyirrbiyirrba ngawa akinuminu-war•denama Neningikarrawara ngarrakina, mena ngarru-werrikembirrarinama ngarna enuwa-wa. Nakine-ka Neningikarrawara n-ambilyama neniba neningangkawura. Akwa nakina-bina ngarren-enibikinama ngakwurruwa, ngarribina ngarru-werrikambilya-murrumurra enuwa-wa, akwa ngarningka neni-ngayindenama ken-enibikini-yada nakina wurrababurna-langwa warnumamalya aburrajukwaba.

11 Umba nungkwaja ka-makinama amurndakenena ayakwa ababurna-langwa wurruminakina-manja angalya warnumamalya ningk-ambilya-murrumanja nungkuwa aduwaba.

12 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya kabu-wurrumalyakinama wurrakina ningkakina dukwa-da, mena ningkiyukwujiya-baba. Umba nungkwaja ka-makinama kajungwa nari-yada e-yengbuma wurrakina amukwiyadakina ayakwa. Akwa ki-yaminama ngawa ningkakina eningaba kajungwa Neningikarrawara-langwa warnumamalya kabu-rringkini-yada ningkeningaba ngawa akwa kuw-eningmidini-yada amurndakibina eningaba warniki-yama-langwa aburrajukwaba. Ki-yengbinama ningkakina eningaba wulkwa ayakwa, akwa ki-yaminama eningaba wulkwa, akwa k-engkirrikajama ningkakina ngawa eningaba wulkwa. Akwa ku-werrikambilyama ngawa Neningikarrawara-manja, akwa ngarningka ki-lyelyingminame-ka warningerribirra warnumamalya.

13 Ningene-ka ki-likajama ambaka-murra arija-langwa nungkuwa-wa. Kembirra nungkwaja ki-lyangmurukweyinama ngawa ningkakina yanda-langwa ki-likajama ngayuwa yenjerrikina. Ki-ridimindenama ningkakina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrumurndakibinu-wa wurruminibina angalya warnumamalya akwa k-akakirumakinama akina wurrakina-manja akwa ngarningka ka-wilyakajinama ngawa wurrakina-manja kuw-ambilya-mulangwa warningaba wurrakina.

14 Ningkeningma ningkakina wurrukwala warnungkwarba bu-makama ebina-wiya Neningikarrawara-langwa ayakwa nungkuwa-wa. Akwa ngarningka akini-yada ngawa aburraja wurribina wurrarumuruma warningijebija warnungkwarba bu-mingekilyingama wurrakina nungkuwa-manja. Kembirra akini-yada ngawa ngalaja Neningikarrawara-langwa Amawurrina k-arrubudirrkama akina nungkuwa-manja. Nare-ka kembirra nungkuwa e-yakuwabijuma akina,

15 umba ku-war•denama ningkakina ngawa Neningikarrawara-langwa warka. Ki-lyangmurukweyinama, akwa ki-yaminama ngawa eningaba ningkakina kajungwa wurrababurna-langwa warnumamalya kabu-rringkini-yada ki-ngbudidinama ningkakina.

16 Ki-rringkajungwunama ningkakina akwa ki-yengbinama ngawa Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrumurndakibinu-wa warnumamalya, umba nare-ka ningkakina a-ngwanjuma. Ki-yengbina-manja ningkakina ngawa Neningikarrawara-langwa ayakwa aburruwa-wa, kembirra eneja nakina Neningikarrawara ken-enibikinama ningkakina akwa ngarningka wurribina kabumin-engkirrikajama ayakwa nungkwa-langwa aburrajukwaba.

5

Neniki-yengba-langwa Dimidi ayarrkeningaba ayakwa wurrukwalu-wa warnumamalya

1 Nuwilyaba neniyerringka kini-yamina-manja awurrariya, kembirra nara nungkwaja
e-yengbuma ayarrkardidarra-murra ayakwa enuwa-manja, umba ayarrkuwarruwalya-
murra ayakwa ki-yengbinama ningkakina yilyurrkwa-ma yukwudukwuda. Ki-
yengbinama ningkakina ayakwa enuwa-manja wuburra laka ningki-yengbinama
nungkwa-langwa-manja nungwena. Umba ki-yengbina-manja ningkakina ayakwa
wurrawurrumukuma-manja, ki-yengbinama ningkakina wuburra laka ningki-
yengbinama ayakwa nungkwa-langwa-manja narrkuwena-murriya.
2 Akwa ngarningka ki-yengbina-manja ningkakina ayakwa wurradidiyuwangkwa-
manja, ki-yengbinama ningkakina wuburra laka ningki-yengbinama ayakwa
nungkwa-langwa-manja dirndena. Umba ki-yengbina-manja ningkakina
wurruwarrngkiyukwayuwa-manja wurridarringka, ki-yengbinama wuburra laka
ningki-yengbinama nungkwa-langwa-manja darrkuwena-murriya. Ki-yengbiname-
ka ningkakina ayarrkeningaba ayakwa, akwa kuma-wilyakinama mamungkwur•da
mangma iya yukwudukwuda ningkakina.

Wurradidiyuwangkwa-langwa wurringayingaya-langwa

3 Kuw-ambilya-manja wurridarringka wurringayingaya wurrakwukawura wurrakina,
ku-marngkirradinama kembirra ningkakina aburruwa-manja.
4 Umba aburraja wurrukwala warnungkwarba iya wurridarringka aburra-langwa
dukwa dirndarringba, dukwa dungkwarringba, dukwa duminjarringba, dingaya
dakina. Kembirra karring-akwurrajinama ngaluwa-manja wurrakina aduwaba, mena
dibina-murrada dingaya narring-akukwurrajuwa-mubaba dakina aburruwa-manja
adinuba-wiya wurriyukwayuwa-wiya wurrakina. Kembirra aburramba-langwa karring-
akwurrajinama wurrakina dakina-manja aduwaba, dingaya-baba arakba dakina.
Ke-yamina-manja akina aduwaba, kembirra eneja nakina Neningikarrawara kenu-
werrungwur•denama wurrakina.
5 Laka ngalaja duwilyaba dingaya nara wurribina warnumamalya akwurrajuma
ngaluwa-manja umba ying-ambilyama dakwukawura dakina? Kembirra yingu-
werrikembirrarinuma arakba dakina Neningikarrawara-manja akwa yingu-
buburiyaminama enuwa-wa dadingangkawura dakina. Meningilida iya alyarrngwalyilya
yingini-yendabajama dakina enuwa-wa kajungwa kininga-mamurikajini-yada nakina
ngaluwa-manja.
6 Umba aburraja wurrukwala wurridarringka wurringayingaya namin-
engkirrikajajungwunama warningangkawura wurrakina. Narri-ngayindenama aruma
aninga iya akubibeka akwa dukwulyubena dumbala warnik-awiyebi-yada wurrakina.
Nare-ka a-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja wurrakina, umba erribirre-ka
nuw-ambilyama wurrakina wuburra laka warninikijungwa warnumamalya nuw-
ambilyama wurrakina.
7 Nungkwaja ka-makinama ningkakina Neningikarrawara-langwa-manja warnuma-
malya amurndakenena ayakwa nganyangwa. Wurrakine-ka karr-akwurrajinama
aburra-langwa wurringayingaya wurridarringka, kajungwa nari-yada a-lekbuma wur-
rukwala warnumamalya aburruwa-manja.
8 Nara-manja ng-akwurrajuma wurrakina aburra-langwa warnumamalya,
wurruwurrariye-ka kembirra wurrakina. Wurruwurrariye-ka wuburre-ka
laka ka-warenama Neningikarrawara wurrakina. Aburraja warnumamalya
wurribina warningbala-murruwiya Neningikarrawara ke-yamina-manja wurrakina
amukwiyadakina, awurrariye-ka akina. Umba aburraja warnumamalya wurribina
Neningikarrawara-langwa ke-yamina-manja wurrakina amukwiyadakina, awurrariye-
ka angwurra akina.
9 Akwa ena ngarningka ningene-ka yirra-makinama. Yirra-ngayindenama ningkena
k-arrikarrenama ekirra wurridarringka-langwa wurringayingaya-langwa jurra-
manja, kajungwa wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa karr-
embirrajini-yada wurrakina-manja. Wurrumiyambena wurridarringka wurringaya
karr-embirrajinama wurrakina? Nara embirrajuma wurrababurna-langwa umba
wulkwa wurradidiyuwangkwa wurringaya wurribina nuw-ambilyu-murrumurra 60
mamarika iya yinungkwura akwa ngawa angwurra ngarningka, akwa wurribina narra-
wilyakama warningiyarringba wurruwilyaba-ma ngawa,
10 akwa wurribina nuw-ambilyuma warningaba wurrukwala-manja warnumamalya.
Amiyambena eningaba ne-yamama wurrakina? Narr-arumurrkwama aburra-langwa
wurriyukwayuwa ambaka-langwa. Akwa narr-akwurrajuwama warnumamalya wur-
ribina na-likenuma engka-langwa angalya, akwa ngarningka narra-mamurikajuwama

warnumamalya Neningikarrawara-langwa akwa ngawa warnumamalya wurribina na-werrikawarriyadinuma aburrajukwaba. Akwa ngarningka na-lyangmurukweyinuma narri-ngekburakama emininimingka enginingingaba warningangkawura wurrakina. Wurramukwiyadakina wurradidiyuwangkwa wurringaya kembirra kamin-arrikarrenama nungkuwa aburra-langwa ekirra aduwaba.

Wurrididarringka-langwa wurringayingaya-langwa

11 Kamin-arrikarrenama ningkakina ekirra wurrumurndakakina-langwa wurringayin-gaya wurradidiyuwangkwa. Akena nara-manja ambaka kuw-ambilya 60 mamarika iya yinungkwura, kembirra nara amin-arrikarruma aburra-langwa ekirra. Nara amin-arrikarruma akina, mena ambaka-murra ngarningka wurrakina karra-ngayindenama warnungkwarba dukwa-da. Wurrakine-ka kembirra akini-yada ngawa karruma-kwunama dukwa mirirrba Jesus Christ-uwa.

12 Karruma-kwuna-manja wurrakina mirirrba Jesus Christ-uwa, kembirra karri-yarrkuwurrenama wurrakina ebina nenu-kwama ayakwa Jesus Christ-uwa adinuba-wiya, akwa kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya karra-rringkinama wur-rakina akwa karra-lekbajama aburruwa-manja. Kembirra eneja Jesus Christ keni-rringkinama wurrakina akwa keni-lekbajama nakina aburruwa-wa enejukwaba.

13 Wurramukwiyadakine-ka wurridarringka wurribina wurringayingaya na-kuwabarrngwarrngwadinama warninguwarka-ma wurrakina akwa na-marrawarnama na-likajama erribirra emininingku-wa iya emininingku-wa alikira. Kembirra narri-yarrumurnduwarnama ayakwa wurrukwala-langwa warnumamalya akwa karri-ngekburakinama awinyamba. Yawe-ka! Akena akwala ayakwa nara e-yengbuma wurrakina.

14 Nganja ningi-yaminama ngayuwa wurramukwiyadakina wurringayingaya karra-menama ngarningka warnungkwarba, akwa ngarningka karr-arrangbinama wurriyukwayuwa, akwa karr-akwurrajinama warningiyarringba-manja akwa ngawa wurriyukwayuwa-manja wurrakina. Kembirra aburraja warnumamalya wurribina ngarrabu-wirrikbinama ngakwurruwa-manja Neningikarrawara-langwa-manja ngarnumamalya nara wurrakina arndirruma ngakwurruwa.

15 Umba wurrukwale-ka wurringayingaya wurridarringka nenu-kwama arakba mirir-rba Neningikarrawaru-wa akwa neni-yuwarnama wurrakina Namukwu-wa aduwaba.

16 Ngalaja duwilyaba didarringka dadingijebija karringa-wilyakina-manja wurringaya ngala-langwa-manja warnumamalya, karring-akwurrajinama wurrakina ngaluwa-manja. Nara dakina amini-lalikama akwurrajuma warningijebija warnumamalya wurrakina-manja, umba karring-akwurrajinama dakina ngalabakiya-ba, kajungwa wurrumurndakakina warnumamalya warningijebija karr-akwurrajini-yada wulkwa wurringayingaya nuw-ambilyama wurrakwukawura wurrakina.

Wurrarumuruma-langwa warningijebija-langwa warnungkwarba

17 Aburraja wurrarumuruma warningijebija warnungkwarba wurribina nenuminu-war•denama Neningikarrawara narra-mamurikajinama wurrakina wurrukwala-manja warnumamalya kajungwa warniki-yuwi-yada wurrakina Neningikarrawaru-wa. Ningkakine-ka nungkwaja kembirra ka-kwunama angwarnda aburruwa-wa. Ka-war•dena-manja wurrakina eningaba warka, karr-akakirumakina-manja wurrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya, akwa karra-wilyakajina-manja wurrakina warniki-yama-langwa eningaba wurrakina, kembirra ka-kwunama ningkakina ababurna angwarnda aburruwa-wa.

18 Ngalaja ayakwa Neningikarrawara-langwa ne-yaminama akina,

“Awilyaba bulukwa kakuminu-war•dena-manja warka nungkwa-langwa ka-ngalyilyakina-manja akina amadidira amaninga kajungwa amakwulya ka-wayijajungwuni-yada akina, kembirra nara ningkakina amin-ararikama ngala-langwa edirra. Yikumin-ararikina-manja ngala-langwa edirra, kembirra nare-ka alyubaruma akina. Kembirra wu-lalika ab-alyubarina akwala amadidira amaninga akina bulukwa nungkwa-langwa,”

ne-yaminama akina ayakwa Neningikarrawara-langwa ngarraku-makinama aduwaba. Akwa enena ngarningka,

“Wurribina warnikuminuwar•duwar•da karru-menama angwarnda na-war•dangu-mulangwa wurrakina warka,”

ne-yaminama ngarningka akina ayakwa.

19 Akwali-yada aburraja wurrukwala warnumamalya narra-lekbajama wurrakina
wurrumurndakakinu-wa wurrarumuruma warningijebija warnungkwarba ebina-
langwa ne-yama-mulangwa awurrariya. Umba kini-yengbina-manja nuwilyaba-
ma nenumamalya nungkuwa-wa akina-langwa awurrariya, nare-ka nungkwaja
amin-engkirrikuma enuwa-wa. Wulkwa wurrambilyuma akwa wurrabiyakarbiya
warnungkwarba keni-rringkina-manja nakina ni-yama-mulangwa awurrariya akwa
karru-wilyakina-manja ebina ayakwa nungkuwa-wa, kembirra arakba ningkakina
k-engkirrikajama akinu-wa.
20 Umba ke-yaminjamina-manja wurruwilyaba wurrarumuruma warnungkwarba
awurrariya, kembirra ka-lekbajama ningkakina wurrakina kuw-engkirrikaja-mulangwa
wurrababurna-langwa warnumamalya warningijebija. Ka-lekbajama ningkakina
wurrakina-manja warnungkwarba kajungwa wurrakina wurrukwala wurrarumuruma
warningijebija warnungkwarba kuw-engkirrikaja-manja nungkwa-langwa ayakwa
kuw-akbar•deni-yada, akwa nari-yada wurrakina e-yamama awurrariya.
21 Enena ayakwa yirra-makinama nganja nungkuwa-wa, bu-rringkina-murrumanja
ngayuwa aduwaba Neningikarrawara iya Jesus Christ akwa ngawa Neningikarrawara-
langwa warnikumamurikaja aburrajukwaba. Kembirra yikuminu-wilyakina ngawa
nganyangwa ayakwa ababurna-langwa ningi-yengbinuma ngayuwa nungkuwa-
wa. Nare-ka e-yengbuma ayarrkeningaba ayakwa wurrukwala-manja akwa
ayarrkawarriya ayakwa wurrukwala-manja. Umba ki-yengbinama ayarrkidirrbura
ayakwa wurrababurna-manja warnumamalya.
22 Nara a-wekbalyuma a-mingekilyingama warenja-bawiya wurrububungkawa
warningijebija. Akwa ena ngarningka. Ke-yamina-manja warnumamalya
awurrariya, kembirra nare-ka e-yakajuma aburruwa-manja umba k-ambilyama ngawa
ningkumurndangekburna ningkeningangkawura ningkakina.
23 Dimidi, ningkakine-ka ningki-bekinama akungwa awilyaba, umba ki-bekinama
ningkakina eyukwayuwa yanda amalyirra akwurena-langwa ngalajukwaba, kajungwa
kak-eningabakini-yada ningkakina, mena ningk-angbilyuwadinama adadinuba. Akine-
ka amalyirra akwurena-langwa ki-bekina-manja eyukwujiya ningkakina, kembirra
eningabe-ka mirrijina mulkwa-langwa.
24 Wurrukwala warnumamalya kuw-arriyakajungwuna-manja wurrakina awurrariya-
langwa, aburraja kembirra wurrababurne-ka warnumamalya kuw-eningmidinama wur-
rakina akina-langwa awurrariya nara-wiya a-lekbuma nakina nubungkawa aburruwa-
wa. Umba wurrukwala warnumamalya kuw-arriyakajungwuna-manja wurrakina
awurrariya-langwa, kembirra nara aburraja wurrukwala eningmiduma warenja-bawiya,
umba ambaka-murra wulkwa kuw-eningmidinama amurndakakina-langwa awurrariya.
25 Umba ebina-langwiya, aburraja wurrukwala warnumamalya ke-yaminama
enininingaba. Kembirra aburraja wurrababurna warnumamalya kuw-eningmidinama
akina-langwa eningaba. Umba akwali-yada aburraja wurrukwala warnumamalya ke-
yaminama enininingaba akena nara aburraja wurrukwala eningmiduma akina-langwa.
Akena amurndakakina enininingaba aburra-langwa nare-ka abuwarrkajungwuma
akina eningangkawura.

6

Warnikuminuwar•duwar•da-langwa

1 Wurrukwala warnumamalya Neningikarrawara-langwa, aburraja wur-
rububungkawa narraminu-beyindanguma angwarnda wurrukwalu-wa warnumamalya
kajungwa ka-war•deni-yada warka wurrakina-langwa wurrububungkawa. Umba
nungkwaja nungkuwa wurra-makina enena ayakwa nganyangwa wurrumurndakakina-
manja warnikuminuwar•duwar•da. “Nare-ka awinyambaduma nungkwurra-langwu-wa
wurrububungkawa,” ki-yamina, “umba eningaba warka yikaminu-war•dena kirrakina,”
ki-yamina nungkuwa aburruwa-wa. Akina ayakwa ka-makina nungkuwa, mena
nara-manja wurrakina a-war•duma eningaba warka, kembirra wurruminukwala
warnumamalya karri-rringkiname-ka akina, akwa ke-yengbinama wurrakina
ayakwa ayarrkawarriya Neningikarrawara-langwa-langwa nenimikirra akwa ngawa
ena-langwa-langwa ayakwa ebina ngarr-akakirumakina-mulangwa ngakwurruwa
warnumamalya-manja.
2 Umba aburraja wurrukwala wurrububungkawa warningijebija warnumamalya
wurrakina. Kembirra nungkwaja nungkuwa wurra-makina ena ayakwa nganyangwa
aburra-langwu-wa warnikuminuwar•duwar•da. Ki-yamina nungkuwa, “Nare-
ka a-lyangkiyamama nungkwurra-langwu-wa wurrububungkawa, ‘Nganyangwa

nubungkawa neningeningaba-ma nakina,' mena narrkuwena-murriya wuburra wurrakina aduwaba. Aburraja wurrumurndakakina wurrububungkawa kirraminu-war•dena-murrumurra warka warningijebija warnumamalya aburrajukwaba. Kembirra kirri-lyelyingminama aburruwa-manja akwa kembirra aminakina-langwa eningaba angwurra yikaminu-war•denama kirrakina warka," ki-yamina nungkuwa wurrumurndakakinu-wa warnikuminuwar•duwar•da.

Ekikalya-langwa ayakwa akwa alyangmilyangmandukwuna-langwa ayakwa

Ningkakina kembirra nungkuwa ka-makinama amurndakenena ayakwa nungkwa-langwa-manja warnumamalya.

3 Aburraja warningerribirra warnumamalya karr-akakirumakina-manja emininingka ayakwa wurrukwala-manja warnumamalya, kembirra nara wurrakina a-yarrkuwilyakama akina ayakwa alyangmandukwuna ebina nenu-makamurra Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa aburruwa-wa. Akine-ka ayakwa ngarraku-makinama ngarniki-yama-langwa Neningikarrawara-langwa-langwiya mangma.

4-5 Karr-akakirumakina-manja ekikalya ayakwa, kembirra ka-makijeyinama wurrakina, "Ningeningme-ka ngayuwa Neningikarrawara," ke-yaminama wurrakina, akena nara. Wurrikikamarra ngawa wurrakina. Umba ka-makijeyinama ngarningka wurrakina, "Ningarume-ka ngawa ningenumamalya ngayuwa," ke-yaminama wurrakina. Akwa narri-ngayindenama ka-merribeyinama wurrakina ebina-langwa ayakwa eningalyangmandukwuna-ma-langwa. Awurrariye-ka akina, mena ke-yakwujamajeyinama wurrakina akwa ka-makijeyinama awurrariya-baba ayakwa. Akwa kembirra kamini-ngekburakajeyinama awurrariya ayakwa mangma-murra akwa ngawa edirra-murra. Wurrumurndakakine-ka warnumamalya nara arakba engkirrikuma alyangmandukwuna-wa ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa, mena mangma aburra-langwa num-arriyadinu-murrubaba makina. Na-lyangkiyaminama wurrakina, "Ki-likaja-manja ngayuwa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, kembirra ku-mename-ka ngayuwa aruma angwarnda," ke-yaminame-ka wurrakina.

6 Amandangwa nungkwaja ki-likaja-manja ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, kembirra ningkiyekirrerre-ka ningkakina. Ki-yekirrerridinama wuburra laka ningkuminarume-ka angwarnda. Akena nara ningkakina a-ngayinduma ngawa ngarningka akwala umba ki-yaminama, "Ngawa arakba." Wulkwa kembirra ki-yekirrerridinama angwurra ningkakina.

7 Ngarrabu-rukwularrijuwa-manja ngakwurra-langwa wurrirndirndirrka ngakwur-ruwa enena-manja angalya, amiyambene-ka ngarru-wilyakama ngakwurraja? Nara ngawa-da! Ngarri-rukwularrinuma ngarrurumungkwur•da ngarningamurndakijika-ma ngarna. Umba aki-jungwuna-manja ngarna, amiyambene-ka aku-wilyakinama ngakwurruwa-manja enena-langwa angalya? Nara ngawa-da.

8 Umba aninga akwa dumbala aku-wilyakina-manja ngarna enena-manja angalya aduwaba, akina ngawa.

9 Umba aburraja wurrukwala warnumamalya karri-ngayindena-murrumurra wurrakina warniki-rndirrki-yada ababurna karruma-yuwarnama muwurrariya mamurukwa. Amurndakakina-bina awurruwurrariya enubuwakida aburra-langwa-manja mangma amurndakibina karraku-kwudirrkinama wurrakina awurrariya-wa. Ambaka-murra karri-lyumadikinama ababurna-langwa akwa awurrariye-ka ngalaja aburra-langwa ka-ngekburakajungwunama akina.

10 Akine-ka ayakwa yirra-makama nganja nungkuwa-wa, mena wurribina warnumamalya karri-ngayindena-manja wurrakina angwurra ababurna angwarnda, kembirra emininingka awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama aburra-langwa. Aburraja wurrukwala warnumamalya narruma-lalikama arakba Neningikarrawara-langwa mamurukwa, narri-ngayindangu-mulangwa angwurra wurrakina ababurna angwarnda. Kembirra aduwaba nuw-ambilyame-ka wurruwerrikawarriya ngawa wurrakina, wuburra laka na-werridadijungwunama wurrakina angandinga-murra lyelyinga yukwudukwuda-manja.

Eningarija-langwa ayakwa Bawula-langwa Dimidi-wa

11 Umba nungkwaja Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya ningkakina. Kembirra nare-ka e-yamama amurndakibina awurruwurrariya yirra-maka-mulangwa ngayuwa nungkuwa-wa. Umba eningaba ki-yaminjaminama ningkakina. Ki-likajama ngawa ningkakina Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa, akwa nare-ka a-ngwanjuma. Akwa ningkuwerrikidirrbura ngawa ki-likajama ningkakina akwa ki-lyinginama angwurra akuwerrikambilyinga akwa ngawa akwulyelyingma. Akwa

ngarningka ningkumurndamurndirra ki-likajama ngawa ningkakina warnumamalya-manja.
12 Ngakwurraja ngarribina Neningikarrawara-langwa ngarnumamalya, wuburra laka akakwulenja ak-angkarrinama ngarna. Ak-akwuleyina-manja ngakwurruwa ngarnumamalya, nara a-ngwanjuma errikerruma, umba angwurra ak-angkarrinama ngarrakina. Nara ambaka ngarrakina ak-akburrangarna-langwa Neningikarrawara-langwa angalya. Kembirra nungkwaja ki-likajama ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa ningkakina, yanda-langwa k-akburranginama ningkakina Neningikarrawara-langwa angalya. Kembirra yakwujina ngawa k-ambilyama ningkeningangkawura. Eneja nakina Neningikarrawara ngin-ardijuwama nungkuwa enuwa-wa kajungwa enuwa-manja k-ambilyi-yada ningkeningangkawura ningkakina. Akwa akini-yada ngawa ngin-ardijuwa-manja Neningikarrawara enuwa-wa ningkakina, ningkarra-makama wurrababurna-manja warnumamalya ningku-werrikambilyu-mulangwa Neningikarrawaru-wa ningkakina.
13 Eneja Neningikarrawara n-engkirrikenume-ka nakina amurndakibina ayakwa ababurna-langwa yirra-makama ngayuwa nungkuwa-wa. Nakina-bina ni-ngengkuwangajiname-ka aduwaba ababurna-langwa akina. Eneja Jesus Christ n-engkirrikenuma enejukwaba akinu-wa ayakwa nganyangwu-wa. Nakina-bina numarngba ni-yengbinuma alyangmandukwuna ayakwa Neningikarrawara-langwa-langwa nibinu-wa nubungkawa Bandiyija Balidu-wa. Kembirra akina-langwa yirra-makinama ngayuwa aduwaba nungkuwa-wa
14 nare-ka a-yarrkuwurruma Neningikarrawara-langwa ayakwa umba kinumini-yarrkuwarakina akina yanda-langwa nakina Nubungkawa Jesus Christ kini-lawurradinama yangkwurrangwa.
15 Nakine-ka Nubungkawa Jesus Christ kini-lawurradinama nakina yangkwurrangwa mena Neningikarraware-ka ni-lyangkuwerribikajungwunuma arakba neniki-larrka-langwa nakina. Umba ngambi-yade-ka Jesus Christ kini-lawurradinama nakina? Ngarningbale-ka ngarna. Umba eneja Neningikarrawara nuwilyaba-ma neningma nakina. Neningikarrawara nakina nuwilyaba-ma Nubungkawa nenumamalya. Akwa nu-bungkawadinama nakina warningerribirra-manja wurriyukwayuwa wurrububungkawa wurrababurna-manja. Nare-ka wurribina wurrukwala wurrububungkawa wurringbuda wuburra enuwa.
16 Enuwa yimbukwa nara a-jungwuma nakina, umba n-ambilyama neningangkawura ngawa alarradada-manja. Akine-ka alarradada na-kwulyarriyinama ngawa. Akwa nara a-likama ngakwurraja ngarningerribirra ngarnumamalya yenjerrikina Neningikarrawaru-wa akwudangwa. Nara wurribina wurrukwala keni-rringka-langwa nakina arakburakba-kiya-wiya-langwa yanda-langwa aduwaba, akwa ngakwurrajukwaba aduwaba nara nakina a-rringkama ngarna-da. Kembirra ngarrababurna-langwa ngenu-werrikiyangmarngkwajinama nakina aduwaba. Akwa enu-bungkawadina nakina ngakwurruwa-manja aduwaba akwa angkawura. Amandangwa.
17 Nungkwaja ningkakina wurra-makina wurruminarumuruma angwarnda warnumamalya enena ayakwa nganyangwa. Ki-yamina ningkakina aburruwa-wa, “Nare-ka a-ngkweningabakajungwuma, akwa nara engkirrikuma karningangkawura amurndakijiku-wa ebina kuw-arriyadina-murruwa enena-manja angalya. Umba yiku-werrikambilyama ngawa kirrakina nuwilyaba-murra-manja Neningikarrawara umba nara akwala. Nakine-ka Neningikarrawara numekba akwa ngarrenu-wekbilyenama enininingaba eningerribirra kajungwa ngarriyekirrerra ak-ambilyi-yada ngakwurruwa ngarnumamalya,” ki-yamina ningkakina wurrumurndakibinu-wa wurruminarumuruma angwarnda warnumamalya.
18 Akwa ngarningka wurra-makina aburruwa-wa amurndakenena ayakwa. “Karningaba wurr-ambilya wurrukwala-manja warnumamalya,” ki-yamina. Akwa “Yiki-lyangmurukweyina yiki-yaminjamina ngawa eminimininingka enininingaba. Akwa yiku-mekbadina akwa yiki-larrmburrena yik-awurikeyina eningerribirra nungkwurra-langwa kirrakina,” ki-yamina nungkuwa wurruwurrakinu-wa wurruminaruma angwarnda warnumamalyu-wa.
19 Ke-yamina-manja akina, kembirra karri-larrngkwaburrenama wurrakina ababurne-ka enininingaba amurndakibina Neningikarrawara kenu-kwunama ena-langwa-manja angalya abalkaya ambaki-yada. Aminakina-langwa kembirra nakine-ka Neningikar-rawara kenu-kwunama amamalya akwanenibika eningaba aburruwa-manja.
20-21 Nungkwaja ningkakina ki-yarrkuwilyakinama engkinyungwurra ngawa ababurna-langwa ayakwa alyangmandukwuna, amurndakibina nuw-eningmidinama

Neningikarrawara-langwa warnumamalya. Ki-yarrkakwurrajinama akina kajungwa nari-yada wurrukwala warnumamalya a-warrukwajuma akina. Aburraja wurrukwala warnumamalya ne-yaminama, “Wulkwa amurndakakina ayakwa yirrakakiruma yarna alyangmilyangmandukwuna,” ne-yaminama. Nara nungkwaja engkirrikuma enubuwakidu-wa ayakwa ayarrkiyarrkawarriya-wa ne-yengbina-murruwa akwa ne-beyina-murruwa. Wurrakine-ka warnumamalya narruma-yuwarnama muwurrariya mamurukwa akwa narri-lyumadikama amurndakibina ayakwa alyangmandukwuna nuw-eningmidinama Neningikarrawara-langwa warnumamalya.

Nganja ningeni-ngayindenama ngayuwa Neningikarrawara kinu-marngkirradinama nakina nungkuwa-manja akwa ngawa wurrababurna-manja warnumamalya wurrib-ina nuw-ambilya-murrumanja nungkuwa-manja akina-manja angalya ningk-ambilya-murrumanja nungkuwa.

Ena ngawa-da.

Jaminja-langwa jurra

Nakina Jaminja n-arrikarranguma amurndakenena ayakwa Neningikarrawara-langwu-wa warnumamalya kajungwa warningmi-yada wurrakina warnik-ambilyinga-langwa enena-manja angalya. Nenu-makama nakina ka-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja akwa ngarningka ke-yamina-mulangwa eningaba warningangkawura ngawa wurrakina.

1 Ngayuwe-ka ningena Jaminja, ningenikuminuwar•duwar•da Neningikarrawara-langwa iya Nubungkawa-langwa Jesus Christ-langwa. Ning-arrikarrenama ngayuwa enena ayakwa nungkwurruwa-wa Neningikarrawara-langwu-wa karnumamalya. Kembirra ki-larrkajama enena jurra kirribinu-wa karnumamalya kirr-ambilya-murruwa engka-manja iya engka-manja angalya. Ngayuwe-ka nara e-yakuwabijuma kirrakina umba ning-engkingkirrikajama ngawa nungkwurruwa-wa ningena.

Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawaru-wa akwa ak-eningmidina-mulangwa ngarniki-yami-yada

2 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, eminimininga awurruwurrariya ka-ngekburakajungwunama nungkwurra-langwa, akena mama akina. Yiku-werrikilyelyingmajungwunama ngawa,
3 mena ka-likaja-manja eningerribirra awurrariya nungkwurruwa-wa, kembirra angwurra kirrakina yiku-werrikambilyama ngawa Neningikarrawara-manja. Yiku-werrikambilya-manja nungkwurruwa Neningikarrawara-manja, kembirra yiki-ngbudidinama kirrakina nari-yada arriyakajungwuma awurrariya-langwa.
4 Yiki-ngbudidinama karningangkawura ngawa kajungwa kirruwerringekburna yik-ambilyi-yada akwa nari-yada arakba ebina akwala nungkwurra-langwa umba karningaba yik-ambilyi-yada karnumamalya.
5 Dukwa ki-lyangkiyamina ningkakina, “Ki-yamarrkinama ngayuwa? Angamba eningaba ningeniki-yama-langwa ngayuwa?” Kembirra ki-yaminama Neningikarrawaru-wa ningkakina, “Ngangwa, amiyambene-ka awurrariya umba amiyambena eningaba? Ningeningbale-ka ngayuwa. Yi-mamurikajina-langwa kajungwa k-eningmidini-yada ngayuwa,” ki-yaminama ningkakina Neningikarrawaru-wa, mena nara-baba ningkakina eningmiduma ningkabakiya-ba.

Eneja Neningikarrawara nara a-waruma nakina, umba kin-engkirrikajama ku-buriyamina-manja nungkuwa enuwa-wa. Kin-engkirrikajama nakina nungkwa-langwa ayakwa akwa kenu-mamurikajinama nungkuwa-manja. Nare-ka nakina a-lekbuma nungkuwa ningki-lyangmuridina-mulangwa ningkakina akwa miyukwujiya-baba mangma nungkwa-langwa.

6-8 Umba ku-buriyamina-manja nungkuwa Neningikarrawaru-wa, kembirra k-eningmidinama ningkakina kin-engkirrikaja-mulangwa nakina amandangwa nungkwa-langwu-wa ayakwa, akwa kenu-mamurikajina-mulangwa nakina amandangwa nungkuwa-manja. Umba ki-yamina-manja ningkakina Neningikarrawaru-wa, “Yi-mamurikajina-langwa ngayuwa,” kembirra nara ngarningka a-lyangkiyamama, “Nare-ka nakina Neningikarrawara a-mamurikajuma ningena-da.” Nara ningkumininingarrkambilyuma mada engkirrikuma, umba muwilyaba-ma mada k-engkirrikajama.

Aburraja wurrukwala warnumamalya wurrilyangkilyangkadawe-ka, wurrumininingar-rkambilyuma mada wurrakina. Adinuba-wiya ka-werrikambilyama wurrakina Neningikarrawaru-wa, kembirra ambaka-murra nara arakba a-werrikambilyuma wurrakina enuwa-wa. Amandangwa wuburra laka makarda mibina kumu-warumajungwunama maruma ke-yaminame-ka wurrakina warnumamalya. Ngalaja arrirra ka-bukwunama makarda angerriba iya angerriba. Kembirra makina wuburra makarda ke-yaminama wurrakina warnumamalya. Nare-ka Neningikarrawara a-mamurikajuma wurramukwiyadakina warnumamalya wurrilyangkilyangkadawa warnik-eningmidi-yada wurrakina ebina eningaba akwa ebina awurrariya nakina-da.

Warningalyingmalyingma-langwa warnumamalya akwa wurruminababurna-langwa amurndakijika

9 Dukwa nungkwurraja kirruwilyaba karnumamalya Neningikarrawara-langwa karningalyingmalyingme-ka kirrakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara

kini-yaminama, “Ningkakine-ka ningkaruma ningkeningilarrngekburna,” kini-yaminama nakina. Kembirra ningkakine-ka ningkiyekirrerra k-ambilyama, akwa ki-yakuwerribikinama k-ambilya-mulangwa Neningikarrawara-langwa ningkenumamalya ningkakina-da.

10 Umba kirruwilyaba karnumamalya Neningikarrawara-langwa dukwa kirruminababurna angwarnda kirrakina. Umba eneja nakina Neningikarrawara keni-rringkinama nungkuwa-wa akwa kini-yaminama, “Ningkeningerribirre-ka ningkeningaruma-ma ningkakina ningkuminababurna angwarnda-da,” kini-yaminama Neningikarrawara. Nungkwajukwaba ningkiyekirrerra ngawa k-ambilyama ningkakina. Nara ningkakina a-ngkweningabakajungwuma, mena ki-jungwuna-mubaba ningkakina. Wuburra laka amawalyuwa eningerriberriba ka-jungwunama akina, ki-jungwunama nungkwajukwaba ningkakina ningkuminababurna angwarnda.

11 Ngalaja mamawura mardidarra ke-ngburingkakinama ebina amawalyuwa. Kembirra akine-ka amawalyuwa nara arakba a-lingbaduma akwulyubena-murrada. Biya ka-jungwunama akwa ka-larrinama akina. Umba ningkibina ningkenumamalya ningkuminababurna angwarnda-murriya ebina wuburra amawalyuwa ki-yaminama ningkakina. Angwarnda-manja wulkwa ningki-lyangmurukweyinama ningkakina mena ningkiyakuwabiju-mubaba Neningikarrawara. Ebine-ka wuburra amawalyuwa nungkwajukwaba ki-jungwunama ningkakina-da.

Nara Neningikarrawara a-kwudirrkama ngakwurruwa awurrariya-wa

12 Karningerribirra karnumamalya ka-ngekburakajungwuna-manja awurrariya nungkwurra-langwa umba yik-abalkayukwuna-manja dirrbura karningangkawura, kirriyekirrerra yik-ambilyamurra kirrakina. Eneja Neningikarrawara yikenuwerrungwur•denama nungkwurruwa-manja, umba kirrakine-ka karniba ngawa yik-ambilyama karningangkawura, mena Neningikarrawara ni-yarrkakumarnumubaba ayakwa kuw-ambilya-mulangwa warniba warningangkawura warnumamalya wurribina na-lyelyingmina-murrumurra enuwa-wa.

13 Umba ka-ngekburakajungwuna-manja awurrariya karnumamalya-langwa, akwa yiki-ngayindena-manja karningerribirra karnumamalya karniki-yami-yada awurrariya, nare-ka kembirra e-yamama kirrakina, “Nakine-ka Neningikarrawara nginu-kwudirrkinama ngayuwa awurrariya-wa.” Nare-ka! Nara nakina a-kwudirrkama kirrakina awurrariya-wa. Kembirra ngamba-langwa ngalaja akina awurrariya? Nara akina ka-likena Neningikarrawara-langwa,

14 umba nuw-ambarringama akina eningadinakba nungkwurra-langwa-manja mangma arrawa. Akina-bina kirraku-kwudirrkama kirrakina umba nara akwala! Kembirra yik-engkingkirrikaja-manja kirrakina ngawa akinu-wa awurrariya kirriyirrbiyirrba, yiki-lyangkuwerribikajungwunama karniki-yami-yada akina awurrariya.

15 Biya yiki-ngayingayindena-manja akwa yik-engkingkirrikaja-manja kirrakina awurrariya-wa kirriyirrbiyirrba, kembirra awurrariya-langwa yik-arriyakajungwuname-ka kirrakina. Yiki-yaminjamina-manja awurruwurrariya angwurra, kembirra eneja Neningikarrawara nare-ka enibikama kirrakina umba yikenijungwajinama nakina-da.

16 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nara e-kadikajungwuma umba w-engkirraja enena alyangmandukwuna ayakwa ngarra-makinama.

17 Nakine-ka Neningikarrawara Nungwanyungwa ngarrenu-kwunama ababurna-langwa eninginingaba alarrngkilarrngkingekburna. Nare-ka nakina a-larrkuma ngakwurruwa-wa alarrngkilarrngkawarriya. Akwa nara nakina a-larrkuma ngakwurruwa-wa akwala eningaba umba akwala awurrariya. Nakina-bina ngarrenuwekbilyenama alarrngkilarrngkingekburna ngakwurra-langwa ababurna-langwa, akwa nara a-warrukwajungwuma nakina. Numa-ngekburakama nakina mamawura iya yimawura akwa dakilyingajanga, biya num-akumarnuma mamurndakibina mamawura-murriya angubina-manja nakina. Kembirra mamawura-manja ngakwurraja ngarnumawarruwalya ngarr-akumajungwunama ajiringka-manja. Umba kumumerrkirnjirrkwuna-manja mamawura makina, kembirra ngakwurrajukwaba ngarnumawarruwalya ngakwurra-langwa aku-warrukwajungwunama ngarrakina. Umba eneja Neningikarrawara nare-ka nakina a-warrukwajungwuma-da.

18 Neningikarraware-ka ni-lyangkuwerribikajungwunuma nakina ak-ambilyi-yada ngakwurruwa ena-langwa ngarriyukwayuwa ngarna akenumini-yarrkuwarakinamulangwa ena-langwa alyangmandukwuna ayakwa. Ngarreni-ngayindenama ak-ambilyama ngarna ena-langwa ngarriyukwayuwa kajungwa ngarraruma ngarrilyengma

ak-ambilyi-yada. Eningerribirra ebina ni-ngekburakama nakina aruma akina? Ak-ambilyame-ka ngarrakina ngarraruma angwurra.

Akinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

19 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nara e-yakuwabijuma enena ayakwa nganyangwa. Nare-ka a-makumakama Neningikarrawara-langwa ayakwa warnumamalya-manja umba yik-engkirrikajama ena-langwu-wa ayakwa kirrangba ngawa. Akwa ngarningka nare-ka a-werrikardaduma warenja-bawiya.

20 Yiku-werrikardadina-manja warenja-bawiya kirrakina, kembirra nare-ka e-yamama amurndakibina eningininga Neningikarrawara kirreni-ngayindenama nungkwurruwa karniki-yama-langwa.

21 Wurri-larrngkuwurriya kembirra arngkawura-murra ababurna-langwa awurruwurrariya kirri-yaminjaminama. Nara arakba engkirrikuma akinu-wa umba wurri-larrngkuwurriya akina. Nara a-ngkweningabakajungwuma umba ambaka-langwa yik-awiyebajina Neningikarrawara-langwa ayakwa ebina n-akakumurnama nakina nungkwurra-langwu-wa mangma iya yukwudukwuda. Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa yikak-enibikinama akina.

22 Yik-engkirrikaja-manja karna Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa, kembirra yiki-yaminama kirrakina ababurna-langwa ngawa ebina Neningikarrawara kirrenu-makama karniki-yama-langwa akina. Umba yik-engkirrikaja-manja karna akinu-wa ayakwa akwa kembirra yiki-yakuwabijina-manja karna warenja-bawiya akina, akena nara-manja e-yamama ebina kirreni-ngayindanguma Neningikarrawara, kembirra yiki-kadikajungwunama kirrakina-da. Yik-engkirrikajame-ka karna Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa akwa ngarningka yikinumini-yarrkuwarakinama akina ngawa.

23 Yik-engkirrikaja-manja kirrakina Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa akena nara-manja amini-yarrkuwarakama akina, kembirra yiki-yaminama kirrakina wuburra laka nuwilyaba nenumamalya nibina ni-rringkajungwunama nenumawarruwalya ambaka-langwa kilaja-manja.

24 Akena warenja-bawiya nakina kini-lalikinama ebina kilaja kini-rringkajungwuna-murrada akwa kini-likajama nakina engku-wa. Adinube-ka kini-yakuwabijinama nakina kembirra nenumawarruwalya ni-rringkajungwunu-mulangwa. Umba nungkwurraja yik-engkirrikaja-manja Neningikarrawara-langwa ayakwa akena yiki-yarrkuwurrena-manja akina nakine-ka wuburra nenumamalya yiki-yaminama kirrakina.

25 Nare-ka kembirra akina e-yamama nungkwurruwa. Umba yik-engkirrikajama Neningikarrawara-langwu-wa ayakwa mababurna-langwa marringa. Akine-ka ayakwa Neningikarrawara-langwa ayarrngekburna akina. Nara ebina akwala ayakwa ayarrngekburna wuburra ena-langwa, mena-baba ena-langwa ayakwa akak-enjungwurrena-mubaba ngakwurruwa ngarnumamalya akina. Nare-ka kirrakina a-lalikama e-yakuwabijuma akina ayakwa. Umba yik-engkingkirrikajama ngawa akinu-wa akwa yiki-yarrkuwarakinama akina akwa eningaba yiki-yaminama mababurna-langwa marringa. Yiki-yamina-manja akina, kembirra eneja Neningikarrawara yikeni-yekirrerrikinama kirrakina-da.

26 Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina kirrakina, “Ngayuwe-ka ningenumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa ngarningka ningeni-yangmarngkwajinama enuwa-wa,” kirri-yamina dukwa-da. Umba ki-yengbina-manja ayakwa ayarrkawarriya, ningkiyirrbiyirrba ngawa ki-yengbina-manja erribirra, kembirra nara amandangwa amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa e-yangmarngkwajuma enuwa-wa, umba ki-kadikajungwunama ningkakina-da.

27 Umba nungkwurraja kirrakina karningerribirra karnumamalya yikinumini-yarrkuwarakina-manja amandangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa ngarningka yikini-yangmarngkwajina-manja enuwa-wa kirrakina, yika-mamurikajinama kirrakina ngawa arngkababurna-langwa wurrababurna-manja warnumamalya. Kirrakina-bina eneja Neningikarrawara Nungwanyungwa yikeni-rringkinama kirruwerringekburna. Wurrakina wurriyukwayuwa ka-jakawarena-manja mena nungwarringba akwa dirndarringba neni-jungweyinu-mubaba wunalakina, nungkwurraja yika-mamurikajinama wurrumurndakakina wurriyukwayuwa. Dakina dingaya kingi-jakawarena-manja mena neningiyadikba ni-jungwu-mubaba arakba nakina, dakina-manja yikinga-mamurikajinama ngalajukwaba kirrakina. Yiki-lyangmilyangmurukweyinama yiku-war•duwar•denama eningaba warka karningangkawura. Wurrukwala wurruwurrariya warnumamalya yikabu-kwudirrkina-manja kirrakina awurrariya-wa, nara kembirra engkirrikuma wurrakinu-wa umba karningaba ngawa yik-ambilyama kirrakina-da.

2

Aki-lyelyingmajeyina-mulangwa ngarrababurna-langwa ngarruwurrakididirrbura ngarnumamalya

1 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja enena ayakwa ngarra-
makinama. Kirru-werrikambilyama arakba kirrakina Jesus Christ-manja aduwaba.
Nakine-ka Jesus Christ ngakwurra-langwa Nubungkawa naruma numikbiyiya
nilyengma nakina. Ni-lyelyingminama nakina ngarrababurna-langwa ngarnumamalya
ngarriminimininingka ngarruwurrakididirrbura. Nara ngarrukwala yimbukwa umba
ngarrababurna-langwa ni-lyelyingminame-ka nakina. Kembirra nungkwurramba-
langwa yiki-lyelyingminama nungkwurrajukwaba wurruwurrakididirrbura
wurrababurna-langwa warnumamalya wurriminimininingka ngawa-da.

2 Kirribina yiku-murndukwuna-manja karnumamalya, kawurmurra eneja nuwilyaba
nenumamalya numinababurna amurndakijika kini-likaja nakina yenjerrikina
nungkwurruwa-wa. Akena nakine-ka nenumamalya kin-awiyebenama dadingaba
dumbala akwa eyukwayuwa errumungkwa akawulda-murra ena-langwa-manja
amamuwa ayarrka. Umba kawurmurra nuwilyaba ngarningka nenumamalya kini-
likaja yenjerrikina akena neningalyingmalyingme-ka nakina. Duwurrariye-ka dumbala
kin-awiyebenama.

3 Umba dukwa yikini-rringkina-manja karna nibina nenumamalya numinababurna
amurndakijika, yiki-yengbina enena ayakwa enuwa-wa. “Kwa, awiyeba, yelakwa am-
barriya,” yiki-yamina. Umba yikini-rringkina-manja nibina nenungkwarba neningaly-
ingmalyingma yiki-yamina enuwa-wa, “Errekba-manja-wiya ngawa ambilya nungkuwa.
Angakuba ambarriya,” yiki-yamina.

4 Awurrariye-ka akina. Yiki-yamina-manja nungkwurruwa akina ayakwa, kem-
birra nare-ka karna a-lyelyingmama warnumamalya wurriminimininingka wurruwurraki-
didirrbura ngawa. Nara kirrakina e-yakuwerribikama dirrbura engkirrikuma, umba yiki-
yakuwerribikajama kumi-yangkwuruwudinama mangma nungkwurra-langwa-da.

5 Ngeniyerriya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja angwurra
enenu-wa ayakwa. Nakine-ka Neningikarrawara nenu-manguma warningalyingmaly-
ingma warnumamalya enena-manja angalya kajungwa ka-werrikambilyi-yada wurrak-
ina angwurra enuwa-manja. Nenu-manguma wurrakina ena-langwi-yada wurriyuk-
wayuwa akwa kajungwa ka-likaji-yada wurrakina ena-langwu-wa angalya abalkaya.
Arakburakba-kiya-wiya Neningikarrawara ni-yamama nakina,

“Karningerribirra karnumamalya kirribina kirri-lyelyingmina-murrumurra ngayuwa-
manja yiki-likajama kirrakina nganyangwu-wa angalya eningabu-wa,”

ni-yamama nakina.

6 Umba nungkwurraja karnumamalya kirre-yelijuwama wurrumurndakakina warnuma-
malya warningalyingmalyingma kirrakina-da.

Wurrumurndakakine-ka warnumamalya warningalyingmalyingma na-
lyangmuridinama, umba aburraja warnumamalya wurruminababurna angwarnda
wurringbude-ka wurrakina. Wurrumurndakakina-bina wurruminababurna angwarnda
warnumamalya kirrabumini-ngekburakinama awurrariya nungkwurra-langwa.
Wurrukwala-bina kirrabu-wilyuwilyakinama nubungkawu-wa kajungwa yikeni-dideni-
yada nakina medirra-manja nungkwurruwa karnumamalya.

7 Wurrumurndakakina-bina neni-rinjarrkinama wurrakina Jesus Christ-uwa. Ayakwe-
ka ne-yengbinama awurruwurrariya, akwa narr-arriyakinama ekirra Jesus-langwa.
Umba akine-ka ekirra ena-langwa ebina-murrada narri-yengbijuwa-murrada ebina-wiya
wurrakina warnumamalya kirrabu-mingekingambajuwa-manja nungkwurruwa-manja
wurrakina-da.

8 Umba Neningikarrawara-langwa ayakwa ngarraku-makinama,

“Ki-lyelyingminama ningkakina nungkwa-langwa nenumamalya wuburra nungkuwa
ningki-lyelyingmajajungwunama.”

Kembirra ningkakine-ka nara-manja amini-yarrkuwurruma akina ayakwa
Neningikarrawara-langwa umba kinumini-yarrkuwarakina-manja amandangwa akina,
kembirra eningaba ngawa ki-yaminama.

9 Akena nara-manja ningkakina a-lyelyingmama wurrababurna-langwa warnumamalya
umba ki-lyelyingmina-manja angwurra ningkakina wurrukwala-manja wulkwa, kem-
birra kinumini-yarrkuwurrenama Neningikarrawara-langwa ayakwa eningarumuruma
akwa awurrariya ki-yaminama ningkakina-da.

10 Nara-manja amini-yarrkuwurruma ningkakina akwala ayakwa eningarumuruma
Neningikarrawara-langwa, umba kinumini-yarrkuwurrena-manja ningkakina awilyaba-
ma ngawa amurndakibina ayakwa ena-langwa, eneja Neningikarrawara kini-yaminama
nakina, “Nungkuwa ningkakina yimini-yarrkuwurranguma ababurna-langwa ayakwa
nganyangwa, amurndakibina eningarumuruma,” kini-yaminama nakina-da.
11 Ni-yamama nakina Neningikarrawara, “Nara a-rndirndirrkajuma.” Nibina-murrada
Neningikarrawara ni-yamama, “Nara a-lamukwarriduma wurrukwalu-wa warnuma-
malya.” Kembirra nara-manja a-rndirndirrkajuma nungkuwa akwa duwilyaba di-
darringka umba ki-lamukwarridina-manja nungkuwa wurruwilyaba warnumamalya,
kembirra kinumini-yarrkuwurrenama ningkakina Neningikarrawara-langwa ayakwa
eningarumuruma ababurna-langwa.
12 Eneja Neningikarrawara ngarrenu-kwama ena-langwa ayakwa, ebina akak-
enjungwurrenamurra ngakwurruwa ngarnumamalya. Kembirra nungkwaja ki-
yaminama akwa ngawa ki-yengbinama ayakwa akina-langwiya.
13 Aminakina-langwa wurrukwala warnumamalya kabumini-ngekburakina-
manja awurrariya nungkwa-langwa, nungkwamba-langwa kamini-yakuwabijinama
awurrariya aburra-langwa. Nara-manja errukwuluma amini-yakuwabijuma
awurruwurrariya wurrukwala-langwa warnumamalya nungkuwa ningkakina,
kembirra enejukwaba Neningikarrawara enamba-langwa nara errukwuluma
amini-yakuwabijuma awurruwurrariya nungkwa-langwa nakina-da. Mini-
yakuwerribikajungwuna kembirra Neningikarrawara n-errukwulina-mulangwa
ngakwurruwa ngarnumamalya. Kamini-yakuwabijina-manja nungkuwa
awurruwurrariya wurrukwala-langwa warnumamalya wurribina bumini-ngekburaka-
murrilangwa awurrariya nungkwa-langwa, kembirra nungkuwa ki-likajama
yuwerringekburna-murra yukwudukwuda. Ki-likajama ningkakina yuwerringekburna-
murra yukwudukwuda mena Neningikarrawara enejukwaba kenumini-yakuwabijina-
mubaba enamba-langwa awurruwurrariya nungkwa-langwa nakina-da.

*Aku-werrikambilya-mulangwa Neningikarrawara-manja akwa ngarningka aki-
yamina-mulangwa eningingingaba-wiya*

14 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, kirruwilyabe-ka karnumamalya
yiki-yamina-manja kirrakina, “Ngayuwe-ka ningena ningu-werrikambilyama
Neningikarrawara-manja ningeningangkawura ningena-da,” akena nara-manja amini-
yarrkuwarakama kirrakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, nakine-ka kembirra
Neningikarrawara yiken-enibikinama kirrakina kirri-yengbinu-mulangwa akina
ayakwa-na! Nare-ka nakina Neningikarrawara-da! Nara nakina enibikama ningkakina
ningki-yengbinu-mulangwa akina ayakwa-da.
15 W-engkirrikiya! Kawurmurra wurrukwala warnungkwarba akwa wurridarringka
Neningikarrawara-langwa warningalyingmalyingma warningangwarnda-ma wurrak-
ina. Akwa wurruminuwurrariya dadikawiyeba akwa ngarningka murumureya kuw-
ambilya warningangkawura wurrakina-da.
16 Kembirra nara-manja ningkakina a-kwama dadikawiyeba iya aninga akwa
akwalya aburruwa-wa kembirra nare-ka e-yengbuma aburruwa-wa enena ayakwa
awurrariya. Nare-ka e-yamama, “Ngeniyerriya, en-ambilya Neningikarrawara
nungkwurruwa-manja! Nara a-werrikawarriyaduma! Umba jeyi, wurri-likaja angalyu-
wa. Yik-awiyebena duwabilya dumbala kajungwa kirruwabilya yik-ambilyi-yada
kirrakina akwa yik-alyubarina aninga yiki-ladeni-yada kirrakina-da.” Nara-manja
ningkakina a-mamurikajuma wurrumurndakibina-manja warnumamalya umba
ku-marrungwayindena-manja wurrakina, awurrariye-ka akina ayakwa nungkwa-
langwa-da. Ka-mamurikajiname-ka wurrumurndakakina-manja warnumamalya
warningalyingmalyingma ningkakina-da.
17 Kembirra karningerribirra karnumamalya yiku-werrikambilya-manja
Neningikarrawara-manja akena nara-manja amini-yarrkuwarakama kirrakina
Neningikarrawara-langwa ayakwa, awurrariye-ka akina. Ningkakine-ka
ku-werrikambilyama Neningikarrawara-manja akwa ngarningka kenumini-
yarrkuwarakinama ena-langwa ayakwa. Kembirra akina eningaba-da.
18 Dukwa kirruwilyaba karnumamalya yiki-yamina kirrakina ngayuwa-wa, “Kwuja!
Nangaba nenungkwarba nu-werrikambilyama nakina Neningikarrawaru-wa, akena
nara nakina amini-yarrkuwarakama ena-langwa ayakwa. Umba naka nenungkwarba
nare-ka nakina a-werrikambilyuma Neningikarrawaru-wa akena ni-yaminjaminama
ngawa eningingingaba,” yiki-yamina kirrakina ngayuwa-wa dukwa-da.

Kembirra nganja ki-lawurrakajinama ngayamba-langwa ngayuwa enena ayakwa nungkuwa-wa. “Neningerribirra nenumamalya nara-manja nakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, kembirra kini-yamarrkinama nakina kinu-werrikambilyama Neningikarrawaru-wa? Nganje-ka ningenumini-yarrkuwarakinama Neningikarrawara-langwa ayakwa, umba ningki-rringkinama nungkuwa ababurna-langwa ngayuwa ningi-yaminama aduwaba. Nungkuwa yiki-rringkina-manja ki-yamina-mulangwa ngayuwa eningaba, kembirra k-eningmidinama nungkuwa ningu-werrikambilya-mulangwa ngayuwa amandangwa Neningikarrawaru-wa,” ki-yaminama ngayuwa nungkuwa-wa-da.

19 Nungkwaja ningkakina ki-yaminama ngayuwa-wa, “Ngarningma ngarna nuwilyaba-me-ka yimbukwa Neningikarrawara nakina, umba nara wurribina wurrukwala,” ki-yaminama nungkuwa. Alyangmandukwune-ka eningaba akina ayakwa nungkwa-langwa, umba aburraja wurramukwa ke-yaminama aburrajukwaba, “Ngarningma ngarna nuwilyaba-me-ka yimbukwa Neningikarrawara,” ke-yaminama wurrakina. Akena na-minjirrkakbar•dename-ka Neningikarrawara-langwa wurrakina wurramukwa, na-murndaburridename-ka wurrakina-da. Akwa nare-ka wurrakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa-da.

20 Umba ki-yamina-manja ningkakina, “Ngayuwe-ka ningena ningu-werrikambilyame-ka amandangwa Neningikarrawara-manja,” ki-yamina-manja ningkakina, akena nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa akwa a-lyelyingmama wurrukwalu-wa warnumamalya, kembirra ki-kadikajungwunama ningkakina-da. Yande-ka erribirra ayakwa ningki-yengbinama akwa ningkeningaringka-ma amandangwa ningkakina-da.

21 Umba aki-yakuwerribikajama arakba Aburiyamu-wa. Karningma arakburakba-kiya-wiya nakina Aburiyama numiranyungwa neningarakba-kiya n-ambilyumurra nakina. Umba eneja Neningikarrawara ni-yengbinuma enena ayakwa Aburiyama-langwa-langwa. Ni-yamama, “Nuwerrikidirrbure-ka n-ambilyuma nakina Aburiyama ngayuwa-manja,” ni-yamama. Miyambena-burra Neningikarrawara ni-yengbinuma nakina akina ayakwa Aburiyama-langwa-langwa? Umba ni-yamarrkama Aburiyama nu-werrikidirrburadinuma nakina? Nakine-ka Aburiyama nu-werrikidirrburadinuma nenumini-yarrkuwaraka-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa.

Eneja ni-yamama Neningikarrawara enuwa-wa, “Yu-kwa-langwa nenikuwena Ajika. Nu-wurdijina karrawaru-wa angwarndu-wa ningki-ngekburaka-murruwa aldi-yada akwa kinu-wardena nakina,” ni-yamama Neningikarrawara Aburiyamu-wa. Kembirra nara kinu-waranga nakina Aburiyama, umba nenu-wurdijuwama Ajika ebina-manja angwarnda.

22 Kembirra eneja Neningikarrawara ni-yamama enuwa-wa, “Nara ar•darruma nakina.” Nakine-ka Aburiyama nu-werrikambilyuma amandangwa Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka nenumini-yarrkuwarakama ena-langwa ayakwa. Akwa nenumini-yarrkuwaraka-manja nakina Neningikarrawara-langwa ayakwa, nenu-mukangbijuwama nakina Neningikarrawara-manja nu-werrikambilyu-mulangwa amandangwa nakina-manja.

23 W-engkirraja enena ayakwa nuw-arrikarrijungwunama Neningikarrawara-langwa-manja jurra. Ne-yaminama,

“Aburiyama nu-werrikambilyuma Neningikarrawara-manja nakina. Aminakina-langwa Neningikarrawara ni-yamama, ‘Nake-ka nenungkwarba nuwerrikidirrbura n-ambilyuma ngayuwa-manja-da,’ ni-yamama Neningikarrawara nakina-da,”

ne-yaminama akina ayakwa. Kembirra na-lyangmandukwunadinuma akina-da. Kembirra wunalakina Neningikarrawara akwa Aburiyama aburnuwa-murra arakba wunalakina-da.

24 Kembirra yiku-werrikambilya-manja karningerribirra karnumamalya Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka yikinumini-yarrkuwarakina-manja kirrakina ena-langwa ayakwa, kembirra eneja Neningikarrawara kini-yaminama enamba-langwa, “Nungkuwa ningkuwerrikidirrbura ningk-ambilyama ngayuwa-manja-da,” kini-yaminama Neningikarrawara. Akena nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, mama ningku-werrikambilyama ningkakina amandangwa Neningikarrawaru-wa, nare-ka Neningikarrawara e-yengbuma ebina ayakwa nungkuwa-langwa-langwa-da.

25 Umba w-engkirraja enenu-wa engka alawudawarra arakba-kiya-langwa. Ngalaja duwilyaba didarringka DadingiYijireyila-ma ying-ambilyumurra arakburakba-kiya-wiya Jerika-manja. Dadimikirra Reyeba. Duwurrariya dakina didarringka mena yingu-mungkumungkwulijeyinuma dakina erribirra wurrababurna-manja

warnungkwarba. Mama dakina dimininga akena narringalirraku-mamurikajuwama wunambilyuma WuneningiYijireyila wunenungkwarba-kiya. Wunalakine-ka neningarranguma akinu-wa angalya Jerika engbuda-murrikba. Kembirra dakine-ka didarringka narringalirrak-abuwarrkama wunalakina. Biya neni-lyumaduma arakba wunalakina memininga-langwiya mamurukwa akwa neni-lawurradinuma angalyuwa Yijireyilu-wa wuningkinyungwurra-kiya. Aminakina-langwa narringalirraku-mamurikajuwa-mulangwa dakina, kembirra eneja nakina Neningikarrawara nangawerrungwur•danguma ngaluwa-manja.

26 Kwuja! Ki-yamina-manja ningkakina, “Ningu-werrikambilyama ngayuwa Neningikarrawaru-wa,” akena erribirra ki-yengbina-manja ayakwa, yimbukwa alyelyikba-ma ki-yengbina-manja ningkakina, yanda ayakwa, nara akwala, kembirra ningkenikijungwa wuburra ningkenumamalya k-ambilyama amandangwa ningkakina-da. Eneja nuwilyaba ni-jungwu-murrada nara a-warruma nakina, nara e-yamama eningaba, nara amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa nakina. Kembirra nara-manja ningkakina amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa ayakwa, wuburre-ka ningki-jungwu-murrada ningkenumamalya k-ambilyame-ka ningkakina-da.

3

Ngakwurra-langwa-langwa alyelyikba

1-2 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, kirrambawura karnumamalya yik-akakirumakinama karna wurrukwala-manja warnumamalya. Nara akakirumakama kirrababurna wurrakina-manja umba kirrambawura wulkwa yik-akakirumakinama wurrumurndakakina-manja warnumamalya. Enena ayakwa ningi-yengbinuma ngayuwa, mena-baba nakina Neningikarrawara ngarreni-ngayindena-mubaba ngakwurruwa ngarnumamalya ngarningaba ngarrangkwulyumida-langwa, umba ngarribina ngarnikakakirumaka-murrumurra ngarreni-ngayindenama nakina Neningikarrawara ngarningaba angwurra ak-ambilyi-yada.

Arngkirngkawura ngarrangkwulyumida-langwa ngarnumamalya ngarri-yengbinama ngarna ayakwa awurruwurrariya. Eneja Neningikarrawara nu-warename-ka nakina amurndakakina ayakwa awurruwurrariya. Umba ngarnikakakirumaka ngarnumamalya aki-yengbina-manja ayakwa awurruwurrariya ngakwurruwa, kembirra nakina Neningikarrawara kinu-warenama angwurra amurndakakina. Nungkwaja nungkuwa nara awurrariya ayakwa e-yengbuma ningkakina, umba ningki-yengbina eningingingabawiya ayakwa yimbukwa-na? Nare-ka! Nara-manja ningkakina ki-yengbiyengbina awurrariya ayakwa, kembirra ningkeningabe-ka k-ambilyama ningkakina ningkuwerringekburna ningkilyengma! Kuma-war•dikinama mangma nungkwa-langwa ningkabakiya-ba, ku-bungkawakajungwuname-ka ningkeningangkawura-da.

3-5 Yakwa-langwe-ka alyelyikba eyukwujiye-ka akina, akena aminaruma ayakwa akina. Akine-ka alyelyikba wuburre-ka miyukwujiya kwulinga mibina warnumamalya narrumakumurnama wurrakina edirra-manja jarrangwa-manja, kajungwa ka-bungkawadiniyada dakina-manja jarrangwa wurrakina warnumamalya. Kinguma-werribikinamanja makina kwulinga dakina jarrangwa ngala-langwa-manja edirra, kingam-arrkirnamanja dekbudu-wa dakina, kembirra kingi-lyangkarrngajungwunama dekbudu-wa. Umba kingam-arrkirna-manja kwulinga dekalyarru-wa, kembirra dekalyarru-wa kingilyangkarrngajungwunama dakina. Kembirra narringamin-engkingkirrikajame-ka warnumamalya dakina jarrangwa-da.

Umba ngarri-yakuwerribikina arakba mamakwulyumidu-wa mijiyanga. Makine-ka mijiyanga na-wilyakinama miyukwujiya kwulinga. Mama engbuda arrirra kalyikbijinama makina mijiyanga, eneja nuwilyaba nenumamalya nu-bungkawadiname-ka makina-manja mijiyanga miyukwujiya-murra kwulinga nakina-da.

Ngalajukwaba ke-yaminama eyukwujiya alyelyikba-da, wuburra mibina miyukwujiya kwulinga meningijarrangwa-da akwa ngawa mibina wuburra meningumijiyanga kwulinga-da. Eyukwujiye-ka akina akena aminaruma ayakwa akwa ke-yengbinama ayakwa ababurna-langwa arumuruma aduwaba-da.

Kwuja, angwura, mama eyukwujiya ngala, kuw-arumidinama akina, kuw-errbalinama akwa ka-dakinama eningerribirra arumuruma eka. Akwa kembirra aruma angalya kekalaridinama akina-da.

6 Ngalajukwaba ke-yaminama alyelyikba-da wuburra angwura-da. Yakwa-langwa alyelyikba ke-yengbiyengbinama erribirra. Eningerribirra ayakwa awurruwurrariya

eminimininingka ke-yengbinama akina. Kembirra amurndakibina ayakwa ka-jadena-murrumurra edirra-langwa, yakak-arriyakinama akina. Yakak-arriyakinama akina yakwa-langwa-manja amadangkwa akwa aringka-manja akwa ngarningka yukwudukwuda-manja, wuburra laka ebina angwura kuw-arriyakinama angalya akina. Amurndakakine-ka ayakwa awurruwurrariya yarrak-arriyakama yakuwa yi-rukwularrinu-mulangwa akwa yakak-arriyakinama yeningangkawura yaki-jungwuna-murruwa yakuwa. Amukwiyadakine-ka ayakwa awurruwurrariya na-likajame-ka akina Namukwa-langwa-da.

7 Aburraja wurrukwala warnumamalya neni-nyarrngwukinama wurrakina yinungungwangba-murriya iya wurrajija-murriya iya yingarna-murriya akwa ngawa akwalya-murriya.

8 Akena nara aduwaba ngarnumamalya a-nyarrngwukama alyelyikba ngakwurra-langwa-da. Enene-ka alyelyikba yakwa-langwa ne-yaminama akina wuburra akarrnga amalyirra yimabadukwena-langwa ebina abarda awinyamba akwa yakaki-jungwajinama.

9 Yakuwe-ka yenumamalya-kiya yeni-yangmarngkwajinama yakwa-langwu-wa Nubungkawa akwa Nungwanyungwu-wa. Yeni-yangmarngkwajinama nakina yakwa-langwa-murra alyelyikba, akena ebina-murra ngawa alyelyikba yi-yengbiyengbinama awurruwurrariya ayakwa, akwa ngarningka yarre-kbajiname-ka yakuwa wurrukwala-manja warnumamalya. Umba eneja nakina Neningikarrawara neni-ngekburakama wurrumurndakakina-murrada warnumamalya. Enuwe-ka wuburra neni-ngekburakama nakina.

10 Yawe-ka. Awilyaba-ma-langwa ngawa edirra ka-jadenama enininingaba ayakwa Neningikarrawaru-wa akwa ngarningka awurruwurrariya ayakwa wurrukwalu-wa warnumamalya-da.

Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, awurrariye-ka akina amandangwa.

11 Kwuja! Eningariba amukwa akungwa nare-ka a-kwularrijuma akina alyikarrbuda akungwa. Nare-ka-da! Akina amukwa ka-kwularrijinama wulkwa eningaba akungwa.

12 Akwa ngarningka ngalaja manyungwunya nara makina arrangbama mangkarrkba. Nare-ka-da! Umba ngalaja akwurena nara akina arrangbama manyungwunya. Nara-da! Umba ngarningka ebina eningariba amukwa akungwa nara a-kwularrijuma alyikarrbuda akungwa. Ngalaja yakwa-langwa-langwa edirra ka-jadename-ka enininingaba ayakwa akwa ngarningka awurruwurrariya. Awurrariye-ka akina.

Akwaneningmika-langwa ebina ngarrenu-kwuna-mulangwa Neningikarrawara

13 Ngeniyerriya karnumamalya, yikuma-wilyakina-manja nungkwurruwa milyenjirra mangma, kembirra enininingaba-wiya yiki-yaminama kirrakina, nara akwala. Aringkawa-manja amandangwa nungkwurruwa, kembirra aburraja wurrukwala warnumamalya yikabu-rringkinama kirrakina karningaba karningangkawura. Nara a-ngkweningabakajungwuma umba kirrumurndamurndirra yiki-likajama karningaba. Kembirra aburraja wurrababurna-langwa warnumamalya yikabu-rringkinama karningaba-da.

14 Yikumin-engkingkirrikajajungwuna-manja kirrakina, yiki-yakwujamina-manja kirrakina wurrukwalu-wa warnumamalya akwa yiku-merribina-manja wurrukwalu-wa warnumamalya kirriyirrbiyirrba ngawa, kembirra nara a-ngkweningabakajungwuma. Nare-ka e-yamama, “Yirraringkiringka-ma yarna,” awurrariye-ka akina-baba. Dukwa karningaringka-ma kirrakina-da, akwa kirri-kadikajungwunama kirrakina dukwa-da.

15 Nare-ka eneja Neningikarrawara yikenu-wilyakajuwa amukwiyadakina awurruwurrariya. Umba eneja nakina Namukwa kirrenu-wilyakajuwama akina. Aburraja wurribina warnumamalya warningbala-murrumurra Neningikarrawara narru-wilyakinama amukwiyadakina akwaneningmika.

16 Umba karningerribirra karnumamalya yiki-yakwujamina-manja kirrakina akwa yikumin-engkingkirrikajajungwuna-manja nungkwurruwa yimbukwa, kembirra yikumini-ngekburakajungwunama awinyamba akwa yikamini-ngekburakiname-ka awinyamba wurrukwalu-wa warnumamalya akwa ababurna-langwa awurruwurrariya eminimininingka yiki-yaminama kirrakina-da.

17 Umba eneja Neningikarrawara ngin-akakirumakama nungkuwa k-ambilyi-yada aringkawa ningkakina wuburra enuwa. Kini-yuwarna-manja ningkakina ena-langwa-manja mamurukwa, kembirra ningkuwerrikidirrbura akwa ki-likajama ningkakina yilyurrkwa-murra yukwudukwuda. Ningkumurndamurndirra ningkumarngkuwurru-malya k-ambilyama ningkakina. K-errukwulinama wurrukwala warnumamalya akwa

k-embirrajinama wurrakina-manja. Ningkeningma ningkakina nara e-yamama awurrariya umba ningkeniki-yama-langwa eningaba awilyaba, akwa kembirra akina eningaba ki-yaminama ningkakina ngawa-da. Akwa nara ningkakina e-kadikama engkirrikuma awurruwurrariya-wiya wurrukwala-langwa. Akwa ki-yamina-manja awurrariya, kembirra nare-ka e-yamama ningkakina, “Kwuja, eningaba ningi-yamama ngayuwa.” Umba ningkilyangmandukwuna k-ambilyama.

18 Karnumamalya kirribina kirruwerrikuwarruwalya kirrakina yika-mumaruminama wurrukwala warnumamalya. Aburraja wurrukwala warnumamalya yikabu-rringkinamanja kirrakina yiki-yaminjamina-manja eningaba ngawa karningangkawura, kembirra wurrumurndakakina-bina warnumamalya karri-ngayindenama aburrajukwaba ke-yaminamurra eningaba wurrakina-da.

4

Kirru-warduwardiyina-mulangwa

1 Nungkwurraja karnumamalya, miyambena-burra kirru-warduwardiyinama kirriyirrbiyirrba ngawa? Akwa miyambena-burra kirru-merrimerribeyinama karningangkawura? Kirri-yaminjaminama akina mena kirri-ngayingayindena-mubaba eminimininga karningangkawura. Kembirra nare-ka a-wilyakama yilyurrkwa yukwudukwuda umba yiku-werrikawarriyadinama.

2 Kirri-ngayingayindename-ka eminimininga. Biya nara-manja kirrakina a-manguma amurndakakina, kembirra yiki-yakwujaminama, yik-awinyambadinama akwa yiki-lamukwarridinama wurrukwala-manja warnumamalya. Kirri-ngayingayindenama ababurne-ka eminimininga. Biya nara-manja kirrakina a-manguma amurndakakina, kembirra yiku-warduwardiyinama akwa yiku-merrimerribeyinama. Umba nare-ka karna yiku-mumena ebina kirri-ngayindenama kirrakina, mena nara yikini-yengkiyengkilabaja kirrakina Neningikarrawaru-wa.

3 Umba yikini-yengkilabaja-manja Neningikarrawaru-wa, kembirra nare-ka a-manguma ebina yiki-ngayindenama, mena nare-ka a-ngayinduma kirrakina ebina Neningikarrawara kini-ngayindenama nakina umba yiki-ngayindenama ababurna-langwa nungkwurra-langwi-yada.

4 Karniniyerriya karnumamalya, kirri-lyumadinuma Neningikarrawara-langwa. Kirri-yakeyinama nungkwurruwa akwa warnumamalya wurrumurndakibina ne-yaminjamina-murrumurra awurruwurrariya. Akine-ka wuburra laka kin-angmar•denama Neningikarrawara kirrakina-da, wuburra laka kin-awinyambakiname-ka Neningikarrawara-manja kirrakina-da.

5 Ngarri-yakuwerribikina-langwa ngarna enena ayakwa Neningikarrawara-langwa ebina nuw-arrikarrijungwunama. Ne-yaminama ena,

“Neningikarrawara ngarrenu-kwama ena-langwa Amawurrina akena akine-ka Amawurrina ngarraki-ngayindenama ngarna ngala-langwi-yada,”

ne-yaminama akina. Nare-ka erribirra kuw-arrikarrijungwuna enena ayakwa, umba alyangmandukwuna enena.

6 Umba eneja nakina Neningikarrawara ngarreni-ngbudirrkinama ngakwurruwa ngarnumamalya. Aminakina-langwa enena ayakwa ngalajukwaba nuw-arrikarrijungwunama. Ne-yaminama akina,

“Nara-manja a-ngkweningabakajungwuma ningkakina umba ku-werrikambilya-manja Neningikarrawaru-wa, nakine-ka kembirra keni-ngbudirrkinama nungkuwa,”

ne-yaminama akina ayakwa.

Akinumini-yarrkuwarakina-mulangwa Neningikarrawara-langwa ayakwa

7 Nungkwaja numini-yarrkuwarakina kembirra Neningikarrawara-langwa ayakwa. Akwa wunu-wardiyina nungkuwa akwa Namukwa. Yikinu-wardiyina-manja kinalakina kembirra nakine-ka Namukwa kini-lyumadinama.

8 Umba nungkwaja akwudangwukajungwuna arakba Neningikarrawaru-wa. K-akwudangwukajungwuna-manja nungkuwa Neningikarrawaru-wa, kembirra enamba-langwa Neningikarrawara kin-akwudangwukajungwunama nungkuwa-wa nakina-da.

Karniniyerriya karnumamalya, nare-ka arakba arriyakajungwuma awurrariya-langwa. Kini-ngayindenama yikini-yuwarnama Neningikarrawaru-wa ena-langwa-manja mamurukwa akena kini-ngayindenama ngarningka yikini-yuwarnama nakinu-wa Namukwa ena-langwa-manja mamurukwa. Nare-ka kirrakina a-likama mambilyuma-kiya-manja mamurukwa umba wurruma-yuwarna aduwaba Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa kirruminuwilyaba-ma mangma.

9 Kwujukwuja! Nara e-yekirrerriduma a-jungwuma amarngka umba wurri-jakawarena
wurru-ngwadina wurri-ringirriyadina.
10 Akwa yiku-buriyamina-manja Neningikarrawaru-wa, nara a-
ngkweningabakajungwuma umba yik-abuluwenda kirrumurndamurndirra enuwa-
manja. Kembirra eneja Neningikarrawara yikeni-ngkajikinama nungkwurruwa nakina-
da.

Nara ngakwurruwa a-lekbijajuma

11 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nare-ka a-lekbijajuma akwa e-
yengbuma enena ayakwa, "Ningk-arriyakajungwuma awurrariya-langwa nungkuwa
aduwaba," nara e-yamama. Wu-lalika amukwiyadakina ayakwa. Yiki-lekbijeyina-
manja Neningikarrawara-langwa karnumamalya, akina kembirra wuburra laka
yiki-yaminama, "Neningikarrawara-langwa eningarumuruma ayakwa awurrariye-
ka akina," yiki-yaminama. Yiki-yengbina-manja karna akina ayakwa, kembirra
nara arakba amini-yarrkuwarakama Neningikarrawara-langwa eningarumuruma
ayakwa. Akwa ke-yaminama akina wuburra laka yiki-lyangkuwerribikajungwunama
Neningikarrawara-langwa-langwa eningarumuruma ayakwa eningaba-murrikba akwa
awurrariya-murrikba.
12 Nare-ka. Nakina-bina Neningikarrawara enuwa yimbukwa ngarrenu-
kwama eningarumuruma ayakwa. Neningikarrawara nuwilyaba-ma kini-
lyangkuwerribikajungwunama ngarningaba-murrikba akwa ngarruwurrariya-
murrikba. Enuwa yimbukwa aken-enibikinama ngakwurruwa akwa akeni-
jungwajinama nakina-da. Kirri-yamarrkinama-burra kembirra kirrumiyambena
karnumamalya kirribina kirri-lyangkuwerribikajeyinama kirriyirrbiyirrba ngawa
karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba?

Nara ngakwurruwa a-ngkweningabakajungwuma

13 W-engkirraja enena ayakwa nganyangwa, nungkwurruwa kirribina kirru-
ngkweningabakajungwuname-ka kirrakina. Kirrukwala karnumamalya yiki-yaminama,
"Dukwa aduwaba, dukwa arnungkwaya ki-likajama ngayuwa engku-wa emininggku-wa
angalya. Biya yakwujina k-ambilyamurra ngayuwa awilyaba akilarrkumamarika iya
akilarrkinungkwura. Yakwujina ngawa ku-war•denama warka akwa ku-menama aruma
angwarnda," yiki-yaminama kirrakina kirrukwala.
14 Akena karningbala kirrakina arnungkwaya-langwa.
Karningma karna awija. Ke-kbadena-manja ka-warumajungwunama akina akwa ka-
wurumbijinama angalya. Kembirra kum-arumidina-manja mamawura ka-lyumadinama
warenja-bawiya ebina awija. Nara amiyerra a-wurumbijuma akina enena angalya, umba
aduwaya-wiya ka-wurumbijinama angalya akina. Umba nungkwurraje-ka karnuma-
malya kirr-ambilyama karna aduwaya enena-manja angalya ebina wuburra awija.
15 Karningbala kirrakina arnungkwaya-langwa. Kembirra yiki-yaminama, "Keni-
ngayindena-manja Neningikarrawara ngayuwa ningenik-ambilyingi-yada enena-
manja angalya akwa ningeniki-lyangmurukwaji-yada, kembirra k-ambilyama ki-
lyangmurukweyinama," yiki-yaminama.
16 Akena kirru-ngkweningabakajungwunama kirrakina, akwa kirruminaruma ayakwa
kirrakina karnumamalya. Umba awurrariya akina karningbala-baba arnungkwaya-
langwa.
17 Karningerribirra karnumamalya yik-eningmidina-manja eningaba karniki-yama-
langwa kirrakina akena nara-manja e-yamama akina eningaba, kirruwurrariye-ka kirri-
lyengma kirrakina-da.

5

Kirruminababurna angwarnda karnumamalya wurri-rringkajungwuna!

1 W-engkirraja enenu-wa ayakwa nganyangwa, kirribina kirruminababurna
angwarnda iya amurndakijika. Wurru-ngwadina arakba angwada aruma, mena
abukwaya-baba adinuba awerrikawarriya nungkwurra-langwa adirrungwarna.
2 Ngalaja amurndakijika nungkwurra-langwa nuw-arriyadinuma arakba. Dumbala
nungkwurra-langwa mukwunina arakba.
3 Ebina angwarnda nungkwurra-langwa ajilba-murra iya akawulda-murra
ngalajukwaba nuw-arriyadinuma eningangkawura arakba. Nuw-arriyadinu-mulangwa
aduwaba akina, kembirra nganja ningeningma ngayuwa karniniyerriya karnumamalya
kirrakina. Wuburra laka nuw-arriyadinuma nungkwurra-langwa angwarnda ajilba-
murra iya akawulda-murra nungkwurra-langwa karnumadangkwa yiki-ngmandinama.

Kirri-lyangmilyangmurukweyinuma angwarnda-manja, umba kirruwurruwurra-
murndukwama kirrakina ambaki-yada akina.
4 Kwuja! Nara yika-kwa angwarnda nungkwurra-langwu-wa warnikumin-
uwar•duwar•da. Wurrakine-ka na-war•danguma warka nungkwurra-langwa-manja
angalya, narr-arrangbama aninga nungkwurra-langwa, akwa narru-wilyakama akina
nungkwurruwa-wa. Akena nara kirrakina yika-kwa angwarnda aburruwa-wa. Akine-ka
wuburra laka akina angwarnda ne-yengbinama awurrariya ayakwa nungkwurruwa-
langwa Neningikarrawaru-wa akina. Nakine-ka Nubungkawa ningbuda-dangwa
Neningikarrawara, akwa n-engkirrikenuma nakina ngala-langwa ayakwa-da.
5 Enena-manja angalya nungkwurraja kirri-yamama eningerribirra kirri-
ngayindanguma. Kirrumin-engkingkirrikajajungwunuma karningangkawura. Kirri-
yamama nungkwurra-langwa-langwiya mangma mamawura iya alyarrngwalyilya.
Aruma aninga kirr-alyubarinuma, kembirra kirri-ngmurridinuma arakba. W-
engkirrikiya! Ke-ngmurridina-manja bulukwa, ke-yamarrkinama kembirra
warnumamalya? Karru-wardenama akina arakba-da. Kembirra nungkwurraja
karnumamalya yiki-yaminama wuburra akina engmurra bulukwa aduwaba!
6 Kirra-lekbenuma kirrakina warningaba warnumamalya, akwa kirri-yamama, “Wur-
ruwurrariya wurrumurndakakina warnumamalya.” Na-lyangmuridinume-ka wur-
rakina, kembirra kirri-lamukwarridinuma arakba wurrakina-manja warnumamalya
warningaba arakba-da.

Ak-embirrarina-mulangwa akwa aku-buriyamina-mulangwa Neningikarrawaru-wa

7 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, yiki-likajama kirrumurndamurndirra
ngawa Neningikarrawara-langwa-manja mamurukwa yanda-langwa nakina Jesus kini-
lawurradinama yangkwurrangwa enenu-wa angalya.

Wi-yakuwerribikaja enenu-wa ayakwa marndakirriyerra-langwa. Kini-larrina-manja
yelyukwa kumi-ngmurridinama makina karnik-alyubari-yada karnumamalya. Yik-
embirrarinama kirruwerringmurndirra kirrakina kumi-ngmurridina-murruwa makina,
kembirra akini-yada ngawa yiku-mungkadinama makina marndakirriyerra.
8 Akina kembirra wuburra ngakwurraja ak-embirrarinama ngarrakina ngarruwerring-
murndirra kini-lawurradinama nakine-ka Nubungkawa Jesus yangkwurrangwa. Kem-
birra nara a-werrikawarriyaduma, mena amandangwa nubukwaya adinuba nakina Jesus
kini-lawurradinama yangkwurrangwa enenu-wa angalya.
9 Nara a-ngwurrmilijajuma, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, nari-yada a-
lekbuma nakina Jesus kirrakina-manja. Nakina-bina kini-lyangkuwerribikajungwunama
karnumamalya-langwa karningaba-murrikba akwa kirruwurrariya-murrikba. Akwa nu-
warumajungwunuma arakba nakina neniki-liki-yada yangkwurrangwa.
10 W-engkirrikiya, nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya. Arakba-wiya aburraja
Neningikarrawara-langwa WurruBuburabuda warnungkwarba narra-makumakama
ayakwa Neningikarrawara-langwa ena-langwa-manja warnumamalya. Na-lyandinu-
manja wurrakina akwa na-werrikawarriyadinu-manja, nara ka-ngwurrmilanga
wurrakina.
11 Umba ngarningma ngarna Neningikarrawara nenu-werrungwur•danguma
wurrakina-manja mena nara ka-ngwurrmilanga.

Wi-yakuwerribikaja arakba nakinu-wa neningarakba-kiya-wa nenumamalya Jawuba.
Ni-lyandinumurra nakina akena n-embirrarinuma. N-embimbirrarinumu...wa. Bi...ya
arakba-langwa eneja Neningikarrawara nenu-mamurikajuwama nakina nenungkwarba,
mena numarngkirra nakina akwa numinababurna akwerrukwula.
12 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, w-engkirraja angwurra enenu-wa
ayakwa nganyangwa. Kirrakina kirri-yengbijinama ekirra Neningikarrawara-langwa
kajungwa yikakumini-ngbudirrkini-yada akina nungkwurra-langwa ayakwa. Nare-ka e-
yamama amukwiyadakina, e-yengbijuma ekirra Neningikarrawara-langwa, akwa ena-
langwa-langwa angalya abalkaya, akwa eningerribirra-langwa angalya. Yiki-ngayindena-
manja yiki-yaminama wulkwa, “Yawa” akwa “Nara,” yiki-yaminama, umba nara akwala.
Kembirra nakine-ka Neningikarrawara nara a-lekbuma kirrakina-da.
13 Laka awurrariya na-ngekburakajungwunuma akina nungkwa-langwa akwa ningku-
werrikawarriyadinama aduwaba akina-langwa awurrariya? Ku-werrikawarriyadina-
manja ningkakina, kembirra kinu-makina Neningikarrawaru-wa akina-langwa awur-
rariya. Nara a-ngwurrmiluma umba ku-buriyamina Neningikarrawaru-wa.

Laka ningkiyekirrerra aduwaba ningkakina? Ku-werrikilyelyingmajungwuna-manja
nungkuwa, kini-yangmarngkwajina kembirra Neningikarrawaru-wa emeba-murra.

14 Laka ningk-angbilyuwaduma aduwaba? Angbilyuwa-manja ningkakina, kembirra k-ardijina wurrukwalu-wa wurrarumuruma warningijebija warnumamalya, kajungwa ka-likaji-yada wurrakina nungkuwa-wa. Umba kabuminu-buriyaminama Neningikarrawaru-wa nungkwa-langwa-langwa. Akwa ngarningka kabumin-errbilyenama aringka nungkwa-langwa eningaliba-murra amalyirra. Akwa kabumin-errbilyena-manja wurrakina aringka nungkwa-langwa, karri-yengbijinama ekirra Jesus-langwa.

15 Wurrumurndakakina warnumamalya na-werrikambilyama Nubungkawu-wa Jesus. Kembirra keni-yendabaja-manja wurrakina enuwa-wa kajungwa yikab-eningabakini-yada kirruwilyaba kirr-angbilyuwaduma karnumamalya, kembirra nakine-ka Nubungkawa Jesus yikeni-ngekburakinama kirrakina akina-langwa angbilyuwa, akwa yikenumini-yakuwabijinama amurndakakina awurrariya kirri-yama-mulangwa.

16 Kembirra nara abuwarrkama awurrariya nungkwa-langwa, umba kinu-makina ningka-manja nenumamalya Neningikarrawara-langwa-manja akina-langwa awurrariya. Kembirra nakine-ka kinu-buriyaminama Neningikarrawaru-wa nungkwa-langwa-langwa. Umba nungkwamba-langwa ku-buriyaminama Neningikarrawaru-wa ena-langwa-langwa, kajungwa Neningikarrawara yikeni-ngekburakini-yada nungkwurnuwa awurrariya-langwa. Yiku-buriyamina-manja kirruwerrikidirrbura karnumamalya Neningikarrawaru-wa, nungkwurra-langwa ayakwa engbingbuda akina-da.

17 Wi-yakuwerribikaja nakina neningarakba-wiya nenumamalya nenimikirra Eliya. Ngakwurruwa wuburra ni-yamamurra nakina. Umba neni-yendiyendabenuma Neningikarrawaru-wa nakina nari-yada yelyukwa a-larruma. Kembirra nara kini-larrina yelyukwa yabiyakarbiya-manja yinungkwura akwa ngawa nu-wurdangu-manja yimangbala yuwilyaba yimawura. Nare-ka kini-larrina yelyukwa akini-yada.

18 Bi...ya ngarningka nakina Eliya neni-yendabena Neningikarrawaru-wa, kajungwa yiniki-larri-yada ngarningka yelyukwa. Kembirra yakine-ka yelyukwa ni-larrina arakba akwa kembirra na-lungkuwarreyinuma arakba aninga-murriya.

Eningarija-langwa ayakwa

19 Nenikama-murriya akwa dadiyama-murriya, dukwa kirruwilyaba karnumamalya yikuma-lalikinama Neningikarrawara-langwa meningaba mamurukwa, akwa yik-arriyakajungwunama awurrariya-langwa kirrakina. Umba dukwa kirruwilyaba karnumamalya yikini-lawurrakajinama nakina makinu-wa mamurukwa.

20 Wi-yakuwerribikaja. Yikini-lawurrakajina-manja nuwilyaba nuwurrariya nenu-mamalya Neningikarrawara-langwu-wa mamurukwa, yikinu-mamurikajinama nakina kajungwa Neningikarrawara kenumini-yakuwabijini-yada ena-langwa awurrariya akwa nari-yada a-jungwuma nakina.

Ena ngawa.